CONCILIVM VNIVERSALE EPHESENVM

EDIDIT

EDVARDVS SCHWARTZ

VOLVMEN PRIMVM

ACTA GRAECA

PARS SEXTA

COLLECTIO VATICANA 165—172

MDCCCCXXVIII

WALTER DE GRUYTER & CO.

VORMALS G. J. GÖSCHEN'SCHE VERLAGSHANDLUNG / J. GUTTENTAG, VERLAGS-BUCHHANDLUNG / GEORG REIMER / KARL J. TRÜBNER / VEIT & COMP.

BEROLINI ET LIPSIAE

PRAEFATIO

Continet hæc sexta primi uoluminis pars varias scriptiones appendicis instar a satis recenti tempore, certe post a. 811 [I 4 p. X] Collectioni Vaticanæ adnexas, quarum maxima pars cum concilio Epheseno hac uel illa ratione cohæret; neque Gregorii personati capitula ab eis rebus de quibus illic disputabatur, prorsus aliena sunt. hac de causa et quia tres ex istis scriptionibus, Cyrilli capitulorum defensio contra Theodoretum et commonitoria ad Successum etiam in Collectione Atheniensi locum habent, non ineptum uisum est hanc quoque appendicem quamuis recens compositam in editionem Gestorum Ephesenorum recipere, Collectionis Vaticanae ordine, sicut decet, conseruato.

I

Qui primum obtinent locum, quinque Cyrilli librorum contra Nestorium unicus testis est Collectio Vaticana. magna eos apud Seuerum Seuerianosque, fidelissimos doctrinæ Cyrillianæ asseclas, floruisse auctoritate proditur multis inde locis in codicibus Syriacis Musei Britannici excerptis, quorum haud paucos Pusey in apparatu attulit; hanc materiem iis reliqui qui quandocumque Seueri libros edituri sunt. at in ecclesia orthodoxorum etiam prius neglecti esse uidentur quam Scholia; quæ enim ex his non pauca adfert Doctrina patrum, ex libris in Nestorium unum tantummodo exhibet locum breuissimum [23, 3 = p. 45, 33]; quem præterea, et ne accurate quidem, laudat p. 32, 10 [= p. 42, 30], ex Anastasii scholio desumptus est. aliter tamen quam in Scholiis, quorum periit forma plenaria, accidit ut librorum contra Nestorium pauca manerent Constantinopoli exemplaria; Photius enim uidit et codicem eorum singularem [bibl. 49] et collectionem Cyrillianam ab illis incipientem [bibl. 169].

Præcedit in Collectione Vaticana sicut in Photiana, quam modo commemoraui [bibl. 169], ipsis libris Cyrilli capitulatio Nestorii eclogarum, qua ipsas quae Cyrillo præsto fuerint, exhiberi noli putare; esse enim eas ex illius libris a capitulatore desumptas apparet ex formulis Cyrilli introductoriis hic illic conseruatis, cf. e. g. p. 3, 25. 4, 4 = p. 21, 19. 24; p. 4, 22 = p. 23, 31; p. 5, 10—12 = p. 27, 14—16; p. 5, 14 = p. 28, 31; p. 5, 23 = p. 31, 5; p. 10, 10 = p. 76, 39; p. 12, 5 = p. 97, 40. 41. ceterum non bene fecerunt editores Romani et Pusey quod istam capitulationem præter codicem omiserunt; nam haud raro inde eclogarum textus qualis in ipsis libris exhibetur, corrigi potest.

Primum editi sunt libri una cum Cyrilli commonitoriis ad Successum et Procli tomo ad Armenios in appendice tomi primi Conciliorum generalium Pauli pontificis V auctoritate Romæ 1608 editorum. seuera qua in ceteris partibus huius editionis auctores tacentur, obseruantia neglecta in prooemio appendicis notatur *Cyrilli aduersus Nestorium opusculum quinque libris distinctum* ab Antonio Agellio episcopo Acerrensi in Latinam linguam esse conuersum *collatis pluribus Graecis exemplaribus ac multis*

etiam locis, ubi ea deprauata uidebantur, ex coniectura adnotatis ad marginem. ne quis eo quod plures codices Græci a docto episcopo adhibiti esse dicuntur, in uanam spem abducatur, isdem usus est atque ceteri editores in Gestis, codice scilicet Vaticano 1177 eiusque exemplari codice Ottoboniano 49 et ipso, unde hic descriptus est, codice Vaticano 830 [cf. I 1 p. XVIII], qui nomine tres sunt, re unus. at plurimi faciendæ sunt coniecturæ margini appositæ quibus episcopi illius peritia sermonis Græci et ingeniosa sagacitas multos locos felicissime emendauit.

II

Longe aliter quam in Cyrilli libris contra Nestorium, res critica se habet in apologia XII capitulorum contra Theodoretum conscripta: hic enim non unus, sed plures præsto sunt non codices tantum, sed etiam recensiones. ut a codicibus incipiam, Collectioni Vaticanæ [V], codicibus Z [= Paris. 1308, cf. I 1 p. X], W [cf. ibid. p. VI nr. 75], R [cf. *Abhndlg d. Bayer. Akad. d. Wiss. XXXII 6* p. 5 nr. 7], A, quem ultima huius uoluminis parte proponam, accedit primo

Y Codex Mosquensis bibliothecæ synodalis 394 [in catalogo Vladimiriano, ubi accurate descriptus est, 231], secundum ipsius Arethæ subscriptionem, de qua præter Vladimirum cf. Maass in Mélanges Graux p. 757 et Kugeam in libro Graeco de Aretha p 101, a Styliano diacono illi conscriptus et m. Aprili a. 6420 [= 932 p Chr.] confectus, quo tempore doctissimus Caesariæ Cappadociæ archiepiscopus ad finem fere uitæ peruenerat. olim qua solebat diligentia Pusey codicem contulit, sed operæ ipse graue damnum attulit apparatu ita male instituto, ut de codicibus sæpe molesta existat dubitatio quam ut aliqua ratione leuarem, primo codicem Parisinum 837 olim Iac Aug Thuani chartaceum s XV Henrici Omont liberalitate huc missum contuli quippe quem ex Mosquensi deriuatum esse facile ex eis quæ ex illo enotauit Pusey, cognouerim. sed cum de Mosquensis ipsius collatione siue photographia adipiscenda, qualia a. 1921 tempora erant, me desperare Wladimiro Beneševič ipsi in summis angustiis, ne dicam periculis uersanti litteris conquestus essem, præter spem uir ille optimus neque ulla aduersitate a studiis deterritus mihi haud multo post collationem codicis a se ipso Mosquæ confectam misit, adiecit Arethæ scholia a se transscripta quæ dum textui subicio, nescio quomodo prima me fugerunt; ne ipse iis quæ amicus mihi præstitit, damnum inferam, ea hoc loco suppleo:

ad p 108, 24 περιεργότερον ἐξειληφως τὸ ʽγεγέννηκεν σαρκικῶς σαρκαʼ ἐπὶ τὸ ηλλοιῶσθαι τον του θεοῦ υιον ἐν τῆι γεννησει ἐπηρέασεν, παρ' ὅσον οὐ κατησφαλισται το σαρκικῶς σαρκα τον ἀναλλοίωτον τοῦ θεοῦ λόγον και υἱόν

ad p 109, 5 το ὁ λόγος σαρξ ἐγένετο το ἐξ ἀρχῆς συλλήψεως την τοῦ θεοῦ λόγου ἕνωσιν γενέσθαι δηλοῦν βουλεται τῆι ἀνθρωπινηι οὐσίαι, εις [εἰ Y] σαρκα πρῶτον τοῦ ἐμβρυου διαπλαττεσθαι ἀρχομένου

ad p 109, 6 καὶ μην το ευαγγέλιόν φησι καὶ ὁ λογος σὰρξ ἐγένετο, εἰ μή που ἵνα μη τοῦτο λεγόμενον τινας ἐπι ἀτόπους ἐξαγηι υποληψεις ὡς εις σάρκα μεταβεβλημένου τοῦ ἀναλλοιώτου λόγου, ἐγγυτατα παρέθετο τὴν διορθωσιν τῆς ἀτοπου υποληψεως τὸ ἐσκηνωσεν ἐν ἡμῖν (ἕτερον γαρ τοῦ σκηνους τὸ σκηνουν), ὁλως δια τουτο ειρηκως ὁ ευαγγελιστης τὸ σαρξ ὁ λόγος ἐγένετο, ινα τὴν ἐξ ἀρχῆς συλληψεως ἕνωσιν προς την ἀνθρωπιαν φυσιν τοῦ θεοῦ λόγου παραστησηι και Νεστοριον καταισχυνηι ου φυσει γαρ ἀνθρωπινηι, ἀλλ' ὡρισμένωι ἀτόμωι [οὐ, deleui] τὴν ἑνωσιν του θεανθρωπου ἀναιδῶς γεγενῆσθαι ἐληρωδει, ἀφ' οὗ καὶ δυο υποστασεις ἐπὶ Χριστου φλυαρῆσαι ἐφρυαξατο

ad p 109, 9 ει κακουργεῖν τις ἐθέλοι και ἀθέως ἐπιβαλλειν τοις φρικωδεστατοις και κατα μονην ψιλην ἐπιβολην τὸ ἐκένωσεν [ἐν]ἐπιβουλευτότερον είς υπόνοιαν το ἐν τηι γεννησει ἀλλοιωθῆναι τὸν του θεοῦ υἱὸν καὶ θεόν, ἀλλ' οὐκ ἄν τις σωφρονων τα συγκαταβατικωτερον τοις θεολογοις εἰρημένα τῆι τῶν ἀκροατων οικονομηθέντα ἀσθενειαι ἤδη καὶ εις δόγμα ἀκριβὲς ἀφώρισται

ad p. 109, 27: ὀλέθριος ὁ λόγος μετὰ τὴν ὑπὲρ λόγον ἕνωσιν καὶ ἧς οὐδ' ἐπινοίαι λαβεῖν ἔστι τὴν ἀνὰ μέρος ἔκφανσιν, οὐ τοῦ ἀνθρώπου, οὐ τοῦ θεοῦ λόγου τῆς κατὰ τὸν θεάνθρωπον τῶν φύσεων συνδρομῆς, αὐτόν τινα ἀποτετολμημένως καὶ τότε ἀπὸ τοῦ χείρονος τὴν ὑπουργήσασαν τῆι σωτηρίωι τοῦ κόσμου γεννήσει ἀνθρωποτόκον κατονομάζειν, ἐπεὶ οὕτω γε καὶ οὐδὲ θεὸν τὸν σταυρωθέντα, ἀλλὰ ψιλὸν ἄνθρωπον ἐρεῖς.

ad p. 111, 14: οὐκ εὐαγῶς ταῦτα· οὐδὲ κατὰ σοφὸν ἐπίσκοπον οὐδ' ἀπαθῶς τὰ εἰκότα τοῖς πράγμασι μεμαρ⟨τυρῆ⟩σθαι βουλόμενον.

ad p. 111, 24: ἑάλως καὶ σύ, πάτερ, τὸ μέγα ὄφελος τῶν ἐπισκόπων, οἷς καὶ Θεοδώρητος, περιεργότερον χρησάμενος, μᾶλλον δὲ συκοφαντικῶς· ποῦ γὰρ κατείληφας Θεοδώρητον ἀρνούμενον τὴν διὰ σαρκὸς ἐπιδημίαν τοῦ θεοῦ λόγου ὅτι ταῦ⟨τα⟩ προφορεῖς νῦν;

Ceterum Beneševič uiri Arethæ scripturæ peritissimi testimonio omnia scholia ab ipso illo perscripta esse sciri uelim.

b Altero loco inferatur codex Basileensis A III 4 bombycinus s. XIII, quem a. 1921 huc beneuole missum commode conferre potui. continet magnam scriptionum multitudinem Athanasii nomine aut uero aut falso insignium [cf. codicis descriptionem quam F. Wallis ephemeridis *Theological Studies* uol. 3 p. 245 sq. inseruit], quarum finem faciunt quæstiones quæ feruntur ad Antiochum usque ad f. 467^{u}[1]), cuius pars uacua relicta est. deinde pauca folia exciderunt; f. 468^{r} incipit a uerbis ἀκριβῆ τῶν πραγμάτων ποιούμενοι τὴν κατάσκεψιν, quæ ad Cyrilli Glaphyron librum I [PG 69, 409^{c}] pertinent. f. 470^{r} sequitur caput Περὶ τῶν διὰ Μωσέως τριῶν σημείων λόγοσ [l. c. p. 465^{c}—485^{a}], subscribitur τέλος τοῦ πρώτου βιβλίου. inde a f. 475^{r} exhibetur βιβλίον δεύτερον [capp. 1—4, l. c. p. 417—465]; inde a f. 489^{u} [ἐν τῶι παρόντι τρίτω βιβλίω ἔνεστι τάδε] liber III, inde a f. 505^{r} [ἐν δὲ τῷ λευιτικῷ τάδε ἔνεστι] Glaphyra in Leuiticum, inde a f. 519^{u} [τάδε ἔνεστιν ἐν τῇ βίβλω τῶν ἀριθμῶν] in Numeros, inde a f. 534^{u} [τάδε ἔνεστιν ἐν τῶι δευτερονομίω] ad Deuteronomium. quorum post finem quæ restant folii 545^{r} totumque f. 545^{u} uacua relicta sunt; secuntur f. 546^{r}—554^{u} τοῦ ἁγίου ιω̅ τοῦ δαμασκηνοῦ ἔποσ ἀκριβέστατον κατὰ τῆσ θεοστυγοῦσ αἱρέσεωσ τῶν νεστοριανῶν [PG 95, 183—224] et f. 554—559 Theodoreti ep. 151 ad monachos in Euphratesia et Osroene et Syria et Phœnicia et Cilicia, quæ lecta est in synodo Ephesena altera [cf. *Abhndlg. d. Gött. Ges. d. Wiss. XV* 1 p. 90, 20 sq.]; adnexa est f. 559^{u}—561^{b} expositio ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν εἷς υἱὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός [t. IIII p. 1307—1313 ed. Schulz], quam Theodoretus a. 448 ad episcopos Eusebium [cf. ep. 109 p. 1178] et Timotheum [ep. 130 p. 1219] destinauit. denique f. 562^{r}—588^{u} exhibetur Cyrilli apologia XII capitum contra Theodoretum cum Solutionibus eorundem capitum coniuncta; cf. quae infra exponam. finem facit [f. 588^{u}—595^{b}] τοῦ θεσπεσίου κυρίλλου πρὸσ καλασόριον [sic] ἐπίσκοπον τὸν ἀρσενοίτην κατὰ ἀνθρωπομορφιτῶν [PG 76, 1065 sq.]; codex desinit in uerbis τὰσ θυγατέρας τῶν ἀνθρώπων, quibus clauditur c. 17 [l. c. p. 1108^{b}].

Codex Basileam peruenisse uidetur per Sichardum, qui in Antidoto contra omnes hæreses f. 166^{r} [ad Theodoreti reprehensionem capituli XII uol. V p. 284, 14] adnotat: *Graecus codex qui est penes nos ex Spanheimensi cœnobio aliquanto plura hic habet*; scilicet in b ipsius Theodoreti reprehensionem sequitur altera ex apologia contra Orientales desumpta, cf. infra p. V. cum Basileam peruenisset, codici per aliquantum temporis a. 1580 Tubingam misso operam dedit Martinus Crusius, qui f. 571^{u} hanc notam appinxit:

---

[1]) Sequor numerationem foliorum recentissimam.

μαρτῖνος ὁ κρούσιος

Ἀρξάμενος ἀναγνῶναι τὸ τίμιον τεῦχος τόδε, τῇ ζ' ἰανουαρίου, ἐτέλεσα τῇ ιγ' Μαρτίου, ἔτους α,φπ [1580] χῦ, οὐκ ἄνευ μεγάλου πόνου, καὶ τῶν ὀμμάτων λήμης, διδάσκων τὲ ἐν τῇ ἀκαδημίᾳ: ἐκ τῆς περιφανοῦς βασιλείας πόλεως φιλανθρωπότατά μοι εἰς τύβιγγαν χρησθὲν, παρὰ τῶν ἐκεῖ φωστήρων καὶ κυρίων ἐντίμων οὐλρίχου τοῦ κοκκίου καὶ ἰῶ ἰακώβου γρυναίου οὓς ἐπὶ μήκιοτον εὐθηνοῦντας φίλε χριστὲ σώζοις.

l Tertio loco inducendus est codex Laurentianus VI 12 bombyc. s. XIIII, qui fol. 105r—128r continet Cyrilli apologiam XII capitulorum contra Theodoretum una cum Solutionibus.

ΛpΛsΣ Denique accedunt tres uersiones, duæ Latinæ, altera in Collectione Palatina 40 [uol. V p. 142—165], altera in Sichardiana 4 [uol. V p. 249—287], et Syriaca codicis Musei Britannici Add. 12156 [cf. *Abhndlg. d. Bayer. Akad. d. Wiss. XXXII* 6 p. 117—127] f. 107b—122a, cuius ut utar phototypis, debeo Pii pontificis XI munificentiæ.

Facile codicum uersionumque duo distinguuntur genera: altero, ad quod pertinent codices YVZ [= Φ] et uersiones ΛpΣ, sola Cyrilli apologia exhibetur additis Theodoreti impugnationibus, altero, cui attribuuntur codices AWR [= Ψ] et uersio Λs, cum apologia coniunctæ sunt Solutiones siue Interpretationes [= V 148] et ita quidem, ut anathematismo praeposito sequantur Cyrilli interpretatio [= V 148], tum Theodoreti impugnatio, denique Cyrilli responsio. præterea capituli X fini sine interuallo adnexa est ultima pars Cyrilli apologiæ eiusdem capituli aduersus Orientales [A 24, 89], capitulorum XI et XII pro impugnatione Theodoreti Cyrillique responsione positae sunt Orientalium impugnatio Cyrillique ad illos responsio. hic est ordo codicum AWR[1]; Λs in eo discrepat quod Theodoreti impugnationes ante Cyrilli intropretationes collocat et capituli XII impugnationem non Orientalium, sed Theodoreti exhibet. stirpem Φ et Ψ inter se miscent codices l et b, sed non uno eodemque modo. usque ad finem quidem capituli X ordinem uterque sequitur stirpis Ψ neque additamento illi carent ex defensione capituli X contra Orientales desumpto, discrepant uero in lectionibus: l in iis quoque proxime ad Ψ accedit, b alteri stirpi adeo affinis est, ut siglo Φ subordinari debeat[2]); præterea plurimas habet interpolationes, propter quas eum in Interpretationibus prorsus reieci. quæ ad ultima duo capitula pertinent, ea in l ita ordinata sunt, ut Orientalium reprehensionem sequatur Theodoreti, Cyrilli ad istos responsionem ea quæ est contra Theodoretum, utroque supplemento per καὶ ἄλλως introducto. ceterum horum supplementorum lectiones maximam partem adeo sunt eaedem atque codicis Y, ut etiam Arethæ falsa coniectura p. 143, 9 in textu codicis l redeat; neque tamen l totum ex Arethæ codice deriuari posse, sed etiam memoriæ codicum VZ quosdam riuulos ei immissos esse apparet ex locis quales e. g. sunt p. 142, 21. 144, 9/10. in codice Basileensi capituli XI interpretationem primo sequitur reprehensio Orientalium sub titulo μέμψισ θεοδωρίτου ἤτοι ἀνατροπή, nota β μέμψις in margine adscripta, tum Theodoreti cum inscriptione εὕρηται ἐν ἄλλω ἀντιγράφω καὶ αὕτη ἡ ἀνατροπὴ τοῦ θεοδωρ(ή)τ(ου) et nota marginali ᾱ μέμψισ, deinde Cyrilli responsio contra Theodoretum sub titulo ἀπολογία τοῦ ἁγίου κυρίλλου, post eam responsio contra Orientales sub titulo ἑτέρα ἀπολογία τοῦ αὐτοῦ ἁγίου πρὸσ τὴν δευτέραν μέμψιν τοῦ θεοδωρίτου. similiter post capituli XII interpretationem exhibetur

1) Quartus eiusdem stirpis extat codex Coislinianus 292 s. XII, quem cum ceteris non meliorem esse ex Puseyi notis perspicerem, adhibere nolui.

2) Typothetae incuria factum est ut p. 109 in apparatus critici inscriptione b non modo, sicut debuit, codicibus Φ, sed etiam Ψ apponeretur.

Theodoreti impugnatio sub titulo ἀντίρρησισ θεοδωρίτου, deinde Orientalium sub inscriptione τοῦ αὐτοῦ θεοδωρίτου ἑτέρα ἀντίρρησισ, postea Cyrilli ad Theodoretum responsio, cui inscriptum est ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου πρὸσ ταῦτα, denique eiusdem ad Orientales sub titulo ἑτέρα τοῦ αὐτοῦ ἀπολογία.

Apparet recensionem codicum Ψ et uersionis Λ^s ab uno homine esse confectam; incidisse illum probabile est in exemplar cuius ultima pars aut periit aut pessime habita est, atque ut plenus euaderet numerus capitulorum, quæ deficiebant, ex altera Cyrilli apologia suppleuisse. hanc editionem, quam multis placuisse apparet ex testium numero haud paruo, ne quis ætati ab ipso Cyrillo longe remotæ ascribat, obstat quod in Collectionem R recepta est sæculi quinti ultimo decennio non posteriorem [cf. *Abhndlg. d. Bayer. Akad. d. Wiss.* XXXII 6 p. 136]. sæculo sexto istam recensionem iterum et paulo mutatam editam esse testatur uersio Λ^s, cuius codex principalis Veronensis LIX ipso illo sæculo scriptus est. plures recensiones latere in stirpe Φ et in uersionibus Λ^p et Σ ex uario initii ordine concluditur. antiquissimam et quæ quantum ad ordinem spectat, proxime ad ipsum Cyrillum recedit, formam exhibent uersiones illæ, in quibus initium facit Cyrilli epistula ad Euoptium, secuntur capitulum primum et Theodoreti impugnatio, cui præmissa est ultima Theodoreti ad Iohannem Antiochenum epistulæ pars [p. 107, 18—108, 2], qua opus erat ut Cyrilli obtrectationes in eius epistulæ fine intellegerentur. hanc editionem studiosis Cyrilli sectatoribus deberi testantur inscriptiones μέμψις τοῦ αἱρετικοῦ et ἀπολογία τοῦ ὀρθοδόξου. huius editionis exemplar erat illud quo usus est qui recensionem Ψ confecit; nam præter insertas Solutiones codices Ψ eundem tenent ordinem atque uersiones $\Lambda^p\Sigma$; paulo plus processit exemplar Graecum uersionis Λ^s Theodoreti epistulam integram præbendo. ibi Cyrilli epistula a loco primo non amota est; at in Collectione Vaticana præposita est Theodoreti epistula integra, secuntur cetera sicut in $\Lambda^p\Sigma$, ne parte quidem illa Theodoreti epistulae p. 107, 18—108, 2 omissa. neque a V discrepat b, nisi quod Solutionum procemium et prima inserta sunt. tempore ultimus, re commodissimus est ordo codicis Y quem in editione secutus sum; eundem fere exhibet Z, nisi quod capitulum I non repetitur. neque huic recensionum seriei secundum tempora dispositæ contradicunt lectiones; fere nulla enim codicis Y uel VZ uel recensionis Ψ, quando singulares lectiones habent, auctoritas est.

III

Non inepte inter Cyrilli scriptiones ab eo qui Collectioni Vaticanæ hanc ultimam partem adnexuit, posita sunt capitula falsa Gregorii episcopi Neocæsariæ auctoritate insignia. quod nomine illo abusus est, secutus est Apollinaristarum ecclesiæ orthodoxorum callide se intrudentium exemplum, capitulorum formam desumpsit a Cyrillo, doctrinam protulit Cyrillianam non minus sectæ Apollinarianæ suspicionem euitantem quam contra Nestorium uel potius Theodorum pugnantem; carnis Christi post resurrectionem incorruptibilitatem, quæ scrupulum fecit et librario codicis Vaticani et cardinali Pitrae inepte de Aphartodocetis cogitantibus, docuit ipse Cyrillus, cf. ep. ad Succ. 1 p. 156, 3. aut paulo ante aut paulo post Cyrilli mortem hunc fetum in lucem productum esse testis est Timotheus Aelurus eo in libros contra synodum Chalcedonensem recepto. miro quodam, ne dicam obscuro modo neque, sicut mihi quidem uidetur, ab ipso capitulorum auctore adnexæ sunt explicationes ita ut ab ultimo capitulo inciperent et ordine inuerso usque ad primum procederent. hunc enim ordinem primarium esse testes sunt Collectio Vaticani 1431 [R] et Timotheus Aelurus; quod VB

singulas singulis capitulis explicationes subiungunt, V capitulorum ordinem inuertit, librariorum inuentioni debetur. primo explicationem capitulo ultimo esse adnexam, tum ceteras et ne eas quidem semel eodemque tempore accreuisse crediderim.

Præter V codices præsto sunt B et R, de quibus aliis locis egi [I 1 p. XI et *Abhndlg. d. Bayer. Akad. d. Wiss. XXXII* 6 p. 8 nr. 68].

IIII

Cyrilli duo commonitoria ad Successum et ab illius sectatoribus et a fidei Chalcedonensis propugnatoribus, cum locos unde doctrinas suas confirmarent, quærerent, studiose expilatos esse testatur testimoniorum multitudo, quæ minime omnia me attulisse ipse non nescio. non mirum igitur illorum haud paruum codicum extare numerum, quorum ut lectiones haud raro magnopere inter se discrepent, inde factum esse uidetur, quod siue Alexandriæ siue alibi iterum iterumque noua apographa conficiebantur propagabanturque. similiter atque in Collectionis Vaticanæ in fine posita sunt Collectionis Atheniensis [135. 146] ante appendicis initium [I 4 p. V] et inter scriptiones Cyrilli et Procli, quæ quasi Gestorum Ephesenorum appendix habetur, in W [I 1 p. VI nr. 79], altero tamen commonitorio omisso. ad AW in lectionibus ita prope accedit R [cf. *Abhndlg. d. Bayer. Akad. d. Wiss. XXXII* 6 p. 7 nr. 32. 33], ut unam recensionem et minime quidem bonam repræsentent. ex ceteris collectionibus quas descripsi I 1 p. VIIII sq., habent commonitorium utrumque codices ZBF; de codicibus E et U parte VII huius uoluminis agam; in L singularia ea post Leontium extare dixi I 1 p. XI.

Versiones Latinæ extant duæ, altera Dionysii exigui, quam edidi in Collectione Sichardiana 8. 9 [uol. V p. 295—302], altera Rustici in collectione Casinensi 305. 306 [uol. IIII p. 232—239]. in uersione Dionysiana alterius commonitorii ultimis uerbis sine interuallo altera Cyrilli ad Acacium Melitinensem epistulæ pars [I 4 p. 25, 22—31, 3] adnectitur, quod casu quodam factum esse testimonio communi omnium codicum Græcorum et uersionis Rustici probatur. ceterum non accurate dixi uol. V p. 303 hanc contaminationem ab Auberto in editionem suam receptam esse; secutus est editores Romanos Conciliorum, quos Dionysii uersione, quam ex Sichardi Antidoto aduersus omnes hæreses nouerant, deceptos esse apparet ex nota marginali loco illi quo initium est contaminationis, apposita [p. 119 appendicis tomi I Conciliorum]: *Quae sequuntur, reperiuntur apud Dionys. Exiguum in hac epistola, eademque sunt in epist. ad Acacium Melitinen.*

Monachii, mense Augusto a. h s. XXVIII

E. Schwartz

COLLECTIO VATICANA

165—172

θεὶς τὸ υἱός, καλεῖ τοῦτον ἀσφαλῶς καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ θετὸν κληρονόμον, κληρονόμον μὲν κατὰ τὴν σάρκα θετόν, ἀπαύγασμα ⟨δὲ⟩ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης κατὰ ⟨τὴν⟩ θεότητα· οὐ γὰρ ἀπέστη τῆς πρὸς τὸν πατέρα σαρκωθεὶς ὁμοιότητος.

2 Loofs p. 269, 5-13 Act 17, 30 31 Καὶ πρός γε δὴ τούτωι πάλιν οὕτω φησί· Τοὺς γὰρ χρόνους τῆς ἀγνοίας ὑπεριδὼν ὁ θεὸς τὰ νῦν πᾶσιν ἀνθρώποις παραγγέλλει μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧι μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν ἀνδρὶ ὧι ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. ⟨πρότερον εἰπὼν ἐν ἀνδρί, προστίθησι τότε τὸ ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,⟩ ἵνα μηδεὶς τὴν ἐνανθρωπήσασαν ὑποπτεύοι τεθνηκέναι θεότητα.

4 Loofs p. δ̄ 327, 21-328, 2 Μέγα τοῦ δώρου τὸ μυστήριον. τοῦτο γὰρ τὸ βλεπόμενον βρέφος, τοῦτο τὸ κατὰ τὸ φαινόμενον πρόσφατον, τοῦτο τὸ σπαργάνων σωματικῶν δεηθέν, τοῦτο τὸ κατὰ τὴν ὁρωμένην οὐσίαν ἀρτίτοκον· υἱὸς κατὰ τὸ κεκρυμμένον αἰώνιος, υἱὸς τῶν ὅλων δημιουργός, υἱὸς τοῖς τῆς ἰδίας βοηθείας σπαργάνοις τὸ τῆς κτίσεως εὐδιάλυτον σφίγγων.

2 Loofs p. 328, 3 4 Καὶ ἐν ἑτέροις δὲ πάλιν· Καὶ τὸ βρέφος γὰρ θεὸς αὐτεξούσιος· τοσοῦτον ὁ θεὸς λόγος τοῦ θεοῦ ὑπεξούσιος εἶναι διέστηκεν, Ἄρειε, δι' ὃν καὶ τὸ συνημμένον σῶμα θεὸν προσηγόρευσε.

3 Loofs p. 328, 5-8 Καὶ πάλιν· Γνωρίζομεν τοίνυν τὴν ἀνθρωπότητα τοῦ βρέφους καὶ τὴν θεότητα· τὸ τῆς υἱότητος τηροῦμεν μοναδικὸν ἐν ἀνθρωπότητος καὶ θεότητος φύσει.

4 Loofs p 352, 2-6 Εἰ θεός, φησίν, ὁ Χριστός, ἐτέχθη δὲ ⟨ὁ Χριστὸς⟩ ἐκ τῆς Μαρίας τῆς μακαρίας, πῶς οὐκ ἔστιν ἡ παρθένος θεοτόκος; οὐδὲν κρύπτω τῶν παρ' αὐτῶν ἀντιθέσεων· ὁ γὰρ τῆς ἀληθείας ἐραστὴς πάντα τὰ παρὰ τοῦ ψεύδους ἑαυτῶι προσλαβὼν ἀντιτίθησιν.

5 Loofs p. 352, 6-14 Εἶτα τὴν λύσιν ἐπιφέρειν πειρᾶται, τοιαύταις τισὶν ἐννοίαις χρώμενος· Πλάττεται μὲν γάρ, φησίν, ἐν μήτραι τὸ βρέφος· ἀλλ' ἕως μὲν οὔπω μεμόρφωται, ψυχὴν οὐκ ἔχει, εἰδοποιηθὲν δὲ ἤδη ψυχοῦται παρὰ θεοῦ. ὥσπερ οὖν ἡ γυνὴ τίκτει μὲν τὸ σῶμα, ψυχοῖ δὲ θεὸς καὶ οὐκ ἂν λέγοιτο γυνὴ ψυχοτόκος, ὅτι ἔμψυχον ἐγέννησεν, ἀνθρωποτόκος δὲ μᾶλλον, οὕτω, φησί, καὶ ἡ μακαρία παρθένος, καὶ εἰ τέτοκεν ἄνθρωπον συμπαρελθόντος αὐτῶι τοῦ θεοῦ λόγου (ταύτηι γὰρ ἐχρήσατο τῆι φωνῆι), οὐ διὰ τοῦτο θεοτόκος· οὐ γὰρ παρὰ τῆς παρθένου Μαρίας τὸ ἀξίωμα τῶι λόγωι, ἀλλ' ἦν φύσει θεός.

5 Loofs ε̄ p 352, 15-21 Lc 1, 15 Ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς προκηρύττεται παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὅτι πλησθήσεται τὸ βρέφος πνεύματος ἁγίου ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, καὶ πνεῦμα ἅγιον ἔχων, οὕτως ὁ ⟨μακάριος⟩ βαπτιστὴς ἀπετίκτετο. τί οὖν; καλεῖς τὴν Ἐλισάβετ πνευματοτόκον; ἐνταῦθα τὸν νοῦν συνάγαγε, κἂν τινες ὦσιν ἐν ὑμῖν ξενιζόμενοι πρὸς τὰ λεγόμενα, σύγγνωτε τῆς ἀπειρίας αὐτοῖς.

6 Loofs ς̄ p 352, 22-25 Χαίρω γάρ, ἔφη, τὸν ὑμέτερον θεασάμενος ζῆλον. αὐτόθεν ἐστὶ σαφὴς τῆς τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ δειλαίου μιαρίας ⟨ὁ⟩ ἔλεγχος. ὧν γὰρ δύο γεννήσεις, τούτων δύο υἱοί· ἡ δὲ ἐκκλησία ἕνα οἶδεν υἱόν, τὸν ⟨δεσπότην⟩ Χριστόν.

7 1 Loofs ζ̄ p 295, 1-12 Δεῖ δὲ ἡμᾶς (νῦν γὰρ ἦλθον εἰς ἔννοιαν) καὶ τὴν κατὰ Νίκαιαν σύνοδον μαθεῖν οὐδαμοῦ τολμῶσαν εἰπεῖν ὅτι θεὸς λόγος ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας· ἔφη γὰρ ὅτι πιστεύομεν εἰς

10—13 τοῦτο γὰρ — δημιουργός adfert Timoth arm p 85 syr. f. 45b   7 = Mar Merc exc I [uol V p 55]   7, 1 Timoth arm p. 116 152

VVt

2 δὲ Vt om V   3 τὴν om V   4 Καὶ — φησί sunt uerba Cyrilli   τοῦτο VVt 7/8 πρότερον — νεκρῶν Vt om. V   10/11 καταφαινόμενον Vt   11 τὸ σπαργάνων V τῶν σπαργάνων Vt 12 κεκρυμμένον V Tim. syr. γεγρυμμένον (sic) Vt κεκηρυγμένον Tim arm   15 ὃν V ὧν Vt   18 ἀνθρωπότητι V   19 ὁ χσ̄ Vt om. V   τῆσ μακαρίασ μαρίασ Vt   22 τισὶν Vt φησὶν V   28 τῆσ παρθένου μαρίασ V τῆσ μακαρίασ παρθένου Vt   τῷ λόγῳ V, Vt p 24, 35 τοῦ λόγου Vt   31 οὗτοσ Vt μακάριοσ Vt om V   32 συνεισάγαγε V   32/33 πρὸσ τὰ λεγόμενα ξενιζόμενοι Vt   33 σύγγνω V 35 ὁ om. V   36 δεσπότην Vt om V   38 θεὸσ λόγοσ V ὁ θσ̄ Vt

ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν προσέχετε ὅτι πρότερον τεθεικότες τὸ Χριστός, ὅ ἐστι μήνυμα τῶν δύο φύσεων, οὐκ εἶπον εἰς ἕνα θεον λόγον, ἀλλ' ἔλαβον ⟨τὸ ὄνομα⟩ τὸ σημαῖνον ἀμφότερα, ἵνα ὅταν ὑποκαταβαίνων ἀκούσηις θάνατον, μὴ ξενίζηι, ὅταν τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, μὴ πλήττηι τὴν ἀκοὴν ὡς θεότητος ταῦτα παθούσης.

Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει· Πιστεύομεν εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τὸν 2 Loofs p 296, 1-6
μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, τὸν ὁμοούσιον τῶι πατρί, τὸν κατελθόντα δι' ἡμᾶς καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου. ⟨οὐκ εἶπον ὅτι καὶ γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου⟩

Διερμηνεύοντας δὲ τοὺς ἁγίους πατέρας τί δὴ ἄρα τὸ σαρκωθέντα ἐστί, φησὶν εἰπεῖν 2
τὸ ἐνανθρωπήσαντα. τί δὲ τὸ ἐνανθρωπήσαντα κατασημήνειεν ἄν, διατρανῶν αὐτος ἔφη πάλιν· Οὐ τροπὴν τῆς ἰδίας φύσεως ὑπομεινάσης εἰς τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἐνοίκησιν τὴν εἰς ἄνθρωπον. Loofs p 296, 7-9

η̅ Ἐν ἐξηγήσει δὲ πάλιν ἑτέραι τῆς αὐτῆς ἔχεται διανοίας καὶ δὴ καὶ οὕτω φησί **8**
Ἠκολούθησαν τῶι εὐαγγελιστῆι· καὶ γὰρ ὁ εὐαγγελιστὴς ἐλθὼν εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν Loofs p 287, 5-18
ἔφυγε γέννησιν εἰπεῖν ἐπὶ τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τέθεικε σάρκωσιν ποῦ; ἄκουσον· καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. Ioh 1, 14
οὐκ εἶπε· διὰ σαρκὸς ἐγεννήθη· ὅπου γὰρ μνημονεύουσιν οἱ ἀπόστολοι ἢ οἱ εὐαγγελισταί τοῦ υἱοῦ, τιθέασιν ὅτι ἐγεννήθη ἐκ γυναικός. πρόσεχε τῶι λεγομένωι, παρακαλῶ· ὅπου λέγουσι τὸ ὄνομα τοῦ υἱοῦ καὶ ὅτι ἐτέχθη ἐκ γυναικός, τιθέασι τὸ ἐγεννήθη· ὅπου δὲ μνημονεύουσι τοῦ λόγου, οὐδεὶς αὐτῶν ἐτόλμησεν εἰπεῖν γέννησιν διὰ τῆς ἀνθρωπότητος. ὁ γὰρ μακάριος Ἰωάννης ὁ εὐαγγελιστὴς ἐλθὼν εἰς τὸν λόγον καὶ εἰς τὴν ἐνανθρώπησιν αὐτοῦ, ἄκουσον οἷά φησιν· ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. Ioh 1, 14

θ̅ (Πεποίηται δὲ πρὸς Ἀρειανοὺς ὁ λόγος αὐτῶι) Ὅμως δὲ κἂν θεότητος μείζονος τον **9** Loofs p 245, 15-27
θεὸν λόγον ληροῦσι νεώτερον· οὗτοι δὲ αὐτὸν τῆς μακαρίας Μαρίας ἐργάζονται δεύτερον καὶ μητέρα χρονικὴν τῆι δημιουργῶι τῶν χρόνων ἐφιστῶσι θεότητι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μητέρα τοῦ Χριστοῦ τὴν Χριστοτόκον ἐῶσιν. εἰ γὰρ οὐκ ἀνθρώπου φύσις, ἀλλὰ θεὸς λόγος ἦν, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασιν, ὁ παρ' ἐκείνης, ἡ τεκοῦσα τοῦ τεχθέντος οὐ μήτηρ· πῶς γὰρ ἂν εἴη τις μήτηρ τοῦ τῆς φύσεως [τῆς] αὐτῆς ἀλλοτρίου; εἰ δὲ μήτηρ παρ' αὐτῶν ὀνομάζοιτο, ἀνθρωπότης τὸ τεχθέν, οὐ θεότης· πάσης γὰρ ἴδιον μητρὸς ὁμοούσια τίκτειν. ἢ τοίνυν οὐκ ἔσται μήτηρ ὁμοούσιον ἑαυτῆι μὴ τεκοῦσα ἢ μήτηρ παρ' αὐτῶν καλουμένη τὸν ἑαυτῆι κατ' οὐσίαν ἐγέννησεν ὅμοιον.

ι̅ Εἶπον δὲ ἤδη πλειστάκις ὅτι εἴ τις ἢ ἐν ὑμῖν ἀφελέστερος εἴτε ἐν ἄλλοις τισὶ χαίρει **10** Loofs p 353, 17-20
τῆι τοῦ θεοτόκος φωνῆι, ἐμοὶ πρὸς τὴν φωνὴν φθόνος οὐκ ἔστι· μόνον μὴ ποιείτω τὴν παρθένον θεάν.

---

8 cf Exc Eph IIII 9 cf Exc Marii Merc VII [uol V p 56] 9, 28—31 adferuntur a Timotheo Patrol or 13, 233 10 adferuntur ibidem p. 234

VVt

2 εἶπαν Vt 3 τὸ ὄνομα Vt Tim. om V 4 ὅταν scripsi ἵνα VVt Tim *cum* Mar Merc 6 εἶτα — ἐπιφέρει VVt *deinde uideamus quod illi subiungant, ait* Mar Merc 7 κατελθόντα V Mar Merc. κατελθόντα ἐκ τῶν οὐρανῶν Vt 8/9 οὐκ — ἁγίου Vt om V 10—13 cf p. 28, 28—30 11 τὸ[1] Vt τὸν V κατασημαίνειεν V διατρανῶν Vt διαπεραίνων V 14 θ̅ V cf Photium ἑτέρα V om Vt 16 τοῦ λόγου Exc Eph 17 ὁ λόγος δια Exc Eph. μὲν γαρ Exc Eph 17/18 ἢ οἱ ἀπόστολοι Exc Eph 18 ἢ Vt καὶ V 19 ὅπου V ὅπου γὰρ Vt ἐγεννήθη Exc Eph 21 ἄκουε ὁ Exc Eph. γαρ om Exc Eph 22 εἰς om Exc Eph 23 ι̅ V cf Photium ἀδριανοὺσ Vt 24 ληρῶσιν ἐλάττονα, ὅμως οὐχ ὁμολογοῦσι Mar Merc 26 θεόσ ὁ λόγοσ Vt 27 ἐκεῖνο Vt 28 αὐτῆσ Vt τῆσ αὐτῆσ VVtcorr *genetricis* Mar Merc 29 ἴδια V 30 τοίνυν V οὖν Vt 31 ὅμοιον Vt Tim. ἀ̅ν̅ο̅ν̅ V 32 ι̅α̅ V cf Photium ὅτι εἴ τισ ἢ Vt ὅστισ V ἡμῖν Vt ἀσφαλέστεροσ Vt

Κεφάλαια ἀντιλεγόμενα ἐν τῶι β̄ βιβλίωι

1 Loofs ⟨ᾱ⟩ p. 272, 13-273, 17 Εἰ μετὰ πίστεως ἁπλῆς τὸ θεοτόκ ς προέφερες, οὐκ ἄν σοι τῆς λέξεως ἐφθόνησα, τὸν νοῦν ἐξετάζων τοῦ ῥήματος· ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁρῶ σε προφάσει τῆς περὶ τὴν μακαρίαν Μαρίαν τιμῆς τῶν αἱρετικῶν βεβαιοῦντα τὴν βλασφημίαν, διὰ τοῦτο τὴν τῆς λέξεως προφορὰν ἀσφαλίζομαι, τὸν ἐν τῆι λέξει κρυπτόμενον κίνδυνον ὑφορώμενος. ἵνα δὲ αὐτὸ σαφέστερον καὶ πᾶσιν εὐληπτότερον εἴπω, τοῖς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ πάντων τοῖς χοροῖς τῶν τῆς τοιαύτης φρατρίας σπουδὴ θεοτόκον εἰσάγειν, ὡς κράσεως γινομένης καὶ τῶν δύο φύσεων μὴ διαιρουμένων μηδὲν τῶν εὐτελῶν εἰς ⟨τὴν⟩ ἀνθρωπότητα λαμβάνεσθαι καὶ χώραν αὐτοὺς λοιπὸν κατὰ τῆς θεότητος ἔχειν, ὡς πάντων λεγομένων παρ' ἑνός, οὐ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς συναφείας ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν. εἷς μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ εἷς κύριος· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς λέγω υἱοῦ, καὶ τὸ Χριστός καὶ τὸ υἱός, ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς θεότητος, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ⟨ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος⟩ καὶ θεότητος.

2 Loofs p. 273, 17-274, 17 β̄ Ὅταν οὖν ἡ θεία γραφὴ μέλληι λέγειν ἢ γέννησιν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκ τῆς μακαρίας παρθένου ἢ θάνατον, οὐδαμοῦ φαίνεται τιθεῖσα τὸ θεός, ἀλλ' ἢ Χριστός ἢ υἱός ἢ κύριος, ἐπειδὴ ταῦτα τὰ τρία τῶν δύο φύσεων ἐστὶ σημαντικά, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δὲ ἐκείνης, ⟨ποτὲ δὲ ταύτης κἀκείνης⟩. οἷόν τι λέγω, ὅταν τὴν ἐξ ἀνθρώπου γέννησιν ἡμῖν ἡ γραφὴ
Gal. 4, 4 διηγῆται, τί λέγει; ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. οὐκ εἶπεν· ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς ⟨τὸν θεὸν⟩ λόγον, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ὄνομα τὸ μηνῦον τὰς φύσεις τὰς δύο. ἐπειδὴ
Gal. 4, 4 γὰρ ὁ υἱὸς ἄνθρωπός ἐστι καὶ θεός, λέγει ἐξαπέστειλεν τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, ἵνα ὅταν ἀκούσηις τὸ γενόμενον ἐκ γυναικός, εἶτα ἴδηις τὸ ὄνομα προκείμενον τὸ μηνῦον τὰς φύσεις τὰς δύο, [ἵνα] τὴν γέννησιν τὴν ἐκ τῆς μακαρίας παρθένου υἱοῦ μὲν καλῆις· υἱὸν γὰρ ἐγέννησε θεοῦ καὶ ἡ Χριστοτόκος παρθένος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ διπλοῦς ἐστι τὰς φύσεις, οὐκ ἐγέννησε μὲν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐγέννησε τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις ἐστὶν υἱὸς διὰ τὸν συνημένον υἱόν.

3 Gal. 4, 4 Loofs p. 297, 4-8 γ̄ Ἐξαπέστειλε γάρ φησιν, ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον. ἐνταῦθα μηνύει μὲν τὰς δύο φύσεις, τὸ δὲ συμβὰν περὶ τὴν ἀνθρωπότητα λέγει, ἐπεὶ ἀπαίτησον τὸν φιλόνεικον· τίς ἐγένετο ὑπὸ νόμον; ὁ θεὸς λόγος;

4 Loofs p. 289, 6-15 Exod. 7, 1. 4, 22 δ̄ Ἀλλ' ὥσπερ λέγομεν θεὸν τὸν πάντων δημιουργὸν καὶ θεὸν τὸν Μωσέα (θεὸν γάρ φησι, τέθεικά σε τοῦ Φαραώ) καὶ υἱὸν τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ (υἱὸς γάρ φησι, πρωτότοκός μου Ἰσραήλ) καὶ ὥσπερ λέγομεν Χριστὸν τὸν Σαούλ (οὐ μὴ γάρ φησιν,
1 Reg. 24, 7 ἐπιβάλω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτόν, ὅτι Χριστὸς κυρίου ἐστίν) καὶ τὸν Κῦρον
Ies. 45, 1 ὡσαύτως (τάδε λέγει κύριος τῶι Χριστῶι μου Κύρωι) καὶ τὸν Βαβυλώνιον ἅγιον
Ies. 13, 3 (ἐγὼ γάρ φησι, συντάσσω αὐτοῖς, ἡγιασμένοι εἰσὶ κἀγὼ ἄγω αὐτούς), οὕτω

1, 2—10 adferuntur in Apol. adu. Orient. 39; 5—12 ἀνθρωπότητος a Timoth. arm. p. 93 2 = Exc. Eph. I 3 = Exc. Mar. Merc. III; — 28 λέγει adfert Timoth. syr. f. 45b 4 = Exc. Eph. VI, de Cyrilli fraudibus cf. Nestorium in Coll. Casin. 81

VVt

2 ᾱ om. V 5 αὐτὸ Vt Apol. Tim. τὸ αὐτὸ V 7 φατρίασ Vt φατρείασ V σπουδὴν V 8 τὴν om. V 12/13 ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος add. Loofs 15 παρθένου Vt Exc. Eph. μαρίασ V τὸ om. Vt 16 τῶν φύσεων ἐστὶ σημαντικὰ τῶν δύο Exc. Eph. ἐστὶ Vt εἰσὶ V 17 ποτὲ — κἀκείνησ Vt om. V 17 ἐξ ἀνθρώπου VVt ἐκ παρθένου Exc. Eph. 18 διηγεῖται Vt 19 τὸν θ̄ν λόγον Vt Exc. Eph. λόγον V 20/21 γενόμενον Vt Exc. Eph. γεννώμενον V 21 γενόμενον Vt Exc. Eph. γεννόμενον [sic] V 22 ἵνα VVt uaria lectio in Exc. Eph. 24 κατὰ τὰς φύσεις Exc. Eph. οὐκ V om. Vt [= Coll. Pal. 38, 58] 27 δὲ συμβὰν V συμβὰν δὲ Vt 29 ἐλέγομεν Exc. Eph. 30 υἱόν — θεοῦ Vt τὸν ἰσραὴλ υἱὸν θεοῦ V 31 ἐλέγομεν Exc. Eph. 32 τὸν V om. Vt 33 λέγει φησὶν Exc. Eph. 34 συντάξω Exc. Eph ἡγιασμένοι — αὐτούσ V om. Vt

λέγομεν καὶ τὸν δεσπότην Χριστὸν καὶ θεὸν καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον. ἀλλ' ἡ μὲν κοινωνία τῶν ὀνομάτων ὁμοία, οὐχ ἡ αὐτὴ δ' ἀξία.

ε̄ Εἰπὲ τὸν ἀναλαβόντα ὅτι θεός· πρόσθες τὸν ἀναληφθέντα ὅτι δούλου μορφή· ἐπάγαγε — 5 Loofs
μετὰ ταῦτα τὸ τῆς συναφείας ἀξίωμα, ὅτι τῶν δύο ἡ αὐθεντία κοινή· ὅτι τῶν δύο ταὐτὸν — P 354, 7-11
τὸ ἀξίωμα, τῶν φύσεων μενουσῶν, ὁμολόγει τὴν τῆς ἀξίας ἑνότητα.

ς̄ Διὰ τοῦτο βούλομαι ὑμᾶς μετὰ ἀσφαλείας κροτεῖν· διαίρεσις οὐκ ἔστι τῆς συναφείας, — 6 Loofs, p.
τοῦ ἀξιώματος, τῆς δυναστείας, τῆς υἱότητος. αὐτοῦ τοῦ εἶναι Χριστὸς οὐκ ἔστι διαί- — 280, 17-281, 9
ρεσις, τῆς δὲ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἔστι διαίρεσις. ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Χριστὸς ἀδιαίρετος· * * οὐ γὰρ ἔχομεν δύο Χριστοὺς οὐδὲ δύο υἱούς. οὐ γὰρ ἔστι παρ' ἡμῖν πρῶτος Χριστὸς καὶ δεύτερος οὐδὲ ἄλλος καὶ ἄλλος οὐδὲ πάλιν ἄλλος υἱὸς καὶ ἄλλος πάλιν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ υἱός ἐστι, διπλοῦς οὐ τῆι ἀξίαι, ἀλλὰ τῆι φύσει.

ζ̄ Ἡ γοῦν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξία ποτὲ μὲν τῶι πατρὶ περιῆπται (ἔστι γάρ φησιν, — 7 Loofs
ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με), ποτὲ δὲ τῶι πνεύματι (τὸ γὰρ πνεῦμα, φησί, τῆς — P 225, 14-21 Ioh 8, 54
ἀληθείας ἐμὲ δοξάσει), ποτὲ δὲ τῆι Χριστοῦ δυναστείαι· ἐξελθόντες γάρ φησι, — 16, 13. 14
διεκήρυσσον τὸν λόγον πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν — Mc. 16, 20
λόγον βεβαιοῦντος διὰ τῶν ἐπακολουθούντων σημείων.

η̄ Ἦν μὲν γὰρ ὁ θεὸς λόγος καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως υἱὸς καὶ θεὸς καὶ συνὼν τῶι — 8 Loofs
πατρί· ἀνέλαβε ⟨δὲ⟩ ἐν ὑστέροις καιροῖς τὴν τοῦ δούλου μορφήν. ἀλλ' ὢν πρὸ τούτου — P 275, 1-14
υἱὸς καὶ καλούμενος, μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένος ⟨υἱός⟩, ἵνα μὴ δύο υἱοὺς δογματίσωμεν· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐκείνωι συνῆπται τῶι ἐν ἀρχῆι ὄντι υἱῶι τῶι πρὸς αὐτὸν συναφθέντι, οὐ δύναται κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἱότητος διαίρεσιν δέξασθαι, κατὰ το ἀξίωμα φημὶ τῆς υἱότητος, οὐ κατὰ τὰς φύσεις. διὰ τοῦτο καὶ Χριστὸς ὁ θεὸς λόγος ὀνομάζεται, ἐπείπερ ἔχει τὴν συνάφειαν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν διηνεκῆ, καὶ οὐκ ἔστι τὸν θεὸν λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος πρᾶξαί τι. ἀπηκρίβωται γὰρ εἰς ἄκραν συνάφειαν, οὐκ εἰς ἀποθέωσιν κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν δογματιστῶν τῶν νεωτέρων.

θ̄ Ἵνα τοίνυν δειχθῆι καὶ τοῖς μάγοις τίς ἐστιν ⟨οὗτος⟩ ὁ παρ' αὐτῶν προσκυνούμενος — 9 Loofs
καὶ ἐπὶ τίνα ἤγαγεν αὐτοὺς τοῦ πνεύματος τοῦ παναγίου ἡ χάρις, ὅτι οὐκ ἐπὶ ψιλὸν ἁπλῶς — P 354, 22-24
θεωρούμενον βρέφος, ἀλλ' ἐπί τι σῶμα συνημμένον ἀρρήτως θεῶι.

ι̅ Ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, συκοφάντα, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ θεός. — 10 Loofs p
εἰ δὲ μόνον ὑπῆρχε θεός, ἐχρῆν εἰπεῖν, Ἀπολινάριε· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, θεὸν ὃς τὴν — 259, 16-260 7
ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; νῦν δὲ λέγει· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον — Ioh 8, 40
ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον·
οὗτος ὁ λέγων θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; οὗτος ὁ τριήμερον τε- — Mt 27, 46
λευτὴν ὑπομείνας· προσκυνῶ δὲ σὺν τῆι θεότητι τοῦτον ὡς τῆς θείας συνήγορον αὐθεντίας.

---

5 = Apol adu Orient 25, Tim arm p 70, 4 τῶν δύο¹ — 5 p 65 6 = Exc Mar Merc XVII cf Concilii quinti coll VI L V 548 = M VIIII 344, 10 οὐδὲ πάλιν — 11 adfert Tim arm p 65 7 = Exc Mar Merc. IIII cf Exc. Eph XIII Apol. adu Or 57 8 [— 23 διηνεκῆ] = Exc Eph VIIII, 22 διὰ τοῦτο — 23 διηνεκῆ adferuntur in ep 128, 11 9 adfert Timoth. arm. p 85 syr f 45b 10 cf Exc Eph XIIII Exc Mar Merc X [= Mar Merc 21 p 34, 25—31], adfert Timoth arm p 121 162, 30—34 ὑπομείνας p 79

VVt
1 ἅγιον καὶ Χριστόν Exc Eph 6 κροτεῖν V Mar Merc κρατεῖν Vt 7 τῆς δυναστείασ V om. Vt 9 lacunam statuit Loofs, suppleo ὁ υἱός κατὰ τὸ υἱός ἀδιαίρετος cf Mar Merc 10 χσ̄ V Mar Merc om. Vt 10/11 ἄλλοσ πάλιν Vt Tim πάλιν ἕτεροσ V 11 υἱόσ V Mar Merc εἷσ Vt 13/14 τῆσ ἀληθείασ φησὶν Vt 14 χυ̅ Vt τοῦ χυ̅ V 16 τῶν ἐπακολουθούντων V ἐπακολουθησάντων Vt 17 ὁ θσ̄ λόγος Vt Exc Eph θσ̄ ὁ λόγοσ V συνὼν V Exc Eph συναινῶν Vt 18 δὲ Vt Exc Eph om V 19 υἱόσ Vt om V 20 ἐκεῖνο Vt 22 φησὶ V 26 οὗτοσ Vt Tim. om V 27 παναγίου V ἁγίου Vt 30 εἰπεῖν V om. Vt 31/32 νῦν — λελάληκα V Mar Merc Tim om Vt Tim. p. 79 34 συνήγορον VVt Tim sicut legit Cyrillus, συνεργὸν Exc Eph Mar Merc cf Cyrillum p 125, 6 P συνήγορον ἤτοι συνεργόν

11 Loofs ια̅ p. 261, 17 -262, 2 Phil. 2, 9-11 Σέβω αὐτὸν ὡς τῆς παντοκράτορος εἰκόνα θεότητος. ὑπερύψωσε γὰρ αὐτὸν καὶ ἐχαρίσατο αὐτῶι ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῶι ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψηι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

12 Loofs ιβ̅ p. 262, 3. 4 Διὰ τὸν φοροῦντα τὸν φορούμενον σέβω· διὰ τὸν κεκρυμμένον προσκυνῶ τὸν φαινόμενον.

13 Loofs ⟨ιγ̅⟩ p. 262, 7-12 Οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ πλασθὲν ἐπὶ μήτρας· οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ κτισθὲν ἐκ τοῦ πνεύματος· οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ ταφὲν ἐπὶ μνήματος. οὕτω γὰρ ἂν ἦμεν ἀνθρωπολάτραι καὶ νεκρολάτραι σαφεῖς. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐν τῶι ληφθέντι θεός, ἐκ τοῦ λαβόντος ὁ ληφθείς, ὡς τῶι λαβόντι συναφθείς, συγχρηματίζει θεός.

14 1 Loofs ιδ̅ p. 248, 7-10 Rom. 1, 3 Ἀλλ' οὗτος ὁ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰσραὴλ συγγενής, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἄνθρωπος, ὁ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν ἐκ σπέρματος γεγεννημένος Δαυὶδ παντοκράτωρ τῆι συναφείαι θεός.

2 Loofs p. 248, 12. 13. 19 -249, 4 Εἶτα τούτοις ἐπάγει· Ἄκουσον ἀμφότερα τοῦ Παύλου κηρύττοντος· ὁμολογεῖ τὸν ἄνθρωπον πρότερον καὶ τότε τῆι τοῦ θεοῦ συναφείαι θεολογεῖ τὸ φαινόμενον, ἵνα μηδεὶς ἀνθρωπολάτρην τὸν Χριστιανισμὸν ὑποπτεύηι. ἀσύγχυτον τοίνυν τὴν τῶν φύσεων τηρῶμεν συνάφειαν· ὁμολογῶμεν τὸν ἐν ἀνθρώπωι θεόν· σέβωμεν τὸν τῆι θείαι συναφείαι τῶι παντοκράτορι θεῶι συμπροσκυνούμενον ἄνθρωπον.

Κεφάλαια ἀντιλεγόμενα ἐν τρίτωι βιβλίωι

1 1 Loofs α̅ p. 232, 8-17 Hebr. 3, 1 Ἀποστόλου γὰρ ἀκούοντες ὄνομα, τὸν θεὸν λόγον νοοῦσιν ἀπόστολον· ἀρχιερέως ἀναγινώσκοντες κλῆσιν, θεότητα τὸν ἀρχιερέα φαντάζονται παραδόξου φρενοβλαβείας ἰδέαι. τίς γὰρ ἀποστόλου λειτουργίαν μαθὼν οὐκ εὐθὺς ἄνθρωπον μηνυόμενον ἔγνω; τίς ἀρχιερέως ὀνομασίαν ἀκούων θεότητος ⟨ἂν⟩ οὐσίαν τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν; εἰ γὰρ ἀρχιερεὺς ἡ θεότης, τίς ὁ τῆι παρὰ τῆς ἀρχιερωσύνης λειτουργίαι θεραπευόμενος; εἰ θεὸς ὁ προσφέρων, οὐδεὶς ὧι προσφέρεται. τί γὰρ θεότητος ἄξιον ἵνα ὡς ἐλάττων προσφέρηι τῶι μείζονι;

2 Loofs p. 233, 4-7 Hebr. 5, 1 Προσεπάγει δὲ τούτοις· Πόθεν οὖν αὐτοῖς ὁ θεὸς κεκλῆσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη, ὁ θυσίας εἰς προκοπὴν ἰδίαν κατὰ τοὺς ἀρχιερέας μὴ χρήιζων; ὁ θεότητος κτήτωρ ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν.

2 Loofs p. β̅ 234, 5-235, 1 Hebr. 2, 16-18 Οὐκ ἀγγέλων ἐπιλαμβάνεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται. μὴ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ ἡ θεότης; ἄκουσον καὶ τὴν ἑπομένην φωνήν· ὅθεν ὤφειλε, φησίν, κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. μὴ τῆι θεότητί τινας ὁ θεὸς λόγος ἔσχεν ἀδελφοὺς ⟨ἐοικότας⟩; σκόπει καὶ τὸ τούτοις εὐθὺς συναπτόμενον· ἵνα

11 cf. Exc. Eph. VIII Exc. Mar. Merc. XI [Mar. Merc. 21 p. 35, 13—16]. Apol. adu. Or. 23 12 cf. Exc. Eph. VIII. XV Exc. Mar. Merc. XI Apol. adu. Or. 23; adfertur a Timoth. syr. f. 45b 13 cf. Exc. Eph. XV Exc. Mar. Merc. XI [Mar. Merc. 21 p. 35, 18—22] 14, 1 adfertur a Timotheo Patr. or. 13, 234 14, 2 cf. Exc. Eph. V. X; 16 ἀσύγχυτον — 18 adferuntur in ep. 128, 11 3, 1, 1. 2 = Exc. Mar. Merc. V; 20. 21 adfert Timoth. arm. p. 100 2 = Exc. Mar. Merc. VI cf. Exc. Eph. XI Apol. adu. Theodor. 51

VVt

3 χ̅υ̅ VVt Exc. Mar. Merc. om. Exc. Eph. 5 τὸν[3] et τὸν[4]] τὸ Mar. Merc. 7 ι̅γ̅ om. V κτισθὲν V Exc. Eph. πλασθὲν Vt 11 ι̅γ̅ V 14 κηρύττοντος Vt Exc Eph. κηρύσσοντοσ V 15 θεολογεῖ Vt θεουργεῖ V 16 χριστιανὸν Vt 16/17 τηροῦμεν V 17 ὁμολογοῦμεν V ἐν ἀ̅ν̅ω̅ V ἕνα Vt σέβομεν V 23 ἂν Chrysostomi cod. Dresd. ap. Loofs 232, 13 om. VVt 24 τῆ παρὰ cod. Dresd. παρὰ τῆ VVt 25 ἔλαττον V 27 αὐτοῖσ ὁ θ̅σ̅ Vt αὐτοῖσ ὁ θ̅σ̅ λόγοσ cod. Dresd. ὁ θ̅σ̅ αὐτοῖσ V, Vt p. 240, 29 P. 28 χρίζων V 30 ἀγγελων φησὶν cod. Dresd. Mar. Merc. 33 ἐοικότασ Vt om. V

ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν. ἐν ὧι γὰρ πέ-
πονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. οὐκοῦν
ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων· παθητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος θεός·
σπέρμα Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων πρὶν Hebr. 13, 8
Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμί· ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης Ioh. 8, 58
καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. Ioh. 14, 9
γ̄ Ἀπεστάλη ⟨ὁ⟩ ἡμῖν ὁμοούσιος καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς 3 Loofs
ἀνάβλεψιν· πνεῦμα γὰρ κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με. p. 235, 1-4 Lc. 4, 18
δ̄ Οὗτος ὁ πιστὸς τῶι θεῶι γεγενημένος ἀρχιερεύς (ἐγένετο γάρ, οὐκ ἀιδίως ἦν)· οὗτος 4 Loofs p.
ὁ κατὰ μικρὸν εἰς ἀρχιερέως, αἱρετικέ, προκόψας ἀξίωμα. ἄκουε σαφεστέρας σοι δια- 235, 6-236, 14
βοώσης φωνῆς· ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις, φησί, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ Hebr. 5, 7-9
ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώιζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς
ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας,
καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοὴν καὶ τελειωθεὶς ἐγέ-
νετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῶι αἴτιος σωτηρίας ἀκαταλύτου. τελειοῦται
δὲ τὸ κατὰ μικρὸν προκόπτον, αἱρετικέ, περὶ οὗ καὶ Ἰωάννης ἐν ⟨τοῖς⟩ εὐαγγελίοις βοᾶι· Ἰη- Lc. 2, 52
σοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίαι καὶ σοφίαι καὶ χάριτι, οἷς σύμφωνα καὶ Παῦλος
φθεγγόμενος τελειωθείς, φησίν, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῶι πᾶσιν αἴτιος Hebr. 5, 9. 10
σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν
τάξιν Μελχισεδέκ. οὗτος ὁ Μωυσεῖ κατὰ τὸν τῆς στρατηγίας συγκρινόμενος τύπον, Hebr. 3, 3
ὁ σπέρμα τοῦ Ἀβραὰμ κεκλημένος, ὁ κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς παραπλήσιος, ὁ χρόνωι Hebr. 2, 16 17
γενόμενος ἀρχιερεύς, ὁ διὰ παθημάτων τελειωθείς, ὁ ἐν ὧι πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, Hebr. 5, 5. 8. 9
δυνάμενος τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς κεκλημένος. Hebr. 2, 18.
τί οὖν ἀνθερμηνεύεις τῶι Παύλωι, τὸν ἀπαθῆ θεὸν λόγον ἐπιγείωι καταμιγνὺς σώματι καὶ 5, 10
παθητὸν ἀρχιερέα ποιῶν;
ε̄ Ὄντος οὖν ἡμῖν τούτου μόνου ἀρχιερέως συμπαθοῦς καὶ συγγενοῦς καὶ βεβαίου, 5 Loofs
τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθε πίστεως. αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλογίας p. 240, 4-9
ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν
συνεπαγόμενος.
ς̄ Μέμνησθε δέ που πάντως καὶ τὰ πολλάκις μοι πρὸς ὑμᾶς εἰρημένα τὰς διπλᾶς πρὸς 6 Loofs
τὸν δεσπότην Χριστὸν διακρίνοντι φύσεις. διπλαῖ μὲν γὰρ τῆι φύσει, τῆι δὲ ἀξίαι p. 354, 12-18
μοναδικαί· ἡ γὰρ τῶν φύσεων αὐθεντία διὰ τὴν συνάφειαν μία, τῶν μὲν φύσεων ἐν τῆι

3 παθητὸς — θεός adfert Timoth. syr. f. 48a 3 cf. Exc. Eph. XVII Apol. adu. Orient. 85. adfertur usque ad 8 ἀνάβλεψιν a Timotheo Patrol. or. 13, 233 4 cf. Exc. Eph. XVII. XVIII; apol. adu. Orient. 85. adu. Theodoret. 77; 24/25 adfert Timoth. arm. p. 152. Patrol. or. 13, 234 5 = Exc. Eph. XX, cf. Apol. adu. Theodoret. l. c. 6 adferuntur a Timotheo Patrol. or. 13, 234, inde a 27 f. 44a; inde a 30 τὰς διπλᾶς arm. p. 65

VVt

1 ἐλεήμων φησὶ cod. Dresd. Exc. Eph. Mar. Merc. 6 οὐχ VVt locis ceteris [151. 154. 163. 169 P.] καὶ οὐχ Vt loco priore [p. 143 P.] 7 ὁ Vt p. 156, 19. 169, 12 δὲ ὁ Vt p. 151, 13, om. V 9 γεγεννημένοσ Vt πεποιημένοσ Exc. Eph. γὰρ οὗτος Exc. Eph. προῆν Exc. Eph. 10 εἰσ ἀρχιερέωσ αἱρετικὲ V Exc. Eph. cod. Dresd. αἱρετικὲ εἰς ἀρχιερέωσ Vt καὶ ἄκουε Exc. Eph. 11 ὅς om. Exc. Eph. 15 αὐτῶι πᾶσιν Exc. Eph. αἴτιοσ σωτηρίασ Vt Exc. Eph. σωτηρίασ αἴτιοσ V ἀκαταλύτου VVt αἰωνίου Exc Eph. 16 Ἰωάννης cf. Exc. Eph. τοῖσ Vt om. V βοᾶ Vt Exc. Eph. ἐβόα V 17 δὲ VVt p. 127, 13 Pus. om. Vt p. 162, 20 Exc. Eph. 20 μωυσῆ V 21 σπέρματοσ V 24 σώματι VVt Cyrillus p. 168, 10 ὁμοιώματι Exc. Eph. 26 συγγενοῦσ Vt Exc. Eph. εὐγενοῦσ V 27 εὐλογίασ VVt Exc. Eph. ἀρχιερεῦσ εὐλογίασ cod. Dresd. 30 που VVt μου Tim. 31 διακρίνοντι V Tim. διακρούοντι Vt

οἰκεία τάξει διὰ παντὸς μενουσῶν, τῆς δὲ ἀξίας συνημμένης εἰς αὐθεντίαν, ὡς προεῖπον, μίαν.

Κεφάλαια ζ̄ ἀντιλεγόμενα ἐν τῶι τετάρτωι βιβλίωι

1 1 Loofs α — Ὁ θεὸς λόγος ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν συνεκάθισεν ἑαυτῶι
p 226, 20-227, 5 — τὴν ἀναληφθεῖσαν ὁ πατὴρ ἀνθρωπότητα· εἶπε γάρ φησιν, ὁ κύριος τῶι κυρίωι μου
Ioh 1, 14 — κάθου ἐκ δεξιῶν μου. τὴν τοῦ ἀναληφθέντος τὸ πνεῦμα κατελθὸν συνεκρότησε
Ps 109, 1; Ioh 16,13 14 — δόξαν ὅταν γάρ φησιν, ἔλθηι το πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει
βούλει καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς τριάδος ἐνέργειαν, ἐνώικησεν ὁ υἱὸς ἐν τῶι
2 Loofs — σώματι, συνέστησεν ὁ πατὴρ βαπτιζόμενον, διέπλασεν ἐν παρθένωι τὸ πνεῦμα
p 227, 6—8 — Εἶτα πάλιν φησὶ περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων ὁ υἱὸς ἐξελέξατο (ἐγὼ γάρ φησιν, ὑμᾶς
Ioh 15, 16; 17, 17 — ἐξελεξάμην) ὁ πατὴρ ἡγίασεν (πάτερ γάρ φησιν, ἁγίασον αὐτους ἐν τῆι ἀλη-
Mt 10, 20 — θείαι σου) τὸ πνεῦμα κατεσκεύασε ῥήτορας

2 Loofs β̄ — Καὶ τῆς συνεργίας ἡ ἀπόδειξις πρόδηλος ὁ υἱὸς ἐνηνθρώπησεν, ὁ πατὴρ συνέστησε,
p 355, 8 9 — τὸ πνεῦμα σημείοις ἐσέμνυνε

3 Loofs p γ̄ — Πλείονα, φησί, τὴν εἰς αὐτον κατασκευάζοντες ὕβριν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θείας ἀπο-
293,11-294,6; Mt 1, 20 — τέμνοντες φύσεως τὸ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ διαπλάσαν (το γὰρ ἐν τῆι Μαρίαι, φησί, γεν-
νηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου), ⟨τὸ⟩ κατὰ δικαιοσύνην τὸ πλασθὲν ἀναπλάσαν
1 Tim 3, 16 — (ἐφανερώθη γάρ φησιν, ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι), το δαίμοσι φοβερον
Mt 12, 28 — αὐτὸν ἐργασάμενον (ἐγὼ γάρ φησιν, ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια),
Ioh 1, 32 — τὸ τὴν αὐτοῦ σάρκα πεποιημένον ναόν (τεθέαμαι γάρ φησι, τὸ πνεῦμα καταβαῖνον
ὡσεὶ περιστερὰν καὶ μεμένηκεν ἐπ᾽ αὐτόν), το τὴν ἀνάληψιν αὐτῶι χαρισάμενον
Act 1, 2 — (ἐντειλάμενος γάρ φησι, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις οὓς ἐξελέξατο, διὰ πνεύ-
ματος ἁγίου ἀνελήφθη), τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῶι χαρισάμενον δόξαν Χριστοῦ
κατασκευάζουσι δοῦλον

4 Loofs δ̄ — Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου το αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγω
p. 228, 4-16; Ioh. 6, 56 — ἐν αὐτῶι. μνημόνευσον ὅτι περὶ τῆς σαρκὸς τὸ λεγόμενον καθὼς ἀπέστειλε
Ioh 6, 57 — με ὁ ζῶν πατήρ, ἐμὲ τὸν φαινόμενον. ἀλλ᾽ ἐνίοτε παρερμηνεύω ἀκούσωμεν ἐκ τῶν
ἑξῆς καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ· ἐκεῖνος λέγει τὴν θεότητα, ἐγὼ τὴν
ἀνθρωπότητα· ἴδωμεν τίς ὁ παρερμηνεύων. λέγει ὁ αἱρετικὸς ἐνταῦθα τὴν θεότητα
ἀπέστειλεν ἐμέ, τὸν θεὸν λόγον. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κατ᾽ ἐκεῖνον
Ioh 6, 57 — κἀγὼ ζῶ, ὁ θεὸς λόγος, διὰ τὸν πατέρα. εἶτα μετὰ τοῦτο· καὶ ὁ τρώγων με
κἀκεῖνος ζήσεται. τίνα ἐσθίομεν, τὴν θεότητα ἢ τὴν σάρκα;

5 Loofs ε̄ — Ἐρῶ δὲ καὶ τοῦ σκανδάλου τὰ ῥήματα. περὶ τῆς οἰκείας σαρκος ὁ δεσπότης
p 355, 13-18; Ioh 6, 53 — Χριστὸς πρὸς αὐτοὺς διελέγετο· ἐὰν μὴ φάγητε, ⟨φησί⟩, τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀν-
θρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. οὐκ ἤνεγκαν
τὸ τῶν λεγομένων ὑψηλὸν οἱ ἀκούσαντες· ἐνόμιζον γὰρ ὑπὸ ἀμαθίας ἀνθρωποφαγίαν εἰσάγειν.

1, 1 cf Exc. Eph XVI 3 = Exc Mar Merc XXII, cf pars I p 101, 19 *Concilstud* p. 10 Apolog adu. Theodoret. 63 4 = Exc Mar Merc XIIII cf Exc Eph XXII Apolog adu Orient 98

VVt

1 παντόσ V πασῶν Vt 1/2 εἰς — μίαν V ὡσ προεῖπον, εἰς αὐθεντίαν μοναδικὴν Vt 7 ἔλθοι Vt 13 συνεργείασ Vt συνέστησε V cf p 184, 18 Pus ἐνηθρόνησε Vt 17 τὸ κατα — ἀναπλάσαν Agellius cf Mar Merc. κατὰ — ἀνέπλασεν VVt 19 αὐτόν V om Vt 20 τεθέαται V 21 ὡσ V 23 χω̄ Vt Mar Merc αὐτῶ V 26 μνημονεύετε Exc Eph 27 παρερμηνεύω Vt παρερμηνευόμενον V 28 ἐγὼ δὲ Vt 29 θεότητα λέγει Exc Eph 30 ἐμὲ Vt με V με φησί Exc Eph. ἐκείνους Exc Eph 31 εἶτα τὸ Exc Eph. 32 τὴν — σάρκα Vt Exc. Eph Mar Merc. τὴν σαρκα ἢ τὴν θεότητα V 34 φησὶ Vt om. V 36 γὰρ om Vt

⟨ς̄⟩ Ἄκουσον καὶ τὸ κύριος ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων κείμενον. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον ⟨τοῦτο⟩ πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε. ἄκουσον ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ἀμαθίαν τῶν ἀντιτιθέντων, ὡς ἰσχυρὰν ἀναγινώσκουσι τοῦ μυστηρίου τὴν ὠφέλειαν καὶ τίνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχεται τὴν ἀνάμνησιν, καὶ ἄκουσον μὴ ἐμοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον· οὐκ εἶπεν· ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὴν θεότητα ταύτην. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον· βλέπε περὶ τοῦ σώματος αὐτῶι τοῦ δεσποτικοῦ τὸ προκείμενον ⟨ὄν⟩. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οὗ ἐστι τὸ σῶμα ἀντίτυπον. ἴδωμεν ἀπὸ τούτου τίνος ὁ θάνατος· ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγέλλετε. ἄκουσον καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανερώτερον· ἄχρις οὗ ἂν ἔλθηι. τίς δέ ἐστιν ὁ ἐρχόμενος; ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, πρὸ τῶν ἀποστόλων ὁ προφήτης σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βοῶν· ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. τίς οὖν ἐστιν ὁ κεντηθείς; ἡ πλευρά· πλευρὰ ⟨δὲ⟩ σώματος ἢ θεότητός ἐστι;

[6 Loofs p. 356,12-357,4; 1 Cor. 11, 26; Mt. 24, 30; Ioh. 19, 37]

⟨ζ̄⟩ Διὰ τί δὲ καί, ὡς ἀρτίως ἠκούομεν, ἀμφοτέρων κατὰ σὲ κεκραμένων, ὁ κύριος τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν τοῖς μαθηταῖς παραδιδοὺς οὕτω φησίν; λαβὼν ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· λάβετε φάγετε πάντες· τοῦτο γάρ μού ἐστι τὸ σῶμα. διὰ τί μὴ εἶπε· τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης μου ἡ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένη; καὶ πάλιν τὸ ποτήριον τῶν μυστηρίων διδούς, οὐκ εἶπε· τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης μου ἡ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεομένη, ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά μου τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

[7 Loofs p. 229,17-230,5; Lc. 22, 19; Mt 26, 26; Mt. 26, 28; Lc. 22, 20]

Κεφάλαια ζ̄ ἀντιλεγόμενα ἐν τῶι ε̄ βιβλίωι

⟨ᾱ⟩ Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῆς γεννήσεως τῆς ἐκ τῆς Χριστοτόκου παρθένου τίθησι τὸ υἱός ἡ θεία γραφή, δεδηλώκαμεν· ἄκουσον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου, εἰ ἔστι ποτὲ κείμενος ὁ θεός, ἵνα παθητὸν τὸν θεὸν εἰσαγάγωμεν. ἐχθροί, φησίν, ὄντες κατηλλάγημεν τῶι θεῶι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. οὐκ εἶπε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ λόγου.

[1 Loofs p. 357, 5-10; Rom 5, 10]

⟨β̄⟩ Ἄκουσον καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν μαρτυρίαν· εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν. ἰδοὺ κύριον τῆς δόξης λέγει· οὐ καλεῖ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴν θεότητα. τοῦτο δέ ἐστι καὶ διασπώντων τὴν συνάφειαν τὴν ἀκριβῆ. ὅταν ⟨γὰρ⟩ λέγηις ὅτι οὗτος μὲν οὐκ ἔστι κύριος, ἐκεῖνος δὲ κύριος, οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ποιεῖς τὸν Χριστόν; τί οὖν λέγεις ἐν ἐκκλησιαστικῶι προσωπείωι, αἱρετικέ; κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ οὔ; εἰ μὲν οὖν κύριος, κοινωνεῖ τὰ λεγόμενα· εἰ δὲ οὐ κύριος, μὴ σύ, ψιλὸν ἄνθρωπον ποιῶν τὸν Χριστόν, ἐμοὶ πρόστριβε τὸν ὀνειδισμόν.

[2 1 Loofs p. 357, 11-21; 1 Cor. 2, 8]

---

1 2 adfert Timoth. arm. p. 122. 152; 15 ὄψονται — 17 p 137 7 cf Exc. Mar. Merc. XV 34 τί — p. 12, 4 adfert Timoth arm. p. 108; p. 12, 1—4 p. 127. 171

VVt
1 ς̄ om. V 3 τοῦτον V om. Vt τοῦτο Vt om. V, Vt p 201, 30 P 4 ἰσχυρὰν V, Vt p. 201, 32 P. ἰσχυρὸν Vt 5 παρέχετε V 6 ἂν om. Vt 9 ὄν addidi 10 ἀπὸ τούτου V, Vt p. 203, 32 P οὖν ἀπὸ τούτου Vt p. 202, 31 P οὖν Vt 12 ἂν om. Vt ἐστιν V, Vt p 204, 1 P, om Vt, etiam p. 203, 3 P. cf 205, 4 P 16 δὲ Vt Tim om. V ἢ Vt οὐ V 18 ζ̄ om. V κρεμαμένων V 20 ἔκλασε καὶ V Mar. Merc om. Vt 22 ἡμῶν Vt 23 μου[1] V Mar. Merc. om. Vt 24 ἐκχυνόμενον Vt 26 ᾱ om. V ἐπὶ Vt ἐκ V 31 τὸν κ̅ν̅ V 33 γὰρ om. V λέγεισ VVt οὐ V σὺ Vt 33/34 ποιεῖσ ἀ̅ν̅ο̅ν̅ V 34 ἐκκλησιαστικῶ Vt ἐκκλησιαστικοῦ V 35 κοινωνεῖ VVt συνάιδει Vt p. 220, 17 P. 36 τὸν χ̅ν̅ ποιῶν Vt

2 Loofs p. 357, 22-26 2 Cor. 13, 4 Εἶτά φησιν· Ἀκούσωμεν τοῦ μακαρίου Παύλου φανερῶς κεκραγότος τίς ἐστιν ὁ σταυρωθείς. ἄκουσον τοίνυν φανερωτάτης φωνῆς· καὶ γὰρ ἐσταυρώθη, φησίν, ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆι ἐκ δυνάμεως θεοῦ. εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, τίς ἠσθένησεν, αἱρετικέ; ὁ θεὸς λόγος;

8 Loofs ⟨γ̄⟩ p. 358, 1-5 Ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μονογενοῦς· Ὅτι μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων μορφὴν περιβέβλημαι δούλου· ὅτι θεὸς λόγος ὢν ἐν σαρκὶ καθορῶμαι· ὅτι δεσπόζων τοῦ παντός, πτωχεύοντος δι' ὑμᾶς περιβέβλημαι πρόσωπον· ὅτι πεινῶν ὁρατῶς, χορηγῶ τοῖς πεινῶσι τροφήν.

4 Loofs ⟨δ̄⟩ p. 229, 4-16 Ἡδέως ἂν ἐνταῦθα τῶν αἱρετικῶν ἐπυθόμην τῶν τὴν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν εἰς μίαν κατακιρνάντων οὐσίαν, τίς ἐστιν ἐνταῦθα ὁ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίοις παραδιδόμενος; εἰ γὰρ κρᾶσις ἀμφοτέρων γεγένηται, ἀμφότερα παρὰ τῶν Ἰουδαίων συγκατεσχέθη, καὶ ὁ θεὸς λόγος καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις. τίς δέ ἐστιν ὁ καὶ τὴν σφαγὴν ὑπομείνας; ἀναγκάζομαι χρήσασθαι κατωτέροις λόγοις, ὡς πᾶσι γενέσθαι τὸ λεγόμενον δῆλον· περὶ τίνα τὰ τῆς πράξεως, εἰπέ μοι, συμβέβηκεν; εἰ μὲν γὰρ περὶ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, πῶς ἀμφότερα συγκιρνᾶν κατατολμᾷς; καὶ ⟨εἰ⟩ μεμένηκεν ὁ θεὸς λόγος τοῖς Ἰουδαίοις ἀκατάσχετος καὶ τῆς σφαγῆς οὐ κεκοινώνηκε τῆι σαρκί, πόθεν, εἰπέ μοι, παρεισάγεις τὴν κρᾶσιν;

5 Loofs ⟨ε̄⟩ p. 260, 2-5 Mt. 27, 46 Οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον· οὗτος ὁ λέγων θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; οὗτος ὁ τριήμερον τελευτὴν ὑπομείνας.

6 Loofs ⟨ς̄⟩ p. 267, 11 -268, 3 Act. 2, 32 Διὰ τοῦτο περὶ τῆς ἡμετέρας ὁ μακάριος Πέτρος ἀπαρχῆς καταγγέλλων ⟨καὶ τὴν ἐκ τῆς θεότητος τῆς φαινομένης φύσεως διηγούμενος ὕψωσιν⟩ τοῦτον, φησί, τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός. οὐκ ἀπέθανε θεός, ἀλλ' ἀνέστησεν. ἄκουε τῶν τοῦ Πέτρου ῥημάτων, Ἀπολινάριε, ἄκουε σὺν Ἀπολιναρίωι καὶ Ἄρειε· τοῦτον, φησί, τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεὸς τὸν φαινόμενον, τοῦτον τὸν ὁρώμενον ὄμμασι, τὸν ξύλωι προσηλωθέντα, τὸν ταῖς ⟨τοῦ⟩ Θωμᾶ ψηλαφηθέντα χερσί, τὸν πρὸς αὐτὸν κεκραγότα· ψηλάφησον Lc. 24. 39 ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. καὶ ταύταις πεισθεὶς ὁ μαθητὴς ταῖς φωναῖς καὶ τῆι ψηλαφήσει τοῦ σταυρωθέντος σώματος Ioh. 20, 28 πεισθεὶς ⟨περὶ⟩ ἀναστάσεως, τὸν παραδοξοποιὸν ἐδοξολόγει θεόν· ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου, οὐ τὸ ψηλαφηθὲν προσαγορεύων θεόν· οὐδὲ γὰρ ψηλαφήσει θεότης εὑρίσκεται.

2 Act. 2, 32. 33 Καὶ μεθ' ἕτερα· Περὶ τοῦ ψηλαφητοῦ τούτου καὶ ὁ Πέτρος ἐβόα· τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός. τῆι δεξιᾷ οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς· δεξιᾶς δὲ βοηθούσης ὁ θεὸς λόγος οὐκ ἔχρηιζεν, Ἄρειε.

7 1Loofs ⟨ζ̄⟩ p. 358, 9—12 Ἐπειδὴ γὰρ εἰ εἰρήκασιν· ὅτι πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν λόγον, ἔμελλεν ὁ θάνατος τῆι θείαι λογίζεσθαι φύσει, ὄνομα δέχονται κοινὸν τὸ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἵνα καὶ τὸν ἀποθανόντα σημάνωσι καὶ τὸν μὴ ἀποθανόντα.

2 Loofs p. 358, 12-18 Προσεπάγει δὲ τούτοις· Ὥστε εἴ τις λέγοι· ὁ δεῖνα ἄνθρωπος ἀπέθανε, καίτοι ἡ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄνομα εἶπε τὸ σημαῖνον τὰς δύο φύσεις καὶ τὸ σῶμα τὸ

---

4 cf. Exc. Mar. Merc. XV 5 cf. 2, 10 Exc. Eph. XIIII Exc. Mar. Merc. X 6, 1. 2 cf. Mar. Merc. p. 31, 37—32, 12 6, 1 cf. Exc. Mar. Merc. VIII 22 τοῦτον — 28 adfert Timoth. arm. p. 79; 22 τοῦτον — 24 χερσί p. 136 29 περὶ τοῦ — 31 adfert Timoth. arm. p. 128

VVt

2 φανερώτατα τῆσ Vt 5. 7. 17. 19. 32 numeros om. V 7 ὑμᾶς Loofs ἡμᾶσ VVt 9 κατακιρνώντων Vt 14 εἰ add. Agellius 15 λόγος om. Vt 19 ἀπαρχῆσ ὁ μακάριοσ πέτροσ Vt 19/20 καὶ τὴν — ὕψωσιν Vt om. V 24 τοῦ Vt om. V ψηλάφησον VVt *palpate et uidete* Mar. Merc. p. 31, 42 *palpa et uide* p. 57, 3 25 θεωρεῖται Vt 26 τῆ ψηλαφήσει Vt ψηλαφῆσαι V τοῦ Vt τῆσ τοῦ V 27 περὶ Tim. om. VVt μου V μου δόξα σοι Vt 28 ψηλαφήσει Vt ψηλαφῆσα V 32 εἰ V om. Vt 34 τὸν μὴ V μὴ Vt 35 λέγοι Vt λέγει V

ἀποθνήισκον καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, οὐκ ἔχει κίνδυνον ἡ φωνή· ἄνθρωπος γὰρ καλεῖται ἀμφότερα, καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχή· οὕτω τοίνυν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος χορὸς ἔφη περὶ Χριστοῦ.

166 Κυρίλλου τοῦ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Ἀλεξανδρείας κατὰ τῶν Νεστορίου δυσφημιῶν πεντάβιβλος ἀντίρρησις ἤγουν οἱ πέντε τόμοι τοῦ ἁγίου Κυρίλλου

Τοῖς μὲν τὴν ἁγίαν γραφὴν πολυπραγμονεῖν ἐθέλουσι καὶ ἀποδιώκουσι μὲν τὸ ῥάιθυμον ἐν τούτωι, [PG 76, 9 Pusey 54] δεδιψηκόσι δὲ μᾶλλον τοῦ πράγματος τὴν κατόρθωσιν ἐγκειμένοις τε νεανικῶς καὶ ὄκνου δίχα παντὸς περιέσται δὴ πάντως τὸ ἐν παντὶ γενέσθαι καλῶι. φωτὸς γὰρ τοῦ θείου τὸν οἰκεῖον ἀναπιμπλᾶσι νοῦν, εἶτα τοῖς τῆς ἐκκλησίας αὐτὸν ἐνιέντες δόγμασιν ἅπαν μὲν ὅσον ἐστὶν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιβδήλως ἔχον, προσίενται καὶ λίαν ἀσμένως [P 55] καὶ τοῖς ἐσωτάτω τῆς ἑαυτῶν ψυχῆς ἐναποκλείουσι θησαυροῖς, [PG 12] ἐπιγάνυνται δὲ οὕτω τοῖς ἐξ εὐμαθείας συνειλεγμένοις ὡς ἂν εἰ καί τινες ἑτέροις τῶν κατὰ τὸν βίον ἢ λίθους τινὰς Ἰνδικὰς ἢ χρυσὸν ἀπλήστως συναγηγερκότες, μᾶλλον δὲ καὶ ἔτι μειζόνως· κρεῖσσον γὰρ σοφία λίθων πολυτελῶν, πᾶν δὲ τίμιον οὐκ ἄξιον αὐτῆς, [Prou. 8, 11] καθὰ γέγραπται. χρῆναι δὲ φημὶ τοὺς οἵπερ ἂν ⟨ὦσι⟩ σοφοὶ καὶ ἀγχίνοι καὶ τῶν θείων δογμάτων ἐπιστήμονες, διαμεμνῆσθαι χρησίμως γεγραφότος τινὸς τῶν ἁγίων μαθητῶν· ἀδελφοί, δοκιμάζετε τὰ πνεύματα εἰ ἐκ θεοῦ εἰσι, [1 Ioh. 4, 1] δεδωρῆσθαι δὲ τοῖς ἁγίοις φησὶ καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος διακρίσεις πνευμάτων. οἱ μὲν γὰρ λέγοντες ὅτι κύριος Ἰησοῦς, φαῖεν ἂν [1 Cor. 12, 10. 3] οὐχ ἑτέρως αὐτὸ πλὴν ὅτι διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οἵ γε μὴν ἐξ ἀμαθίας παλίμφημον ἐπ' αὐτοῖς γλῶσσαν ἀνέντες καὶ δι' ὧν ὀρθὰ φρονεῖν ἐγνώκασι, μόνον οὐχὶ λέγοντες ἀνάθεμα Ἰησοῦν, τοῦτο δρῶιεν ἂν ὡς ἀπό γε τοῦ Βεελζεβούλ. δεῖ δὴ οὖν ἄρα λεπτῶς τε καὶ διεσμιλευμένως δοκιμάζειν ἅπαντα μεμελετηκότας καὶ νῶι διεγηγερμένωι χρωμένους περιτυγχάνειν ἡμᾶς τοῖς τινων συγγράμμασι καὶ βασανίζειν εὐτεχνῶς οὕσπερ ἂν ποιοῖντο λόγους περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ ἀπομιμεῖσθαί τε καὶ μάλα ὀρθῶς τοὺς ὅτι δὴ μάλιστα δοκίμους καὶ ἐμπειροτάτους τῶν ἀργυροπρατῶν, οἳ προσίενται μὲν τῶν νομισμάτων τὸ εὐδοκιμοῦν, ἀπόβλητον δὲ ποιεῖσθαι σπουδάζουσι τὸ παράσημον καὶ μεμωμημένον. καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς ὁ μακάριος Παῦλος παραθήγει, λέγων· γίνεσθε δόκιμοι τραπεζῖται· [Preuschen, Antileg. XIII 11] πάντα δοκιμάζετε, τὸ καλὸν κατέχετε, ἀπὸ παντὸς εἴδους πονηροῦ ἀπέχεσθε. [1 Thess. 5, 21. 22] ἔστι δὲ δὴ καὶ ἑτέρως πάναισχρόν τε καὶ ἀκαλλὲς ἐπὶ μὲν τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον πράγμασι κατ' οὐδένα τρόπον ἡμᾶς ἠφειδηκότας ὁρᾶσθαι τοῦ τελοῦντος [P 56] εἰς ὄνησιν, πειρᾶσθαι δὲ μᾶλλον περὶ πολλοῦ ποιεῖσθαι φιλεῖν τὰ δι' ὧν ἂν γένοιτο βιῶναι λαμπρῶς, ἀλογῆσαι δὲ τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ποιεῖσθαι παρ' οὐδὲν τὴν τῆς ψυχῆς σωτηρίαν βόθροις τε αὐτὴν ἐγκαθιέναι καὶ τέλμασι, πρὸς τὸ δοκοῦν ἁπλῶς τοῖς ἐθέλουσι λαλεῖν ἃ μὴ προσῆκεν, ἔσθ' ὅτε παραρριπτοῦντας τὸν νοῦν, οὐκ ἀναμύοντα πρὸς τὸ ἀληθὲς οὔτε μὴν ἐθέλοντα πολυπραγμονεῖν τί μέν ἐστι τῶν ἀνεγνωσμένων ὀρθὸν καὶ ὀνησιφόρον, τί δὲ δὴ τὸ διάστροφον καὶ δογματικῆς ἀκριβείας ἐκβεβηκὸς καὶ ζημίαν ἐμποιοῦν τὴν εἰς αὐτὴν ὁρῶσαν ψυχήν, ἧς ἀντάξιον οὐδὲν παρά γε τοῖς ἀρτίοις τὴν φρένα. δοκιμαστέον οὖν ἄρα καὶ λίαν ἰσχνῶς τὰς περὶ τῶν θείων δογμάτων συγγραφάς, κἂν μέν τις ἴοι κατ' εὐθὺ τοῦ σκοποῦ τῶν ἱερῶν γραμμάτων καὶ τὴν ἕν γε τουτοισὶ σαφῆ καὶ ἀπλανεστάτην [PG 13] διάιττοι τρίβον, κατακροτείσθω καὶ πρὸς ἡμῶν ταῖς εἰς ὀρθότητα ψήφοις· εἰ δὲ ψυχρὸν καὶ ἐξίτηλον καὶ μεμωμημένον, μᾶλλον δὲ καὶ ὀλέθρου πρόξενον τοῖς ἐντευξομένοις ἐξυφαίνοι τὸν λόγον, ἀκουέτω παρὰ πάντων· ἀλλὰ ἡμῖν λαλεῖτε καὶ ἀναγγέλλετε ἡμῖν [Ies. 30, 10]

V

6 ρες V 11 ἐπιγάννυνται V 12 ἑτέροις scripsi ἕτεροι V 15 ὦσι add. Agellius
27/28 δόκιμοι Agellius τρόφιμοι V 40 πρὸ V

Mt. 12, 33 ἑτέραν πλάνησιν. οὐκοῦν ἢ ποιείτωσαν τὸ δένδρον καλὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ
καλὸν ἢ ποιείτωσαν τὸ δένδρον σαπρὸν καὶ τὸν καρπὸν αὐτοῦ σαπρόν. ὁ μὲν γὰρ
Mt 12, 35 ἀγαθὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ ἀγαθοῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτοῦ προφέρει
τὰ ἀγαθά, ὁ δὲ πονηρὸς ἄνθρωπος ἐκ τοῦ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας
αὐτοῦ προφέρει τὰ πονηρὰ κατά γε τὴν ἀψευδῆ τοῦ σωτῆρος φωνήν. ἐσκότισε
2 Cor. 4, 4 μὲν γὰρ ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου τὰ νοήματα τῶν ἀπίστων αἱρετικῶν εἰς
τὸ μὴ αὐγάσαι τὸν φωτισμὸν τοῦ εὐαγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χριστοῦ,
πεπλάνηνται δὲ πολυτρόπως. οἳ μὲν γὰρ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς φύντα λόγον ἐν μείοσι
P 57 τοῦ γεγεννηκότος εἶναί [τέ] φασιν οἱ δείλαιοι καὶ τὸ ἔκφυλόν τε καὶ δουλοπρεπὲς αὐτῶι
προσνέμοντες μέτρον οὐ καταπεφρίκασιν, οἳ δὲ τῶι ἁγίωι πνεύματι τὸ ἀνόσιόν τε καὶ
Ies. 57, 3. 4 ἀκρατὲς ἐπιθήγοντες στόμα δικαίως ἀκούουσι τοῦ προφήτου λέγοντος· ὑμεῖς δὲ προσα-
γάγετε ὧδε, υἱοὶ ἄνομοι, σπέρμα μοιχῶν καὶ πόρνης· ἐν τίνι ἐνετρυφή-
σατε καὶ ἐπὶ τίνι ἠνοίξατε τὸ στόμα ὑμῶν καὶ ἐπὶ τίνι ἐχαλάσατε τὴν
γλῶσσαν ὑμῶν; οὐχ ὑμεῖς ἐστὲ τέκνα ἀπωλείας, σπέρμα ἄνομον; ἀλλ' ἐκεῖνοι
Ies. 50, 11 μὲν πορεύσονται τῶι ἑαυτῶν φωτὶ καὶ φλόγας εὑρήσουσιν, ἃς ἐξέκαυσαν αὐτοί· ἡμᾶς δὲ
ἀκόλουθον, οἷς ὀρθότητος μέλει, σοφόν τε καὶ ἀκριβῆ τὸν ἐφ' ἑκάστωι τῶν θείων δογμάτων
ποιεῖσθαι λόγον καὶ τῆς ἐκείνων ἀθυροστομίας παραιτεῖσθαι τὰ ἐγκλήματα, ἵνα μή τι πταί-
1 Cor. 8, 12 οντες καὶ ἁμαρτάνοντες εἰς τοὺς ἀδελφοὺς πλήττοντές τε αὐτῶν τὴν συνείδησιν ἀσθενοῦσαν
Ps. 54, 13-15 εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνωμεν. ἀκουσόμεθα γὰρ λέγοντος εὐθὺς ὅτι εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνεί-
δισέ με, ὑπήνεγκα ἄν, καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ' ἐμὲ ἐμεγαλορρημόνησεν,
ἐκρύβην ἂν ἀπ' αὐτοῦ. σὺ δέ, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμών μου καὶ γνωστέ
μου, ὃς ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέσματα, ἐν τῶι οἴκωι τοῦ θεοῦ ἐπο-
ρεύθημεν ἐν ὁμονοίαι. ἀλλ' ἴοι μὲν εἰς ἐχθρῶν ταυτὶ κεφαλάς, οἳ τῆς τοῦ σωτῆρος
ἡμῶν καταστρατεύονται δόξης καὶ τρυφὴν ἡγοῦνται τὰς εἰς αὐτὸν βλασφημίας, ἡμᾶς δέ,
ὡς ἔφην, ἀκόλουθόν τε καὶ ἀναγκαῖον τοὺς τὰ αὐτῶι δοκοῦντα φρονεῖν σπουδάζοντας μὴ
* * τῆς ἀληθείας ἐκκεκομισμένον ἢ γοῦν ἑτέρωσέ ποι διάττοντα καὶ νενευκότα πρὸς τὸ
ἐξίτηλον, τὸν πρός γε φημὶ τοὺς ὑπὸ χεῖρα καὶ ταῖς εἰς ὀρθότητα ψήφοις ἐξ αὐτῆς τῆς
ἀληθείας στεφανούμενον. καὶ ταῦτα φημὶ τινὶ τῶν βιβλίων περιτυχὼν ὑπό του συντε-
θειμένωι καὶ πολλὴν μὲν ἔχοντι τῶν ὁμιλιῶν τὴν ἄθροισιν, στοιχηδὸν δὲ καὶ ὡς ἐν τάξει
P 58 κειμένων, ἠμοιρηκότι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον τοῦ κατελέγχεσθαι δεῖν. καὶ εἰ μὲν εἴρητό
τι παρὰ τοῦ συγγεγραφότος, ὃ ταῖς εἰς λήθην ἀποδημίαις ἠφανίζετο, κἂν ὠιήθην δεῖν σιγὴν
PG 16 τε ἔχειν αὐτὸς καὶ ἑτέροις συμβουλεῦσαι τοῦτο δρᾶν, ὡς ἂν μὴ πολλοῖς ἑτέροις καὶ τοῖς
μεθ' ἡμᾶς εἴη γνώριμα τὰ οὕτως ἐκτόπως καὶ ἀτημελῶς εἰρημένα· ἐπειδὴ δὲ δυσφημιῶν
ὄχλος ἐνσεσώρευται τῶι βιβλίωι καὶ πολλή τις γέγονεν ἡ κατάρρησις τῶν τῆς ἀληθείας
καθυλακτοῦσα δογμάτων, πῶς οὐκ ἀναγκαῖον ἡμᾶς μόνον οὐχὶ καὶ ἀνταποδύσασθαι καὶ
ὑπεραθλῆσαι τῶν ἐντευξομένων, ὡς ἂν μή τι πάθοιεν ἐντεῦθεν τὸ βλάβος, εἰδεῖεν δὲ μᾶλλον
ἀποκρούεσθαι γεννικῶς τὴν ἀπό γε τῶν οὐκ ὀρθῶς εἰρημένων ζημίαν; ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος
Mc. 3, 17 Ἰωάννης υἱὸς ὠνόμασται βροντῆς παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ, καὶ μάλα
εἰκότως, διά γε τὸ μόνον οὐχὶ κατακτυπῆσαι τῆς ὑπ' οὐρανὸν καὶ καταβροντῆσαι τῆς γῆς,
ὡς μέγα τι καὶ ἐξαίσιον εἰρηκώς. διατρανοῖ γὰρ εὖ μάλα τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονο-
Ioh. 1, 1. 3 γενοῦς τὸ σεπτὸν ἀληθῶς καὶ μέγα μυστήριον. ἔφη μὲν γάρ· ἐν ἀρχῆι ἦν ὁ λόγος

V

1. 2 ποιήτωσαν V 9 τε deleui 15 εὑρήσουσιν Agellius εὑρήσκουσιν V 16 μέλλει V 19 ἀκουσόμεθα Agellius ἀκουσώμεθα V 23 εἰς scripsi ὡσ V 26 lacunam signaui e. g. supplendo περιιδεῖν τινα διδάσκειν 28 στεφανούμενον] conicio e. g. στεφανουμένους ἀδίκως προσφερόμενον 30 κατελέγχεσθαι scripsi κατέχεσθαι V εἴρητό scripsi εἴρηταί V 37 γενικῶσ V 39 γε scripsi τε V

καὶ ὁ λόγος ἦν πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγέ-
νετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. ἐπειδὴ δὲ ἀκριβῆ καὶ τετορνευμένην ἐποιή-
σατο τὴν μυσταγωγίαν καὶ θεὸν ὑπάρχοντα καὶ ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν ἀπορρήτως γεγεννη-
μένον ἀπέφηνε τὸν μονογενῆ ⟨καὶ⟩ κτίστην καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων, τότε δὴ τότε καὶ
λίαν ἐπὶ καιροῦ τῆς πανσόφου λοιπὸν δι' ἡμᾶς τε καὶ ὑπὲρ ἡμῶν πεπραγμένης οἰκονομίας
ἄρχεται καί φησι· καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καὶ ἐθεα- Ioh. 1, 14
σάμεθα τὴν δόξαν αὐτοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς παρὰ πατρός, πλήρης
χάριτος καὶ ἀληθείας. σάρκα μὲν γὰρ ἔφη τὸν λόγον, τῆς ἀληθοῦς ἑνώσεως, δῆλον
δὲ ὅτι τῆς καθ' ὑπόστασιν νοουμένης, ἐμφανίζων τὴν δύναμιν· διὰ δὲ τοῦ καὶ ἐν ἡμῖν αὐ-
τὸν σκηνῶσαι λέγειν οὐκ ἐφίησι νοεῖν εἰς σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς τὸν ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν
μεταχωρῆσαι λόγον. ᾠήθη μὲν ⟨γὰρ⟩ ἂν οἶμαί τις τῶν οὐ λίαν ἠκριβωκότων ὅ τί ποτέ P 59
ἐστιν ἡ θεία τε καὶ γενητοῦ παντὸς ἐπέκεινα φύσις, τάχα που καὶ τροπῆς εἶναι δεκτικὴν
αὐτὴν καὶ καταραιθυμῆσαι μὲν δύνασθαι τῶν ἰδίων καὶ οὐσιωδῶς αὐτῆι προσπεφυκότων
ἀγαθῶν, μεταφῦναι δὲ ὥσπερ εἰς ἕτερόν τι παρ' ὅπερ ἐστί, καὶ τοῖς τῆς κτίσεως ἐγκαθι-
κέσθαι μέτροις, ἀλλοιώσεσι καὶ μεταβολαῖς ἀδοκήτως ὑπενηνεγμένην· ἀλλ' ὅτι τὸ χρῆμά
ἐστιν ἀμήχανον παντελῶς (ἐρήρεισται γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ φύσις καὶ ἀκράδαντον ἔχει τὴν ἐφ'
οἷς ἐστι διαμονήν), μεμαρτύρηκεν εἰπὼν τὸ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν καίτοι σὰρξ γεγονὼς
ὁ λόγος, καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας σοφὸν εὐτεχνῶς ἐξηγούμενος καὶ τό γε μὴ δεῖν τὴν τοῦ
λόγου φύσιν συκοφαντεῖσθαι πρός τινος ὡς σάρκα γεγενημένην ἐξ ἀλλοιώσεως καὶ παρα-
τροπῆς εὖ μάλα τετηρηκώς. φαμὲν οὖν ἄρα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ τὸν τῶν θεηγόρων ἰχνηλα-
τοῦντες σκοπὸν καὶ τὸν τῆς πίστεως ὅρον κατ' οὐδένα τρόπον ἐκβαίνοντες τὸν ἐκ θεοῦ
κατὰ φύσιν τὸν μονογενῆ τὸν ἐν κόλποις ὄντα τοῦ πατρός, τὸν δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν Ioh. 1, 18
ὧι τὰ πάντα, καίτοι τὴν πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνων ἰδικὴν ὕπαρξιν ἔχοντα καὶ ἀεὶ
συνυφεστηκότα τῶι γεγεννηκότι, καθικέσθαι μὲν εἰς ἑκούσιον κένωσιν ἐν ἐσχάτοις τοῦ PG 17
αἰῶνος καιροῖς καὶ μορφὴν δούλου λαβεῖν, τουτέστιν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς γενέσθαι καὶ ἄν- Phil. 2, 6. 7
θρωπον οἰκονομικῶς ὁμοιωθῆναί τε τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα διὰ τοῦ μεταλαχεῖν ὁμοίως Hebr. 2, 17. 14
αἵματος καὶ σαρκὸς οὕτω τε μεθ' ἡμῶν καὶ τὴν καθ' ἡμᾶς ὑπομεῖναι γέννησιν καὶ τῆς ἰδίας
σαρκὸς τὴν εἰς τὸ εἶναι πάροδον εἰς ἑαυτὸν ἀναλαβεῖν [καί], οὐ δευτέρας ἀρχῆς τῆς εἰς
τὸ εἶναι δεδεημένον (ἦν γὰρ ἐν ἀρχῆι καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος), ἀλλ' ἵνα τὸ ἀνθρώπινον ἀνα- Ioh. 1, 1
κεφαλαιώσηται γένος, ⟨ὡς⟩ ἀπαρχὴ πάντων δευτέρα μετὰ τὴν πρώτην ἐκείνην τικτόμενος Gal. 4, 4
κατὰ σάρκα ἐκ γυναικὸς κατὰ τὰς γραφάς. οὕτω γὰρ ἐπτώχευσε πλούσιος ὤν, ἡμᾶς εἰς τὸν 2 Cor. 8, 9
ἴδιον ἀνακομίζων πλοῦτον καὶ διὰ τῆς ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκὸς πάντας ἔχων ἐν ἑαυτῶι· P 60
οὕτω γὰρ οὕτω συντεθάμμεθα μὲν τῶι Χριστῶι διὰ τοῦ ἁγίου βαπτίσματος, συνεγηγέρμεθα Col. 2, 12
δὲ καὶ συνεκαθίσαμεν ἐν τοῖς ἐπουρανίοις. γέγραφε γὰρ οὕτως ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων Eph. 2, 6
ταμίας, ὁ κῆρυξ καὶ ἀπόστολος καὶ τῶν εὐαγγελικῶν θεσπισμάτων ἱερουργός, ὁ σοφώτατος 1 Tim. 2, 7
Παῦλος. ἀναγκαῖον τοιγαροῦν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου πίστιν τε ὁμοῦ καὶ παράδειξιν
ἀκριβῆ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἑνώσεως χρῆμα, τῆς καθ' ὑπόστασιν λέγω, ἵνα καὶ ὁ τῆς κατὰ
σάρκα γεννήσεως τρόπος τοῦ μονογενοῦς τὸ ἀνεπίπληκτον ἔχηι, οὐ πρὸς ὕπαρξιν, ὡς ἔφην,
κεκλημένου δευτέραν (αὐτὸς γάρ ἐστι τῶν αἰώνων ὁ ποιητής), ἑαυτὸν δὲ μᾶλλον καθέντος
οἰκονομικῶς εἰς ἀνθρωπότητα δι' ἡμᾶς καὶ τοὺς τῆς ἀνθρωπότητος οὐκ ἀτιμάσαντος νόμους,
ἑλομένου δὲ μᾶλλον μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὴν τῆς σαρκὸς γέννησιν ὡς ἰδίαν ἔχειν. ταύτηι
τοι φαμὲν γεγεννῆσθαι κατὰ σάρκα τὸν ἀεὶ συνυπάρχοντα τῶι πατρί. κατέκρινε γὰρ Rom. 8, 3
οὕτω τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῆι σαρκὶ καὶ κατήργηκεν ἐν ἡμῖν τοῦ θανάτου τὸ κράτος, καθ'
ἡμᾶς γεγονὼς ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν, ὁ ἐν ὧι ζῶμεν καὶ κινούμεθα καὶ ἐσμέν. ἀλλ' 2 Cor. 5, 21 Act. 17, 28

V
4 καὶ[1] addidi 11 ᾠήθην V γὰρ addidi 26 τε] malim δὲ 28 καὶ deleui
30 ὡς addidi 38 ἔχοι V

οὐκ οἶδ' ὅπως ἀδικοῦσί τινες τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων τὸ ἱερώτατον κάλλος καὶ τὴν
ἁγίαν τε καὶ πάναγνον ῥυτιδοῦσι παρθένον, εἰς ἀκαλλῆ σαθρότητα τῶν ἰδίων αὐτὴν κατα-
κομίζοντες ἐννοιῶν καὶ ξένων ἡμῖν εὑρημάτων ἐπιτειχίζοντες ὄχλον. γράφονται μὲν γὰρ
ὡς νόθην τινὰ καὶ οὐκ εὐφυᾶ, μᾶλλον δὲ ὡς πέρα παντὸς ἰοῦσαν τοῦ καθήκοντος λόγου
τὴν θεοτόκος φωνήν, ἣν ἐπὶ τῆι ἁγίαι παρθένωι συντεθείκασιν οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι πατέρες,
διιστᾶσι δὲ ἀνὰ μέρος τέμνοντες εἰς υἱοὺς δύο τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ἀποφέρουσι
δὲ καὶ τοῦ θεοῦ λόγου τὰ τῆς σαρκὸς πάθη, καίτοι παθεῖν αὐτὸν εἰς ἰδίαν φύσιν, καθὸ
P 61 νοεῖται θεός, οὐδὲ ἡμῶν εἰρηκότων, ἀνατιθέντων δὲ μᾶλλον αὐτῶι μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ τὰ
Ies. 53, 5 τῆι σαρκὶ συμβεβηκότα πάθη, ἵνα καὶ αὐτὸς ὁμολογῆται σωτήρ. τῶι γὰρ μώλωπι αὐ-
τοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν κατὰ τὸ γεγραμμένον καὶ μεμαλάκισται μὲν αὐτὸς διὰ τὰς
ἁμαρτίας ἡμῶν, καίτοι τοῦ παθεῖν τὸν μαλακισμὸν ἀνεπίδεκτος ὤν, σεσώσμεθα δὲ
ἡμεῖς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν ἀναλαβόντος θάνατον διὰ τοῦ ἰδίου σώματος. πειράσομαι δὲ ἅπερ
PG 20 ἔφην, ἐπιδεῖξαι σαφῶς. ἀναγνώσομαι γὰρ ἤδη τὰς τοῦ τὸ βιβλίον συγγεγραφότος φωνὰς
καὶ πρό γε τῶν ἄλλων ἐκείνας αἳ γεγόνασιν αὐτῶι τῆς θεοτόκος φωνῆς οὐ μετρίως κατει-
ρηκότι. ἐπειδὴ δὲ πλειστάκις διὰ τῶν αὐτῶν ἔρχεται λόγων, ἀντανισταμένους δὲ καὶ
ἡμᾶς διὰ τῶν αὐτῶν ἰέναι πλειστάκις ἐννοιῶν ἀναγκαῖον, δότε δὴ δότε συγγνώμην οὐ
ταυτοεπεῖν ἡιρημένοις, ἀλλ' ἥιπερ ἂν ἴοι τῶν ἐκείνου λόγων ὁ σκοπός, ταύτηι καὶ ἡμῖν
ἀντιφέρεσθαι δεῖν εὖ μάλα διεγνωκόσιν. ἔφη τοίνυν ὡδὶ τὴν ἐπί γε τῆι ἁγίαι παρθένωι
κατακιβδηλεύων φωνήν, φημὶ δὲ τὴν θεοτόκος

Loofs 1 Ἠρώτησα, φησί, πολλάκις αὐτούς, δῆλον δὲ ὅτι τοὺς ἀντιλέγοντας αὐτῶι· τὴν θεό-
p. 353, 1-12 τητα λέγετε γεγεννῆσθαι ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου; ἀποπηδῶσιν εὐθὺς πρὸς τὸ ῥῆμα· καὶ
τίς, φησί, τοσαύτην βλασφημίαν νοσεῖ, ὥστε ἐκείνην τὴν γεννήσασαν τον ναόν, λέγειν
παρὰ τοῦ πνεύματος τὸν θεὸν ἐν ἐκείνηι ἐκτίσθαι; εἶτα ὅταν ἐπαγάγω πρὸς ταῦτα· τί οὖν
ἄτοπον ἡμεῖς λέγομεν συμβουλεύοντες φεύγειν τὴν φωνὴν καὶ ἔρχεσθαι ἐπὶ τὸ κοινὸν ση-
μαινόμενον τῶν δύο φύσεων; τότε νομίζεται αὐτοῖς εἶναι βλάσφημον τὸ λεγόμενον. ἢ
ὁμολόγησον σαφῶς θεότητα γεγεννῆσθαι ἐκ τῆς μακαρίας Μαρίας ἢ φεύγων ὡς βλάσφημον
τὴν φωνήν, τί τὰ αὐτά μοι λέγων ὑποκρίνηι μὴ λέγειν;

Οὐκοῦν οἷς ἔφης αὐτὸς καὶ μὴν καὶ φρονεῖν οὐκ οἶδ' ὅπως ἀξιοῖς, οἱ τὰ ἐναντία
δοξάζοντες μεμαρτύρηνται σαφῶς καὶ διὰ τῆς σῆς φωνῆς ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην τὴν ἐπί γε
P 62 τῶι πάντων ἡμῶν σωτῆρι Χριστῶι ποιούμενοι δόξαν καὶ πίστιν ἔχοντες εἰς νοῦν, ἣν ταῖς
Lc. 1, 2 ἐκκλησίαις παραδεδώκασιν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου καὶ
τῶν θείων ἡμῶν μυστηρίων ἱερουργοὶ καὶ ταμίαι γνήσιοι. ἀποσείονται μὲν γὰρ καὶ
μάλα ὀρθῶς ὡς ἀμαθίας τε ὁμοῦ καὶ τῆς εἰς ἄκρον ἡκούσης δυσσεβείας ἀπόδειξιν ἐναργῆ
τὸ κἂν γοῦν οἰηθῆναι μόνον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον εἰς ἀρχὴν τοῦ εἶναι κεκλῆσθαι δευ-
τέραν ἢ γοῦν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως ῥίζαν ὥσπερ τινὰ τῆς ἁγίας παρθένου τὴν σάρκα λαβεῖν,
πλὴν ὀνομάζουσι θεοτόκον αὐτὴν ὡς ἀποτεκοῦσαν δηλονότι θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν
Ἐμμανουήλ· γέγονε γὰρ μεθ' ἡμῶν θεὸς ὢν φύσει καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς ὁ λόγος. ἆρ' οὖν
οἷς δοξάζειν ἐγνώκασι, τἀναντία φασίν; ἐρεῖ γὰρ οἶμαί τις τῶν τὰ αὐτά σοι φρονεῖν ἡιρη-
μένων· εἰ μὴ τὴν τοῦ λόγου φύσιν γέννημα σαρκὸς εἶναι φῂς καὶ τῶν εἰς τοῦτο σαυτὸν
ἀπαλλάττεις αἰτιαμάτων, πῶς δὴ ἄρα θεὸν ἀποκυῆσαι διαβεβαιοῦ τὴν ἁγίαν παρθένον; ἀν-
Ioh. 1, 14 τακούσεται δὲ πρὸς ἡμῶν· σάρκα γενέσθαι φησὶν ἡ θεόπνευστος γραφὴ τὸν ἐκ θεοῦ πα-
τρὸς λόγον, τουτέστιν ἀσυγχύτως τε καὶ καθ' ὑπόστασιν ἑνωθῆναι σαρκί. οὐ γὰρ ἦν
ἀλλότριον αὐτοῦ τὸ ἑνωθὲν αὐτῶι σῶμα, καίτοι γεγεννημένον ἐκ γυναικός, ἀλλ' ὥσπερ

1 = apolog. adu. Orient. 8

1—19. 28—43 V 20—27 V, Va [= lectiones argumentorum]
2 αὐτὴν Agellius αὐτῆ V 25 νομίζετε VVa 36 τὸ V 38 δοξάσειν V 40 διαβεβαιοῖ V 43 καίτοι scripsi καὶ V

ἴδιον τῶν καθ' ἡμᾶς ἑκάστωι τὸ αὐτοῦ, κατὰ τὸν αὐτὸν τουτονὶ τρόπον καὶ τοῦ μονογενοῦς
ἴδιον ἦν καὶ οὐχ ἑτέρου τὸ σῶμα· οὕτω γὰρ καὶ γεγέννηται κατὰ σάρκα. εἶτα πῶς
ἄν, εἰπέ μοι, γέγονε σὰρξ οὐ παρειλημμένης γεννήσεως τῆς ἐκ γυναικός, τῶν τῆς ἀνθρω-
πότητος νόμων εἰς τοῦτο καλούντων καὶ τῆς σαρκικῆς ὑπάρξεως ⟨εἰς⟩ τὴν ἀρχὴν οὐχ ἑτέ-
ραν ἔχειν δυναμένης τὴν ὁδόν; οὐ γάρ που ταῖς Ἑλλήνων τερθρείαις προσεσχηκότες ἐκ PG 21
δρυὸς ἢ πέτρας τὰ ἀνθρώπων τίκτεσθαι σώματα καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ῥαψωιδήσομεν, νόμους
δὲ τοὺς καθ' ἡμᾶς ἡ φύσις ὡρίσατο, μᾶλλον δὲ τῆς φύσεως ὁ δημιουργός. τίκτεται
γὰρ ὥσπερ ἀφ' ἑκάστου τῶν ὄντων τὸ συγγενές, οὕτω καὶ ἐξ ἡμῶν αὐτῶν, καὶ οὐκ ἂν
ἑτέρως ἔχοι τὸ χρῆμα, πόθεν; ἀνέφικτον μὲν γὰρ παντελῶς οὐδὲν ὧν ἂν ἕλοιτο κατορθοῦν, P 63
τῆι θείαι τε καὶ ἀπορρήτωι δυνάμει, ἔρχεται δὲ διὰ τῶν εἰκότων τῆι τῶν ὄντων φύσει,
τοὺς παρ' αὐτῆς τεθειμένους οὐκ ἀτιμάζουσα νόμους. καὶ ἦν οὐκ ἀνέφικτον τῶι πάντα
ἰσχύοντι λόγωι, κεκρικότι μὲν δι' ἡμᾶς γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, παραιτουμένωι γε μὴν γέννησιν
τὴν ἐκ γυναικός, ἔξωθεν ἑαυτῶι καὶ ἰδίαι δυνάμει πλαστουργῆσαι τὸ σῶμα, καθάπερ ἀμέλει
γενέσθαι φαμὲν καὶ ἐπὶ τοῦ προπάτορος Ἀδάμ (ἔλαβε γάρ, φησίν, ὁ θεὸς χοῦν ἀπὸ τῆς Gen. 2, 7
γῆς καὶ ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον)· ἐπειδὴ δὲ πρόφασις αὕτη τοῖς ἀπίστοις ἦν συκοφαντεῖν
ἐθέλουσι τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς ἀνοσίοις Μανι-
χαίοις, οὓς ἄνω τε καὶ κάτω δεδιέναι φῂς μὴ ἄρα που τοῖς θεοτόκον λέγουσι τὴν ἁγίαν
παρθένον ἐπιπηδήσειαν ὡς ἐν μόναις φαντασίαις διαβεβαιουμένοις γενέσθαι τοῦ λόγου τὴν
σάρκωσιν, κεχώρηκεν ἀναγκαίως διὰ τῶν τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως νόμων καὶ ἐπείπερ ἦν
ὁ σκοπὸς αὐτῶι πληροφορῆσαι σύμπαντας ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ἀληθῶς, ἐπελάβετο σπέρ-
ματος Ἀβραὰμ καὶ μεσιτευούσης πρὸς τοῦτο αὐτὸ τῆς μακαρίας παρθένου παραπλησίως Hebr. 2, 16
ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκός. ἦν γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως μεθ' ἡμῶν γενέσθαι Hebr. 2, 14
θεόν. χρειωδεστάτη δὲ καὶ ἑτέρως τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἡ τοῦ λόγου σάρκωσις ἢ γοῦν
ἐνανθρώπησις ἦν. εἰ μὴ γὰρ γεγέννηται καθ' ἡμᾶς κατὰ σάρκα ⟨καὶ⟩ εἰ μὴ τῶν αὐτῶν
ἡμῖν μετέσχε παραπλησίως, οὐκ ἂν τὴν ἀνθρώπου φύσιν τῶν ἐν Ἀδὰμ ἀπήλλαξεν ἐγκλη-
μάτων οὐδ' ἂν τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀπεσόβησε τὴν φθορὰν οὐδ' ἂν κατέληξε τῆς ἀρᾶς
ἡ δύναμις, ἥν ἐπὶ τῆι πρώτηι γυναικὶ γενέσθαι φαμέν· εἴρηται γὰρ πρὸς αὐτήν· ἐν λύ- Gen. 3, 16
παις τέξηι τέκνα. ἀλλὰ νενόσηκε μὲν ἡ ἀνθρώπου φύσις τὸ ἀπειθὲς ἐν Ἀδάμ,
γέγονε ⟨δὲ⟩ νῦν εὐδόκιμος ἐν Χριστῶι διὰ τῆς εἰς ἅπαν ὑπακοῆς· γέγραπται γὰρ ὅτι
ὥσπερ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν P 64
οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς ἑνὸς ἀνθρώπου δίκαιοι κατασταθή- Rom. 5, 19
σονται οἱ πολλοί. πέπονθεν ἐν Ἀδὰμ τὸ γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσηι· πεπλού- Gen. 3, 19
τηκεν ἐν Χριστῶι τὸ κατ⟨ευμεγεθῆσαι⟩ δύνασθαι τῶν τοῦ θανάτου βρόχων καὶ οἱονεὶ κατορχεῖ-
σθαι φθορᾶς, ἐκεῖνο λέγουσα τὸ προφητικόν· ποῦ ἡ νίκη σου, θάνατε; ποῦ τὸ κέν- Os. 13, 14 cf.
τρον σου, ᾅδη; γέγονεν ἐπάρατος, ὡς ἔφην, ἀλλ' ἤργησεν ἐν Χριστῶι καὶ τοῦτο. 1 Cor. 15, 55
καὶ γοῦν εἴρηταί που πρὸς τὴν ἁγίαν παρθένον, προφητευούσης ἐν πνεύματι τῆς Ἐλισάβετ·
εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξὶ καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς τῆς κοιλίας σου. Lc. 1, 42
βεβασίλευκεν ἡμῶν ἡ ἁμαρτία καὶ ὁ τῆς ἁμαρτίας εὑρετὴς καὶ πατὴρ τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν PG 24
ὑπ' οὐρανὸν κατεσοβαρεύετο, τῶν θείων νόμων τὴν παράβασιν ἐγκαλῶν· ἀλλ' ἐν Χριστῶι
τὴν ἀνθρώπου φύσιν ὡς ἐν ἀπαρχῆι τοῦ γένους δευτέραι παρρησίαν ἔχουσαν ὁρῶμεν πρὸς
θεόν. ἔφη γὰρ ἐναργῶς· ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ κόσμου τούτου καὶ ἐν ἐμοὶ Ioh. 14, 30
εὑρήσει οὐδέν. ἀλλ' ὦ βέλτιστε, φαίην ἂν εἰκότως, εἰ μὴ γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ μονο-
γενής, γέγονε δὲ καθ' ἡμᾶς οὐχ ἑτέρως πλὴν ὅτι διὰ γεννήσεως σαρκικῆς τῆς ἐκ γυναικός,
οὐκ ἂν ἡμεῖς τὰ αὐτοῦ πεπλουτήκαμεν. ὡς γὰρ ὁ σοφώτατος γράφει Παῦλος, δεύτερος 1 Cor. 15, 17

V

4 εἰς addidi 6 ῥαψωδίσωμεν V 7 ὁρίσατο V 24 καὶ addidi 26 ἐπεσόβησε V
29 δὲ addidi 31/32 καταθήσονται V 33 κατευμεγεθῆσαι scripsi κατ spatium X fere litt. V

ἡμῖν Ἀδὰμ οὐκ ἀπό γε τῆς γῆς κατὰ τὸν πρῶτον, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ πέφηνεν ὁ Ἐμμανουήλ. ὁ γὰρ ἄνωθέν τε καὶ ἐκ πατρὸς λόγος οὐκ εἴς τὴν τοῦδέ τινος οὔτε μὴν εἰς ἀλλοτρίαν καταπεφοίτηκε σάρκα, καθάπερ ἤδη προεῖπον, οὐδ' αὖ ἐφ' ἕνα τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς καταβέβηκεν, ὡς ἐνοικήσων αὐτῶι, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐν προφήταις ἦν· ἀλλ' ἴδιον ποιησάμενος σῶμα τὸ ἐκ γυναικὸς καὶ γεννηθεὶς ἐξ αὐτῆς κατὰ σάρκα τὴν ἀνθρώπου γέννησιν ἀνεκεφα-
P 65 λαιοῦτο δι' ἑαυτοῦ, μεθ' ἡμῶν κατὰ σάρκα γενόμενος ὁ πρὸ παντὸς αἰῶνος ἐκ πατρός. ταύτην ἡμῖν τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν αἱ θεῖαι παρέδοσαν γραφαί, σὺ δὲ δεδιέναι μὲν προσποιῆι μὴ ἄρα τις τῶν καθ' ἡμᾶς ὑποπτεύσειε τῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν ἀπὸ γηίνης σαρκὸς ἐσχηκέναι τὸν ἐκ θεοῦ φύντα λόγον, ἀναιρεῖς δὲ εἰς ἅπαν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον, μὴ χρῆναι λέγων ὀνομάζεσθαι πρὸς ἡμῶν θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον, περιτρέπεις δὲ ὥσπερ εἰς ἄφυκτόν τε καὶ ἀναγκαίαν ὁμολογίαν τοὺς θεοτόκον λέγοντας αὐτὴν τοῦ δεῖν οἴεσθαι σαρκὸς γενέσθαι καρπὸν τὸν ἐκ θεοῦ λόγον. ἀλλ' οὐχ ὧδε τοῦτ' ἔχει, πολλοῦ γε καὶ δεῖ. ὁ γὰρ ἐκ θεοῦ πατρὸς τὴν ὕπαρξιν ἔχων τὴν παντὸς ἐπέκεινα χρόνου (καὶ γάρ ἐστι τῶν αἰώνων δημιουργός) ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος καιροῖς, ἐπεί τοι γέγονε σάρξ, γεγεννῆσθαι λέγεται κατὰ σάρκα. εἰ γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ σῶμα νοεῖται, πῶς οὐ πάντηι τε καὶ πάντως τὴν τοῦ ἰδίου σώματος γέννησιν οἰκειώσεται; ἀλλ' ἐπήινεσας ἂν καὶ αὐτὸς τὴν τῶν οὕτω δοξαζόντων ὀρθὴν καὶ ἀβέβηλον πίστιν, εἰ [δὲ] σαυτὸν ἀναπείθειν ἤθελες διαλογίζεσθαι καὶ ὁμολογεῖν ὅτι θεὸς ἀληθῶς ἐστιν ὁ Χριστός, εἷς τε καὶ μόνος ὢν ⟨υἱὸς⟩ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, οὐ διῃρημένος εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς καὶ ὁμοίως εἰς θεόν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὑπάρχων καὶ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος καὶ ἐκ γυναικὸς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς μετὰ τοῦ μεῖναι θεός. ὅτι δὲ συκοφαντεῖς τοῦ λόγου τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν, δύο πρεσβεύων υἱοὺς πανταχῆι καὶ διατέμνων τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, οὐ διὰ τῶν ἐμῶν, ἀλλὰ διὰ τῶν σῶν δειχθήσεται λόγων.

Loofs p. 277,19-278,2 **1** Τοῦ Νεστορίου. Βλέπε τὸ συμβαῖνον, αἱρετικέ. οὐ φθονῶ τῆς φωνῆς τῆι Χριστοτόκωι παρθένωι, ἀλλ' οἶδα σεβασμίαν τὴν δεξαμένην θεόν, δι' ἧς παρῆλθεν ὁ τῶν
Mal. 4, 2 ὅλων δεσπότης, δι' ἧς ἀνέλαμψεν τῆς δικαιοσύνης ὁ ἥλιος. πάλιν ὑποπτεύω τὸν κρότον·
P 66 PG 25 πῶς τὸ παρῆλθεν ἐνοήσατε; οὐκ εἴρηταί μοι τὸ παρῆλθεν ἀντὶ τοῦ ἐγεννήθη· οὐ γὰρ οὕτω ταχέως ἐπιλανθάνομαι τῶν ἰδίων. τὸ παρελθεῖν τὸν θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου παρθένου παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι θεὸν ἐξ αὐτῆς οὐδαμοῦ ἐδιδάχθην.

Loofs p. 278, 5-7 **2** Καὶ μεθ' ἕτερα· Οὐδαμοῦ τοίνυν ἡ θεία γραφὴ θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου λέγει γεγεννῆσθαι, ἀλλὰ Ἰησοῦν, Χριστόν, υἱόν, κύριον.

3 Προσεπάγει δὲ τούτοις ὅτι μὴ θεὸς ἀληθῶς, θεοφόρος δὲ μᾶλλον ἄνθρωπος ἦν ὁ Χριστός, ὡς γοῦν οἴεται καταδεικνὺς τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνὴν τῶι μακαρίωι λέγοντος Ἰω-
Mt. 2, 13 σήφ· ἐγερθεὶς παράλαβε τὸ παιδίον. εἰδέναι δέ φησι καὶ τοὺς ἀγγέλους, καίτοι σοφωτέρους ὄντας ἡμῶν, ὅτι παιδίον ἦν.

Αἱρετικὸν μὲν οὖν ἐν τούτοις ἀποκαλεῖ τὸν ὀρθὴν ἔχοντα καὶ τεθαυμασμένην ἐπὶ Χριστῶι τὴν πίστιν καὶ ἐπείπερ ἐστὶ θεὸς ἀληθῶς, θεοτόκον ὀνομάζοντα τὴν τεκοῦσαν αὐτόν· γένοιτο δ' ἂν οὐδενὶ τῶν εὖ φρονούντων ἀμφίλογον ὅτι τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν ᾑρημένοις τὸν τῶν αἱρέσεων μῶμον ἀνάπτων αὐτὸς τῶν ἰδίων καθοριεῖ λόγων τὸ ἀκαλλές, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ διωμολόγηκεν ἐναργῶς ὡς ἔξω που τῆς εἰς εὐθὺ φέρεται τρίβου καὶ τροχιᾶς ποι-

24—29 = Exc. Eph. II ep. 128, 9 30—35 cf. Exc. Eph. III ep. 128, 9

1—23. 36—40 V 24—35 VV[a]
17 δὲ deleui δὴ Agellius 19 υἱὸς addidi 34 καίτοι suspectum 35 σοφοτέρουσ V
40 τροχιᾶς Agellius τροπᾶσ V

εἶται τὰς διεστραμμένας. εἶτα πῶς οὐ φθονεῖς, εἰπέ μοι, τῆς τοιᾶσδε φωνῆς τῆι ἁγίαι παρθένωι, καίτοι τῆς θείας γεννήσεως ἀναιρῶν τὸ ἀξίωμα καὶ θεοτόκον οὐκ εἶναι λέγων αὐτήν; κατακιβδηλεύων δὲ τὴν λέξιν καὶ βλασφημίας ἐπίμεστον εἶναι διαβεβαιούμενος, τίνα τρόπον ἐφίης τοῖς ἐθέλουσιν ἀπονέμειν αὐτὴν τῆι ἁγίαι παρθένωι; καίτοι σεβασμίαν ἀκούω λέγοντος αὐτήν. εἶτα τὴν βλάσφημον οὕτω φωνὴν κατά γε τὸ αὐτῶι σοι καὶ μόνωι δοκοῦν πρέπειν οἰηθεὶς τῆι σεβασμιωτάτηι κοσμεῖν καὶ στεφανοῦν ὑποπλάττηι, γέρας ὥσπερ ἐξαίρετον ἀνατιθεὶς αὐτῆι τὴν κατὰ τοῦ θεοῦ λόγου συκοφαντίαν; εἰ γάρ ἐστιν ὅλως τῶν ἀπηχθημένων τῶι ἐκ θεοῦ φύντι λόγωι τὸ γέννησιν ὑπομεῖναι σαρκικήν, εἶτα θεοτόκον P 67 ὀνομάζεσθαι συγχωρεῖς τὴν οὐ τεκοῦσαν θεόν, ἆρ' οὐκ ἀληθὲς εἰπεῖν ὡς καταπεφρόνηκας ἐναργῶς τῶν δεσποτικῶν θελημάτων; οὐκ ἂν ἁλοίης περιυβρίζων μᾶλλον τὴν σεβασμίαν ἢ γοῦν, ὡς αὐτὸς οἴει τε καὶ λέγεις, τιμᾶν ἡιρημένος, τὴν τῶι θεῶι κατεστυγημένην φωνὴν ἀπονέμων αὐτῆι; εἰ γὰρ οὓς τιμᾶν ἐγνώκαμεν, τούτοις ὀνόματα χαριούμεθα τὰ δι' ὧν ⟨ἂν⟩ ἡ τῆς ἀνωτάτω φύσεως ἀδικοῖτο δόξα, πρῶτον μὲν σφᾶς αὐτοὺς τοιαύτης δυσφημίας ἐγκλήμασιν ἐνιέντες ἀγνοήσομεν, εἶτα πρὸς τούτοις οὐ μετρίως ἀδικήσομεν, ὡς ἐν ὑπολήψει τιμῆς τοὺς ἐπαινουμένους τοῖς οὐκ ἐπαινοῦσι κατασεμνύνοντες καὶ θεομισὲς αὐτοῖς ἐξυφαίνοντες τὸ ἐγκώμιον. θαυμάσειε δ' ἄν τις πρὸς τούτωι κἀκεῖνο. ἄνω τε γὰρ καὶ κάτω ταῖς τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν ἐπιπλήττων φωναῖς καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἐφιεὶς PG 28 ἰσχύειν αὐτάς, ὅτι τῶν θείων δογμάτων παραιροῦνται τὸ ἀληθές, εἶτα τὴν θεοτόκος φωνὴν οὐκ ἐν ὀλίγαις τιθεὶς αἰτίαις καὶ ὁμοῦ ταῖς ἄλλαις γραφόμενος ὡς οὐκ ἀληθῶς καὶ δύσφημον, συγχωρεῖν φῂς καὶ οὐ φθονεῖν τῆι παρθένωι, κἂν εἰ ἕλοιτό τις εἰπεῖν θεοτόκον αὐτήν. ἐφίης οὖν ἄρα καὶ τοῖς τὴν Ἀρείου νοσοῦσι μανίαν ἐν μείοσιν εἶναι λέγειν τοῦ πατρὸς τὸν υἱὸν ἢ γοῦν τοῖς ἄλλοις, οἳ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος κατακομίζουσι φύσιν τῆς θεοπρεποῦς ὑπεροχῆς; ἀλλ' οὐκ ἂν ἕλοιο τοῦτο δρᾶν, κἂν εἴ τις ἐθέλοι τὴν αἰτίαν ἀναμαθεῖν, ἐρεῖς δή που πάντως ὅτι φωνῆς οὐκ ἀνέχομαι δυσσεβοῦς. οὐκοῦν εἰ μή ἐστι θεοτόκος, εἶτα τοῦτο λέγεσθαι συγχωρεῖς, ἴσθι λελοιπὼς τὴν ἀλήθειαν καὶ σμικρὰ φροντίζων ἔτι τοῦ δοκεῖν εἶναι σοφός. ἢ γὰρ οὐχὶ καὶ τὴν Ἐλισάβετ ἢ γοῦν ἑτέραν τῶν ἁγίων γυναικῶν αἰδοῦς ἁπάσης ἀξίαν εἶναι φῄς; ἆρ' οὖν οὐ φθονήσεις, εἰ δή τις ἕλοιτο θεοτόκους καὶ αὐτὰς εἰπεῖν; ἀλλ', οἶμαι, πάντηι τε καὶ πάντως ἀνταναστήσηι λέγων· οὐχ οὕτω ταῦτ' ἔχει· τετόκασι γὰρ ἀνθρώπους ἡγιασμένους καὶ ἦν ἐν ἐκείνοις θεὸς κατὰ φύσιν οὐδείς. P 68 οὐκοῦν ἢ γυναικὸς ἁπάσης ἀποσόβει τὸ χρῆμα ἢ γοῦν ἔχειν ἐφιεὶς μόνηι παρὰ πάσας τῆι ἁγίαι παρθένωι, ποίοις ἄρα κεχρήσηι λόγοις εἰς ἀπολογίαν; εἰ μὲν γὰρ ἀληθὲς ἐπ' αὐτῆι τὸ ῥῆμα καὶ θεὸν τέτοκεν ἀληθῶς, ὡς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ὁμολόγει σὺν ἡμῖν, καὶ ἀπαλλάξεις σεαυτὸν τῶν εἰς δυσσέβειαν ἐγκλημάτων· εἰ δὲ θεὸν οὐ τέτοκε, τὸ ἐφεῖναι λέγειν τισὶ θεοτόκον αὐτὴν κοινωνεῖν ἐστι τῆς δυσσεβείας αὐτοῖς. ἀλλ' ἔστι θεοτόκος, ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς ὁ μονογενής, σαρκὶ κατὰ ἀλήθειαν ἡνωμένος καὶ σωματικὴν ὑπομείνας γέννησιν καὶ τοὺς τῆς ἡμετέρας φύσεως οὐκ ἀτιμάσας νόμους, καθάπερ ἤδη προεῖπον.

Ἐπειδὴ δέ φησιν εἰδέναι σεβασμίαν αὐτήν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν ἁγίαν παρθένον, φέρε δὴ φέρε καταθρήσωμεν καὶ τῆς ἐπ' αὐτῆι γενομένης αἰδοῦς ⟨τὰς⟩ αἰτίας. οἶδα γάρ φησι σεβασμίαν αὐτήν, δι' ἧς παρῆλθεν ὁ τῶν ὅλων δεσπότης, δι' ἧς ἀνέλαμψεν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος. πῶς δὴ ἄρα φῂς ὑποδέχεσθαι θεὸν αὐτήν; ἢ τίνα παρῆλθε τρόπον δι' αὐτῆς ὁ τῶν ὅλων δεσπότης; ἢ καὶ ὅπως ἀνέλαμψεν ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος; εἰ μὲν γὰρ οὐ τέτοκε θεόν, τὸ κατὰ σάρκα φημί, πῶς ἐδέξατο θεόν; πῶς παρῆλθε δι' αὐτῆς;

V

6 οἰηθεὶς scripsi οἰήσηι V σεβασμιοτάτη V κοσμεῖν scripsi κοσμοῦν V 12 εἰ Agellius οὐ V ἂν addidi 15 ἐπαινοῦσι ed. Rom. ἐπινοοῦσι V 20 φῂς scripsi ἔφησ V 30 ἀποσόβη V 31 καὶ χρήση V 39 τὰς addidi

ἀλλ' ἴσως ἐρεῖς τὸ σὸν δὴ τοῦτο καὶ σοφόν, ὡς γοῦν οἴει τε καὶ λέγειν ἀποστολμᾶις· θεὸς γὰρ ἦν ὁ λόγος ἀνθρώπωι τε συνημμένος καὶ ἐνοικῶν αὐτῶι. ἀλλ' ἥ γε τῆς πίστεως παράδοσις τοῖς εἰς τοῦτο σοῖς ἀνταποδύεται λόγοις· οὐ γὰρ θεοφόρον ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐνανθρωπήσαντα θεὸν προσκυνεῖν δεδιδάγμεθα, σὺ δὲ οὐχ οὕτως φής. εἶτα πῶς οὐκ αἰσθάνηι ληρῶν καὶ τὴν ἐν τοῖς θείοις δόγμασι παραχαράττων ἀλήθειαν; γέγονε γὰρ [PG 29] σὰρξ ὁ λόγος. ἀνθ' ὅτου δὲ δὴ καὶ θεὸν ὑποδέχεσθαι φὴς αὐτήν, εἰ μὴ πεπίστευκας ὅτι θεον ὄντα κατὰ φύσιν ἐκτέτοκε τὸν Ἐμμανουήλ; πῶς δι' αὐτῆς παρῆλθεν ὁ τῶν ὅλων [P 69] δεσπότης καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἀνέλαμψεν ἥλιος καὶ τίνα τοῖς τοιούτοις ὀνόμασι κατακαλλύνειν ἀξιοῖς; ἆρα κοινὸν μὲν ἄνθρωπον ὡς ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς, πλὴν ἡγιασμένον ὡς ἔνοικον ἔχοντα τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; εἶτα πῶς ὁ τοιοῦτος τῶν ὅλων ἔσται δεσπότης καὶ ὁ τῆς δικαιοσύνης ἥλιος; τὸ γὰρ δεσπόζειν τε καὶ κρατεῖν τῶν ὅλων δύνασθαι καὶ φωτίζειν τὰ νοητὰ πρέποι ἂν οὐ μέτροις τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἀνακείσεται δὲ μόνηι τῆι ὑπερτάτω καὶ ἀνωτάτω φύσει.

Ἐπειδὴ δὲ τὸ διῆλθεν ὅλως οὐκ οἶδ' ὅθεν λαβὼν τέθεικας ἐπὶ θεοῦ, διασάφει τὴν λέξιν. τί τὸ χρῆμα τῆς ἐνθάδε λεγομένης διόδου; τῆς σῆς εἴη ἂν φρενὸς ἠγνοηκόσιν εἰπεῖν. εἰ μὲν γὰρ οὕτω διῆλθεν αὐτὴν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ὡς ἐκ τόπου πρὸς ἕτερον μεταχωρῆσαι τόπον, αὐτόθεν καταβαλεῖ σε· ἀκούσηι γὰρ λέγοντος αὐτοῦ διὰ φωνῆς τῶν [Ier. 23, 24] ἁγίων· μὴ οὐχὶ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐγὼ πληρῶ; λέγει κύριος. οὐ γὰρ ἐν τόπωι τὸ θεῖον καὶ μεταστάσεις οὐκ οἶδε σωματικάς, πληροῖ γὰρ τὰ πάντα. εἰ δὲ ἐπείπερ τὸν τῶι τόκωι πρέποντα περιμείνας καιρὸν σχετικὴν ἐν ἀνθρώπωι τὴν ἐνοίκησιν ἐποιήσατο, διελάσαι φὴς τὸν θεὸν τῆς ἁγίας παρθένου ἢ γοῦν παρελθεῖν ⟨δι'⟩ αὐτῆς (κεχρήσομαι γὰρ πανταχῆι ταῖς ἱεραῖς σου φωναῖς), οὐδὲν ἄρα τὸ περιττὸν ἐν τῆι ἁγίαι παρθένωι παρὰ τὰς ἄλλας ὁρῶμεν. ἐκτέτοκε γὰρ ἡ Ἐλισάβετ τὸν μακάριον βαπτιστὴν ἡγιασμένον διὰ τοῦ πνεύματος, δι' οὗ πνεύματος καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ἐν ἡμῖν αὐλίζεται. [1 Ioh. 4, 13] καὶ μαρτυρήσει λέγων ὁ σοφὸς Ἰωάννης· ἐν τούτωι γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύματος αὐτοῦ ἔδωκεν ἡμῖν. διῆλθεν οὖν ἄρα καὶ αὐτὴν τὴν Ἐλισάβετ ὁ ἐκ θεοῦ λόγος, καὶ πρὸ τῆς γεννήσεως ἐνωικηκὼς τῶι βρέφει διὰ τοῦ πνεύματος.

Ἀλλ' ὑποπτεύεις τὸν κρότον, ὡς ὀρθά σοι λαλεῖν ἠιρημένωι λοιπὸν γεγονότα παρὰ λαῶν. ἥλιον γὰρ δικαιοσύνης ὠνόμασας καὶ τῶν ὅλων δεσπότην τὸν ἐκ τῆς ἁγίας [P 70] παρθένου γεγεννημένον. εἶτα πάλιν ἀκριβολογεῖσθαι προσποιῆι καὶ τὸν κρότον αἰτιᾶι καὶ χαίροντας ἐπὶ σοὶ γράφηι πάλιν ὡς οὐ νενοηκότας. ὢ πολλῆς ἰσχύος, ἢ τοῖς σοῖς ἔνεστι λόγοις. οὐ γέγονας μελλητὴς εἴς γε τὸ χρῆναι καταλυπεῖν αὐτούς, ἔστρεψας εὐθὺς εἰς πένθος τὴν χαράν, διέρρηξας τὴν εὐφροσύνην καὶ διέζωσας σάκκον, ἐπαπαγὼν εὐθύς [εἶτα]

[Loofs p. 277, 22-278, 2] Πάλιν ὑποπτεύω τὸν κρότον· πῶς τὸ παρῆλθεν ἐνοήσατε; οὐκ εἴρηταί μοι τὸ παρῆλθεν ἀντὶ τοῦ ἐγεννήθη· οὐ γὰρ οὕτω ταχέως ἐπιλανθάνομαι τῶν ἰδίων. τὸ παρελθεῖν τὸν θεὸν ἐκ τῆς Χριστοτόκου παρθένου παρὰ τῆς θείας ἐδιδάχθην γραφῆς, τὸ δὲ γεννηθῆναι θεὸν ἐξ αὐτῆς οὐδαμοῦ ἐδιδάχθην.

Οὐκοῦν σὰ μὲν ἦν ἐκεῖνα τὰ διεστραμμένα, τῶι γε μὴν ἐν ὑποψίαις ὀρθότητος τον σὸν γεγενῆσθαι νοῦν ὁ ἐξ ἀγάπης ⟨ἐγένετο⟩ κρότος. ἐνστήσομαι δὲ καὶ νῦν

V

2 θεὸς — αὐτῶι generaliter dicta sunt neque ex hac ipsa Nestorii ecloga desumpta 12 πρέπει V 17 καταβαλεῖ σε scripsi καταβαλλεῖσ V 21 δι' αὐτῆς scripsi αὐτὴν V 32 γράφηι scripsi γράφησ V 33 μελλητὴς μελλησ τὴσ V 35 εἶτα deleui 36 ἐποπτεύω V 40 ἦν scripsi εἶναι V 41 ἐγένετο addidi

PG 32 οὐδὲν ἧττον, ἐκεῖνο λέγων· τί τὸ παρῆλθεν ἐστιν εἰ μὴ δηλοῖ τὴν γέννησιν; ἆρα γὰρ ἐρεῖς ὡς αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν καὶ δίχα σαρκὸς ὁ ἐκ θεοῦ λόγος διήλασε τῆς παρθένου; καίτοι πῶς οὐ τῆς ἁπασῶν * ἀβελτηρίας ἔμπλεως εἴη ἂν ὁ λόγος * * αὐτῶι; ἢ γὰρ πεποσῶσθαι τὸ θεῖον ἀνάγκη νοεῖν καὶ ποιεῖσθαι κίνησιν τὴν ἐκ τόπου πρὸς τόπον ἕτερον μεταστατικήν, ἢ εἴπερ ἐστὶ τὸ θεῖον ἀσώματον, εὐρὺ δὲ καὶ πανταχοῦ καὶ οὐκ ἐν τόπωι καὶ περιγραφῆι, πῶς ἂν δι' ἑνὸς παρέλθοι σώματος; ἀλλ' ὅ τί ποτέ ἐστιν ὃ φής, πῶς οὐκ ἔδει διατρανοῦν καὶ ἐναργέστερον εἰπεῖν, εἰ ταῖς σαυτοῦ περὶ τούτου δόξαις τεθαρσηκὼς μαρτυρεῖν ἔχεις αὐταῖς τὸ ἀμώμητον; ποῦ δὲ δὴ καὶ ἀκήκοας τῆς θεοπνεύστου λεγούσης γραφῆς ὅτι παρῆλθεν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος διὰ τῆς ἁγίας παρθένου; ὅτι μὲν γὰρ βραχὺς καὶ συνεσταλμένος τῶν ἐπὶ γῆς ὁ βίος, ἐδίδαξε λέγων ὁ μακάριος Δαυίδ· ἄνθρωπος ὡσεὶ (Ps.102, 15.16) χόρτος αἱ ἡμέραι αὐτοῦ· ὡσεὶ ἄνθος τοῦ ἀγροῦ, οὕτως ἐξανθήσει, ὅτι (P 71) πνεῦμα διῆλθεν ἐν αὐτῶι καὶ οὐχ ὑπάρξει· περὶ δὲ τῆς ἁγίας παρθένου τί τοιοῦτον ἔχεις γεγραμμένον εἰπεῖν; ὅτι δὲ γεγέννηται θεὸς ἐξ αὐτῆς, τὸ κατὰ σάρκα φημί, διαμεμήνυκεν ἐναργῶς ἡ θεόπνευστος γραφή.

Εἶμι δὲ δὴ πάλιν ἐπί γε τοὺς σούς, ὦ πανάριστε, λόγους. διωμολόγηκας γὰρ καὶ αὐτός, καὶ τοῦτο πλειστάκις, ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, καὶ οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσω τὴν φωνὴν καὶ πρός γε τούτωι κἀκεῖνο· τὴν γάρτοι τοῦ μονογενοῦς θεότητα σαφῶς καὶ ἀναφανδὸν ἐνανθρωπῆσαι φῆς. γέγραφας δὲ τουτονὶ τὸν τρόπον

3 1 Οὕτω καὶ ἐν ἑτέροις φησίν· ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν υἱῶι, ὃν ἔθετο κληρονόμον (Loofs p. 268, 21-269, 5; Hebr. 1, 1-3) πάντων, δι' οὗ καὶ τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν· ὃς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης· θεὶς τὸ υἱός, καλεῖ τοῦτον ἀσφαλῶς καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ θετὸν κληρονόμον, κληρονόμον μὲν κατὰ τὴν σάρκα θετόν, ἀπαύγασμα δὲ τῆς τοῦ πατρὸς δόξης κατὰ τὴν θεότητα· οὐ γὰρ ἀπέστη τῆς πρὸς τὸν πατέρα σαρκωθεὶς ὁμοιότητος.

2 Καὶ πρός γε δὴ τούτωι πάλιν οὕτω φησί· Τοὺς γὰρ χρόνους τῆς ἀγνοίας (Loofs p. 269, 5-13) ὑπεριδὼν ὁ θεὸς τὰ νῦν πᾶσιν ἀνθρώποις παραγγέλλει μετανοεῖν, καθότι (Act. 17, 30.31) ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧι μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν ἀνδρὶ ὧι ὥρισε, πίστιν παρασχὼν πᾶσιν ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν. πρότερον εἰπὼν ἐν ἀνδρί, προστίθησι τότε τὸ ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν, ἵνα μηδεὶς τὴν ἐνανθρωπήσασαν ὑποπτεύοι τεθνηκέναι θεότητα.

Τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ σεσαρκωμένος ἢ τίνα σεσάρκωται τρόπον; ποία δὲ θεότης ⟨ἡ⟩ ἐνανθρωπήσασα; φράσαις ἄν, ὦ βέλτιστε, τοῖς ἐθέλουσι μαθεῖν. ἆρα σεσαρκῶσθαι δώσομεν τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον καὶ ἐνανθρωπῆσαι φαμὲν αὐτὸν ὡς καθ' ἡμᾶς γεγονότα καὶ γεγεννημένον σαρκί; ἢ τοῦτο μὲν οὐδαμῶς, ἄνθρωπον δὲ νομιοῦμεν πρὸς τοῦτο ἐλθεῖν θεῶι συνημμένον κατὰ σέ; ἀλλ' οἶμαι, φαίης ἂν ὡς ἄμεινον δή που καὶ σοφὸν τὸ ἐναν- (P 72; Ioh. 1, 14) θρωπῆσαι φρονεῖν τὸν ἐκ θεοῦ λόγον καὶ σάρκα γενέσθαι κατὰ τὰς γραφάς. οὐ γὰρ (PG 33) που τὸ ἐν ὧι τίς ἐστιν, ὁρῶιτο ἄν, οἶμαι, προσλαβών· εἰ δὲ δὴ γένοιτό πως ἐν οἷς οὐκ ἦν ἐν ἀρχαῖς, κεκαινουργῆσθαί τι περὶ αὐτὸν ἐκδείξειεν ἂν ὁ λόγος εὐθύς. οὐκοῦν ἀμαθὲς τὸ ἐνανθρωπῆσαι λέγειν καὶ σάρκα γενέσθαι τινὰ τῶν τελούντων ἐν ἡμῖν καὶ τοὺς τῆς ἀνθρωπότητος ὅρους ἐκβεβηκότα, πρέποι δ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως ἡ ἐνανθρώπησις ἢ γοῦν ἡ σάρκωσις τῆι τῆς ἀνθρωπότητος ἐπέκεινα φύσει. εἰ δὲ ἐνηνθρώπησεν ἀληθῶς καὶ γέγονε σάρξ, ἄνθρωπος δή που νοεῖσθαι πεπίστευται καὶ οὐκ ἀνθρώπωι τινὶ συνημ-

---

1—18. 30—41 V 19—29 VVa

3 lacunam signaui, e. g. supplendo ἐσχάτης lacunam signaui, e. g. supplendo καὶ εἰς ἅπαν ἐναντίος 4/5 μεταστικὴν V 19 νεστορίου V in mg. 24 τοῦτο VVa 28 προστίθεισι V 30 κυρίλλου in mg. V ἡ addidi 32 δώσωμεν V 37 κεκαινουργεῖσθαί V

στοεπεῖν εἰωθόσιν ἐπιτιμᾶν εἴη ἂν οὐκ ἀζήμιον, μᾶλλον δὲ ἤδη καὶ ἀπόδειξις ἐναργὴς τοῦ προσκεκλίσθαι τῶι ψεύδει καὶ τοῦ ἑλέσθαι τιμᾶν ἃ καὶ μισεῖν ἄμεινον ὡς λογισμοῦ τοῦ εἰκότος ἡμαρτηκότα. ἀλλὰ τῶν οὕτως αἰσχρῶν ἐννοήσας οὐδὲν ἑαυτὸν μὲν ἔφη τῆς ἀληθείας γενέσθαι τὸν ἐραστήν, ἡμᾶς δὲ τεκταίνεσθαι τὸ ψεῦδος αὐτῶι, καίτοι τὸ χρῆμα ἔστιν ἐξ ἀντιστρόφου μᾶλλον ἰδεῖν ὅτι τε ὀρθῶς ἔχει καί ἐστιν ἀληθές. ὁ γάρτοι τοῦ ψεύδους καὶ τῆς ἀπάτης συνήγορος τοῖς τῆς ἀληθείας συνασπισταῖς ἀνάπτειν πειρᾶται τῆς ψευδομυθίας τὸν μῶμον, τάχα που καὶ εἰς λήθην ἐληλακὼς τοῦ προφήτου λέγοντος
Ies. 5, 20 οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ πονηρὸν καλὸν καὶ τὸ καλὸν πονηρόν, οἱ τιθέντες τὸ σκότος εἰς φῶς καὶ τὸ φῶς εἰς σκότος· πλὴν ἐκ τοῦ παροισθέντος αὐτῶι παραδείγματος μηδὲ εἰδότα σαφῶς ὃ λέγει, διελέγξαι πειράσομαι.

Τίκτεται μὲν γὰρ ἀπὸ σαρκὸς ἡ σὰρξ ὁμολογουμένως, ὁ δέ γε τῶν ὅλων δημιουργὸς καθ᾽ ὃν οἶδε τρόπον τε καὶ λόγον, ποιεῖται τὴν ψύχωσιν. ἀλλ᾽ ἡ τεκοῦσα γυνή, καίτοι μόνης οὖσα πηγὴ τῆς σαρκός, ἄνθρωπον ὅλον ἀποτεκεῖν πιστεύεται, τὸν ἐκ ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος, καίτοι πρὸς τὴν τῆς ψυχῆς ὕπαρξιν τῶν παρ᾽ ἑαυτῆς συνεισενεγκοῦσα μηδέν, ὁ δέ γε ἄνθρωπον εἰπὼν συνεσήμηνέ που πάντως τῶι σώματι τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῶι ψυχήν. ὥσπερ οὖν ἡ γυνή, καίτοι τὸ σῶμα τεκοῦσα μόνον, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος ἀποτίκτειν
PG 40 λέγεται, διαλυμανεῖται δὲ τοῦτο τοῖς τῆς ψυχῆς λόγοις οὐδὲν ὡς σάρκα τὴν τῆς ἰδίας
P 77 ὑπάρξεως λαμβανούσης ἀρχήν, οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς μακαρίας παρθένου. εἰ γὰρ καὶ μήτηρ ἐστὶ τῆς ἁγίας σαρκός, ἀλλ᾽ οὖν ἐκτέτοκεν ἑνωθέντα αὐτῆι κατὰ ἀλήθειαν τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον, κἂν εἴ τις λέγει θεοτόκον αὐτήν, οὐχὶ δή που πάντως καθοριεῖ τοῦ θεοῦ λόγου τὸ νεώτερον οὔτε μὴν τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν πεποιῆσθαι τὴν σάρκα, συνήσει δὲ
Hab. 3, 1 μᾶλλον τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον καὶ δὴ καὶ θαυμάσας τὸ χρῆμα ἐρεῖ· κύριε, εἰσακήκοα τὴν ἀκοήν σου, καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου, καὶ ἐξέστην. ἀλλ᾽ ὁ πάνσοφος ἡμῖν καὶ ἀγχίνους ἐξηγητὴς τὴν τοῦ παραδείγματος δύναμιν ⟨μὴ⟩ νενοηκώς

Loofs p. 352, 11-14 Οὕτω, φησί, καὶ ἡ ἁγία παρθένος, καὶ εἰ τέτοκεν ἄνθρωπον συμπαρελθόντος αὐτῶι τοῦ θεοῦ λόγου, ἀλλ᾽ οὐ διὰ τοῦτο θεοτόκος. οὐ γὰρ παρὰ τῆς μακαρίας παρθένου τὸ ἀξίωμα τῶι λόγωι, ἀλλ᾽ ἦν φύσει θεός.

Τὸ μὲν οὖν συμπαρελθεῖν τῆι σαρκὶ τὸν λόγον ὅ τί ποτέ ἐστιν, αὐτὸς ἂν εἰδείη καὶ μόνος, ἄγαμαι δὲ σφόδρα τῆς οὕτω λεπτῆς ἀκριβείας αὐτοῦ. ἡνῶσθαι μὲν γὰρ τῆι σαρκὶ καθ᾽ ὑπόστασιν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ὁ τῆς ἀληθείας πρεσβεύει λόγος, τὸ δὲ συμπαρελθεῖν οὐκ οἶδ᾽ ὅ τι λέγων διαβεβαιοῦται συχνῶς. εἶτα περὶ φύσεως ἡμῖν καὶ τῆς καθ᾽ ὑπόστασιν ἑνώσεως τοῦ παντὸς προκειμένου λόγου καὶ διερευνᾶν σπουδάζοντος, οὐχ ὅ τί ποτέ ἐστι κατὰ τὴν ἀξίαν ὁ ἐκ θεοῦ λόγος, ἀλλ᾽ εἰ γέγονεν οἰκονομικῶς ἄνθρωπος ἰδίαν ποιησάμενος σάρκα τὴν ἐκ γυναικός, εἰς ἕτερα μεθιστὰς ἀλλοκότως τὸ ζητούμενον

Loofs p. 352, 13. 14 Οὐ παρὰ τῆς ἁγίας παρθένου, φησί, τὸ ἀξίωμα τῶι λόγωι, ἀλλ᾽ ἦν φύσει θεός.

Καίτοι πῶς οὐχ ἕτερόν τι καὶ ἕτερον ἐναργῶς ἀξίωμά τε καὶ φύσις; ἀλλ᾽ οὐ πολὺς ἄγαν τῆς ἔν γε τούτοις ἡμῖν ἰσχνομυθίας ὁ λόγος· τὸ δ᾽ οὖν ἐφεξῆς ἀναγκαῖον ἰδεῖν.
P 78 ἐπιτειχίζει γάρ τι καὶ ἕτερον τοῖς πρὸς ἡμῶν λεγομένοις, ὡς γοῦν οἴεταί που, καὶ δυσδιά-

---

1—24. 28—34. 36—38 25—27. 35 VVa

3 οὐδὲν Agellius οὐδεὶσ V 5 ἔχοι V 6 ἀληθείαισ V 16 οὖν ed. Rom. γοῦν V 17 τὴν Vcorr τὴν ἀπὸ V 24 μὴ addidi 27 τῷ λόγῳ Va τοῦ λόγου V 29 αὐτοῦ scripsi αὐτῷ V 37 τοῖσ V γε Agellius τε V 38 ἐπιτυχίζει V πρὸς Agellius πρὸ V 39/p. 25, 1 δυσδιάφικτον V

φυκτον κομιδῆι καὶ ἀποχρώντως ἔχον εἴς γε τὸ δύνασθαι καὶ μάλα νεανικῶς ὕθλον εἰκαῖον ἡμῖν τὴν ἐκ γυναικὸς ἀποφῆναι γέννησιν τοῦ Ἐμμανουήλ, ἔφη δὲ οὕτω πάλιν

Ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς προκηρύττεται παρὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων ὅτι Loofs
πλησθήσεται τὸ βρέφος πνεύματος ἁγίου ἔτι ἐκ κοιλίας μητρὸς αὐτοῦ, p. 352, 15-21 Lc. 1, 15
καὶ πνεῦμα ἅγιον ἔχων, οὕτως ὁ μακάριος βαπτιστὴς ἀπετίκτετο. τί οὖν; καλεῖς τὴν
Ἐλισάβετ πνευματοτόκον; ἐνταῦθα τὸν νοῦν συνάγαγε, κἂν τινες ὦσιν ἐν ὑμῖν πρὸς τὰ
λεγόμενα ξενιζόμενοι, σύγγνωτε τῆς ἀπειρίας αὐτοῖς.

Καὶ τίς τῶν τοιούτων ἐπακούσας λόγων οὐκ εὐθὺς ἐρεῖ τὸ διὰ τῆς τοῦ προφήτου
φωνῆς· ὁ γὰρ μωρὸς μωρὰ λαλήσει καὶ ἡ καρδία αὐτοῦ μάταια νοήσει τοῦ Ies. 32, 6
συντελεῖν ἄνομα καὶ λαλεῖν πρὸς κύριον πλάνησιν; πλάνησις γὰρ ὁμολο-
γουμένως καὶ ἕτερον οὐδὲν τὸ ψυχραῖς οὕτω καὶ μειρακιώδεσιν ἐννοίαις ὡς ἀληθέσιν ἐπι- PG 41
θαρσεῖν. τῆς μὲν οὖν ἡμερότητος κατατεθήποι τις ἂν αὐτόν· καὶ συγγνώμης γὰρ καὶ
φιλανθρωπίας ἀξιοῦσθαι δεῖν ἔφη τοὺς τῶν παρ' αὐτοῦ λόγων τὴν ἐμπειρίαν οὐχ ἔχοντας.
ἀλλ' ἦν τοῦτο καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τριπόθητον, εἰ συνέβη, μᾶλλον δὲ καὶ ἅπασι τοῖς τελοῦσιν
ἐν Χριστιανοῖς· μοχθηρῶν γὰρ οὕτω καὶ διεστραμμένων ἀπαλλάττεσθαι λόγων πῶς οὐχ
ἅπασι δι' εὐχῆς; πλὴν ἐκεῖνο φαμέν· τέτοκε μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἡ Ἐλισάβετ τῶι ἁγίωι
πνεύματι κεχρισμένον ἐν μήτραι τὸν μακάριον βαπτιστήν, ἀλλ' εἰ μὲν εἴρηταί που παρὰ τῆς
θεοπνεύστου γραφῆς ὅτι καὶ τὸ πνεῦμα γέγονε σάρξ, ὀρθῶς ἂν ἔφης ὀνομάζεσθαι δεῖν
πρὸς ἡμῶν πνευματοτόκον αὐτήν· εἰ δὲ ψιλῆι καὶ μόνηι λέγεται τὸ τεχθὲν τετιμῆσθαι χρίσει,
τί τὸ τῆς σαρκώσεως χρῆμα παρισοῦν ἀξιοῖς τῆι κατὰ μέθεξιν χάριτι; οὐ γάρ ἐστι ταυτὸν
σάρκα τε εἰπεῖν γενέσθαι τὸν λόγον καὶ ὅτι κέχρισταί τις διὰ τοῦ πνεύματος πνεύματι P 79
προφητικῶι. περὶ μὲν γὰρ τῆς ἁγίας παρθένου γέγραπται· ἰδοὺ ἡ παρθένος ἐν Ies. 7, 14
γαστρὶ ἕξει καὶ τέξεται υἱόν, καὶ τόκος ὠνόμασται καὶ μὴν καὶ Ἐμμανουὴλ ὁ τεχθείς,
ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός· περὶ δέ γε τῆς Ἐλισάβετ ὅτι γεννήσει Mt. 1, 23
υἱὸν ὃς προελεύσεται μὲν ἐν πνεύματι καὶ δυνάμει Ἡλίου, προπορεύσεται δὲ πρὸ Lc. 1, 17. 76
προσώπου κυρίου ἑτοιμάζων τὰς ὁδοὺς αὐτοῦ. οὐκοῦν ἥκιστα μὲν εἴη ἂν πνευ-
ματοτόκος ἡ Ἐλισάβετ, ἐκτέτοκε γὰρ προφήτην ὑψίστου· θεοτόκος γε μὴν ἀληθῶς ἡ ἁγία παρ- Lc. 1, 76
θένος, ὅτι θεὸν ἑνωθέντα σαρκὶ τέτοκε σαρκικῶς, τουτέστι κατὰ σάρκα. ἐπειδὴ γὰρ ἄνθρωπος
ἡ τεκοῦσά ἐστι, ταύτηι τοι καὶ μάλα ἐμφρόνως τὸν τῆς γεννήσεως τρόπον ἀνθρωπίνως
πεπρᾶχθαι φαμέν. ἦν γὰρ οὕτω καὶ οὐχ ἑτέρως δύνασθαι καθ' ἡμᾶς γενέσθαι τὸν
ὑπὲρ πᾶσαν φύσιν, οὐ τοῦ εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ὀλιγωρήσαντα, πόθεν; μεμενηκότα δὲ
μᾶλλον ὅπερ ἦν τε καὶ ἔστι καὶ ἔσται· τροπῆς γὰρ ἀμείνων ἡ θεία τέ ἐστι καὶ ὑπερτάτη
φύσις. ὀρθὰ μὲν οὖν ὅτι φρονεῖν εἰθίσμεθα θεὸν γεγεννῆσθαι κατὰ σάρκα ἐπὶ σωτηρίαι
τῶν ὅλων διαβεβαιούμενοι, μεμαρτύρηκεν ἡ θεόπνευστος γραφή· ἐπειδὴ δὲ τοῖς νεωτάτοις
αὐτοῦ δόγμασι τὴν ἀλήθειαν καὶ αὐτὸ τῆς ἐκκλησιαστικῆς πίστεως ἀντεξάγει τὸ σύμβολον
ὃ διὰ τῆς τοῦ πνεύματος φωταγωγίας οἱ κατὰ καιροὺς ἐν τῆι Νικαέων συναγηγερμένοι
πατέρες ὡρίσαντο, δεδιὼς μὴ ἄρα πως ὑγιᾶ τὴν πίστιν διασώσαιντό τινες ταῖς ἐκείνων
φωναῖς παιδαγωγούμενοι πρὸς ἀλήθειαν, πειρᾶται συκοφαντεῖν καὶ τῶν λέξεων ἐναλλάττει
τὴν ἀπόδοσιν, καὶ αὐτὴν δὲ τῶν ἐννοιῶν ⟨τὴν⟩ δύναμιν παρασημαίνειν ἀποτολμᾶι.
ἐπειδὴ γὰρ αὐτὸς ἐπὶ μέσης ἐκκλησίας βεβήλοις ἐχρῆτο καινοφωνίαις, ἀνήρ τις τῶν ἄγαν

35—38 cf. Loofs p. 288, 3 40—p. 26, 10 cf. Coll. Auell. 99, 4. Euagr. 1, 9. Leont. adu. incorruptic. ap. Mai spicil. 10, 89

1/2. 8—40 V 3—7 VVa
5 οὕτωσ Va οὕτοσ V μακάριος om. Va 6/7 ξενιζόμενοι πρὸσ τὰ λεγόμενα Va 21 κέχρησταί V 39 τὴν add. ed. Rom. 40 κενοφωνίαισ V

P 80 ἐπιεικῶν καὶ τελῶν μὲν ἐν λαικοῖς ἔτι, πλὴν οὐκ ἀθαύμαστον συναγηοχὼς ἐν ἑαυτῶι τὴν παίδευσιν, θερμῶι τε καὶ φιλοθέωι κεκίνηται ζήλωι καὶ τορόν τι κεκραγὼς αὐτὸν ἔφη τὸν PG 44 προαιώνιον λόγον καὶ δευτέραν ὑπομεῖναι γέννησιν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν κατὰ σάρκα καὶ ἐκ γυναικός. θορυβησάντων δὲ πρὸς ταῦτα τῶν δήμων καὶ τῶν μὲν πλείστων καὶ συνετῶν οὐ μετρίοις αὐτὸν ἐπαίνοις τετιμηκότων ὡς εὐσεβῆ τε καὶ συνετώτατον καὶ τῆς τῶν δογμάτων ὀρθότητος οὐκ ἠμοιρηκότα, λελυττηκότων γε μὴν κατ' αὐτοῦ τῶν ἄλλων, διαλαβὼν αὐτὸς ἀποδέχεται μὲν εὐθὺς ἐκείνους οὓς τὰ ἑαυτοῦ διδάσκων ἀπολώλεκεν, ἐπιθήγει δὲ τὴν γλῶτταν αὐτῶι τε τῶι μὴ ἀνασχομένωι τὰ αὐτοῦ καὶ μὴν καὶ τοῖς ἁγίοις πατράσιν οἳ τὸν εὐσεβῆ Hebr. 6, 19 τῆς πίστεως ὅρον ἡμῖν τεθεσμοθετήκασιν, ἣ ν ὡ ς ἄ γ κ υ ρ α ν ἔ χ ο μ ε ν τ ῆ ς ψ υ χ ῆ ς ἀ σ φ α λ ῆ τ ε κ α ὶ β ε β α ί α ν κατὰ τὸ γεγραμμένον.

Loofs 6 p. 352, 22-25 Χαίρω γὰρ ἔφη, τὸν ὑμέτερον θεασάμενος ζῆλον. αὐτόθεν ἐστὶ σαφὴς τῆς τῶν λεχθέντων ὑπὸ τοῦ δειλαίου μιαρίας ὁ ἔλεγχος. ὧν γὰρ δύο γεννήσεις, τούτων δύο υἱοί· ἡ δὲ ἐκκλησία ἕνα οἶδεν υἱόν, τὸν δεσπότην Χριστόν.

Ἀνοητότατα μὲν οὖν τὸν τῶν ἐπὶ τούτοις ἐννοιῶν ὅρον ἐξηνέγκατο λέγων· ὧν γὰρ δύο γεννήσεις, τούτων καὶ δύο υἱοί· ἰσχνομυθίας γε μὴν τῆς ἔν γε τούτοις ἀφέμενοι, τέως πρὸς τὸν τοῦ λόγου σκοπὸν τὰ ἐξ ἀκριβοῦς ἐρεύνης φέρε δὴ φέρε συλλέγωμεν. οὐκοῦν * * ἀπαράδεκτον ἐποιήσατο, χρῆναι δέ φησι μίαν ὁμολογεῖσθαι πρὸς ἡμῶν, ἵνα μὴ δύο νοῶμεν υἱούς, ὡς ὂν ἐπάναγκες, εἰ δύο πάντως αἱ ἀποτέξεις εἶεν, δύο καὶ υἱοὺς εἰσφέρεσθαι, διδασκέτω παρελθὼν ποίαν ἄρα τῶν γεννήσεων παραδέξεται, τὴν προαιώνιόν τε καὶ ἐκ πατρός, καθ' ἣν οὔπω σεσαρκωμένος θεὸς ἦν ὁ λόγος, ἢ γοῦν ταυτηνὶ τὴν πρόσφατον καὶ ἐκ γυναικός; εἰ μὲν οὖν ἐκείνην ἐρεῖ καὶ μόνην, τὴν προαιώνιον λέγω καὶ ἐκ πατρός, P 81 ἐκεῖνος ἂν εἴη καὶ μόνος υἱὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ κατὰ φύσιν, οὔπω σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινωνηκώς, εἰκῆι δέ, ὡς ἔοικε, τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως λαλεῖται μυστήριον καὶ κεκένωκε μὲν ἑαυτὸν κατ' οὐδένα τρόπον οὔτε μὴν ἐν τῆι τοῦ δούλου γέγονε μορφῆι, μεμένηκε δὲ οὕτω, τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον ἀληθῆ καὶ εἰς δεῦρο παραιτούμενος· ἀλλ' ⟨εἰ⟩ ὁ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἐκ γυναικὸς αὐτὸς [ἂν] λέγοιτο καὶ μόνος υἱὸς καὶ δὴ καὶ μίαν ταυτηνὶ τὴν ἐκ γυναικὸς παραδεξόμεθα γέννησιν, ἀπώλισθεν ἀναγκαίως τοῦ εἶναι κατὰ φύσιν υἱὸς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος. ἀλλ' ὁρᾶι που πάντως ὁ θεοφιλὴς τὴν τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίαν καὶ τὸ λίαν ἀπονενευκὸς εἰς ἀσέβειαν. ἵνα τοίνυν ὁδὸν ἐρχώμεθα τὴν βασιλικήν, δύο φαμὲν γενέσθαι τὰς ἀποτέξεις, ἕνα δὲ τὸν δι' ἀμφοῖν υἱόν, οὔπω μὲν ἐν σαρκὶ γεγονότα τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, τὸν αὐτὸν δὲ μετὰ τοῦτο καὶ σεσαρκωμένον καὶ δι' ἡμᾶς τὴν ἐκ γυναικὸς ἀνατλάντα γέννησιν κατὰ σάρκα. εἰ μὲν γὰρ ἐπ' ἀνθρώπων ἔφασκε τὸ χρῆναι δὴ πάντως δύο νοεῖσθαι τοὺς υἱούς, εἰ [δὲ] δύο γεννήσεις ὀνομάζομεν, ὀρθῶς ἂν ἔφη καὶ ἦν ἀληθές· ἐπειδὴ PG 45 δὲ τὸ Χριστοῦ μυστήριον καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγος ἑτέραν ἔχει τὴν ὁδὸν καὶ οὐκ ἔν γε τοῖς καθ' ἡμᾶς ἰσοτρόπως ὁρᾶται, τί ταῖς καθ' ἡμᾶς συνηθείαις ἐνορῶν, εἶτα τοῖς παραδόξοις καὶ ὑπὲρ λόγον τὸν νοῦν ἐνιείς, εἰς ἀδρανεστάτην καὶ ἀμαθῆ τὴν ὀλιγοπιστίαν καταφωρᾶται πεσών;

Ὃ δέ μοι θαυμάζειν ἔπεισιν, ἐκεῖνό ἐστιν· ἕνα γὰρ ἐν τούτοις ὁμολογῶν υἱὸν εἰδέναι τὴν ἐκκλησίαν, προστεθεικὼς δὲ ὅτι τὸν δεσπότην Χριστόν, οὐκέτι τετήρηκεν ἕνα. διίστησι γὰρ ἀλλήλων τὰ ἡνωμένα καὶ ἀνὰ μέρος ἑκάτερον τίθησιν, οὐ τί μέν ἐστι κατὰ φύσιν ὁ λόγος, διερευνώμενος, τί δὲ καὶ ἡ σάρξ, ἄνθρωπον δὲ μᾶλλον καὶ θεὸν ὡς ἐν ἰσότητι μόνηι

1—10. 14—41 V 11—13 VVa

9 τεθεσμοτεθήκασιν V 13 δεσπότην om. Va 17 lacunam signauit Agellius supplendo εἰ δύο εἶναι γεννήσεις, malim εἰ τὸ τῶν γεννήσεων διπλοῦν 25 εἰ add. Agellius 26 ἂν deleui 31 ἡμᾶς Agellius ἡμῶν V 33 δὲ del. Agellius

τῆς δόξης, καθάπερ γοῦν οἴεται, συλλέγων εἰς ἕν, ὅπερ ἐστὶ παντελῶς ἀπίθανον, μᾶλλον δὲ καὶ ἀνέφικτον καὶ τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον κατασείει πρὸς τὸ ἀκαλλές. ἔφη δὲ οὕτως

7 1 Δεῖ δὲ ἡμᾶς (νῦν γὰρ ἦλθον εἰς ἔννοιαν) καὶ τὴν κατὰ Νίκαιαν σύνοδον μαθεῖν οὐδαμοῦ τολμῶσαν εἰπεῖν ὅτι θεὸς ⟨λόγος⟩ ἐγεννήθη ἐκ Μαρίας· ἔφη γὰρ ὅτι πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. προσέχετε ὅτι πρότερον τεθεικότες τὸ Χριστός, ὅ ἐστι μήνυμα τῶν δύο φύσεων, οὐκ εἶπαν εἰς ἕνα θεὸν λόγον, ἀλλ' ἔλαβον τὸ ὄνομα τὸ σημαῖνον ἀμφότερα, ἵνα ὅταν ὑποκαταβαίνων ἀκούσῃς θάνατον, μὴ ξενίζῃ, ὅταν τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα, μὴ πλήττῃ τὴν ἀκοὴν ὡς θεότητος ταῦτα παθούσης. (P 82 Loofs p. 295, 1-12)

2 Εἶτα τούτοις ἐπιφέρει· Πιστεύομεν εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν υἱὸν τὸν μονογενῆ, τὸν ἐκ τοῦ πατρὸς γεννηθέντα, τὸν ὁμοούσιον τῶι πατρί, τὸν κατελθόντα [ἐκ τῶν οὐρανῶν] δι' ἡμᾶς καὶ σαρκωθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου. οὐκ εἶπον ὅτι καὶ γεννηθέντα ἐκ πνεύματος ἁγίου. (Loofs p. 296, 1-6)

3 Διερμηνεύοντας δὲ τοὺς ἁγίους πατέρας τί δὴ ἄρα τὸ σαρκωθέντα ἐστί, φησὶν εἰπεῖν τὸ ἐνανθρωπήσαντα. τί δὲ τὸ ἐνανθρωπήσαντα κατασημήνειεν ἄν, διατρανῶν αὐτὸς ἔφη πάλιν· Οὐ τροπὴν τῆς ἰδίας φύσεως ὑπομεινάσης εἰς τὴν σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἐνοίκησιν τὴν εἰς ἄνθρωπον. (Loofs p. 296, 7-9)

Ἆρα ἂν ἀνάσχοιτό τις τῶν τελούντων ἐν Χριστιανοῖς ἢ τῆς ἐνούσης τοῖς λόγοις ἀβελτηρίας ἢ τῆς τῶν ἐννοιῶν δυσσεβείας; ἆρ' οὐκ ἐναργὴς εἴη ἂν τοῖς ἀληθῶς ἀρτίφροσι βωμολοχία ταυτὶ καὶ τρόπος οὐκ ἀγεννὴς τῆς κατὰ Χριστοῦ γλωσσαλγίας; συκοφαντεῖ γὰρ τὴν ἀλήθειαν. οὐκ εἶναί φησιν υἱὸν ἀληθῶς αὐτόν, ἑτέρωι τοῦτο προσνέμων· προσέχετε γάρ φησιν ὅτι πρότερον τεθεικότες τὸ Χριστός, ὅ ἐστι μήνυμα τῶν δύο φύσεων, οὐκ εἶπαν· πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν λόγον. καὶ περὶ μὲν τοῦ ὀνόματος, φημὶ δὲ δὴ τοῦ Χριστός, μετὰ βραχὺ διερευνήσομαι πότερόν ποτε τῶν δύο φύσεων σημαντικόν ἐστιν ἢ μή· τὸ δὲ ἐν χερσίν, ὡς ἔνι, διαγυμνάζωμεν. οἰστὰ μὲν οὖν εἶεν ἂν κατ' οὐδένα τρόπον (P 83) τὰ οὕτως ἐκτόπως καὶ ἀτημελῶς αὐτῶι πεφλυαρημένα, φαίη δ' ἂν οἶμαί τις, τοὺς ὑπέρ γε τῶν ἁγίων πατέρων ποιούμενος λόγους· τί δρᾷς οὕτως, ὦ γενναῖε, γλῶσσαν τὴν ἄγροικον ἐφιεὶς ἀνδράσιν ἁγίοις, οἷς ἂν πρέποι τὸ λέγεσθαι παρ' αὐτοῦ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· οὐχ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν; (Mt. 10, 20) (PG 48) τί γὰρ οὐ νενόηται τῶν λίαν ἀπεξεσμένων εἰς ἰσχνότητα τὴν τεθαυμασμένην; τί τῶν ἀναγκαίων παρῶπται δογμάτων ἢ ποῖος αὐτοῖς ἀσφαλείας ἠμέληται τρόπος;

Οὐ τετολμήκασι, φησί, τοῖς περὶ τῆς πίστεως ἐνθεῖναι λόγοις ὅτι θεὸς λόγος ἐκ Μαρίας ἐγεννήθη.

Οὐκοῦν εἰ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τοὺς πρὸ ἡμῶν γεγονότας αἰτιᾶι καὶ λελυπῆσθαι φῄς ὅτι μὴ ἀπαραλλάκτως ταῖς σαῖς εὕρηνται κεχρημένοι φωναῖς, ὥρα τάχα που συναιτιᾶσθαι καὶ αὐτοὺς τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ εὐαγγελιστάς. συγγεγράφασι μὲν γὰρ τῆς ἐπὶ Χριστῶι μυσταγωγίας τὰς βίβλους, αὐτολεξεὶ δὲ ταῖς σαῖς οὐκ ἂν ἐπιδείξειέ τις

3—17 Marc. Merc. exc. I [uol. V p. 55]   3—9 Tim. arm. p. 116. 152

1/2. 18—38 V   3—17 VV[a]

4 θσ̄ λόγοσ V[a] Mar. Tim. ὁ θσ̄ V   6 εἶπον V[a]   8 ὅταν scripsi ἵνα VV[a] Tim. *cum* Mar. Merc.   10 εἶτα — ἐπιφέρει VV[a] *deinde uideamus quid illi subiungant, ait* Mar. Merc.   11/12 ἐκ τῶν οὐρανῶν V om. V[a] Mar. Merc.   19 δυσφημίασ V γράφεται δυσσεβείασ V[mg]   22 ὅσ V   25 διαγυμνάζομεν V, corr. ed. Rom.   28 ἐφιεὶς scripsi ἐνιεὶσ V

φησι καὶ κατ' οὐδένα τρόπον αὐτῆι συμβαίνουσαν (καὶ μάλα ὀρθῶς· ἐπαινέσομεν γὰρ ἐν
τούτοις ἀριστοεπεῖν ἠιρημένον, φημὶ γὰρ ἀκράδαντον ὑπάρχειν αὐτὴν καὶ ὡς οὐκ ἂν μετα-
θεῖτο πρὸς ἕτερόν τι παρ' ὅπερ εἶναι πεπίστευται)· διημάρτηκε δὲ ὅτι τοῦ πρέποντός τε
PG 53 καὶ ἀληθοῦς ὁ λόγος αὐτῶι τὴν ἐνανθρώπησιν εἶναι διαβεβαιουμένωι τὴν εἰς ἄνθρωπον
ἐνοίκησιν, καταδεῖξαι πειράσομαι. εἰ μὲν γὰρ ἐφ' ἑνός τε καὶ μόνου τοῦ Ἐμμανουὴλ
ἀληθὲς εἶναι τὸ χρῆμά φησι, διδασκέτω τὴν αἰτίαν (μαθεῖν γὰρ οὐκ ἔχω), ἢ γοῦν ὁριστὴν
αὐτὸν καὶ νομοθέτην ὧν ἂν βούλοιτο λέγειν ἀκατασκέπτως, ἀνάσχοιτο ἂν οὐδείς· ἀλλ' οὐκ
ἐφ' ἑνὸς μὲν ἴσως ἡ τῶν ὁρισθέντων διήκει δύναμις οὐ διαβεβλήσεται μὲν κἂν εἰ κατὰ
πάντων εἴη τυχόν. οὐκοῦν οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ πλειστάκις ἐνηνθρωπηκότα θεὸν εὑρήσομεν
καὶ οὔ τί που μόνον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, προσθείην δ' ἂν ἔγωγε καὶ αὐτὸν τὸν
πατέρα καὶ προσέτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἔφη μὲν γὰρ δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν
2 Cor. 6, 16 περὶ τῶν ἐν πίστει δεδικαιωμένων ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω
cf. Ioh. 14, 23 καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεὸς καὶ αὐτοὶ ἔσονταί μου λαός. ἔφη δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
Χριστός· καὶ ἐάν τίς μου ἀκούσηι, ἐλευσόμεθα ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ καὶ μονὴν παρ' αὐτῶι
Hebr. 3, 5. 6 ποιησόμεθα καὶ ἐν αὐτῶι καταλύσομεν. γέγραφε δέ που καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος· καὶ
P 88 Μωσῆς μὲν πιστὸς ἐν ὅλωι τῶι οἴκωι αὐτοῦ ὡς θεράπων εἰς μαρτύριον
τῶν λαληθησομένων, Χριστὸς δὲ ὡς υἱὸς ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκος
1 Cor. 3, 16 ἐσμὲν ἡμεῖς, καὶ μὴν καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· οὐκ οἴδατε ὅτι ναὸς θεοῦ
ἐστὲ καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; οὐκοῦν εἰ τὸ ἐνοικῆσαί τισι
λέγεσθαι καὶ τὸν τῶν ὅλων θεὸν τοῦτ' ἐστὶν ἡ ἐνανθρώπησις ἢ γοῦν ἡ σάρκωσις, λεγέσθω
καὶ ἐφ' ἑκάστου τῶν τῆς θείας φύσεως γεγονότων κοινωνῶν καὶ μὴν καὶ ἔνοικον ἐσχηκό-
των αὐτὸν ὅτι [τε] καὶ ἐνηνθρώπησε καὶ πρός γε τούτωι τὸ ἐσαρκώθη. οὗ δὴ γεγο-
νότος καὶ παραδεχθέντος ὡς ἀληθοῦς, πλειστάκις κἂν λέγοιτο γεγενῆσθαι σὰρξ ὁ ἐκ θεοῦ
πατρὸς λόγος, ἐνοικεῖ δὲ καὶ εἰς δεῦρο πολλοῖς τῶν σεβομένων αὐτόν. ἀλλὰ ναί, φησί,
Ioh. 1, 14 γέγραπται περὶ τοῦ θεοῦ λόγου ὅτι ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, ἔφη δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος
Col. 2, 9 Παῦλος περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ ὅτι ἐν αὐτῶι κατῴκηκε πᾶν τὸ
πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς. ἐσκήνωσε μὲν ἐν ἡμῖν ὁμολογουμένως·
γέγραπται γὰρ ὡδί· καὶ μὴν καὶ ὅτι κατῴκηκεν, οὐκ ἀντιτάξομαι λέγοντί σοι· βούλομαι δὲ
μᾶλλον τὰς τῶν θεηγόρων βασανίζειν φωνάς. ὁ μὲν γὰρ μακάριος εὐαγγελιστὴς προ-
Ioh. 1, 14 ειρηκὼς ὅτι καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο, προσεπήνεγκε χρειωδῶς καὶ τὸ ἐσκήνωσεν
ἐν ἡμῖν, ἵνα δι' ἀμφοῖν ἀδιαλώβητον ἡμῖν ἐνεργάσηται τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὴν
γνῶσιν. ὅτι μὲν γὰρ ἡνιώθη σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, διαμεμή-
νυκεν ἐναργῶς διά γε τοῦ σάρκα γενέσθαι λέγειν αὐτόν· ὅτι δὲ σὰρξ γεγονὼς οὐκ εἰς τὴν
PG 56 τῆς σαρκὸς μετακεχώρηκε φύσιν, τροπὴν ὑπομείνας τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν, ἀλλὰ μετὰ τοῦ
γενέσθαι καθ' ἡμᾶς μεμένηκεν ὅπερ ἦν, διατρανοῖ πάλιν τὸ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν τῶι
P 89 πρώτωι προστεθεικώς. κατοικῆσαι δέ φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐν τῶι Χριστῶι πᾶν
Col. 2, 9 τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς, ἵνα μὴ ἁπλῆν ἢ γοῦν σχετικὴν τὴν κατοίκησιν ὑπο-
τοπήσειέ τις, ἀλλ' ὥσπερ ἔφην ἀρτίως, ἀληθινήν τε καὶ καθ' ὑπόστασιν. ὅτι μὲν γὰρ
ἀσώματός τέ ἐστι καὶ ἀναφὴς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, οὐκ ἠγνόηκεν ὁ πνευματοφόρος· ἐπειδὴ
δὲ ἦν ἀναγκαῖον τὴν τοῦ μυστηρίου δήλωσιν κατ' οὐδένα τρόπον ὁρᾶσθαι μεμωμημένην,
ἀκριβῆ δὲ οὕτω γενέσθαι καὶ διηρθρωμένην εἰς τὸ εὐθύ τε καὶ ἀληθές, ὡς ἐπέκεινα παντὸς
ἰέναι θαύματος, καταβιάζεται τὸ εἰκὸς καὶ μόνον οὐχὶ τὸ πρέπον ὑπερορᾶι τῆι ἀσωμάτωι
τε καὶ ὑπερτάτωι φύσει. προστέθεικε γὰρ τὸ σωματικῶς, οὐχ ἑτέρως ἔχων εἰπεῖν

V

7 οὐκ] conicio οὐκ ⟨εἰ⟩ 8 οὐ διαβεβλήσεται μὲν] conicio ⟨ἐπὶ δὲ τῶν ἄλλων⟩ οὐ, διαβεβλή-σεται μόνον, ⟨ἀλλὰ⟩ 20 καὶ deleuerim 22 τε deleui 32/33 διαμεμήνυκεν Nicetas in catena in Ioh. διαμεμένηκεν V

ἢ ὡς ἂν γένοιτο καὶ νῶι καὶ γλώττηι τῆι καθ' ἡμᾶς ἐφικτόν. μὴ τοίνυν ἁπλῆν ἡμῖν ὀνομάζοντα ἐνοίκησιν οἴου τι λέγειν αὐτὸν τῶν οὐ σφόδρα διαβεβλημένων· ἀνατρέπων γάρ, καθάπερ οὖν οἴεται, καὶ μάλα νεανικῶς τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ υἱοῦ, συντίθησι λογισμὸν γραοπρεπῆ καὶ ἠλίθιον καὶ ὑποβάθραν οὐκ ἔχοντα τὴν ἐξ ἀληθείας. γράφει γὰρ καὶ ὧδε πάλιν, πεποίηται δὲ πρὸς Ἀρειανοὺς ὁ λόγος αὐτῶι·

9 Ὅμως δὲ κἂν θεότητος μείζονος τὸν θεὸν λόγον ληροῦσι νεώτερον· οὗτοι δὲ αὐτὸν [Loofs p. 245, 15-27] τῆς μακαρίας Μαρίας ἐργάζονται δεύτερον καὶ μητέρα χρονικὴν τῆι δημιουργῶι τῶν χρόνων ἐφιστῶσι θεότητι, μᾶλλον δὲ οὐδὲ μητέρα τοῦ Χριστοῦ τὴν Χριστοτόκον ἐῶσιν. εἰ γὰρ οὐκ ἀνθρώπου φύσις, ἀλλὰ θεὸς [ὁ] λόγος ἦν, ὥσπερ ἐκεῖνοί φασιν, ὁ παρ' ἐκείνης, ἡ τεκοῦσα τοῦ τεχθέντος οὐ μήτηρ· πῶς γὰρ ἂν εἴη τις μήτηρ τοῦ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀλλοτρίου; εἰ δὲ μήτηρ παρ' αὐτῶν ὀνομάζοιτο, ἀνθρωπότης τὸ τεχθέν, οὐ θεότης· πάσης γὰρ ἴδιον μητρὸς ὁμοούσια τίκτειν. ἢ οὖν οὐκ ἔσται μήτηρ ὁμοούσιον ἑαυτῆι μὴ τεκοῦσα ἢ μήτηρ παρ' αὐτῶν καλουμένη τὸν ἑαυτῆι κατ' οὐσίαν ἐγέννησεν ὅμοιον.

Ὡς βαθὺ τὸ χρῆμα τῶν ἐννοιῶν, δεινὴ δὲ καὶ δυσδιάφυκτος τοῦ τὰ τοιάδε συγγεγραφότος [P 90] ἡμῖν ἡ ἐκ τῶν συλλογισμῶν ἀνάγκη φαίνεται. πόθεν ἡμῖν τὰ τοιάδε συναγηγερκὼς εἰς μέσον ἔρχηι μυθάρια; ἢ τίς ὅλως ἀμαθίας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν, ὡς οἴεσθαί τε καὶ λέγειν τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς οὐ προαιώνιον ἔχειν τὴν ὕπαρξιν ἐκ πατρός, ἀρχὴν δὲ μᾶλλον τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου σάρκα τε καὶ αἷμα λαβεῖν; τίς οὕτως ἐμβρόντητος καὶ ὀλιγογνώμων ἐστὶ καὶ τῶν ἱερῶν γραμμάτων ἀνήκοος παντελῶς; τίς οὐ διαμέμνηται διακεκραγότος μὲν Ἡσαίου περὶ αὐτοῦ τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; [Ies. 53, 8] γεγραφότος δὲ καὶ Ἰωάννου σαφῶς ἐν ἀρχῆι ἦν ὁ λόγος καὶ ὁ λόγος ἦν [Ioh. 1, 1. 3] πρὸς τὸν θεὸν καὶ θεὸς ἦν ὁ λόγος. πάντα δι' αὐτοῦ ἐγένετο καὶ χωρὶς αὐτοῦ ἐγένετο οὐδὲ ἕν. καὶ εἰ πάντα δι' αὐτοῦ, πῶς τῶν δι' αὐτοῦ γεγονότων [PG 57] ὀψιγενέστερος εἴη ἂν ὁ πρὸ παντὸς αἰῶνος καὶ χρόνων; τί τοίνυν τὸ πᾶσιν ἀπόβλητον ὡς εἰρημένον εἰσφέρεις; παῦσαι συκοφαντῶν τοὺς τὰ σὰ δικαίως ἐπαιτιωμένους καὶ τῆς ἐν αὐτοῖς ἀμαθίας διαγελῶντας τὸ μέγεθος.

Ὅτε τοίνυν οὐδεὶς ὁ λέγων ἐστὶν ὡς ἐκτέτοκεν ἡ παρθένος ἐκ τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν τῆς θεότητος φύσιν, μὴ διατείνου μάτην λογισμοὺς ἡμῖν ἀναπλέκων οὐκ ἐξ ἀληθῶν καὶ ἅπασιν ὁμολογουμένων γεγονότας λημμάτων. τί δέ σε τὸ πεπεικὸς ἀκρατῆ καὶ ἀπύλωτον οὕτω χαλάσαι τὴν γλῶτταν κατὰ τῶν ὀρθὰ φρονεῖν διεσπουδακότων καὶ παντὸς τοῦ σεβομένου θεὸν ἔγκλημα καταχέαι δεινὸν καὶ παγχάλεπον; ἔφης γὰρ πάλιν ἐπ' ἐκκλησίας

10 Εἶπον δὲ ἤδη πλειστάκις ὅτι εἴ τις ἢ ἐν ὑμῖν ἀφελέστερος εἴτε ἐν ἄλλοις τισὶ χαίρει [Loofs p. 353, 17-20] τῆι τοῦ θεοτόκος φωνῆι, ἐμοὶ πρὸς τὴν φωνὴν φθόνος οὐκ ἔστι· μόνον μὴ ποιείτω τὴν παρθένον θεάν.

Πάλιν ἡμῖν διαλοιδορῆι καὶ πικρὸν οὕτως ἐπιθήγεις στόμα, ὀνειδίζεις δὲ τὴν συναγωγὴν κυρίου κατὰ τὸ γεγραμμένον. [cf. 1 Reg. 17, 45] ἀλλ' ἡμεῖς γε, ὦ τᾶν, οἱ θεοτόκον λέγοντες αὐ- [P 91]

6—13 cf. Exc. Mar. Merc. VII   11—13 Timoth. Patr. or. 13, 233   32—34 ibid. p. 234

1—5. 14—31. 35. 36 V   6—13. 32—34 VVa

5 ἀρειανοὺσ Va ἀδριανοὺσ V   6 ληροῦσι VVa ληρῶσιν ἐλάττονα, ὅμως οὐχ ὁμολογοῦσι Mar. Merc.   9 λόγοσ Va ὁ λόγοσ V   ἐκεῖνοι Va ἐκεῖνο V   10 αὐτῆσ V τῆσ αὐτῆσ Vcorr Va   12 οὖν V τοίνυν Va   32 εἴ τισ ἢ V ὅστισ Va   ὑμῖν Va ἡμῖν V   ἀφελέστεροσ Va ἀσφαλέστεροσ V   33 ποιήτω V   35 ἐπιθήγεις Agellius ἐπιθήσῃ V

τήν· τεθεοποιήκαμεν δὲ οὐδένα πώποτε τῶν τελούντων ἐν κτίσμασι, κατειθίσμεθα δὲ θεὸν εἰδέναι τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς, ἴσμεν δὲ ἄνθρωπον οὖσαν καθ' ἡμᾶς τὴν μακαρίαν παρθένον. ἁλώσηι δὲ καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἄνθρωπον ἡμῖν θεοφόρον ἀποφαίνων αὐτὸς τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ τῶν σῶν ἐπιχειρημάτων τὴν κατάρρησιν ἐπιτιθεὶς ἑτέρωι.

P 92

Τόμος δεύτερος

Iac. 3, 6. 8 Ἡ γλῶσσα μὲν πῦρ καὶ ἀκατάσχετόν ἐστι κακόν, καθὰ γέγραπται· τὰ δὲ
Ps. 140, 3. 4 ἐντεῦθεν βλάβη διωθούμενος ὁ θεσπέσιος ψάλλει Δαυίδ· θοῦ, κύριε, φυλακὴν τῶι
στόματί μου καὶ θύραν περιοχῆς περὶ τὰ χείλη μου· μὴ ἐκκλίνῃς τὴν καρδίαν μου εἰς λόγους πονηρίας. τὸ μὲν γὰρ εὐστομεῖν δύνασθαι καὶ ἀκριβῆ τὴν ἐπιτήρησιν ἐπὶ γλώττης ἔχειν ὧν ἂν δεήσηι λέγειν ἢ μή, θεόδοτον ἀληθῶς εἴη ἂν καὶ τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἐν μικρῶι λόγωι παρά γε τοῖς οὐκ ἀθαύμαστον ἐπιτηδεύουσι πολιτείαν· τό γε μὴν προαλὲς εἰς λόγους καὶ τὸ ἀχάλινον εἰς τερθρείας κινδύνου μεστὸν καὶ εἰς πέ-
Prou. 9, 18 ταυρον ἅδου κατακομίζει τοὺς κεχρημένους. γέγραπται δὲ ὅτι θάνατος καὶ ζωὴ ἐν
Prou. 18, 21 χειρὶ γλώσσης, οἱ δὲ κρατοῦντες αὐτῆς ἔδονται τοὺς καρποὺς αὐτῆς.
Sir. 5, 12 προσπεφώνηκε δὲ καὶ ἕτερός τις ἡμῖν τῶν σοφῶν· εἰ μὲν ἔστι σοι λόγος συνέσεως, ἀποκρίθητι· εἰ δὲ μή, χεὶρ ἔστω ἐπὶ τῶι στόματί σου. ἀμαθοῦς γὰρ λόγου
PG 60 πῶς οὐκ ἀμείνων ἡ σιωπή; ἐπάρατον δὲ καὶ ἑτέρως τὸ πικροὺς ἐρεύγεσθαι λόγους καὶ τῆς ἀπορρήτου δόξης καταχέαι φωνὰς τὰς ἀλιτηρίους, καίτοι δέον ἀκαταλήκτοις αὐτὴν
1 Cor. 8, 12 εὐφημίαις καταγεραίρεσθαι πρὸς ἡμῶν. ἁμαρτάνοντες δὲ εἰς τοὺς ἀδελφοὺς καὶ τύπτοντες ἀσθενοῦσαν τὴν συνείδησιν εἰς Χριστὸν ἁμαρτάνομεν· γέγραφε γὰρ οὕτως ὁ θεσπέσιος Παῦλος. καὶ ταῦτα φημὶ τοῖς Νεστορίου λόγοις ἐντετυχηκὼς
P 93 καὶ οὐ μόνον αὐτὸν ἀποφάσκοντα βλέπων τὸ χρῆναι λέγειν ἡμᾶς ὡς ἔστι μὲν θεοτόκος ἡ ἁγία παρθένος, ἐκτέτοκε δὲ θεὸν ὄντα τὸν Ἐμμανουήλ, ἀλλὰ γὰρ ἔτι πρὸς τούτωι καὶ καθ' ἑτέρους τρόπους τῆι Χριστοῦ δόξηι πολεμεῖν ἐγνωκότα· θεοφόρον γὰρ ἡμῖν αὐτὸν πειρᾶται δεικνύειν καὶ οὐχὶ θεὸν ἀληθῶς, ἄνθρωπον δὲ θεῶι συνημμένον ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας. οὕτω γὰρ αὐτῶι καὶ μόνωι παρὰ πάντας τοὺς ἄλλους δοκεῖ φρονεῖν τε καὶ λέγειν, καίτοι
Eph. 5, 27 τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας, ἣν αὐτὸς ἑαυτῶι παρέστησεν ὁ Χριστός, τὰς τοῦ τὰ τοιάδε συγγεγραφότος οὐκ ἐχούσης ῥυτίδας, οὔσης δὲ μᾶλλον ἀμώμου καὶ ἀνεπίπληκτον παντελῶς τὴν ἐπ' αὐτῶι γνῶσιν ἐχούσης καὶ τῆς πίστεως τὴν παράδοσιν εὖ μάλα πεποιημένης. πιστεύομεν γὰρ εἰς ἕνα θεὸν πατέρα παντοκράτορα, πάντων ὁρατῶν τε καὶ ἀοράτων ποιητὴν καὶ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἑπόμενοι δὲ ταῖς τούτοις ἐπενηνεγμέναις τῶν ἁγίων πατέρων ὁμολογίαις αὐτὸν τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὐσιωδῶς φύντα λόγον καθ' ἡμᾶς γενέσθαι φαμὲν σαρκωθῆναί τε καὶ ἐνανθρωπῆσαι, τουτέστιν ἑαυτῶι σῶμα λαβεῖν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου καὶ ἴδιον αὐτὸ ποιήσασθαι. οὕτω γὰρ ἔσται καὶ ἀληθῶς εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, οὕτως αὐτὸν ὡς ἕνα προσκυνήσομεν, οὐκ ἀνὰ μέρος τιθέντες ἄνθρωπον καὶ θεόν, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύοντες ὡς ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι, τουτέστι θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. ὁ δέ γε τῆς νεωτάτης ἡμῖν ἀσεβείας εὑρετής, καίτοι Χριστὸν ἕνα λέγειν προσποιούμενος, διαιρεῖ μὲν πανταχοῦ τὰς φύσεις καὶ ἀνὰ μέρος ἵστησιν ἑκατέραν, οὐκ ἀληθῶς ἀλλήλαις συμβῆναι λέγων αὐτάς,
Ps. 140, 4 προφασιζόμενος δὲ προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἐπινοεῖ τινα συναφείας τρόπον, τὸν κατὰ μόνον, ὡς ἔφην, τὴν ἰσότητα τῆς ἀξίας, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐκ τῶν
P 94 αὐτοῦ δειχθήσεται λόγων. καὶ ἐνοικίζει μὲν μεθεκτῶς ὡς ἀνθρώπωι κοινῶι τὸν ἐκ θεοῦ

1—4 VVa 5—42 V

4 κατάρρυσιν V 19 εὐφημίοισ V 35 προσκυνήσωμεν V 39 ἀληθῶς Agellius ἀληθέσ V

λόγον, μερίζει δὲ τὰς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φωνάς, ὡς ποτὲ μὲν τάσδε τινὰς μόνωι τε καὶ ἰδικῶς ἀνατιθέναι τῶι λόγωι, ποτὲ δὲ ἰδίαι τῶι ἐκ γυναικός. καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν εἴη ἂν οὐκ ἀναμφιλόγως ἔχον ὅτι θεὸς ὢν φύσει γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενής, οὐ κατὰ συνάφειαν ἁπλῶς, ὡς γοῦν ἐκεῖνός φησι, τὴν θύραθεν ἐπινοουμένην ἤτοι σχετικήν, ἀλλὰ καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ, ἀπορρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν, οὕτω τε εἷς νοεῖται καὶ μόνος ἅπας τε αὐτῶι πρέπει λόγος καὶ ὡς ἐξ ἑνὸς προσώπου τὰ πάντα λελέξεται; μία γὰρ ἤδη νοεῖται φύσις μετὰ τὴν ἕνωσιν ἡ αὐτοῦ τοῦ λόγου σεσαρκωμένη, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν PG 61 νοοῖτ' ἂν εἰκότως. ἄνθρωπος γὰρ εἷς ἀληθῶς συγκείμενος ἐξ ἀνομοίων πραγμάτων, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώματος. ἐπισημήνασθαι δὲ καὶ νῦν ἀναγκαῖον ὅτι τὸ ἑνωθὲν τῶι θεῶι λόγωι σῶμα φαμὲν ἐψυχῶσθαι ψυχῆι λογικῆι, προσθήσομεν δὲ κἀκεῖνο χρησίμως· ἑτέρα μὲν γὰρ παρὰ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἡ σὰρξ κατά γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον, ἑτέρα δὲ πάλιν οὐσιωδῶς ἡ αὐτοῦ τοῦ λόγου φύσις. πλὴν εἰ καὶ νοεῖται διάφορα καὶ εἰς ἑτερότητα φυσικὴν διεσχοινισμένα τὰ ὠνομασμένα, ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστὸς καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ ἀλλήλοις συμβεβηκότων, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος. ἐμπεδοῖ δὲ πρὸς τοῦτο ἡμᾶς ἡ θεόπνευστος γραφὴ διὰ μυρίων μὲν ὅσων πραγμάτων τε καὶ λόγων, παραδείγμασι δὲ χρωμένη, δι' ὧν ἄν τις καὶ λίαν ἀκονιτὶ πρός γε τὸ δύνασθαι κατιδεῖν τὸ Χριστοῦ μυστήριον διελάσειε σαφῶς. ἔφη τοίνυν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαίας· καὶ ἀπεστάλη πρός με ἓν τῶν σεραφὶμ καὶ τῆι χειρὶ εἶχεν ἄνθρακα, ὃν τῆι Ies. 6, 6. 7 λαβίδι ἔλαβεν ἀπὸ τοῦ θυσιαστηρίου, καὶ ἥψατο τοῦ στόματός μου καὶ P 95 εἶπεν· ἰδοὺ ἥψατο τοῦτο τῶν χειλέων σου, καὶ ἀφελεῖ τὰς ἀνομίας σου καὶ τὰς ἁμαρτίας σου περικαθαριεῖ. πολυπραγμονοῦντες δέ, ὡς ἔνι, τὸ τῆς ὁράσεως βάθος, οὐχ ἕτερον εἶναι φαμὲν πλὴν ὅτι τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἐν τῶι θυσιαστηρίωι κείμενον ἄνθρακα νοητόν, ἐφ' ὧι παρ' ἡμῶν εὐωδιάζει θυμίαμα τῶι θεῶι καὶ πατρί· δι' αὐτοῦ γὰρ τὴν προσαγωγὴν ἐσχήκαμεν δεκτοί τε ἐσμὲν τὰς πνευματι- Eph. 2, 18 κὰς τελοῦντες λατρείας. οὗτος τοίνυν ὁ ἄνθραξ ὁ θεῖος ὅταν ἅψηται τῶν χειλέων τοῦ προσιόντος αὐτῶι, διεσμηγμένον εὐθὺς ἀποφανεῖ καὶ ἁπάσης ἁμαρτίας ἠμοιρηκότα παντελῶς, ἅπτεται δὲ τίνα τρόπον τῶν ἐν ἡμῖν χειλέων, διδάξει λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· ἐγγύς σου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῶι στόματί σου καὶ ἐν τῆι καρδίαι σου, ὅτι Rom.10,8-10 ἐὰν εἴπηις ἐν τῶι στόματί σου ὅτι κύριος Ἰησοῦς, καὶ πιστεύσηις ἐν τῆι καρδίαι σου ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσηι· καρδίαι γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. ἄνθρακι δὲ παρεικάζεται διά τοι τὸ ἐκ δυοῖν νοεῖσθαι καὶ ἀνομοίων πραγμάτων, συνόδωι γε μὴν τῆι κατὰ ἀλήθειαν μόνον οὐχὶ συνδεῖσθαι πρὸς ἕνωσιν· εἰσδεδυκὸς γὰρ τῶι ξύλωι τὸ πῦρ εἰς οἰκείαν αὐτὸ μεταστοιχειοῖ τρόπον τινὰ δόξαν τε καὶ δύναμιν, καίτοι τετηρηκὸς ὅπερ ἦν. μαργαρίτηι δὲ πάλιν ἑαυτὸν ἀφομοιοῖ λέγων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν ἀνθρώπωι ἐμπόρωι ζητοῦντι καλοὺς Mt.13,45-46 μαργαρίτας, εὑρὼν δὲ ἕνα πολύτιμον μαργαρίτην ἀπελθὼν πέπρακεν ὅσα εἶχε, καὶ ἠγόρασεν αὐτόν. ἀκούω δὲ καὶ ἑτέρως ἑαυτὸν ἡμῖν καταδεικνύντος καὶ λέγοντος· ἐγὼ ἄνθος τοῦ πεδίου, κρίνον τῶν κοιλάδων. ἔχει μὲν γὰρ ἐν Cant. 2, 1 ἰδίαι φύσει τὴν θεοπρεπῆ λαμπρότητα τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, εὐωδιάζει δὲ πάλιν αὐτό, κατά γε φημὶ τὴν νοητὴν εὐοσμίαν. ὥσπερ τοίνυν ἐπί γε τοῦ μαργαρίτου καὶ μὴν καὶ τοῦ P 96 κρίνου νοεῖται μὲν τὸ σῶμα τὸ ὑποκείμενον, ἡ δέ γε ἐν αὐτῶι λαμπρότης ἢ γοῦν εὐωδία κατ' PG 64 ἴδιον λόγον ὡς ἕτερα μὲν παρὰ τὰ ἐν οἷς εἰσιν, ἴδια δὲ πάλιν αὐτῶν καὶ οὐκ ἀλλότρια τῶν

6. 7 ὡς ἐξ ἑνὸς — σεσαρκωμένη Timoth. arm. p. 197

V

17 διελάσειε scripsi διελάσει V 26 τοῦ Agellius σου V ἀποφανῆ V 29 πιστεύσεισ V 33 εἰσδεδυκῶσ V 34 μεταστοιχειοῖ Patrologia μεταστοιχιεῖ V 35 μαργαρίτην V 40 αὐτό scripsi αὐτὸν V 41 γε scripsi τε V 42 μὲν τὸ scripsi μέντοι V

ἐχόντων ἐστὶ τὰ ἀχωρίστως ἐμπεφυκότα, κατὰ τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον λογιούμεθά τε καὶ ⟨νοήσομεν καὶ⟩ φρονήσομεν καὶ ἐπί γε τοῦ Ἐμμανουήλ. ἑτεροῖα μὲν γὰρ κατὰ τὴν φύσιν θεότης τε καὶ σάρξ, ἀλλ' ἴδιον ἦν τοῦ λόγου τὸ σῶμα, τοῦ δὲ σώματος οὐ κεχωρισμένος ὁ ἑνωθεὶς αὐτῶι λόγος. νοοῖτο γὰρ ⟨ἂν⟩ ὧδέ τε καὶ οὐχ ἑτέρως ὁ Ἐμμανουήλ, Mt. 1, 23 τουτέστι μεθ' ἡμῶν ὁ θεός. τοιγάρτοι ποτὲ μὲν ὡς ἄνθρωπος καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώ- Ioh. 10, 18 σεως μέτρων ἑαυτὸν ἡμῖν ἐμφανῆ καθιστὰς ἔφασκεν οὐδεὶς αἴρει τὴν ψυχήν μου ἀπ' ἐμοῦ· ποτὲ δὲ πάλιν ὡς θεὸς ὢν ὁ λόγος καὶ ἐξ οὐρανοῦ νοούμενος καὶ εἷς μετὰ τῆς ἰδίας Ioh. 3, 13 σαρκὸς οὐδεὶς ἀναβέβηκε, φησίν, εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου.

Πανταχόθεν τοίνυν εἰς ἕνωσιν ἀδιάτμητόν τε καὶ ἀληθῆ συνδέοντος ἡμῖν τοῦ ἱεροῦ γράμματος τὸν υἱὸν καὶ εἰς πρόσωπον ἓν ἀποφέροντος ἐν πίστει, διίστησι πολλαχῶς ὁ περιττὸς οὑτοσὶ καὶ ⟨κατα⟩πεφλυάρηκεν εἰκῆι καὶ αὐτοῦ τοῦ Χριστοῦ, θεὸν ὀνομάζων ⟨μόνον⟩ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, καθάπερ ἀμέλει προιὼν ὁ λόγος ἐκδείξει σαφῶς [ὡς] ἐν οἰκείωι καιρῶι καὶ τόπωι. ὑποπλάττεται μὲν γὰρ δεδιέναι μὴ ἄρα τις αἰδοῖ τῆι περὶ τὴν ἁγίαν παρθένον ἡττώμενος, εἶτα θεοτόκον αὐτὴν ὀνομάσας φυρμὸν καὶ ἀνάκρασιν, τὴν εἰς ἀλλήλας φημί, τῶν ὑποστάσεων γενέσθαι νομίσας τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων καταχέηι τὸ ἀκαλλές, καίτοι τοῦτο φρονοῦντος οὐδενός, ἐπανορθῶν δέ, ὡς οἴεται, τὸ δεινόν, ἄνω τε καὶ κάτω τὰ πάντα συγχεῖ, τῶν εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἀφειδήσας ἐννοιῶν. ἔφη γὰρ οὕτως

Loofs p. 272, 13-273, 17 P 97 **1** Εἰ μετὰ πίστεως ἁπλῆς τὸ θεοτόκος προέφερες, οὐκ ἄν σοι τῆς λέξεως ἐφθόνησα, τὸν νοῦν ἐξετάζων τοῦ ῥήματος· ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁρῶ σε προφάσει τῆς περὶ τὴν μακαρίαν Μαρίαν τιμῆς τῶν αἱρετικῶν βεβαιοῦντα τὴν βλασφημίαν, διὰ τοῦτο τὴν τῆς λέξεως προφορὰν ἀσφαλίζομαι, τὸν ἐν τῆι λέξει κρυπτόμενον κίνδυνον ὑφορώμενος. ἵνα δὲ αὐτὸ σαφέστερον καὶ πᾶσιν εὐληπτότερον εἴπω, τοῖς Ἀρείου καὶ Εὐνομίου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ πάντων τοῖς χοροῖς τῶν τῆς τοιαύτης φατρίας σπουδὴ θεοτόκον εἰσάγειν, ὡς κράσεως γινομένης καὶ τῶν δύο φύσεων μὴ διαιρουμένων μηδὲν τῶν εὐτελῶν εἰς τὴν ἀνθρωπότητα λαμβάνεσθαι καὶ χώραν αὐτοὺς λοιπὸν κατὰ τῆς θεότητος ἔχειν, ὡς πάντων λεγομένων παρ' ἑνός, οὐ κατὰ τὴν ἀπὸ τῆς συναφείας ἀξίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν φύσιν. εἷς μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς καὶ εἷς κύριος· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ, ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς λέγω υἱοῦ, καὶ τὸ Χριστός καὶ τὸ υἱός ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς θεότητος, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος, ⟨ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος⟩ καὶ θεότητος.

Ὁρᾶις ὅπως πολυτρόποις ἐννοιῶν εὑρήμασιν ἀνοσίως καταποικίλλεται καὶ τὴν κατὰ PG 65 σάρκα γέννησιν τοῦ μονογενοῦς ὡς οὐκ ἂν ἑτέρως ἐσομένην πειρᾶται δεικνύειν, εἰ μή τις γένοιτο τῶν ὑποστάσεων εἰς ἀλλήλας ἀνάχυσις ἢ γοῦν σύγκρασις; καίτοι τῶν τῆς ἐκκλησίας διδασκάλων οὐ τοῦτον ἡμᾶς μυσταγωγούντων τὸν τρόπον. σύνοδον γὰρ ἀληθῆ γενέσθαι φαμέν, ἑνώσαντος μὲν ἑαυτῶι τοῦ λόγου τὸ σῶμα, μεμενηκότος δὲ ὅπερ ἦν· ὁ δὲ τῶν τοιούτων εἰς νοῦν ἔχων οὐδὲν δεδυσσέβηκεν οὐ μετρίως, διιστὰς εἰς δύο πρόσωπά τε καὶ ὑποστάσεις ὁλοτρόπως ἀλλήλων διῃρημένας ἑκατέραι τε λόγους τοὺς αὐτῆι πρέποντας ἀνατιθεὶς ἰδικῶς. καὶ πάλιν ἕνα φησὶ Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ὡς ἀνθρώπου

---

23 ἵνα — 28 ἑνός adferuntur in Apol. adu. Orient. 39

1—19. 32—39 V 20—31 Va

2 νοήσομεν καὶ suppleui, spatium fere VIIII litterarum V 4 ἂν addidi 7 δὲ Agellius δὴ V 12 καταπεφλυάρηκεν scripsi φλυάρηκεν V πεφλυάρηκεν Vcorr 13 μόνον addidi ὡς deleui 23 αὐτὸ V Apol. τὸ αὐτὸ Va 30/31 ποτὲ — ἀνθρωπότητος add. Agellius

θεῶι συνημμένου κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν, οὐ καθ᾽ ἕνωσιν ἀληθῆ, τουτέστι τὴν κατὰ φύσιν.
πῶς οὖν ⟨εἷς⟩ ἐστι Χριστὸς καὶ υἱὸς καὶ κύριος, εἴπερ ἀμφοῖν ἀνὰ μέρος ἁρμόσειεν [ἄν], ὡς P 98
ἔφης, τὸ ὧδέ τε κατονομάζεσθαι καὶ εἶναι κατὰ ἀλήθειαν διά τοι τὸ συμβῆναι καθ᾽ ἕνωσιν
ἥκιστα μὲν ἀλλήλων τὰς ὑποστάσεις, ἑνοῦσθαι δὲ κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν ἤτοι τὴν αὐθεντίαν
ἢ γοῦν ἐξουσίαν; καίτοι τὰς τῶν πραγμάτων πολυπραγμονοῦντες φύσεις τὰ ἐν ἰσότητι τῆς
ἀξίας οὐ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀποβεβληκότα καταθρήσαιμεν ἂν τὸ ὑπάρχειν ἰδιοσυστά-
τως οὔτε μὴν τὸ ἰσομοιρεῖν εἰς δόξαν ἀρκέσει πρὸς ἕνωσιν. οἷόν τι φημί, Πέτρος τε
καὶ Ἰωάννης ἄμφω μὲν ἤστην ἀπόστολοί τε καὶ ἅγιοι καὶ ταῖς ἰσομέτροις τιμαῖς καὶ δυνά-
μεσι ταῖς διὰ τοῦ πνεύματος κατηγλαισμένοι παρὰ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ·
ἤκουον γὰρ ὁμοῦ τοῖς ἄλλοις· ὑμεῖς ἐστε τὸ φῶς τοῦ κόσμου τούτου, καὶ πάλιν· Mt. 5, 14
ἀσθενοῦντας θεραπεύετε, νεκροὺς ἐγείρετε, λεπροὺς καθαρίζετε, δαιμό- Mt. 10, 8
νια ἐκβάλλετε. ἆρα οὖν ἐξ ἰσομοιρούσης ἀξίας ἢ γοῦν αὐθεντίας αὐτοῖς ὑπάρξαι
φαμὲν τὸ εἰς ἄνθρωπον ἕνα καταλογίζεσθαι τοὺς δύο καὶ ἀρκεῖ τοῦτο πρὸς ἕνωσιν, τὴν ὡς
ἕν γε ταῖς ὑποστάσεσι λέγω; εἶτα πῶς οὐκ ἠλίθιον κομιδῆι τὸ ὧδε φρονεῖν νοοῖτ᾽ ἂν
εἰκότως; τί τοιγαροῦν ὑποπλάττηι μὲν εἶναι τὴν πίστιν ὀρθὸς ἕνα λέγων Χριστὸν
Ἰησοῦν κύριον, εἶτα διατέμνων εἰς δύο πρόσωπά τε καὶ ὑποστάσεις τὸν ἕνα [καὶ] τὸν μὲν
τῆς ἀληθοῦς ἑνώσεως ἀτιμάζεις τρόπον, δι᾽ ἧς ἀληθῶς εἷς τε καὶ μόνος ἂν εἴη ὁ Χριστός,
συνάφειαν δὲ ἀμαθῶς ὀνομάζεις τὴν ἰσοτιμίαν; ποῖος γὰρ οὗτός ἐστι συναφείας τρόπος;
ἢ οὐκ οἶσθα ὅτι φίλον πως ἀεὶ τοῖς κατὰ τόνδε τὸν βίον τὸ ἐν εὐκλείαις εἶναι κοσμικαῖς,
οἳ τὰς παρὰ τῶν κρατούντων πλουτοῦσι τιμάς, ἀλλ᾽ ἐν ἴσοις ὄντες ἀξιώμασιν ἔσθ᾽ ὅτε
διεστήκασιν ἀλλήλων, ὑπάρξει τε τῆι καθ᾽ ἕνα φημὶ καὶ μέντοι τῶι ⟨μὴ⟩ βούλεσθαι τὰ αὐτὰ
φρονεῖν τε καὶ δρᾶν; ἀλλ᾽ εἴπερ ἦν τις δεσμὸς ἀναγκαῖος εἰς ἑνότητα συλλέγων αὐτοὺς P 99
τῆς ἀξίας ὁ τρόπος καθάπερ ἀμέλει καὶ σύμβασις φυσική, οὐκ ἂν ἐν ἰσότητι γερῶν ἤτοι
τῆς ἀξίας ὑπάρχοντες ὑποστάσεσί τε καὶ γνώμαις εἰς τὸ ἕτερος εἶναι καὶ ἕτερος ἰδικῶς ἀλλή-
λων ἀπενοσφίζοντο. ποῦ τοιγαροῦν τὴν σὴν συνάφειαν θήσομεν, τί δὲ καὶ δρᾶσαι λογι-
σόμεθα; ὁμογνωμονεῖν ἆρα πέπεικεν αὐτοὺς ἢ συμβῆναι παρεσκεύασεν εἰς ἑνότητα μυστικήν;
ἀλλ᾽ οὐκ ἂν ἔχοις εἰπεῖν. ἐκδέδειχε γὰρ ὁ λόγος πρὸς ἄμφω ταυτὶ πολὺ νοσοῦσαν τὸ PG 68
ἀδρανές. φράζε δέ μοι κἀκεῖνο· προσερήσομαι γὰρ ἀναγκαίως τί τὸ τῆς ἀξίας ὤνησε
χρῆμα τόν, ὥσπερ ἔφης αὐτός, τῶι θεῶι λόγωι συνημμένον ἄνθρωπον καὶ ἐκ γυναικός;
ἆρα γὰρ ἴσον ἀπέφηνεν ἐν δόξηι καὶ ὑπεροχῆι καὶ τοσοῦτον εἶναι παρεσκεύασεν ὅσος ἂν
εἶναι πιστεύοιτο καὶ αὐτός; εἶτα πῶς οὐ διαψεύσεται λέγων· τὴν δόξαν μου ἑτέρωι Ies. 42, 8
οὐ δώσω; πεφλυάρηκε δὲ μάτην καὶ αὐτὸς ἡμῖν ὁ θεσπέσιος μελωιδὸς ὡδί που λέγων
ὅτι τίς ἐν νεφέλαις ἰσωθήσεται τῶι κυρίωι ἢ τίς ὁμοιωθήσεται τῶι κυ- Ps. 88, 7
ρίωι ἐν υἱοῖς θεοῦ; ἢ οὐχ ἕτερος παρὰ τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἐκ θεοῦ πατρὸς
λόγον ὁ κατ᾽ ἰδίαν ὑπόστασιν τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνότητος ἀληθῶς διεσχοινισμένος; εἶτα πῶς
οὐχ ἅπασιν ἐναργές; ἀλλ᾽ οὐκ ἴσον μὲν τῶι θεῶι λόγωι πεποίηκεν ἡ ἀξία τὸν συνημμένον,
ὁρᾶταί γε μὴν καὶ ἔστιν ἐν μείοσι. πῶς οὖν ἕνα φῄς Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον,
καίτοι προύχοντος ἑνὸς κατά γε τῶν ἐννοιῶν τὴν δύναμιν καὶ ὑφιζηκότος ἑτέρου τῆς πρὸς
αὐτὸν ἰσότητός τε καὶ δόξης; ἄλλως τε (προσεποίσω γὰρ οἷς ἔφην, καὶ τόδε) δεδώρηται
κατ᾽ αὐτὸν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος τὴν ἰδίαν ἀξίαν τῶι ἐκ γυναικός· κατὰ τίνα δὲ τρόπον
αὐτὸ δὴ τουτὶ πεπρᾶχθαί φησι, βασανίζειν ἄξιον. ἆρα γέγονε καὶ αὐτὸς φῶς ἀληθινόν; ἆρα
φύσει θεὸς καὶ ζωὴ καὶ σοφία καὶ δημιουργὸς καὶ δύναμις, εἰκὼν καὶ ἀπαύγασμα τῆς ὑποστά- Hebr. 1, 3
σεως τοῦ πατρός, καὶ τὰ τῆς ἄνω δόξης πλεονεκτήματα κεχώρηκε φυσικῶς εἰς ἕνα τινὰ τῶν P 100

V

2 εἷς add. Pusey ex florilegio syriaco ἁρμόσειεν scripsi ἁρμόσοιεν ἂν V 16 καὶ deleui 18 ἀμαθῶς Pusey ex florilegio syriaco ἀληθῶσ V 21 τῶι μὴ scripsi τὸ V 25 malim κἂν δρᾶσαι λογισαίμεθα 26 μυστικὴν V φυσικὴν Agellius 36 τὸν scripsi τὸ V 41 δὴ] δὶ V

πεποιημένων; τί οὖν ἐστι τὸ ἐξαίρετον ἐν τῶι κατὰ φύσιν θεῶι; τί τὸ μέγα καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, εἰ ἐνδέχεται τὴν κτίσιν καταπλουτεῖν δύνασθαι καὶ τοῦτο οὐσιωδῶς τὰ ἐν οἷς ἐστιν, ἀγαθά; ἀλλ' ὡς ἐν μεθέξει τῆς θείας τυχὸν ὑπεροχῆς πεφόρηκε τὴν ἀξίαν; δύο δὴ πάλιν ἀναμφιλόγως υἱοί, εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ἕτερόν τι καὶ ἔλαττον κατὰ φύσιν ἐστὶ τοῦ τὴν μέθεξιν ἐμποιοῦντος αὐτῶι τὸ σχέσει τῆι πρὸς αὐτὸν τιμώμενον. ἁλώσηι δὴ οὖν οὐδὲ εἰδὼς ἃ λέγεις. αἰτιᾶι δὲ ἀνθ' ὅτου τοὺς ἑνὶ προσώπωι προσνέμοντας τὰς ἐν τοῖς εὐαγγελίοις φωνάς; ἆρ' οὐχὶ δύο καινοτομῶν υἱούς; πῶς γὰρ ἔτι κύριος εἷς καὶ Χριστὸς καὶ υἱός, εἰ πρόσωπον ἰδικὸν ἑκατέρωι καὶ λόγος καὶ μὴν καὶ ὑπόστασις ἀναχωροῦσα πρὸς ἑτερότητα καὶ τὸ τῆς ἀληθοῦς ἑνώσεως χρῆμα παραιτουμένη καὶ τὸ ἀσύμβατον ὁλοτρόπως ἔχουσα πρὸς τὴν ἑτέραν; καὶ τό γε παράδοξον καὶ τῶν αὐτοῦ δυσφημιῶν ἀποφαῖνον τὴν βδελυρίαν, κοινά φησιν εἶναι τὰ ὀνόματα, τό τε υἱός φημὶ καὶ Χριστός καὶ κύριος. καὶ εἰ μὲν εἶναι κοινά φησιν ὡς ἑνὶ τῶι Χριστῶι καί τισι παρ' αὐτὸν ἑτέροις, ἔχοι ἂν εἰκὸς ὁ λόγος αὐτῶι· εἰ δὲ διίστησιν ἀμαθῶς οἴεταί τε πρέπειν αὐτὰ καὶ ἰδικῶς τῶι λόγωι καὶ μὴν τῶι ἐκ γυναικός, δύο που πάντως πάλιν καὶ ἀναμφιλόγως Χριστοὶ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι. ἔφη γὰρ ὅτι τὸ Χριστὸς ὄνομα ποτὲ μὲν θετέον ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτῆς, ποτὲ δὲ καὶ ἐπὶ PG 69 τῆς ἀνθρωπότητος ἢ καὶ ἐπ' ἀμφοῖν, ὀνήσειεν δ' ἂν ἡ ὁμωνυμία τὸ σύμπαν οὐδὲν εἴς γε τὸ δεῖν ἕνα νοεῖσθαι Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον, τέμνοντα δίχα ⟨μετὰ⟩ τοῦ καὶ αὐτὰς ἀλλήλων τὰς ὑποστάσεις ἀποφοιτᾶν καὶ εἰς ἰδικὴν ἑτερότητα τῶν προσώπων διεσταλμένων. ἐμφανῆ γὰρ ὥσπερ ἡμῖν καθιστὰς τῆς ἐνούσης αὐτῶι δυσμαθίας τὴν δύναμιν, προσεπάγει καί φησιν

Loofs p. 273, 18–274, 17 P 101 — 2 Ὅταν οὖν ἡ θεία γραφὴ μέλληι λέγειν ἢ γέννησιν τοῦ Χριστοῦ τὴν ἐκ τῆς μακαρίας παρθένου ἢ θάνατον, οὐδαμοῦ φαίνεται τιθεῖσα ⟨τὸ⟩ θεός, ἀλλ' ἢ Χριστός ἢ υἱός ἢ κύριος, ἐπειδὴ ταῦτα τὰ τρία τῶν δύο φύσεών ἐστι σημαντικά, ποτὲ μὲν ταύτης, ποτὲ δὲ ἐκείνης, ποτὲ δὲ ταύτης κἀκείνης. οἷόν τι λέγω, ὅταν τὴν ἐξ ἀνθρώπου γέννησιν ἡμῖν ἡ γραφὴ Gal. 4, 4 διηγῆται, τί λέγει; ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ. οὐκ εἶπεν· ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν θεὸν λόγον, ἀλλὰ λαμβάνει τὸ ὄνομα τὸ μηνῦον τὰς φύσεις τὰς δύο. ἐπειδὴ Gal. 4, 4 γὰρ ὁ υἱὸς ἄνθρωπός ἐστι καὶ θεός, λέγει· ἐξαπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, ἵνα ὅταν ἀκούσηις τὸ γενόμενον ἐκ γυναικός, εἶτα ἴδηις τὸ ὄνομα προκείμενον τὸ μηνῦον τὰς φύσεις τὰς δύο, [ἵνα] τὴν γέννησιν τὴν ἐκ τῆς μακαρίας παρθένου υἱοῦ μὲν καλῆις· υἱὸν γὰρ ἐγέννησε θεοῦ καὶ ἡ Χριστοτόκος παρθένος, ἀλλ' ἐπειδήπερ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ διπλοῦς ἐστι τὰς φύσεις, οὐκ ἐγέννησε μὲν τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ, ἀλλ' ἐγέννησε τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις ἐστὶν υἱὸς διὰ τὸν συνημμένον υἱόν.

Ἀλλ' ἡμεῖς γε, ὦ τᾶν, οἱ τῶν σῶν τερετισμάτων τὰ ἀμείνω φρονεῖν ἐγνωκότες καὶ 1 Cor. 8, 6 τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἰχνηλατοῦντες τὸν σκοπὸν ἕνα λεγούσης τὸν πατέρα καὶ θεόν, ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, δι' οὗ τὰ πάντα παρήχθη πρὸς γένεσιν, ὅταν ἀκούσωμεν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου γεγεννῆσθαι Χριστόν, τότε δὴ τότε καὶ μάλα ἐμφρόνως καὶ κατ' εὐθὺ τῆς ἀληθείας ἰέναι σπουδάζοντες τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς φύντα λόγον ἐνανθρωπῆσαί τε φαμὲν καὶ ἑνωθῆναι σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν γεννηθῆναί τε κατὰ σάρκα καὶ τῆς σῆς εἰς τοῦτο τερθρείας οὐκ ἀνεξόμεθα, ἑνὶ δὲ καὶ μόνωι τῶι κατὰ φύσιν υἱῶι τὸ Χριστός ὄνομα προσνεμοῦμεν εἰκότως, γεννήσεως ὀνομαζομένης τῆς διὰ τῆς ἁγίας παρθένου.

---

2 = Exc. Eph. I

1—20. 33—40 V 21—32 VVa

5 αὐτόν] αὐτὸ V 6 λέγεις ed. Rom. λέγει V 17 μετά addidi 21 μέλλει V 22 τό Va om. V 25 διηγεῖται V 29 ἵνα VVa uaria lectio in Exc. Eph. 31 οὐκ Va Exc. Eph. om. V [= Coll. Pal. 38, 58] 34 σκοπόν Agellius κόσμον V 36 γεγενῆσθαι V 38 ἑνωθεῖναι V

κοινὰ μὲν γάρ, ὡς ἔφην, αὐτῶι καὶ ἑτέροις εἶεν ἂν τὰ τοιάδε τῶν ὀνομάτων ὁμολογου- P 102
μένως, πολλοὶ γὰρ υἱοὶ κατὰ χάριν καὶ θεοὶ καὶ κύριοι ἔν τε οὐρανῶι καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, 1 Cor. 8, 5
καθὰ καὶ ὁ θεσπέσιος ἡμῖν γράφει Παῦλος, πλὴν ὡς ἐν μεθέξει τοῦ κατὰ φύσιν καὶ κατὰ
μίμησιν· τὸ δέ γε Χριστός ὄνομά τε καὶ χρῆμα πρέποι ἂν κατ' οὐδένα τρόπον τῶι ἐκ
πατρὸς ὄντι λόγωι γυμνῶι καὶ καθ' ἑαυτὸν καὶ ἔξω σαρκὸς πρὸς ἡμῶν νοουμένωι. εἰ
δὲ δὴ λέγοιτο κενῶσαί τε ἑαυτὸν καὶ ἐν τῆι τοῦ δούλου καθικέσθαι μορφῆι καὶ καθ' ἡμᾶς Phil. 2, 7
γενέσθαι διὰ τὴν σάρκα, κεκλήσεται καὶ αὐτὸς διά τοι τὸ κεχρίσθαι Χριστός. οὐ γὰρ
κέχρισται κατ' ἰδίαν φύσιν θεὸς ὢν ὁ λόγος, γέγονε δὲ μᾶλλον ἡ χρίσις αὐτῶι περὶ τὸ
ἀνθρώπινον. οὕτω τοιγαροῦν προεισβεβηκότος ἐκείνου [περὶ] οὗ γέγονεν ἡ χρίσις (αὐτοῦ PG 72
γὰρ ἡ ἐνανθρώπησις, περὶ ἣν ἡ χρίσις), ὅταν ἡμῖν ὀνομάζηται Χριστός, οὐ κατά γε τὴν
σὴν ἀθυροστομίαν ἄνθρωπον ἁπλῶς ὑποτοπήσομεν διῃρημένον τοῦ λόγου καὶ ἀνὰ μέρος
κείμενον ἐκ τῆς ἁγίας τετέχθαι παρθένου, ἀλλ' αὐτόν, ὡς ἔφην, τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον
ἑνωθέντα σαρκὶ καὶ τῶι ἐλαίωι τῆς ἀγαλλιάσεως κεχρισμένον ἀνθρωπίνως παρὰ τοῦ θεοῦ
καὶ πατρός. ὅτι δὲ γέγονε τῶι θεῶι λόγωι περὶ τὸ ἀνθρώπινον ἡ χρίσις, ὅτε πέφηνε
καθ' ἡμᾶς, ⟨τὸ⟩ ἱερὸν ἡμᾶς πιστώσεται γράμμα. ὁ μὲν γὰρ θεσπέσιος Ἰακὼβ τῆς τοῦ Gen. 28, 7.
πατρὸς ἀπαίρων ἑστίας εἰς τὴν τῶν ποταμῶν ἠπείγετο μέσην καὶ πρὸς Λάβαν ἤιει τὸν 29, 1. 28, 11-13. 18
τοῦ Βαθουήλ, ἑνὶ δὲ τῶν διὰ μέσου χωρίων ἐμβεβληκὼς κατηυλίζετο. καὶ δὴ καὶ λίθωι
τὴν κεφαλὴν ὑποκλίνας τὸν ὕπνον εἰσδέχεται κλίμακά τε τεθεαμένος τὴν ἐκ γῆς ἄνω διή-
κουσαν εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβαίνοντάς τε καὶ καταβαίνοντας δι' αὐτῆς τοὺς ἀγγέλους,
ἐπεστηριγμένον δὲ τὸν κύριον ἐπ' αὐτῆς, θαῦμα μὲν τῶν ὁράσεων ἐποιεῖτο πολύ, λαβὼν
δὲ τὸν λίθον, ἔστησεν αὐτὸν στήλην καὶ ἐπέχεεν ἔλαιον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτῆς. ἄθρει δὴ
ἐν τούτοις τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἕνα καὶ μόνον καὶ ἀληθῶς υἱὸν ὡς λίθον P 103
ἀναστηλούμενον· καὶ γάρ ἐστι λίθος ἐκλεκτὸς ἀκρογωνιαῖος ἔντιμος, εἰς κεφαλὴν γωνίας Ies. 28, 16
καὶ εἰς τὰ θεμέλια Σιὼν τεθειμένος παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. ἄθρει δέ μοι πρὸς Ps. 117, 22
τούτωι καὶ τίνα κέχρισται τρόπον· οὐ γὰρ ὅλον δι' ὅλου τῶι ἐλαίωι κατέδευσε τὸν λίθον
ὁ θεσπέσιος Ἰακώβ, ἐπέχεε δὲ μᾶλλον ἐπὶ τὸ ἄκρον αὐτοῦ. οὐκοῦν, ἵν' οὕτως εἴπωμεν,
οὐχ ἅπας οὔτε μὴν ἧι λόγος ἐστὶν ὁ μονογενής, εἰς ἰδίαν αὐτὸς κέχρισται φύσιν (πῶς
γὰρ ἂν νοοῖτο μετεσχηκὼς τοῦ ἰδίου πνεύματος;), χρίεται δὲ μᾶλλον, ὡς ἔφην, ἐπὶ τὸ
ἄκρον, τουτέστιν ἐξωφανῶς καὶ οἷον ἐν μέρει καὶ ἄκρωι τῶι καθ' ἕνωσιν τὴν ἀληθινὴν
ἰδίωι σώματι καὶ ὥσπερ λέγεται παθεῖν σαρκὶ ἀνθρωπίνως, καίτοι τὴν φύσιν ὑπάρχων 1 Petr. 4, 1
ἀπαθὴς ὡς θεός, οὕτω νοεῖται κεχρισμένος κατά γε τὸ ἀνθρώπινον, καίτοι χρίων αὐτὸς
τῶι ἰδίωι πνεύματι τοὺς οἷς ἂν πρέποι μεταλαχεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ. ἀλλ' ἡμεῖς μὲν
ὧδέ τε φρονεῖν ἐγνώκαμεν καὶ ὀρθοποδεῖν εἰθίσμεθα τὴν βασιλικήν τε καὶ ἀδιάστροφον
ἐρχόμενοι τρίβον, σημαντικὰ δὲ λέγων οὗτος τῶν δύο φύσεων τὰ τοιάδε τῶν ὀνομάτων,
ἑκατέραι τὸ δοκοῦν ἀπονέμει μετ' ἐξουσίας καὶ τὸ μέτριον εἰς λόγους τῆς μετὰ σαρκὸς
οἰκονομίας αἰσχύνεται κἂν ἀκούσηι λέγοντος τοῦ μακαρίου Παύλου ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς Gal. 4, 4
τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον ὑπὸ νόμον, ἄπαγε, φησί,
μὴ τὸν ἐκ θεοῦ φύντα λόγον ἀπεστάλθαι νομίσηις· οὐ γὰρ γέγονεν ἐκ γυναικός, οὐ γέγονεν
ὑπὸ νόμον.

Ὅτι δὲ οὐ φενακισμὸς εἰκαῖος τὰ παρ' ἡμῶν, κεχρήμεθα δὲ μᾶλλον ταῖς αὐτοῦ φω-
ναῖς, αὐτὰ δὴ πάλιν εἰς μέσον οἴσω τὰ εἰρημένα

3 Ἐξαπέστειλε γάρ φησιν, ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυναικός, Loofs p. 297, 4-8
γενόμενον ὑπὸ νόμον. ἐνταῦθα μηνύει μὲν τὰς δύο φύσεις, τὸ συμβὰν δὲ περὶ PG 73 Gal. 4, 4

3 Exc. Mar. Merc. III; — p. 38, 1 λέγει adfert Tim. syr. f. 45b

1—41 V 42. 43 Va
8 αὐτῶι ed. Rom. αὐτὸ V 9 περὶ deleui 15 τὸ addidi 34 οὗτος scripsi αὐτὸς V
43 δὲ συμβὰν Va

P 104 τὴν ἀνθρωπότητα λέγει, ἐπεὶ ἀπαίτησον τὸν φιλόνεικον· τίς ἐγένετο ὑπὸ νόμον; ὁ θεὸς λόγος;

Εἶτα πῶς οὐκ ἐμβρόντητος ἀληθῶς εἴη ἂν τὰ οὕτω σαφῆ καὶ ἅπασιν ἐγνωσμένα καὶ
ἀναμφιλόγως ἔχοντα, τό γε ἧκον εἰς αὐτόν, ἀνατρέπειν πειρώμενος; τίνα πέπομφεν ἡμῖν
ἐξ οὐρανῶν ὁ πατὴρ σωτῆρα καὶ λυτρωτήν; οὐ τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ φύντα λόγον;
Eph. 4, 10 τίς ἐστιν ὁ καταβὰς καὶ ἀναβὰς ὑπεράνω τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσηι τὰ
πάντα; ἆρα τὸ πάντα δύνασθαι πληροῦν τῆς καθ' ἡμᾶς φύσεως ἔργον εἶναι φὴς καὶ τοῖς
Ioh. 3, 31 τῆς ἀνθρωπότητος ἀνάψεις μέτροις; περὶ τίνος γέγραφεν ὁ μακάριος Ἰωάννης ὁ ἄνωθεν
ἐρχόμενος ἐπάνω πάντων ἐστίν; ἢ τάχα που καὶ αὐτὸς ψευδομυθήσειεν ἂν τοῖς
Ioh. 8, 23 Ἰουδαίων δήμοις ἐπιτιμῶν τε καὶ λέγων ὑμεῖς ἐκ τῶν κάτω ἐστέ, ἐγὼ ἐκ τῶν ἄνω
εἰμί, καὶ πάλιν ἐγὼ οὐκ εἰμὶ ἐκ τοῦ κόσμου τούτου; εἰ γὰρ ἦν ἄνθρωπος ἐκ
γυναικὸς καθ' ἕνα τῶν ἄλλων καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον σεσαρκωμένος καὶ ἐν ἀνθρωπείαι μορφῆι
πεφηνὼς ὁ ἄνωθέν τε καὶ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, πῶς ἂν νοοῖτο καὶ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ;
πῶς ἐπάνω πάντων καὶ οὐκ ἀπό γε τοῦ κόσμου, καίτοι κόσμου μέρος ὑπάρχων διὰ τὴν
σάρκα καὶ ὅσον ἧκεν εἰπεῖν κατά γε τὸ πρέπον τῆι ἀνθρωπότητι μέτρον, γεγονὼς μετὰ
πάντων ὑπὸ θεοῦ; ταύτηι τοι καὶ θεὸν ἑαυτοῦ κατωνόμαζε τὸν πατέρα, καίτοι φύσει καὶ
αὐτὸς ὑπάρχων θεὸς καὶ ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ πεφηνὼς υἱὸς μονογενής. περὶ τίνος ἄρα
Ps. 106, 20 φησὶν ὁ μακάριος Δαυίδ· ἐξαπέστειλε τὸν λόγον αὐτοῦ καὶ ἰάσατο αὐτούς;
Ies. 63, 9 σέσωκε γὰρ ἡμᾶς οὐ πρέσβις οὐκ ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος κατὰ τὰς γραφάς. ἀλλὰ
ναί, φησίν, ὁ πάντα πληροῦν δυνάμενος θεὸς λόγος ἀπέσταλται· τίνα τρόπον; ποῦ γὰρ
οὐκ εἶναι φαμὲν αὐτόν; ἢ καὶ ὅποι πεμφθήσεται; καταγορεύσεις οὖν ἄρα καὶ τοῦ πανσόφου
Exod. 19, 18 Μωσέως ὡς τὴν ἀπόρρητον τοῦ θεοῦ δόξαν οὐ μετρίως ἠδικηκότος; ἔφη γὰρ ὅτι καταβέ-
P 105 βηκεν ὁ θεὸς εἴδει πυρὸς ἐπὶ τὸ ὄρος Σινᾶ. κἂν ἀκούσηις λέγοντος τοῦ μακαρίου
Ps. 103, 30 Δαυὶδ πρὸς τὸν τῶν ὅλων κρατοῦντα θεόν· ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου, καὶ
κτισθήσονται καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς, ἀπιστήσεις τάχα που καὶ
ψευδηγορεῖν οἰήσηι τὸν πνευματοφόρον; οὐ γάρτοι κίνησιν μεταβατικὴν ποιεῖται τὸ θεῖον
οὐδ' ἂν ἐκ τόπου πρὸς τόπον μεταχωρήσειεν ἄν, ὡς οὐκ ἐνὸν αὐτῶι τὸ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ
τὰ πάντα πληροῦν. ταῦτά που * * καὶ σαυτόν, λογιῆι δὲ πάλιν καὶ τῶν ἀληθῶν ἀπα-
ναστήσηι δογμάτων σαυτῶι τε καὶ μόνωι κατακολουθεῖν ἠιρημένος. ἀλλ' ἦσθά που
πάντως ἐν ἀμείνοσιν ἐννοίαις, ἐκεῖνο διενθυμούμενος ὡς ἅπας ἡμῖν περὶ θεοῦ λόγος πε-
Gal. 4, 4 ποίηται μὲν ἀνθρωπίνως, νοεῖταί γε μὴν ὡς ἂν αὐτῶι καὶ μόνωι πρέποι· τεθορύβηκε δὲ οὐ
PG 76 μετρίως αὐτὸν τὸ ὑπὸ νόμον λέγεσθαι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς γεγενῆσθαι λόγον. ἀλλ'
οὐδὲν ἐν τούτωι τὸ δεῖμα· μεμένηκε γὰρ ὃ ἦν, νομοθέτης δηλονότι καὶ θεός. καὶ εἰ
μὲν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐ γέγονεν ὑπὸ νόμον· ἐπειδὴ δέ ἐστιν ἀληθὲς ὅτι τεταπείνωκεν
ἑαυτὸν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἄνω που καὶ ὑψηλός, εἶτα γέγονε καθ' ἡμᾶς ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν
2 Cor. 8, 9 κτίσιν καὶ πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε διὰ τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς, πῶς οὐκ ἂν λέγοιτο μεθ'
ἡμῶν γενέσθαι καὶ ὑπὸ νόμον; ἢ γὰρ οὐ λογιούμεθα φρονοῦντες ὀρθῶς τὸ τῆς ἀνθρώπου
φύσεως ὁρίζεσθαι μέτρον ὡς ἕν γε τῶι δεῖν καὶ ὑποκεῖσθαι νόμωι; τὸ γὰρ ἀφετόν τε
καὶ ὑπὲρ νόμον φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐλεύθερον εἴη ἂν ἕτερον οὐδὲν πλὴν ὅτι τὸ θεῖον.
Mt. 17, 27 οὐκοῦν ὅτε γέγονε σάρξ, τότε γέγονε καὶ ὑπὸ νόμον· συνετέλεσε γὰρ τοῖς δασμολογοῦσι
τὸ δίδραχμον, καίτοι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος ὢν ὡς θεὸς καὶ υἱός, καὶ ὅτε γέγονε σάρξ.
εἰ δέ σοι δοκεῖ τὸν ἕνα τέμνειν εἰς δύο καὶ ἰδικῶς ἡμῖν ἄνθρωπον ἀποφαίνειν τὸν ἐκ
γυναικός, πῶς ἂν λέγοιτο γενέσθαι καὶ ὑπὸ νόμον ὁ τῆς ὑπὸ νόμον φύσεως ὤν; οὐ

---

1. 2 VVa 3—43 V

21 περιφήσεται V 22 ἠδικηκότος scripsi ἠδικηκότα V 25 ἀπιστήσεις Agellius ἀποστήσεισ V 28 lacunam significaui, e. g. supplendo νοεῖν πείσεις

γάρτοι τὸ ἔχον τὸ δεῖν ὑποκεῖσθαι νόμωι γένοιτ' ἂν ὑπὸ νόμον, ἀλλὰ τὸ φύσιν ἔχον τὴν [P 106] ὑπὲρ νόμον καὶ ἔξω νόμου. μόνη γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶν ἡ θεία τε καὶ ὑπερτάτη φύσις καὶ νόμων ἐπέκεινα καὶ μέντοι καὶ ἐλευθέρα καὶ τὸν ἐπιστάτην ἔχουσα παντελῶς οὐδένα, κατάρχουσα δὲ μᾶλλον αὐτὴ τῶν ὅλων καὶ πᾶσι τὸν ἑαυτῆς ἐπιτιθεῖσα ζυγόν ὁ δὲ λογισμοῦ τοῦ πρέποντος διημαρτηκὼς δυσσεβείας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν καὶ εἰς ἄκρον ἥκει σκαιότητος ἀπό γε τοῦ διαιρεῖν εἰς δύο τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, ὡς ἀνυποστόλως εἰπεῖν μήτε θεὸν ἀληθῶς μήτε μὴν υἱὸν εἶναι κατὰ φύσιν τὸν Ἐμμανουήλ, ὠνομάσθαι δὲ οὕτω Χριστὸν καὶ ἅγιον, καθάπερ ἀμέλει καὶ ἕτεροί τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ἢ γοῦν τῶν λελατρευκότων τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν· ἔφη γὰρ οὕτω πάλιν

4 Ἀλλ' ὥσπερ λέγομεν θεὸν τὸν πάντων δημιουργὸν καὶ θεὸν τὸν Μωσέα (θεὸν γάρ φησι, [Loofs p 289, 6-15] τέθεικά σε τοῦ Φαραώ) καὶ υἱὸν τὸν Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ (υἱός γάρ φησι, πρωτότοκός [Exod 7, 1. 4, 22] μου Ἰσραήλ) καὶ ὥσπερ λέγομεν Χριστὸν τὸν Σαούλ (οὐ μὴ γάρ φησιν, ἐπιβάλω τὴν χεῖρά μου ἐπ' αὐτόν, ὅτι Χριστὸς κυρίου ἐστί) καὶ ⟨τὸν⟩ Κῦρον ὡσαύτως [1 Reg 24, 7] (τάδε λέγει κύριος τῶι Χριστῶι μου Κύρωι) καὶ τὸν Βαβυλώνιον ἅγιον (ἐγὼ γάρ [Ies 45, 1] φησι, συντάσσω αὐτοῖς, ⟨ἡγιασμένοι εἰσὶ κἀγὼ ἄγω αὐτούς⟩), οὕτω λέγομεν [Ies 13, 3] καὶ τὸν δεσπότην Χριστὸν καὶ θεὸν καὶ υἱὸν καὶ ἅγιον. ἀλλ' ἡ μὲν κοινωνία τῶν ὀνομάτων ὁμοία, οὐχ ἡ αὐτὴ δὲ ἀξία.

Τί φής; ποῖον ἐρεύγηι λόγον ἀπὸ καρδίας τῆς σῆς καὶ οὐκ ἀπὸ στόματος κυρίου [Ier. 23, 16] κατὰ τὸ γεγραμμένον; οὐδεὶς λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦν εἰ μὴ ἐν Βεελζεβούλ. ὡς ἂν νοοῖτο [PG 77; cf. 1 Cor 12, 3] τυχὸν ἢ λέγοιτο πρὸς ἡμῶν θεὸς ὁ Μωσῆς, οὕτω καὶ ὁ Χριστός, καθ' ὁμοιότητα δὲ τὴν πρός γε τὸν Ἰσραὴλ εἴη ἂν καὶ υἱός; εἰπέ μοι. ὦ τῆς δυσσεβείας· ὦ λόγων ἠφειδηκότων τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν κατεπαίρεσθαι δόξης· ὦ δυσμαθείας ἀκράτου καὶ πάντα νικώσης ὄκνον, τὸν ἐπὶ τῶι χρῆναι φημὶ τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων ἀνοσίως καταθρα- [P 107] σύνεσθαι. ψαλλέτω καὶ νῦν ὁ μακάριος Δαυίδ· οἱ ἐχθροὶ κυρίου ἐψεύσαντο [Ps 80, 16] αὐτῶι. Μωσῆς μὲν γὰρ ὁ θεσπέσιος ἄνθρωπος ἦν καθ' ἡμᾶς τὴν φύσιν καὶ ἕτερον οὐδέν· ἐπειδὴ δὲ θεοῦ λέγοντος δεῦρο, ἀποστείλω σε πρὸς Φαραὼ βασιλέα [Exod 3, 10] Αἰγύπτου καὶ ἐξάξεις τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ ἐκ γῆς Αἰγύπτου, παραιτήσεως ἀφορμὰς ἐποιεῖτο τὴν ἰσχνομυθίαν καὶ τὸ μὴ εὔλαλος εἶναι πρὸ τῆς χθὲς καὶ προ τῆς [Exod 4, 10] τρίτης, ἤκουσε θεοῦ λέγοντος· ἰδοὺ δέδωκά σε θεὸν Φαραὼ καὶ Ἀαρὼν ὁ ἀδελ- [Exod 7, 1] φός σου ἔσται σοι ὑποφήτης. ἀδρανὴς μὲν γὰρ ὁ νόμος εἰς τὸ ἀπαλλάττειν δύνασθαί τινας τῆς ὑπὸ τῶι διαβόλωι δουλείας, μεσιτεύοντος δὲ τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦτο κατώρθωται, καθάπερ ἀμέλει συνόντος τὸ τηνικάδε τοῦ Ἀαρὼν τῶι θεσπεσίωι Μωσεῖ τῆς ἐν Αἰγύπτωι δουλείας ὁ Ἰσραὴλ ἀπηλλάττετο, ἐπειδὴ δὲ κατὰ καιροὺς ἔμελλεν ὁ Χριστὸς γενέσθαι καὶ ὑπὸ νόμον ὡς καθ' ἡμᾶς τε καὶ ἄνθρωπος, τέθειταί πως ἐν δευτέροις τοῦ Μωσέως ὁ Ἀαρών. καὶ ὁ μὲν τοῦ μυστηρίου λόγος οὑτοσί· πλὴν εἰ ἕλοιτό τις κἀκεῖνο εἰπεῖν ὡς τῆι τοῦ θεοῦ κλήσει καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος τετίμηται Μωσῆς κατὰ τὸ κοινὸν δὴ τοῦτο καὶ ὡς ἐν χάριτι καὶ φιλοτιμίαι τῆι παρὰ θεοῦ [τὸ] πρὸς ἡμᾶς εἰρημένον· ἐγὼ εἶπα· [Ps 81, 6] θεοὶ ἐστὲ καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες, ἆρα καὶ οὕτω θεὸς ὁ Χριστός; καίτοι πῶς οὐ

---

4 = Exc Eph VI, de Cyrilli fraudibus cf Nestorium in Coll Casin 81

1—9 18—38 V 10—17 VVa

4 ἐπιτιθεῖσα scripsi ὑποτιθεῖσα V 10 12 λέγομεν VVa ἐλέγομεν Exc Eph 13 τὸν Va Exc Eph om V ὡσαύτω V 15 συντάξω Exc. Eph ἡγιασμένοι — αὐτοὺσ Va Exc. Eph. om V 16 ἅγιον καὶ Χριστόν Exc Eph 18 φής ed. Rom. φησι V 19 βεελβοὺλ V 31 τινας scripsi τινοσ V 37 τὸ deleui

μανία τοῦτό γε καὶ φρενὸς ἀμαθοῦς ἀπόβρασμα κενόν; ὃ μὲν γάρ, ὡς ἔφην, ψιλῆι καὶ
μόνηι τετίμηται κλήσει τὴν φύσιν ἄνθρωπος ὤν, ὃ δέ ἐστι θεὸς ἀληθῶς· θεὸς γὰρ ἦν ὁ
λόγος ἐν ἀνθρωπείαι μορφῆι τῆς ἰδίας φύσεως τὴν κατὰ πάντων ὑπεροχὴν ἀδιαλώβητον
ἔχων. οὐ γὰρ ἂν ἐν παρατροπαῖς ταῖς ἐπὶ τὸ χεῖρον ἡ θεία γένοιτο φύσις διά γε τοῦ
καθικέσθαι πρὸς κοινωνίαν αἵματος καὶ σαρκός. καὶ γοῦν ὡς θεὸς ἐπιγινώσκεται καὶ
ἄνθρωπος πεφηνὼς καὶ τούτου σαφὴς ἀπόδειξις τὰ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις περὶ αὐτοῦ γεγραμ-
Ioh. 2, 23-25 μένα. ἔφη γὰρ ὁ θεσπέσιος Ἰωάννης· ὡς δὲ ἦν ἐν τοῖς Ἱεροσολύμοις ἐν τῆι
P 108 ἑορτῆι, πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, θεωροῦντες αὐτοῦ τὰ
σημεῖα ἃ ἐποίει· αὐτὸς δὲ ὁ Ἰησοῦς οὐκ ἐπίστευεν ἑαυτὸν αὐτοῖς διὰ τὸ
αὐτὸν γινώσκειν πάντα καὶ ὅτι οὐ χρείαν εἶχεν ἵνα τις μαρτυρήσηι περὶ
τοῦ ἀνθρώπου· αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῶι ἀνθρώπωι. καίτοι τὸ
καθορᾶν δύνασθαι καρδίαν ἀνδρὸς εἰδέναι τε τὰ κεκρυμμένα πρέποι ἂν οὐκ ἀνθρώπωι,
πόθεν; τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνί, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἑτέρωι τωι τῶν πεποιημένων, μόνωι δὲ μᾶλλον
Ps. 32, 15 ἐκείνωι ὃς καὶ πλάσαι λέγεται κατὰ μόνας τὰς καρδίας ἡμῶν. εἶτα πῶς ψιλῆι καὶ μόνηι
PG 80 τετίμηται κλήσει κατὰ Μωσέα χρηματίζων θεὸς ὁ Ἐμμανουὴλ καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ὑπάρχων
τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν ὅπερ εἶναι καὶ λέγεται, γράφει δὲ οὕτω πάλιν ὁ Ἰωάννης περὶ
Ioh. 3, 34 αὐτοῦ· ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ καὶ οὐκ ἐκ
μέτρου δίδωσι τὸ πνεῦμα. συνιεῖς οὖν ὅπως καίτοι καθ' ἡμᾶς ὁρώμενος ἄνθρωπος,
τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ; θεῶι γὰρ μόνωι τῶι κατὰ φύσιν καὶ ἀληθῶς πρέποι ἂν ὡς
ἐξαίρετον καὶ ὑπὲρ τὴν κτίσιν τὸ καὶ ῥήματι δύνασθαι κατορθοῦν τὸ κατὰ γνώμην αὐτῶι
καὶ μετόχους ἀποτελεῖν τοῦ ἁγίου πνεύματος τοὺς ἐν πίστει δεδικαιωμένους, ἴδοι δ' ἄν τις
Mt. 8, 3 ἐν τούτοις ὄντα Χριστόν. ἔφη μὲν γὰρ τῶι λεπρῶι· θέλω, καθαρίσθητι, τῶι δὲ
Lc. 7, 14 τῆς χήρας υἱῶι· νεανίσκε, σοὶ λέγω, ἐγέρθητι· μετόχους δὲ τοῦ ἁγίου πνεύματος
Ioh. 20, 22 τοὺς ἰδίους ἀπέφηνε μαθητάς, ἐνεφύσησε γὰρ αὐτοῖς λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον.
εἶτα τίνα τρόπον ὁ εἰς τοῦτο διεληλακὼς καὶ θεοπρεπέσιν εὐκλείαις κατεστεμμένος οὕτω
θεὸς ἂν εἴη καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Μωσῆς; τὴν τίνος <ἐκεῖνος> ἔγνω καρδίαν; τίς πεπί-
στευκεν εἰς τὸ ὄνομα αὐτοῦ; τίνα δεδικαίωκε διὰ τῆς πίστεως τῆς εἰς ἑαυτόν; ποῦ λελά-
P 109 ληκεν ὡς υἱὸς τοῦ θεοῦ τὰ ῥήματα; καίτοι γε κεκραγὼς ὁρᾶται τοῖς ἐξ Ἰσραήλ· τάδε λέγει
Hebr. 3, 5 κύριος, καὶ μέτρον ἔχων οἰκετικόν· γέγονε γὰρ πιστὸς ὡς θεράπων ἐν τῶι οἴκωι τοῦ θεοῦ.
εἰ δὲ δὴ καὶ οὕτως υἱὸς ὁ Ἐμμανουὴλ καθὰ καὶ ὁ κατὰ σάρκα γεγονὼς Ἰσραήλ, κατεκό-
μισας ἐν δούλοις τὸν κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερον, κἂν εἰ γέγονεν <ἐν> δούλου μορφῆι διά
τοι τὴν σάρκα καὶ τὰ αὐτῆς· ἐν ἴσωι τέθεικας μέτρωι τοῖς κατὰ χάριν υἱοῖς τὸν δι'
ὃν ἐκεῖνοι τὴν τῆς υἱοθεσίας πεπλουτήκασι χάριν. κεχρημάτικε μὲν γὰρ πρωτότοκος
ἡμῶν διὰ τὸ ἀνθρώπινον, πλὴν καὶ οὕτω μεμένηκε μονογενὴς ὡς θεός. ταύτηι τοι καθά
Hebr. 1, 6 φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος, εἰσενεχθέντα παρὰ τοῦ πατρὸς τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκου-
μένην προστάττονται προσκυνεῖν αἱ ἄνω δυνάμεις καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶι μαθοῦσαι μυστήριον
Ioh. 1, 12 ἀκαταλήκτοις δοξολογίαις γεραίρουσι τὸν ἕνα καὶ φύσει καὶ ἀληθῶς υἱόν. εἰ γὰρ δίδωσιν
ἐξουσίαν τοῖς λαβοῦσιν αὐτὸν τέκνα θεοῦ γενέσθαι κατά γε τὴν Ἰωάννου φωνὴν καὶ εἴπερ
Gal. 4, 6 ἐστὶν ἀληθὲς ὡς υἱοποιεῖ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ ἡμᾶς αὐτούς (ἐξαπέστειλε γὰρ ὁ θεὸς
τὸ πνεῦμα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ εἰς τὰς καρδίας ἡμῶν κρᾶζον ἀββᾶ ὁ πατήρ),
ἀνάσχοιτο ἂν οὐδεὶς τῶν εὖ φρονεῖν εἰωθότων τούτου λέγοντος οὕτως εἶναι καὶ αὐτὸν υἱὸν
ὡς τὸν Ἰσραήλ. πῶς δὲ καὶ οὕτω Χριστὸς καὶ ἅγιος ὡς ἂν εἶναι λέγοιτο Χριστὸς Κῦρός
τε ὁ τῶν Περσῶν βεβασιλευκὼς καὶ μὴν καὶ αὐτοὶ Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι; ὥρα γὰρ εἰπεῖν
PG 81 μηδὲ ἡγιάσθαι Χριστὸν ἀνθρωπίνως, καίτοι καταπτάντος ἐπ' αὐτὸν τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐν

V

24 ἀπέφηνε scripsi ἐνέφηνε V 26 ἐκεῖνος addidi 31 ἐν addidi 32 χάριν ed. Rom. χώραν V 33 κεχρημάτηκε V

εἴδει περιστερᾶς. Κῦρος μὲν γὰρ ὁ Καμβύσου κατεστράτευσε τῆς Βαβυλωνίων κατὰ καιρούς, πεπλάνητο δὲ καὶ τοῖς ἀκαθάρτοις δαίμοσιν ἀνετίθει τὸ σέβας· ἐπειδὴ δὲ θεοῦ παραθήγοντος καὶ διανιστάντος αὐτὸν εἰς ὀργὰς εἷλε τὴν Βαβυλωνίων, ὀνόματι κοινῶι, καίτοι πνεύματι τῶι ἁγίωι μὴ κεχρισμένος, εἴρηται Χριστός, ἅγιοι δὲ οὕτω Πέρσαι τε καὶ Μῆδοι οἱ συνασπίζοντες αὐτῶι· λελατρεύκασι γὰρ κἀκεῖνοι τῆι κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα [Rom. 1, 25] θεὸν καὶ προσκεκυνήκασι τοῖς ἔργοις τῶν ἰδίων χειρῶν. [P 110] ἐπειδὴ δὲ καὶ ἅπαξ κατά γε γὰς ἐν τῶι Μωσαικῶι νόμωι φωνὰς τὸ ἀφορισθὲν τῶι θεῶι θῦμα, κἂν εἴτε μόσχος εἴη τυχὸν ἢ ὄις, ἅγιον ὠνομάζετο, ταύτηι τοι καὶ διὰ τῆς τοῦ προφήτου φωνῆς ἅγιοι κέκληνται καὶ αὐτοὶ διά τοι τὸ ἀφωρίσθαι τοῖς θείοις νεύμασι πρὸς ⟨τὸ⟩ ἁλῶναι τὴν Βαβυλωνίων. εἴπερ οὖν ἐστιν οὕτω Χριστὸς ὁ Ἐμμανουὴλ καθὰ καὶ ὁ Κῦρος, καὶ οὕτως ἅγιος καθὰ καὶ Μῆδοι καὶ Πέρσαι, φαίη τις ἂν εἰκότως ὡς ἀπό γε τῆς τῶν ἐννοιῶν ἀτοπίας μήτε κεχρίσθαι τῶι ἁγίωι πνεύματι μήτε μὴν ἅγιον ὑπάρχειν αὐτόν. ψευδοεπήσει δὴ οὖν ὁ θεῖος ἡμῶν Δαυὶδ πρὸς αὐτόν που λέγων· ἠγάπησας δικαιοσύνην καὶ [Ps. 44, 8] ἐμίσησας ἀδικίαν· διὰ τοῦτο ἔχρισέ σε, ὁ θεός, ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου. καταφλυαρήσας δὲ οὕτω τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν ὑπεροχῆς τε καὶ δόξης, ἀποκρούεσθαι δοκεῖ τὰ ἐκ τῶν δυσφημιῶν ἐγκλήματα, μειρακιῶδές τι καὶ ἀσύνετον λέγων· ἡ μὲν γὰρ κοινωνία, φησί, τῶν ὀνομάτων ὁμοία, οὐχ ἡ [Loofs p. 289, 14. 15] αὐτὴ δὲ ἀξία. πῶς; εἰπέ μοι· νοεῖν γὰρ οὐκ ἔχω. εἰ γάρ ἐστιν οὕτω θεὸς ὡς ἂν εἴη καὶ ὁ Μωσῆς, καὶ οὕτως υἱὸς ὡς Ἰσραήλ, οὕτω τε Χριστὸς ὡς Κῦρος, καὶ μὴν καὶ οὕτως ἅγιος ὡς Μῆδοι, πῶς ἂν διαφύγοι τὸ καὶ ἐν ἰσότητι κεῖσθαι δεῖν πρὸς αὐτοὺς τῆς ἀξίας; ἁλώσηι δὴ οὖν καὶ εἰς αὐτὴν δεδυσσεβηκὼς τὴν τοῦ λόγου φύσιν· ἔφης γὰρ πάλιν

5 Εἰπὲ τὸν ἀναλαβόντα ὅτι θεός· πρόσθες τὸν ἀναληφθέντα ὅτι δούλου μορφή· ἐπάγαγε [Loofs p. 354, 7-11] μετὰ ταῦτα τὸ τῆς συναφείας ἀξίωμα, ὅτι τῶν δύο ἡ αὐθεντία κοινή· ὅτι τῶν δύο ταὐτὸν τὸ ἀξίωμα, τῶν φύσεων μενουσῶν, ὁμολόγει τὴν τῆς ἀξίας ἑνότητα.

Διατέμνει μὲν οὖν εἰς δύο δὴ πάλιν, ἀσυνέτως δὲ σφόδρα τὴν τῆς ἑνώσεως δύναμιν τῆι ἀξίαι χαρίζεται, τάχα που μὴ συνιεὶς ὅ τί ποτέ ἐστιν ἡ ἕνωσις καὶ τί τῆς ἀξίας τὸ χρῆμα. πλὴν ἐκεῖνο φαμέν· μίαν ἔφη τῶν δύο φύσεων τὴν αὐθεντίαν καὶ ἓν τὸ ἀξίωμα. [P 111] ὅτε τοίνυν ὁ ἐν ἰσότητι δόξης τῆι πρὸς θεὸν λόγον οὐχ ὑπερκείσεται τὸν Μωσέα κατά γε τὸ εἶναι θεός, δῆλον ἂν εἴη δήπουθεν ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ ἐκ θεοῦ λόγος ἰσοστατήσειεν ἂν τῆι τοῦ Μωσέως τάχα που φύσει καὶ δόξηι. εἰ γάρ ἐστιν ἐοικὸς καὶ ἀπαραλλάκτως ἔχον πᾶν ὁτιοῦν τῶι πρώτωι καὶ τρίτωι τὸ διὰ μέσου, εἴη ἂν οὐχ ἑτεροῖος αὐτοῖς ὁ τῆς φύσεως λόγος. ἀλλ᾽ ἴσως ἐρεῖ τῆς ἀξίας τὸν τρόπον οὐκ εἶναι καὶ φύσιν. οὐκοῦν ἀνθ᾽ ὅτου τὰ τῆς πρὸς ἄλληλα κοινωνίας καὶ μὴν καὶ ἰσότητος οὐσιωδῶς τοσοῦτον ἀφεστηκότα [PG 84] συλλέγειν εἰς μίαν, καθὰ φὴς αὐτός, αὐθεντίαν καὶ τιμαῖς ταῖς ἴσαις στεφανοῦν ἀξιοῖς; ὅπου γὰρ ὅλως μειονεκτεῖται φύσις ἑτέρας ὑπερκειμένης, πῶς ἂν αὐτῆι προσγένοιτο καὶ γερῶν ἰσότης καὶ ἰσομοιροῦν ἀξίωμα καὶ ὁ τῆς εὐκλείας οὐχ ἕτερος τρόπος;

Ὅτι δὲ συνάφειαν ὀνομάζων τάχα που τὴν κατ᾽ ἐγγύτητα μόνην καὶ κατὰ παράθεσιν ἢ γοῦν σχετικὴν νοουμένην αὐτὸς τοῖς ἰδίοις ἀντανίσταται λόγοις, ἃ κατέλυσεν, οἰκοδομῶν καὶ ἀνιστὰς τὸ καθηιρημένον, σαφὲς ἂν γένοιτο καὶ διὰ τοῦδε δὴ πάλιν· ἔφη γὰρ οὕτως

5 = Apol. adu. Orient. 25, Tim. arm. p. 70; 24 τῶν δύο[1] — 25 p. 65

1—22. 26—40 V 23—25 VVa
1 καμβύσσου V 6 προσεκυνήκασι V 9 τὸ addidi 13 αὐτόν Agellius αὐτό V 14 ἀνομίαν superscr. ἀδικίαν V 20 διαφύγη V 20/21 πρὸς αὐτοὺς τῆς scripsi τῆσ πρὸσ αὐτοὺσ V 29 τῆι scripsi τῆσ V 30 δήποθεν V

Loofs p. **6** Διὰ τοῦτο βούλομαι ὑμᾶς μετὰ ἀσφαλείας κροτεῖν· διαίρεσις οὐκ ἔστι τῆς συναφείας,
280,17-281,9 τοῦ ἀξιώματος, τῆς υἱότητος. αὐτοῦ τοῦ εἶναι Χριστὸς οὐκ ἔστι διαίρεσις, τῆς δὲ θεό-
τητος καὶ ἀνθρωπότητος ἔστι διαίρεσις. ὁ Χριστὸς κατὰ τὸ Χριστὸς ἀδιαίρετος * *·
οὐ γὰρ ἔχομεν δύο Χριστοὺς οὐδὲ δύο υἱούς. οὐ γὰρ ἔστι παρ' ἡμῖν πρῶτος ⟨Χριστὸς⟩
καὶ δεύτερος οὐδὲ ἄλλος καὶ ἄλλος οὐδὲ πάλιν ἄλλος υἱὸς καὶ ἄλλος πάλιν, ἀλλ' αὐτὸς ὁ
υἱός ἐστι διπλοῦς οὐ τῆι ἀξίαι, ἀλλὰ τῆι φύσει.

Φράζε δή μοι πάλιν τί δὴ ἄρα τὴν ἀδιαίρετον συνάφειαν εἶναι φῄς; ἆρα τὴν ἕνωσιν,
P 112 δῆλον δὲ ὅτι τὴν καθ' ὑπόστασιν, ἣν ἡμεῖς πρεσβεύομεν τοῖς τῆς ἀληθείας συναθλοῦντες
δόγμασιν, ἢ ταυτηνὶ τὴν κατὰ παράθεσιν καὶ τὴν πρὸς τόδε τι τοῦ δεῖνος ἐγγύτητα νοου-
μένην; δέχεται γὰρ οὕτω τὴν λέξιν ἡ θεόπνευστος γραφή. καὶ γοῦν ἔφη πρὸς Μωσέα
Exod. 26, 6 τὸν ἱερώτατον περὶ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης σκηνῆς συντιθεὶς τοὺς λόγους· καὶ ποιήσεις
κρίκους πεντήκοντα χρυσοῦς καὶ συνάψεις τὰς αὐλαίας ἑτέραν τῆι ἑτέραι
Exod. 26, 3 τοῖς κρίκοις. πέντε γὰρ οὖσαι καὶ ἰδικῶς ἑκάστη πρὸς τὸ ἑτέρα τις εἶναι παρὰ τὰς
ἄλλας ἔχουσα, συνῆπτο τοῖς κρίκοις. ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτω φαμὲν πεπρᾶχθαι ἐπὶ Χριστοῦ
τὴν ἕνωσιν· οὐδὲ γὰρ ὥσπερ ὁ δεῖνα τυχὸν τῶι δεῖνι συνάπτοιτο ἂν ἢ κατὰ τὸν τῆς
ὁμοψυχίας τρόπον ἢ γοῦν κατὰ τὸ ἐγγὺς ἐν σώματι, οὕτω καὶ αὐτός, ἀλλὰ γάρ, ὡς ἤδη
πλειστάκις ἔφην, ἴδιον ἐποιήσατο σῶμα τὸ ληφθὲν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ ἀληθῶς
ἡνῶσθαι φαμὲν οὐκ ἀψύχωι σαρκὶ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον. οὐκοῦν τῆς παρ' αὐτοῦ λεγο-
μένης συναφείας ἡ δύναμις εἰ τὴν καθ' ἡμᾶς νοουμένην ἑνότητα δηλοῖ, φημὶ δὴ τὴν καθ'
ὑπόστασιν, ἔφη ἂν εἰκότως μηδεμίαν εἶναι Χριστοῦ τὴν διαίρεσιν κατὰ τὸ εἶναι Χριστόν·
οὐ γάρ ἐστιν ἕτερος καὶ ἕτερος οὔτε μὴν υἱὸς καὶ υἱός, ἄλλος καὶ ἄλλος, πρῶτος καὶ δεύτερος,
ἀλλ' εἷς δηλονότι καὶ πρὸ σαρκὸς καὶ μετὰ σαρκός. ἔσται γὰρ οὕτω κατά γε τὴν ἀξίαν, ὡς
σὺ φῄς, καὶ μέντοι τὴν δυναστείαν ἀδιαίρετος, μᾶλλον δὲ ὁ αὐτός. εἶτα πῶς τὸν ἕνα καὶ
ἀδιαίρετον διπλοῦν εἶναι φῄς καὶ οὐχὶ τῆι ἀξίαι μᾶλλον, ἀλλὰ τῆι φύσει; οὐ γὰρ ἐπείτοι
σάρκα λαβὼν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος προῆλθεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ταύτης ἕνεκα τῆς
PG 85 αἰτίας ὀνομάζοιτο ἂν καὶ διπλοῦς· εἷς γάρ ἐστι καὶ οὐ δίχα σαρκὸς ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν
P 113 ἔξω σαρκὸς καὶ αἵματος. ὥσπερ γὰρ εἴ τις τῶν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἀποκτανὼν οὐχ
ὡς δύο που μᾶλλον ἠδικηκὼς ἀνθρώπους κατηγοροῖτ' ἂν εἰκότως, ἀλλ' ἕνα καὶ μόνον, κἂν
ἐννοοῖτο τυχὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος καὶ τῶν ἀλλήλοις συμβεβηκότων, ἡ φύσις εἴη ἂν οὐχ
ἡ αὐτὴ μᾶλλον, ἀλλὰ διάφορος, οὕτω πάλιν ἐπὶ Χριστοῦ νοητέον. οὐ γάρτοι διπλοῦς
ἐστιν, ἀλλ' εἷς τε καὶ μόνος κύριος καὶ υἱὸς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος οὐ δίχα σαρκός.
ἀνθρωπότητος μὲν γὰρ καὶ θεότητος δοίην ἂν καὶ αὐτὸς ἐγὼ πλείστην εἶναι τὴν διαφορὰν
ἤτοι διάστασιν, ἕτερα γὰρ κατά γε τὸν τοῦ πως εἶναι λόγον καὶ οὐδὲν ἀλλήλοις ἐοικότα
φαίνεται τὰ ὠνομασμένα· παρενηνεγμένου γε μὴν εἰς μέσον ἡμῖν μυστηρίου τοῦ κατὰ
Χριστόν, ὁ τῆς ἑνώσεως λόγος οὐκ ἀγνοεῖ μὲν τὴν διαφοράν, ἐξίστησι δὲ τὴν διαίρεσιν,
οὐ συγχέων [τὰς φύσεις] ἢ ἀνακιρνῶν τὰς φύσεις, ἀλλ' ὅτι σαρκὸς καὶ αἵματος μετεσχη-
κὼς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος εἷς δὴ πάλιν καὶ οὕτως υἱὸς νοεῖται καὶ ὀνομάζεται. σὺ δὲ μὴ
χρῆναι λέγων Χριστοὺς ὀνομάζεσθαι δύο μήτε μὴν υἱοὺς ὁμολογεῖν εἶναι δύο καὶ τῆς εἰς
τοῦτο δογματικῆς ὀρθότητος ὑποκλέπτων τὴν δόκησιν, δύο δὴ λέγων ἁλίσκηι Χριστοὺς καὶ

6 = Exc. Mar. Merc. XVII; 5 οὐδὲ — 6 Tim. arm. p. 65 24—26 διπλοῦς Timoth. arm. p. 68

1—6 VVa 7—39 V

1 κροτεῖν Va Mar. Merc. κρατεῖν V 3 lacunam signauit Loofs, suppleo ex Mar. Merc. ὁ υἱὸς κατὰ τὸ υἱὸς ἀδιαίρετος 4 χριστὸσ Va Mar. Merc. om. V 5 ἄλλοσ πάλιν V πάλιν ἕτεροσ Va 6 υἱόσ Va Mar. Merc. Tim. εἷσ V 12 ταῖσ αὐλαίαισ V 24 διπλοῦν ed. Rom. διπλῆν V 27 ἀποκτε-νὼν V 36 τὰς φύσεις omittere Seuerum testatur Pusey 37 σὺ δὲ Agellius οὐδὲ V

εἰς ἰδικὴν ἑτερότητα διιστὰς ἄνθρωπον καὶ θεόν, καὶ τὸν μὲν ἐνεργούμενον, τὸν δὲ καὶ ἐνηργηκότα καταδεῖξαι πειρᾶσαι. ἔχει δὲ οὕτω τὰ παρὰ σοῦ

7 Ἡ γοῦν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξία ποτὲ μὲν τῶι πατρὶ περιῆπται (ἔστι γάρ φησιν, Loofs p. 225, 14-21
ὁ πατήρ μου ὁ δοξάζων με), ποτὲ δὲ τῶι πνεύματι (τὸ γὰρ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, Ioh. 8, 54
φησίν, ἐμὲ δοξάσει), ποτὲ δὲ τῆι Χριστοῦ δυναστείαι· ἐξελθόντες γάρ φησι, διεκή- Ioh. 16, 13. 14
ρυσσον τὸν λόγον πανταχοῦ, τοῦ κυρίου συνεργοῦντος καὶ τὸν λόγον Mc. 16, 20
βεβαιοῦντος διὰ ⟨τῶν⟩ ἐπακολουθούντων σημείων.

Εἰ μὲν ὡς δόξης ἐπιδεᾶ τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ λόγον, καθὸ ἔστι καὶ νοεῖται λόγος P 114
καὶ οὔπω σεσαρκωμένος, δεδοξάσθαι φησὶ παρὰ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅτι καὶ παραπταίει καὶ διημάρτηκε τἀληθοῦς, παρήσω λέγειν εἰς τὸ παρόν, ἄγει γὰρ ἡμᾶς ἐφ' ἕτερον ὁ καιρός· ἐπιλελῆσθαι δέ μοι δοκεῖ τῶν ἀρτίως αὐτῶι τεθεωρημένων τε καὶ εἰρημένων. ἔφη γάρ· οὐχ ἕτερος καὶ ἕτερος ὁ Χριστός, οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος υἱός· οὐδὲ γὰρ ἔχομεν Χριστοὺς δύο καὶ υἱοὺς δύο. ἀλλ', ὦ συνετώτατε, φαίην ἄν, εἰ τῆι Χριστοῦ δυναστείαι περιῆφθαι διαβεβαιοῦ τὴν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξίαν, πῶς οὐχ ἕτερος καὶ ἕτερος εἶεν ἂν ἢ πῶς οὐ δύο πάντηι τε καὶ πάντως, εἴπερ ἐστὶν οὐχ ὁ αὐτὸς ὁ διδοὺς καὶ δεχόμενος ἢ γοῦν περιάπτων ὡς ἑτέρωι παρ' ἑαυτὸν τὰ φύσει προσόντα αὐτῶι. ἐνήργηκε γοῦν ἐνεργούμενος, ὡς ἕτερός τις ὑπάρχων Χριστὸς παρὰ τὸν μονογενῆ. εἰ γὰρ περιῆπται μὲν αὐτῶι, καθὰ φής, ἡ τοῦ μονογενοῦς εὐδοξία, τῆι δὲ παρ' αὐτοῦ δυναστείαι χρώμενοι διεκήρυττον
τὸν ⟨λόγον⟩ καὶ ἠργάζοντο τὰς θεοσημείας οἱ θεσπέσιοι μαθηταί, πῶς οὐκ ἀληθὲς ὅπερ PG 88
ἔφην; ἐνήργηκε γὰρ ἀλλοτρίαι δυνάμει χρώμενος, ἵν' ὁ ἐνεργήσας καὶ οὐκ αὐτῶι που μᾶλλον παρὰ τῶν ἐν κόσμωι δοξάζηται. τί οὖν, εἰπέ μοι, τὸ πλέον ἕν τε αὐτῶι φαίνεται καὶ τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις; ἀποτετελέκασι γὰρ οὐκ ἰδίαι δυνάμει τὰς θαυματουργίας καὶ τοῦτο αὐτοὶ ὡμολόγησαν ἐναργῶς, ἀξιάγαστοι δὲ καὶ τοῦτο εἰδότες καὶ τὸν ἐν αὐτοῖς ἐνεργοῦντα δοξάζοντες. εἶτα πῶς οὐκ ἔδει τὸν ἐνεργούμενον παρ' ἑτέρου κατὰ σὲ Χριστὸν καὶ θύραθεν ἔχοντα τὴν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξίαν τοῖς προσιοῦσιν ὡς θεῶι καὶ τῆς παρ' αὐτοῦ δεδεημένοις ἐπικουρίας ἐπιφωνεῖν· ἐν ὀνόματι τοῦ μονογενοῦς ἢ γοῦν ἐν δυνάμει τόδε τί σοι γένοιτο τῶν ἀγαθῶν; τοῦτο γὰρ ἔδρων οἱ πάνσοφοι μαθηταὶ Ἰησοῦν τὸν ἐκ Ναζαρὲτ ὀνο-
μάζοντες πανταχοῦ. ἀλλ' οὐδενὶ μὲν τοῦτο προσπεφώνηκε παντελῶς, ἀνετίθει δὲ μᾶλλον P 115
ἰδίαι δυνάμει τὰ κατορθούμενα, ποτὲ μὲν λέγων τοῖς τυφλοῖς πιστεύετε ὅτι δύναμαι Mt. 9, 28
τοῦτο ποιῆσαι καὶ τὴν συναίνεσιν ἀπαιτῶν, ποτὲ δὲ μετ' ἐξουσίας [ἀπαιτῶν] λέγων
θέλω, καθαρίσθητι. τί μὴ παρεὶς τὰ σαυτῶι τε καὶ μόνωι ἐξηυρημένα γραοπρεπῆ Mt. 8, 3
μυθάρια σοφῆι διανοίαι τὸ τοῦ μυστηρίου περιεργάζηι βάθος; ἀλλ' ἔστιν ἰδεῖν ὅτι τῶν μὲν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν ὀλίγος αὐτῶι παντελῶς ὁ λόγος, δέδιε δὲ ὥσπερ μὴ ἄρα τι καὶ τῶν ἀληθῶς ⟨ἐχόντων⟩ παραφθέγξαιτο καί τι τῶν ἐπαινουμένων ἁλοίη πεφρονηκώς, οἴεται δὲ πᾶν ὁτιοῦν τῶν ἀπηχεστάτων καὶ ἀκατάσκεπτον κομιδῆι τῶν τῆς ἐκκλησίας δογμάτων ποιεῖται τὴν κατάρρησιν, καίτοι μεμνῆσθαι δέον αὐτὸν θεοῦ λέγοντος διὰ φωνῆς Ἰεζεκιὴλ τοῖς
τῶν λογικῶν ποιμνίων προεστηκόσιν ὅτι τὴν καλὴν νομὴν ἐνέμεσθε καὶ τὸ καθε- Ezech 34, 18. 19
στηκὸς ὕδωρ ἐπίνετε καὶ τὸ κατάλοιπον ἐταράττετε τοῖς ποσὶν ὑμῶν καὶ τὰ πρόβατά μου τὰ πατήματα τῶν ποδῶν ὑμῶν ἐνέμοντο καὶ τὸ τετα-

---

7 = Exc. Mar. Merc. IIII cf. Exc. Eph. XIII Apol. adu. Orient. 57

1/2. 8—39 V 3—7 VVa
4/5 φησὶ τῆσ ἀληθείασ Va 5 τοῦ $\overline{\chi\upsilon}$ Va 7 τῶν Va om. V ἐπακολουθούντων Va ἐπακολουθησάντων V 14 διαβεβαιοῖ V 18/19 διεκήρυττον τὸν λόγον scripsi διεκήρυττόντο V 20 αὐτῶ που μᾶλλον V coniecerim αὐτό που μᾶλλον ⟨τὸ ἐνεργούμενον⟩ 30 ἀπαιτῶν del. Agellius 34 ἐχόντων addidi καί τι Agellius καίτοι V 35/36 ποιῆται V

ραγμένον ὕδωρ ὑπὸ τῶν ποδῶν ὑμῶν ἔπινον. ταῖς μὲν γὰρ θεοπνεύστοις γραφαῖς τὸν νοῦν ἐνιέντες ἡμεῖς τὴν καλὴν νομὴν νεμόμεθα κατὰ τὸ γεγραμμένον καὶ μὴν καὶ τὸ ὕδωρ πίνομεν τὸ καθεστηκός, τουτέστι τὸν ἀμιγῆ τῶι ψεύδει διειδῆ τε καὶ καθαρώτατον τοῦ πνεύματος λόγον, ἐμφύροντες δὲ καὶ ἀναμίσγοντες θολὸν ὥσπερ τινὰ τῶν ἰδίων ἐνθυμημάτων τὸ ἀτερπὲς αὐτῶι ταῖς τοῦ σωτῆρος ἀγέλαις ἐπιβουλεύομεν. ἐκδείξειε δ' ἂν καὶ τοῦτο ἡμῖν ὥς ἐστιν ἀληθές, τὰ περὶ Χριστοῦ πάλιν αὐτῶι τεθεωρημένα τε καὶ ἀτημελῶς εἰρημένα, ἔχει δὲ οὕτως

Loofs 8 p. 275, 1-14 Ἦν μὲν γὰρ ὁ θεὸς λόγος καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως υἱὸς καὶ θεὸς καὶ συνὼν τῶι πατρί, ἀνέλαβε δὲ ἐν ὑστέροις καιροῖς τὴν τοῦ δούλου μορφήν. ἀλλ' ὢν πρὸ τούτου P 116 υἱὸς καὶ καλούμενος, μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένος υἱός, ἵνα μὴ δύο υἱοὺς δογματίσωμεν· ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐκείνωι συνῆπται τῶι ἐν ἀρχῆι ὄντι υἱῶι τῶι πρὸς αὐτὸν συναφθέντι, οὐ δύναται κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἱότητος διαίρεσιν δέξασθαι, κατὰ τὸ ἀξίωμα φημὶ τῆς υἱότητος, οὐ κατὰ τὰς φύσεις. διὰ τοῦτο καὶ Χριστὸς ὁ θεὸς λόγος PG 89 ὀνομάζεται, ἐπείπερ ἔχει τὴν συνάφειαν τὴν πρὸς τὸν Χριστὸν διηνεκῆ καὶ οὐκ ἔστι τὸν θεὸν λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος πρᾶξαί τι. ἀπηκρίβωται γὰρ εἰς ἄκραν συνάφειαν, οὐκ εἰς ἀποθέωσιν κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν δογματιστῶν τῶν νεωτέρων.

Ὁ φάναι τολμήσας τὴν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξίαν τῆι Χριστοῦ περιῆφθαι δυναστείαι καὶ τὸν τῆς ἑνότητος σύνδεσμον διασπάσας συνάγει πάλιν εἰς ἕνωσιν διαλύει τε αὖ καὶ ἐξίστησιν ἀλλήλων τὰς φύσεις πλεῖστά τε ὅσα περὶ τούτων ἡμῖν κενολογεῖ καὶ τερατεύεται, ἵνα κἂν εἴ τι φαίνοιτο λέγων τῶν εἰς ὀρθότητα νενευκότων, ἐξελέγχηται σαφῶς μὴ εἰδὼς ὃ λέγει. εἶναι μὲν γὰρ ἐνθάδε φησὶ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ υἱὸν καὶ θεὸν καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ μὴν ὅτι καὶ ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀνέλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν. φράζε δὴ οὖν, εἰ μή σοι δοκῶ τὰ εἰκότα λέγειν, τίς δὴ ἄρα ἐστὶν ὁ ἐνανθρωπῆσαι λεγόμενος καὶ τί τὸ ἐνανθρωπῆσαι φῄς; τίς ὁ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβών; ἀνελήφθη δὲ παρ' αὐτοῦ τίνα τρόπον; ὅτι μὲν οὖν ἄνθρωπον ἐνανθρωπῆσαι λέγων γέλωτος ἀξίαν ἀποφανεῖ τὴν ἑαυτοῦ φρένα, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέ τις; ὁ γὰρ ὢν ἄνθρωπος κατὰ φύσιν πῶς ἂν ὃ ἦν, γένοιτο πάλιν καὶ ὡς ἐφ' ἕτερόν τι μετακεχωρηκὼς εἴη ἂν κατά γε φημὶ τὸν τῆς φύσεως λόγον, τὸ δὲ κατὰ φύσιν ἰδίαν οὐκ ἐλεύθερον τίνα τρόπον ἂν λέγοιτο γεγενῆσθαι δοῦλον, ὡς τοῦτο οὐκ ὂν ἐν ἀρχαῖς; οὐκοῦν οὐκ ἀνθρώπωι πρέποι ἂν τὸ ἐνανθρωπῆσαι, πολλοῦ γε δεῖ, καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν λαβεῖν οὐχὶ τῶι καὶ ἐν ἀρχαῖς τὸ τῆς δουλείας ἔχοντι μέτρον, ἀλλ' ἐκείνωι μᾶλλον, ὃς οὐκ ὢν ἄνθρωπος κατὰ P 117 φύσιν τοῦτο γενέσθαι πιστεύεται καὶ τῶν ὅλων ὑπάρχων δεσπότης ὡς θεὸς καθῆκεν ἑαυτὸν ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἑνώσας ἑαυτῶι καθ' ὑπόστασιν τὸ ἀνθρώπινον καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν ἀναλαβών. οὕτω γὰρ ἔσται καὶ ἀληθὲς ὅπερ ἔφης, ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένος υἱός, ἵνα μὴ δύο υἱοὺς δογματίσωμεν. καὶ ἡ μὲν τῶν δογμάτων ὀρθή τε καὶ ἀδιάστροφος καὶ εἰς εὐθὺ διάττουσα τρίβος ἥδε τέ ἐστι καὶ οὐχ ἑτέρα· αὐτὸς δὲ δὴ πάλιν ὁ τὴν ἐνανθρώπησιν ἡμῖν ὀνομάσας τοῦ ἐκ πατρὸς ὄντος λόγου μόνον οὐχὶ καὶ εἰς λήθην εὐθὺς ὢν ἔφη, παρενεχθείς, διίστησι πάλιν εἰς δύο τὸν ἕνα καὶ ταῖς τῶν νοημάτων ἐξιτηλίαις ἀσυφήλως ἐπινηχόμενος καὶ φωναῖς ἀβασανίστοις ἀεὶ κεχρημένος. ἔφη γάρ

---

8 [— 14 διηνεκῆ] = Exc. Eph. VIIII; 13 διὰ τοῦτο — 14 διηνεκῆ adferuntur in ep. 128, 11

1—7. 17—40 V 8—16 VVa

1 ἐνέπινον V 5/6 ἐκδείξειε δ' scripsi ἐκδείξειεν V 8 συνὼν Va Exc. Eph. συναινῶν V 11 ἐκείνω Va Exc. Eph. ἐκεῖνο V 26 ἐνδιάσειέ V

Ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐκείνωι συνῆπται τῶι ἐν ἀρχῆι ὄντι υἱῶι τῶι πρὸς αὐτὸν συναφθέντι, [Loofs p. 275, 5-9] οὐ δύναται κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἱότητος διαίρεσιν δέξασθαι, κατὰ τὸ ἀξίωμα, φησί, τῆς υἱότητος, οὐ κατὰ τὰς φύσεις.

Ὀρθῶς γε, ὦ τάν, τὸ ἀνασφαλὲς εἶναι δοκοῦν ⟨ὡς⟩ ἀχρεῖον παραιτῆι, ⟨τὸ δ'⟩ ἀεὶ διεγηγερμένωι κεχρῆσθαι τῶι λόγωι διὰ σπουδῆς τέθειταί σοι. ἰδοὺ γὰρ ἰδοὺ διαιρῶν τὰς φύσεις συλλέγεις εἰς ἕνωσιν κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἱότητος. ἆρ' οὖν ἀπόχρη πρὸς ἕνωσιν ἀληθῆ τοῖς κατὰ φύσιν ἀλλήλων διεστηκόσιν ἡ τῶν ὀνομάτων ταυτότης ἢ γοῦν ὁμωνυμία καὶ τὸ κατ' αὐτὴν ἀξίωμα; σοὶ γὰρ καὶ οὕτω φάναι δοκεῖ. οὐκοῦν ἐπειδήπερ τό τε Χριστός ὄνομα καὶ μὴν τὸ υἱός καὶ κύριος κοινὰ τέθειντναι καὶ ἑτέροις (πλεῖστοι γὰρ [PG 9a] ὅσοι γεγόνασι Χριστοί, κέκληνται δὲ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι), εἶεν ἂν καὶ αὐτοὶ κατὰ τὸ ἀξίωμα τῆς υἱότητος ἀδιαίρετοί τε ἀλλήλων καὶ ἓν οἱ πάντες καθ' ἕνωσιν, ἣν δὴ πεπρᾶχθαι νομίζεις αὐτὸς καὶ ἐπὶ Χριστοῦ. διεστήξει δὴ ὅλως πρὸς τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς. [P 118] εἶτα πῶς οὐ διήιρηνται πάλιν, πῶς δὲ καὶ υἱὸς εἷς, οὐκ ἔχω νοεῖν, εἰ μὴ καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ συμβεβηκέναι φαμὲν τῶι λόγωι τὸ ἀνθρώπινον. ἐπειδὴ δὲ χρὴ διά γε τὰς τούτου φωνὰς καὶ εἰς ἐκτόπους ἐννοίας περιενεγκεῖν τὸν λόγον, ἵνα πανταχόθεν ἐλέγχηται πεφρονηκὼς οὐκ ὀρθά, φέρε δὴ φέρε κἀκεῖνο λέγωμεν. εἰ γὰρ ἀρκεῖ πρὸς ἕνωσιν τῆς υἱότητος τὸ ἀξίωμα, ἐπειδὴ καλεῖταί τε καὶ ἔστιν υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ ἐξ αὐτοῦ λόγος, κοινὸν δὲ πολλοῖς ἄλλοις τοὔνομα, τί τὸ λυποῦν, εἰπέ μοι, καὶ αὐτοὺς ἡνῶσθαι λέγειν αὐτῶι καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, ἵνα μηδὲν ἔχηι παρ' αὐτοὺς τὸ πλεῖον ὁ Ἐμμανουήλ; φιλονεικήσει γὰρ κατὰ τὸ εἰκὸς αὐτῶι καὶ περὶ τῶν ἴσων ἁμιλλήσεται τὸ τῶν αὐτῶν ὀνομάτων ἠξιωμένον καὶ τῆς συναφείας ἡμῖν ὁ τρόπος κατὰ ψιλὴν καὶ μόνην ἔσται τὴν κλῆσιν ἢ γοῦν τὴν ὁμωνυμίαν. εἶτα τί τὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως νοεῖται χρῆμα; τί δὲ πρὸς τούτωι καὶ τὸ ἐν τῆι τοῦ δούλου καθικέσθαι μορφῆι; εἰ γάρ ἐστι κατ' αὐτὸν ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος συνάφειά τις ψιλὴ καὶ κατὰ μόνον τῆς υἱότητος τὸ ἀξίωμα, τί τὸ κωλῦον ἔτι καὶ ἐπὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασι πεπρᾶχθαι λέγειν αὐτήν; ἀλλ' ὁρᾶι που πάντως ὁ φιλομαθὴς τοῦ λόγου τὸ ἀκαλλές. ποῖ δὴ οὖν ἀποφέρεται, πρὸς ἃ μὴ θέμις, ἐξεστηκώς; [Ies. 57, 10] εἰρήσεται δε πρὸς ἡμῶν αὐτῶι τὸ διὰ τῆς Ἱερεμίου φωνῆς· ταῖς πολυοδίαις σου ἐκοπίασας· [Eph. 4, 10] κλυδωνίζεται γὰρ ἀνέμωι παντὶ περιφερόμενος, καθά φησιν ὁ σοφώτατος Παῦλος. [Hebr 6, 19] οὐκοῦν δέχου τὴν ἄγκυραν τῆς ψυχῆς τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν, στῆσον ἐπὶ πέτραν τοὺς ἑαυτοῦ πόδας· εἰ ἐνανθρωπῆσαι φῆς τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἀρκέσει τοῦτο πρὸς δήλωσιν τοῦ καθ' ἡμᾶς γενέσθαι τὸν ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν· ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν, καίτοι τὴν ἐλευθερίαν ἔχων ὡς θεός. ἦν γὰρ ἐν ἰσότητι τοῦ πατρὸς τοῦ τὸ κατὰ πάντων ἔχοντος κράτος. παῦσαι διαιρῶν τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν. ὅτι μὲν γὰρ ἕτερόν τι καὶ ἕτερόν ἐστιν ἥ τε θεία καὶ ἡ ἀνθρώπου φύσις, πρέποι ἂν εἰδέναι καὶ [P 119] ἀναγκαῖον εἶναι φημὶ τοῖς ἀρτίφροσι, διεστήκασι γὰρ ἀλλήλων καὶ ἀσυγκρίτοις διαφοραῖς· ἐπὶ δὲ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ συνεισενεγκὼν εἰς ἕνωσιν τὴν ἀληθῆ τε καὶ καθ' ὑπόστασιν, παραιτοῦ τὴν διαίρεσιν. ἕνα γὰρ οὕτως ὁμολογήσεις Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ τῶν ἐξιτήλων ἡμῖν δογμάτων εὑρετὴς ἐν σμικρῶι μὲν κομιδῆι πεποίηται λόγωι τὸ τῆς ἑνώσεως χρῆμα, διωσάμενος δὲ καὶ αὐτὸ κατὰ τὸ εἰκὸς [PG 93] καὶ τῆς ἀληθείας τὴν δύναμιν κεχώρηκε πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτῶι δοκοῦν καί φησι

Διὰ τοῦτο καὶ Χριστὸς ὁ θεὸς λόγος ὀνομάζεται, ἐπείπερ ἔχει τὴν συνάφειαν τὴν [Loofs p. 275, 9-14] πρὸς τὸν Χριστὸν διηνεκῆ καὶ οὐκ ἔστι τὸν θεὸν λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος πρᾶξαί τι. ἀπηκρίβωται γὰρ εἰς ἄκραν συνάφειαν, οὐκ εἰς ἀποθέωσιν κατὰ τοὺς σοφοὺς τῶν δογματιστῶν τῶν νεωτέρων.

V

4 δοκοῦν ὡς scripsi δοκεῖν δοκεῖν, δοκεῖν alterum erasum, V τὸ δ' addidi 13 διήρεινται V 19 ἔχει in ἔχοι corr. V 27 πολυωδίαισ V 34 πρέπει V

Ὅτε τοίνυν Χριστὸν ὠνομάσθαι φησὶν ἰδικῶς τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ὡς ἔχοντα τὴν συνάφειαν πρὸς Χριστόν, ὡς πρὸς ἕτερόν που δηλονότι, πῶς οὐ πεφλυάρηκέ που μάτην εἰρηκὼς ὅτι μετὰ τὴν ἀνάληψιν οὐ δύναται καλεῖσθαι κεχωρισμένος ⟨υἱός⟩, εἴπερ οὐχ ἕν τι νοεῖται πρὸς ἡμῶν τὸ ἑτέρωι τινὶ σχετικῶς συνῆφθαι λεγόμενον; δύο γὰρ πάντως τὰ ἀλλήλοις συμβαίνοντα καὶ οὐχ ἓν αὐτό τι τὸ ἑαυτῶι συναπτόμενον νοοῖτ' ἂν εἰκότως. ψευδομυθία δὴ οὖν τὰ ἐκείνου καὶ λῆρος ἑτέρως· ἡμεῖς δὲ μετὰ τὴν ἕνωσιν, κἂν εἰ θεὸν λόγον ὀνομάσειέ τις, οὐ δίχα νοοῦμεν αὐτὸν τῆς ἰδίας σαρκός, κἂν εἴπηι Χριστόν, σαρκωθέντα τὸν λόγον ἐπιγινώσκομεν. τίς δὲ δὴ ἄρα καὶ ὁ τῆς παρὰ σοῦ λεγομένης συναφείας νοεῖται τρόπος; εἰ μὲν γὰρ ἡνῶσθαι φῂς καθ' ὑπόστασιν τῶι ἐκ θεοῦ φύντι λόγωι τὸ ἀνθρώπινον, τί τὴν θείαν, εἰπέ μοι, περιυβρίζεις σάρκα, καίτοι προσκυνεῖν αὐτῆι μὴ παραιτούμενος, πρέποντος μόνηι τῆι θείαι τε καὶ ἀπορρήτωι φύσει τοῦ προσκυνεῖσθαι δεῖν; P 120 εἰ δὲ ἀληθῆ μὲν οὐκ οἴει γενέσθαι τὴν ἕνωσιν, συνάφειαν δὲ μᾶλλον ἡμῖν ὀνομάζεις τὴν κατά γε τὴν ὁμωνυμίαν καὶ τὴν ἐν ψιλαῖς καὶ μόναις ταῖς ἴσαις κλήσεσιν ἀξίαν, τί σεμνοληρεῖς ἀπηκριβῶσθαι λέγων τὸν ἐκ γυναικὸς πρὸς ἄκραν συνάφειαν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν πρὸς τὸν λόγον; ὁμώνυμον μὲν γὰρ ἀλλήλοις εἶεν ἂν τό τε υἱός υἱῶι καὶ κύριος κυρίωι, ἀλλ' οὐδὲν ἀλλήλων μειονεκτοῖτο ἂν τὰ ὀνόματα καὶ τὸ περιττὸν ἐν τούτοις πολυπραγμονεῖν εἰκαῖον οἶμαί που· υἱὸς γὰρ υἱοῦ κατὰ τὸ υἱός οὔτε τὸ μεῖζον οὔτε τὸ ἔλαττον ἔχει. περισσοεπεῖς οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς, ἀπηκριβῶσθαι λέγων αὐτὸν πρὸς ἄκραν συνάφειαν. πρέποι δ' ἂν κατά γε τὸ αὐτῶι μοι δοκοῦν οὐχὶ ταῖς ὁμωνυμίας τὸ ἀπηκριβῶσθαι λέγειν αὐτὰς ἀλλήλαις, ἐκείνοις δὲ μᾶλλον, ἃ τὴν εἰς πᾶν ὁτιοῦν ἰσότητά τε καὶ ὁμοιότητα τῶν ἓν εἶναι πεπιστευμένων διαλαχόντα φαίνεται, οἷον φέρε εἰπεῖν ἀπηκριβῶσθαι φαμὲν πρὸς ἄκραν ἐμφέρειαν τῆς τοῦ δεῖνος μορφῆς ἢ τὸν ἐξ αὐτοῦ γεγονότα υἱὸν ἢ φέρε εἰπεῖν εἰκόνα, κατὰ δέ γε τὸν τῆς συναφείας τρόπον πῶς ἂν ἀπηκριβῶσθαι λέγοιντο καὶ νοοῖντό τινα; ἀλλ' αὐτὸς μὲν ἡμῖν ἡρμήνευσε τῆς συναφείας τὴν δύναμιν· οὐ γὰρ ἔστι, φησί, τὸν θεὸν λόγον ἄνευ τῆς ἀνθρωπότητος πρᾶξαί τι. ὁμόφρονες οὖν ἀλλήλοις καὶ ὁμογνώμονες κατὰ σέ, καὶ ἀπὸ κοινῶν σκεμμάτων ἐφ' ἕκαστα τῶν πρακτέων ἰέναι πιστεύσομεν τὴν τῶν παρὰ σοῦ λεγομένων υἱῶν ξυνωρίδα· εἶτα πῶς οὐ δύο Χριστοὶ καὶ υἱοὶ καὶ κύριοι; ἀλλ' ὡς ὀργάνωι τῶι σώματι κεχρῆσθαι τὸν λόγον διισχυρίζηι κατὰ τὸ εἰκός. ἀλλ' εἰ μὲν ἕνα φῂς υἱὸν καὶ μίαν ὑπόστασιν τὴν τοῦ λόγου σεσαρκωμένην, οὐκ αὐτὸς ἔσται PG 96 θεότητος ὄργανον, κεχρήσεται δὲ μᾶλλον οἷάπερ ὀργάνωι τῶι ἰδίωι σώματι καθάπερ ἀμέλει καὶ P 121 ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχή. οὐκοῦν ὁμολόγησον ἕνα, μὴ διαιρῶν τὰς φύσεις, μετὰ τοῦ εἰδέναι καὶ φρονεῖν ὅτι σαρκὸς μὲν ἕτερος ὁ λόγος, θεότητος δὲ πάλιν ὁ αὐτῆι καὶ μόνηι πρέπων. ἥκιστα μὲν γὰρ θεότητα γενέσθαι φαμὲν τοῦ λόγου τὴν σάρκα, θείαν δὲ μᾶλλον ὡς ἰδίαν αὐτοῦ. εἰ γὰρ ἀνθρώπου σὰρξ ἡ ἀνθρωπίνη λέγεται, τί τὸ κωλῦον ἔτι καὶ θείαν εἰπεῖν τὴν τοῦ θεοῦ λόγου; τί τοίνυν διαγελᾶις τῆς ἀληθείας τὸ κάλλος, ἀποθέωσιν ἡμῖν ὀνομάζων τῆς ἁγίας σαρκός, μόνον δὲ οὐχὶ καὶ κατονειδίζων τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν ᾑρημένοις τὴν θεοποίησιν; καίτοι λέγων αὐτός

Loofs 9 p. 354, 22-25 Ἵνα τοίνυν δειχθῆι καὶ τοῖς μάγοις τίς ἐστιν οὗτος ὁ παρ' αὐτῶν προσκυνούμενος καὶ ἐπὶ τίνα ἤγαγεν αὐτοὺς τοῦ πνεύματος τοῦ ἁγίου ἡ χάρις, ὅτι οὐκ ἐπὶ ψιλὸν ἁπλῶς θεωρούμενον βρέφος, ἀλλ' ἐπί τι σῶμα συνημμένον ἀρρήτως θεῶι.

Ὅτε τοίνυν ἀρρήτως συνῆφθαι θεῶι τὸ σῶμά φησι, τὸ δὲ ἀπόρρητον ἀληθῶς ὑπὲρ νοῦν ἐστι καὶ λόγον, ἀληθής που πάντως ἡ ἕνωσις ἢ γοῦν ἡ συνάφεια κατ' αὐτόν.

---

31 ὁμολόγησον — 33 πρέπων Leont. Hierosol. [Mai scriptt. uet. 7, 130] 38—40 Tim. arm. p. 85. syr. f. 45b

---

1—37. 41. 42 V 38—40 VVa

3 κεχωρισμένος υἱός scripsi κεχωρισμένοσ, ο ex ω corr., V 12 οἴει ed. Rom. εἴη V 17 κατὰ scripsi καὶ V 19 πρέπει V 30 κεχρίσεται V 39 παναγίου Va 41 τό[1] ed. Rom. τῶ V

ἀπόρρητα γὰρ τὰ τοιάδε καὶ τῶν οὕτως ἀλλήλοις συμβεβηκότων οὐκ ἂν οἶμαί τις εἰδείη τὸν τρόπον. εἰ δὲ οἶσθα λέγειν οἴει τε δύνασθαι διατρανοῦν τῆς συναφείας τὴν δύναμιν, πῶς ἀπόρρητον ἔτι τὸ χρῆμά ἐστι; θαυμάζω δὲ ὅτι καίτοι σῶμα λέγων συνῆφθαι θεῶι καὶ τοῦτο ἀπορρήτως, οὐκ αὐτοῦ δὴ τοῦτο καὶ ἴδιον εἶναί φησιν, ἵν' ὡς ἓν νοοῖτο μετ' αὐτοῦ, μερίζει δὲ πάλιν εἰς ἄνθρωπον καὶ θεὸν ἀνὰ μέρος τε καὶ ἰδικῶς τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ κύριον Ἰησοῦν καὶ ὀρθὰ φρονεῖν ὑποπλάττεται λέγων

10 Ἀλλ' οὐ ψιλὸς ἄνθρωπος ὁ Χριστός, συκοφάντα, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ θεός. εἰ Loofs p. 259, 16-260, 7 δὲ μόνον ὑπῆρχε θεός, ἐχρῆν εἰπεῖν, Ἀπολινάριε· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, θεὸν ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; ⟨νῦν δὲ λέγει· τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς Ioh. 8, 40 τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα;⟩ οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον· οὗτος ὁ λέγων θεέ μου, θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; οὗτος ὁ τριήμερον τελευτὴν Mt 27, 46 P 122 ὑπομείνας· προσκυνῶ δὲ σὺν τῆι θεότητι τοῦτον ὡς τῆς θείας συνήγορον αὐθεντίας.

Ἄθρει δή μοι πάλιν συναρπάζοντα μὲν καὶ τῆς ἀληθείας τὴν μόρφωσιν τοῖς ἑαυτοῦ περιθέντα λόγοις (οὐ γὰρ ψιλὸς ἄνθρωπος, φησίν, ὁ Χριστός, ἀλλ' ἄνθρωπος ὁμοῦ καὶ θεός), διιστάντα δὲ πάλιν καὶ οὐχ ἕνα λέγοντα καὶ ἀνυπόθετόν τι δεχόμενον ἀμαθῶς καὶ κατασκευάζοντα τὸ δοκοῦν. ὡς γὰρ λέγοντός τινος γυμνὸν ἐπὶ γῆς καὶ δίχα σαρκὸς ὦφθαί τε ἡμῖν τὸν λόγον καὶ τοὺς πρὸς ἡμᾶς ποιήσασθαι λόγους ἢ γοῦν ἐνεργῆσαι τὰς θεοσημείας, ἢ γοῦν ὅτι κοινὸς ἦν ἄνθρωπος καὶ οὐκ αὐτὸς ὁ λόγος γέγονε σάρξ, οὐ ψιλός, PG 97 φησίν, ἄνθρωπος ὁ Χριστός, ἀλλὰ καὶ θεός. ἡμεῖς δέ, ὦ βέλτιστε, φαίην ἂν ἔγωγε, κἂν λέγωμεν αὐτὸν ἄνθρωπόν τε ὁμοῦ καὶ θεόν, οὐκ ἀνὰ μέρος τιθέντες τὰ τοιάδε φαμέν, τὸν αὐτὸν δὲ μᾶλλον εἰδότες καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως υἱὸν καὶ θεὸν καὶ λόγον τοῦ πατρός, ἄνθρωπον δὲ μετὰ τοῦτο καθ' ἡμᾶς γεγονότα καὶ σεσαρκωμένον. ὁ δὲ διισχυριζόμενος μὴ δεῖν αὐτὸν ἄνθρωπον νοεῖσθαι ψιλόν, ἀλλὰ θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἀπονέμει μὲν τὸν ἀκάνθινον στέφανον καὶ τὰ ἕτερα τῶν παθῶν ἰδικῶς ἀνθρώπωι καὶ ἀνὰ μέρος, προσκυνεῖν δὲ ὁμολογεῖ σὺν τῆι θεότητι τοῦτον καί, τὸ ἔτι δυσσεβέστερον, ὡς οὐκ ὄντα μὲν κατὰ τὸ εἰκὸς θεὸν ἀληθῶς καὶ υἱόν, συνήγορον δὲ γεγονότα τῆς αὐθεντίας τοῦ λόγου. ὅτι γὰρ διίστησιν ἐναργῶς, σαφηνιεῖ πάλιν τὸ σὺν τῆι θεότητι προσκυνεῖσθαι δεῖν αὐτὸν ὁμολογεῖν. τὸ γὰρ ἑτέρωι συμπροσκυνούμενον ἕτερόν που πάντως ἐστὶ παρ' ἐκεῖνο μεθ' οὗ προσκυνεῖσθαι λέγεται. ἡμεῖς δὲ μιᾶι προσκυνήσει τιμᾶν εἰθίσμεθα τὸν Ἐμμανουήλ, οὐ διιστάντες τοῦ λόγου τὸ ἑνωθὲν αὐτῶι καθ' ὑπόστασιν σῶμα. τί δ' ἂν νοοῖτο τὸ τῆς θείας συνήγορον αὐθεντίας, βασανίζειν ἄξιον. ἆρα γὰρ καὶ αὐτὸς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς καθ' ἕνα τῶν ἁγίων ἀποστόλων καὶ εὐαγγελιστῶν ἕτερον τῶι κόσμωι διεκήρυξε Χριστὸν ἢ γοῦν υἱὸν καὶ κύριον ὡς θείαν ἔχοντα τὴν ἐφ' ἅπασιν αὐθεντίαν ἢ P 123 γοῦν ἐξουσίαν, συνηγόρευσε δὲ καὶ αὐτὸς τῆι ἑτέρου δόξηι; καίτοι τῶν θεηγόρων ὁ χορὸς Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ κατὰ σάρκα τῶι κόσμωι διακηρύττουσι καὶ τῆς πίστεως ἡμῶν ὁ τρόπος διὰ τῆς εἰς αὐτὸν ὁμολογίας ἔρχεται, δικαιούμεθα δὲ πιστεύοντες οὐχ ὡς ⟨εἰς⟩ ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἁπλῶς, ἀλλ' εἰς τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ὄντα θεόν. καὶ γοῦν ἄθεα μὲν τὰ ἔθνη διετέλουν κατὰ τὸν κόσμον, Χριστὸν οὐκ εἰδότα ποτέ, Eph. 2, 12.13 καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος· ἐπειδὴ δὲ ἐγνώκασιν, οὐ μεμενήκασιν ἐν ἀγνοίαι τοῦ κατὰ φύσιν ὄντος θεοῦ. οὐκοῦν διδασκέτω τῆι τίνος δόξηι καὶ αὐθεντίαι συνηγόρευσεν ὁ

---

10 cf. Exc. Eph. XIIII Exc. Mar. Merc. X [= Mar. Merc. 21 p. 34, 25—31]; adfert Tim. arm. p. 121. 162; 8—12 ὑπομείνας p. 79

1—6 13—41 V 7—12 VVa
8 εἰπεῖν Va om. V 9/10 νῦν δὲ — λελάληκα Va Mar. Merc. Tim. om. V Tim. p 79 12 συνήγορον VVa Tim. συνεργόν Exc. Eph. Mar. Merc. cf. p. 48, 39 συνήγορον ἤτοι συνεργόν 37 εἰς addidi

Χριστός, καίτοι τῶν προσιόντων αὐτῶι τὴν πίστιν ἐφ' ἑαυτῶι μὲν αἰτῶν, ἀνατιθεὶς δὲ ταύ-
Ioh. 14, 1 την [ἐν] αὐτῶι τῶι πατρί. καὶ γοῦν ἔλεγε· πιστεύετε εἰς ἐμέ, καὶ εἰς τὸν θεὸν
Ioh. 12, 44 45 πιστεύετε, καὶ πάλιν· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ πιστεύει εἰς ἐμέ, ἀλλ' εἰς τὸν
πέμψαντά με καὶ ὁ θεωρῶν ἐμὲ θεωρεῖ τὸν πέμψαντά με. ἀλλ' ἴσως τὸ
συνηγορεῖν κατὰ τὸ αὐτῶι δοκοῦν τάχα που ὑπεμφήνειεν ἂν τὸ ἰσηγορεῖν· ἐφίημι γάρ,
καίτοι τῆς λέξεως ἑτέραν ἐχούσης τὴν δήλωσιν. εἶτα πῶς ἰσηγορήσειεν ἂν ἄνθρωπος
θεῶι, κατὰ σὲ καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων παροινίας διενεγκών; φέρε γὰρ τὸν ἑκατέρωι πρέ-
ποντα καταθρήσωμεν λόγον. πρέποι δ' ἂν εἰπεῖν τῶι γε ὄντι θεῶι κατὰ φύσιν· εἰμὶ
μὲν ἀόρατος ἀναφὴς καὶ τοῦ παθεῖν ἀνώτερος καὶ μὴν καὶ ἀσώματος, ζωὴ καὶ ζωοποιὸς
καὶ ἐπάνω πάντων ὡς θεός· ὃ δὲ τὴν ἰδίαν ἡμῖν, ὅπως ἂν ἔχοι, φύσιν ἐξηγούμενος ἔφη ἂν
PG 100 εἰκότως· ὁρατός εἰμι καὶ ἁπτός, παθητὸς καὶ ὑπὸ φθορὰν καὶ ὑπὸ θεῶι. ἆρ' οὖν ὁ τὰ
τοιάδε λέγων ἰσηγορήσειεν ἂν τῶι προὔχοντι καὶ ὑπερκειμένωι κατά γε τοὺς τῆς ἰδίας φύ-
σεως λόγους; εἶτα πῶς τοῦτο οὐκ ἀμαθὲς εἰπεῖν; διαψεύσεται γὰρ πάντως ἢ ἐκεῖνος ἢ
P 124 οὗτος. συνηγορίαν δὲ λέγων ἢ γοῦν συνηγόρευσιν, οὐχ ἕτερόν τι πάλιν ἑτέρωι συνηγορεῖν
καὶ οὐχ ἑκὼν ὁμολογεῖς ὁ συνάφειαν ἡμῖν ὀνομάζων καὶ ἕνα Χριστὸν καὶ κύριον [καὶ]
τέμνων εἰς δύο προσκυνεῖς, μᾶλλον δὲ συμπροσκυνεῖς καὶ ἀπαλλάττειν οἴει τὴν ἐκκλησίαν
τοῦ τῆς θεοποιίας ἐγκλήματος, θεοποιῶν αὐτὸς ἄνθρωπον καὶ οὐχ ἕνα λέγων υἱόν, κἂν εἰ
μὴ δίχα νοοῖτο τῆς ἰδίας σαρκός; προσκυνήσεις γὰρ τότε καὶ ἀνεγκλήτως καὶ γνώσηι ποῦ
? ἦσθα κατὰ τὸ γεγραμμένον, τῶν τῆς ἀληθείας ἀποφοιτῶν δογμάτων. ἀλλὰ ναί, φησίν,
Mt. 8, 3 εἴρηκε τῶι λεπρῶι θέλω, καθαρίσθητι, καὶ τῆι τοῦ ἀρχισυναγώγου θυγατρὶ ἡ παῖς,
Lc. 8, 54 Mc. 4, 39 ἔγειραι, καὶ τῆι θαλάσσηι σιώπα, πεφίμωσο· συνήγορος δὴ κατὰ τοῦτο· τοὺς γάρτοι
θείους ἐφθέγγετο λόγους, δι' ὧν ἦν πάντα δύνασθαι κατορθοῦν εὐκόλως. δύο δὴ οὖν
οἱ προστάττοντες καὶ ἀμφοτέρων εἶναι δώσομεν τοὺς ἐφ' ἅπασι λόγους. ὅταν οὖν λέγηι·
Ioh. 8, 40 τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα; τίνος,
εἰπέ μοι, τοὺς τοιούσδε λόγους εἶναι φῄς; ἢ ἐκείνους μὲν ἀπονέμεις τῶι λόγωι, τούτους
γε μὴν ὡς ἀνθρώπωι παρ' αὐτὸν ἑτέρωι τῶι ἐκ γυναικός; εἶτα ὅποι ποτὲ θήσεις τὸν ἱερώ-
1 Cor. 8, 6 τατον Παῦλον λέγοντα σαφῶς· ἡμῖν δὲ εἷς θεὸς ὁ πατήρ, ἐξ οὗ τὰ πάντα καὶ
ἡμεῖς εἰς αὐτόν, καὶ εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστός, δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἡμεῖς
δι' αὐτοῦ; ὃ δὲ ἄνω τε καὶ κάτω λέγων· εἷς υἱὸς καὶ οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος οὔτε μὴν
Χριστὸς καὶ δεύτερος Χριστός, τοῖς ἑαυτοῦ διαμαχεῖται λόγοις, δυσὶ προσώποις καὶ ὑποστά-
σεσιν ἰδικαῖς τάς τε τῶν θεηγόρων καὶ τὰς αὐτοῦ διανέμων φωνάς.

Ἀλλὰ γὰρ τῶν ἰδίων οὐκ ἀμελήσας ἐννοιῶν, ἐπιφέρει πάλιν

Loofs p. 261,17-262,2 **11** Σέβω αὐτὸν ὡς τῆς παντοκράτορος εἰκόνα θεότητος. ὑπερύψωσε γὰρ αὐτὸν
Phil. 2, 9-11 καὶ ἐχαρίσατο αὐτῶι ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, ἵνα ἐν τῶι ὀνόματι Ἰησοῦ
P 125 Χριστοῦ πᾶν γόνυ κάμψηι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ
πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός.

Καὶ τίς ἂν νοοῖτο πάλιν ὅν, ὥς γε οἴεται, σέβειν ὁμολογεῖ καὶ τῆι πρὸς θεὸν ὁμοιώσει τιμᾶν ὑποκρίνεται, ἢ ἐκεῖνός που πάντως ὃν ἀρτίως ἡμῖν ὠνόμαζεν, οὐκ οἶδ' ὅτι λέγων, τῆς θείας συνήγορον ἤτοι συνεργὸν αὐθεντίας, ὃν τῆι θεότητι συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν ἀνοήτως ἔφασκεν ὡς ἕτερον ὄντα καὶ ἰδικῶς υἱὸν παρὰ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; αὐτὸν καὶ ὑψῶσθαι λέγει παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ μὴν καὶ τὸ ὄνομα λαβεῖν τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα,

11 cf Exc Eph VIII Exc Mar. Merc. XI [Mar Merc. 21 p. 35, 13—16]. Apol adu. Or 23

1—32 37—41 V 33—36 VVa
2 ἐν deleui 5 ἐφίειμι V 15 καὶ deleui 21 δὴ scripsi δὲ V 35 χ̅υ̅ VVa Exc. Mar. Merc. om Exc. Eph.

ἵνα καὶ πᾶν αὐτῶι γόνυ κάμψηι ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων καὶ πᾶσα γλῶσσα PG 101
ἐξομολογήσηται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός. εἰ μὲν οὖν θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν καὶ πρὸ
τῆς ἐνθάδε λεγομένης ὑψώσεως ὑψοῦ τέθεικεν ὁ πατήρ, τὸν τῆς μεταξὺ ταπεινώσεως πολυ-
πραγμονοῦντες τρόπον οἰκονομίαν τινὰ σοφὴν εὑρήσομεν, καθ' ἣν ἀδοξήσας διὰ μέσου γέ-
γονε πάλιν ἐν οἷς ἦν ἀεὶ καὶ οὐσιωδῶς ἐνυπάρχων, καὶ ἐν ἰδίοις ἀληθῶς ὑψώμασιν· εἰ δὲ
τοῦτο μὲν οὐχί, καθάπερ οὖν οἴεται καί φησιν, ἕτερον δέ τινα παρὰ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον
τὸν αὐτῶι συνημμένον ἄνθρωπον προσκυνητὸν ἐποίησεν οὐρανῶι τε καὶ γῆι καὶ τοῖς ἔτι
κατωτέρω, τεθεοποίηκεν ἄρα καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, αἰτιάσεται δὲ ἡμᾶς οὐκέτ' ἐν [τῶι] κόσμωι
λοιπὸν ὡς θεοποιεῖν ἐθέλοντας τὸν οὐκ ὄντα θεόν, καίτοι δέον ἀνάπτειν αὐτῶι τῶι θεῶι
καὶ πατρὶ τῆς ἐπ' αὐτῶι δὴ τούτωι πλημμελείας τὰ ἐγκλήματα. ὁρᾶι δὴ οὖν ὁ χριστο-
μαθὴς ὅποι ποτὲ αὐτῶι διεκπαίουσιν οἱ λόγοι καὶ τὰ ἐκ τῆς ἀκράτου ταυτησὶ δυσβουλίας
εὑρήματα πρὸς ποῖον αὐτῶι καταίρει λόγον. ἡμεῖς μὲν γὰρ θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν τὸν
υἱόν, τουτέστι τὸν ἐκ τοῦ θεοῦ πατρὸς λόγον καθικέσθαι φαμὲν εἰς ἑκούσιον κένωσιν, ἀνα-
φοιτῆσαι δὲ αὖ καὶ μετὰ σαρκὸς εἰς τὸ τῆς ἐνούσης ὑπεροχῆς αὐτῶι θεοπρεπὲς ἀξίωμα·
προσκυνεῖται γὰρ καὶ μετὰ σαρκὸς ὡς καὶ πρὸ αὐτῆς ὑπάρχων προσκυνητός, ἦν γὰρ καὶ P 126
ἔστι κατὰ φύσιν θεὸς καὶ πρὸ τῆς κενώσεως καὶ ὅτε τὴν κένωσιν ὑπομεῖναι λέγεται γε-
γονὼς καθ' ἡμᾶς· ὃ δὲ τῶν οὕτω σεπτῶν καὶ ἀκιβδήλων δογμάτων ὑπερορῶν ἄνθρωπον
συνάπτει θεῶι κατά γε τὴν ἔξωθεν σχέσιν καὶ ὡς ἐν ἰσότητι τῆς ἀξίας καὶ ὡς ἕτερον
ἑτέρωι συμπροσκυνεῖν οὐκ αἰσχύνεται. διατείνεται δὲ * * φησίν, ὡς ἀηθές τι καὶ ξένον
καὶ ὡς ἐν χάριτος μοίραι λαβεῖν τὸ κάμψαι τε αὐτῶι πᾶν γόνυ καὶ μὴν καὶ τὸ πᾶσαν
ἐξομολογήσασθαι γλῶσσαν ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός. καὶ εἰ μὲν φύσει θεὸν γενέσθαι
φησὶν αὐτόν, δεδυσφήμηκεν ἐναργῶς, γενητὴν εἶναι λέγων τὴν τῆς θεότητος φύσιν· εἰ δὲ
ἥκιστα μὲν κατὰ φύσιν, δοτὸν δὲ καὶ θύραθεν ἑλόντα τὸ ἀξίωμα καὶ ὡς ἐν μόνηι φωνῆι,
πῶς οὐκ ἐκεῖνό φησιν ἐναργῶς ὅτι λελατρεύκαμεν τῶι μὴ φύσει θεῶι καὶ σὺν ἡμῖν, ὡς
ἔοικε, καὶ ἡ τῶν ἄνω πνευμάτων πεπλάνηται νῆψις καὶ τούτων ἡμῖν αὐτὸς ὁ πατὴρ καὶ ἀρχὴ Hebr. 1, 6
καὶ πρόφασις; πῶς ἂν οὖν ἔτι διαμωμήσαιτο τοὺς παρ' αὐτὸν τῆι κτίσει προσκυνεῖν ἠιρημέ-
νους; γράφεται δὲ ἀνθ' ὅτου ⟨καὶ⟩ κολάζει τοὺς πεπλανημένους, εἰ τοῖς αὐτοῦ νεύμασι
πεπλάνηται * * προσκυνητὸν ἡμῖν ἀποφήναντος τὸν οὐκ ὄντα φύσει θεόν; ἐπειδὴ δὲ παρα-
τιθεὶς τὸ ῥητὸν ἐν τούτοις, φημὶ δὴ τὸ ἐν χερσὶν ὅτι αὐτῶι κάμψει πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα
γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστός, παρῆκε τὸ λεῖπον καὶ ἐφεξῆς ἀναγκαίως
τῶι μακαρίωι Παύλωι προσεπενηνεγμένον, οὐκ οἶδ' ὅ τι διενθυμούμενος, φέρε προσθέντες
ἡμεῖς ἐκεῖνο λέγωμεν· ἐξομολογεῖται γὰρ πᾶσα γλῶσσα ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς PG 104
εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. οὐκοῦν εἰ μὴ φύσει θεός ἐστι, διὰ συνάφειαν δὲ σχετι- Phil. 2, 11
κήν, τὴν πρός γε φημὶ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, προσκυνεῖσθαί φησιν αὐτὸν πρός τε ἡμῶν αὐ- P 127
τῶν καὶ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, εὐκλείας τις ἄρα τρόπος ἐξηύρηται τῶι πατρὶ τὸ θεοποιεῖσθαι
σὺν αὐτῶι τὴν κτίσιν καὶ λελύπηται μάτην ἐπί τισιν ὡς τοῦτο πεποιηκόσι. καὶ εἰ πρὸς
εὐκλείας ἦν τὸ χρῆμα αὐτῶι, πῶς οὐκ ἔδει καὶ ἀμοιβῆς ἀξιοῦν ἐπαίνου τε καὶ δόξης τοὺς
τοῦτο δρᾶν ἠιρημένους; ἀλλ' ἴσως ἐκεῖνο φαῖεν ἄν· τίνα τρόπον πρὸς εὐκλείας ἔσται τῶι
πατρὶ τὸ κάμψαι πᾶν γόνυ τῶι Ἐμμανουήλ; ὅτι θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐξ αὐτοῦ, τουτέστιν
ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, προσκυνεῖται δέ, ὡς ἔφην, ὡς εἷς τε καὶ μόνος
καὶ ἀληθῶς υἱὸς μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός, δοξάζεταί γε μὴν ὁ πατὴρ ὡς θεὸς ἔχων
ἀληθινὸν τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ γεννηθέντα υἱόν, ὃν καὶ σάρκα γεγονότα δέδωκεν ὑπὲρ

V

5 ἐνυπάρχων scripsi ἐνυπάρχουσι V 8 τῶι deleui 11 διεκπαίουσι ex διεκπαιδεύουσι corr. V 16 ἔστι Agellius ἔτι V 19 lacunam signaui e. g. supplendo αὐτὸν δι' ὧν 22 φησὶν Agellius φὴσ V γενητὴν Pusey γεννητὴν V 26 πῶς ἂν scripsi ἐπὰν V 27 καὶ add. Agellius 28 spatium fere VIIII litt. V, e. g. suppleo πᾶς ὁ εἰς Χριστὸν πιστεύων 35 τὸ scripsi τῶ V 39 τῶι Agellius τὸν V

Ioh 3, 16 ἡμῶν, ἵνα σαρκὶ παθὼν διασώσηι τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν
Ioh. 12, 45 οὐ μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχηι ζωὴν αἰώνιον, ἵνα πᾶς ὁ θεωρῶν αὐτὸν θεωρῆι τὸν
πατέρα. Ζωοποιὸν δὲ τὸ χρῆμα, καὶ τοῦτο ἡμῖν ὑπάρχον ἀληθῶς αὐτὸς ἐκδέδειχεν ὁ
Ioh. 17, 3 υἱός, ἔφη γάρ· αὕτη δέ ἐστιν ἡ αἰώνιος ζωή, ἵνα γινώσκωσί σε τὸν μόνον
ἀληθινὸν θεὸν καὶ ὃν ἀπέστειλας Ἰησοῦν Χριστόν.
Καὶ ἡ μὲν εἰς εὐθὺ καὶ ἀπλανεστάτη τῶν ἐννοιῶν αὕτη τε καὶ οὐχ ἑτέρα τρίβος ὃ
δὲ ἄνω τε καὶ κάτω τὰ πάντα κυκῶν

Loofs **12** Διὰ τὸν φοροῦντα, φησί, τὸν φορούμενον σέβω· διὰ τὸν κεκρυμμένον προσκυνῶ
p. 262, 3. 4 τὸν φαινόμενον.

Ἄθρει δή μοι πάλιν φεύγοντα πανταχοῦ τὴν ἕνωσιν καὶ δεδιότα τὸ ἀληθὲς καὶ τῶν
θείων δογμάτων τὴν ὀρθότητα παραιτούμενον. οὐχ ἕτερος ἦν ὁ φορῶν παρὰ τὸν φο-
ρούμενον, ὁ αὐτὸς δὲ μᾶλλον ὡς ἐν συνόδωι νοούμενος θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος εἷς
τε καὶ μόνος ἀληθῶς υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. οὐκοῦν ὡς ἕνα προσκύνει μετὰ τῆς
P 128 ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς τὸν ἐκ θεοῦ λόγον. ἐπεὶ φράσον εἰ μή σοι δοκῶ τὰ εἰκότα φρο-
νεῖν τὴν σὴν ἐν τούτοις ἰσχνομυθίαν ὡς ἀδρανῆ παρωθούμενος. ἆρα γὰρ εἰ δή τις
ἕλοιτο λέγειν περὶ ὁτουοῦν τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπων ἢ γοῦν ἐφ' ἑνὸς τῶν ἐπὶ γῆς βασι-
λέων· διὰ τὴν τοῦ βασιλέως ψυχὴν σέβω τὸ σῶμα αὐτοῦ, διὰ τὸν κεκρυμμένον προσκυνῶ
τὸν φαινόμενον, οὐκ ἄν τις εὐθὺς ἐπισκήψειε· τί δρᾶις, ὦ οὗτος; λέγων, εἷς που πάντως
ἄνθρωπός ἐστιν ὁ κρατῶν, κἂν ἐκ δυοῖν ὁρῶιτο συγκείμενος, ψυχῆς δὴ λέγω καὶ σώμα-
τος; τί τοίνυν ἡμῖν εἰκῆι βατταρίζεις, φοροῦντα καὶ φορούμενον, κεκρυμμένον καὶ φαι-
νόμενον ὀνομάζων καὶ ὡς ἕτερον ἑτέρωι συμπροσκυνεῖν ὁμολογῶν καὶ τὸν τῆς ἑνώσεως
ἀτιμάζων τρόπον, ἕνα Χριστὸν καὶ κύριον ἀποφαινούσης ἡμῖν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς
PG 105 τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος; ἢ οὐκ οἶσθα ὅτι τεθεράπευκε μὲν ἐν
Ἱεροσολύμοις τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, εἶτα τοῦτον εὑρὼν ἐν τῶι ἱερῶι, βεβαίαν αὐτῶι καὶ
Ioh. 9, 35-37 ἱδρυμένην ἐνετίθει τὴν πίστιν; ἤρετο γὰρ προσελθών· σὺ πιστεύεις εἰς τὸν υἱὸν τοῦ
θεοῦ; καὶ πρός γε ταυτὶ διακεκραγότος ἐκείνου· τίς ἐστι, κύριε, ἵνα πιστεύσω εἰς
αὐτόν, ἔφη πάλιν αὐτός· καὶ ἑώρακας αὐτὸν καὶ ὁ λαλῶν μετὰ σοῦ ἐκεῖνός
ἐστιν. ὁρᾶις ὅπως οὐ τὸν φοροῦντα δέδειχεν, οὐ τὸν ἔσω κεκρυμμένον, ἀλλ' ὡς ἕνα
1 Ioh 1, 1 μᾶλλον ἑαυτὸν μετὰ τῆς σαρκός; καὶ γοῦν ὁ σοφὸς Ἰωάννης ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, φη-
σίν, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ
αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς. καίτοι τὸ θεῖόν
ἐστιν ἀναφές, ἀλλὰ γέγονεν ἁπτὸς ὁ λόγος ὡς διὰ τῆς ἰδίας σαρκός, ἀόρατος κατὰ φύσιν,
ἀλλ' ἦν ἐμφανὴς διὰ σώματος. σὺ δὲ δὴ πάλιν διιστᾶις ὁλοτρόπως καὶ κατασοφίζηι
Loofs τὸ ἀληθές, τὰς μὲν φύσεις χωρίζων, ἑνῶν δέ, ὡς φής, τὴν προσκύνησιν. ἀλλ' εἰ χωρί-
p. 262, 5. 6 P 129 ζεις τὰς φύσεις, συναποφοιτήσειεν ἂν αὐτοῖς καὶ τὰ ἑκατέρας ἴδια φυσικῶς, ἐλάσει δὲ
διαμπὰξ τῆς διαφορᾶς ὁ λόγος. δύο δὴ οὖν ὁμολογουμένως· πλὴν ἐρομένωι φρά-
σον· τί τὸ διιστὰν ἀλλήλων τὰς φύσεις καὶ τῆς διαφορᾶς τίς ἂν εἴη ὁ τρόπος; ἀλλ'
ἐρεῖς που πάντως ὡς ἕτερον μὲν κατὰ φύσιν ἄνθρωπος ἢ γοῦν ἀνθρωπότης, ἕτερον δὲ
θεὸς ἤτοι θεότης, καὶ ἡ μὲν ἀσυγκρίτως θατέρας ὑπερῃρμένη, μείων γε μὴν ἐκείνη τοσοῦ-
τον ὅσον ἄνθρωπος θεοῦ. πῶς οὖν, εἰπέ μοι, μιᾶι προσκυνήσει τιμᾶν ἀξιοῖς τὰ οὕτως

---

12 cf Exc Eph. VIII. XV Exc Mar. Merc. XI Apol. adu. Or. 23; adfert Tim syr. f 45[b]

1—7 10—40 V 8 9 VV[a]
2 ἔχει V 6 ἡ Agellius εἰ V ἀπλανεστάτη scripsi ἀπλανεστάτην V 26 διακεκραγό-
τος Pusey δακεκραγότοσ V 36 ἐρωμένω V

ἀλλήλοις ἀνισοφυῆ καὶ κατὰ τὸν τοῦ· πως εἶναι λόγον ἀσυγκρίτοις διαφοραῖς διεσχοινισμένα; ἆρα γὰρ ἵππωι περιθεὶς τὴν ἀνθρώπου δόξαν ἐργάσηι τι τῶν ἐπαινουμένων; ἢ μᾶλλον ἐξυβριεῖς τὸ ὑπερτεροῦν, κατασύρων εἰς τὸ δυσκλεὲς τὴν ἀμείνω φύσιν;

Ἀλλ' ἐξηύρηταί τι σοφὸν εἰς ἀπολογίαν αὐτῶι· προσεπάγει γάρ

13 Οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ πλασθὲν ἐπὶ μήτρας· οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ κτισθὲν ἐκ τοῦ Loofs πνεύματος· οὐ καθ' ἑαυτὸ θεὸς τὸ ταφὲν ἐπὶ μνήματος. οὕτω γὰρ ἂν ἦμεν ἀνθρω- p. 262, 7-12 πολάτραι καὶ νεκρολάτραι σαφεῖς. ἀλλ' ἐπειδήπερ ἐν τῶι ληφθέντι θεός, ἐκ τοῦ λαβόντος ὁ ληφθείς, ὡς τῶι λαβόντι συναφθείς, συγχρηματίζει θεός.

Ἰδοὺ δὴ πάλιν ἡμῖν ὁ τὴν συνάφειαν ὀνομάζων πανταχοῦ καὶ τὰ τῆς ἀνθρωπολατρίας ἐγκλήματα δεδιὼς ἥλω γεγονὼς ἀνθρωπολάτρης καὶ τοῖς τῆς ἑαυτοῦ δυσβουλίας βρόχοις ἐνίσχηται καὶ καταφωρᾶται πεσὼν εἰς ἀδόκιμον νοῦν. τὸ γάρτοι τεχθὲν ἐκ μήτρας οὐ καθ' ἑαυτό, φησί, θεός. ὡς ἄγαμαί σε τῆς ἀγχινοίας καὶ φρενὸς τῆς οὕτω λεπτῆς. τίς γὰρ ὅλως ὁ τοῦτο φάναι τεθαρσηκώς; ἢ τίς ἠγνόηκεν ὅτι τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σάρξ ἐστιν; ἀλλ' ἦν ἰδία τοῦ λόγου καὶ εἷς νοεῖται μετ' αὐτῆς ⟨ὡς⟩ καθάπερ ἀμέλει φθάσαντες εἴπομεν, καὶ ἡ τοῦ ἀνθρώπου ψυχὴ μετὰ τοῦ ἰδίου σώματος. ἆρ' οὖν εἴ τις ἕλοιτο καὶ ἐφ' ἡμῶν εἰπεῖν ⟨ὅτι⟩ οὐκ ἄνθρωπος τὸ σῶμα καθ' ἑαυτό, οὐ περιτ- PG 108 τὸς εἰς λόγους καὶ εἰκαιόμυθος ὀνομάζοιτο ἂν εἰκότως; ἀρνήσεται γὰρ οὐδεὶς ὅτι μὴ ἄν- P 130 θρωπος τὸ σῶμα καθ' ἑαυτό, σῶμα δὲ μᾶλλον ἀνθρώπου λέγοιτ' ἄν· πλὴν οὐ δίχα διατεμὼν καὶ ἀνὰ μέρος τιθεὶς ψυχήν τε καὶ σῶμα φαίη τις ἂν ὅτι συγχρηματιεῖ τὸ σῶμα τῆι ψυχῆι πρὸς ἑνὸς ἀνθρώπου δήλωσιν (εἴη γὰρ ἂν οὐκ ἐν κόσμωι γεγενημένος ὁ τοιόσδε λόγος, μᾶλλον δὲ καὶ ἀμαθίας ἔμπλεως), ἄμφω γε μὴν καθ' ἕνωσιν φυσικὴν συνενεγκὼν εἰς ἑνὸς ἀνθρώπου σύστασιν, τότε καὶ ἄνθρωπον ὀνομάσει καὶ κἂν οὕτω δόξηι ἀσύφηλόν τε καὶ ἀκαλλὲς εἰπεῖν. ἔδει τοίνυν, εἴπερ τις ἦν ὅλως σοφός τε καὶ νουνεχής, σῶμα μὲν εἰπεῖν τὸ ἐκ γυναικός, προσομολογῆσαι δὲ ὅτι τῆι καθ' ὑπόστασιν ἑνώσει συνενεχθὲν τῶι λόγωι Χριστὸν ἕνα καὶ υἱὸν καὶ κύριον ἀποτετέλεκε τὸν αὐτὸν ὄντα θεὸν καὶ ἄνθρωπον· νυνὶ δὲ τοῦτο μεθεὶς ἵεται μὲν τὴν διεστραμμένην τῆς εἰς εὐθὺ διεκπίπτων ὁδοῦ, δύο δὲ ἡμῖν διακηρύττει θεούς, ἕνα μὲν ὡς φύσει καὶ ἀληθείαι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, ἕτερον δὲ παρ' αὐτὸν τὸν συγχρηματίζοντα αὐτῶι, ὅνπερ τρόπον οὐδεὶς ἂν λέγοιτο τῶν καθ' ἡμᾶς ἑαυτῶι καὶ μόνωι συνδιαιτᾶσθαι τυχόν, ἑτέρωι δὲ μᾶλλον συνδιαιτήσεται. κἂν εἴ τινα λέγοι τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων ἑαυτῶι συμβασιλεύειν, ὄφλοι ἂν εἰκότως γέλωτα καὶ βατταριεῖ τὸ ἐφ' ἑνός τε καὶ μόνου τιθεὶς καὶ λέγων ὡς ἐπὶ δυοῖν. οὕτως ἀσύνετον κομιδῆι τὸ συγχρηματίζειν οἴεσθαι καθ' ἑνός τε καὶ μόνου δύνασθαι χωρεῖν· δύο γάρ που πάντως εἶεν ἂν καὶ ὃ μέν ἐστι κατὰ φύσιν θεός, ὃ δέ τάχα που καὶ μόνον τό γε συγχρηματίσαι θύραθέν τε καὶ ἐπίκτητον ἔχων πρόσφατος ἡμῖν ἀνεδείχθη θεός. ἆρ' οὖν ψεύδεται λέγων ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς τῶν ὅλων θεός· ἐὰν ἀκούσῃς μου, οὐκ ἔσται ἐν σοὶ θεὸς Ps. 80, 9. 10 πρόσφατος οὐδὲ προσκυνήσεις θεῶι ἀλλοτρίωι; εἶτα πῶς προσκεκυνήκαμεν τῶι Χριστῶι καὶ αὐτῶι κάμψει πᾶν γόνυ; πῶς δὲ καὶ σέβειν αὐτὸν ὁμολογεῖς, καίτοι P 131 δεδιώς, ὡς ἔφης, τὸ ἀνθρωπολάτρης εἶναι δοκεῖν; ἀλλ' ἔχει τινά, καθάπερ οὖν οἴεται, σοφὸν ἐπὶ τῶιδε λόγον· ὡς γὰρ τῶι λαβόντι συναφθείς, συγχρηματίζει θεός. πῶς ἐλήφθη,

---

13 cf. Exc. Eph. XV Exc. Mar. Merc. XI [Mar. Merc. 21 p. 35, 18—22]

1—4. 9—39 V 5—8 VVa

5 κτισθὲν Va Exc. Eph. πλασθὲν V 7 σαφῆσ V 11 γάρτοι Agellius γάρ σοι V 14 ὡς addidi 16 ὅτι addidi 22 κἂν οὕτω δόξη V, sensum ita restituere conatus sum ⟨ἀνθρώπου σῶμα καὶ οὐδὲν⟩ ἂν οὕτω δόξειεν 26 ἵεται Agellius οἴεται V 28 ὅνπερ scripsi ὃν γὰρ V

φράσον, ἢ τίνα συνήφθη τρόπον; εἰ μὲν οὖν καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ, τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω,
παῦσαι μερίζων τὸ ἡνωμένον, ἐπὶ καιροῦ δὲ οἶμαι καὶ πρός γε ἡμῶν εἰρήσεται διατέμνοντί
Mt. 19, 6 σοι τὸ ἄτμητον· ὃ οὖν θεὸς συνέζευξεν, ἄνθρωπος μὴ χωριζέτω· εἰ δέ γε τὴν
λῆψιν ἢ γοῦν τὴν συνάφειαν ἔξωθέν τε καὶ σχετικὴν εἶναι φῄς, πῶς ἠγνόηκας ὅτι καὶ ἐν
2 Petr. 1, 4 ἡμῖν ἔστι θεὸς καὶ ἡμεῖς αὐτῶι συναπτόμεθα σχετικῶς καὶ κοινωνοὶ τῆς θείας αὐτοῦ γε-
Ps. 62, 9 γόναμεν φύσεως; ψάλλει γοῦν ὁ θεσπέσιος Δαυίδ· ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω
σου. συγχρηματιοῦμεν οὖν ἄρα καὶ ἡμεῖς τῶι κατὰ φύσιν θεῶι, * * θεοὶ κατ' αὐτόν,
PG 109 κάμψει καὶ ἡμῖν πᾶν γόνυ. τί προστέταχε τοῖς ἄνω πνεύμασιν ὁ θεὸς καὶ πατήρ, δι-
Hebr. 1, 6 δασκέτω παρελθὼν ὁ θεσπέσιος Παῦλος· ὅταν γάρ φησιν, εἰσαγάγηι τὸν πρωτότο-
κον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῶι πάντες ἄγ-
γελοι θεοῦ. οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἐν τούτοις τὸ σὸν δὴ καὶ σοφὸν οὐκ ἐπενήνεκται,
προσκυνεῖσθαι δὲ μᾶλλον προστέταχεν ὡς ἕνα που πάντως καὶ οὐχ ἕτερον σὺν ἑτέρωι, τίς
δὴ ὁ παρὰ τῶν ἀγγέλων προσκυνούμενος; καίτοι τὸν πρωτότοκον ἡ θεία λέγει γραφή,
πρωτότοκον δὲ ὠνομάσθαι φαμὲν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, καίτοι θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν
καὶ υἱὸν μονογενῆ καὶ ἀσύντακτον τῆι κτίσει κατά γε τὸν τῆς θεότητος λόγον, ὅτι γέγονεν
Rom. 8, 29 ἄνθρωπος καὶ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς πρωτότοκος. εἷς οὖν ἄρα πρὸς τῶν ἄνω πνευμά-
των ὁ προσκυνούμενος, ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός· τότε γὰρ τότε
καὶ ὡς πρωτεύων ἐν πᾶσι νοεῖται πρωτότοκος.
Col. 1, 18 Ἀλλ' αἱ μὲν θεόπνευστοι γραφαὶ Χριστὸν ἕνα διακηρύττουσι καὶ υἱὸν καὶ κύριον, δύο
P 132 γε μὴν ὁ περιττὸς οὑτοσί, καὶ προσκυνούμενον ἄνθρωπον τῆι ἁγίαι τε καὶ ὁμοουσίωι
τριάδι προστιθεὶς οὐκ αἰσχύνεται· φησὶ γὰρ πάλιν

Loofs 14 1 Ἀλλ' οὗτος ὁ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰσραὴλ συγγενής, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἄνθρωπος,
p. 248, 7-10 Rom. 1, 3 ὁ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν ἐκ σπέρματος γεγεννημένος Δαυὶδ παντοκράτωρ τῆι συνα-
φείαι θεός.
Loofs p. 2 Εἶτα τούτοις ἐπάγει· Ἄκουσον ἀμφότερα τοῦ Παύλου κηρύττοντος· ὁμολογεῖ τὸν
248, 12.13 19 -249, 4 ἄνθρωπον πρότερον καὶ τότε τῆι τοῦ θεοῦ συναφείαι θεολογεῖ τὸ φαινόμενον, ἵνα μηδεὶς
ἀνθρωπολάτρην τὸν Χριστιανισμὸν ὑποπτεύηι. ἀσύγχυτον τοίνυν τὴν τῶν φύσεων τη-
ρῶμεν συνάφειαν· ὁμολογῶμεν τὸν ἐν ἀνθρώπωι θεόν· σέβωμεν τὸν τῆι θείαι συναφείαι
τῶι παντοκράτορι θεῶι συμπροσκυνούμενον ἄνθρωπον.

Εἰ μὲν οὖν ἄνθρωπον ὀνομάζων οἶσθα μετὰ τούτου καὶ θεὸν ὄντα κατὰ φύσιν αὐ-
τόν, εὖ ἂν ἔχοι καὶ πεπαύσομαι· εἰ δὲ μερίζων τὰς φύσεις οὐχὶ τῶι εἰδέναι μόνον τίς μὲν
ἡ ἀνθρωπεία, τίς δὲ δὴ πάλιν ἡ θεία, διιστὰς δὲ μᾶλλον τῆς πρὸς ἑνότητα συνδρομῆς,
Ps. 127, 2 ἀνθρωπολατρεῖς ὁμολογουμένως καί σοι πρὸς ἡμῶν εἰρήσεται· τοὺς καρποὺς τῶν πό-
νων σου φάγεσαι. σκληρὸς δὲ καὶ ἀνουθέτητος ὢν μόνος ἴθι τὴν διεστραμμένην·
ἡμεῖς δὲ τὴν εὐσεβῆ καὶ ἀμώμητον τῶν ἁγίων πατέρων ἰχνηλατοῦντες τρίβον τοῖς τε ἀπο-
στολικοῖς καὶ εὐαγγελικοῖς συγγράμμασιν εὖ μάλα παιδαγωγούμενοι, ὁμοῦ τῶι θεῶι καὶ
PG 112 πατρὶ καὶ τῶι ἁγίωι πνεύματι μιᾶι προσκυνήσει τιμήσομεν τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν·
δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῶι θεῶι καὶ πατρὶ δόξα σὺν τῶι ἁγίωι πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰώνων. ἀμήν.

14, 1 repetitur infra p. 69, 7, adfert Tim. Patr. or. 13, 234 2 cf. Exc. Eph. V. X 27 ἀσύγχυτον — 29 adferuntur in ep. 128, 11

1—21. 30—39 V 22—29 VVa

7 lacunam signaui e. g. supplendo εἰ δ' ἐσόμεθα 13 δὴ scripsi δὲ V 17 γὰρ τότε scripsi γὰρ τέτοκε V 27 χριστιανισμόν Va Exc. Eph. χριστιανὸν V 28 ἐν ἀνῶ Va Exc. Eph. ἕνα V

Τόμος τρίτος P 133

Μέγα μὲν ὁμολογουμένως ἐστὶ τὸ τῆς εὐσεβείας μυστήριον, τεθαύμασται δὲ καὶ παρ' 1 Tim. 3, 16
αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ λέγων ὁ σοφώτατος Παῦλος·
ἵνα γνωρισθῆι νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ ταῖς ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις Eph. 3, 10-12
διὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ πολυποίκιλος σοφία τοῦ θεοῦ κατὰ πρόθεσιν τῶν
αἰώνων, ἣν ἐποίησεν ἐν τῶι κυρίωι ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῶι, ἐν ὧι ἔχομεν
τὴν παρρησίαν καὶ προσαγωγὴν ἐν πεποιθήσει διὰ τῆς πίστεως. σοφία
γὰρ ἀληθῶς καὶ οὐκ ἀνθρωπίνη, πόθεν; θεία δὲ μᾶλλον καὶ ἐν ἀπορρήτοις τισὶ βάθεσί τε
καὶ ἀκαταληψίαις κειμένη τὸ Χριστοῦ μυστήριον. ψάλλει γοῦν ὁ μακάριος Δαυίδ· καὶ Ps. 17, 12
ἔθετο σκότος ἀποκρυφὴν αὐτοῦ κύκλωι αὐτοῦ ἡ σκηνὴ αὐτοῦ, σκοτεινὸν
ὕδωρ ἐν νεφέλαις ἀέρων, σκότον οἶμαι λέγων οὐδὲν ἕτερον πλὴν ὅτι που πάντως
τὴν τῶν ἐννοιῶν δυσκάτοπτον εὕρεσιν τοῖς τῆς διανοίας ὀφθαλμοῖς ἀχλύος δίκην ἐμπί-
πτουσαν. ταύτηι τοι φαμὲν ζητημάτων ἰσχνῶν καὶ περιεργίας τῆς ἐπέκεινα νοῦ δεδεῆ-
σθαι μὲν οὐδαμῶς τὸ Χριστοῦ μυστήριον, πίστεως δὲ μᾶλλον ἁπλῆν καὶ ἀκάκουργον ἐχούσης
τὴν παράδοσιν. οὕτω καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ φρονεῖν δεδιδάγμεθα καὶ πεπιστεύκαμεν ὅτι θεὸν
ὄντα κατὰ φύσιν τὸν ἴδιον υἱὸν ἀπέστειλεν ὁ θεὸς καὶ πατὴρ ἄνθρωπον γεγονότα καὶ ἐκ
γυναικὸς κατὰ σάρκα γεγεννημένον, ἵνα δικαιώσηι τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας καὶ τῶν ἐν
ἀγνοίαι πταισμάτων χρηστοῖς καὶ ἡμερωτάτοις ἀπαλλάξας νεύμασι καθαροὺς καὶ ἀμώμους
προσκομίσειε δι' αὐτοῦ τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καὶ τῆς θείας ἑαυτοῦ φύσεως ἐργάσηται κοι- 2 Petr. 1, 4
νωνοὺς τοὺς ὑπὸ θάνατον καὶ φθοράν, κηρύξηι δὲ καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν καὶ τὰς τῶν P 134 Lc. 4, 19
πεπλανημένων ἀγέλας εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς θεογνωσίας μετακομίσηι φῶς διδάξηι τε λοιπὸν
τίς ὁ φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἐστι θεὸς καὶ τῶν ὅλων δημιουργός. γέγονε γὰρ ὀσμὴ τῆς 2 Cor. 2, 14
γνώσεως τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς καὶ ἐν αὐτῶι τεθεάμεθα τὸν ἐξ οὗ γεγέννηται κατὰ φύσιν,
ἐγνώκαμέν τε σαφῶς τὴν εἰς ζωὴν ἡμᾶς τὴν ἀίδιον ἀποφέρουσαν ὁδόν. οὕτω καὶ ταῖς
τῶν ἐθνῶν ἀγέλαις ἐπιλάμψειν τὸν υἱὸν ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαίας προανεκεκράγει λέ-
γων· οὕτω λέγει κύριος· ἐκοπίασεν Αἴγυπτος καὶ ἐμπορίαι Αἰθιόπων καὶ Ies. 45, 14.15
οἱ Σαβαὶμ ἄνδρες ὑψηλοὶ ἐπὶ σὲ διαβήσονται καί σοι ἔσονται δοῦλοι καὶ
ὀπίσω σοῦ ἀκολουθήσουσι δεδεμένοι χειροπέδαις καὶ προσκυνήσουσί σοι
καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ ὁ θεός ἐστι καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν
σοῦ. σὺ γὰρ εἶ θεὸς καὶ οὐκ ᾔδειμεν, ὁ θεὸς τοῦ Ἰσραὴλ σωτήρ. εἴρηται
δέ που πρὸς τὸν υἱὸν ὡς ἐκ προσώπου πάλιν τοῦ θεοῦ καὶ πατρός· ἰδοὺ τέθεικά σε Ies. 49, 6
εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς ἐθνῶν τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχά-
του τῆς γῆς. νενομοθέτηκε μὲν γὰρ τὸν ἐξ αἵματός τε καὶ γένους Ἰσραὴλ τὴν καινὴν PG 113
διαθήκην, παλαιωθείσης τῆς πρώτης, ἐπέφανε δὲ καὶ μέχρι τερμάτων τῆς ὑπ' οὐρανὸν τοῖς Hebr. 8, 13
ἀνὰ πᾶσαν χώραν τε καὶ πόλιν ἔθνεσί τε καὶ λαοῖς. προσκεκυνήκασι γὰρ αὐτῶι καὶ
μὴν καὶ ἕπονται νοητῶς, ἀρρήκτοις ἀγάπης δεσμοῖς καθάπερ τισὶ χειροπέδαις ἐνισχημένα
καὶ μόνον οὐχὶ λέγοντα τὸ διὰ φωνῆς Ἱερεμίου· ἰδοὺ οἵδε ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι Ier. 3, 22
σὺ κύριος ὁ θεὸς ἡμῶν εἶ. ὅρα δέ μοι τῶν προφητικῶν ἐννοιῶν τὴν ἐγρήγορσιν·
προσκυνήσουσί σοι, φησί, καὶ ἐν σοὶ προσεύξονται, ὅτι ἐν σοὶ θεός ἐστι Ies. 45, 15
καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν σοῦ. ᾔδει μὲν οὖν ὁμολογουμένως ὡς πνευματοφόρος
τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἐν ἡμῖν σκηνώσοντα, καθά φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ioh. 1, 14
Ἰωάννης (ταύτηι τοί φησιν ὅτι ἐν σοὶ θεός ἐστι)· πλὴν οὐκ εἰς δύο τέμνεσθαι θεοὺς P 135
συγκεχώρηκε τὸν Ἐμμανουήλ, ἀλλ' εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενής, ἕνα καὶ οὕτως
ὡμολόγει πάλιν αὐτόν. καὶ γοῦν εὐθὺς προσεπήνεγκεν ὅτι οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν σοῦ.

V

41 σκηνώσοντα Agellius σκηνώσαντα V   44 ὁμολόγει V

ἐπιτήρει γὰρ ἀκριβῶς τὴν τοῦ προφήτου φωνήν. προηγορευκὼς γάρ, ὡς ἔφην, ὅτι ἐν
σοὶ ὁ θεός ἐστιν, οὐ προστέθεικεν ὅτι καὶ οὐκ ἔστι θεὸς πλὴν τοῦ ἐν σοί, ἀλλ' εἰς
ἑνότητα συνενεγκὼν οἰκονομικήν, οὐκ ἔστι, φησί, θεὸς πλὴν σοῦ. ὅτι δὲ ἄνθρωπος
γεγονὼς ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος διὰ πάσης τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ὡς ἔπος εἰπεῖν
καταγγέλλεται, διὰ πλείστων μὲν ὅσων ἀκονιτὶ καταδεῖξαι ῥᾴδιον, ἀπόχρη δέ, οἶμαι, πρὸς τὸ
2Reg 7,12-14 παρὸν ἐκεῖνο εἰπεῖν. ἔφη γάρ που θεὸς πρὸς τὸν μακάριον Δαυίδ· καὶ ἀναστήσω
ἐκ τοῦ σπέρματός σου μετὰ σὲ ὃς ἔσται ἐκ τῆς κοιλίας σου, καὶ ἑτοιμάσω
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ· αὐτὸς οἰκοδομήσει οἶκον τῶι ὀνόματί μου. καὶ
ἀνορθώσω τὸν θρόνον αὐτοῦ ἕως εἰς τὸν αἰῶνα καὶ ἐγὼ ἔσομαι αὐτῶι εἰς
πατέρα καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ἀλλ', οἶμαι, φαίη τις ἄν, οὐκ ἐπί γε τῶι
Ἐμμανουήλ, εἰρῆσθαι δὲ μᾶλλον ἐπὶ Σολομῶντι ταυτί· Παῦλός γε μὴν ὁ σοφώτατος τοῖς
Hebr. 1, 5 οὕτως ἐθέλουσι νοεῖν ἀντιτάξεται γεννικῶς. δέχεται γὰρ ἐπὶ Χριστῶι τὰς φωνὰς καὶ
αὐτὸν εἶναί φησι πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὅτι ἔσομαι αὐτῶι εἰς
πατέρα καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν. ὅτι δὲ καθ' ἡμᾶς γεγονώς, τουτέστιν
ἄνθρωπος ἱερουργήσειν ἔμελλε τῶι θεῶι καὶ πατρὶ διὰ τῆς εἰς αὐτὸν πίστεως σεσωσμένην
1 Reg. 2, 35 τὴν ὑπ' οὐρανόν, διεσάφει λέγων ἐν ἑτέροις· καὶ ἀναστήσω ἐμαυτῶι ἱερέα πιστὸν
ὃς πάντα τὰ ἐν τῆι καρδίαι μου καὶ ἐν τῆι ψυχῆι μου ποιήσει, καὶ οἰκοδο-
μήσω αὐτῶι οἶκον πιστὸν καὶ διελεύσεται ἐνώπιόν μου πάσας τὰς ἡμέρας.
ἄθρει δή μοι πάλιν ὡς ἐν ἑτέροις εἰπὼν οὗτος οἰκοδομήσει οἶκον τῶι ὀνόματί
μου, τῶι υἱῶι τὸν οἶκον ἐγείρειν ὁ πατὴρ ἐπαγγέλλεται. καὶ τοῦτο συνεὶς ὁ θεσπέσιος
P 136 Παῦλος Μωσέα μὲν ἔφη πιστὸν ἐν ὅλωι γενέσθαι τῶι οἴκωι μου, τὸ οἰκετικὸν ἔχοντα μέ-
Hebr 3, 5 6 τρον, Χριστόν γε μὴν ὡς υἱὸν ἐπὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἶκος ἐσμὲν ἡμεῖς. τρόπος δὲ
PG 116 τῆς ἱερουργίας αὐτῶι τὰ καθ' ἡμᾶς, οὐχ αἷμα ταύρων καὶ μόσχων, ἀλλ' ἡ τῆς ἁπάντων
Hebr 3, 1 2 πίστεως ὁμολογία. καὶ πιστώσεται πάλιν ὡδὶ γεγραφὼς ὁ μακάριος Παῦλος· ὅθεν,
ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὸν ἀπόστολον
καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῶι ποιήσαντι
Phil 2, 7 αὐτόν. αὐτὸν οὖν ἄρα φαμὲν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, ὅτε δι' ἡμᾶς κεκενῶσθαι
λέγεται μορφὴν δούλου λαβών, τότε καὶ ἐν τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις ἑαυτὸν καθεῖναι,
οἷς ἂν πρέποι, καὶ μάλα εἰκότως, καὶ τὸ ἀπεστάλθαι δοκεῖν καὶ τῆς ἀνωτάτω τιμῆς ἡγεῖ-
σθαι πρόξενον τὴν ἱερουργίαν. εἰ γὰρ ἐπείπερ γέγονε καθ' ἡμᾶς, προσκεκύνηκε μεθ'
Hebr 1, 6 ἡμῶν ὡς ἄνθρωπος, καίτοι προσκυνούσης αὐτὸν τῆς ἄνω πληθύος καὶ τῶν ἁγίων πνευ-
Deut 32, 43 μάτων λέγοντός τε Μωυσέος περὶ αὐτοῦ· εὐφράνθητε, οὐρανοί, ἅμα αὐτῶι καὶ
προσκυνησάτωσαν αὐτῶι πάντες υἱοὶ θεοῦ, τί τὸ ξένον ἢ τῆς οἰκονομίας λόγοις
Eph. 5, 2 ἀνάρμοστον, εἰ κεχρημάτικεν ἀρχιερεὺς ὡς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας ἑαυτόν τε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ
2 Cor. 2, 15 ἡμᾶς ἀνατιθεὶς δι' ἑαυτοῦ τε καὶ ἐν ἑαυτῶι τῶι θεῶι καὶ πατρί; Χριστοῦ γὰρ ἐσμὲν εὐωδία
κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ' ἥκιστα μὲν ἐν κόσμωι τῶι δέοντι πεπρᾶχθαι ταυτὶ διισχυ-
ρίζεται πάλιν ὁ γεννάδας οὑτοσί, μόνον δὲ οὐχὶ καταμειδιᾶι τῶν οὕτω ταῦτ' ἔχειν ὑπειλη-
φότων καὶ τοῖς θείοις σκέμμασιν ἀνοσίως ἐπιτιμῶν οὕτω πού φησιν

Loofs **11** Ἀποστόλου γὰρ ἀκούοντες ὄνομα, τὸν θεὸν λόγον νοοῦσιν ἀπόστολον· ἀρχιερέως
p. 232, 8-17 ἀναγινώσκοντες κλῆσιν, θεότητα τὸν ἀρχιερέα φαντάζονται παραδόξου φρενοβλαβείας ἰδέαι.
Hebr 3, 1

1, 1 = Exc Mai Merc V; 39 40 adfert Tim arm. p. 100

1—38 V 39 40 VVa

1 προηγορευκὼς scripsi προσηγορευκὼσ V 8 μου] σου V 12 malim ἀντιτετάξεται γεννικῶς ed Rom γενικῶσ V 19 οὗτοσ V malim αὐτός 21 μου suspectum 39 νεστορίου V in mg

τίς γὰρ ἀποστόλου λειτουργίαν μαθών, οὐκ εὐθὺς ἄνθρωπον μηνυόμενον ἔγνω; τίς ἀρχιε- [P 137] ρέως ὀνομασίαν ἀκούων, θεότητος ⟨ἂν⟩ οὐσίαν τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν; εἰ γὰρ ἀρχιερεὺς ἡ θεότης, τίς ὁ τῆι παρὰ τῆς ἀρχιερωσύνης λειτουργίαι θεραπευόμενος; εἰ θεὸς ὁ προσφέρων, οὐδεὶς ὧι προσφέρεται. τί γὰρ θεότητος ἄξιον, ἵν' ὡς ἐλάττων προσφέρηι τῶι μείζονι;

2 Προσεπάγει δὲ τούτοις· Πόθεν οὖν αὐτοῖς ὁ θεὸς κεκλῆσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη [Loofs] ὁ θυσίας εἰς προκοπὴν ἰδίαν κατὰ τοὺς ἀρχιερέας μὴ χρήιζων; ὁ θεότητος κτήτωρ ἐξ [p. 233, 4-7] ἀνθρώπων ληφθεὶς ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν. [Hebr. 5, 1]

Οὐκοῦν οὐδὲ ἀπεστάλθαι φῂς εἰς τόνδε τὸν κόσμον τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; πεφενάκικεν οὖν ἄρα κατὰ τὸ εἰκὸς τοὺς δι' αὐτοῦ κεκλημένους ὁ σοφώτατος Παῦλος· ἔφη γὰρ ὅτι ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν αὐτοῦ γενόμενον ἐκ γυναικός, γενόμενον [Gal. 4, 4] ὑπὸ νόμον, ἀλοίη δ' ἂν κατὰ σὲ καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐρραψωιδηκὼς εἰκῆι καὶ τὰ ἀνέφικτα ζητῶν· ἔφη γάρ που πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεόν· ἐξαπόστειλον [Ps. 42, 3] τὸ φῶς σου καὶ τὴν ἀλήθειάν σου. [PG 117] τί δέ; εἰπέ μοι, οὐχὶ καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ψευδοεπήσει τάχα που λέγων οὐ γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν υἱὸν εἰς τὸν κόσμον, [Ioh. 3, 17] ἵνα κρίνηι τὸν κόσμον, ἀλλ' ἵνα σωθῆι ὁ κόσμος δι' αὐτοῦ, καὶ πάλιν ἐγὼ [Ioh. 8, 42] ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἥκω; γράφει δέ που καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης περὶ αὐτοῦ· ὁ λαμβάνων αὐτοῦ τὴν μαρτυρίαν ἐσφράγισεν ὅτι ὁ θεὸς ἀληθής ἐστιν· [Ioh. 3, 33-34] ὃν γὰρ ἀπέστειλεν ὁ θεός, τὰ ῥήματα τοῦ θεοῦ λαλεῖ. ἀπεστάλθαι δὲ φαμὲν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον τὸ τῆς ἀποστολῆς ὄνομά τε καὶ χρῆμα μετὰ τῶν τῆς κενώσεως ἔχοντα μέτρων, σὺ δὲ δὴ δέδιας ἀμαθῶς καὶ αὐτῶι προσνέμειν ἐρυθριᾶις ἀνθ' ὅτου τό τε τῆς ἀποστολῆς καὶ τῆς ἀρχιερωσύνης ὄνομά τε καὶ χρῆμα; ἆρα γὰρ ἁρμόσειν ὑπείληφας ὡς ἑτέρωι παρ' αὐτὸν ἀνθρώπωι τῶι ἐκ γυναικός, ψιλὴν ἔχοντι τὴν συνάφειαν κατὰ σὲ καὶ ὡς ἐν ἰσότητι μόνης τῆς ἀξίας; πῶς οὖν ἔτι τὰ καθ' ἡμᾶς ὀνήσας ὁρᾶται θεὸς ὢν ὁ λόγος, [P 138] εἰ καὶ προσκεκομίσμεθα δι' ἑτέρου τῶι θεῶι καὶ πατρί; οὐκέτι γὰρ δι' αὐτοῦ τὴν προσα- [Eph. 2, 18] γωγὴν ἐσχήκαμεν, ἀλλὰ γέγονεν ἡμῶν μεσίτης ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, τὸ τῆς θεότητος ὄνομα κατάπλαστον ἔχων. ἀλλὰ ναί, φησί, σμικρὸν ἂν εἴη τῶι ἐκ θεοῦ πατρὸς φύντι λόγωι τὸ ἱερουργεῖν. σμικρὸν ὁμολογουμένως, συνερῶ γάρ σοι πρεσβεύοντι τἀληθές· ἀλλ' οὐ γυμνῆι τῆι θεότητι κεχρημένος ἐπέφανε τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς, γεγονὼς δὲ μᾶλλον ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς, ὧι μέγα τι χρῆμα καὶ ἐξαίρετον ἡ ἱερουργία. εἰ δὲ δὴ παραιτεῖτο τὸ ἱερουργεῖν ὡς ἀνθρώπωι πρέπον ἢ γοῦν ἑτέρωι τῶι τῆς δουλείας ἔχοντι μέτρον, πῶς οὐκ ἄμεινον παρὰ πολὺ καὶ πρό γε τούτου παραιτεῖσθαι τὴν ἐνανθρώπησιν; ἀλλ' οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσατο δι' ἡμᾶς τὴν γέννησιν, οὑτοσὶ δέ, ὡς ἔφην, αἰσχύνεται τἀληθές, ἄσοφόν τε καὶ ἀνεπιστήμονα καταδεικνὺς ἑαυτόν, καίτοι τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος· οὐ γὰρ ἐπαι- [Rom. 1, 16] σχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον, δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῶι πιστεύοντι. θαυμάσειε δ' ἄν τις τὸν τοῦ θεοῦ λόγον τῆς ἁπάντων ἕνεκα σωτηρίας καὶ ζωῆς τοσαύτην ἀνασχόμενον παθεῖν τὴν ταπείνωσιν, ἣν οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ τῶν εἰκαίων ἡμῖν διδαγμάτων εὑρετὴς καὶ μόνον ὁμολογεῖν αἰσχύνεται, καίτοι δέον ἄγασθαι μὲν ἐπὶ τούτοις αὐτόν, ἀνακραγεῖν δὲ ὁμοῦ τῶι μακαρίωι προφήτηι· κύριε, εἰσακήκοα τὴν [Hab. 3, 2]

1, 2 = Exc. Mar. Merc. V; 2—5 repetuntur infra p. 69, 23

1—5 VVa 6—39 V

2 ἂν cod. Dresd. Chrysostom. ap. Loofs p. 232, 13 om. VVa 3 τῇ παρὰ cod. Dresd. παρὰ τῇ V, Va et hoc et altero [p. 69, 23] loco 9 κυρίλλου V in mg. 22 ἁρμόσειν Agellius ἁρμόσειεν V 28 συνερῶ Agellius συνεργῶ V 33 malim τὴν γέννησιν τὴν ἐκ γυναικός 37 ἀνασχόμενον scripsi ἀνασχομένω V 39 ἀνακεκραγεῖν V

ἀκοήν σου καὶ ἐφοβήθην· κατενόησα τὰ ἔργα σου καὶ ἐξέστην. ἐπειδὴ δὲ ἁπάσης αὐτῶι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀντεγειρομένης τρόπον τινὰ καὶ ἀντανιστώσης τὴν ἀλήθειαν ψυχρόν τε καὶ ἄυλον καὶ οὐδαμόθεν ἐπικουρούμενον ἀποφαινούσης αὐτῶι τὸν ἐπὶ τοῖς ἰδίοις εὑρήμασι λόγον, διηπόρηκεν οὐ μετρίως τῶν εἰς ὀρθότητά τε καὶ ἀλήθειαν ἐννοιῶν τε καὶ διασκέψεων, ταύτηι τοι καὶ ἃ μηδεὶς πώποτε τῶν εἰς ὀρθότητα τὴν δογμα- [P 139] τικὴν μεμαρτυρημένων ἢ πεφρονηκὼς ἢ λέγων ἁλίσκεται, ταύτας ποιεῖται τοῦ λόγου τὰς [PG 120] ἀφορμὰς σκιαμαχεῖ τε καὶ διατείνεται μάτην, ἀντεξάγοντος οὐδενὸς ἢ φιλονεικεῖν ἐθέλοντος [1 Cor. 9, 26] περὶ τούτων αὐτῶι, καὶ τοῦτο οἶμαί ἐστι τὸ εἰς ἀέρα δέρειν. ἔφη γάρ

[Loofs p. 232, 11-14] Τίς ἀποστόλου λειτουργίαν μαθών, οὐκ εὐθὺς ἄνθρωπον μηνυόμενον ἔγνω; τίς ἀρχιερέως ὀνομασίαν ἀκούων, θεότητος ⟨ἂν⟩ οὐσίαν τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν;

Ὅτε τοίνυν οὐδεὶς ὁ τοῦτο λέγων ἐστί, τίσιν, εἰπέ μοι, φιλονεικεῖς καὶ τὸ ταῖς ἁπάντων ψήφοις κατεγνωσμένον ὡς μόνος αὐτὸς ἀνατρέπων οἴει τάχα που καὶ γερῶν ἀξίαν ποιεῖσθαι τὴν ἔνστασιν; καίτοι πῶς οὐκ ἀληθὲς ὡς τοῦτο λέγοντος οὐδενὸς εἰς μέσον ἄγεις αὐτὸς ὃ σιωπᾶν ἄμεινον καὶ μὴ ταῖς τῶν ἁπλουστέρων ἐνίεσθαι ψυχαῖς; τίς γὰρ οὕτως ἐμβρόντητος, ὡς θεότητος οὐσίαν τὸν ἀρχιερέα νομίζειν; ἄνθρωπος ἦν Ἀαρών, καίτοι τὸ προύχειν τῶν ἄλλων ἐν ἱερωσύνηι τῆι θείαι λαχών. πῶς οὖν ἄν τις οὐσίαν θεότητος τὸν ἀρχιερέα νομίσειεν; ἢ πῶς ἂν οὐχὶ πάντηι τε καὶ πάντως ὁμολογήσειεν ἀνθρώπου γενέσθαι μνήμην, ὅταν ἡμῖν ὁ Μωυσέος ἀδελφὸς ὡς ἀρχιερεὺς ὀνομάζηται; ἀλλὰ γὰρ κοινόν τινα καὶ κατὰ παντὸς ἀρχιερέως τῶν καθ' ἡμᾶς ἰόντα τε καὶ πρέποντα προτιθεὶς τὸν λόγον, τῆς ἐν Χριστῶι νοουμένης οἰκονομίας τὸ παράδοξον παραλύειν ἐπιχειρεῖ καὶ οἷον ἐκ βάθρων αὐτῶν κατασείειν ἀποτολμᾶι τὸ θεῖον ἡμῶν μυστήριον, οὐκ ἐννοῶν ὅτι τεθεμελίωκεν [Mt. 16, 18] ὁ Χριστὸς ἐπὶ πέτραν τὴν ἐκκλησίαν καὶ πύλαι ἅιδου οὐ κατισχύσουσιν αὐτῆς. ἥκιστα μὲν γὰρ ἀξιοῖ τῆι κοινῆι καὶ ἁπάντων τῶν ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθότων ἕπεσθαι δόξηι, καινοτομεῖ * * καὶ μόνος ἀβασανίστως τὸ δοκοῦν. ἡμεῖς μὲν γάρ, καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἄνθρωπον γεγονότα καὶ ἱερουργῆσαι φαμὲν ἑαυτῶι καὶ τῶι πατρὶ τῆς πίστεως ἡμῶν τὴν ὁμολογίαν πρέπουσάν τε καὶ κατ' οὐδένα τρόπον ἀνάρμοστον τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις ποιήσασθαι τὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' οὐχ ὧδε ταῦτ' ἔχειν [P 140] ἐκείνωι δοκεῖ, ἰδίαι δὲ μᾶλλον καὶ ἀνὰ μέρος ἀπολαβὼν ὡς ἕτερον ὄντα Χριστὸν τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου παρά γε τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, αὐτὸν γενέσθαι φησὶν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, οἴεται δὲ καί ⟨τι⟩ τῶν εἰς εὐσέβειαν ἡκόντων ἐννοεῖν, ἐκεῖνο λέγων

[Loofs p. 232, 15-17] Εἰ θεὸς ὁ προσφέρων, οὐδεὶς ὧι προσφέρεται. τί γὰρ θεότητος ἄξιον, ἵν' ὡς ἐλάττων προσφέρηι τῶι μείζονι;

Ἀλλ' εἰ μέν τις ἦν ὁ διατεινόμενός τε καὶ λέγων αὐτὸν ἀληθῶς τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως τετάχθαι πρὸς ἱερουργίαν καὶ ἐν μέτροις εἶναι τοῖς λειτουργικοῖς ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας ὀνομάζεσθαι δεῖν ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον, σοφὴν ἂν ἐποιήσατο τὴν ἐπίπληξιν, πεποιῆσθαι δὲ καὶ ἐν κόσμωι φαίη τις ἂν αὐτῶι τὸν ἐπὶ τούτωι συλλογισμόν, οὐ γὰρ ἦν ἐν σπάνει τῶν ἱερουργῶν ἡ τῶν ὅλων κατάρχουσα φύσις, ἵν' ἑαυτῆι λειτουργήσειεν· ἐπειδὴ δὲ φύσει θεὸς ὑπάρχων ὁ μονογενὴς καὶ τὰς παρὰ τῶν ἱερατευόντων λειτουργίας δεχόμενος εἰς τὸ τῶν τεταγμένων εἰς ἱερουργίαν καταπεφοίτηκε μέτρον ἄνθρωπος γεγονώς, ὡς ἔφην, γένοιτο ἂν τῶν ἀτόπων οὐδέν, εἰ καλοῖτο πρὸς ἡμῶν [PG 121] καὶ ἀρχιερεύς. ἢ οὐ καταβέβηκεν ἐν τῆι τοῦ δούλου μορφῆι, μορφὴν δηλονότι δούλου

V

6 ποιῆται V 8 αὐτῶι Agellius αὐτῶν V 10 ἂν om. V cf. p. 55, 2 11 φιλονικεῖσ V 13 ποιῆσθαι V 14 οὕτως ed. Rom. οὗτοσ V 24 lacunam signaui e. g. supplendo δὲ διισχυριζόμενος αὐτός 30 τι addidi 33 προσφέρει V 37 ἐπίπληξιν Agellius ἀπόπληξιν V 38 σπάνη V 39 ἑαυτῆι Agellius ἐν αὐτῆ V 41 καλεῖτο V

λαβών, καίτοι χαρακτὴρ ὑπάρχων καὶ ἀπαύγασμα τῆς δόξης τοῦ πατρός; [Hebr. 1, 3] ἀλλ' οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. ὅτε τοίνυν ὁ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος ὡς θεός, ὁ ἐν μορφῆι καὶ ἰσότητι τοῦ γεγεννηκότος, κεχρημάτικε δοῦλος, τῶν ὑπὸ ζυγὰ δουλείας τὸ μέτρον οὐ διωθούμενος οἰκονομικῶς, ἀνθ' ὅτου δέδιας αὐτὸν καὶ ἀρχιερέα καλεῖν διὰ τὸ ἀνθρώπινον; καθιεροῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας διὰ τῆς πίστεως ἑαυτόν τε ὑπὲρ ἡμῶν ὡς εὐοσμώτατον θύμα προσκεκόμικεν τῶι πατρί. [Eph. 5, 2] ὁ δὲ οὐκ οἶδ' ὅ τι λέγων προσεπάγει τούτοις εὐθύς

Πόθεν οὖν ὁ θεὸς αὐτοῖς κεκλῆσθαι νῦν ἀρχιερεὺς ἐνομίσθη ὁ θυσίας εἰς προκοπὴν [Loofs p 233, 4-7] ἰδίαν μὴ χρῄζων; ὁ θεότητος κτήτωρ ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς ὑπὲρ ἀνθρώπων κα- [P 141] θίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν. [Hebr. 5, 1]

Πόθεν μὲν οὖν ἦν ἢ διὰ ποίαν αἰτίαν ὠνόμασται Χριστός, τουτέστιν ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ ἐκ θεοῦ λόγος, ἀπόστολος καὶ ἀρχιερεύς, διαρκῶς ἡμῖν ὁ λόγος ἀποδέδειχεν ἀρτίως· οἶμαι δὲ δεῖν οὐκ ἀβασάνιστον ἐᾶν τὴν ἀσυνήθη τε καὶ ξένην αὐτοῦ φωνήν. ἆρα γὰρ θεότητος κτήτορα τὸν ἐκ θεοῦ φησι λόγον, κἂν εἰ ἀνὰ μέρος βούλοιτό τις νοεῖν αὐτὸν καὶ δίχα σαρκός; ἆρ' ὡς παρ' αὐτὸν ἑτέραν τὴν θεότητα αὐτοῦ διορίζεται, ἧς οὐκ οἶδ' ὅπως, καθά φησιν αὐτός, γέγονε κτήτωρ ὡς προσειλημμένης ἔξωθεν καὶ ἐπισυμβάσης [αὐτῶι], καίτοι θεῶι κατὰ φύσιν [οὐκ] ὄντι, αὐτῶι ποτε, ὁποῖόν ἐστι τὸ παρὰ τῆς ἀρχαίας ἐκείνης γυναικός, φημὶ δὴ τῆς Εὔας, τεκούσης τὸν Σὴθ ἐκτησάμην ἄνθρωπον διὰ τοῦ θεοῦ; [Gen. 4, 1] ἀλλ' οἶμαι τοῦτό ἐστιν ἀπόβλητον παντελῶς αὐτῶι τε καὶ πᾶσι. τί οὖν ἀκυρολογεῖ καὶ παραρριπτεῖ φωνὰς ἀσυνέτους ἐπ' ἀναγκαίοις οὕτω πράγμασιν; ἢ οὐκ ἂν ὄφλοι γέλωτα καὶ φρενοβλαβείας γραφήν, εἰ δὴ βούλοιτό τις ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότητος κτήτορα λέγειν ἢ γοῦν τὸν ἵππον ἱππότητος; τίς ἆρα λοιπὸν ὁ τῆς θεότητος κτήτωρ, ὃς ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς τὰ πρὸς τὸν θεὸν καθίσταται; ἐρεῖ τάχα που διελὼν εἰς δύο τὸν ἕνα Χριστὸν * * τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου· τέτραπται γάρ πως εἰς τοῦτο καὶ νῦν ὁ σκοπὸς αὐτῶι. κτῆσις οὖν ἀνθρώπου γέγονεν ἡ θεότης, εἰπέ μοι, καὶ συνέβη τινὶ τῶν καθ' ἡμᾶς τὸ φύσει τε καὶ ἀληθείαι γενέσθαι θεὸν καὶ τῆς ἀνωτάτω πασῶν καὶ ὑπερτάτης οὐσίας καταπλουτῆσαι τὴν ὑπεροχήν; ἄπαγε τῆς δυσβουλίας, ἄνθρωπε· κεκτήσεται γὰρ οὐδεὶς καὶ ὡς ἰδίαν ἂν ἔχοι τὴν τῆς θεότητος φύσιν τῶν τελούντων ἐν γενητοῖς. ἴδιον ἦν τὸ σῶμα τοῦ λόγου καὶ ὡς ἕνα θεὸν καὶ Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον σὺν αὐτῶι προσκεκύνηκεν ἡ κτίσις καὶ δοξολογοῦσιν οἱ οὐρανοὶ καὶ σὺν αὐτοῖς ἡμεῖς. ὡς γὰρ ὁ προφήτης φησίν, ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ, [Hab 3, 3] [P 142] οὐχ ὡς ἀνθρώπου θεότητα κτησαμένου· πῶς γὰρ ἢ πόθεν; ἀλλ' ὡς ἐν προσλήψει σαρκὸς ἀνθρώπου γεγονότος τοῦ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγου. ἀλλ' ἔστω τυχὸν ὁ ἐξ ἀνθρώπων ληφθεὶς θεότητος κτήτωρ κατά γε τὸ αὐτῶι σοι δοκοῦν· πῶς καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ὡς [PG 124] ἀρχιερεὺς δηλονότι; πότερα οὖν γυμνὸς ἧς ἐκτήσατο θεότητος, ἱερατεύσει τῶι θεῶι ἢ ταύτην ἤδη πως ἰδίαν ἔχων; τουτὶ γὰρ οἶμαι καὶ ἕτερον οὐδὲν κατασημάνειεν ἂν τὸ κτήσασθαι λέγειν αὐτόν. ἀλλ' εἰ μὲν γυμνός, οὐκ ἐκτήσατο· εἰ δὲ ὡς ἰδίαν ἔχων αὐτήν, θεότης που πάντως ἱερατεύσει θεῶι. τί οὖν ἀλύεις ἄνω τε καὶ κάτω διακυκᾶις καὶ παρασημαίνων οὐκ ἐρυθριᾶις τῆς πίστεως τὴν παράδοσιν; ἔχει πρόφασιν ἀναγκαίαν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος κἂν ⟨εἰ⟩ ἱερατεῦσαι λέγοιτο τῶι πατρί· κεχρημάτικε γὰρ ἱερεὺς οὐ δίχα σαρκός, καθ' ἡμᾶς δὲ γεγονώς, ὡς ἔφην, οἷς καὶ ἐν εὐκλείας τάξει λελόγισται τῆς ἱερωσύνης τὰ αὐχήματα. καὶ καθ' ἕτερον δὲ τρόπον ἀταλαίπωρον ἰδεῖν ὥς ἐστι τῶν ἄγαν ἐκτοπω-

---

V

3 τῶν Agellius τόν V   5/6 εὐοσμότατον V   16 αὐτῶι deleui   17 οὐκ deleui   18 postulatur Κάϊν, est lapsus ipsius Cyrilli   22 ὅς scripsi ὁ V   24 lacunam signaui e g. supplendo εἰς τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καὶ   τέτραπται Agellius γέγραπται V   35 ἱερατεύσει ed. Rom. ἱερεύσει V   36 κατασημαίνειεν V   37 θεότησ Agellius θεότητόσ V   40 εἰ addidi   41 οἷς Agellius οὖσ V

ἅπαντες ἡγιάσθησαν ἢ ἐδοξάσθησαν· οὐκ ἄρα τῆς πρὸς υἱὸν συμμορφίας τὸ χρῆμα κατὰ
μόνην ἂν νοοῖτο τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν ἢ γοῦν τῆς ἀνθρωπότητος, ἀλλὰ καὶ καθ' ἕτερον
1 Cor. 15, 49 τρόπον. καὶ τοῦτο ἡμῖν παρίστησι λέγων ὁ μακάριος Παῦλος· καὶ καθὼς ἐφορέ-
σαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοικοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου,
χοικοῦ μὲν λέγων εἰκόνα τὴν τοῦ προπάτορος Ἀδάμ, ἐπουρανίου γε μὴν τὴν τοῦ Χριστοῦ.
τίς οὖν ⟨ἡ⟩ πρώτη τοῦ προπάτορος εἰκών; τὸ εὐπόριστον εἰς ἁμαρτίαν, τὸ ὑπὸ θάνατον
γενέσθαι καὶ φθοράν. ποία δὲ πάλιν ἡ τοῦ ἐπουρανίου; τὸ κατ' οὐδένα τρόπον ἡττᾶ-
PG 129 σθαι παθῶν, τὸ μὴ εἰδέναι πλημμελεῖν, τὸ μὴ ὑποκεῖσθαι θανάτωι καὶ φθορᾶι, ὁ ἁγιασμὸς
ἡ δικαιοσύνη καὶ ὅσα τούτοις ἀδελφά τε καὶ παραπλήσια. ἀλλ' οἶμαι, ταυτὶ πρέποι ἂν
τῆι θείαι τε καὶ ἀκηράτωι διακεκτῆσθαι φύσει. κρεῖττον γάρ ἐστι καὶ ἁμαρτίας καὶ
φθορᾶς ἁγιασμὸς καὶ δικαιοσύνη. ἀναφέρει δὲ καὶ ἡμᾶς ἐν τούτοις ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς
2 Petr. 1, 4 λόγος, τῆς θείας ἑαυτοῦ φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνων διὰ τοῦ πνεύματος. ἔχει τοίνυν
ἀδελφοὺς ἐοικότας αὐτῶι καὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως φοροῦντας εἰκόνα κατά γε τὸν τοῦ
P 147 ἡγιάσθαι τρόπον· οὕτω γὰρ ἐν ἡμῖν μορφοῦται Χριστός, μεταστοιχειοῦντος ὥσπερ ἡμᾶς
τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκ τῶν ἀνθρωπίνων εἰς τὰ αὐτοῦ. ταύτηι τοι καὶ πρὸς ἡμᾶς ὁ
Rom. 8, 9 μακάριος ἔφη Παῦλος· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι. οὐκοῦν
μεθίστησι μὲν ὁ υἱὸς οὐδὲν τὸ παράπαν τῶν πεποιημένων εἰς τὴν τῆς ἰδίας θεότητος φύσιν
2 Petr. 1, 4 (ἀμήχανον γάρ), ἐνσημαίνεται δέ πως τοῖς τῆς θείας φύσεως αὐτοῦ γεγονόσι κοινωνοῖς
διὰ τοῦ μετασχεῖν ἁγίου πνεύματος ἡ πρὸς αὐτὸν ἐμφέρεια νοητὴ καὶ τὸ τῆς ἀρρήτου
θεότητος κάλλος ταῖς τῶν ἁγίων ἐναστράπτει ψυχαῖς. τί τοίνυν ἡμῖν γυμνήν τε καὶ
μόνην τῆς σαρκὸς τὴν ἐμφέρειαν ἀπονέμων οὐκ ἐρυθριᾶις, τῆς θείας τε καὶ νοητῆς μορφώ-
σεως κατημεληκώς, μᾶλλον δὲ καὶ εἰς ἅπαν αὐτὴν ἀναιρῶν; ἀλλ' ὁ μὲν τῶν ὅλων κύριος
καὶ θεὸς μονογενὴς καθῆκεν ἑαυτὸν εἰς κένωσιν δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡμῖν χαρίσηται τῆς πρὸς
αὐτὸν ἀδελφότητος τὸ ἀξίωμα καὶ τῆς ἐνούσης αὐτῶι εὐγενείας τὸ ἀξιέραστον κάλλος· ὃ
δὲ ἁπάντων ἡμᾶς τῶν καλλίστων ἀποστερῶν ἄνθρωπον ἡμῖν ἁπλῶς ἀδελφὸν γεγενῆσθαί
φησι καὶ πιστόν, ὡς οἴεται, τὸν ἔν γε τούτοις ἡμῖν ἀποφαίνει λόγον προστιθείς
Loofs p. 234,10-16 Hebr. 2, 17. 18 Σκόπει καὶ τὸ τούτοις εὐθὺς συναπτόμενον· ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πιστὸς
ἀρχιερεὺς τὰ πρὸς τὸν θεόν. ἐν ὧι γὰρ πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δύ-
ναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. οὐκοῦν ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων· πα-
θητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος θεός.

Ὅτι μὲν οὖν ὧδέ τε φρονεῖν ἡιρημένος καὶ μὴν καὶ λέγειν ἀποτολμῶν ἀποδιίστησιν
πάλιν εἴς τε ὑποστάσεις ἰδικὰς καὶ μὴν καὶ πρόσωπα δύο τόν τε ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον
καὶ ὃν αὐτὸς ἡμῖν ἀρτίως ὡς θεοφόρον εἰσκεκόμικεν ἄνθρωπον, εἴπερ ἐστὶν ἕτερός τε καὶ
ἀνὰ μέρος ὁ παθὼν καὶ ἕτερος ὁ ζωοποιός, ἐνδοιάσειν οἶμαι παντελῶς οὐδένα· παραπαίει
Deut. 32, 32 δὲ καὶ ἑτέρως, τὸν ἐξ ἀμπέλου Σοδόμων οἶνον ἐκπεπωκὼς καὶ καταμεθύων τῆι πλάνηι καὶ
P 148 τάχα που μηδὲ εἰδὼς ὃ λέγει. ποῦ γὰρ ὠνόμασται θεὸς τοῦ Χριστοῦ (καταπέφρικα δὲ
λέγων) ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος; εἷς γὰρ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ μία πίστις ἡ εἰς αὐ-
τόν, οὐχ ὡς εἰς δύο καὶ ἀνὰ μέρος, ἀλλ' ὡς δι' ἑνὸς βαπτίσματος εἰς υἱὸν ἕνα καὶ θεὸν
καὶ κύριον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. οὐ γὰρ ὅτι γέγονε
καθ' ἡμᾶς, τὸ εἶναι θεὸς ἀπολέσει, πόθεν; οὔτε μὴν ὅτι θεὸς κατὰ φύσιν ἐστίν, τὴν πρὸς
ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἀπαράδεκτον ἔχει καὶ τὸ ἄνθρωπος εἶναι παραιτήσεται, μεμένηκε δὲ ὥσπερ

---

29 παθητός — 30 Tim. syr. f. 48a 39—p. 61, 2 Iustinian. c. Monophys. [Mai scriptt. uett. 7, 294] Κύριλλος ἐν τῶι τρίτωι τόμωι τῶι πρὸς Νεστόριον· οὐ γὰρ — Ἐμμανουήλ; eadem extant apud Leont. adu. Nestor. et Eutychian. 1 flor. 68 [Junglas, Leontius p. 31]

V

4 φορέσομεν V 6 ἡ addidi 35 σοδόμον V 40/41 τὴν πρὸς ἡμᾶς Iust. om. V

ἐν ἀνθρωπότητι θεός, οὕτω καὶ ἐν φύσει τε καὶ ὑπεροχῆι θεότητος ὤν, ἄνθρωπος οὐδὲν PG 132 ἧττόν ἐστιν. ἄμφω δὴ οὖν ἐν ταυτῶι καὶ εἷς θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ Ἐμμανουήλ. ἀλλ' ὁ χρηστὸς οὑτοσὶ τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον ὡς ἀκαλλῆ παραιτούμενος, ἀποφέρει τοῦ θεοῦ λόγου τὰ ἀνθρώπινα, ἵν' ὁρῶιτο λοιπὸν κατ' οὐδένα τρόπον ὀνήσας τὰ καθ' ἡμᾶς. οὐ γάρτοι φησὶν αὐτὸν ἐλεήμονά τε καὶ πιστὸν ἀρχιερέα γενέσθαι, προσνέμει δὲ μᾶλλον ὡς ἑτέρωι παρ' αὐτὸν τὸ χρῆμα τῶι πεπονθότι. καίτοι πῶς οὐκ ἔδει μυσταγωγὸν εἶναι θέλοντα σοφὸν τῶν ἐν τῆι θεοπνεύστωι γραφῆι φωνῶν τε καὶ ἐννοιῶν ἀκριβῆ ποιεῖσθαι τὴν ἄθροισιν ἐννοεῖν τε ὅτι καὶ θεοπρεπὲς ἀληθῶς τὸ χρῆμά ἐστι καὶ οὐκ ἔξω λόγου τοῦ τῆι κενώσει πρέποντός τε καὶ ἐοικότος; καὶ τίνα τρόπον; ἐροῦμεν βραχυλογοῦντες ὡς ἔνι. κατεχρησμώιδησε μὲν γὰρ ὁ τῶν ὅλων θεὸς τοῖς ἀρχαιοτέροις τὸν νόμον μεσολαβοῦντος Μωσέως, ἀλλ' οὐκ ἦν ἐν νόμωι τὸ δύνασθαι κατορθοῦν τοῖς ἐθέλουσιν ἀμωμήτως τὸ ἀγαθόν. τετελείωκε γὰρ οὐδέν, ἀλλ' οὐδὲ ἄμεμπτος ἦν ἡ πρώτη διαθήκη, κατάκριμα δὲ Hebr. 7, 19 διακονίας ὠνόμαζεν αὐτὴν ὁ πάνσοφος Παῦλος, ἀκούω δὲ λέγοντος· cf. 2 Cor. 3, 9 οἴδαμεν ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῶι νόμωι λέγει, ἵνα πᾶν στόμα φραγῆι καὶ Rom. 3, 19. 20 ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῶι θεῶι, διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ. κατεργάζεται γὰρ ὁ νόμος [εἰς] P 149 ὀργὴν καὶ τὸ γράμμα ἀποκτέννει Rom. 4, 15 2 Cor. 3, 6 καὶ ὥς πού φησιν αὐτός, ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήισκει. Hebr. 10, 28 κατακρίνοντος τοίνυν τοῦ νόμου τοὺς ἁμαρτάνοντας καὶ τὴν ἐσχάτην ἔσθ' ὅτε ποινὴν καθορίζοντος τῶν ἠμεληκότων καὶ κατ' οὐδένα τρόπον οἰκτείραντος, πῶς οὐκ ἀναγκαία τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς ἡ τοῦ φιλοικτίρμονος καὶ ἐλεήμονος ἀληθῶς ἀρχιερέως ἀνάδειξις ἦν, παύοντος μὲν τὴν ἀράν, ἀνακόπτοντος δὲ τὴν δίκην καὶ ἀπαλλάττοντος τοὺς ἡμαρτηκότας ἀμνησικάκωι χάριτι καὶ τοῖς ἐξ ἡμερότητος νεύμασιν; ἐγὼ γάρ φησιν, εἰμὶ ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι. Ies. 43, 25 δεδικαιώμεθα γὰρ ἐν πίστει καὶ οὐκ ἐξ ἔργων Gal. 2, 16 νόμου κατὰ τὸ γεγραμμένον. εἰς τίνα δὴ οὖν πιστεύοντες δικαιούμεθα; οὐκ εἰς τὸν παθόντα δι' ἡμᾶς τὸν κατὰ σάρκα θάνατον; οὐκ εἰς ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν; οὐ τὸν θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλοντες καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν λελυτρώμεθα; εἰ μὲν οὖν εἰς ἄνθρωπον τῶν καθ' ἡμᾶς ἕνα πεπιστεύκαμεν καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον εἰς θεόν, ἀνθρωπολατρία τὸ χρῆμα καὶ ἕτερον οὐδὲν ὁμολογουμένως· εἰ δὲ θεὸν εἶναι τὸν πεπονθότα σαρκὶ πιστεύομεν, ὃς καὶ γέγονεν ἡμῶν ἀρχιερεύς, πεπλανήμεθα μὲν κατ' οὐδένα τρόπον, ἄνθρωπον δὲ γεγονότα τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἐπιγινώσκομεν, πράττεται δὲ οὕτω πρὸς ἡμῶν ἡ πίστις εἰς θεὸν τὸν ἔξω τιθέντα δίκης καὶ ἁμαρτιῶν ἀπαλλάττοντα τοὺς ἑναλόντας αὐταῖς. ἔχει Mt. 9, 6 γὰρ ἐξουσίαν ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐπὶ τῆς γῆς ἀφιέναι ἁμαρτίας, ὥς που καὶ αὐτός PG 133 φησιν. ἀντιπαραθέντες τοίνυν τῆι διὰ Χριστοῦ σωτηρίαι καὶ χάριτι τῆς νομικῆς ἀποτομίας, ἵν' οὕτως εἴπω, τὸ ἀπηνές, ἐλεήμονα φαμὲν ἀρχιερέα γενέσθαι Χριστόν. ἦν μὲν γὰρ καὶ ἔστι θεὸς ἀγαθὸς τῆι φύσει φιλοικτίρμων τε καὶ ἐλεήμων ἀεί, καὶ οὐκ ἐν χρόνωι τοῦτο γέγονεν, ἀλλ' * * εἰς ἡμᾶς ἐδείχθη τοιοῦτος. κατωνόμασται δὲ πιστὸς ὡς μένων ὅ P 150 ἐστιν, ἀεὶ κατά γε τὸ εἰρημένον καὶ ἐπ' αὐτοῦ τοῦ πατρός· πιστὸς δὲ ὁ θεός, ὃς οὐκ 1 Cor. 10, 13 ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δυνάμεθα. οὐκοῦν ἐλεήμων ἅμα καὶ πιστὸς ἀρχιερεὺς εἰς ἡμᾶς γέγονεν ὁ Ἐμμανουήλ. ὡς γὰρ ὁ Παῦλός φησιν, οἱ μὲν πλείονές Hebr. 7, 23-25 εἰσιν ἀρχιερεῖς γεγονότες διὰ τὸ θανάτωι κωλύεσθαι παραμένειν, ὁ δὲ διὰ τὸ μένειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα ἀπαράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύνην, ὅθεν καὶ σώιζειν εἰς τὸ παντελὲς δύναται τοὺς προσερχομένους δι' αὐτοῦ τῶι

V

2 θεός τε ὁμοῦ Iustinian. τὲ θσ̄ V   16 τοῦ θῦ V γρ. αὐτοῦ Vmg   εἰς deleui   17 ἀποκτένει V   37 lacunam signaui, e. g. supplendo ἄνωθεν καὶ διὰ παντός   39 παρ' ὅ, superscr. ὑπὲρ ὅ V

θεῶι πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἐντυγχάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. ὅτι δὲ μενένηκε θεὸς ὁ
ἐκ πατρὸς λόγος, καίτοι γεγονὼς ἱερεὺς κατὰ τὸ γεγραμμένον διὰ τὸ πρέπον τῆι μετὰ
σαρκὸς οἰκονομίαι σχῆμά τε καὶ μέτρον, ἀποχρῶν ἡμῖν εἰς πληροφορίαν ὁ τοῦ μακαρίου
Hebr. 8, 1. 2 Παύλου γεγένηται λόγος. ἔφη γὰρ πάλιν· κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς εἰρημένοις,
τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾶι τοῦ θρόνου τῆς μεγαλω-
σύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῶν ἁγίων λειτουργὸς καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀλη-
θινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος καὶ οὐκ ἄνθρωπος. ἄθρει δὴ οὖν ἄθρει τὸν ἐκ
θεοῦ φύντα λόγον διαπρέποντα μὲν ὡς θεὸν ταῖς ὑπερτάταις εὐκλείαις καὶ ἐν τοῖς θεότη-
τος θώκοις, ἱερουργοῦντα δὲ τὸν αὐτὸν ὡς ἄνθρωπον καὶ οὐκ ἐπίγειον τινὰ θυσίαν προ-
σκομίζοντα τῶι πατρί, θείαν δὲ μᾶλλον καὶ νοητὴν καὶ σκηνὴν ὥσπερ ἁγίαν ἔχοντα τὸν
Hebr. 7, 16 οὐρανόν. οὐ γὰρ κατὰ νόμον ἐντολῆς σαρκίνης γέγονεν ἀρχιερεύς, ἀλλὰ
κατὰ δύναμιν ζωῆς ἀκαταλύτου, καθὰ γέγραπται. πιστὸς οὖν ἄρα καὶ κατὰ
τοῦτο καὶ τοῖς προσιοῦσιν ἐχέγγυος εἴς γε τὸ δύνασθαι καὶ μάλα ῥαιδίως διασώιζειν αὐτούς·
Hebr. 10, 14 αἵματι γὰρ τῶι ἰδίωι καὶ μιᾶι προσφορᾶι τετελείωκεν εἰς τὸ διηνεκὲς τοὺς ἁγιαζο-
Hebr. 2, 18 μένους. τουτὶ γὰρ οἶμαι δηλοῦν τὸν ἱερὸν ἡμῖν λέγοντα Παῦλον· ἐν ὧι γὰρ πέπον-
θεν αὐτὸς πειρασθείς, δύναται τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι. τί τοίνυν
ἡμῖν τῶν εἰς εὐσέβειαν ἀφειδήσας ἐννοιῶν καὶ τῶν εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἀποφοιτήσας
P 151 λόγων, ›ὁ παθών‹, φησίν, ›ἀρχιερεὺς ἐλεήμων· παθητὸς δὲ ὁ ναός, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ
πεπονθότος θεός‹;

Ὅτι μὲν οὖν σαρκὶ πέπονθεν ἑκὼν δι' ἡμᾶς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἐν ἰδίωι καιρῶι δειχθή-
σεται· ὅτι δὲ μερίζει τὸν ἀμέριστον καὶ δύο πρεσβεύει Χριστοὺς τῆι τῶν ἰδίων ἐννοιῶν
δυνάμει, κἂν εἰ φαίνοιτό που Χριστὸν ἕνα λέγων, οὐδὲν ἧττον ἐλεγχθήσεται καὶ διὰ τῶν
εὐθὺς ἐπενηνεγμένων· ἔφη γὰρ πάλιν

Loofs 234,16-235,4 **3** Σπέρμα Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων·
Hebr. 13, 8 Ioh. 8, 58 πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμί· ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀν-
θρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε
PG 136 τὸν πατέρα. ἀπεστάλη [δὲ] ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις
Ioh. 14, 9 Lc. 4, 18 ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν· πνεῦμα γὰρ κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με.

Iud. 14 Διορίζεις οὖν εἰς δύο δὴ πάλιν καὶ μάλα σαφῶς· εἶτα πῶς οὐκ ἐλήλεγξαι ψυχικὸς
καὶ πνεῦμα μὴ ἔχων, καθά φησι τοῦ σωτῆρος ὁ μαθητής; ἀλλ' ἥ γε τῆς ἀληθείας δύναμις
τοῖς σοῖς, ὦ οὗτος, ἀντιτετάξεται λόγοις. διισχυριζόμεθα γὰρ αὐτὸν τὸν ἐκ θεοῦ πα-
Hebr. 2, 16 τρὸς λόγον ἐπιλαβέσθαι σπέρματος Ἀβραὰμ καὶ ἴδιον ποιήσασθαι σῶμα ψυχὴν ἔχον τὴν
λογικὴν τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθέν. καὶ δὴ καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ ⟨Χριστὸν⟩ ἕνα
Hebr. 13, 8 τε καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι φαμὲν τὸν χθὲς καὶ σήμερον καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας ὄντα τε
πρὸ Ἀβραὰμ θεικῶς, γεγονότα δὲ καὶ μετὰ τοῦτο ἄνθρωπον καὶ γέννησιν ὑπομεῖναι τὴν ἐκ
Ioh. 8, 58 γυναικός. οὐκοῦν οὐ ψευδοεπήσει λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, πρὶν Ἀβραὰμ γενέ-
σθαι, ἐγὼ εἰμί. ἀλλ' οὐ συνίησιν ὅλως ὅ τι ποτέ ἐστι τὸ χθὲς καὶ σήμερον
καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. ἵνα γὰρ ἀίδιον ὄντα καὶ ὡσαύτως ἔχοντα κατὰ φύσιν καὶ
τροπῆς ἀμείνω καὶ μεταβολῆς τὸν τοῦ θεοῦ καταδείξηι λόγον, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος,
P 152 εἰς καιροὺς μὲν διέστησε τρεῖς τὸν ἅπαντα χρόνον, τίθησι δὲ τὸ μὲν χθές ἐπὶ τοῦ παρωι-

---

3 cf. Exc. Eph. XVII Apol. adu. Or. 85; 24—28 = p. 58, 25—28 27. 28 — ἀνάβλεψιν Tim. Patrol. or. 13, 233

1—23. 29—40 V 24—28 VVa
13 ἐχέγγυος ed. Rom. ἐχέγγυον V 27 δὲ V om. Va, V p. 65, 12 30 γε Agellius τε V
32 ἔχον Agellius ἔχων V 33 Χριστὸν addidi

χηκότος, ἐπὶ δέ γε τοῦ ἐνεστηκότος τὸ σήμερον καὶ ἐπὶ τοῦ μέλλοντος τὸ εἰς αἰῶνας·
ὁ δὲ ἄγροικος οὑτοσὶ τὸ χθὲς καὶ σήμερον ὡς ἐπ' ἀνθρώπου δέχεται παρ' αὐτὸν κοι-
νοῦ παραλόγως, οὐκ ἐννοῶν ὅτι πρεσβύτερόν τε καὶ προυπάρχοντα τῆς ἑαυτοῦ γεννήσεως
ἀποφανεῖ πάντηι τε καὶ πάντως, εἴπερ ἦν ὅλως καὶ κατὰ τὴν χθές, ὅπερ ἐστὶ τοῦ παρωι-
χηκότος καιροῦ σημαντικόν. ὅτι μὲν ⟨οὖν⟩ οὐχ ἕτερος ὁ χθὲς καὶ σήμερον Ἰησοῦς
Χριστός, ἕτερος δὲ ὁ λέγων πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμί, ἀλλ' εἷς τε καὶ ὁ Ioh. 8, 58
αὐτὸς καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ, ἀνθρώπου καθ' ἡμᾶς γεγονότος τοῦ λόγου καὶ τῆι ἰδίαι φύσει
τετηρηκότος, καὶ ὅτε γέγονε σάρξ, τὸ ἄναρχον ἐν χρόνωι, καταθρήσαι τις ἂν καὶ ἀταλαι-
πώρως κομιδῆι διά γε τῆς θεοπνεύστου γραφῆς. [ὃ] φησὶ μὲν γὰρ ὁ μακάριος εὐαγ-
γελιστὴς Ἰωάννης περὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· Ἰωάννης μαρτυρεῖ περὶ Ioh. 1, 15
αὐτοῦ καὶ κέκραγε λέγων· ὁ ὀπίσω μου ἐρχόμενος ἔμπροσθέν μου γέγονεν, 11
ὅτι πρῶτός μου ἦν, καὶ πάλιν· τῆι ἐπαύριον βλέπει τὸν Ἰησοῦν ἐρχόμενον Ioh. 1, 29. 30
πρὸς αὐτὸν καὶ λέγει· ἴδε ὁ ἀμνὸς τοῦ θεοῦ ὁ αἴρων τὴν ἁμαρτίαν τοῦ
κόσμου· οὗτός ἐστι περὶ οὗ ἐγὼ εἶπον· ὀπίσω μου ἔρχεται ἀνὴρ ὃς ἔμπρο-
σθέν μου γέγονεν, ὅτι πρῶτός μου ἦν. ὁρᾶις οὖν ἄρα καὶ μάλα σαφῶς τὸν
θεσπέσιον βαπτιστὴν ἄνδρα λέγοντα τὸν Ἰησοῦν καὶ ὀπίσω μὲν ἐρχόμενον ὡς ὀψιγενῆ τε
καὶ μετ' αὐτόν, προυπάρχοντά γε μὴν αὐτοῦ καὶ προυφεστηκότα· δηλοῖ γὰρ οἶμαι τουτὶ τὸ
ὅτι πρῶτός μου ἦν, καὶ ἔμπροσθέν μου γέγονεν. εἶτα πῶς εἴπερ ἐστὶν ἀνήρ, PG 137
προυφεστηκὼς νοεῖται καὶ προυπάρχειν λέγεται τοῦ προειληφότος κατὰ τὸν χρόνον καὶ
πρεσβυτέραν ἔχοντος τὴν κατὰ σάρκα αὐτοῦ γέννησιν; εἰ μὲν γὰρ ἐπί τινος τῶν καθ' ἡμᾶς
ταυτὶ λέγοιτο τυχόν, ἀπορήσειεν ἂν οἶμαί που καὶ ἀπαστισοῦν [εἰς] ἀπολογίας· ἐπὶ δέ γε P 153
τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ τὸ ἐμποδὼν οὐδέν. οἰκειοῦται μὲν γὰρ ὁ ἐκ θεοῦ
⟨καὶ πατρὸς λόγος⟩ τῆς ἰδίας σαρκὸς τὴν γέννησιν, πλὴν οὐκ ἠγνόηκεν ὅτι τῶν αἰώνων
ἐστὶ ποιητὴς καὶ προυφέστηκεν ὡς θεὸς καὶ τῶι ἰδίωι πατρὶ συναίδιος. οὐ γάρτοι
φαμὲν ὅτι τῆι γεννήσει τοῦ ἰδίου σώματος σύγχρονον ἔχει τὴν ὕπαρξιν, ἀλλ' ἦν, ὡς ἔφην,
ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὐσίας ἀπορρήτως γεγεννημένος. οὐκοῦν ἔχων τὸ εἶναι
πρὸ Ἀβραὰμ ὡς θεός, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐκ ἂν διαψεύσαιτο λέγων ὡς εἷς ἀλη-
θῶς καὶ υἱὸς καὶ κύριος· πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμί. καὶ μήτοι θαυμάσηις Ioh. 8, 58
εἰ τῆι ἰδίαι νενέμηκε φύσει τὸ εἶναι πρὸ Ἀβραάμ, διαλογίζου δὲ μᾶλλον ὅτι καίτοι τὸ σῶμα
λαβὼν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ἔφη πρὸς τὸν Νικόδημον εἰ τὰ ἐπίγεια εἶπον ὑμῖν Ioh. 3, 12. 13
καὶ οὐ πιστεύετε, πῶς ἐὰν εἴπω ὑμῖν τὰ ἐπουράνια, πιστεύσετε; καὶ οὐ- 31
δεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν εἰ μὴ ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς, ὁ υἱὸς
τοῦ ἀνθρώπου, καίτοι κεχρημάτικε καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, γεννηθεὶς ἐκ γυναικὸς κατὰ
σάρκα. ψευδοεπήσει δὴ οὖν καταβεβηκέναι λέγων ἐξ οὐρανοῦ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου,
τουτέστιν ἑαυτόν; μὴ γένοιτο· καὶ γάρ ἐστιν αὐτὸς ἡ ἀλήθεια. πῶς οὖν ἄνωθεν ὁ
υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νοοῖτ' ἂν εἰκότως; ὅτι θεὸς ὢν ὁ λόγος καὶ ἐκ τῆς ἀνωτάτω πασῶν
οὐσίας καταβεβηκέναι λέγεται καὶ δούλου μορφὴν ἀναλαβεῖν, εἶτα διαλέγεται πρὸς ἡμᾶς,
οὐχ ὡς γυμνὸς ἔτι λόγος, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς καὶ ὡς εἷς ἤδη νοούμενος μετὰ
τῆς ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκός. ὥσπερ δὲ διὰ τὸ τῆι κενώσει πρέπον οἰκειοῦται πάντα
τὰ τοῦ ἰδίου σώματος, καίτοι τὴν φύσιν ἀσώματος ὤν, οὕτω καὶ ἄνωθεν ὢν αὐτὸς καὶ ἐξ
οὐρανοῦ τὸ ἄνωθεν ἥκειν ἀπονέμει πάλιν ἑαυτῶι, καὶ ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, κἂν εἰ γε-
γέννηται κατὰ σάρκα μεθ' ἡμῶν ἐκ γυναικός. γέγονε τοίνυν ἴδια μὲν τοῦ λόγου τὰ τῆς P 154
ἀνθρωπότητος, ἴδια δὲ πάλιν τῆς ἀνθρωπότητος τὰ αὐτοῦ τοῦ λόγου. εἷς γὰρ οὕτω
νοεῖται Χριστὸς καὶ υἱὸς καὶ κύριος. ἐπειδὴ δὲ προστέθεικεν ὁ καινοτόμος οὑτοσὶ ὅτι

V

2 δέχεται παρ' αὐτὸν scripsi λέγεται παρ' αὐτοῦ V 5 οὖν addidi 9 ὃ del. Agellius 13/14 τοῦ κόσμου τὴν ἁμαρτίαν V 21 εἰς deleui 23 καὶ πατρὸς λόγος addidi 29 νενέμηκε Agellius τετίμηκε V 41/42 γεγένηται V

Loofs p. 234,18-235,1 Ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελ-
Ioh. 14, 9 φότητα, οὐχ ὁ λέγων ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.

Φέρε δὴ πάλιν ὅ τι ποτέ ἐστιν ὅ φησιν ἐν τούτοις, ὡς ἔνι, περιαθρήσομεν. ὅτι
μὲν γὰρ εἰκών ἐστι καὶ χαρακτὴρ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὁ υἱός, διωμολόγηκε καὶ αὐτός· τίς
δ' ἂν εἴη λοιπὸν ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, δῆλον δὲ ὅτι
τὴν πρὸς ἡμᾶς, διδασκέτω παρελθών. οὐ γάρ που φαίη τις ἂν ὡς ὁ καθ' ἡμᾶς φαινό-
μενος ἄνθρωπος οἷον Βαρνάβας τυχὸν ἢ Παῦλος ἢ γοῦν ἕτερός τις τῶν τελούντων ἐν ἀν-
θρώποις ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀδελφότητα λαβεῖν λέγοιτο ἂν ὡς ἕτερόν τι παρὰ
PG 140 τοῦτο ὑπάρχων, εἶθ' οὕτω λαβών· ἔστι δὲ μᾶλλον ἕν γε τῶι εἶναι τοῦθ' ὅπερ ἐστίν. οὐ-
κοῦν οὐκ ἄνθρωπός τις ὑπάρχων, ὡς ἕτερόν τι παρ' ἑαυτόν, λαβεῖν ἂν νοοῖτο τὸ εἶναι ὅ
ἐστι, πρέποι δ' ἂν μᾶλλον τῶι ἐκ θεοῦ φύντι λόγωι τὸ ἀσύντακτον ἔχοντι πρὸς ἡμᾶς κατά
γε τοὺς τῆς ἰδίας φύσεως λόγους ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀδελ-
φότητα λαβεῖν. καὶ πρός γε τοῦτο ἡμῖν ὁ τῆς ἀληθείας ἐπαγωνιεῖται λόγος καὶ τῆς
ἀμωμήτου πίστεως ἡ παράδοσις. ἄραρεν οὖν ὅτι ἐν μορφῆι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς θεὸς
λόγος ἀδελφὸς ἡμῖν κατὰ πάντα γέγονε, ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σώματος ἀδελφότητα λα-
Ioh. 14, 9 βών, καὶ οὐκ ἂν διαψεύσαιτο λέγων· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. εἰ
μὲν γάρ τις τῶν ἐν ἡμῖν ἀμαθίας εἰς τοῦτο κατώλισθεν ἐννοιῶν, ὡς οἴεσθαι καὶ αὐτὸν
τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεὸν κατακομίζεσθαι δεῖν, εἴς γε τὸ χρῆναι φημὶ τὴν
πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν ἔχειν, δῆλον δὲ ὅτι τὴν σωματικήν, ὀρθῶς ἐδεδίει μὴ ἄρα που λέγον-
P 155 τος τοῦ Χριστοῦ ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα καὶ αὐτὸν ὑποτοπήσειε τὸν
ἐξ οὗπέρ ἐστιν, ἐν εἴδει τε εἶναι τῶι καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν τοῖς κατὰ σῶμα σχηματισμοῖς·
ἐπειδὴ δὲ καὶ υἱὸς ἀνθρώπου γεγονὼς τὸ εἶναι θεὸς διεσώσατο καὶ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως
κάλλος ἀπαραποίητον ἔχει, κατοκνήσαιμ' ἂν οὐδαμῶς εἰπεῖν ὅτι καὶ τὴν πρὸς ἡμᾶς ὁμοίωσιν
ἔχει κατά γε τὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος ὁ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καίτοι θεὸς ὢν φύσει
Hebr. 1, 3 καὶ χαρακτὴρ τῆς ὑποστάσεως τοῦ γεγεννηκότος. εἷς οὖν ἄρα καὶ ὁ αὐτός, παραπλή-
σιος μὲν τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ σάρκα, δεικνύων δὲ καὶ αὐτὸν ἐν ἰδίαι φύσει τὸν γεννήτορα,
κατά γε φημὶ τὸ εἶναι θεός. ὁ δὲ τοῦτο μὲν οὐ συνίησι, πόθεν; παρασημαίνων δὲ
ὥσπερ τὸν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιβδήλως ἔχοντα τοῦ μυστηρίου λόγον, ἕτερον ἡμῖν καὶ ἕτερον
εἰσκομίζει Χριστὸν καὶ τοῖς Ἰουδαικοῖς ἐγκλήμασιν ἐναλοὺς οὐδὲ ὁποιπέρ ἐστι καὶ ἵν' ἥκει
κακῶν, αἰσθάνεται. ἤκουον μὲν γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ θεοῦ διακεκραγότος δι' ἑνὸς
Mich. 5, 2 τῶν ἁγίων προφητῶν περὶ τοῦ Ἐμμανουήλ· καὶ σύ, Βηθλεέμ, οἶκος τοῦ Ἐφραθᾶ,
ὀλιγοστὸς εἶ τοῦ εἶναι ἐν χιλιάσιν Ἰούδα· ἐκ σοῦ μοι ἐξελεύσεται τοῦ εἶ-
ναι εἰς ἄρχοντα ἐν τῶι Ἰσραὴλ καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν
Ies. 53, 8 αἰῶνος. καὶ πάλιν· τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ
τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ. εἶτα συνιέντες οὐδαμῶς τὸ μυστήριον οὔτε μὴν εἰδότες ὅτι
καίτοι θεὸς ὢν φύσει καὶ τῆς ὑπάρξεως τὴν ἀρχὴν ἄποπτόν τε καὶ ἀκατάληπτον ἔχων
κεχρημάτικε Βηθλεεμίτης ὡς ἐκ ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ Δαυίδ, ἐκεῖ γεννηθεὶς κατὰ σάρκα, πρὸς
Ioh. 7, 25-27 ἀλλήλους ἔφασκον· οὐχ οὗτός ἐστιν ὃν ζητοῦσιν ἀποκτεῖναι; ἴδε παρρησίαι
λαλεῖ καὶ οὐδὲν αὐτῶι λέγουσι· μήποτε ἔγνωσαν οἱ ἄρχοντες ὅτι οὗτός
ἐστιν ὁ Χριστός; ἀλλὰ τοῦτον οἴδαμεν πόθεν ἐστίν, ὁ δὲ Χριστὸς ὅταν
ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πόθεν ἐστίν. ἤκουον γάρ, ὡς ἔφην, τοῦ προφήτου
λέγοντος ἐναργῶς τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται; καὶ ὅτι τὰς ἐξόδους ἤτοι τὴν
PG 141 P 156 ὕπαρξιν πρὸ παντὸς αἰῶνος ἔχει. ἄθρει δή μοι πάλιν τῆς Ἰουδαίων ἐμβροντησίας τὸ
Ioh. 7, 40-42 μέγεθος. φάσκοντες γὰρ ὅτι ὁ Χριστὸς ὅταν ἔρχηται, οὐδεὶς γινώσκει πό-
θεν ἐστί, πάλιν πρὸς ἀλλήλους ἔλεγον· οὗτός ἐστιν ἀληθῶς ὁ προφήτης· ἄλλοι

V

19 πρός scripsi καθ' V

δὲ ἔλεγον, φησίν, ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Χριστός· οἱ δὲ ἔλεγον· μὴ γὰρ ἐκ τῆς Γαλιλαίας ὁ Χριστὸς ἔρχεται; οὐχὶ ἡ γραφὴ εἶπεν ὅτι ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ ἀπὸ Βηθλεὲμ τῆς κώμης, ὅπου ἦν Δαυίδ, ὁ Χριστὸς ἔρχεται; ὁρᾶις οὖν ὅπως καὶ καταμεθύουσι, καὶ τὸ ἄναρχον θεικῶς καὶ τὴν ἐν χρόνωι γέννησιν σαρκικὴν ὁμολογοῦντες αὐτοῦ; ἀλλ' οὐκ ἂν εἰς οὕτως ἐκτόπους ἀπεκομίζοντο δυσβουλίας, εἴπερ ἤιδεσαν ἀληθῶς ὅτι θεὸς ὢν ὁ λόγος ἐκ ῥίζης τῆς Ἰεσσαὶ καὶ Δαυὶδ καὶ τῆς ἁγίας παρθένου προῆλθεν ἄνθρωπος, ὠνόμασται δὲ καὶ Βηθλεεμίτης ὁ γῆς τε καὶ οὐρανοῦ καὶ τῶν ὅλων δεσπότης· συνεπτώχευσε γὰρ ἡμῖν πλούσιος ὢν κατὰ τὸ γεγραμμένον. [2 Cor. 8, 9] τί τοιγαροῦν ταῖς τῶν Ἰουδαίων τερθρείαις σαυτὸν ἐνιεὶς πεφρόνηκάς τε καὶ λέγεις ἃ μήτε θέμις εἰπεῖν μήτε μὴν ἐννοεῖν ἀζήμιον; ἕνα μεθ' ἡμῶν ὁμολόγει Χριστὸν καὶ μὴ διατέμνων εἰς δύο δὴ πάλιν ἐκεῖνο λέγε

Ἀπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. [Loofs p. 235, 1-3]

Εἶτα ὅποι ποτὲ βαδιεῖται τῶν θεηγόρων ὁ λόγος, οἳ μυσταγωγοὶ γεγόνασι τῆς ὑπ' οὐρανόν; αὐτὸν γὰρ διακεκράγασι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον σωτῆρα τῶν ὅλων γενέσθαι καὶ λυτρωτήν, οὐχ ὡς ἀνθρώπου μεσιτεύοντος παρ' αὐτὸν ἑτέρου καθάπερ ἀμέλει καὶ ὁ Μωσῆς, ἐν εἴδει δὲ μᾶλλον καὶ ἐν ὁμοιώματι σωματικῶι πρὸς ἡμᾶς καθιγμένον. κέχρισται γὰρ οὗτος εἰς ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον. καὶ γοῦν Ἰουδαίοις ἐπετίμα λέγων· οὐκ [Ioh. 10,34-36] ἔστι γεγραμμένον ἐν τῶι νόμωι ὑμῶν· ἐγὼ εἶπα· θεοί ἐστε; εἰ ἐκείνους εἶπε θεοὺς πρὸς οὓς ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐγένετο, καὶ οὐ δύναται λυθῆναι ἡ γραφή, ὃν ὁ πατὴρ ἡγίασε καὶ ἀπέστειλεν εἰς τὸν κόσμον, ὑμεῖς λέγετε ὅτι βλασφημεῖς, ὅτι εἶπον· υἱὸς τοῦ θεοῦ εἰμί; ἀνθ' ὅτου δὲ δὴ τὸν ἑαυτὸν κα- [P 157] θέντα πρὸς κένωσιν, ἵνα σώσηι τὴν ὑπ' οὐρανόν, τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων θεοπρεπεστάτων καὶ ἀξιαγάστων ἀληθῶς κατορθωμάτων ἐκπέμψομεν, ἀπεστάλθαι λέγοντες ὡς ἕτερόν τινα παρ' αὐτὸν ἡμῖν ὁμοούσιον; καίτοι πῶς οὐκ ἄμεινον εἰπεῖν καὶ μὴν καὶ ἑλέσθαι φρονεῖν ὡς ἀπέσταλταί τε καὶ γέγονεν ἡμῖν ὁμοούσιος, τουτέστιν ἄνθρωπος, ὁμοούσιος δὲ μεμενηκὼς καὶ αὐτῶι τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καθὸ καὶ νοεῖται καὶ ἦν τε καὶ ἔστι θεός; ἔστι γὰρ ἔστιν ὃ ἦν, καὶ προσλαβὼν τὸ ἀνθρώπινον, ἔχων δὲ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας πρὸς τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεὸν ἐπελάβετο σοφῶς καὶ τῆς πρὸς ἡμᾶς ὁμοιότητος, τέθειται δὲ καὶ μεσίτης, συνδέων δι' ἑαυτοῦ πρὸς ἑνότητα σχετικὴν τὰ τοῖς τῆς φύσεως λόγοις ὁλοτρόπως ἀλλήλων διῃρημένα. γέγονε γάρ, θεὸς ὢν φύσει, κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος, ἵνα καὶ ἡμεῖς χρηματίσωμεν γένος οὐκέτι τοῦ πρώτου, τουτέστι τοῦ χοικοῦ, πρὸς ὃν εἴρηται παρὰ θεοῦ γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύσηι, τοῦ καὶ εἰς θάνατον παραπέμ- [Gen. 3, 19] ποντος, ἀλλὰ τοῦ δευτέρου, τοῦ ἄνωθεν καὶ ἐξ οὐρανοῦ, φημὶ δὴ Χριστοῦ, τοῦ πρὸς ζωὴν [PG 144] ἡμᾶς τὴν ἀκήρατον ἀναφέροντος καὶ ἄφθαρτον ἀποφαίνοντος τὸ θανάτωι κάτοχον καὶ ἀπαλλάττοντος ἁμαρτιῶν τὸ τοῖς ἁμαρτίας βρόχοις ἐνειλημμένον. οὕτω που πρὸς τὸν υἱὸν αὐτός φησιν ὁ πατήρ· ἰδοὺ δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς [Ies. 42, 6. 7] ἐθνῶν, ἀνοῖξαι ὀφθαλμοὺς τυφλῶν, ἐξαγαγεῖν ἐκ δεσμῶν δεδεμένους καὶ ἐξ οἴκου φυλακῆς καθημένους ἐν σκότει. καὶ πάλιν διὰ φωνῆς Ἡσαίου· εὐλο- [Ies. 43, 20.21] γήσει με τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ, σειρῆνες καὶ θυγατέρες στρουθῶν, ὅτι ἔδωκα ἐν τῆι ἐρήμωι ὕδωρ καὶ ποταμοὺς ἐν γῆι ἀνύδρωι ποτίσαι τὸ γένος μου τὸ ἐκλεκτόν, λαόν μου ὃν περιεποιησάμην τὰς ἀρετάς μου διηγεῖσθαι. ὃ δὴ καὶ συνιεὶς εὖ μάλα τοῖς ἐξ ἐθνῶν διὰ πίστεως κεκλημένοις εἰς θεογνωσίαν ἀληθῆ

25—28 ἀνθρώπινον Timoth. syr. f. 31b arm. p. 195

V

9 σαυτὸν Agellius αὐτὸν V   26 δὲ om. Tim.

1 Petr. 2, 9. 10 P 158 γράφει καί φησιν ὁ θεσπέσιος Πέτρος· ὑμεῖς δὲ γένος ἐκλεκτόν, βασίλειον ἱεράτευμα, ἔθνος ἅγιον, λαὸς εἰς περιποίησιν, ἵνα τὰς ἀρετὰς ἐξαγγείλητε τοῦ ἐκ σκότους ὑμᾶς καλοῦντος ἐπὶ τὸ θαυμαστὸν αὐτοῦ φῶς, οἵ ποτε οὐ λαός, νῦν δὲ λαὸς ⟨θεοῦ⟩. εἰ δὲ καθάπερ αὐτῶι σοι δοκεῖ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν, ἀπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος, οὐκέτι δὲ καὶ αὐτῶι τῶι πατρί, κατ' οὐδένα τρόπον ἡμεῖς
2 Petr. 1, 4 θείας φύσεως γεγόναμεν κοινωνοί, μεμενήκαμεν ⟨δέ,⟩ ὡς ἔφην, καὶ ἐσμὲν ἔτι γένος τοῦ πρώτου τοῦ παραπέμποντος εἰς ἀρὰν καὶ θάνατον καὶ ὑπὸ ποινὴν ἁμαρτίας. μεματαιώμεθα δὴ οὖν καὶ ἐσμὲν οὐδὲν ἧττον καὶ νῦν ἐν οἷς ἦμεν πάλαι καὶ πρὸ τῆς ἐπιδημίας.
2 Cor. 5, 17 πῶς οὖν ἔτι τὰ ἀρχαῖα παρῆλθε καὶ ἰδοὺ γέγονε καινά; ποῦ δὲ ⟨τὸ⟩ εἴ τις ἐν Χριστῶι, καινὴ κτίσις; ἀλλ' αἰσχύνηι θεὸν ὁμολογεῖν καθ' ἡμᾶς γενόμενον ἄνθρωπον τὸν τοῦ θεοῦ λόγον; ἐπιπλήττεις οὖν αὐτῶι καὶ οὐ σοφὰ βεβουλεῦσθαι φῂς ὅτι κεκένωκεν
Mt. 16, 23 ἑαυτὸν δι' ἡμᾶς. οὐκοῦν ἀκούσηι λέγοντος· ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ, ὅτι οὐ φρονεῖς τὰ τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων. ἐρεύνησον μεθ' ἡμῶν τὴν θεόπνευστον γραφήν. ὤφθη ποτὲ καὶ τῶι πατριάρχηι Ἰακὼβ τῆς μὲν τοῦ Λάβαν ἑστίας ἀπαίροντι, πρὸς αὐταῖς δὲ γεγονότι ταῖς διαβάσεσι τοῦ Ἰαβὼκ καθὰ
Gen. 32, 24-26 γέγραπται. ὑπελείφθη γὰρ Ἰακὼβ μόνος καὶ ἐπάλαιεν ἄνθρωπος μετ' αὐτοῦ ἕως πρωί. εἶδε δὲ ὅτι οὐ δύναται πρὸς αὐτόν, καὶ ἥψατο τοῦ πλάτους τοῦ μηροῦ αὐτοῦ καὶ ἐνάρκησε τὸ πλάτος τοῦ μηροῦ Ἰακὼβ ἐν τῶι παλαίειν αὐτὸν μετ' αὐτοῦ. εἶπε δὲ αὐτῶι· ἀπόστειλόν με· ἀνέβη γὰρ ὁ ὄρθρος. ὃ δὲ εἶπεν· οὐ μή σε ἀποστείλω, ἐὰν μή με εὐλογήσηις. καὶ μεθ' ἕτερα πάλιν·
Gen. 32, 30. 31 καὶ ἐκάλεσεν Ἰακὼβ τὸ ὄνομα τοῦ τόπου ἐκείνου Εἶδος θεοῦ· εἶδον γὰρ θεὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον, καὶ ἐσώθη μου ἡ ψυχή. ἀνέτειλε δὲ αὐτῶι ὁ ἥλιος, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ. σύνες οὖν ὅπως οὐχ ὡς ἀσώματός τε καὶ ἀναφὴς λόγος ἠξίου φαίνεσθαι τῶι πατριάχηι τὸ τηνικάδε τὸν τοῦ μυ-
P 159 στηρίου τύπον προαναφαίνων αὐτῶι, ἀλλ' ἦν ἄνθρωπος ὁ παλαίων καὶ ὅλην εἰς τοῦτο
PG 145 δαπανήσας τὴν νύκτα· πλὴν διαυγαζούσης ἡμέρας ὄρθρου τε γεγενημένου τὸ ἀπόστειλόν μέ φησιν, ὅπερ ἦν ἐναργῶς καταλύοντος τὴν πάλην. καὶ τίς ὁ τοῦ μυστηρίου λόγος, εἰπεῖν ἀναγκαῖον. τοῖς μὲν γὰρ ὡς ἐν νυκτὶ καὶ σκότωι διατελοῦσι καὶ ἀχλὺν ἔχουσι τὴν νοητὴν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν οὔπω τε νοεῖν ἰσχύουσι τὸ ἐπ' αὐτῶι μυστήριον παλαίειν τε καὶ μάχεσθαι καὶ νικᾶν ἔθος αὐτῶι· τοῖς γε μὴν ἐν φωτὶ γεγονόσι καὶ ὡς ἐν ὄρθρωι τῶι νοητῶι καὶ νενοηκόσιν εὖ μάλα τὸ μυστήριον οὐκέτι παλαίειν ἀξιοῖ, διανέμει δὲ μᾶλλον εὐλογίας πνευματικάς. οὐκοῦν κἂν ὀψὲ καὶ μόλις εἰ γένοιο καὶ αὐτὸς μεθ' ἡμῶν ἐν φωτὶ καὶ οἷον ἐν ὄρθρωι, πεπαύσεταί σοι μαχόμενος ὁ πάντας νικῶν. θέα δὲ ὅπως ἀνθρώπου παλαίοντος ὁ θεσπέσιος Ἰακὼβ ἑωρακέναι φησὶ τὸν θεὸν πρόσωπον πρὸς πρό-
Gen. 32, 31 σωπον, προστέθεικε δὲ τὸ γράμμα τὸ ἱερὸν ὅτι ἀνέτειλεν αὐτῶι ὁ ἥλιος, ἡνίκα παρῆλθε τὸ εἶδος τοῦ θεοῦ. ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν ἐπερυθριᾶις τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις, καίτοι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον σαρκωθῆναί τε καὶ ἐνανθρωπῆσαι παντὸς οἶμαι λέγοντος τοῦ καὶ ὀρθὴν ἔχοντος πίστιν καὶ βασανίζοντος ἀκριβῶς τῆς θεοπνεύστου γραφῆς τὸν σκοπόν; ὁ τοίνυν ἡμῖν ὁμοούσιος καθὸ γέγονεν ἄνθρωπος, καὶ αὐτῶι δὲ τῶι πατρὶ
Ies. 61, 1. 2 καθὰ μεμένηκε καὶ ⟨ἐν⟩ ἀνθρωπότητι θεός, ἀπεστάλη κηρύσσειν αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν ἰάσασθαί τε τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, καλέσαι δὲ καὶ ἐνιαυτὸν κυρίου δεκτόν. αὐτοῦ γὰρ μόνου καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς τὰ τοιάδε γέγονεν εἰς ἡμᾶς

39—41 ἀνάβλεψιν Timoth. arm. p. 195

V

4 θεοῦ addidi 6 δέ addidi 9 τὸ addidi 17 οἶδε V 40 ἐν ἐνανθρωπήσει Tim. ἀνθρωπότητι V κηρύσσειν Tim. κηρύσσων V

κατορθώματα καὶ πιστώσεταί τις τῶν ἁγίων προφητῶν, οὕτω λέγων· οὐ πρέσβυς, οὐκ Ies. 63, 9
ἄγγελος, ἀλλ' αὐτὸς ὁ κύριος ἔσωσεν ἡμᾶς, ὁ καὶ ἐναργέστατα λέγων· διὰ τοῦτο P 160
γνώσεται ὁ λαός μου τὸ ὄνομά μου ἐν τῆι ἡμέραι ἐκείνηι· αὐτὸς ὁ λαλῶν Ies. 52, 6
πάρειμι. καίτοι πῶς εἴπερ ἦν τις ἄνθρωπος ἁπλῶς ὁ ἀπεσταλμένος, αὐτὸς ἂν νοοῖτο
καὶ τὸν πάλαι τοῖς ἀρχαιοτέροις κεχρησμωιδημένον λαλήσας νόμον; οὐ γάρτοι προὼν ὡς
ἄνθρωπος ἄνθρωπος γεγενῆσθαι λέγοιτ' ἄν, ἵνα μὴ τῆς εἰς τὸ εἶναι παρόδου πρεσβυτέραν
ἔχων ὁρῶιτο τὴν ὕπαρξιν· ἀλλ' ὡς θεὸς προυπάρχων λελάληκε μὲν τὸν νόμον, παρεῖναι δέ
φησι ξένως τε καὶ ἀσυνήθως, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος. ἀλλὰ ναί, φησί, τὰ πάντα πλη-
ροῖ θεὸς ὢν ὁ λόγος· πῶς οὖν ἄρα καὶ ἀπεστάλη; ποῦ γὰρ οὐκ ἦν ὁ πάντα πληρῶν;
τί δέ, εἰπέ μοι, τὴν θείαν καὶ ὁμοούσιον τριάδα συνεστάλθαι δώσομεν ἢ κατευρύνεσθαί τε
τῶν ὅλων καὶ πάντα πληροῦν; εἶτα πῶς ὁ μέγας ἡμῖν Μωσῆς, ὅτε τὸν οὐρανομήκη πύργον
ἀνεδείμαντο τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων, εἰσκεκόμικε λέγοντα τὸν θεὸν δεῦτε καὶ κατα- Gen. 11, 7
βάντες συγχέωμεν ἐκεῖ τὰς γλώσσας αὐτῶν; ποίας ἐδεῖτο καταβάσεως ἡ οὐρανόν
τε καὶ γῆν ἀναπιμπλᾶσα φύσις; γέγραπται δὲ καὶ περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ὅτι πνεῦμα Sap. Sal. 1, 7
κυρίου πεπλήρωκε τὴν οἰκουμένην. ψάλλει καί φησιν ὁ μακάριος Δαυὶδ περὶ
τῶν ἐν γῆι κειμένων πρὸς τὸν ζωοποιεῖν ἰσχύοντα θεόν· ἐξαποστελεῖς τὸ πνεῦμά σου καὶ Ps. 103, 30
κτισθήσονται, καὶ ἀνακαινιεῖς τὸ πρόσωπον τῆς γῆς. πῶς ἐξαποστέλλεται PG 148
τὸ πάντα πληροῦν; μὴ τοίνυν ὡς σοφόν τι καὶ δυσανά⟨λυτον⟩ προτιθεὶς τὸ πάντα πλη-
ροῦν ἰσχύοντα τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἀνέφικτον ἔχειν τὴν ἀποστολήν, παραλύειν ἐπεί-
γου τὸ ἀληθὲς καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἀνατρέπειν, ἐννόει δὲ μᾶλλον ὅτι λέγεται
μὲν ἀνθρωπίνως τὰ περὶ θεοῦ, νοεῖται δὲ οὕτω * * πρὸς ἡμᾶς ὡς ἂν αὐτός τε εἰδείη
καὶ δρᾶν ἔθος αὐτῶι.

Ἐπειδὴ δὲ ὡς βραχὺ καὶ ἀνθρώπινον καὶ τῆς τοῦ μονογενοῦς ἀξίας ἡττώμενον ἀμέ- P 161
τρως δέχεται τὴν χρίσιν, φέρε τὰ εἰκότα καὶ εἰς τοῦτο λέγωμεν, τὰς τοῦ σκανδάλου λύοντες
ἀφορμάς. εἰ μὲν οὖν οὐ γέγονεν ἄνθρωπος, ἀποσειέσθω τὰ ἀνθρώπινα, παραιτείσθω
τὴν οἰκονομίαν ὡς ἐν μείοσι τιθεῖσαν αὐτὸν καὶ τῆς ἀνωτάτω δόξης καὶ θεοπρεποῦς ὑπε-
ροχῆς κατόπιν ἱεῖσαν, σμικρὰ γὰρ τῶι λόγωι τὰ καθ' ἡμᾶς· ἐπειδὴ δὲ σοφὸν ἀληθῶς τὸ
μυστήριον καὶ οὐκ ἀπόβλητον αὐτῶι τὸ τῆς κενώσεως χρῆμα, τί τοῖς ὀρθῶς ἔχουσι ῥιψο-
κινδύνως ἐπιτιμᾶις καὶ τὸ ταῖς αὐτοῦ ψήφοις στεφανούμενον ὡς ἀκαλλὲς ἀποτρέπηι; εἶδες
χριόμενον ἀνθρωπίνως· ὅρα τὸν αὐτὸν καὶ χρίοντα θεικῶς. γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ
ἐμαρτύρησεν Ἰωάννης λέγων ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ Ioh. 1, 32-34
περιστερὰν καὶ μένον ἐπ' αὐτὸν κἀγὼ οὐκ ἤιδειν αὐτόν, ἀλλ' ὁ πέμψας με
βαπτίζειν ἐν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδηις τὸ πνεῦμα κατα-
βαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν τῶι πνεύματι τῶι
ἁγίωι. καὶ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
ἆρα γὰρ ἀνθρωπότητος ἔργον εἶναι φὴς τὸ βαπτίζειν δύνασθαι τοὺς πιστεύοντας ἐν ἁγίωι
πνεύματι; καίτοι πῶς οὐκ εὔηθες τὸ οὕτως ἔχειν οἴεσθαι ταυτί; πῶς γὰρ τὸ μεῖον τὴν τοῦ
προύχοντος ἀσυγκρίτως χαριεῖται μέθεξιν; ἄθρει δὲ ὅτι αὐτὸς ἐκεῖνος ἐφ' ὃν καταπτῆναι
τὸ πνεῦμα λέγεται μεῖναί τε ἐπ' αὐτόν, ἐν ἁγίωι βαπτίζει πνεύματι, καταχρίων δὲ δηλονότι
τοὺς πιστεύοντας ὡς θεὸς τῶι ἰδίωι πνεύματι. καὶ γοῦν ἀνεβίω μὲν ἐκ νεκρῶν, ἐνεφύ-
σησε δὲ τοῖς μαθηταῖς, λέγων· λάβετε πνεῦμα ἅγιον· οἳ δὲ λαβόντες φασίν· ἡμεῖς Ioh. 20, 22
δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, 1 Cor. 2, 12
ἵνα εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χαρισθέντα ἡμῖν. γράφει δὲ καὶ ὁ σοφώτατος

V

5 γάρτοι Agellius γάρ τι V fere litt. V τὸ scripsi τὸν V e. g. supplendo τὰ ὡμοιωμένα 18 τι Pusey τε V δυσανάλυτον scripsi δυσανά spatium X 19 ἀποστολήν Agellius ἐπιστολὴν V 21 lacunam signaui, 24 χρίσιν Agellius χρῆσιν V 26 μείοσι scripsi μειώσει V 40 λαβόντε φησὶν V

[Rom. 8, 8. 9] Παῦλος· οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῶι ἀρέσαι οὐ δύνανται. ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ [P 162] τις πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθι· [Rom. 8, 14] ὅσοι γὰρ πνεύματι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσιν υἱοὶ θεοῦ. οὐκοῦν ὅταν ἴδηις αὐτὸν τῶι ἰδίωι χριόμενον πνεύματι, διαμέμνησο τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας καὶ καταλογίζου τὸ ἀνθρώπινον· ὅταν ἴδηις τὸ πνεῦμα διδόντα, θαύμαζε μετὰ τούτου τὸν καὶ ἐν ἀνθρωπότητι θεόν. ἀλλ' οὐδὲν τῶν τοιούτων ὑπολογιζόμενος ὁ δύσερις οὑτοσὶ πάλιν ὧδέ φησιν

[Loofs p. 235, 6-236, 14; PG 149] 4 Οὗτος ὁ πιστὸς τῶι θεῶι γεγενημένος ἀρχιερεύς (ἐγένετο γάρ, οὐκ ἀιδίως ἦν)· οὗτος ὁ κατὰ μικρὸν εἰς ἀρχιερέως, αἱρετικέ, προκόψας ἀξίωμα. ἄκουε σαφεστέρας σοι δια- [Hebr. 5, 7-9] βοώσης φωνῆς· ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις, φησί, τῆς σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώιζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθε, τὴν ὑπακοὴν καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῶι αἴτιος σωτηρίας ἀκαταλύτου. τελειοῦται δὲ τὸ [Lc. 2, 52] κατὰ μικρὸν προκόπτον, αἱρετικέ, περὶ οὗ καὶ Ἰωάννης ἐν τοῖς εὐαγγελίοις βοᾶι· Ἰησοῦς προέκοπτεν ἡλικίαι καὶ σοφίαι καὶ χάριτι, οἷς σύμφωνα καὶ Παῦλος φθεγγόμενος [Hebr. 5, 9. 10] τελειωθείς, φησίν, ἐγένετο τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῶι πᾶσιν αἴτιος σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν τάξιν [Hebr. 3, 3] Μελχισεδέκ. οὗτος ὁ Μωσεῖ κατὰ τὸν τῆς στρατηγίας συγκρινόμενος τύπον, ὁ σπέρμα [Hebr. 2, 16. 17; Hebr. 5, 5] τοῦ Ἀβραὰμ κεκλημένος, ὁ κατὰ πάντα τοῖς ἀδελφοῖς παραπλήσιος, ὁ χρόνωι γενόμενος [Hebr. 5, 8. 9; 2, 18] ἀρχιερεύς, ὁ διὰ παθημάτων τελειωθείς, ὁ ἐν ὧι πέπονθεν αὐτὸς πειρασθείς, δυνάμενος [Hebr. 5, 10] τοῖς πειραζομένοις βοηθῆσαι, ὁ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς κεκλημένος. τί οὖν ἀνθερμηνεύεις τῶι Παύλωι, τὸν ἀπαθῆ θεὸν λόγον ἐπιγείωι καταμιγνὺς σώματι καὶ παθητὸν ἀρχιερέα ποιῶν;

[P 163] Ὡς ἀκμαιοτάτην, ὦ τᾶν, καὶ μάλα νεανικὴν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐποιήσω τὴν καταδρομήν. καὶ ὁ μὲν θεσπέσιος Βαροὺχ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἐνηνθρωπηκότα δὲ [Bar. 3, 36-38] ἤδη καὶ ἐν ὁμοιώσει τῆι καθ' ἡμᾶς πεφηνότα καταδεικνὺς οὗτος, φησίν, ὁ θεὸς ἡμῶν· οὐ λογισθήσεται ἕτερος πρὸς αὐτόν. ἐξεῦρε πᾶσαν ὁδὸν ἐπιστήμης καὶ ἔδωκεν αὐτὴν Ἰακὼβ τῶι παιδὶ αὐτοῦ καὶ Ἰσραὴλ τῶι ἠγαπημένωι ὑπ' αὐτοῦ καὶ μετὰ ταῦτα ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη. σὺ δὲ τὸ οὗτος καὶ μάλα πλειστάκις ἀναφωνῶν μόνον οὐχὶ καὶ χεῖρα προτείνων τίνα τοῖς πεπιστευκόσι καθίστης ἐναργῆ καὶ μὴν καὶ ὁρᾶσθαι ποιεῖς καὶ δὴ καὶ προκόψαι φῂς εἰς ἀρχιερέα κατὰ βραχύ; ἀλλ' οἶμαί που πάντως ἐκεῖνον ὃν καὶ ἔναγχος παραδειγματίζων ἔφασκες

[p. 58, 23-28] Οὐκοῦν ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος θεός. σπέρμα [Hebr. 13, 8; Ioh. 8, 58] Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων· πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγὼ εἰμί· ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ [Ioh. 14, 9] σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων· ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα.

---

4 cf. Exc. Eph. XVII. XVIII; Apolog. adu. Orient. 85 adu. Theodoret. 77; 23—25 Tim. arm. p. 152. Patr. or. 13, 234

1—8. 26—39 V 9—25 VV[a]

9 γεγενημένοσ V[a] γεγεννημένοσ V πεποιημένοσ Exc. Eph. 10 εἰσ ἀρχιερέωσ αἱρετικὲ V[a] Exc. Eph. cod. Dresd. αἱρετικὲ εἰσ ἀρχιερέωσ V 16 Ἰωάννης cf. Exc. Eph. 35 ἔφασκες Agellius ἔφασκεν V

Καὶ ὅτι μὲν τοῦ πεπονθότος θεὸν τὸν ζωοποιὸν τοῦ θεοῦ λόγον ὑπάρχειν διαβεβαιού-
μενος τοῖς τῆς ἀφύκτου δυσφημίας ἐγκλήμασι σεαυτὸν ἐνιεὶς ἠδίκηκας οὐ μετρίως, ἀποχρῶν PG 152
ἡμῖν διέδειξε λόγος· θαυμάζω δὲ ὅτι τῶν ἰδίων αὐτὸς ἀμνημονήσας φωνῶν κατὰ βραχὺ
προελθεῖν εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα φάναι τε ὁμοῦ καὶ μὴν καὶ φρονεῖν ἀξιοῖς, ὃν καὶ θεὸν
εἶναι φῂς παντοκράτορα. προκειμένης γάρ σοι τῆς Ἑβραίοις γραφείσης ἐπιστολῆς
ἁλίσκηι λέγων

Ἀλλ' οὗτος ὁ κατὰ σάρκα τοῦ Ἰσραὴλ συγγενής, ὁ κατὰ τὸ φαινόμενον ἄνθρωπος, p. 52, 22-24
ὁ κατὰ τὴν Παύλου φωνὴν ἐκ σπέρματος γεγεννημένος Δαυὶδ παντοκράτωρ τῆι συνα- Rom. 1, 3. 4
φείαι θεός.

Πῶς ἔτι προέκοψε κατὰ τὴν ⟨σὴν⟩ εἰκαιομυθίαν εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα, καίτοι θεὸς P 164
παντοκράτωρ καὶ διὰ τῆς σῆς φωνῆς μαρτυρούμενος; κἂν τὴν ἀκλεᾶ καὶ τὴν οὐκ οἶδ'
ὅπως ἐξευρημένην αὐτῶι σοι καὶ μόνωι συνάφειαν ὀνομάζηις, παρήσω νυνί, πλὴν ἐρήσομαι
κατὰ ῥοῦν ἰέναι τὸν αὐτῶι πρέποντά τε καὶ προκείμενον τῶι λόγωι σκοπὸν ἐφιείς· ἆρ'
οὐχὶ τὸ προκόπτον εἰς ἱερωσύνην καὶ δόξαν τὴν εἰς τὰ ἀμείνω καὶ προύχοντα ποιεῖται
βάδισιν ἢ γοῦν ἐπίδοσιν; καίτοι πῶς οὐχ ἀπαστισοῦν ἐπιψηφιεῖται τῶι λόγωι τὸ ἀληθές;
μεῖζον οὖν ἄρα τοῦ εἶναι θεὸν παντοκράτορα τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα. εἶτα πῶς ὁ μὲν
ἱερᾶσθαι λαχὼν λειτουργεῖ καὶ παρέστηκεν ὡς λάτρις θεῶι καὶ ὡς οἰκέτης δεσπότηι, προ-
σκομίζων τὰ νενομισμένα καὶ θυσίας ἀνατιθείς, ὁ δὲ ὡς δόξηι τῆι ὑπερτάτηι κατεστεμ-
μένος προσδέχεται τὰς θυσίας καὶ τιμᾶται θεραπευόμενος; ἀλλ' ἐκεῖνο, οἶμαι, φῂς ὅτι θεὸς
παντοκράτωρ ὑπάρχων ὁ αὐτὸς γέγονεν ἀρχιερεύς. κεκένωται δὴ οὖν καὶ τεταπείνωκεν
ἑαυτὸν καθεὶς ἐν μείοσι. πῶς οὖν ἔτι προέκοψεν εἰς ἀξίωμα γεγονὼς ἱερεύς; διαμέμνησο
δὴ πάλιν τῶν σαυτοῦ λόγων· ἔφης γὰρ οὕτως ἐν τοῖς ἀνωτέρω βραχύ

Εἰ δὲ ἀρχιερεὺς ἡ θεότης, τίς ὁ τῆι παρὰ τῆς ἀρχιερωσύνης λειτουργίαι θεραπευό- p. 55, 2-6
μενος; εἰ θεὸς ὁ προσφέρων, οὐδεὶς ὧι προσφέρεται. τί γὰρ θεότητος ἄξιον, ἵν' ὡς
ἐλάττων προσφέρηι τῶι μείζονι;

Στῆθι καὶ νῦν γοῦν ἐν ταῖς σεαυτοῦ φωναῖς· ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐχ οἷός τε ἔσηι
δρᾶν, περιφέρηι δὲ ὥσπερ ἀνέμωι παντὶ καὶ διαρριπτούμενος οὐκ αἰσθάνηι, ποτὲ μὲν ἐξ Eph. 4, 14
ἐκείνων εἰς ταῦτα, ποτὲ δὲ πάλιν ἐκ τούτων εἰς ἐκεῖνα μεταπηδῶν, δέδιας δὲ κατ' οὐδένα
τρόπον τὸ διὰ τῆς τοῦ Παύλου φωνῆς· εἰ γὰρ ἃ κατέλυσα, ταῦτα πάλιν οἰκοδο- Gal. 2, 18
μήσω, παραβάτην ἐμαυτὸν συνιστάνω. ἐρεῖς δὲ ἴσως ἐκεῖνο· Χριστὸν ἕνα καὶ
υἱὸν καὶ κύριον δισχυριζόμενος εἶναι πανταχοῦ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον μετὰ τῆς ἰδίας P 165
σαρκός, πῶς δὴ φῂς εἰς ἀρχιερέα τεθεῖσθαι καὶ ἀπόστολον; εἶτα τοῦτο λέγων οὐχ ὑβριεῖς
τῆς θείας αὐτοῦ δόξης τὸ ὑπερφερὲς ἀξίωμα; ὅτι, ὦ βέλτιστε, φαίην ἄν, γέγονεν ἄνθρωπος
ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος καὶ τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις οὐκ ἀνάρμοστον ἂν εἴη
τὸ χρῆμα τῆς ἱερωσύνης καὶ μὴν καὶ τὸ ἀπεστάλθαι λέγειν αὐτόν. κατεφρόνησε γὰρ Hebr. 12, 2
αἰσχύνης, ὡς ὁ θεσπέσιος γράφει Παῦλος, καὶ τὰ ἔτι μείω τε καὶ ἀπηχέστερα δι' ἡμᾶς
ὑπομείνας. δέδωκε γὰρ τὸν νῶτον εἰς μάστιγας, τὸ δὲ πρόσωπον αὐτοῦ οὐκ ἀπεστράφη Ies. 50, 6
ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων καὶ τῆς Ἰουδαίων παροινίας τληπαθῶς ἠνέσχετο. ἀλλ' οὐκ
ἀξιοῖς ἱερέα λέγειν ὡς ὑπάρχοντα θεόν; δέχου τῆς οἰκονομίας τοὺς λόγους, διαλογίζου τὴν PG 153
κένωσιν, τὴν εἰς τὴν τοῦ δούλου μορφὴν καταφοίτησιν. οὐ δὴ προκόψαι φαμὲν καὶ εἰς
ἀξίωμα δραμεῖν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, εἰ κεχρημάτικεν ἡμῶν ἀρχιερεύς, καθικέσθαι δὲ μᾶλλον
καὶ διὰ τούτου πρὸς κένωσιν. ἐπεὶ πῶς κεκένωται καὶ τεταπεινῶσθαι λέγεται, καίτοι
τὸ ἄτρεπτον ἔχων καὶ ὑπάρχων ἐν μορφῆι καὶ ἰσότητι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν πρὸς τὸν ἑαυτοῦ

V
5 τοῖσ V 8 γεγενημένοσ V 10 σὴν addidi 15 ἀληθές Agellius ἀληθῶσ V
17 λάτρησ V 23 ὁ παρὰ τῇ τῆσ V cf. p. 55, 3 25 προσφέρει V 26 καὶ νῦν scripsi νῦν
καὶ V 32 ὑβριεῖς Patrol. ὑβριεῖ V

γεννήτορα, πῶς δὲ καὶ προέκοψε κατὰ βραχύ, καὶ τοῦτο, καθὰ φὴς αὐτός, εἰς τὸ τῆς ἀρχιερωσύνης ἀξίωμα; ποίαν εἰς τοῦτο δεχόμενος τὴν ἐπίδοσιν; εἰ μὲν οὖν τὴν σώματος, ἐρήσομαι πάλιν· ἆρα γὰρ ἡ σώματος αὔξησις πρὸς τὴν τῆς ἱερωσύνης ἀνακομίζει δόξαν; οὐκοῦν ἔστω τὸ χρῆμα κοινὸν καὶ ὁ σὸς οὑτοσί κατὰ παντὸς ἴτω λόγος τοῦ προκόπτοντος σωματικῶς· ἀλλὰ μὴν οὐχ ἅπασι τοῖς εἰς αὔξησιν τὴν σωματικὴν ἀναφοιτᾶν εἰωθόσι τὸ ἱερᾶσθαι πρέπει. πῶς οὖν ἡμῖν εἰς ἀπόδειξιν ὧν ἔφης, παρατιθεὶς οὐκ ἐρυθριᾶις τὸ Lc. 2, 52 διὰ φωνῆς εἰρημένον τοῦ θεσπεσίου Λουκᾶ· Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίαι καὶ σοφίαι καὶ χάριτι; ἀλλ' εἰς σοφίαν φὴς γενέσθαι τὴν ἐπίδοσιν· καίτοι πῶς τοῦτο P 166 οὐκ ἀμαθές; πεπιστεύκαμεν γὰρ ἐκ νηδύος αὐτῆς καὶ μήτρας τῆς παρθενικῆς θεὸν ὄντα τὸν Ἐμμανουὴλ ἄνθρωπον προελθεῖν, πλήρη που πάντως σοφίας καὶ χάριτος τῆς ἐνούσης αὐ- Col. 2, 3 τῶι φυσικῶς. ποίαν οὖν ⟨ἂν⟩ ἐπιδέξαιτο τὴν ἐπίδοσιν ὁ ἐν ὧι πάντες εἰσὶν οἱ θησαυροὶ τῆς σοφίας, ὁ τῆς ἄνωθεν χάριτος συνδοτὴρ τῶι θεῶι καὶ πατρί; πῶς οὖν ἄρα προκόπτειν εἴρηται; συμμετροῦντος, ὥς γε οἶμαι, τοῦ θεοῦ λόγου τῆι τοῦ ἰδίου σώματος αὔξηι τε καὶ ἡλικίαι τῶν ἐνόντων αὐτῶι θεοπρεπεστάτων ἀγαθῶν τὴν ἔκφανσιν. ἐννοῶμεν γὰρ ὅτι καίτοι καθ' ἡμᾶς γεγονὼς ἄνθρωπος, λανθάνειν ἐσπούδαζεν ἐν ἀρχαῖς καὶ οἷον ἀψοφητὶ καὶ σεσιγημένως τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατὰ βραχὺ διοικούμενος. καὶ πρός γε Ies. 42, 1-3 τοῦτο ἡμᾶς αὐτὸς ὁ θεὸς καὶ πατὴρ πιστώσεται λέγων· Ἰακὼβ ὁ παῖς μου, ἀντιλήψομαι αὐτοῦ· Ἰσραὴλ ὁ ἐκλεκτός μου, προσεδέξατο αὐτὸν ἡ ψυχή μου. ἔδωκα τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν, κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει. οὐ κεκράξεται οὐδὲ ἀνήσει οὐδὲ ἀκουσθήσεται ἡ φωνὴ αὐτοῦ ἔξω. κάλαμον Mt. 12, 16 συντεθλασμένον οὐ συντρίψει καὶ λίνον τυφόμενον οὐ σβέσει. ἐπετίμα δέ που καὶ αὐτοῖς τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις, ἵνα μὴ φανερὸν αὐτὸν ποιῶσιν. οὐκοῦν ἐδείχθη ἂν ἅπασιν ἀηθές τι χρῆμα καὶ ξένον καὶ περιεργίας ἄξιον, εἰ βρέφος ὢν ἔτι θεοπρεπῆ τῆς σοφίας ἐποιεῖτο τὴν ἔνδειξιν· κατὰ βραχὺ δὲ καὶ ἀναλόγως τῆι τοῦ σώματος ἡλικίαι κατευρύνων αὐτὴν ἐμφανῆ τε ἅπασι καθιστάς, προκόπτειν ἂν λέγοιτο καὶ μάλα εἰκότως. πῶς οὖν ἄρα κατὰ μικρὸν προέκοψεν εἰς ἱερωσύνην; κατὰ ἀρετήν, εἰπέ μοι, τελειούμενος; εἶτα πῶς ἂν ἢ πόθεν ἐνδοιάσειέ τις ὅτι τὸ ἡμαρτηκὸς τοῦ τελείως ἔχοντος κατὰ ἀρετὴν ὑπὸ μῶμον ἔσται καὶ οὐκ εἰς ἅπαν τεθαυμασμένον, μᾶλλον δὲ τάχα που καὶ ὑπὸ γραφὴν 1 Petr. 2, 22 ἁμαρτίας; ἀλλὰ μὴν ἀληθὲς ὡς οὐ πεποίηκεν ἁμαρτίαν οὐδὲ εὑρέθη δόλος ἐν τῶι PG 156 στόματι αὐτοῦ, καθὰ γέγραπται. παντέλειος οὖν ὁ τοιόσδε πρὸς πᾶν ὁτιοῦν καὶ P 167 κατ' οὐδένα τρόπον ἂν ἔχοι τὸ ἐνδεὲς τοῦ ἀρτίως ἔχοντος εἰς κατόρθωσιν ἀρετῆς. πότε δὲ ἦν οὐ τέλειος εἰς τὸ ἀγαθὸν ὁ καὶ ἐν μήτραι θεός; περὶ οὗ καὶ ὁ προφήτης φησὶν Ies. 7, 15. 16 Ἡσαίας· βούτυρον καὶ μέλι φάγεται· πρὶν ἢ γνῶναι αὐτὸν ἢ προελέσθαι πονηρά, ἐκλέξεται τὸ ἀγαθόν· διότι πρὶν ἢ γνῶναι τὸ παιδίον ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἀπειθεῖ πονηρίαι τοῦ ἐκλέξασθαι τὸ ἀγαθόν. ποῦ τοίνυν ἂν ἔχοις ἐπιδεῖξαι Χριστοῦ τὸ ἀτελὲς ἔτι πρὸς τὸ ἀγαθόν; ἢ ποίας ἂν δέοιτο προκοπῆς ὁ οὕτως ἀρτίως ἔχων, ὡς ἀπάσηι μὲν ἀπειθεῖν πονηρίαι, προτάττειν δὲ αὐτῆς καὶ μὴν καὶ μόνον αἱρεῖσθαι τὸ ἀγαθόν; ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὁ διαβεβαιούμενός τε καὶ λέγων ›οὗτος ὁ κατὰ μικρὸν προκόψας εἰς ἀρχιερέως ἀξίωμα‹ καὶ παρενεγκὼν εἰς ἀπόδειξιν τῶν ἑαυτοῦ λόγων Lc. 2, 52 τὸ Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίαι καὶ σοφίαι καὶ χάριτι, μόνον οὐχὶ τῶν ἑαυτοῦ λόγων καθορίζων τὸ ἀτερπὲς καὶ ὧν εὖ ἔχειν ὑπείληφεν, εἰς λήθην ὑπενεχθείς, τὸν τῆς τελειώσεως τρόπον ἑτέρως ἡμῖν πεπρᾶχθαι διισχυρίζεται λέγων

Loofs p. 236, 9. 10 Οὗτος ὁ χρόνωι γεγενημένος ἀρχιερεύς, ὁ διὰ παθημάτων τελειωθείς.

Ἆρ' οὐκ ἐναργὴς ἀποπληξία τοῦτό γε, μᾶλλον δὲ οὐχ ἁπάσης ῥαιδιουργίας ἔλεγχος; τετελείωται μὲν γὰρ διὰ παθημάτων ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, ὃ δέ, καίτοι τοῦ

V
8 εἰς Agellius ὡς V 11 ἂν addidi 18 αὐτῷ V 35 ἀπειθῆ V ἔχησ V
36 post ἀτελέσ deletum ἔχειν V

τετελειῶσθαι τὸν τρόπον οὐκ ἠγνοηκώς, τὸν τῶν ἁπλουστέρων ἀποκομίζει νοῦν εἰς ἐκτόπους τινὰς ἐννοιῶν περιαγωγὰς καὶ προκόψαι φησὶν εἰς ἀρχιερέα καὶ τετελειῶσθαι πρὸς τοῦτο τόν, ὅτι τοῦτο γέγονε, κεκενῶσθαι λεγόμενον. ὥσπερ δὲ διαρκῶς ἀποφήνας ὅτι μηδὲ γέγονε σὰρξ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος μήτε μὴν προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, τοῖς τὰ τοιάδε φρονεῖν ἡιρημένοις ἐπιτιμᾶι καί φησι

Τί οὖν ἀνθερμηνεύεις τῶι Παύλωι, τὸν ἀπαθῆ θεὸν λόγον ἐπιγείωι καταμιγνὺς σώματι καὶ παθητὸν ἀρχιερέα ποιῶν; [Loofs p. 236, 12-14]

Οὐκοῦν ἄκουε καὶ πρὸς ἡμῶν, οἷς δὴ καὶ μᾶλλον ἡ ἀλήθεια φίλη· τί παρερμηνεύεις τὸν Παῦλον, μᾶλλον δὲ ἅπασαν συκοφαντεῖς τὴν θεόπνευστον γραφήν, ὑπεξάγων τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ ἄνθρωπον ἡμῖν συναφείαι ψιλῆι τιμώμενον ἐφιστᾶις ἱερέα, [P 168] καίτοι τὸν αὐτὸν ἀκούων ἀρχιερέα τε ὁμοῦ καὶ σύνθρονον ὄντα τῶι θεῶι καὶ πατρί, καθάπερ ἤδη φθάσαντες εἴπομεν; ἔφη γὰρ ὁ Παῦλος ὅτι τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιερέα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾶι τοῦ θρόνου τῆς μεγαλωσύνης ἐν τοῖς οὐρανοῖς. [Hebr. 8, 1] ὅτι μὲν γὰρ ἀπαθὴς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, παντί που δῆλον ἂν εἴη δήπουθεν· ὅτι δὲ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, κατασφραγιεῖ πρὸς ἀλήθειαν ἡ τῶν θεηγόρων φωνή. [1 Petr. 4, 1] εἰ δὲ ἀποφέρεις αὐτὸς ἐπιγείου σώματος τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, οἰχήσεταί σοι τὸ σύμπαν εἰς τὸ μηδέν. εἰ γὰρ μὴ γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδὲ ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ εἰ μὴ δέδωκε τῶι θανάτωι τὸ ἴδιον σῶμα, πῶς εἶναι λέγεται πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν; οὐκοῦν οὔτε ἀπέθανεν οὔτε ἀνεβίω Χριστός. ἴτω δὴ οὖν εἰς μέσον ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀνακεκραγέτω λέγων· εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγήγερται· εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, ματαία ἡ πίστις ὑμῶν, ἔτι ἐστὲ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις ὑμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοιμηθέντες ἐν Χριστῶι ἀπώλοντο. [1 Cor. 15, 16-18] [PG 157] ἀλλ' ἐγήγερται Χριστὸς ἐκ νεκρῶν· γέγονε γὰρ ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος καὶ γήινον σῶμα λαβὼν ἑνώσας τε καθ' ὑπόστασιν ἑαυτῶι χάριτι θεοῦ κατὰ τὸ γεγραμμένον ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, [Hebr. 2, 9] κεχρημάτικε δὲ καὶ ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων, ἐγηγερμένος ἐκ νεκρῶν. [1 Cor. 15, 20] ἀσφαλὴς οὖν ἄρα καὶ οὐ ματαία λοιπὸν ἡ πίστις ἡμῶν, ἣν ὡς ἄγκυραν ἔχομεν τῆς ψυχῆς ἀσφαλῆ τε καὶ βεβαίαν κατὰ τὸ γεγραμμένον. [Hebr. 6, 19] ὥσπερ δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἠδικηκὼς τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοὺς λόγους διά γε τοῦ φάναι ταυτὶ καὶ τῶν τῆς ἀληθείας δογμάτων ἀκρατῆ τε καὶ βδελυρώτατον καταχέαι τὸν ἔμετον, ἐφ' ἑτέραν ἔρχεται δυσβουλίαν, μᾶλλον δὲ δυσσέβειαν ἐναργῆ καί φησιν

5 Ὄντος οὖν ἡμῖν τούτου μόνου ἀρχιερέως συμπαθοῦς καὶ συγγενοῦς καὶ βεβαίου, τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθε πίστεως. αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλογίας ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν συνεπαγόμενος. [Loofs p. 240, 4-9] [P 169]

Ἀρχιερέα τοίνυν ἡμῖν συγγενῆ τε καὶ συμπαθῆ καὶ βέβαιον καὶ προσέτι μόνον ἐκεῖνον εἶναι φῂς ὃν ἀρτίως ἡμῖν ὁ σὸς ἐναργῶς διέδειξε λόγος· ἔφης γάρ

Σπέρμα Ἀβραὰμ ὁ χθὲς καὶ σήμερον κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν, οὐχ ὁ λέγων· πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμί· ὅμοιος τοῖς ἀδελφοῖς κατὰ πάντα ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς ἀναλαβὼν ἀδελφότητα, οὐχ ὁ λέγων ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. ἀπεστάλη ὁ ἡμῖν ὁμοούσιος καὶ κέχρισται κηρύττων αἰχμαλώτοις ἄφεσιν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν. [p. 62, 24-28] [Hebr. 13, 8] [Ioh. 8, 58] [Ioh. 14, 9]

5 = Exc. Eph. XX; cf. Apol. adu. Theodoret. 77

1—30. 35—41 V 31—34 VVa
1 τελειῶσθαι V 6 ἀνθερμηνεύει V 21 ἡμῶν V ἐστὲ] ἐστὶν V ἡμῶν V
29 βδελυρότατον V 32 εὐλογίασ V cf. p. 73, 24 Va Exc. Eph. ἀρχιερεύσ εὐλογίασ cod. Dresd.

Οὗτος οὖν ἄρα καὶ συγγενὴς ἂν νοοῖτο τοῖς ἐπὶ τῆς γῆς καὶ οὐχ, ὡς σὺ φής, ὁ
Ioh. 14, 9 λέγων ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα. * * εἰ μὲν γὰρ εἷς ἓν ἄμφω συλλέγων
καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ ἕνα μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖς υἱόν, πεποίηκας μάτην ἰδίαι τε καὶ ἀνὰ μέρος
ἑκάτερον ἀποφέρων ὑποστάσεσί τε καὶ προσώποις διιστὰς ὁλοτρόπως, οὐχὶ τῶι εἰδέναι
μόνον ὅτι σαρκὸς μὲν φύσις ἑτέρα παρὰ τὴν θείαν, συνόδωι γε μὴν τῆι καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ
ἰδία γέγονεν αὐτῆς· εἰ δὲ ἀσύμβατος ἡμῖν κατὰ τὴν δόξαν ὁρᾶσθαι θέλων καὶ παραιτού-
μενος πανταχῆι τὴν ἕνωσιν ἕτερον εἶναι φῂς καὶ ἕτερον καὶ τὸν μὲν ἐκ θεοῦ γεγεννῆσθαι
πατρός, τὸν δὲ συγγενῆ τε ὑπάρχειν ἡμῖν καὶ ὁμοούσιον, πῶς δὴ χρῆναι φῂς τῆς εἰς αὐ-
τὸν μὴ παρατρέπεσθαι πίστεως, εἰπέ μοι, καὶ συγγενῆ πιστεύσομεν, ἀφέντες τὸν λέγοντα
Ioh. 8, 58 πρὶν Ἀβραὰμ γενέσθαι, ἐγώ εἰμί, ⟨ἢ⟩ ἐπιγραψόμεθα θεὸν τὸν ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ
Ioh. 14, 9 σαρκὸς ἀναλαβόντα πρὸς ἡμᾶς ἀδελφότητα, παρέντες τὸν λέγοντα ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ
Ioh. 3, 16. 18 ἑώρακε τὸν πατέρα; καίτοι φησὶν αὐτός· οὕτως γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν
P 170 PG 160 κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων
εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχηι ζωὴν αἰώνιον, καὶ πάλιν· ὁ πιστεύων εἰς
αὐτὸν οὐ κρίνεται· ὁ δὲ μὴ πιστεύων ἤδη κέκριται ὅτι μὴ πεπίστευκεν εἰς
τὸ ὄνομα τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ. ἆρ' οὖν ὑπάρχειν νοεῖται μονογενὴς
Ioh. 1, 18 ἰδίαι τε καὶ μόνος ὁ ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, καίτοι γεγραφότος Ἰωάννου σαφῶς· ὁ μονο-
γενὴς υἱὸς ὁ ὢν εἰς τὸν κόλπον τοῦ πατρός, ἐκεῖνος ἐξηγήσατο, καὶ μὴν
Hebr. 1, 6 καὶ ἑτέρου γράμματος ἱεροῦ· ὅταν δὲ εἰσαγάγηι τὸν πρωτότοκον εἰς τὴν οἰκου-
μένην, λέγει· καὶ προσκυνησάτωσαν αὐτῶι πάντες ἄγγελοι θεοῦ. πρω-
Rom. 8, 29 τότοκος δὲ πάντηι τε καὶ πάντως εἴη ἂν ὁ ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς, οὐχ ὁ μόνος ἐκ μόνου
γεγεννημένος τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. ἑψόμεθα γὰρ τέως ταῖς σαῖς, ὦ οὗτος, διαστολαῖς,
καραδοκοῦντες οἰκονομικῶς ὅποι ποτὲ ἡμῖν διεκπαίουσιν οἱ λόγοι. οὐκοῦν (ἀνακομίσω
γὰρ τὸν λόγον εἰς τὸ ἀπ' ἀρχῆς) ὁ ψυχῆς ἀνθρωπίνης καὶ σαρκὸς πρὸς ἡμᾶς ἀναλαβὼν
ἀδελφότητα, γεγονὼς δὲ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ πρωτότοκος εἴη ἂν ὡς ἐν πολλοῖς ἀδελ-
φοῖς, ὅ γε μὴν ἐν κόλπωι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς μονογενὴς θεὸς λόγος. εἶτα τῆς θεο-
πνεύστου γραφῆς εἰς τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ χρῆναι λεγούσης ποιεῖσθαι τὴν πίστιν,
τὸν συγγενῆ τε καὶ ἡμῖν ὁμοούσιον ἀνθ' ὅτου παρατιθεὶς μὴ δὴ χρῆναι φῂς τῆς εἰς αὐτὸν
παρατρέπεσθαι πίστεως; οὐκοῦν ἀνάγκη συνδεῖν εἰς ἕνα κύριον καὶ Χριστόν, καθ' ἕνωσιν
δὲ δηλονότι τὴν καθ' ὑπόστασιν, ἵν' ἐν ταυτῶι νοοῖτο μονογενὴς καὶ πρωτότοκος ὁ αὐτὸς
καθὸ φύσει θεὸς ὑπάρχων ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος γέγονεν ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς καὶ ἐκ
σπέρματος Ἀβραάμ. ἀλλὰ γὰρ ἐξηύρηταί τι σοφὸν αὐτῶι, καθάπερ οὖν οἴεται, καί φησιν
οὕτω πάλιν

Loofs p. 354, 12-18 P 171 — 6 Μέμνησθε δέ που πάντως καὶ τὰ πολλάκις μοι πρὸς ὑμᾶς εἰρημένα τὰς διπλᾶς πρὸς τὸν δεσπότην Χριστὸν διακρίνοντι φύσεις. διπλαῖ μὲν γὰρ τῆι φύσει, τῆι δὲ ἀξίαι μοναδικαί· ἡ γὰρ τῶν φύσεων αὐθεντία διὰ τὴν συνάφειαν μία, τῶν μὲν φύσεων ἐν τῆι οἰκείαι τάξει διὰ παντὸς μενουσῶν, τῆς δὲ ἀξίας συνημμένης, ὡς προεῖπον, εἰς αὐθεντίαν μοναδικήν.

Ἀλλ' ἦσθ' ⟨ἂν⟩ που πάντως εὐμαθής, τῆι θεοπνεύστωι γραφῆι κατακολουθεῖν ᾑρημένος ἕνα λεγούσηι κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ οὐκ ἀνὰ μέρος τιθείσηι τὸν ἐκ σπέρματος

6 Tim. Patr. or. 13, 234; inde a 36 f. 44a; inde a 34 τάς arm. p. 65

1—33. 39/40 V 34—38 VVa

2 lacunam signaui, e. g. supplendo ἀλλὰ πῶς λέγεις χρῆναι τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθαι πίστεως 4 τῶι Agellius τὸ V 7 γεγενῆσθαι V 10 ἢ addidi 14 ἔχει V 29 καθ' ἕνωσιν scripsi κατ' ἔνδησιν V 35 διακρίνοντι Va διακρούοντι V 37 παντὸσ Va πασῶν V 37/38 ὡς — μοναδικήν V εἰσ αὐθεντίαν ὡσ προεῖπον μίαν Va 39 ἦσθ' ἂν scripsi ἦσθα V

Ἀβραὰμ καὶ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον. καὶ πρός γε δὴ τούτωι κἀκεῖνο διανοεῖσθαι χρήν· ἕτερον μὲν γάρ τι χρῆμα θεότης, ἕτερον δὲ καὶ ἡ καθ' ἡμᾶς ἀνθρωπότης κατά γε τὸν ἐνόντα ταῖς φύσεσι λόγον, συμβάσει δὲ τῆι καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ εἷς ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστός, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν. τῶν γε μὴν ὑποστάσεων, ὡς σὺ φής, διῃρημένων εἰς δύο καὶ νοουμένων ὑπάρχειν ἀνὰ μέρος τε καὶ ἰδικῶς, πῶς ἂν γένοιτο σύμβασις εἰς πρόσωπον ἕν, εἰ μὴ ἄρα πως ἴδιον ἓν ἑνὸς λέγοιτο, καθάπερ ἀμέλει τῆς ἀνθρώπου ψυχῆς ἴδιον ἂν νοοῖτο τὸ σῶμα αὐτῆς, καίτοι πρὸς αὐτὴν ὑπάρχον ἑτεροφυές; οὐ γάρ που ταυ- PG 161 τὸν ἂν εἴη ψυχή τε καὶ σῶμα. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις· πῶς ἡ ἁγία καὶ προσκυνουμένη τριὰς διορίζεται μὲν εἰς τρεῖς ὑποστάσεις, μίαν δὲ θεότητος ἀποτελεῖ φύσιν; ὅτι, φαίην ἄν, τῆι τῶν ὑποστάσεων διαφορᾶι τὸ ταυτὸν εἰς οὐσίαν ἀναγκαίως ἑπόμενον εἰς μίαν θεότητος ἀνακομίζει φύσιν τῶν πιστευόντων τὸν νοῦν· ἐπὶ δέ γε τοῦ Ἐμμανουήλ, ἐπειδὴ θεότης ἕτερόν τι παρὰ τὴν ἀνθρωπότητά ἐστιν, εἰ μὴ φαμὲν ἴδιον γενέσθαι τὸ σῶμα τοῦ λόγου καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ, πῶς ἂν ἓν ἀποτελοῖτο πρόσωπον [τὸ] ἀμφοῖν, ἑκατέρας ἡμῖν ὑποστάσεως φερούσης ἴδιον, ὡς ἀνὰ μέρος κειμένης; καὶ εἰ μὴ γέγονεν ἴδιον τὸ ληφθὲν τοῦ προσειληφότος, οὐκ ἀρκέσει συνάφεια κατὰ σύνοδον ἁπλῶς τὴν ὡς ἐν ἀξίαι τε μόνηι καὶ αὐθεντίαι τὸν ἕνα καὶ μόνον ἡμῖν ἀποτελέσαι Χριστὸν τὸν αὐτὸν ὄντα θεὸν ὁμοῦ τε καὶ ἄν- P 172 θρωπον. τότε γὰρ τότε καὶ μάλα * * τῆς εἰς αὐτὸν παρατρέπεσθαι πίστεως, κἂν εἰ ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ νοοῖτο κατὰ τὴν σάρκα. ἕτερον δὲ καὶ ἕτερον εἶναι λέγων, εἶτα τῶι ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ προσκομίζεσθαι δεῖν τὴν πίστιν διαβεβαιούμενος, ἴσθι τοι καὶ μάλα σαφῶς τῆς ἑαυτοῦ κεφαλῆς τὰ τῆς ἀνθρωπολατρίας καταχέων ἐγκλήματα, καίτοι παραιτούμενος, καὶ λίαν ὀρθῶς, τὸ ἀνθρωπολάτρης εἶναι δοκεῖν. ἀλλ' ὀλίγα κομιδῆι τοῦ χρῆναι φρονεῖν τὰ εἰκότα πεφροντικώς, συκοφαντεῖ καὶ ἑτέρως τὸ μέγα τῆς εὐσεβείας μυστήριον. ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς

Αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλογίας ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη ὡς ὑπὲρ p 71, 32-34 ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν συνεπαγόμενος.

Ὑφ' ἁμαρτίαν οὖν ἄρα καὶ αὐτὸς γέγονεν ὁ Χριστὸς ὁ δι' οὗ τὸ καθ' ἡμῶν τῆς ἁμαρτίας ἐμφράττεται στόμα κατὰ τὴν τοῦ ψάλλοντος φωνήν; Ps. 106, 42 ἆρα καὶ αὐτοῦ τοῦ φωτὸς τοῦ ἀληθινοῦ τὸ τῆς ἐπαράτου φαυλότητος ἥψατο σκότος; 2 Cor 6, 14 ἆρα μεθ' ἡμῶν ἐδεήθη τοῦ λυτρουμένου καὶ σώιζοντος ὁ δι' οὗ πᾶσα λύτρωσις καὶ σωτηρίας ἐλπίς; πρέποι δ' ἂν αὐτῶι κατά γε τὸ εἰκὸς μεθ' ἡμῶν ἀναφέρειν τὰ χαριστήρια, θεοῦ λέγοντος ἀμνησικάκως· ἐγώ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἁμαρτίας σου καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι, Ies 43, 25 καταγορεύσει δὲ καὶ αὐτοῦ, καθὰ καὶ ἡμῶν, ὁ τῆς ἁμαρτίας πατήρ. εἶτα πῶς οὐ ψευδοεπήσει λέγων ἔρχεται ὁ ἄρχων τοῦ αἰῶνος τούτου καὶ ἐν ἐμοὶ εὑρήσει Ioh 14, 30 οὐδέν; δεδυσφημήκασί ποτε κατ' αὐτοῦ καὶ τῆς Ἰουδαίων συναγωγῆς οἱ προεστηκότες· ἐπειδὴ γὰρ τοῖς τοῦ φθόνου βέλεσι κατετρύχοντο, τεθεραπευμένον ἀδοκήτως ὁρῶντες τὸν ἐκ γενετῆς τυφλόν, ἀνοσίως ἔφασκον· δὸς δόξαν τῶι θεῶι· ἡμεῖς οἴδαμεν ὅτι Ioh. 9, 24 οὗτος ὁ ἄνθρωπος ἁμαρτωλός ἐστιν. ὁ δέ γε κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἀθυροστομοῦντας ἐλέγχων διαρρήδην ἔφασκε· τίς ἐξ ὑμῶν ἐλέγχει με περὶ ἁμαρ- P 173 Ioh 8, 46 τίας; εἰ δὲ ἀλήθειαν λέγω, διὰ τί ὑμεῖς οὐ πιστεύετέ μοι; οὐκοῦν εἰ προσκεκόμικε τὴν θυσίαν ὑπέρ τε ἡμῶν αὐτῶν καὶ προσέτι καὶ ἑαυτοῦ, δεδέηταί που πάντως PG 164 ἀναγκαίως αὐτῆς, καθὰ καὶ ἡμεῖς οἱ ὑπὸ ζυγὸν ἁμαρτίας. ἔλεγξον τοίνυν αὐτὸν περὶ ἁμαρτίας· εἰ τέθυκε δὲ μεθ' ἡμῶν, δεῖξον ἡμῖν συνημαρτηκότα. ποιμὴν ὑπάρχων ἀγαθὸς Ioh 10, 15 ὑπὲρ τίνος τέθεικε τὴν ἰδίαν ψυχήν; ὑπὲρ ἑαυτοῦ μᾶλλον ἢ ὑπὲρ τῶν προβάτων; ἀκούω λέγοντος περὶ ἡμῶν· ὑπὲρ αὐτῶν ἐγὼ ἁγιάζω ἐμαυτόν, καὶ καθά φησιν ὁ θεσπέ- Ioh. 17, 19

V
10 φύσεων, superscr. ὑποστάσεων V 13 ἀποτελοῖτο scripsi ἀποτελεῖται V τὸ deleui 17 lacunam signauit Agellius, suppleuerim e g ὀρθῶς οὐ φαμέν 18 τῶι Agellius πῶσ V 20 ἀνθρωπολατρείασ V 26 ἡμῶν Agellius ἡμᾶσ V 38 ἡμῶν V

Hebr. 2, 9 σιος Παῦλος, χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, καὶ πάλιν παρεδόθη
Rom. 4, 25 διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν καὶ ἠγέρθη διὰ τὴν δικαίωσιν ἡμῶν, καὶ καθά
Ies. 53, 5 φησιν ὁ προφήτης Ἡσαίας, παιδεία εἰρήνης ἡμῶν ἐπ' αὐτόν, τῶι μώλωπι αὐτοῦ ἡμεῖς ἰάθημεν, οὐκ αὐτὸς τῶι τῆς ἰδίας σαρκὸς τεθεράπευται πάθει. παρεδόθη διὰ τὰ παραπτώματα ἡμῶν, οὐ διά γε τὰ ἑαυτοῦ· πολλοῦ γε καὶ δεῖ. κατενήνεκται μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἡ ἀνθρώπου φύσις ἐκ τῆς ἐν Ἀδὰμ παραβάσεως εἰς ἀρὰν καὶ θάνατον, κατηρρώστησε δὲ πρὸς τούτοις καὶ τὸ εὔκολον εἰς ἁμαρτίαν ἐν τῆι σαρκί,
Rom. 8, 4 ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῆι ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περι-
1 Cor. 15, 46 πατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα. κεχρημάτικε γὰρ διὰ τοῦτο καὶ ἔσχατος Ἀδάμ, οὐ τὰ τοῦ πρώτου νοσεῖν ἀνεχόμενος, ἀπαλλάττων δὲ μᾶλλον ὡς ἐν ἑαυτῶι τε καὶ πρώτωι τὴν ἀνθρώπου φύσιν τῶν ἐκ παραβάσεως τῆς ἀρχαίας ἐκείνης αἰτιαμάτων. κατεγνώσθη μὲν γὰρ ἐν Ἀδάμ, ἀλλ' ὤφθη δοκιμωτάτη καὶ ἀξιάγαστος ἐν Χριστῶι. χοικὸς οὖν ἐκεῖ-
Gen. 3, 7 νος, ἐπουράνιος δὲ ὁ Χριστός. καὶ ἐνετράπη μὲν ἐν τῶι πρώτωι, κατακομισθεῖσα πρὸς παρακοήν, ὅπερ ἐστὶν ἁμαρτία· τετήρηκε δὲ τὸ ἀπαράβατον ἐν Χριστῶι καὶ ὡς ἐν ἀπαρχῆι
P 174 δευτέραι τοῦ γένους, ὤφθη τε ἄτρωτος ἁμαρτίαις καὶ κρείττων ἀρᾶς καὶ δίκης καὶ θανάτου
Rom. 5, 19 καὶ φθορᾶς. προσεμπεδοῖ δὲ ἡμᾶς ὁ σοφώτατος Παῦλος, ὡδί γεγραφώς· ὥσπερ γὰρ διὰ τῆς παρακοῆς τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου ἁμαρτωλοὶ κατεστάθησαν οἱ πολλοί, οὕτω καὶ διὰ τῆς ὑπακοῆς τοῦ ἑνὸς δίκαιοι κατασταθήσονται οἱ πολλοί. δεῖται δὴ οὖν θυσίας τῆς ὑπέρ γε τῶν ἰδίων πλημμελημάτων πᾶς εἴ τις γέγονεν ἁμαρτίαις ἔνοχος, καὶ προσκεκόμικε μὲν ὁ Χριστὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ τοῦ κατὰ σάρκα γένους, τουτέστιν ὑπὲρ ἡμῶν, ὑπὲρ ἑαυτοῦ δὲ οὐκέτι, κρείττων ἁμαρτίας ὑπάρχων ὡς θεός. εἰ γὰρ τέθυται
Apoc. 5, 9 δι' ἑαυτόν, οὐχ ἡμεῖς ἠγοράσμεθα μόνοι τῶι αἵματι αὐτοῦ κατὰ τὰς γραφάς, ἀλλ' εἴη [δ']
Ies. 53, 6 ἂν καὶ αὐτὸς ἡμῖν συνηγορασμένος, οὐκέτι κατὰ τὴν τοῦ Ἡσαίου φωνὴν κύριος παρέδωκεν αὐτὸν ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν, δέδοται δὲ μᾶλλον καὶ ὑπὲρ τῶν ἰδίων. οὗ γὰρ ὅλως θυσία καὶ προσαγωγή, ἐκεῖ που πάντως καὶ ἄφεσις ἁμαρτίας. πεφενάκικεν οὖν ἄρα τοὺς ἀνὰ πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, περὶ αὐτοῦ γεγραφώς·
Hebr. 7, 26-28 τοιοῦτος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιερεύς, ὅσιος ἄκακος ἀμίαντος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν ἁμαρτωλῶν καὶ ὑψηλότερος τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγκην, ὥσπερ οἱ ἀρχιερεῖς, πρότερον ὑπὲρ
PG 165 τῶν ἰδίων ἁμαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ· τοῦτο γὰρ ἐποίησεν ἐφ' ἅπαξ ἑαυτὸν προσενέγκας. ὁ νόμος γὰρ ἀνθρώπους καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον. πῶς οὖν ὅσιος ἀρχιερεὺς ὁ Χριστὸς ἢ κατὰ τίνα τρόπον ἄκακος καὶ ἀμίαντος, εἰ δεδέηται μεθ' ἡμῶν τῆς θυσίας προσκεκομισμένης εἰς ἄφεσιν τῶν πλημμελημάτων καὶ εἰς δικαίωσιν τῶν ἡμαρτηκότων;
P 175 πῶς κεχώρισται τῶν ἁμαρτωλῶν, εἰ δικαιοῦται σὺν αὐτοῖς, οὐχ ἑτέρου του χάριν τῆς θυσίας προσκεκομισμένης ἢ τούτων αὐτῶν; θαυμάζω δὲ ὅτι διακεκραγότος τοῦ Παύλου καὶ μάλα σαφῶς οὐκ εἶναι παραπλήσιον τοῖς ὑπὲρ τῶν ἰδίων πλημμελημάτων προσκομίζειν κεκελευσμένοις, ἔπειτα τῶν τοῦ λαοῦ, πρεσβεύειν οὐ δέδιας, οἷς ἔφη, τἀναντία φάναι τε τολμᾶις καθ' ὁμοιότητα τὴν ἐκείνων οἳ κατὰ νόμον γεγόνασιν ἱερεῖς, καὶ αὐτὸν ὑπὲρ ἑαυτοῦ
Hebr. 7, 28 προσάγειν θυσίαν. καὶ εἴπερ ἐστὶν ἀληθὲς ὡς ὁ νόμος μὲν καθίστησιν ἀρχιερεῖς ἔχοντας ἀσθένειαν, ὁ λόγος δὲ τῆς ὁρκωμοσίας τῆς μετὰ τὸν νόμον υἱὸν εἰς τὸν αἰῶνα τετελειωμένον, τί τοῖς ἀσθενεῖν εἰωθόσι ποιεῖς συναρίθμιον τὸν τῆς ἐκείνων πληθύος ἐξῃρημένον καὶ τὴν ὑπὲρ νόμον ἔχοντα τελείωσιν οἴκοθέν τε καὶ κατὰ

V

4 τεθεράπευται Pusey τεραθεράπευται V 22 δ' deleui 34 δεδέηται scripsi δὲ δέεται V
35 προσκεκομισμένης Agellius προσκεκομισμένοσ V 43 ποιεῖς Agellius ποιεῖν V

φύσιν, εἴπερ ἐστὶν υἱὸς ἀληθῶς καὶ διὰ τοῦτο θεός; ἴδωμεν δὲ καὶ ἐκ τοῦ νομικοῦ καὶ ἀρχαιοτέρου γράμματος τίνα δὴ τρόπον καὶ ὑπὲρ τίνων εἰσκεκόμικεν ἑαυτὸν ὁ Ἐμμανουὴλ [Eph. 5, 2] εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῶι θεῶι καὶ πατρί. σκιὰ μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ὁ νόμος ἦν, πλὴν [Hebr. 10, 1] ὑποτύπωσιν ἔχει μυστηρίου τοῦ κατὰ Χριστὸν καὶ τῆς ἀληθείας ὠδίνει τὴν μόρφωσιν. καὶ γοῦν ἔφη που Χριστὸς τοῖς Ἰουδαίοις προσλαλῶν· εἰ ἐπιστεύετε Μωυσῆι, ἐπι- [Ioh. 5, 46] στεύετε ἂν ἐμοί· περὶ γὰρ ἐμοῦ ἐκεῖνος ἔγραψε. πῶς οὖν ἄρα τεθύκασι τὸν ἀμνὸν μέλλοντες τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίρειν οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραήλ; ὑπὲρ ἑαυτῶν ἄρα καὶ μόνων ἢ καὶ ὑπὲρ αὐτοῦ τοῦ ἀμνοῦ; τίνας ἐλυτροῦτο διὰ τοῦ αἵματος; ἆρα τοὺς ὑπὸ ζυγὸν δουλείας καὶ δύσοιστον ἀνατλάντας τὴν ἐκ τῶν Αἰγυπτίων πλεονεξίαν ἢ καὶ ἑαυτόν; τίνος ἀπεσόβει τὸν ὀλοθρευτήν; τίσιν ἔφασκεν ὁ τῶν ὅλων θεός· καὶ ὄψομαι τὸ αἷμα καὶ [Exod. 12, 13] σκεπάσω ὑμᾶς; ἆρα τοῖς δεδεημένοις τῆς παρ' αὐτοῦ σκέπης ἢ γοῦν καὶ αὐτῶι τῶι [11] ἀμνῶι; διετύπου μὲν γὰρ τὰς ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ποιεῖσθαι θυσίας, καθάπερ ἐν πίνακι, τῶι νόμωι σκιαγραφῶν ἔτι τὸ Χριστοῦ μυστήριον ὁ θεὸς καὶ πατήρ, ἔφη δὲ οὕτως [P 176] πρὸς τὸν ἱεροφάντην Μωσέα· ἐὰν δὲ πᾶσα συναγωγὴ υἱῶν Ἰσραὴλ ἀγνοήσηι [Leu. 4, 13. 14] ἀκουσίως καὶ λάθηι ῥῆμα ἐξ ὀφθαλμῶν τῆς συναγωγῆς καὶ ποιήσωσι μίαν ἀπὸ πασῶν τῶν ἐντολῶν κυρίου, ἣ οὐ ποιηθήσεται, καὶ πλημμελήσωσι καὶ γνωσθῆι αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία ἣν ἥμαρτον αὐτῆι, καὶ προσάξει ἡ συναγωγὴ μόσχον ἐκ βοῶν ἄμωμον περὶ ἁμαρτίας. τίνα δὲ τρόπον τὰ τῆς θυσίας ἐπιτελεῖσθαι χρή, διειπὼν εὖ μάλα, προσεπάγει καί φησι· καὶ ἐξιλάσεται περὶ αὐτῶν [PG 168] ὁ ἱερεὺς καὶ ἀφεθήσεται αὐτοῖς ἡ ἁμαρτία. [Leu. 4, 20] ἄθρει δὴ οὖν ὅτι προσεκομίζετο μὲν ὁ μόσχος ἐν τύπωι Χριστοῦ τοῦ πανάγνου καὶ μῶμον [τοῦ] μὴ ἔχοντος, ἀπηλλάττοντο [21] δὲ τῶν ἰδίων αἰτιαμάτων οἱ προσκομίζοντες καὶ οὔτι που μᾶλλον ὁ μόσχος. τέθυται γὰρ οὐχ ὑπέρ γε μᾶλλον ἑαυτοῦ, καθὰ σὺ φής, ἀλλ' ὑπέρ γε τῶν ἠσθενηκότων, ὑπὲρ ὧν ἐποιεῖτο τὰς λιτὰς ὁ κατὰ νόμους ἀρχιερεύς, ἵνα πάλιν ἐννοῇς τὸν ὑπὲρ ἡμῶν γεγονότα παράκλητον ἄμωμόν τε καὶ ὅσιον ἀρχιερέα κεχωρισμένον τῶν ἁμαρτωλῶν. [Hebr. 7, 26] πανταχόθεν τοιγαροῦν ἠρρωστηκότι τοῦ λόγου τὸ ἀκαλλὲς τῶι δι' ἐναντίας ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς [Hebr. 3, 1] ὁμολογίας ἡμῶν γενέσθαι φαμὲν αὐτὸν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, ὅτε γέγονεν ἄνθρωπος, καθεὶς ἑαυτὸν εἰς κένωσιν καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς, ἵνα καὶ ὑπὲρ πάντων εἰς ὀσμὴν εὐωδίας [Eph. 5, 2] ἑαυτὸν ἀναθεὶς τῶι πατρὶ κατακτήσηται τὴν ὑπ' οὐρανόν, ἐξέληται τῶν ἀρχαίων αἰτιαμάτων, δικαιώσηι τῆι χάριτι διὰ πίστεως, θανάτου καὶ φθορᾶς ἀποφήνηι κρείττοντας ἱεροὺς τε καὶ ἡγιασμένους καὶ πᾶν εἶδος ἀρετῆς εὖ μάλα κατωρθωκότας ⟨τοὺς⟩ σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν ὁμολογοῦντας αὐτόν· δι' οὗ καὶ μεθ' οὗ τῶι θεῶι καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίωι πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

Τόμος τέταρτος

[P 177]

Ὁ θεσπέσιος Παῦλος οὐκ ἀσυντελῆ πρὸς ὄνησιν τοῖς εὐσεβεῖν ἡιρημένοις τὴν ἔν γε τῶι νόμωι σκιὰν ἀποφαίνων καὶ μὴν καὶ τὰ πάλαι τοῖς ἀρχαίοις συμβεβηκότα καθάπερ τινὰ πίνακα καὶ γραφὴν τῶν ἀληθεστέρων ταῖς ἁπάντων διανοίαις εὖ μάλα παρατιθεὶς ταῦτα δέ⟨, φησί⟩, τυπικῶς συνέβαινεν ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ πρὸς νουθεσίαν [1 Cor. 10, 11] ἡμῶν, εἰς οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κατήντηκε. φέρε δὴ οὖν ἐκ νομικῶν γραμμάτων ἑλόντες λέγωμεν ὡς κατηυλίζοντο μὲν ἐν ἐρήμωι ποτὲ τῆς Αἰγυπτίων ἀπαίροντες οἱ ἐξ Ἰσραὴλ καὶ εἰς τὴν τῆς ἐπαγγελίας διασπεύδοντες γῆν· ἐπειδὴ δὲ τῶν ἐν Αἰγύπτωι θαυμάτων ἀμνημονοῦντες οἱ τάλανες καὶ τῆς εἰς θεὸν ἀγάπης ἀμνημονήσαντες διεγόγγυζον ἀνοσίως, ὑπὸ τῶν ὄφεων ἀπώλλυντο κατὰ τὸ γεγραμμένον. διέδρων γε μὴν τὰ τῶν [1 Cor. 10, 9]

V

8 αὐτοῦ Patrol. ἑαυτοῦ V   9 ἀνατλάντας Agellius ἀνατλᾶν V   14 ἱεροφάντα V   21 τοῦ deleui   31 τοὺς addidi   38 φησί add. Agellius

ἰοβόλων δήγματα, τὸν ὄφιν αὐτοῖς τὸν χαλκοῦν ἀναστηλώσαντος τοῦ Μωσέως, τοῦ πάν-
Num. 21, 8 των σωτῆρος θεοῦ κεχρησμωιδηκότος· ποίησον σαυτῶι ὄφιν καὶ θὲς αὐτὸν ἐπὶ
σημείου, καὶ ἔσται ἐὰν δάκηι ὄφις ἄνθρωπον, πᾶς ὁ δεδηγμένος ἰδὼν
αὐτὸν ζήσεται. μυστήριον δὲ ἄρα τὸ κατὰ Χριστὸν ἡ τύπωσις ἦν. θεὸς γὰρ
ὑπάρχων ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος καὶ ἐξ ἀγαθοῦ πατρὸς ἀγαθὸς κατὰ φύσιν, μετέσχεν
Hebr. 2, 14 αἵματος καὶ σαρκός, τουτέστι γέγονεν ἄνθρωπος ἡμῖν τε τοῖς πονηροῖς παραπλήσιος κατά
γε τὸ εἶναι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος δηλονότι, τέθειται δὲ καὶ ἐφ' ὑψηλοῦ, τουτέστι σταυρὸν
ἀνέτλη τὸν ἐπὶ ξύλου καὶ τὸν κατὰ σάρκα θάνατον, εἰ καὶ ἀνεβίω τριήμερος, τὸ τοῦ θανά-
P178 PG169 του πατήσας κράτος. ὅταν τοίνυν ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀσυνεσίας τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονο-
μίας καταγογγύζοντες καὶ τὸ ἀκαλλὲς αὐτῆς καθορίζοντες αἰσχυνώμεθα φρονεῖν ἢ λέγειν
ἄνθρωπον γενέσθαι καθ' ἡμᾶς τὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ ἑνωθῆναι σαρκὶ κατὰ ἀλήθειαν, τότε
καὶ δράκων ἡμᾶς ὁ ἀρχέκακος ἀποκτενεῖ, τῆς ἑαυτοῦ δυστροπίας ἰὸν ὥσπερ τινὰ ταῖς
ἡμετέραις διανοίαις ἐνιεὶς τὴν πλάνησιν, διαφευξόμεθα δὲ καὶ τὰ τῆς ἐκείνου σκαιότητος
διακρουσόμεθα βλάβη, τοῖς τῆς καρδίας ὄμμασιν ἐνορῶντες τῶι ὄφει, τουτέστι τὸ Χριστοῦ
μυστήριον ἀκριβεῖ διανοίαι κατασκεπτόμενοι. τότε γὰρ τότε φρονοῦντες ὀρθὰ ἀνενδοιά-
στως ὁμολογήσομεν ὅτι γέγονε σὰρξ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ προῆλθεν ἐκ γυναικὸς μετὰ τοῦ
μεῖναι θεὸς καί ἐστιν ὁ αὐτὸς θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, οὔτε τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος
μέτροις ἐπερυθριῶν διά γε τὸ τῆς ὑπεροχῆς ἀξίωμα οὔτε μὴν τῆς θεοπρεποῦς ἐξουσίας καὶ
ὑπερτάτης εὐκλείας ἐστερημένος διὰ τὸ ἀνθρώπινον. οἱ δὲ δὴ τὰ τοιάδε διακρίνειν εὖ
μάλα κατειθισμένοι δι' ἀμφοῖν τὸν ἕνα καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶι μυστήριον ἰσχνῶς καὶ ἐξητασμέ-
Rom. 11, 33-34 νως συνιέντες λέγουσιν· ὢ βάθος πλούτου καὶ σοφίας καὶ γνώσεως θεοῦ, ὡς
ἀνεξερεύνητα τὰ κρίματα αὐτοῦ καὶ ἀνεξιχνίαστοι αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ. τίς γὰρ
ἔγνω νοῦν κυρίου; ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως ὡς ἀνέφικτά τε καὶ ἀκαλλῆ ταυτὶ διωθού-
μενος, τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐκλείας καὶ ὑπεροχῆς οὐ μετρίαν οὑτοσὶ ποιεῖσθαι κατα-
τολμᾶι τὴν κατάρρησιν καὶ μέτρον ὥσπερ αὐτῶι τὸ καθ' ἡμᾶς ἀπονέμων καὶ ἕτερον οὐδὲν
δεδοξάσθαι φησὶν αὐτὸν παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, οὐχ ὡς ἰδίαι δυνάμει χρώμενον τῆι
δι' αὐτοῦ καὶ πληροῦντα τὰς θεοσημίας, ἀλλ' ἔξωθεν καὶ εἰσκεκριμένως κερδαίνοντα τὸ κα-
τορθοῦν δύνασθαί τι τῶν τεθαυμασμένων, ἵνα δὴ φαίνοιτο καθ' ἡμᾶς ἰαμάτων που τάχα
1 Cor. 15, 10 χάρισμα λαβὼν φάναι τε ὀφείλων κατὰ τὸν μακάριον Παῦλον· χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι ὅ
P 179 εἰμι. οἷς γὰρ ἐπακτὸν καὶ θύραθεν τὸ εἶναί τι καὶ δύνασθαι κατορθοῦν, οὗτοι φαῖεν
ἂν εἰκότως καὶ τὴν τοιάνδε φωνήν. δεῖξαι γάρ, ὡς οἴεται, βουληθεὶς ἰσουργὸν εἰς
ἅπαντα τὴν ἁγίαν τριάδα, πάλιν ὧδέ φησιν

Loofs p. **1** 1 226,20-227,5 Ioh. 1, 14 Ps. 109, 1 Ὁ θεὸς λόγος ἐγένετο σὰρξ καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν. συνεκάθισεν ἑαυ-
τῶι τὴν ἀναληφθεῖσαν ὁ πατὴρ ἀνθρωπότητα· εἶπε γάρ φησιν, ὁ κύριος τῶι κυρίωι
μου· κάθου ἐκ δεξιῶν μου. τὴν τοῦ ἀναληφθέντος τὸ πνεῦμα κατελθὸν συνεκρό-
Ioh. 16, 13-14 τησε δόξαν· ὅταν γάρ φησιν, ἔλθηι τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ἐκεῖνος ἐμὲ δο-
ξάσει. βούλει καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς τριάδος ἐνέργειαν; ἐνώικησεν ὁ υἱὸς
ἐν τῶι σώματι, συνέστησεν ὁ πατὴρ βαπτιζόμενον, διέπλασεν ἐν παρθένωι τὸ πνεῦμα.
Loofs 2 p 227, 6-8 Εἶτα πάλιν φησὶ περὶ τῶν ἁγίων ἀποστόλων· Ὁ υἱὸς ἐξελέξατο (ἐγὼ γάρ φησιν,
Ioh. 15, 16 Ioh. 17, 17 Mt. 10, 20 ὑμᾶς ἐξελεξάμην)· ὁ πατὴρ ἡγίασε (πάτερ γάρ φησιν, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῆι
ἀληθείαι σου)· τὸ πνεῦμα κατεσκεύασε ῥήτορας.

1, 1 cf. Exc. Eph. XVI

1—32 V 33—41 VVa
3 σημεῖον V 15 ἀκριβῆ V 18 γε Agellius τε V 20 κατηθισμένοι V 22 ἀν-εχνίαστοι V 25 κατάρρησιν Agellius κατάρρυσιν V 27 πληροῦντα τὰς scripsi πληροῦν τὰ τῆσ V θεοσημείασ V 35 κατελθὸν ex κατελθὼν corr. V 36 ἔλθη Va ἔλθοι V

Ὅτι μὲν οὖν ἄσοφός τε καὶ ἀτερπὴς ὁ σύμπας αὐτῶι πεποίηται λόγος, καταδεῖξαι PG 172
ῥᾶιον· παραπαίει δὲ κἀν τούτωι, καὶ ὅπως, ἐρῶ. μία μὲν γὰρ θεότητος φύσις, ὑφέ-
στηκε δὲ ἰδικῶς ὁ πατὴρ καὶ μέντοι καὶ ὁ υἱός, ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα· πράττεταί γε
μὴν τὰ πάντα παρὰ πατρὸς καὶ δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι καὶ οἷον κεκινημένου τοῦ πατρὸς εἰς
ἐνέργειαν τὴν ἐπί τισιν ἐνεργεῖ δὴ πάντως ὁ υἱὸς ἐν πνεύματι κἂν εἴ τι λέγοιτο πληροῦν
ὁ υἱὸς ἢ τὸ πνεῦμα, τοῦτο δὴ πάντως ἐστὶν ἐκ πατρὸς καὶ διὰ πάσης ἔρχεται τῆς ἁγίας
καὶ ὁμοουσίου τριάδος ἡ εἰς πᾶν ὁτιοῦν ἐνέργειά τε καὶ βούλησις, πλὴν ἕν γε τούτοις
ἐκεῖνο φαμέν. • ἄθρει δὴ πάλιν ὡς σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς, καίτοι σάρκα λέγων τὸν ἐκ
θεοῦ γεγενῆσθαι λόγον, τὴν τῶν ἐννοιῶν παρασημαίνει δύναμιν καὶ τῆς ὀρθότητος ἀπο-
φέρει μακράν, ὡς ἐνέργειαν αὐτοῦ τὴν σάρκωσιν ἀποφαίνων. ἐπιφέρει γὰρ εὐθύς ›βούλει
καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς τριάδος ἐνέργειαν;‹ ὡς ἤδη πρώτην ἀποδεδειχὼς ἐνέργειαν P 180
τοῦ θεοῦ λόγου τὸ σάρκα γενέσθαι κατὰ τὰς γραφάς. καὶ τίς ἡ ἑτέρα μετὰ τὴν πρώ- Ioh. 1, 14
την ἐνέργειαν, διαδεικνύς, ὥσπερ οἴεται, φησίν· ›ἐνώικησεν ὁ υἱὸς ἐν τῶι σώματι.‹ θεο-
φόρος οὖν ἄνθρωπος ὁ Χριστός. εἶτα καὶ μόνον τοῦτο ἐνεργήσας εἰς ἄνθρωπον ὁ τοῦ
θεοῦ καὶ πατρὸς διαφαίνεται λόγος, ὥστε κἂν εἰ λέγοι τυχὸν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς ὁ
λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καταδηλοῦν ἡμῖν ἕτερον οὐδὲν πλὴν Ioh. 1, 14
ἐκεῖνο καὶ μόνον ὅτι κατώικησεν ἐν ἀνθρώπωι θεὸς ὢν ὁ λόγος καθὰ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς.
ναοὶ γὰρ ἐσμὲν θεοῦ ζῶντος καὶ ἐν τούτωι γινώσκομεν ὅτι ἐν ἡμῖν ἐστιν, ὅτι ἐκ τοῦ πνεύ- 2 Cor. 6, 16
ματος αὐτοῦ ἔδωκεν. ἀλλ' οὐ τοῦτο μὲν ἴσως ἐρεῖς καταναρκήσας τὴν δυσφημίαν, 1 Ioh. 4, 13
ὁμολογήσεις δὲ μεθ' ἡμῶν ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ τοῦτό ἐστιν ἡ σάρ-
κωσις, συνθήσηι δὲ ὅτι μεμένηκε θεὸς καὶ τὸ τῆς ἰδίας φύσεως διεσώσατο κάλλος, κἂν εἰ
κεχρημάτικεν υἱὸς ἀνθρώπου γέγονέ τε τοῦτο κατὰ ἀλήθειαν. εἶτα τί μαθὼν συγκαθίσαι
φῂς ἑαυτῶι τὸν πατέρα τὴν ἀναληφθεῖσαν ἀνθρωπότητα καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον τοῖς τῆς ἰδίας
θεότητος ἐνιδρῦσθαι θώκοις ἐν εὐδοκίαι τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, καὶ ἄνθρωπον γεγονότα, τὸν
ἐξ αὐτοῦ φύντα λόγον, ἵνα μὴ ὡς ἑτέρα τις παρ' αὐτὸν ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ πρὸς ἡμῶν
νοοῖτο καὶ λέγοιτο, καίτοι τῆς κατὰ ἀλήθειαν ἑνώσεως ἕνα τε ἡμῖν ἀποφαινούσης αὐτὸν
καὶ οὐκ ἀλλοτρίαν αὐτοῦ τὴν σάρκα αὐτοῦ; ψευδοεπὴς οὖν ἄρα καὶ λογισμοῦ τοῦ καθή-
κοντος οὐ μετρίως ἡμαρτηκὼς ἁλίσκηι κἀν τούτωι. καὶ εἰ μηδὲν ἕτερόν ἐστι τὸ φάναι
δὴ σάρκα γεγενῆσθαι τὸν λόγον ἢ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος ἐν ὑπεροχῆι θεότητος ὢν καὶ με-
μενηκὼς ὅπερ ἦν, ποίας ἂν ἐδεήθη τῆς ἔξωθεν δόξης, καίτοι τῆς δόξης κύριος ὢν αὐτός;
ἐδοξάζετο μὲν γὰρ ὁμολογουμένως ἐνεργοῦντος τοῦ πνεύματος τὰς θεοσημίας, ἀλλ' οὐχ ὡς P 181
ἄνθρωπος θεοφόρος ἐξ ὀθνείας τε καὶ ὑπερκειμένης φύσεως τὸ χρῆμα κερδαίνων, καθὰ καὶ
ἡμεῖς, ὡς ἰδίωι δὲ μᾶλλον κεχρημένος τῶι πνεύματι. θεὸς γὰρ ἦν φύσει καὶ οὐκ ἀλλό-
τριον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. οὐκοῦν οὐκ ἔξωθεν οὐδὲ εἰσποίητον αὐτῶι δεδόσθαι φαμὲν PG 173
τοῦ πνεύματος τὴν ἐνέργειαν καθὰ καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἢ γοῦν τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις. δεδώ-
ρηται γὰρ αὐτοῖς ἐξουσίαν ὁ Χριστὸς κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν αὐτά, Mt. 10, 1
προστέταχε δὲ θεραπεύειν καὶ πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῶι λαῶι. οἴκοθεν
οὖν ἄρα καὶ παρ' αὐτοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ. καὶ τούτου σαφὴς ἀπόδειξις εἴη ἂν τὸ καὶ
ἑτέροις δύνασθαι χορηγεῖν αὐτὸ καὶ οὐκ ἐκ μέτρου, καθά φησιν ὁ μακάριος εὐαγγελιστής. Ioh. 3, 34
ἐπεμέτρησε μὲν γὰρ τοῖς ἁγίοις τὴν διὰ τοῦ πνεύματος χάριν ὁ τῶν ὅλων θεὸς καὶ ὧι μὲν 1 Cor. 12, 8. 9
ἔδωκε λόγον σοφίας, ἄλλωι δὲ λόγον γνώσεως, ἑτέρωι δὲ χάρισμα ἰαμάτων, καὶ τοῦτο
οἶμαί ἐστι τὸ ὡς ἐκ μέτρου ⟨δοῦναι⟩ δύνασθαι τοὺς ἔχοντας ἐνέργειαν· ὁ δέ γε κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐξ ἰδίου πληρώματος προιεὶς τὸ πνεῦμα, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ,
οὐχ ὡς ἐκ μέτρου δίδωσιν αὐτὸ τοῖς ἀξίοις ἑλεῖν. ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν, ὦ βέλτιστε, τὸν

V

3 μέν τι V 5 δὴ scripsi δὲ V 13 διαδεικνύς scripsi διαδείκνυσιν V δεικνύς Patrol.
41 ἄλλο V 42 δοῦναι addidi

οὐκ ἐκ μέτρου διδόντα τὸ πνεῦμα τοῖς μεμετρημένον ἔχουσιν αὐτὸ ποιεῖς ἐναρίθμιον, συγ-
κεκροτῆσθαι λέγων παρὰ τοῦ πνεύματος τὴν δόξαν αὐτοῦ καὶ ἐνηργῆσθαι μᾶλλον ὡς ἕνα
τῶν καθ' ἡμᾶς, ἐν χάριτος τάξει λαβόντα τὴν παρ' αὐτοῦ συγκρότησιν, ἢ γοῦν ἐνεργῆσαι
μᾶλλον ὡς δι' ἰδίου πνεύματος τὰς θεοσημίας; Ἰουδαῖοι μὲν γὰρ οἱ πάντολμοι πικρὰν
Mt. 12, 24. 27 ἐπ' αὐτῶι καταθήγοντες γλῶτταν ἀνοσίως ἔφασκον· οὗτος οὐκ ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια
εἰ μὴ ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων, ὁ δέ γε κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ
Χριστὸς ἀμαθαίνοντας οὐ μικρῶς, μᾶλλον δὲ καὶ δυσσεβοῦντας ἐλέγχων εἰ ἐγώ, φησίν,
ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, οἱ υἱοὶ ὑμῶν
P 182 ἐν τίνι ἐκβάλλουσι; τεθαύμασται γὰρ ὁ λαμπρὸς καὶ μέγας τῶν ἁγίων ἀποστόλων
Act. 4, 10 χορὸς ἐν ὀνόματι Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Ναζωραίου πληρῶν τὰ παράδοξα. καὶ γοῦν ὑπέ-
Lc. 10, 17 στρεφον χαίροντές τε καὶ λέγοντες· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑποτάσσεται ἐν
τῶι ὀνόματί σου. ἀλλ' εἴπερ ἐστὶν ἐφικτὸν ἐν ὀνόματί τινος τῶν ἐνεργουμένων
καὶ ἑτέρους δύνασθαι τὰ ἴσα πληροῦν, ἡκέτω, φραζέτω διὰ ποίαν αἰτίαν οὐδεὶς ἐν ὀνόματι
τῶν ἁγίων τινὸς ἢ ἀκαθάρτοις πνεύμασιν ἐπιτιμήσας θαυμάζεται ἢ γοῦν ἕτερόν τι
τῶν πέρα λόγου τετελεκώς. ἀλλ' οἳ μὲν ἐνήργηνται παρὰ τοῦ πνεύματος καὶ μεμε-
τρημένην ἔχουσι χάριν, ὃ δὲ ὡς θεὸς ἐνεργεῖ καὶ ὡς δι' ἰδίου πνεύματος ἀμογητὶ κατορθοῖ
Lc. 8, 44-46 τὰ δι' ὧν θαυμάζεται. καὶ γοῦν ἡ τὴν τοῦ αἵματος ῥύσιν ἀρρωστήσασα γυνὴ προσελ-
θοῦσά ποτε λεληθότως ἀπὸ ὄπισθεν αὐτοῦ, (γέγραπται ὡδί) ἥψατο τοῦ κρασπέδου
τοῦ ἱματίου αὐτοῦ καὶ παραχρῆμα ἔστη ἡ ῥύσις τοῦ αἵματος αὐτῆς. ὃ
δὴ καὶ συνιεὶς ὁ Χριστὸς τίς ὁ ἁψάμενός μου; φησίν. ἐπειδὴ ⟨δὲ⟩ πρὸς τοῦτο
ἔφασκον οἱ θεσπέσιοι μαθηταί· ἐπιστάτα, οἱ ὄχλοι συνέχουσί σε καὶ ἀποθλί-
βουσι, πάλιν ἔφασκεν αὐτός· ἥψατό μού τις· ἐγὼ γὰρ ἔγνων δύναμιν ἐξελ-
PG 176 θοῦσαν ἀπ' ἐμοῦ. συνιεῖς οὖν ὅπως οὐκ εἰσκεκριμένον ἔξωθεν, ἀλλ' οἴκοθεν ἔχει καὶ
ἐξ ἑαυτοῦ τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι καὶ ἀπαλλάττειν ἀρρωστημάτων; γράφει δέ που καὶ
Lc. 6, 19 ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς Ματθαῖος· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἐζήτει ἅπτεσθαι αὐτοῦ, ὅτι
δύναμις παρ' αὐτοῦ ἐξήρχετο καὶ ἰᾶτο πάντας. δύναμις οὖν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα
Ps. 32, 6 αὐτοῦ, καὶ πιστώσεται λέγων ὁ θεσπέσιος Δαυίδ· τῶι λόγωι κυρίου οἱ οὐρανοὶ
ἐστερεώθησαν καὶ τῶι πνεύματι τοῦ στόματος αὐτοῦ πᾶσα ἡ δύναμις αὐ-
P 183 τῶν. στόμα δὲ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸν ἐξ αὐτοῦ φησι λόγον, οὗ τῶι πνεύματι δια-
κρατεῖται πρὸς ὕπαρξιν τὰ δι' αὐτοῦ γεγονότα.

Ἤδη μὲν οὖν ἔφην ὅτι τῆς εὐσεβείας τὸ μυστήριον, ὃ καὶ παρ' αὐτοῖς τεθαύμασται
τοῖς ἁγίοις ἀγγέλοις, κατακομίζει πρὸς τὸ μηδὲν καὶ τῶν εἰς ἀλήθειαν δογμάτων οὐ πε-
φροντικῶς κατασμικρύνει, λέγων

Loofs p. 227, 3-5 Βούλει καὶ ἄλλην ἐπὶ τούτοις αὐτοῖς τῆς τριάδος ἐνέργειαν; ἐνώικησεν ὁ υἱὸς ἐν τῶι
σώματι, συνέστησεν ὁ πατὴρ βαπτιζόμενον, διέπλασεν ἐν παρθένωι τὸ πνεῦμα.

Ὅτι δὲ τοῖς πρὸς ἡμῶν εἰρημένοις ἕψεται δὴ πάντως τὸ ἀληθὲς καὶ οὐ ψιλὴν κατάρ-
ρησιν τῶν αὐτοῦ πεποιήμεθα λόγων, ἔλεγχον δὲ μᾶλλον σαφῆ τε καὶ ἀληθῆ, διαδείξει λέγων
αὐτὸς ἐν ἑτέροις ὡδί

Loofs 2 p. 355, 8. 9 Καὶ τῆς συνεργίας ἡ ἀπόδειξις πρόδηλος· ὁ υἱὸς ἐνηνθρώπησεν, ὁ πατὴρ συνέστησεν,
τὸ πνεῦμα σημείοις ἐσέμνυνε.

Ἆρ' οὖν ἐνδοιάσειεν ἂν καὶ μετὰ τοῦτό τις ὅτι τῶν ἐννοιῶν ὁ σκοπὸς αὐτῶι πρὸς
ἀμαθίαν τε ὁμοῦ καὶ ἀνοσιότητα βλέπει καὶ τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων καταθρασύνεται;

1—38. 41. 42 V 39. 40 VVa
1/2 συγκεκροτεῖσθαι V 11 ἐν] ἐπὶ V 20 δὲ addidi 25 Ματθαῖος] est lapsus ipsius Cyrilli 29 τῶι] τὸ V 36/37 κατάρρησιν Agellius κατάρρυσιν V 37 διαδείξη V 39 συνεργίας Va συνεργείας V συνέστησεν Va, V p. 79, 19 ἐνηθρόνησε V

ὥσπερ ⟨γὰρ⟩ τὸ γενέσθαι σάρκα τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἀσυνέτως ἐκβαλὼν ἐνεργῆσαί φησιν
εἰς ἄνθρωπον τὴν ἐνοίκησεν, οὕτω δὴ πάλιν τὸ ἐνανθρωπῆσαι δέχεται, καίτοι τῶν ἀνὰ
πᾶσαν τὴν ὑπ' οὐρανὸν ἁγίων ἐκκλησιῶν, καὶ αὐτῶν δὲ τῶν ἀοιδίμων πατέρων, οἳ τὸν
τῆς ὀρθῆς τε καὶ ἀμωμήτου πίστεως ὅρον ἡμῖν ἐξήνεγκαν λαλοῦντος ἐν αὐτοῖς τοῦ ἁγίου
πνεύματος, τὸ σαρκωθῆναί τε καὶ ἐνανθρωπῆσαι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον οὐδὲν ἕτερον εἶναι
νοούντων πλὴν ὅτι μόνον τὸ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἀποτεχθῆναί τε κατὰ σάρκα ἐκ
γυναικός, ὅτι καὶ γέγονε μεθ' ἡμῶν ὑπὸ νόμον ὁ ὑπὲρ νόμον ὡς θεός. ἐπειδὴ δὲ ὡς P 184
ἤδη πλειστάκις ἔφην, σκοπὸς αὐτῶι παραλύειν τὴν ἀλήθειαν, ταύτηι τοι καὶ μάλα νεανικῶς
ἀνταίρει μόνος καὶ ταῖς ἁπάντων μάχεται γνώμαις καὶ κατὰ τῆς ἀρρήτου δόξης τὰ ὅπλα
κινεῖ καὶ τὸ αὐτῶι καὶ μόνωι δοκοῦν συρφετὸν ὥσπερ τινὰ ταῖς ἐκκλησίαις τοῦ θεοῦ παρει-
σκρίνειν ἐπιχειρεῖ. διισχυρίζεται γὰρ ἐνοίκησιν εἶναι τὴν ἐνανθρώπησιν καὶ οὐχὶ δὴ
μᾶλλον τὸ αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν μετασχεῖν ἑλέσθαι τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, Hebr 2, 14
καίτοι πᾶσι μὲν τοῖς ἁγίοις ἐνωικηκότος τε καὶ ἐνοικοῦντος ἔτι τοῦ λόγου, γεγονότος δὲ
ἅπαξ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καὶ σαρκὶ μιᾶι καθ' ὑπόστασιν κεκοινωνηκότος, καθ' ἣν καὶ ὑπὲρ
ἡμῶν ἀποθανεῖν τε καὶ ἐγηγέρθαι πιστεύεται· σαρκὶ ⟨γὰρ⟩ πέπονθεν ἑκών. ὅτι δὲ καὶ PG 177
εἰκῆι παραρριπτεῖ λόγους καὶ τῆς τῶν φωνῶν ἀτοπίας ὀλίγα πεφροντικὼς σημείοις φησὶ
τοῖς διὰ τοῦ πνεύματος κατασεμνύνεσθαι τὸν Χριστόν, ὁ γεγονὼς ἡμῖν ἔναγχος καὶ διαρ-
κῶς, ὥς γε οἶμαι, διέδειξε λόγος· βασανίζωμεν δέ, εἰ δοκεῖ, τὰς ἑτέρας αὐτοῦ φωνάς.
›ὁ πατήρ‹, φησί, ›συνέστησε‹. τὸ μὲν οὖν συνέστησεν ὅ τι ποτέ ἐστιν ἐν τούτοις, οὐκ
ἂν ἔχοιμι νοεῖν· καὶ γάρ ἐστιν ὁμολογουμένως ἀγοραία τε καὶ ἀγυρτώδης καὶ τερθρείας
ἰδιωτικῆς ἀνάμεστος ἡ φωνή· πλὴν οἶμαι δηλοῦν ἐθέλειν αὐτὸ τὸ παρέθετο, φέρε εἰπεῖν,
ἢ γοῦν μεμαρτύρηκε. πῶς οὖν, εἰπέ μοι, συνέστησεν ὁ πατὴρ ἐνοικήσεως θείας ἠξιω-
μένον; ἢ τοῦτο μὲν ἥκιστά γε, κατέδειξε δὲ μᾶλλον ἐνανθρωπήσαντα τὸν ἴδιον υἱόν, μεμε-
νηκότα δὲ καὶ ἐν σαρκὶ τοῦθ' ὅπερ ἦν τε καὶ ἔστι καὶ ἔσται, θεὸν δηλονότι; Ἰησοῦς Hebr. 13, 8
γὰρ Χριστὸς ὁ χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. φέρε τοίνυν
τὰς ἐπ' αὐτῶι πολυπραγμονῶμεν φωνάς. τί φησιν ὁ εὐαγγελιστής; καὶ ἐμαρτύρησεν Ioh. 1, 32-34
Ἰωάννης λέγων ὅτι τεθέαμαι τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν ἐξ P 185
οὐρανοῦ καὶ μένον ἐπ' αὐτόν. οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι
ἁγίωι κἀγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.
εἴη μὲν γὰρ οἰκονομικῶς ἁγιάσων τὸν Ἰορδάνην ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, κατη-
ξίου δὲ σὺν ἡμῖν βαπτίζεσθαι, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸ μυστήριον διὰ τῶν αὐτῆι
πρεπόντων διοικούμενος τρόπων. ἔδει γὰρ ἄνθρωπον γεγονότα γινώσκεσθαι τὸν ἐκ θεοῦ
πατρὸς λόγον, ἀλλ' ἐβαπτίζετο μὲν ὡς ἄνθρωπος, ἐβάπτιζε ⟨δὲ⟩ θεικῶς ἐν ἁγίωι πνεύματι.
καὶ οὐ δήπου φαμὲν ⟨ὡς⟩ ἢ ὑπουργικῶς ἢ ὡς παρ' ἑτέρου τινὸς τοῖς βαπτιζομένοις τὴν
τοῦ ἁγίου πνεύματος διηκονεῖτο μέθεξιν, ἀπετέλει δὲ μᾶλλον ἡγιασμένους, ὡς φύσει θεὸς
ἐνιεὶς αὐτὸς ἐξ ἰδίου πληρώματος. πῶς οὖν ἀφειδήσας τῶν εἰς ὀρθότητα λόγων καὶ
μέντοι καὶ ἐννοιῶν ἐνηργῆσθαι φῂς ἐν ἀνθρώπωι τὴν ἐνοίκησιν παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου,
καίτοι πλείστων τε ὅσων ἁγίων ἔν γε δὴ σφίσιν αὐτοῖς ἐσχηκότων ἔνοικον τὸν τῶν ὅλων
θεόν, βαπτίσαντος δὲ οὐδενὸς ἐν ἰδίωι πνεύματι ἢ γοῦν θεικῶς ἐνοικῆσαί τισιν εἰρημένου
καὶ ἐνωικηκότος; καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἐν ἡμῖν αὐλίζεται διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ὅπερ
ἐστὶ καὶ ἴδιον αὐτοῦ, καθάπερ ἀμέλει τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς ἐμπεδοῖ
λέγων αὐτός· ὅταν δὲ ἔλθηι ὁ παράκλητος, ὃν ἐγὼ πέμψω ὑμῖν παρὰ τοῦ Ioh 15, 26
πατρός, τὸ πνεῦμα τῆς ἀληθείας, ὃ παρὰ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, ἐκεῖ-
νος μαρτυρήσει περὶ ἐμοῦ. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως τὸ παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς

V

1 γὰρ addidi ex Seuero a Puseyo allato 4/5 λαλοῦντος — τὸ σαρκωθῆναι Patrol. τὸ λαλοῦντοο — σαρκωθῆναι V 15 γὰρ ex Seuero add. Pusey 30 εἴη] conicio ἤιει ἁγιάσων] conicio ⟨ὡς⟩ ἁγιάσων ⟨ἑαυτὸν ἐπὶ⟩ 33 δὲ add. ed. Rom. 34 ὡς addidi

Ioh. 14, 6 ἐκπορευόμενον πνεῦμα τοῦτο καὶ τῆς ἀληθείας ἴδιον εἶναί φησιν, αὐτὸς δέ που πάντως
ἐστὶν ἡ ἀλήθεια. εἶτα πῶς εἴπερ ἐστὶν ἀληθῶς οὐκ ἐνανθρωπήσας θεός, ἄνθρωπος δὲ
μᾶλλον τὴν θείαν ἐνοίκησιν ὡς ἐνέργειαν ἔχων, ὡς ἴδιον πνεῦμα τὸ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς
τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτὸν καταπέμψειν ἐπαγγέλλεται; ἀλλὰ γάρ, ὡς ἔφην, τὴν τοῦ μυστη-
ριου δόξαν κατασείει πρὸς τὸ μηδέν, μερίζων ὥσπερ τῆς ἁγίας τριάδος τὴν ἐπὶ τισὶ τῶν
P186 PG180 δρωμένων ἐνέργειαν ἑκάστηι τε τῶν ὑποστάσεων ἀπονέμων ἰδικῶς ὃ μὴ πέπραχεν ἡ ἑτέρα.
πάλιν ὧδέ φησιν

p. 76, 39-41 Ioh. 15, 16 Ὁ υἱὸς ἐξελέξατο (ἐγὼ γάρ φησιν, ὑμᾶς ἐξελεξάμην), ὁ πατὴρ ἡγίασε, τὸ πνεῦμα
κατεσκεύασε ῥήτορας.

Ὢ τῆς ἀμετρήτου φρενοβλαβείας. εἰ πάντα γέγονε παρὰ τοῦ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν
πνεύματι καὶ οὐκ ἄν τι δρῶιτο παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς πλὴν ὅτι κατὰ τοῦτον αὐτὸν
τὸν τρόπον, πῶς οὐκ ἀπόπληκτος εἴη ἂν καὶ μάλα εἰκότως ὁ ταῖς ὑποστάσεσι καταμερίζων
ἰδικῶς τὰς ἐπί γέ τισιν ἐνεργείας τῆς ἀκηράτου καὶ μιᾶς θεότητος καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον
ἕκαστα τῶν δρωμένων πεπρᾶχθαι διαβεβαιούμενος παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι; εἰ
1 Cor. 1, 24 γάρ ἐστιν ὁ υἱὸς καὶ βουλὴ καὶ σοφία καὶ δύναμις τοῦ πατρός, πάντα που πάντως ὡς
διὰ βουλῆς καὶ σοφίας καὶ δυνάμεως ὁ πατὴρ ἐργάσεται δι' υἱοῦ. οὕτως ἀριστίνδην
ἀπολέκτους ἐποιεῖτο τοὺς μαθητάς, οὕτως ἡγιάσθαι φαμὲν τοὺς ἐξειλεγμένους, οὕτω γεγε-
Ioh. 17, 17 νῆσθαι ῥήτορας, ὡς ἐκ μιᾶς δηλονότι θεότητος, παρὰ πατρὸς δι' υἱοῦ ἐν πνεύματι. πάτερ
γὰρ ἅγιε, φησίν, ἁγίασον αὐτοὺς ἐν τῆι ἀληθείαι σου. ἁγιάζει τοίνυν ἡ ἀλή-
θεια, τουτέστιν ὁ υἱός, ἐνίησι δὲ καὶ τὸ ἅγι⟨ον πνεῦμα⟩ ὁμοίως καὶ ἀποφαίνει σοφοὺς καὶ
διὰ τῆς τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείας θεοφιλῶς κατεγλωττισμένους. ἔφη γοῦν ἐν μὲν
Mt. 10, 19. 20 ⟨τῆι⟩ τοῦ Ματθαίου συγγραφῆι πρὸς τοὺς ἑαυτοῦ μαθητάς· ὅταν δὲ παραδιδῶσιν
ὑμᾶς, μὴ μεριμνήσητε πῶς ἢ τί λαλήσητε· δοθήσεται γὰρ ὑμῖν ἐν ἐκείνηι
τῆι ὥραι τί λαλήσετε. οὐ γὰρ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ λαλοῦντες, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα
Lc. 21, 14. 15 τοῦ πατρὸς ὑμῶν τὸ λαλοῦν ἐν ὑμῖν, διὰ δέ γε τῆς τοῦ Λουκᾶ· θέσθε οὖν
ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν μὴ προμελετᾶν ἀπολογηθῆναι· ἐγὼ γὰρ δώσω ὑμῖν
στόμα καὶ σοφίαν, ἧι οὐ δυνήσονται ἀντειπεῖν ἢ ἀντιστῆναι πάντες οἱ
P 187 ἀντικείμενοι ὑμῖν. ἀκούεις ὅπως λαλοῦντος ἐν αὐτοῖς τοῦ ἁγίου πνεύματος αὐτὸς
δίδωσι τὸ στόμα; λόγου γάρ ἐστι δοτὴρ ὡς λόγος, καὶ πνεύματος χορηγὸς ὡς ἴδιον ἔχων
αὐτὸ φυσικῶς, καθὰ καὶ αὐτὸς ὁ πατήρ. ταυτοενεργεῖ μὲν οὖν ἡ ἁγία τριὰς καὶ ἅπερ
ἂν δρώιη καὶ βούλοιτο κατορθοῦν ὁ πατήρ, ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς κατὰ τὸν ἴσον τρόπον,
ὁμοίως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα· τό γε μὴν ἀνὰ μέρος διδόναι τὰς ἐνεργείας ἑκάστηι τῶν ὑπο-
στάσεων ἰδικῶς οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ τρεῖς ἀνὰ μέρος καὶ ὁλοτρόπως ἀλλήλων διεστη-
κότας ἀποφαίνειν θεούς. ὁ μὲν γὰρ τῆς φυσικῆς ἑνότητος λόγος ἐπὶ τῆς ἁγίας τριάδος
μίαν δή που τὴν ἐφ' ἅπασι τοῖς δρωμένοις ἀποφαίνει κίνησιν· εἰ δὲ δὴ λέγοιμεν ὅτι μιᾶς
ὑποστάσεως οἷον εἰς ἔργα κεκινημένης ἀπρακτήσειαν ἂν αἱ δύο, πῶς οὐ παχεῖα τομὴ πα-
ρεισκρίνεται, τόπον ὥσπερ τινὰ τῶν ὑποστάσεων ἑκάστηι νέμουσα τῶι ἔξω τε καὶ ἀπε-
σχοινισμένως νοεῖσθαι τῶν ἄλλων, οὐ κατά γε τὸ ὑπάρχειν ἰδιοσυστάτως (τοῦτο γὰρ ἀλη-
θές), ἀλλ' ὡς ἐν τῆι κατὰ πᾶν ἑτερότητι μὴ ἀνεχομένηι λόγου τοῦ συναγείροντος εἰς ἑνότητα
φυσικήν; μία γὰρ θεότητος φύσις ἐν ἁγίαι καὶ ὁμοουσίωι νοεῖται τριάδι, ὁ δὲ χρηστὸς
PG 181 οὑτοσὶ τὸν ὁμοούσιον τῶι θεῶι καὶ πατρὶ θεὸν λόγον ὡς οὐκ εἰδὼς ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος,
οὐ τὸ εἶναι θεὸς ἀποβεβληκώς, προσειληφὼς δὲ μᾶλλον ὅπερ οὐκ ἦν, κατασμικρύνειν ἀπο-
τολμᾶι. συναγορεύει μὲν γάρ, ὡς εἴρηται, τῶι ἁγίωι πνεύματι, περιυβρίζει δὲ τὸν υἱόν,
οὕτω λέγων πρός τινας τῶν τὰ Ἀρείου φρονεῖν ᾑρημένων

V

1 φησιν Agellius φῆσ V   10 ἀμετρίτου V   11 δρῶτι V   16 ἀριστίνδ' V   20 -ον πνεῦμα om. in fine lineae V   22 τῆι add. ed. Rom.   25 ἡμῖν V   36 ἀπρακτήσειεν V   37 τῶι Agellius τὸ V   40 χρηστὸς ed. Rom. $\overline{\chi\sigma}$ V

3 Πλείονα, φησί, τὴν εἰς αὐτὸν κατασκευάζοντες ὕβριν καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θείας ἀποτέμνοντες φύσεως τὸ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ διαπλάσαν (τὸ γὰρ ἐν τῆι Μαρίαι, φησί, γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου), ⟨τὸ⟩ κατὰ δικαιοσύνην τὸ πλασθὲν ἀναπλάσαν (ἐφανερώθη γάρ φησιν, ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι), τὸ δαίμοσι φοβερὸν ⟨αὐτὸν⟩ ἐργασάμενον (ἐγὼ γάρ φησιν, ἐν πνεύματι θεοῦ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια), τὸ τὴν αὐτοῦ σάρκα πεποιημένον ναόν (τεθέαμαι γάρ φησι, τὸ πνεῦμα καταβαῖνον ὡσεὶ περιστερὰν καὶ μεμένηκεν ἐπ' αὐτόν), τὸ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶι χαρισάμενον (ἐντειλάμενος γάρ φησι, τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις οὓς ἐξελέξατο, διὰ πνεύματος ἁγίου ἀνελήφθη), τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῶι χαρισάμενον δόξαν Χριστοῦ κατασκευάζουσι δοῦλον.

Loofs p. 293, 12-294, 6 — Mt. 1, 20 — 1 Tim. 3, 16 — Mt. 12, 28 — P 188 — Ioh 1, 32 — Act. 1, 2

Τὸ μὲν οὖν τῆς θείας τε καὶ ἀκηράτου φύσεως ἀποτέμνειν τὸ πνεῦμα κατατολμᾶν μοχθηρᾶς εἶναι φημὶ καὶ ἀλιτηρίου φρενὸς καὶ πολὺ τοῦ εἰκότος ἐξωικισμένης (ὁμοούσιον γάρ ἐστι τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καὶ μὴν καὶ αὐτῶι τῶι υἱῶι καὶ θεὸς εἶναι καὶ ἐκ θεοῦ πιστεύεται), χρῆναι δὲ οἶμαι ταυτὶ μεθέντας εἰς τὸ παρὸν τὸν ἐν χερσὶν ἡμῖν πολυπραγμονῆσαι λόγον καὶ ὅποι ποτὲ βλέπει, νουνεχέστατα κατιδεῖν. πλείονα γάρ φησι, τὴν εἰς αὐτὸν κατασκευάζοντες ὕβριν, δῆλον δὲ ὅτι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς θείας ἀποτέμνοντες φύσεως τὸ τὴν ἀνθρωπότητα αὐτοῦ διαπλάσαν. τὴν τίνος, ὦ βέλτιστε, φὴς διαπεπλάσθαι ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ πνεύματος; καίτοι τοὺς λόγους ἡμῖν ἀρτίως ἐπ' αὐτῶι πεποίησαι τῶι μονογενεῖ καὶ ἐκ θεοῦ πατρὸς ἀπορρήτως γεγεννημένωι· θείαν γὰρ δὴ φύσιν ὠνόμαζες αὐτόν, αὐτοῦ δὲ οἶμαι καὶ οὐχ ἑτέρου τὴν ἀνθρωπότητα φής. οὐκοῦν διαμέμνησο τῶν σεαυτοῦ φωνῶν· ἰδίαν γὰρ εἶναι φὴς τοῦ λόγου τὴν σάρκα, ψυχῆς ἑνούσης αὐτῆι τῆς λογικῆς δηλονότι, ἔσται γὰρ οὕτως ἡ ἀνθρωπότης αὐτοῦ. εἶτα πῶς, εἴπερ ἐστὶν ἓν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, ἰσχύος εἶναι νομίζεις αὐτὸν τῆς θεοπρεποῦς ἐπιδεᾶ καὶ φοβερὸν αὐτὸν εἰργάσθαι τοῖς δαίμοσι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὡς ἀπό γε τῆς ἰδίας φύσεως οὐκ ἔχοντα τοῦτο δρᾶν καὶ μὴν καὶ τὸ δύνασθαι συντρίβειν τὸν σατανᾶν ὡς δοτὸν παρ' ἑτέρου καὶ μόλις ἐρανιζόμενον; εἰ μὲν οὖν οἶσθα ὅτι τὸ ἀποτέμνειν τὸ πνεῦμα τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ἐγκλημάτων αἴσχιστον εἴη ἂν καὶ μάλα εἰκότως, αὐτοῦ δηλονότι τὸ πνεῦμά ἐστιν ὡς δι' αὐτῆς προιὸν τῆς ἀπορρήτου φύσεως αὐτοῦ καὶ ὁμοούσιον αὐτῶι, καὶ οὐκ ἂν ἐδεήθη καθάπερ τινὸς τῆς ἔξωθέν τε καὶ ἐπακτῆς δυνάμεως τῆς παρ' αὐτοῦ, χρήσεται δὲ μᾶλλον ὡς ἰδίωι πνεύματι καὶ φοβερὸν ἑαυτὸν τοῖς δαίμοσιν ἀποφανεῖ δι' αὐτοῦ. εἰ δέ σοι δοκεῖ τῶν εἰς δυσσέβειαν ἐγκλημάτων ἀποφαίνειν ἠμοιρηκότας τοὺς ἀποτέμνοντας, πῶς ἡμῖν ἀρτίως ὑβριστὰς ὠνόμαζες αὐτούς, εἶτα τούτοις σαυτὸν ἐναρίθμιον οὐκ αἰσθάνηι ποιῶν, εἴπερ ἑνωθέντα σαρκὶ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καθάπερ ἕνα τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς καὶ κοινὸν ἁπλῶς ⟨ἄνθρωπον⟩ τῆς τοῦ πνεύματος ἐπικουρίας δεδεῆσθαι φής, ἵνα φοβερὸς τοῖς ἀκαθάρτοις ὁρῶιτο πνεύμασιν; εἰ γὰρ καὶ ἐν πνεύματι θεοῦ φησιν ἑαυτὸν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια, πῶς οὐκ ἔδει τοῦ λόγου τὴν οἰκονομίαν ἀξιάγαστον οὖσαν ἰδεῖν; οἱ μὲν γὰρ τῶν Ἰουδαίων καθηγηταὶ τῆι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν εὐκλείαι διεφθονηκότες καὶ ἀπύλωτον ἐπ' αὐτῶι διοιγνύντες στόμα κατεφλυάρουν οἱ δείλαιοι, φάσκοντες ἐν Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια· ὁ δὲ τῆι ἐμφύτωι πρὸς ἅπαντας γαληνότητι κεχρημένος καὶ μεθιστὰς τοὺς πεπλανημένους ἢ γοῦν ἀθυροστομεῖν ἐθέλοντας ἐπ' αὐτῶι πρὸς τὸ ἄμεινόν τε καὶ ἀληθές, θεῶι δὴ μᾶλλον τῶι κατὰ

Loofs P 293, 12-14 — P189 PG184 — Mt 12, 28 — Mt 12, 24

3 = Exc. Mar. Merc XXII; cf. ep. 18, *Concilstud.* 10 Apol adu Theodoret 63

1—10 VVa 11—41 V
3 τὸ — ἀναπλάσαν Agellius cf. Mar. Merc. ἀνέπλασεν VVa 5 αὐτὸν Va om. V 9 χῶ V Mar. Merc. αὐτῶ Va 12 εἰκότωσ V 32 ὠνόμαζες Agellius ὀνομάζεισ V 34 ἄνθρωπον addidi

φύσιν τὴν ἐπί γε τῶι δύνασθαι συντρίβειν τὸν σατανᾶν ἀνετίθει δόξαν, ἐν πνεύματι θεοῦ λέγων τὰ πονηρὰ διώκειν πνεύματα καὶ οὐκ ἔξω τιθεὶς ἑαυτὸν τοῦ κατὰ φύσιν εἶναι θεὸν καὶ ἴδιον ἔχειν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀκόλουθον καὶ θεοπρεποῦς εὐτεχνίας ἄξιον τὰς τῶν φονώντων ὑποτρέχειν ὀργὰς καὶ τὰς τῶν ἐπ' αὐτῶι σκανδαλιζομένων περι- Ioh. 10, 33 κόπτειν ἀφορμάς (ἐπεφύοντο γὰρ λέγοντες· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν), ταύτηι P 190 τοι καὶ ἄγαν ἀστείως τοῖς ἀσθενοῦσιν ἔτι συγκαθιστάμενος θεοῦ τὸ πνεῦμά φησιν. οἶδε γὰρ οἶδεν, ὡς ἔφην, ἑαυτὸν ὄντα φύσει θεὸν ὁμοῦ τῶι γεγεννηκότι καὶ πάντα ἔχοντα τὰ Ioh. 17, 10 αὐτοῦ δίχα μόνου τοῦ εἶναι πατήρ. τοιγάρτοι καὶ ἔφασκε πρὸς αὐτὸν ὅτι πάντα τὰ ἐμὰ σά ἐστι καὶ τὰ σὰ ἐμά, καὶ δεδόξασμαι ἐν αὐτοῖς, καὶ πρός γε ἡμᾶς αὐ- Ioh. 16, 15 τούς, περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τοὺς λόγους ποιούμενος· πάντα, φησίν, ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστι· διὰ τοῦτο εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. ὥσπερ γὰρ πρόεισιν ἐκ τοῦ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, αὐτοῦ κατὰ φύσιν ὑπάρχον, καὶ κατὰ τὸν ἴσον τούτωι τρόπον καὶ δι' αὐτοῦ τοῦ υἱοῦ, φυσικῶς ὂν αὐτοῦ καὶ ὁμοούσιον αὐτῶι. οὐκοῦν κἂν δοξάζηται διὰ τοῦ πνεύματος, αὐτὸς ἑαυτὸν ὡς δι' ἰδίου πνεύματος νοεῖται δοξάζων καὶ οὐχ ὡς θύραθεν τὸ χρῆμα αὐτῶι, κἂν εἰ ὁρῶιτο γεγονὼς ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς. ἀνασφαλὲς δὲ πρὸς τούτωι κἀκεῖνο εἰπεῖν περὶ τοῦ πνεύματος τὸ τὴν σάρκα τὴν αὐτοῦ πεποιημένον ναόν. ἦν μὲν γὰρ ἡ σὰρξ ἰδία τοῦ λόγου καὶ τοῦτο ἡμῖν ἀρτίως διωμολόγηκας αὐτός· αὐτοῦ γὰρ ἔφης εἶναι τὴν ἀνθρωπότητα PG 185 καὶ ναὸς αὐτοῦ κεχρημάτικε τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου ληφθὲν ἅγιον σῶμα· ἴδιον δὲ πάλιν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καὶ οὐκ ἂν νοοῖτο πώποτε δίχα τοῦ ἰδίου πνεύματος ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος. ἄμεινον οὖν ἄρα καὶ σοφώτερον ναὸν μὲν τοῦ λόγου τὸ σῶμα λέγειν καὶ ἰδίαν αὐτοῦ τὴν σάρκα, πιστεύειν δὲ ὅτι σύνεστιν ἀεὶ τῶι λόγωι τὸ πνεῦμα αὐτοῦ καθάπερ ἀμέλει καὶ αὐτῶι τῶι πατρί. οὐκ ἀμώμητον δὲ πρὸς τούτωι φαίην ἂν τὸ ὡς ἐπ' ἀνθρώπου κοινοῦ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶι τὴν εἰς οὐρανὸν δεδωρῆσθαι λέγειν παρὰ τοῦ Act. 1, 2 πνεύματος. ἐπιλέκτους μὲν γὰρ ἐποιεῖτο τοὺς μαθητὰς διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνελήφθη γε μὴν ὡς θεός, οὐχ ὡς παρ' ἑτέρου δοτὸν τὸ χρῆμα λαβών, αὐτὸς δὲ δὴ μᾶλλον πρωτόλειον ὥσπερ τι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἀνανεωθείσης εἰς ἀφθαρσίαν ἐμφανίζων P 191 Hebr. 10, 20 ἑαυτὸν τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καὶ ἡμῖν ἐγκαινίζων ὁδὸν πρόσφατον καὶ ζῶσαν καὶ Hebr. 6, 19. 20 εἰσερχομένην εἰς τὸ ἐσώτερον τοῦ καταπετάσματος, ὅπου πρόδρομος ὑπὲρ ἡμῶν εἰσελθεῖν λέγεται, κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἀρχιερεὺς γενόμενος εἰς τοὺς αἰῶνας. ὅτι δὲ πρὸς τὰ ἄνω βαδίζοντι τῶι Χριστῶι πάλιν ἐνυπῆρχεν ὡς ἴδιον αὐτοῦ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις. πῶς οὖν οὐ δέδιας, εἰπέ μοι, λέγειν Loofs p. 294, 4-6 τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην Χριστῶι χαρισάμενον δόξαν Χριστοῦ κατασκευάζουσι δοῦλον; οἱ μὲν γὰρ δοῦλον αὐτὸ κατασκευάζοντες τοῦ Χριστοῦ δυσσεβοῦσιν ὁμολογουμένως καὶ αὐτὸν ἀτιμάζουσι τὸν ὁμοούσιον αὐτῶι θεοῦ λόγον, τοῖς δουλοπρεπέσι περιβάλλοντες μέτροις τὸ παρ' αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶι κατὰ φύσιν καὶ ἴδιον αὐτοῦ· τὸ δὲ κεχαρίσθαι λέγειν αὐτῶι τὴν δόξαν παρὰ τοῦ πνεύματος ἀβελτηρίας ἐστὶ τῆς ἐσχάτης ἀπόδειξις ἐναργής. εἰκῆι δὲ ἁλώσηι πεφλυαρηκὼς ἐν τούτωι καὶ τὸ ἐπ' αὐτῶι μυστήριον οὐ νενοηκώς, μᾶλλον δὲ σαυτῶι καὶ φρονῶν καὶ λέγων τὰ ἐναντία. εἰ γὰρ πεπίστευκας ὅτι θεὸς ὢν ὁ λόγος γέγονε σάρξ (αὐτοῦ γὰρ ἔφης εἶναι τὴν ἀνθρωπότητα), τί τὸν τῆς δόξης κύριον ὡς οὐκ ἔχοντα δόξαν ἰδίαν τῆς παρὰ τοῦ πνεύματος δεδεῆσθαι φῂς καὶ ἐν τοῖς τῆς κτίσεως κατα- 1 Cor. 4, 7 λογίζηι μέτροις, ἧι πάντα ἐστὶν ἔξωθεν [τὰ] καὶ δοτά; τί γὰρ ἔχεις ὃ οὐκ ἔλαβες;

V

1 ἀνετίθη V   17 ἀνασφαλὲς Agellius ἀνασφαλεῖσ V   22 σοφότερον V   28 ἐμφανίζων scripsi ἐμφανίσων V   36 θεοῦ scripsi θῶ V   43 ἔξωθεν scripsi ἔξω θέντα V ἔξωθέν τε Agellius

πρέποι ἂν ἀκοῦσαι τῆι κτίσει. ἀλλὰ ναί, φησίν, εὑρίσκω λέγοντα τὸν Ἐμμανουήλ·
πάτερ, δόξασόν σου τὸν υἱόν. οὐκοῦν προστίθει τὸ λεῖπον, τοῦτο δέ ἐστιν ἵνα Ioh. 17, 1
καὶ ὁ υἱός σου δοξάσηι σε. εἰ μὲν ὡς δόξης ἐπιδεᾶ τῆς παρὰ πατρὸς ἐφίεσθαι
δόξης διισχυρίζηι τὸν υἱόν, [ὅ] τί ποτε ἄρα φῄς, ὅταν δοξάζηται καὶ αὐτὸς ὁ πατὴρ παρὰ
τοῦ υἱοῦ; ἆρ' ὡς δόξαν οὐκ ἔχων ἢ τῆς παρ' ἑτέρου δεδεημένος; ἄπαγε τῆς δυσβουλίας·
τερθρεία γὰρ ἤδη ταυτὶ καὶ ἀνοσιότης ἐννοιῶν καὶ ἕτερον οὐδέν. ἡ μὲν γὰρ θεία τε
καὶ τῶν ὅλων ἐπέκεινα φύσις φῶς ἀπρόσιτον οἰκεῖ καὶ κατεξουσιάζει τῶν ὅλων καὶ δόξαν P 192
ἀνῆπται τὴν αὐτῆι τε καὶ μόνηι πρεπωδεστάτην· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ μονογενὴς 1 Tim. 6, 16 PG 188
τοῦ θεοῦ λόγος ἔμελλέ τε χάριτι θεοῦ διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὑπὲρ παντὸς γεύσασθαι θανά- Hebr. 2, 9
του καὶ ⟨τὸ⟩ δυσάντητον αὐτοῦ παραλύειν κράτος, ζωοποιήσας ὡς θεὸς τὸν ἴδιον ναὸν σκήπτε-
ται τὴν εὐχὴν ὡς ἄνθρωπος καὶ συνευδοκῆσαί οἱ βούλεται τὸν πατέρα τὴν ἀνθρώπου φύσιν
μετασκευάζοντι πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς καὶ ἀνανεοῦντι πρὸς ἀφθαρσίαν καὶ τῶν τοῦ θανάτου
βρόχων ἀποφαίνοντι κρείττονα, λελυμένης δηλονότι τῆς ἀρχαίας ἐκείνης ἀρᾶς καὶ τῆς ἐπὶ
τῶι πρωτοπλάστωι δίκης. οὐκοῦν ἐπειδήπερ καὶ ἐν σαρκὶ καθορώμενος υἱὸς εἶναι θεοῦ
κηρύττεται φύσει τε καὶ ἀληθείαι, δόξασόν σου, φησίν, ὦ πάτερ, τὸν υἱὸν ὡς ἄνθρω-
πον καὶ θανάτου κρείττονα καὶ φθορᾶς ἀποφήνας, ἵνα σὸς εἶναι πιστεύηται, ζωὴ κατὰ
φύσιν ὑπάρχων ὡς θεὸς κατά γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως λόγον· τότε γάρ σε καὶ ὁ υἱὸς
δοξάσει. δόξα ⟨δ'⟩ ἀληθῶς τῶι θεῶι καὶ πατρὶ τὸ πιστεύεσθαι πρὸς ἡμῶν ὅτι θεὸς
ὑπάρχων ἀληθινὸς καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ἴσον τε καὶ ὅμοιον ἑαυτῶι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἀπορ-
ρήτως τε καὶ ὑπὲρ νοῦν ἐκτέτοκε τὸν υἱόν, ὃς ἦν οὐκ ἐν μείοσιν, ⟨εἰ⟩ καὶ ἐν σαρκὶ γέ-
γονεν, ἀλλὰ τῆς ἑνούσης αὐτῶι φυσικῆς εὐγενείας ἀδιαλώβητον παντελῶς τὸ ὑπερφυὲς καὶ
ἐξαίρετον διεσώσατο κάλλος, ζωὴ καὶ αὐτὸς ὑπάρχων ὡς ἐκ ζωῆς πάντα τε ἰσχύων καὶ
ἀμογητὶ κατορθῶν καὶ τοῖς ὑπὸ θάνατον καὶ φθορὰν τὴν ἀφθαρσίαν δωρούμενος. οὐ-
κοῦν κἂν εἰ δοξάζεσθαι λέγοιτο παρὰ τοῦ πατρὸς ὁ υἱός, τὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀναλογίζου
μέτρον μη⟨δὲ⟩ διατέμνῃς εἰς δύο μετὰ τὴν ἕνωσιν τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον,
ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ⟨ὁμολόγησον⟩ ὁμοίως καὶ τῆς δόξης κύριον ὡς θεὸν καὶ δόξαν P 193
δεχόμενον ἀνθρωπίνως. ἐννόει γὰρ ὅτι καίτοι φύσει τε καὶ ἀληθείαι θεός τε καὶ βασι-
λεὺς τῶν ὅλων ὑπάρχων καὶ κύριος, κεχειροτονῆσθαι λέγεται βασιλεύς, ὅτε καθ' ἡμᾶς γενό- Ps. 2, 6
μενος ἄνθρωπος τεταπείνωκεν ἑαυτὸν καὶ γέγονεν ὑπήκοος τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καὶ μεθ' ἡμῶν
ὑπὸ νόμον. θορυβήσει δὴ οὖν κατ' οὐδένα τρόπον τοὺς σοφούς τε καὶ ἐπιστήμονας
καὶ ἱδρυμένους ἐν πίστει τὰ τοῖς τῆς κενώσεως πρέποντα μέτροις, ἀλλ' ἐξ αὐτῶν τε ὁμοῦ
καὶ τῶν τῆι θείαι πρεπόντων φύσει θεὸν ὄντα τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον ἐπιγινώσκουσι
τὸν υἱόν. ἀλλὰ γὰρ ὑγιαίνουσι μὲν οὐ προσέρχεται λόγοις, ἀπονενευκὼς δὲ λίαν εἰς τὸ 1 Tim. 6, 3
ἐξήνιον ἀσυνέτως περιαυτίζεται καὶ τὰ αὐτῶι καὶ μόνωι δοκοῦντά τε καὶ εὖ ἔχειν ὑπειλημ-
μένα φρονεῖν ἀξιοῖ. διόλλυσι δὲ καὶ ἑτέρους πρὸς οἷς ἔφη, διιστὰς εἰς δύο τὸν ἕνα
κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστὸν καὶ αὐτὸ τὸ θεῖον ἡμῶν συκοφαντῶν μυστήριον ἀπό γε τοῦ
μὴ ἀνέχεσθαι μεθ' ἡμῶν ὁμολογεῖν ὅτι μὴ καθ' ἕνα τῶν ἁγίων προφητῶν ἢ γοῦν ἀποστό-
λων καὶ εὐαγγελιστῶν θεοφόρος ἦν ἄνθρωπος ὁ Χριστός, θεὸς δὲ μᾶλλον γενόμενος ἄν-
θρωπος μετέσχηκέ τε κατὰ ἀλήθειαν αἵματος καὶ σαρκός. ἔφη δὲ οὕτω πάλιν ὡς ἐκ Hebr. 2, 44
προσώπου Χριστοῦ παρατιθεὶς τὸ ῥητόν

4 Ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ PG 189 Ioh. 6, 56
ἐν αὐτῶι. μνημόνευσον ὅτι περὶ τῆς σαρκὸς τὸ λεγόμενον. καθὼς ἀπέστειλέ Loofs p. 228, 4-16 Ioh. 6, 57

4 = Exc. Mar. Merc. XIIII cf. Exc. Eph. XXII Apol. adu. Orient. 98

1—40 V 41. 42 VVa
4 ὅ del. ed. Rom. δοξάζηται scripsi δοξάσηται V 7 φύσις scripsi φύσεων V 10 τὸ addidi 18 δ' addidi 20 εἰ καὶ Pusey καὶ V καὶ ὅτε Agellius 25 μηδὲ scripsi μὴ V 26 ὁμολόγησον addidi ex Seuero a Puseio allato ὡς Seuerus καὶ V 42 μνημονεύετε Exc. Eph.

με ὁ ζῶν πατήρ, ἐμὲ τὸν φαινόμενον. ἀλλ' ἐνίοτε παρερμηνεύω· ἀκούσωμεν ἐκ τῶν
ἑξῆς. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ· ἐκεῖνος λέγει τὴν θεότητα, ἐγὼ τὴν
ἀνθρωπότητα· ἴδωμεν τίς ὁ παρερμηνεύων. λέγει ὁ αἱρετικὸς ἐνταῦθα τὴν θεότητα·
ἀπέστειλεν ἐμὲ τὸν θεὸν λόγον. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, κατ' ἐκεῖνον
Ioh. 6, 57 κἀγὼ ζῶ, ὁ θεὸς λόγος, διὰ τὸν πατέρα. εἶτα μετὰ τοῦτο καὶ ὁ τρώγων με
κἀκεῖνος ζήσεται. τίνα ἐσθίομεν, τὴν θεότητα ἢ τὴν σάρκα;

P 194 Μόνην δὴ οὖν ἀπεστάλθαι τὴν σάρκα φὴς καὶ αὐτὴν εἶναι διαβεβαιοῖ τὸν φαινόμε-
νον· ἀπόχρη δὴ οὖν καὶ μόνον ἡμῖν εἰς τὸ δύνασθαι ζωοποιεῖν τὸ θανάτωι τυραννούμενον.
Ioh. 1, 14 τί οὖν; αἱ θεόπνευστοι γραφαὶ ῥαψωιδοῦσι μάτην σάρκα γενέσθαι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς
λόγον ἄνω τε καὶ κάτω διισχυριζόμεναι; ποία γὰρ ὅλως γένοιτ' ἂν τοῦ λόγου χρεία, τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως ἀποχρώσης ἡμῖν, κἂν εἰ νοοῖτο μόνη καὶ καθ' ἑαυτήν, εἴς γε τὸ δύ-
νασθαι καταργῆσαι θάνατον καὶ τὸ τῆς φθορᾶς παραλῦσαι κράτος; καὶ εἴπερ ἐστίν, ὥσπερ
οὖν οἴει καὶ δοξάζειν ἀξιοῖς, οὐχ ὁ θεὸς λόγος ὁ ἀπεσταλμένος διὰ τοῦ γενέσθαι καθ'
ἡμᾶς, μόνη δέ, ὡς ἔφης, ἀπέσταλται παρὰ τοῦ πατρὸς ἡ φαινομένη σάρξ, πῶς οὐχ ἅπασιν
ἐναργὲς ὅτι σώματος ἀνθρωπίνου καὶ τῶν ἡμετέρων κατ' οὐδένα παντελῶς διενεγκόντος
τρόπον ἐν μεθέξει γεγόναμεν; πῶς οὖν ἐν ἑτέροις διαγελᾶις τοὺς ὧδε διακειμένους;
ἔφης γὰρ πάλιν

Loofs 5 Ἐρῶ δὲ καὶ τοῦ σκανδάλου τὰ ῥήματα. περὶ τῆς οἰκείας σαρκὸς ὁ δεσπότης
p. 355,13-18 Ioh. 6, 53 Χριστὸς πρὸς αὐτοὺς διελέγετο· ἐὰν μὴ φάγητε, φησί, τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ
ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. οὐκ
ἤνεγκαν τὸ τῶν λεγομένων ὑψηλὸν οἱ ἀκούσαντες· ἐνόμιζον ⟨γὰρ⟩ ὑπὸ ἀμαθίας ἀνθρωπο-
φαγίαν εἰσάγειν.

Εἶτα πῶς τὸ χρῆμά ἐστιν οὐκ ἐναργὴς ἀνθρωποφαγία; τίνα δὲ τρόπον ὑψηλὸν ἔτι
τὸ μυστήριον, εἰ μὴ ἀπεστάλθαι φαμὲν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καὶ τόν γε τῆς ἀπο-
στολῆς τρόπον ὁμολογοῦμεν εἶναι τὴν ἐνανθρώπησιν; τότε γὰρ τότε καταθρήσομεν ζωο-
ποιεῖν ἰσχύουσαν τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῶι σάρκα καὶ οὐχ ἑτέρου σάρκα, πλὴν ὅτι γέγονεν
ἰδία τοῦ τὰ πάντα ζωοποιεῖν ἰσχύοντος. εἰ γὰρ τὸ πῦρ δὴ τοῦτο τὸ αἰσθητὸν τῆς
PG 192 ἐνούσης αὐτῶι φυσικῆς ἐνεργείας τὴν δύναμιν ταῖς ὕλαις ἐνίησιν αἷς ἂν φαίνοιτο προσο-
P 195 μιλοῦν, καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὕδωρ, καίτοι ψυχρὸν κατὰ φύσιν ὑπάρχον, μεθίστησι πρὸς τὸ παρὰ
φύσιν καὶ θερμὸν ἀποτελεῖ, τί τὸ παράδοξον, ἀπιστοῖτο δ' ἂν κατὰ τίνα τρόπον, εἰ ζωὴ
κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῶι σάρκα ζωοποιὸν ἀπέ-
φηνεν; ἰδία γάρ ἐστιν αὐτοῦ καὶ οὐχ ἑτέρου τινὸς παρ' αὐτὸν ἀνὰ μέρος τε νοουμένου καὶ
τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνός. ἀποστήσας δὲ τῆς πρὸς τὸ σῶμα μυστικῆς τε καὶ ἀληθοῦς ἑνώ-
σεως τὸν ζωοποιὸν τοῦ θεοῦ λόγον καὶ διιστὰς ὁλοτρόπως, πῶς ἂν αὐτὸ καταδείξειας ἔτι
Ioh. 6, 56 ζωοποιόν; τίς δὲ ἦν ὁ λέγων ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ
αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῶι; εἰ μὲν οὖν ἄνθρωπός τις ἰδικῶς καὶ οὐχὶ δὴ
μᾶλλον γεγονὼς καθ' ἡμᾶς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἀνθρωποφαγία τὸ δρώμενον καὶ ἀνόνητος
Ioh. 6, 63 παντελῶς ἡ μέθεξις. αὐτοῦ γὰρ ἀκούω λέγοντος τοῦ Χριστοῦ· ἡ σὰρξ οὐκ ὠφελεῖ
οὐδέν· τὸ πνεῦμά ἐστι τὸ ζωοποιοῦν. ὅσον γὰρ ἧκεν εἰς ἰδίαν φύσιν, φθαρτὴ
μὲν ἡ σάρξ, ζωοποιήσει δὲ κατ' οὐδένα τρόπον ἑτέρους, οἴκοθεν αὐτὴ νοσοῦσα τὴν φθο-

---

1—6. 18—22 VVa 7—17. 23—40 V

2 ἐγὼ Va ἐγὼ δὲ V 3 θεότητα λέγει Exc. Eph. 4 ἐμὲ V με Va Exc. Eph. ἐκεί-
νους Exc. Eph. 5 εἶτα τὸ Exc. Eph. 21 γὰρ Va om. V 30 ἀπιστοῖτο **Agellius** ἀπι-
στείτω V εἰ Agellius ἡ V 37 γεγονὼς scripsi γέγονε per abbreuiaturam V

ράν. εἰ δὲ αὐτοῦ τοῦ λόγου τὸ σῶμα ἴδιον εἶναι φῄς, τί τερατεύηι καὶ εἰκαιομυθεῖς οὐκ αὐτὸν ἀπεστάλθαι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον διατεινόμενος, ἀλλ' ὡς ἕτερόν τινα παρ' αὐτόν, τὸν ὁρώμενον ἤτοι τὴν σάρκα αὐτοῦ, καίτοι Χριστὸν ἕνα τῆς θεοπνεύστου γραφῆς διαβοώσης πανταχοῦ καὶ ἄνθρωπον καθ' ἡμᾶς γενέσθαι τὸν λόγον εὖ μάλα διαβεβαιουμένης καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν παράδοσιν ὁριζομένης ἐν τούτοις; ἀλλ' ἐκ πολλῆς ἄγαν εὐλαβείας ἐπερυθριᾶι κατὰ τὸ εἰκὸς τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις καὶ οὐκ ἀνέχεται τὸν τῶι θεῶι καὶ πατρὶ συναίδιον υἱὸν τὸν ἐν μορφῆι καὶ ἰσότητι τῆι κατὰ πᾶν ὁτιοῦν τῶι γεγεννηκότι καθιγμένον ἰδεῖν εἰς ταπείνωσιν, γράφεται δὲ τὴν οἰκονομίαν καὶ τὴν θείαν τάχα που βουλήν τε καὶ σκέψιν ἀκαταιτίατον οὐκ ἐᾶι. σκήπτεται μὲν γὰρ πολυπραγμονεῖν τῶν εἰρημένων παρὰ Χριστοῦ τὴν δύναμιν καὶ οἷον ἀναμασώμενος τὸ τῶν ἐννοιῶν βάθος, εἶτα περιιστάς, ὡς οἴεται, τὸν παρ' ἡμῶν λόγον εἰς τὸ ἐκτόπως τε καὶ ἀμαθῶς πεποιῆ- P 196 σθαι δοκεῖν.

Ἴδωμεν, φησί, τίς ὁ παρερμηνεύων. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατήρ, Loofs p. 228, 10. 11. 14-16 κατ' ἐκεῖνον κἀγὼ ζῶ, ὁ θεὸς λόγος, διὰ τὸν πατέρα. καὶ ὁ τρώγων με κἀκεῖ- Ioh. 6, 57 νος ζήσεται. τίνα ἐσθίομεν, τὴν θεότητα ἢ τὴν σάρκα;

Ἆρ' οὖν αἰσθάνηι λοιπὸν ὅποι ποτὲ εἶ φρενῶν; ἀπεστάλθαι γὰρ λέγων ἑαυτὸν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ ὁ τρώγων με, φησί, κἀκεῖνος ζήσεται. ἐσθίομεν δὲ ἡμεῖς, οὐ τὴν θεότητα δαπανῶντες, ἄπαγε τῆς δυσβουλίας, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν τοῦ λόγου σάρκα, ζωο- PG 193 ποιὸν γεγενημένην, ὅτι γέγονεν αὐτοῦ ζῶντος διὰ τὸν πατέρα, καὶ οὐχ ὅτι που φαμὲν κατὰ μέθεξιν τὴν ἔξωθεν καὶ εἰσκεκριμένως ζωοποιεῖσθαι τὸν λόγον παρὰ τοῦ πατρός, ζωὴν δὲ μᾶλλον κατὰ φύσιν εἶναι διαβεβαιούμεθα· γεγέννηται γὰρ ὡς ἐκ ζωῆς τοῦ πατρός. ὅνπερ γὰρ τρόπον τὸ τοῦ ἡλίου πεμπόμενον σέλας, εἰ λέγοι τυχὸν λαμπρὸν εἶναι διὰ τὸν πεπομφότα ἢ γοῦν τὸν ἐξ οὗ πάρεστιν, οὐ κατὰ μέθεξιν ἔχει τὸ εἶναι λαμπρόν, ἀλλ' οἷον ἐκ φυσικῆς εὐγενείας τὸ τοῦ πεπομφότος ἢ γοῦν ἀπαστράψαντος πλεονέκτημα φορεῖ, κατὰ τὸν ἴσον οἶμαι τούτωι τρόπον τε καὶ λόγον, κἂν εἰ λέγοι ζῆν ἑαυτὸν ὁ υἱὸς διὰ τὸν πατέρα, μαρτυρήσειεν ἂν ἑαυτῶι τὴν ἐκ πατρὸς εὐγένειαν καὶ οὐ τοῖς ἄλλοις κτίσμασιν ἀναμὶξ ἐπακτήν τε καὶ ἔξωθεν ἔχειν ὁμολογήσει τὴν ζωήν. ὥσπερ δὲ τὸ αὐτοῦ τοῦ λόγου σῶμα ζωοποιόν ἐστιν, ἴδιον αὐτοῦ ποιησαμένου καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν τε καὶ λόγον, οὕτω καὶ ἡμεῖς εἰ ἐν μεθέξει γενοίμεθα τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ αἵματος αὐτοῦ, πάντηι τε καὶ πάντως ζωοποιούμεθα, μένοντος ἐν ἡμῖν τοῦ λόγου θεικῶς μὲν διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος, ἀνθρωπίνως δὲ αὖ διὰ τῆς ἁγίας σαρκὸς καὶ τοῦ τιμίου αἵματος. ἐπιψηφιεῖται δὲ οἷς ἔφην, τὸ ἀληθὲς ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ὡδὶ γεγραφὼς τοῖς ἐν Κορίνθωι πεπιστευκόσιν εἰς τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν τὸν Χριστόν· ὡς φρονίμοις λέγω· κρίνατε ὑμεῖς 1Cor. 10, 15-17 ὅ φημι, τὸ ποτήριον τῆς εὐλογίας ὃ εὐλογοῦμεν, οὐχὶ κοινωνία ἐστὶ P 197 τοῦ αἵματος τοῦ Χριστοῦ; τὸν ἄρτον ὃν κλῶμεν, οὐχὶ κοινωνία τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ ἐστιν; ὅτι εἷς ἄρτος, [καὶ] ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. πνεύματος μὲν γὰρ τοῦ ἁγίου μετεσχηκότες, αὐτῶι τε τῶι πάντων σωτῆρι Χριστῶι καὶ ἀλλήλοις ἑνούμεθα, σύσσωμοι δὲ κατὰ τοῦτον ἐσμὲν τὸν τρόπον, ὅτι εἷς ἄρτος, ἓν σῶμα οἱ πολλοὶ ἐσμέν· οἱ γὰρ πάντες ἐκ τοῦ ἑνὸς ἄρτου μετέχομεν. συνδεῖ γὰρ ἡμᾶς εἰς ἑνότητα τὸ ἐν ἡμῖν σῶμα Χριστοῦ, μεμέρισται δὲ κατ' οὐδένα τρόπον. ὅτι δὲ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ πρὸς ἑνότητα τὴν πρὸς αὐτὸν καὶ πρός γε τὴν εἰς ἀλλήλους συνενηνέγμεθα, πιστώσεται γράφων ὁ μακάριος Παῦλος· τούτου χάριν ἐγὼ Παῦλος ὁ δέσμιος Ἰησοῦ Eph. 3, 1-6 Χριστοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἐθνῶν, εἴ γε ἠκούσατε τὴν οἰκονομίαν τῆς χάρι-

---

V

9 σκέψιν Agellius σκῆψιν V 10 ἀναμασσώμενοσ V 14 κἀγὼ] γὰρ V 19 οὐχ om. V, add. in mg. 29 εἰ Pusey οἱ V 36 καὶ del. Pusey 43/44 $\overline{χυ}$ $\overline{ιυ}$ $\overline{χυ}$ V

τος τοῦ θεοῦ τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνωρίσθη
μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγωι, πρὸς ὃ δύνασθε ἀναγινώ-
σκοντες νοῆσαι τὴν σύνεσίν μου ἐν τῶι μυστηρίωι τοῦ Χριστοῦ, ὃ ἑτέραις
γενεαῖς οὐκ ἐγνωρίσθη τοῖς υἱοῖς τῶν ἀνθρώπων, ὡς νῦν ἀπεκαλύφθη
τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι, εἶναι τὰ ἔθνη
συγκληρονόμα καὶ σύσσωμα καὶ συμμέτοχα τῆς ἐπαγγελίας ἐν Χριστῶι.
ἐπειδὴ δὲ τὴν τοῦ μυστηρίου παράδοσίν τε καὶ δύναμιν ἠγνοηκότες ἐν ἀρχῆι τῶν πιστευ-
σάντων τινὲς ἔξω φέρεσθαι τοῦ εἰκότος ἤθελον, πανδαισίας τε καὶ δημοθοινίας πληροῦντες
1 Cor. 11, 22 ἐν ἐκκλησίαις, τοῖς τοῦτο δρᾶν εἰωθόσιν ἐπετίμα γράφων ὁ μακάριος Παῦλος· μὴ γὰρ
-26 PG 196 οἰκίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ ἐσθίειν ἢ πίνειν; ἢ τῆς ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ κατα-
φρονεῖτε καὶ καταισχύνετε τοὺς μὴ ἔχοντας; τί εἴπω ὑμῖν; ἐπαινέσω ὑμᾶς;
ἐν τούτωι οὐκ ἐπαινῶ. ἐγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ κυρίου, ὃ καὶ παρέ-
P 198 δωκα ὑμῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν τῆι νυκτὶ ἧι παρεδόθη, ἔλαβεν
ἄρτον καὶ εὐχαριστήσας ἔκλασε καὶ εἶπε· τοῦτό μού ἐστι τὸ σῶμα τὸ
ὑπὲρ ὑμῶν· τοῦτο ποιεῖτε εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὡσαύτως καὶ τὸ πο-
τήριον μετὰ τὸ δειπνῆσαι, λέγων· τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη
ἐστὶν ἐν τῶι αἵματι τῶι ἐμῶι· τοῦτο ποιεῖτε ὁσάκις ἂν πίνητε, εἰς τὴν
ἐμὴν ἀνάμνησιν. ὁσάκις γὰρ ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτή-
ριον πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἔλθηι. καὶ
θεῖον μὲν ὅτι τὸ μυστήριον καὶ ζωοποιὸς ἡ μέθεξις καὶ τῆς ἀναιμάκτου ταυτησὶ θυσίας ἡ
δύναμις παρὰ πολὺ τῆς ἐν νόμωι λατρείας ἀμείνων, ἀταλαίπωρον ἰδεῖν καὶ ὡς ἀπό γε τοῦ
Hebr. 10, 1 λέγεσθαι σκιὰν μὲν ἐκεῖνα τὰ διὰ Μωσέως τοῖς ἀρχαιοτέροις τεθεσπισμένα, Χριστόν γε
μὴν εἶναι καὶ τὰ αὐτοῦ τὴν ἀλήθειαν· συλλήψεται δὲ πρὸς τοῦτο ἡμῖν καὶ ὁ σοφώτατος
Hebr. 10, 28. Παῦλος, ὡδὶ γεγραφώς· ἀθετήσας τις νόμον Μωσέως χωρὶς οἰκτιρμῶν ἐπὶ
29 δυσὶν ἢ τρισὶ μάρτυσιν ἀποθνήισκει· πόσωι δοκεῖτε χείρονος ἀξιωθήσεται
τιμωρίας ὁ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ καταπατήσας καὶ τὸ αἷμα τῆς διαθήκης κοι-
νὸν ἡγησάμενος, ἐν ὧι ἡγιάσθη, καὶ τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυβρίσας;
ἤσθιον μὲν γὰρ οἱ πάλαι καταθύοντες τὸν ἀμνόν, ἡ δέ γε τῆς βρώσεως δύναμις οὐκ εἰς
κόρον ἁπλῶς ἐχώρει γαστρός. ἀλλ᾽ οὐδὲ ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας τὰ τῆς θυσίας ἐπε-
τηδεύετο κατὰ νόμον, ἀλλ᾽ ἵνα θανάτου τοῖς ἄλλοις ἐμπεπτωκότος κρείττους τε εἶεν τοῦ
παθεῖν αὐτοὶ καὶ διαδιδράσκοιεν τὸν ὀλοθρευτήν. καὶ γοῦν ἀνῄρηνται μὲν ἐν μιᾶι νυκτὶ
τὰ πρωτότοκα Αἰγυπτίων, οἳ δὲ καὶ ψιλῶι τῶι τύπωι τετειχισμένοι μόνοι παρ᾽ ἐκείνου
ἐσώιζοντο καὶ σύνοπλον ἔχοντες τὴν σκιὰν καὶ αὐτοῦ θανάτου κατευμεγεθοῦντες ἐφαίνοντο.
οὐκοῦν ἔσωιζον μὲν οἱ τύποι τοὺς πρὸ ἡμῶν· ἐν τίσι δὲ ἄρα τὰ καθ᾽ ἡμᾶς, οἷς αὐτὴ λοι-
πὸν ἐπέλαμψεν ἡ ἀλήθεια, τουτέστι Χριστός, τὴν ζωοποιὸν ἑαυτοῦ σάρκα παρατιθεὶς εἰς
P 199 μέθεξιν; πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; πολὺ γὰρ δὴ λίαν ἐν ἀμείνοσι καὶ ἐν τοῖς ἄγαν
ὑπερκειμένοις. καὶ τὴν γε τοῦ μυστηρίου δύναμιν ἐναργῆ καθιστὰς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰη-
Ioh. 6, 47-51 σοῦς ὁ Χριστὸς ἀμήν, φησί, λέγω ὑμῖν, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ἔχει ζωὴν αἰώ-
νιον. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος τῆς ζωῆς. οἱ πατέρες ὑμῶν ἔφαγον τὸ μάννα
ἐν τῆι ἐρήμωι καὶ ἀπέθανον· οὗτός ἐστιν ὁ ἄρτος ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατα-
βαίνων, ἵνα τις ἐξ αὐτοῦ φάγηι καὶ μὴ ἀποθάνηι. ἐγώ εἰμι ὁ ἄρτος ὁ ζῶν
ὁ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς· ἐάν τις ἐκ τούτου τοῦ ἄρτου φάγηι, ζήσεται
εἰς τὸν αἰῶνα. καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω, ἡ σάρξ μού ἐστιν ἡ ὑπὲρ τῆς
τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐπειδὴ γὰρ οἱ ἐξ αἵματος Ἰσραὴλ Μωσέα κατατεθήπεσαν ἐπὶ τῆι

V

10 τὴν ἐκκλησ(ίαν) V 19 πίητε V 30 ἐμπεπτωκότος scripsi ἐκπεπτωκότοσ V 32 τύπωι Agellius τόπω V 44 κατεθήπεσαν V

τοῦ μάννα χορηγίαι, καθιεμένου μὲν τοῖς τὸ τηνικάδε κατὰ τὴν ἔρημον, ἀποπληροῦντος δὲ τύπον τῆς μυστικῆς εὐλογίας (σκιὰ γὰρ ὁ νόμος), ταύτηι τοι καὶ λίαν εὐτεχνῶς ὁ κύριος PG 197 ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς κατασμικρύνει τὸν τύπον, μετασοβῶν εἰς ἀλήθειαν. οὐ γάρτοι, φησίν, ἐκεῖνος ἦν ὁ τῆς ζωῆς ἄρτος, ἀλλ' ἐγὼ μᾶλλον ὁ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ζωοποιῶν τὰ πάντα καὶ τοῖς ἐσθίουσιν ἐμαυτὸν ἐνιεὶς καὶ διὰ τῆς ἑνωθείσης ἐμοὶ σαρκός, ὃ δὴ καὶ σαφέστερον ἐποίει λέγων· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ Ioh. 6, 53-57 τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον κἀγὼ ἀναστήσω αὐτὸν ἐν τῆι ἐσχάτηι ἡμέραι. ἡ γὰρ σάρξ μου ἀληθής ἐστι βρῶσις καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις. ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῶι. καθὼς ἀπέστειλέ με ὁ ζῶν πατὴρ κἀγὼ ζῶ διὰ τὸν πατέρα, καὶ ὁ τρώγων με κἀκεῖνος ζήσεται. ἄθρει δὴ οὖν ὅπως ἐν ἡμῖν μένει καὶ φθορᾶς ἀποφαίνει κρείττονας, τοῖς ἡμετέροις σώμασιν ἐγκαθιεὶς ἑαυτόν, ὡς ἔφην, καὶ διὰ τῆς ἰδίας σαρκός, ἣ καὶ ἀληθής ἐστι βρῶσις, τῆς ἐν νόμωι σκιᾶς καὶ τῆς κατ' αὐτὴν λατρείας οὐκ ἐχούσης τὴν ἀλήθειαν. καὶ ὁ μὲν P 200 τοῦ μυστηρίου λόγος ἁπλοῦς τε καὶ ἀληθής, οὐ ποικίλοις ἐννοιῶν εὑρήμασιν εἰς ἀνοσιότητα περιειργασμένος, ἁπλοῦς δέ, ὡς ἔφην. πιστεύομεν γὰρ ὡς τῶι τεχθέντι διὰ τῆς ἁγίας παρθένου σώματι ψυχὴν ἔχοντι λογικὴν ἑνώσας ἑαυτὸν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος (ἀπόρρητος δέ που καὶ μυστικὴ πάντως ἡ ἕνωσις) ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτό, ζωὴ κατὰ φύσιν ὑπάρχων ὡς θεός, ἵνα ἡμᾶς ἑαυτοῦ μετόχους ἀποτελῶν πνευματικῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς καὶ φθορᾶς ἀποφήνηι κρείττονας καὶ τῆς ἁμαρτίας τὸν νόμον τὸν ἐν τοῖς μέλεσι τῆς σαρκὸς καταργήσηι δι' ἑαυτοῦ· κατέκρινε ⟨γὰρ⟩ τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῆι σαρκί, καθὰ Rom. 8, 3 γέγραπται. ἁνδάνει δὲ οἶμαι ταυτὶ κατ' οὐδένα τρόπον τῶι τῶν νέων ἡμῖν εὑρημάτων δογματιστῆι, ὃς οἷά τις μόσχος ἀτιμαγέλας ἐπὶ μόνον ἵεται τὸ κατὰ γνώμην αὐτῶι καὶ τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν κατασμικρύνει, λέγων

6 Ἄκουσον καὶ τὸ κύριος ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ Loofs p. 356, 12-357, 4 τῆς θεότητος αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων κείμενον. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν 1 Cor. 11, 26 ἄρτον ⟨τοῦτον⟩ καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε. ἄκουσον ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ἀμαθίαν τῶν ἀντιτιθέντων, ὡς ἰσχυρὰν ἀναγινώσκουσι τοῦ μυστηρίου τὴν ὠφέλειαν καὶ τίνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχεται τὴν ἀνάμνησιν, καὶ ἄκουσον μὴ ἐμοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου. ὁσάκις ⟨ἂν⟩ ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον· οὐκ εἶπεν· ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὴν θεότητα ταύτην. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον· βλέπε περὶ τοῦ σώματος αὐτῶι τοῦ δεσποτικοῦ τὸ προκείμενον ⟨ὄν⟩. ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οὗ ἐστι τὸ σῶμα ἀντίτυπον. ἴδωμεν οὖν ⟨ἀπὸ τούτου⟩ τίνος ὁ θάνατος· ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε. ἄκουσον καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς φανερώτερον· ἄχρις οὗ ἔλθηι. τίς PG 200 P 201 δὲ ὁ ἐρχόμενος; ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν Mt. 24, 30 τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, πρὸ τῶν ἀποστόλων ὁ προφήτης σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βοῶν· ὄψονται Ioh. 19, 37 εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. τίς οὖν ἐστιν ὁ κεντηθείς· ἡ πλευρά· πλευρὰ δὲ σώματος ἢ θεότητός ἐστι;

1—25 V 26—42 VVa

22 γὰρ addidi 28 τοῦτον Va om. V 30 ἰσχυρὰν Va, V p. 88, 18 ἰσχυρὸν V 32 ἂν Va om. V 34 ὄν addidi 35 οὖν ἀπὸ τούτου V p. 88, 38 ἀπὸ τούτου Va, V p. 89, 18 οὖν V 37 οὗ V hic et p. 88, 41. 89, 18 οὗ ἂν Va 38 δὲ V hic et p. 88, 41, cf. p. 90, 1 δέ ἐστιν Va, V p. 89, 18 41 ἢ V οὐ Va

Δεῖ δὴ πάλιν ἡμᾶς τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασι συνειπεῖν καὶ τοῖς σοῖς, ὦ οὗτος, ἀντιφέρεσθαι λόγοις καὶ πρό γε τῶν ἄλλων τοῖς φιλακροάμοσιν ἐκεῖνο εἰπεῖν ὅτι σοι σκοπὸς καὶ διὰ σπουδῆς τέθειται πολλῆς δύο δὴ πάλιν ἀποφῆναι Χριστούς, οἷς καὶ ἀνὰ μέρος ἁρμόσειεν ἂν ἡ τῆς κυριότητος κλῆσις. ἀμαθέστατα δὲ καὶ πρός γε τοῦτο ἰὼν οὐ σὺν ἱδρῶτι μακρῶι πρὸς ἡμῶν δειχθήσεται. φέρε γὰρ ἐρομένωι φράσον ποῖον ἄρα διορίζηι Χριστόν, οὗ καὶ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ μέντοι καὶ τὴν θεότητα εἶναι φής; εἰ μὲν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον, διωμολόγηκας ἐναργῶς τὸν αὐτὸν εἶναι καὶ ἄνθρωπον, αὐτοῦ γὰρ ἔφης τὴν ἀνθρωπότητα· εἰ δὲ τὸν ἐκ τῆς παρθένου κατὰ σέ, τὸν αὐτὸν οὐδὲν ἧττον ἁλώσηι καὶ θεὸν ἀποφήνας, αὐτοῦ γὰρ ἔφης εἶναι καὶ τὴν θεότητα. πανταχόθεν δὴ οὖν συνωθούμενος καὶ ἀβουλήτως εἰς ἀλήθειαν, ἕνα μεθ' ἡμῶν ὁμολόγει Χριστὸν καὶ κύριον. πεπαύσηι γὰρ οὕτω λέγων

Loofs p. 356, 12-14 Ἄκουσον δὲ καὶ τὸ κύριος ποτὲ μὲν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, ποτὲ δὲ ἐπὶ τῆς θεότητος αὐτοῦ, ποτὲ δὲ ἐπ' ἀμφοτέρων κείμενον.

Ἔνθα γὰρ υἱὸς εἷς, ποῖον ἂν ἔχοι τόπον τὸ ἐπ' ἀμφοῖν εἰπεῖν; καταμειδιᾶις δὲ ἀνθ' ὅτου τῶν τὸ θεῖον ἡμῶν τεθαυμακότων μυστήριον, ἀνοσιώτατα λέγων

Loofs p. 356, 14-19 1 Cor. 11, 26 P 202 Ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον ⟨τοῦτο⟩ πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε. ἄκουσον ἐκ τῶν προηγουμένων τὴν ἀμαθίαν τῶν ἀντιτιθέντων, ὡς ἰσχυρὰν ἀναγινώσκουσι τοῦ μυστηρίου τὴν ὠφέλειαν καὶ τίνος τοῖς ἀνθρώποις παρέχεται τὴν ἀνάμνησιν.

Οὐδὲν οὖν ἄρα τὸ ἐξαίρετον τῆς ἀναιμάκτου θυσίας, ὀνίνησι δὲ κομιδῆι σμικρὰ καὶ τῆς ὠφελείας τὴν δύναμιν περιποιήσει τάχα που μέχρι δὴ μόνου τοῦ καταγγεῖλαι τὸν ἀνθρώπου θάνατον καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνὸς ποιήσασθαι τὴν ἀνάμνησιν. οὐκοῦν διαψεύδεται ζωοποιὸν ἑαυτὸν εἶναι λέγων ὁ ψεύδεσθαι μὴ εἰδώς, τουτέστι Χριστός, πεφενακίσμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς εἰκαίαν ἔχοντες ἐπ' αὐτῶι τὴν δόξαν, πεποδηγήμεθα δὲ νῦν ὀψέ ποτε καὶ μόλις εἰς ἀληθείας εὕρεσιν τουτοισὶ τοῖς σοῖς περιτυχόντες λόγοις. ἀλλά σοι ταυτὶ (Ier. 22, 17) φρονεῖν ἠιρημένωι πρὸς ἡμῶν εἰρήσεται τὸ διὰ τῆς προφήτου φωνῆς· ἰδοὺ οὐκ εἰσὶν οἱ ὀφθαλμοί σου οὐδὲ ἡ καρδία σου καλή. συνίησι γὰρ οὐδαμῶς ὅτι τὸν θάνατον καταγγέλλοντες τοῦ Χριστοῦ, προσομολογοῦντες δὲ τὴν ἀνάστασιν καὶ τὴν ἐν πίστει τελείωσιν διὰ τούτου κερδαίνοντες, εἶτα τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως κοινωνοὶ γεγονότες καὶ (PG 201) διὰ τοῦ μεταλαχεῖν τῆς πρὸς αὐτὸν ἑνότητος πνευματικῶς τε ἅμα καὶ σωματικῶς ἁγιαζόμεθα καὶ ζωοποιούμεθα. (1 Cor. 15, 53) δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν καὶ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν. ἄμφιον δὲ τὸ ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀθανασίας ἐμποιητικὸν γέγονεν ἡμῖν ὁ Χριστὸς καὶ πιστώσεται γράφων ὁ ἱερώτατος Παῦλος, ποτὲ μὲν ὅτι (Rom. 13, 14) ἐνδύσασθε τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁτὲ δὲ αὖ (Gal. 3, 27) ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, τὸν θεοπρεπῶς λέγοντα καὶ ἀληθῶς (Ioh. 11, 25) ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή. πρὸς δὴ τὰ τοιάδε καταδείσας οὐδέν, βδελυρωτέραν ἔτι τὴν δυσφημίαν ἀποφαίνει, προστιθείς

Loofs p. 356, 19-357, 4 1 Cor. 11, 26 Ἄκουσον μὴ ἐμοῦ ταῦτα λέγοντος, ἀλλὰ τοῦ μακαρίου Παύλου. ὁσάκις [δ'] ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον, οὗ ἐστι τὸ σῶμα ἀντίτυπον. ἴδωμεν οὖν ἀπὸ τούτου τίνος ὁ θάνατος· ὁσάκις ἂν ἐσθίητε τὸν ἄρτον τοῦτον καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο (P 203) πίνητε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου καταγγέλλετε. ἄκουσον καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς (Mt. 24, 30) φανερώτερον· ἄχρις οὗ ἔλθηι. τίς δὲ ὁ ἐρχόμενος; ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, ὁ προφήτης πρὸ τῶν ἀποστόλων σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι

V

5 ἐρωμένω V   13 κείμενα V   16 τοῦτο om. V   19 τίνασ V   37 δ' deleui

καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βοῶν, ὄψονται εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. τίς οὖν ἐστιν ὁ [Ioh. 19, 37] κεντηθείς; ἡ πλευρά· πλευρὰ δὲ σώματος ἢ θεότητός ἐστι;

Σμικρὰ τοιγαροῦν, ὡς ἔφην, τῆς ἀναιμάκτου θυσίας ἡ ὄνησις, ὅτι τάχα που μὴ γέγονεν ἐφικτὸν ὁμοῦ τῆι σαρκὶ καὶ τὴν τῆς θεότητος δαπανᾶσθαι φύσιν, ὅτι μὴ τῶν ἀμηχάνων κεκρατήκαμεν, ἐδεστὸν ἔχοντες γυμνὸν τὸ ἀσώματον. ἐπιλελῆσθαι δέ μοι δοκεῖς ὡς ἥκιστα μὲν θεότητος φύσις ἐστὶ τὸ προκείμενον ἐν ἁγίαις τραπέζαις ἐκκλησιῶν, πλὴν ἴδιον σῶμα τοῦ ἐκ θεοῦ πατρὸς φύντος λόγου, θεὸς δὲ φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ λόγος. τί τοίνυν ἅπαντα συγχεῖς καὶ ἀσυνέτως διακυκᾶις, τὸν ἄρτον ἡμῖν τὸν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ζωὴν διδόντα τῶι κόσμωι μόνον οὐχὶ καὶ διαγελῶν, ὅτι μὴ θεότης ὠνόμασται διὰ τῆς τῶν θεηγόρων φωνῆς, σῶμα δὲ μᾶλλον τοῦ δι' ἡμᾶς ἐνηνθρωπηκότος, τουτέστι τοῦ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγου; σῶμα δὲ δεσποτικὸν ἀνθ' ὅτου δή, φράσον, ὀνομάζεις ὅλως, εἰ μὴ θεῖον οἶσθα καὶ θεοῦ; δοῦλα γὰρ ἅπαντα τοῦ πεποιηκότος. ἀλλὰ γὰρ οὐκ ὀρθῶς ἔχει σοι τὰ κατὰ τὸν [Ps. 118, 91] νοῦν, ἄνθρωπον δὲ εἶναι πεπίστευκας θεοφόρον ἁπλῶς τὸν Ἐμμανουήλ· εἶτα τῶν εἰς εὐσέβειαν ἐννοιῶν τε καὶ λόγων ἀφειδήσας παντελῶς, τὸν τῆς ἀληθείας ἱερουργόν, τὸν σοφὸν [1 Cor. 3, 10] ἀρχιτέκτονα καὶ διδάσκαλον τῶν ἐθνῶν, τὸν ἱερὸν ἀληθῶς καὶ πάνσοφον Παῦλον ἔσεσθαί [1 Tim. 2, 7] σοι συλλήπτορα συκοφαντοῦντι προσδοκᾶις, τῆς εἰς εὐθὺ καὶ δοκιμωτάτης ἀποφέρων ὁδοῦ τῶν ὀρθῶς τε καὶ ἀκιβδήλως εἰρημένων παρ' αὐτοῦ τὴν δύναμιν.

Ἴδωμεν γάρ φησιν, ἀπὸ τούτου τίνος ὁ θάνατος· ἄχρις οὗ ἔλθηι. τίς δὲ ἐστιν [PG 204] [P 204] ὁ ἐρχόμενος; ὄψονται ⟨τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν [Loofs p. 356, 25. 26. 29—357, 3] τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δόξης πολλῆς. καὶ τὸ δὴ μεῖζον, πρὸ τῶν ἀποστόλων ὁ προφήτης σαφέστερον τὸν ἐρχόμενον δείκνυσι καὶ κέκραγε περὶ Ἰουδαίων βοῶν· ὄψονται⟩ εἰς ὃν ἐξεκέντησαν.

Ἥξει τοίνυν ὁ πεπονθὼς μὲν τὸν θάνατον ἀνθρωπίνως, ἐγηγερμένος δὲ θεικῶς, ἀναφοιτήσας δὲ καὶ εἰς οὐρανούς, ὃς καὶ τοῖς τῆς ἀρρήτου θεότητος ἐναβρύνεται θώκοις καὶ συνεδρεύει τῶι πατρί, περιεστώτων ἐν κύκλωι δηλονότι τῶν σεραφὶμ καὶ τῶν ἀνωτάτω δυνάμεων, οὐκ ἀγνοουσῶν τῆς ἐπ' αὐτῶι δουλείας τὸ μέτρον προσκυνούσης τε αὐτῶι καὶ ἐξουσίας ἁπάσης δυνάμεώς τε καὶ κυριότητος· κάμψει γὰρ αὐτῶι πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα [Phil. 2, 10. 11] γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. ἥξει δέ, ὡς ἔφην, οὐκ ἔν γε τῆι καθ' ἡμᾶς σμικροπρεπείαι φαινόμενος, ἐν εὐκλείαι δὲ μᾶλλον τῆι θεοπρεπεστάτηι, δορυφοροῦντος οὐρανοῦ καὶ τῶν ἄνω πνευμάτων ὡς θεῶι τε καὶ βασιλεῖ καὶ τῶι τῶν ὅλων δεσπότηι παρεστηκότων. εἴπερ οὖν ἐστιν οὐκ ἐν σαρκὶ μᾶλλον ἢ γοῦν ἄνθρωπος γεγονὼς ὁ τοῦ θεοῦ πατρὸς λόγος, ἄνθρωπος δὲ θεοφόρος πλευρὰν ἔχων σώματος καὶ ὑπομείνας τὴν διακέντησιν, πῶς ἐν θρόνοις ὁρᾶται τῆς ἀνωτάτω θεότητος, τέταρτος ὥσπερ τις ἡμῖν μετὰ τὴν ἁγίαν τριάδα πρόσφατος θεὸς ἀναδεδειγμένος; οὐ καταπέφρικας κοινὸν ἄνθρωπον * * τῆι κτίσει τὸ σέβας ἐπινοῶν; ἆρα τοῖς ἀρχαίοις ἐνισχήμεθα βρόχοις; ἆρα πεπαρώινηκεν εἰς θεὸν καὶ πεπλάνηται μεθ' ἡμῶν ἡ ἁγία τῶν ἄνω πνευμάτων πληθύς; εἰ τῆς ἀρχαίας ἀπάτης ἐκλελυτρώμεθα, τὸ τῆι κτίσει λατρεύειν ὡς δυσσεβὲς παραιτούμενοι, τί πάλιν ἡμᾶς τοῖς ἀρχαίοις ἐγκλήμασιν ἐνιεὶς ἀποφαίνεις ἀνθρωπολάτρας; ἡμεῖς μὲν γὰρ ἴσμεν καὶ πεπιστεύκαμεν ὅτι γέγονεν ἐν προσλήψει σαρκός τε καὶ αἵματος ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, ἐπειδὴ δὲ μεμένηκεν ὁ αὐτός, θεὸς δηλονότι, τῆς ἐνούσης κατὰ πάντων ὑπεροχῆς τὸ ἀξίωμα διεσώσατο, καίπερ ὢν ⟨ἐν⟩ σαρκὶ καθ' ἡμᾶς. θεὸς δὲ ὑπάρχων οὐδὲν ἧττον ἢ πάλαι, καὶ νῦν, κἂν εἰ γέγονεν ἄνθρωπος, λάτριν ἔχει τὸν οὐρανὸν καὶ προσκυνοῦσαν τὴν γῆν· γέγραπται γὰρ ὅτι τῆς αἰνέσεως σου πλήρης [P 205] ἡ γῆ· ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετή σου, κύριε. [Hab. 3, 3] σὺ δὲ δὴ πάλιν τὸν οὕτως

V
8 ἅπαντα Agellius ἅπαντασ V 19—22 τὸν υἱὸν — ὄψονται addidi 26 ἐπ' αὐτῶι scripsi ὑπ' αὐτῶν V 29 γε ed. Rom. τε V 35 lacunam signaui e. g. supplendo θεοποιῶν καὶ κτήσει V 41 ἐν add. Agellius 42 λάτρην V

ἔχοντα φύσεώς τε καὶ δόξης ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας οὐχ ὁρᾶις. ἔφης γάρ· τίς ὁ
Mt. 24, 30 ἐρχόμενος; ὄψονται τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ
οὐρανοῦ, ὥσπερ δεδιὼς μὴ ἄρα τις ἀπιστήσειεν υἱὸν ἀνθρώπου λέγοντι τὸν ἐρχόμενον.
Ioh 19, 37 καὶ προφητικῆι μαρτυρίαι βεβαιοῖς τὴν ἀπόδειξιν, γεγράφθαι γὰρ φής· ὄψονται εἰς ὃν
ἐξεκέντησαν, καὶ τὸ ἐπὶ τούτωι, ὥσπερ οὖν ὠιήθης, εἰς ἐλέγχους εὐσθενέστερον ἀσυνε-
τώτατα προστιθείς· τίς οὖν, φησίν, ἐστὶν ὁ κεντηθείς; ἡ πλευρά· πλευρὰ δὲ σώματός
ἐστιν ἢ θεότητος; ἀλλ' εἰ μὲν ἦσάν τινες οἱ λέγοντες ὡς οὐ γέγονε καθ' ἡμᾶς ἄνθρω-
πος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, ἐπεφοίτησε δὲ τοῖς ἐπὶ γῆς γυμνῆι τῆι θεότητι χρώμενος ἢ γοῦν
ἐν δοκήσει καὶ ὡς ἐν σκιᾶι, καθὰ φρονεῖν ἔδοξε τισὶ τῶν ἀνοσίων αἱρετικῶν, ἦν ἄν σοι
πρόφασις τῆς τοιᾶσδε τῶν λόγων κατασκευῆς οὐκ ἔξω τρέχουσα τοῦ εἰκότος· ἐπειδὴ δὲ
PG 205 τὸ τῆς ἀληθείας κήρυγμα σαφῶς τε καὶ ἐναργῶς τὸν τοῦ θεοῦ λόγον σάρκα [τε] γενέσθαι
φησί, χρηματίσαι δὲ καθ' ἡμᾶς καὶ υἱὸν ἀνθρώπου καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, ἀφίξεσθαι
Act. 1, 11 δὲ καὶ οὕτως αὐτόν, ὡς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν [καὶ] κατὰ τὴν τοῦ ἀγγέλου φωνήν,
πρὸς τίνας διατεινόμενος, εἰπέ μοι, καὶ τὴν τίνος δόξαν κατακιβδηλεύων ὡς ἀμαθῆ καὶ
ἀσύφηλον ἄνθρωπον ἡμῖν ἀποφῆναι φιλονεικεῖς τὸν ἐρχόμενον, πλευρὰν ἔχοντα σωματικὴν
τὴν τῆι λόγχηι διανενυγμένην; ἀλλά σοι σκοπός, ὡς ἔφην, ἄνθρωπον ἡμῖν θεοφόρον καὶ
οὐχὶ δὴ μᾶλλον θεὸν ἐνηνθρωπηκότα παρακομίζειν εἰς μέσον τὸν Ἐμμανουήλ. γέγονε
γὰρ ἄνθρωπος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ πίστις ἥδε ταῖς ἱεραῖς τε καὶ θείαις συμβαίνουσα
γραφαῖς καὶ τῆς ἀποστολικῆς τε καὶ εὐαγγελικῆς παραδόσεως σκοπὸς εἰς αὐτὸ τοῦτο συν-
τείνεται.
P 206 Σὺ δὲ δὴ πάλιν καὶ καθ' ἕτερον ἡμῖν τερατεύηι τρόπον. σκήπτηι μὲν γὰρ ἐπιτι-
μᾶν τοῖς εἰς μίαν κατακιρνῶσιν οὐσίαν τήν τε τῆς σαρκὸς καὶ τὴν τῆς θεότητος φύσιν,
καίτοι μηδενός, ὥς γε οἶμαι, ταυτὶ συγχέοντος μήτε μὴν ἀλλήλοις συμφύροντος, καὶ δὴ
καὶ φής

Loofs p. 7 Διὰ τί δὲ καί, ὡς ἀρτίως ἠκούομεν, ἀμφοτέρων κατὰ σὲ κεκραμένων, ὁ κύριος τὴν
229,17-230,5 Lc. 22, 19 τοῦ μυστηρίου δύναμιν τοῖς μαθηταῖς παραδιδούς, οὕτω φησί; λαβὼν ἄρτον καὶ εὐ-
Mt. 26, 26 χαριστήσας ⟨ἔκλασε καὶ⟩ ἔδωκε τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ λέγων· λάβετε φάγετε
πάντες· τοῦτο γάρ μού ἐστι τὸ σῶμα. διὰ τί μὴ εἶπε· τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης
μου ἡ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένη; καὶ πάλιν τὸ ποτήριον τῶν μυστηρίων διδούς, οὐκ εἶπε·
Mt. 26, 28 τοῦτό ἐστιν ἡ θεότης ⟨μου⟩ ἡ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεομένη· ἀλλὰ τοῦτό ἐστι τὸ αἷμά ⟨μου⟩
Lc. 22, 20 τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεόμενον εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν.

Ὅτι μὲν οὖν εὔηθες κομιδῆι τὸ ἀντιτετάχθαι δοκεῖν τοῖς οὐκ οὖσιν ὅλως καὶ ἀντεξάγειν εἰκῆι δεχομένους εἰς ἀντίστασιν τὸ μηδενί που τάχα δοκοῦν ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν, πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργές; εἰ γὰρ δή τις ἕλοιτο φιλονεικεῖν ὅτι μὴ ἵππος ἐστὶ κατὰ φύσιν ὁ βοῦς μήτε μὴν ὁ ἄνθρωπος ἵππος, τοῦτο φρονεῖν ἢ λέγειν ἀνεχομένου μηδενός, πῶς οὐ καταγέλαστος καὶ πρός γε τούτωι εἰκαιόμυθος, εἰς ἀέρα δέρων καὶ πυκτεύων ἐπ' ἀδήλοις καὶ ἐπ' οὐδενὶ τῶν προκειμένων ἱδρῶτας ἑαυτῶι καὶ πόνους ἐπινοῶν; χρῆναι γὰρ ἔγωγε φημὶ προυποκεῖσθαί τι τὸ ὡμολογημένον, ἵν' ἐν κόσμωι δὴ τότε τὰ παρ' ἡμῶν ἀντεπάγοιτο, πλὴν ἐκεῖνο ἴδωμεν. εἰ μὲν γάρ τις ἦν ὁ φάναι τολμῶν εἰς τὴν κατὰ ⟨σὲ⟩ τοῦ σώματος μεταπεποιῆσθαι φύσιν τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, ἐπαιτιῶιτό τις ἂν καὶ μάλα εἰκότως ὅτι μὴ

---

7 cf. Exc. Mar. Merc. XV

1—24. 32—40 V 25—31 VVa
5 τούτωι scripsi τούτων V 11 τε deleui 13 καὶ del. ed. Rom. 23 ὥς γε Pusey ὥστε V 27 ἔκλασε καὶ Va Mar. Merc. om. V 29 ἡμῶν V 30 μου Va Mar. Merc. om. V 31 ἐκχεόμενον Va ἐκχυνόμενον V 39 ἴδωμεν scripsi ἴωμεν V σὲ addidi

μᾶλλον ἔφη τὸ σῶμα διδούς· λάβετε φάγετε· τοῦτό μού ἐστιν ἡ θεότης ἡ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμένη
καὶ τοῦτό ἐστιν οὐ τὸ αἷμά μου μᾶλλον, ἀλλ' ἡ θεότης ἡ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχεομένη· ἐπειδὴ δὲ θεὸς
ὢν ὁ λόγος ἴδιον ἐποιήσατο σῶμα τὸ ἐκ γυναικός, ἀλλοίωσιν ἢ τροπὴν οὐδεμίαν ὑπομε- P 207
μενηκώς, πῶς οὐκ ἔδει πρὸς ἡμᾶς οὐ ψευδοεποῦντα λέγειν ὅτι λάβετε φάγετε· τοῦτό PG 208
μού ἐστι τὸ σῶμα; Ζωὴ δὲ ὑπάρχων ὡς θεός, ζωὴν καὶ ζωοποιὸν ἀπέφηνεν αὐτό. Mt. 26, 26
βραχὺ τοιγαροῦν ἀναμύσας πρὸς τὸ ἀληθές, αὐτός, οἶμαι, κατὰ σεαυτοῦ τὸ περιττὸν εἰς
λόγους καθοριεῖς, βατταρίζων πανταχοῦ καὶ τοῖς τῆς εὐσεβείας δόγμασιν ἀσυνέτως ἀντα-
νιστὰς τὸν παράσημον τουτονὶ καὶ ἀτερπῆ σου λόγον.

Τόμος πέμπτος

Ἐπισεμνύνεται μὲν ὁ θεσπέσιος Παῦλος τοῖς παθήμασι τοῦ Χριστοῦ καὶ δή φησιν P 208
ὁτὲ μὲν ὅτι ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο καυχᾶσθαι εἰ μὴ ἐν τῶι σταυρῶι τοῦ Χρι- Gal. 6, 14
στοῦ, δι' οὗ ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται κἀγὼ τῶι κόσμωι, ὁτὲ δὲ αὖ· οὐ γὰρ Rom. 1, 16
ἐπαισχύνομαι τὸ εὐαγγέλιον· δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστιν εἰς σωτηρίαν παντὶ
τῶι πιστεύοντι, Ἰουδαίωι τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. ἀλλ' ὧδε μὲν ὁ πνευμα-
τοφόρος ἠξίου τε φρονεῖν αὐτὸς καὶ μὴν καὶ ἑτέρους μυσταγωγεῖν (γέγραφε γὰρ οὐ μάτην,
ἀλλ' ἵνα ἡμᾶς ἀναπείσηι τῆς ἑνούσης αὐτῶι πίστεως τὴν ὀρθότητα ζηλοῦν ἠιρημένους τοῖς
Χριστοῦ παθήμασιν ἐναβρύνεσθαι), ἐπερυθριῶσι δέ τινες τῶι σταυρῶι καὶ τοῖς γεγονόσι
τῆς ὑφ' ἡλίωι μυσταγωγοῖς ἀνοσίως ἀντανιστάμενοι διὰ τοῦ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ ἐναντία
μόνον οὐχὶ καταμειδιῶσιν οἱ τάλανες τῶν Χριστοῦ παθημάτων αἰσχύνονταί τε τὸ εὐαγγέ-
λιον, Ἰουδαικὴν νοσοῦντες ἀμαθίαν καὶ τῆς ἐκείνων ἀβελτηρίας κατ' οὐδένα τρόπον ἡττώ-
μενοι· γέγονε γὰρ αὐτοῖς σκάνδαλον ὁ τοῦ σωτῆρος σταυρός. καὶ γοῦν τῶι ξύλωι 1 Cor. 1, 23
προσηλωθέντα βλέποντες τὸν τῆς ζωῆς ἀρχηγόν, τὸ τοῦ νόμου τέλος, ἔσειον μὲν ἐπ' αὐτῶι
τὰς θεομισεῖς κεφαλάς, οὐ θεὸν εἶναι πιστεύοντες ἀληθῶς ἐνηνθρωπηκότα τε καὶ καθιγμένον
εἰς κένωσιν, οἰόμενοι δὲ μᾶλλον ἕνα τῶν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον ἁπλῶς ὑπάρχειν αὐτόν,
ἔφασκον δὲ ὡς ἐκ πονηροῦ θησαυροῦ τῆς καρδίας αὐτῶν προφέροντες τὰ πονηρά· ὁ κα- Mt. 12, 35
ταλύων τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις οἰκοδομῶν αὐτόν, σῶσον P 209
σεαυτόν· εἰ υἱὸς εἶ τοῦ θεοῦ, κατάβηθι ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, καὶ πάλιν· ἄλλους Mt. 27, 40. 42
ἔσωσεν, ἑαυτὸν οὐ δύναται σῶσαι· εἰ βασιλεὺς Ἰσραήλ ἐστι, καταβάτω
νῦν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ καὶ πιστεύσομεν ἐπ' αὐτόν. οὐ γάρτοι, καθάπερ ἔφην
ἀρτίως, θεὸν ᾤιοντο κατὰ φύσιν ὑπάρχειν αὐτὸν οὔτε μὴν υἱὸν ἀληθῶς τοῦ θεοῦ καὶ πα-
τρός, περιαυτίζεσθαι δὲ μᾶλλον καὶ τὴν τῆς θεότητος δόξαν ἑαυτῶι προσνέμειν ἀποτολμᾶν.
τοιγάρτοι ποτὲ μὲν ἔφασκον· περὶ καλοῦ ἔργου οὐ λιθάζομέν σε, ἀλλὰ περὶ Ioh. 10, 33
βλασφημίας, ὅτι σὺ ἄνθρωπος ὢν ποιεῖς σεαυτὸν θεόν, ποτὲ δὲ Πιλάτωι
προσῆγον καὶ σταυροῦσθαι παρεκάλουν, εἶτα τῆς ἐπ' αὐτῶι σκαιότητος τὰς αἰτίας εἰπεῖν
ἐξαιτούμενοι, κατηγόρευον εὐθὺς καὶ κατακεκράγεσαν λέγοντες ὅτι υἱὸν θεοῦ ἑαυτὸν Ioh. 19, 7
ἐποίησεν. ἀλλ' ἰδοὺ δὴ καὶ νῦν οὐ παρά γε τῶν ἐξ Ἰσραὴλ οὔτε μὴν τῆς τῶν Φα- PG 209
ρισαίων πληθύος, ἀλλ' ἐκ τῶν δοκούντων εἶναι Χριστιανῶν καὶ τεταγμένων ἐν διδασκάλοις
καὶ ἐν τοῖς τὴν θείαν λαχοῦσιν ἱερουργίαν τὰ ἴσα πάσχων ὁρᾶται. ἀπιστεῖται γὰρ ὅτι
καὶ θεὸς κατὰ φύσιν ἐστὶν εἷς τε καὶ μόνος καὶ ἀληθῶς υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, πρό-
φασις δὲ τῆς ἐπ' αὐτῶι δὴ τούτωι δυσβουλίας αὐτοῖς τὸ παθεῖν ἑλέσθαι σαρκὶ τὸν δι'
ἡμᾶς θάνατον, καίτοι διὰ τοῦτο καθιγμένον εἰς κένωσιν οἰκονομικῶς, ἵνα καὶ παθὼν ὑπὲρ
ἡμῶν σαρκὶ καταργήσηι τοῦ θανάτου τὸ κράτος ἅτε δὴ ὑπάρχων κατὰ φύσιν ζωὴ καὶ ἐκ Hebr. 2, 14
ζωῆς ἀναφὺς τοῦ θεοῦ καὶ πατρός. κατηρρώστησε γὰρ ἡ ἀνθρώπου φύσις τὴν φθορὰν
ὡς ἐν ἀπαρχῆι καὶ ῥίζηι τῆι πρώτηι, τουτέστιν Ἀδάμ. ἐπειδὴ γὰρ προσκέκρουκε διὰ

V
11 δὲ μὴ V in mg, μὲν V   16 ἠιρημένους Agellius ἠρημένοσ V   17 ἐναμβρύνεσθαι V

τῆς παρακοῆς τῶι νομοθέτηι καὶ θεῶι καὶ παρενεγκόντι πρὸς ὕπαρξιν, ἐπάρατος ἦν [Rom. 5, 14] εὐθὺς καὶ θανάτου κάτοχος καὶ βεβασίλευκεν ὁ θάνατος ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ μέχρι Μωσέως, [P 210] ἐκτεινομένης εἰς ἅπαν τὸ ἐξ αὐτοῦ σπέρμα τε καὶ γένος τῆς ἐπὶ τῶιδε δίκης. ῥίζης γὰρ ὥσπερ ἀναφύντες φθαρτῆς, φθαρτοὶ καὶ ἡμεῖς καὶ τοῖς τοῦ θανάτου βρόχοις ἐνισχημένοι διετελοῦμεν οἱ δείλαιοι. ἐπειδὴ δὲ χρηστὰ περὶ ἡμῶν ὁ δημιουργὸς ἐσκέψατο καὶ ἀνῃρημένης τῆς φθορᾶς ἀναστοιχειῶσαι πρὸς τὸ ἀπ' ἀρχῆς τὴν ἀνθρώπου φύσιν ἠθέλησε, ῥίζαν ὥσπερ ἡμῖν ἐπήνθησε δευτέραν οὐκ ἀνεχομένην κρατεῖσθαι θανάτωι, τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν τὸν Χριστόν, τουτέστι τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ θεὸν λόγον καθ' ἡμᾶς γενόμενον [Gal. 4, 4] ἄνθρωπον, γενόμενον ἐκ γυναικός. οὐ γάρτοι θεοφόρον εἶναι φαμὲν ἄνθρωπον ἁπλῶς, [Ioh. 10, 15] ἀλλ' αὐτόχρημα κατὰ ἀλήθειαν τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἡνῶσθαι σαρκί, ἵνα τὴν ἰδίαν ψυχὴν τεθεικὼς ὑπὲρ ἡμῶν καὶ δοὺς τῶι θανάτωι τὸ ἑαυτοῦ σῶμα δι' ἡμᾶς οἰκονομικῶς, εἶτα κρεῖττον αὐτὸ τῆς φθορᾶς ἀποφήνας διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως, πληροφορήσηι σύμπαντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας ὅτι καὶ ἡμᾶς ἐγερεῖ καὶ ἀμείνους ἀποφανεῖ τῶν τοῦ θανάτου δεσμῶν καὶ τῆς φθορᾶς ἀρκύων ὀλίγα πεφροντικότας. ἐντεῦθεν οἶμαί που καὶ τὸν θεσπέσιον Παῦλον ἐν παντὶ ποιεῖσθαι λόγωι καὶ θαύματι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὴν [Rom. 8, 31. 32] εἰς ἡμᾶς ἀγάπην. ἔφη γὰρ ὧδε· τί οὖν ἐροῦμεν πρὸς ταῦτα; εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς καθ' ἡμῶν; ὅς γε τοῦ ἰδίου υἱοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺν αὐτῶι τὰ πάντα ἡμῖν χαρίσεται; καίτοι πλεῖστοι μὲν ὅσοι χάριτί τε καὶ κατὰ θέσιν υἱοί (καὶ κεκλήμεθα γὰρ [Ps. 81, 6] θεοὶ καὶ υἱοὶ ὑψίστου πάντες), εἷς δὲ καὶ μόνος ὁ κατὰ φύσιν καὶ ἴδιος αὐτοῦ, τουτέστιν [PG 212] ὁ ἐξ αὐτοῦ θεὸς λόγος, καὶ ὅτε γέγονε σάρξ. οὕτω γὰρ αὐτὸν καὶ ὑπὲρ πάντων δεδό- [Ioh. 3, 16] σθαι φαμέν, καθὰ καὶ αὐτός πού φησιν· οὕτω γὰρ ἠγάπησεν ὁ θεὸς τὸν κόσμον, ὥστε τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ἔδωκεν, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς αὐτὸν μὴ ἀπόληται, ἀλλ' ἔχηι ζωὴν αἰώνιον. μονογενὴς μὲν οὖν ὁ δοθείς· ἀνέφυ γὰρ [P 211] μόνος ἐκ τῆς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς οὐσίας ὁ ἐξ αὐτοῦ τε καὶ ἐν αὐτῶι λόγος· ἐπειδὴ δὲ γέγονεν ἄνθρωπος, ταύτηι τοι τὴν εἰς αὐτὸν ποιούμεθα πίστιν, τὸν κατὰ σάρκα θάνατον αὐτοῦ καταγγέλλοντες καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν, τὸν αὐτὸν εἰδότες καὶ προαιώνιον υἱὸν καὶ ἐν ἐσχάτοις καιροῖς ἄνθρωπον οἰκονομικῶς παθόντα τε σαρκὶ δι' ἡμᾶς τὸν θάνατον καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως τοῖς παρ' ἡμῶν ἐπασχάλλει λόγοις ὁ τῆς Ἰουδαίων ἀμαθίας συνήγορος· ἔφη γὰρ πάλιν

[Loofs 1 p. 357, 5-10] Ὅτι μὲν οὖν ἐπὶ τῆς γεννήσεως τῆς ἐκ τῆς Χριστοτόκου παρθένου τίθησι τὸ υἱός ἡ θεία γραφή, δεδηλώκαμεν· ἄκουσον δὲ καὶ ἐπὶ τοῦ θανάτου, εἴ ἐστι ποτὲ κείμενος ὁ θεός, [Rom 5, 10] ἵνα παθητὸν τὸν θεὸν εἰσαγάγωμεν. ἐχθροί, φησίν, ὄντες κατηλλάγημεν τῶι θεῶι διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. οὐκ εἶπε διὰ τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ λόγου.

[Eccles. 7, 16] Ἀληθὲς ὅτι κατὰ τὸ γεγραμμένον ἔστι δίκαιος ἀπολλύμενος ἐν δικαίωι αὐτοῦ, ἀποφέρει δὲ τοῦ εἰκότος καὶ τὸν εὖ βεβηκότα νοῦν τὴν τοῦ συμφέροντος δόκησιν ὑποτρέχον ἔσθ' ὅτε τὸ πεφυκὸς ἀδικεῖν. οἴεται μὲν γὰρ οὐ μετρίως εὐσεβεῖν τὸ πᾶσιν ὁμολογούμενον κρατύνειν ἐπιχειρῶν, ταύτηι τοι λέγων ὅτι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐπέκεινά τέ ἐστι παθῶν καὶ θανάτου κρείττων ὡς θεός ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος (τεθναίη γὰρ ἂν κατά τινα τρόπον ἡ ζωή)· προσκρούει γε μὴν οὐδὲν ἧττον καὶ νῦν τοῖς τῆς ἐκκλησίας δόγμασι, τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς εἰς ἅπαν ἠφειδηκὼς καὶ τοῦ μυστηρίου τὸ

1—30. 36—42 V 31—35 VVa
12 πληροφορήσηι Agellius πληροφορήσασ V 31 οὖν om. Va τίθεισι V 38 ὑποτρέχον, ο ex ω corr. V 39 ταύτηι τοι suspecta

βάθος κατ' οὐδένα τρόπον ἐννοῶν. εἰ μὲν ⟨οὖν⟩ ἐξητάζετο πρὸς ἡμῶν ὁποία τίς ἐστιν
ἡ τοῦ λόγου φύσις, ἢ γοῦν ἐρομένοις καὶ ἀναμαθεῖν ἐθέλουσιν ἑτέροις ἡμᾶς ἐξηγεῖσθαι
χρῆν, ἣν δήπου πάντως ἀκόλουθόν τε καὶ ἀναγκαῖον διὰ πάσης ἐννοίας σοφῆς τε καὶ
ἀληθοῦς ἰέναι, σπουδάζοντας ἀπρόσιτον αὐτὴν τῶι θανάτωι δεικνύειν καὶ παθῶν εἰς ἅπαν
ἀπηλλαγμένην· ἐπειδὴ δὲ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως τρόπος δίδωσιν αὐτῶι, τό γε ἧκον εἰς P 212
τοὺς τῆς οἰκονομίας λόγους, τὸ κἂν εἰ ἕλοιτο τεθνάναι σαρκί, μηδὲν εἰς ἰδίαν ὑπομεῖναι
φύσιν, τί τῶν καλλίστων ἡμᾶς αὐχημάτων ἀποστερεῖς; διεπύθου γὰρ λέγοντος· ὁ ποιμὴν Ioh. 10, 11
ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν ἑαυτοῦ τίθησιν ὑπὲρ τῶν προβάτων. οὐκοῦν κἂν εἰ
λέγοιτο παθεῖν, ἀπαθῆ μὲν ἴσμεν ὡς θεόν, πεπονθέναι δὲ φαμὲν οἰκονομικῶς ἰδίαι σαρκὶ
τὸν θάνατον, ἵνα πατήσας αὐτὸν καὶ ἐγηγερμένος, καθὸ πέφυκεν εἶναι ζωὴ καὶ ζωοποιός,
μεταστοιχειώσηι πρὸς ἀφθαρσίαν τὸ θανάτωι τυραννούμενον, τουτέστι τὸ σῶμα οὕτω τε PG 213
καὶ εἰς ἡμᾶς ἡ τοῦ κατορθώματος διατρέχηι δύναμις, εἰς ἅπαν ἐκτεινομένη τὸ γένος. καὶ
γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ἐγὼ γὰρ διὰ νόμου, φησί, νόμωι ἀπέθανον, ἵνα θεῶι Gal. 2, 19-21
ζήσω. Χριστῶι συνεσταύρωμαι, ζῶ δὲ οὐκέτι ἐγώ, ζῆι δὲ ἐν ἐμοὶ ὁ Χρι-
στός. ὃ δὲ νῦν ζῶ, ἐν πίστει ζῶ [ἐν σαρκὶ] τῆι τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ τοῦ
ἀγαπήσαντός με καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. οὐκ ἀθετῶ τὴν χάριν
τοῦ θεοῦ. οὐ γὰρ ἔτι τὴν ἰδίαν διαζῶμεν ζωήν, τὴν Χριστῶι δὲ μᾶλλον καί ἐστιν
ἀληθὲς ὡς εἷς ὑπὲρ πάντων ἀπέθανεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυτοῖς ζῶσιν, 2 Cor. 5, 15
ἀλλὰ τῶι ὑπὲρ αὐτῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι. πρὶν μὲν γὰρ ἡμῖν ἐπι-
λάμψαι τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ λόγον, ἀμαθίαι καὶ σκότωι κεκρατημένοι καὶ τὸν τῆς ἁμαρ-
τίας ἔχοντες ζυγὸν καὶ ἀνάπτοντες ἀνοσίως τῆι κτίσει τὸ σέβας παρὰ τὸν κτίστην καὶ Rom. 1, 25
ποιητὴν καὶ πᾶν εἶδος φαυλότητος ἀνεπιπλήκτως ἐπιτηδεύοντες, ἐν διαστάσει διετελοῦμεν
οἱ τάλανες, ἐχθρὰ φρονοῦντες αὐτῶι, κατηλλάγμεθα δὲ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, Rom. 5, 10
καθὰ γέγραπται. σὺ δὲ πάλιν ἐν σμικρῶι πεποίησαι λόγωι τὸ ἀληθὲς καὶ ἀχάλινον εἰς
ἐξιτηλίαν ἀποφαίνων ἡμῖν τὸν σεαυτοῦ λόγον κατηλλάχθαι φῂς τῶι θεῶι τὸν κόσμον οὐ
διά γε τοῦ μονογενοῦς, τουτέστι τοῦ ἐκ πατρὸς φύντος λόγου, ἀκούων δὲ θάνατον τοῦ
υἱοῦ, εἶτα βασανίζων, ὡς οἴει, λεπτῶς τὰς τοῦ θεηγόρου φωνάς, οὐ κατέδεισας εἰπεῖν· P 213
οὐκ ἔφη διὰ τοῦ θανάτου τοῦ θεοῦ λόγου. εἶτα πῶς ἦν, εἰπέ μοι, σοφός, μᾶλλον δὲ
πῶς οὐχ ἁπάσης ἐμβροντησίας ἔμπλεως ὁ τοιόσδε λόγος; θανάτωι γὰρ κάτοχον ἀποφῆναι
τὴν ζωὴν πῶς ἦν ἀκόλουθον; εἰπέ μοι, καὶ τῆς τὰ πάντα ζωογονούσης φύσεως κατηγο-
ρῆσαι τὴν φθορὰν πῶς οὐκ ἀπόπληκτον κομιδῆι καὶ τῆς εἰς λῆξιν ἡκούσης δυσφημίας ἐπί-
κλημα γένοιτ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως; οὐκοῦν ἥκιστα μὲν ταῖς σαῖς εἰς τοῦτο περιεργίαις ἢ
γοῦν εἰκαιομυθίαις ὁ τῶν ἁγίων ἕπεται νοῦς, οἶδε δὲ οἶδε παθόντα σαρκὶ δι' ἡμᾶς τὸν τοῦ
θεοῦ λόγον καὶ τῶι θανάτωι τοῦ ἰδίου σώματος κεκληκότα τὸν κόσμον εἰς διαλλαγάς, τὰς
πρός γε φημὶ τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πατέρα. καὶ γοῦν ἔφη που πρὸς ἕνα τῶν ἁγίων
μαθητῶν τοὺς λόγους ποιούμενος· ἐγώ εἰμι ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ καὶ Ioh. 14, 6
οὐδεὶς ἔρχεται πρὸς τὸν πατέρα εἰ μὴ δι' ἐμοῦ. ἀλήθεια δὲ καὶ ζωὴ καὶ ὁδὸς
τίς ἂν ἕτερος εἴη παρά γε τὸν ἐκ θεοῦ φύντα λόγον, εἰ καὶ γέγονε καθ' ἡμᾶς μορφὴν
δούλου λαβών; ὅτι δὲ δι' αὐτοῦ θείας φύσεως ἀποδεδείγμεθα κοινωνοὶ καὶ οἱ ποτὲ 2 Petr. 1, 4
ὄντες μακρὰν γεγόναμεν ἐγγύς, ἑνούμενοι σχετικῶς δι' αὐτοῦ τῶι πατρὶ καὶ μὴν καὶ ἀλλή- Eph. 2, 13
λοις ὡς ἐν πίστει μιᾶι καὶ ὁμοψυχίαι διὰ τὸ ἑνὸς μετεσχηκέναι πνεύματος, αὐτὸς πιστώ-
σεται λέγων πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεόν· οὐ περὶ τούτων δὲ ἐρωτῶ PG 216
μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν πιστευσάντων διὰ τοῦ λόγου αὐτῶν εἰς ἐμέ, Ioh 17, 20-23
ἵνα πάντες ἓν ὦσι, καθὼς σύ, πάτερ, ἐν ἐμοὶ κἀγὼ ἐν σοί, ἵνα καὶ αὐτοὶ

V
1 οὖν ἐξητάζετο scripsi ἐξητάζητο V 3 χρῆν scripsi χρὴ V 5 ἐπειδὴ δὲ scripsi ἐπειδὲ V
12 διατρέχηι scripsi διατρέχει V 15 ὃ] ὧ V ἐν σαρκὶ deleui 17 διεζανῶμεν, ει in ι, ν
in ζ corr V 31/32 ἐπίβλημα V

ἐν ἡμῖν ἓν ὦσιν, ἵνα ὁ κόσμος πιστεύσηι ὅτι σύ με ἀπέστειλας. κἀγὼ τὴν
δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν, κἀγὼ
ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν. σύνες οὖν ὅπως
αὐτὸς μέν ἐστι φυσικῶς ἐν τῶι ἰδίωι πατρί, μεσίτης δὲ καὶ διαλλακτὴς ἀποδεδειγμένος διὰ
P 214 τοῦ γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἐν ἡμῖν δέ ἐστι διά τε τῆς ἰδίας σαρκὸς ζωοποιούσης ἡμᾶς ἐν
πνεύματι καὶ διὰ τοῦ μεταλαχεῖν τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, δῆλον δὲ ὅτι πάλιν τῆς διὰ τοῦ
ἁγίου πνεύματος. αἰτεῖ δὲ ὡς δόξαν παρὰ πατρὸς τὸ τὴν ἰδίαν ἡμῖν ἐναργῆ καταστῆσαι
Ioh. 17, 4. 5 φύσιν ὅτι τε εἴη ζωοποιὸς καὶ φθορᾶς ἀμείνων ὡς θεός. καὶ γοῦν ἔφη πάλιν· ἐγώ
σε ἐδόξασα ἐπὶ τῆς γῆς, τὸ ἔργον τελειώσας ὃ δέδωκάς μοι ἵνα ποιήσω·
καὶ νῦν δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῶι τῆι δόξηι ἧι εἶχον πρὸ τοῦ
τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί. ἔργον δὲ τετελειωμένον ἐσμὲν ἡμεῖς ὡς ἐν αὐτῶι
καὶ πρώτωι νικῶντες φθορὰν καὶ τὸ τοῦ θανάτου πατοῦντες κράτος· ἀνεβίω γὰρ ἐκ νεκρῶν,
πάντας ἔχων ἐν ἑαυτῶι. ἀλλ' ἐφ' ἑτέρας ἴσως ἐννοίας ἀποκομίζων τὸ εἰρημένον, οὐκ
ἐπί γε τοῦ θεοῦ λόγου ταυτὶ δὴ χρῆναι νοεῖσθαι φής, ἀποφέρων δὲ αὐτοῦ καὶ τιθεὶς ἀνὰ
μέρος τὸν ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου γεγεννημένον ὡς ἕτερον υἱόν, αὐτῶι τὰ τοιάδε πρέπειν
τε αὐτὸς διαβεβαιοῖ καὶ μὴν καὶ ἑτέρους ἀναπείθειν ἐπείγηι ταὐτά σοι φρονεῖν καὶ λέγειν.
ἐρεῖς δέ που πάντως ὅτι τῆς δόξης κύριος ὢν ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος οὐκ ἂν ὡς
δόξης ὑπάρχων ἐπιδεὴς ἐζήτησε τὴν παρὰ πατρός. ἄκουε τοίνυν καὶ πρὸς ἡμῶν· εἰ μὴ
αὐτὸν εἶναι φὴς τὸν ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν υἱὸν μονογενῆ δόξαν ἐν τούτοις αἰτοῦντα παρὰ
Ioh. 17, 5 τοῦ πατρός, τίς ἦν ὁ λέγων· δόξασόν με τῆι δόξηι ἧι εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον
εἶναι παρὰ σοί; πῶς οὖν, εἰπέ μοι, προκόσμιος ὁ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου κατὰ σὲ
νοούμενος ἄνθρωπος ἰδικῶς; ἆρ' οὐχὶ πρέποι ἂν τῶι τῶν αἰώνων δημιουργῶι τὸ πρεσβυ-
τέραν ἔχειν τοῦ κόσμου τὴν ὕπαρξιν καὶ συναίδιον τῶι πατρί; ἀλλ' οὐκ ἂν ἐνδοιάσειέ τις
τῶν εὖ φρονεῖν εἰωθότων. ὅτε τοίνυν ἑαυτὸν κεκένωκε μορφὴν δούλου λαβών, τότε δὴ
τότε καὶ εἰς τὴν ἐνοῦσαν αὐτῶι κατὰ φύσιν ἀναφοιτῆσαι δόξαν ἐθέλων, καὶ μετὰ τῆς
Ioh. 17, 5. 21-23 ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκὸς ἐπὶ καιροῦ φησι· δόξασόν με σύ, πάτερ, παρὰ σεαυτῶι
P 215 τῆι δόξηι ἧι εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ σοί, ἵνα ὁ κόσμος
πιστεύσηι ὅτι σύ με ἀπέστειλας. κἀγὼ τὴν δόξαν ἣν δέδωκάς μοι, δέδωκα
αὐτοῖς, ἵνα ὦσιν ἕν, καθὼς ἡμεῖς ἕν, ἐγὼ ἐν αὐτοῖς καὶ σὺ ἐν ἐμοί, ἵνα
ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν. δι' αὐτοῦ τοιγαροῦν τὴν καταλλαγὴν ἐσχήκαμεν· τετε-
λείωκε γὰρ οὕτω τὸ ἔργον ὃ δέδωκεν αὐτῶι εἰς τελείωσιν ὁ πατήρ. συλλήπτορα δὲ τῶν
ἐμῶν λόγων ποιήσομαι πάλιν τὸν ἱερώτατον Παῦλον ὡδὶ γεγραφότα τοῖς ἐξ ἐθνῶν κεκλη-
PG 217 μένοις· νυνὶ δὲ ἐν Χριστῶι Ἰησοῦ ὑμεῖς οἱ ποτὲ ὄντες μακρὰν ἐγενήθητε
Eph. 2, 13-17 ἐγγὺς ἐν τῶι αἵματι τοῦ Χριστοῦ. αὐτὸς γάρ ἐστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ
ποιήσας τὰ ἀμφότερα ἓν καὶ τὸ μεσότοιχον τοῦ φραγμοῦ λύσας, τὴν
ἔχθραν ἐν τῆι σαρκὶ αὐτοῦ, τὸν νόμον τῶν ἐντολῶν ἐν δόγμασι, καταργή-
σας, ἵνα τοὺς δύο κτίσηι ἐν αὐτῶι εἰς ἕνα καινὸν ἄνθρωπον ποιῶν εἰρήνην
καὶ ἀποκαταλλάξηι τοὺς ἀμφοτέρους ἐν ἑνὶ σώματι τῶι θεῶι διὰ τοῦ
σταυροῦ ἀποκτείνας τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῶι. καὶ ἐλθὼν εὐηγγελίσατο εἰρήνην
Rom. 5, 1 ὑμῖν τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς. καὶ μὴν καὶ ἑτέρωθι· δικαιωθέντες οὖν
ἐκ πίστεως εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεὸν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ. οὐκοῦν κατηλλάγμεθα τῶι θεῶι καὶ πατρὶ διὰ τοῦ θανάτου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ,
καταργήσαντος ἢ γοῦν ἀποκτείναντος τὴν ἔχθραν ἐν τῆι σαρκὶ αὐτοῦ κατά γε τὴν πίστιν
τῶν ἱερῶν γραμμάτων. ἀναιρεῖς δὲ τοὺς λόγους τῆς οἰκονομίας αὐτὸς καὶ ὁμολογεῖν
οὐκ ἀξιοῖς ὅτι σαρκὶ πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, εὑρεσιλογίαις τισὶν ἀσυνέτοις

V

14 φής scripsi φαμὲν V φὴς μέν Agellius 38 ἀπαλλάξη V

χρώμενος. κοινὸν γὰρ ὄνομα φὴς τῶι ἐκ θεοῦ φύντι λόγωι καὶ ἡμῖν αὐτοῖς τὸ υἱός,
εἶτα τῶν εἰς ἡμᾶς γεγονότων ἀγαθῶν ἀεργῆ καθιστὰς τὸν δι' οὗ σεσώσμεθα, θεὸν λόγον,
ὡς ἑτέρωι παρ' αὐτὸν καὶ ἰδικῶς νοουμένωι τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνὶ τὰ ἐφ' οἷς δοξάζεται,
προσνενεμηκὼς ἁλώσηι σαφῶς. οἴει δέ σοι πρὸς ἀπόδειξιν ὧν ἔφης καὶ μὴν καὶ πε-
φρόνηκας οὐκ ὀρθῶς, ἀποχρήσειν εὖ μάλα τὴν ὁμωνυμίαν, οὐκ ἐννοῶν ὅτι κἂν τοῖς κατὰ
φύσιν εἶναί τι λαχοῦσιν ὁμωνύμως ἕτερα λέγηται τῶν ὄντων τινά, οὐχὶ ταύτης ἕνεκα τῆς P 216
αἰτίας ἐξωστέον τὰ κατὰ φύσιν, περιτιθέντας ἀεὶ τὰ αὐτῶν τοῖς κατὰ θέσιν ἢ μίμησιν.
δεῖ δὲ οἶμαι τὰς τῶν δρωμένων ἀεὶ δοκιμάζεσθαι φύσεις καὶ οἷς ἂν μάλιστα πρέποι,
προσνέμειν αὐτά, οἷον, φέρε εἰπεῖν, θεὸς ὠνόμασται καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν ὁ πατήρ, ἐξ Eph. 3, 15
αὐτοῦ δὲ καὶ πᾶσα πατριὰ ἔν τε οὐρανῶι καὶ ἐπὶ γῆς ὀνομάζεται κατὰ τὸ γεγραμμένον·
ἀλλ' εἰσὶ καὶ ἕτεροι σαρκικοί τε ἡμῖν καὶ πνευματικοὶ πατέρες. ἆρ' οὖν εἴ τι λέγοιτο
τῶν θεοπρεπεστάτων περὶ τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, ἁρμόσειεν ἂν καὶ τοῖς κατὰ θέσιν τὴν
αὐτὴν ἐκείνωι λαχοῦσι κλῆσιν καὶ ὁ τῆς ὁμωνυμίας τρόπος τῶν αὐτῶι καὶ μόνωι πρεπω-
δεστάτων ἐξώσειεν ἂν αὐτόν; καίτοι πῶς οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς ὡς ἔκτοπόν τε καὶ ἀπηχὲς
τὸ ὧδε τινὰς τῶν ἐν ἡμῖν ἑλέσθαι φρονεῖν ἢ λέγειν; τί τοίνυν ἡμῖν τὴν ὁμωνυμίαν ἀει-
λογῶν τὸν φύσει τε καὶ ἀληθῶς ἀτιμάζεις υἱόν, τῶν εἰς ἡμᾶς εὐεργετημάτων ἔξω τε τιθεὶς
καὶ ἀλλότριον ἀποφαίνων; καίτοι δέον συλλέγειν εἰς ἕνωσιν ἃ διιστᾶν ὁλοτρόπως οὐκ
ἐρυθριᾶις, ἕνα τε νοεῖν μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκὸς τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον. ἱδρῶτος
γὰρ οὕτω μακροῦ σαυτὸν ἀπαλλάξεις ὀρθά τε πεφρονηκὼς ἐπαινεθήσηι λοιπὸν καὶ ἥκιστα
μὲν παθητὴν ἐρεῖς τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς, ὁμολογήσεις δὲ σὺν ἡμῖν ὅτι καὶ Ζωὴ καὶ
Ζωοποιὸς κατὰ φύσιν ἐστὶ καὶ μὴν καὶ παντὸς ἐπέκεινα πάθους, εἶτα παθούσης τῆς ἑνω-
θείσης αὐτῶι σαρκὸς χάριτι θεοῦ κατὰ τὸ γεγραμμένον ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, PG 220
ἵνα τοῦ πάντας νενικηκότος τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἀποφήνας κρείττονα χρη- Hebr. 2, 9
ματίσηι μὲν ἀπαρχὴ τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, παραπέμπων δὲ καὶ εἰς I Cor. 15, 20 Col. 1, 18
ἡμᾶς τὴν χάριν, ὡς εἷς τε καὶ μόνος ὑπάρχων υἱὸς καὶ πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως καὶ μετ'
αὐτὴν ἔτι σωτὴρ ὀνομάζηται καὶ λυτρωτὴς τῶν ὅλων, εἶτα τῆς ἁμαρτίας, ὡς ἔφην, ἐλευ- P 217
θερῶν ἅπαντας τοὺς εἰς αὐτὸν πιστεύοντας, εἰρήνη γένηται τοῖς μακρὰν καὶ τοῖς ἐγγύς, Ies. 57, 19
καταλλάττων δι' ἑαυτοῦ τῶι θεῶι καὶ πατρὶ τοὺς πάλαι τῆι κτίσει λελατρευκότας καὶ διὰ
τῆς ἁμαρτίας ἐχθρεύοντας τῶι παναγάθωι θεῶι. ἀλλ' εἰς δυάδα πάλιν υἱῶν καταμερίζων
τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ὧδέ πού φησιν

2 1 Ἄκουσον καὶ τὴν ἄλλην αὐτῶν μαρτυρίαν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν Loofs
κύριον τῆς δόξης ἐσταύρωσαν· ἰδοὺ ⟨τὸν⟩ κύριον τῆς δόξης λέγει, οὐ καλεῖ τὴν p. 357, 11-21 I Cor 2, 8
ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴν θεότητα. τοῦτο δέ ἐστι καὶ διασπώντων τὴν συνάφειαν τὴν ἀκριβῆ·
ὅταν γὰρ λέγηις ὅτι οὗτος μὲν οὐκ ἔστι κύριος, ἐκεῖνος δὲ κύριος, οὐ ψιλὸν ἄνθρωπον ποιεῖς τὸν
Χριστόν; τί οὖν λέγεις ἐν ἐκκλησιαστικῶι προσωπείωι, αἱρετικέ; κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος
ἢ οὔ; εἰ μὲν οὖν κύριος, κοινωνεῖ τὰ λεγόμενα· εἰ δὲ οὐ κύριος, μὴ σύ, ψιλὸν ἄνθρωπον
τὸν Χριστὸν ποιῶν, ἐμοὶ πρόστριβε τὸν ὀνειδισμόν.

2 Εἶτά φησιν· Ἀκούσωμεν τοῦ μακαρίου Παύλου φανερῶς κεκραγότος τίς ἐστιν ὁ Loofs
σταυρωθείς. ἄκουσον τοίνυν φανερωτάτης φωνῆς· καὶ γὰρ ἐσταυρώθη, φησίν, ἐξ p. 357, 22-26 2 Cor. 13, 4
ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆι ἐκ δυνάμεως θεοῦ. εἰ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, τίς ἠσθένησεν,
αἱρετικέ; ὁ θεὸς λόγος;

Ἀποκομίζεται εἰς ἐννοίας ἐκτόπους καὶ εἰς ἀδόκιμον νοῦν, τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν
κατ' οὐδένα τρόπον συνιείς, ὥς γε μοι φαίνεται, μᾶλλον δὲ τοῖς ἰδίοις σκέμμασιν ἑπόμενος

1—30. 42—43 V 31—41 VVa

4 ἔφης Agellius ἔφην V 17 ὁλοτρώπωσ V 32 τὸν Va om. V 34 λέγεισ VVa οὐ Va σύ V 36 κοινωνεῖ VVa συνάδει V p. 97, 14 39 φανερωτάτης scripsi φανερώτατα τῆς V σαφεστάτης Va

πανταχοῦ καὶ τάχα που δεδιὼς μὴ ἄρα τι τῶν εἰς ὀρθότητα ἢ ἀλήθειαν ἢ πεφρονηκὼς ἢ λέγων
ἀλῶι. ἀντανίστησι μὲν γὰρ ἑαυτῶι καθάπερ οὖν οἴεται, τὰς τῶν ὀρθοδόξων φωνάς, κατα-
φωρᾶται δὲ πάλιν ἐκεῖνα τιθεὶς ἃ μηδεὶς πώποτε τῶν ὀρθοποδεῖν εἰωθότων περὶ τὴν πίστιν κἂν
γοῦν ἑτέρου λέγοντος ἀνάσχοιτο ἄν. κύριον μὲν γὰρ τῆς δόξης τὸν ἐσταυρωμένον εἶναί τε φαμὲν
P 218 καὶ ἔστι κατὰ ἀλήθειαν, ἀδιαίρετον δὲ καὶ ἕνα μετὰ τῆς ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης
Hebr. 9, 14 τὴν λογικὴν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐπιγινώσκοντες αὐτὸν εἶναι φαμὲν τὸν ⟨διὰ⟩ τοῦ ἰδίου σώματος
PG 221 ὡς ἄμωμον ἱερεῖον καὶ εὐοσμώτατον θύμα προσκομίσαντα μὲν ἑαυτὸν τῶι θεῶι καὶ πατρί,
Col. 2, 14 προσηλώσαντα δὲ τῶι ξύλωι τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον. ἔστι γοῦν ἀκοῦσαι λέγοντος διὰ
Hebr. 10, 5-7 φωνῆς τοῦ Δαβίδ· θυσίαν καὶ προσφορὰν οὐκ ἠθέλησας, σῶμα δὲ κατηρτίσω μοι·
ὁλοκαυτώματα καὶ περὶ ἁμαρτίας οὐκ ηὐδόκησας. τότε εἶπον· ἰδοὺ ἥκω, ἐν κεφα-
λίδι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐμοῦ τοῦ ποιῆσαι, ὁ θεός, τὸ θέλημά σου. ἀπρακτού-
σης ἤδη τῆς κατὰ νόμον ἐντολῆς καὶ τελειούσης οὐδὲν καὶ ἀνεθελήτους ἔχοντος τοῦ θεοῦ καὶ
πατρὸς τὰς δι' αἱμάτων θυσίας, σῶμα κατηρτίσθαι φησὶν ἑαυτῶι, ἵνα τῆς ἁπάντων σωτηρίας καὶ
ζωῆς ἀντάλλαγμα δοὺς αὐτὸ πάντας ἐξέληται καὶ θανάτου καὶ φθορᾶς καὶ πρός γε τούτωι καὶ
ἁμαρτιῶν. αὐτὸν οὖν ἄρα φαμὲν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἑλέσθαι καὶ παθεῖν ὑπὲρ ἡμῶν
1 Petr. 4, 1 σαρκὶ κατὰ τὰς γραφάς. οὕτως ἡμᾶς μεμυσταγώγηκεν ὁ ἱερώτατος Παῦλος· ὃς ἐν
Phil. 2, 6-9 μορφῆι θεοῦ ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῶι, ἀλλ'
ἑαυτὸν ἐκένωσε μορφὴν δούλου λαβών, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων γενόμενος,
καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος, ἐταπείνωσεν ἑαυτὸν γενόμενος ὑπήκοος
μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐτὸν ὑπερύψωσεν.
Hebr. 1, 3 κάθρει δὴ ὅπως ὁ ἐν μορφῆι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑπάρχων ὡς θεός, ὁ χαρακτὴρ τῆς
ὑποστάσεως αὐτοῦ καὶ κατ' οὐδένα τρόπον μειονεκτούμενος, ⟨ὁ ἐν⟩ ἰσότητι τῆι κατὰ πᾶν
Phil. 2, 8 ὁτιοῦν ὑπάρχων τε καὶ νοούμενος, κεκένωκεν ἑαυτὸν καὶ καθῆκεν ἑαυτὸν ἑκὼν εἰς ταπείνωσιν.
εἶτα τίς ἂν εἴη, φράσον, ὁ τῆς κενώσεως τρόπος, τεταπείνωται δὲ ὅπως μορφὴν δούλου
λαβὼν καὶ μέχρι θανάτου γεγονὼς ὑπήκοος, θανάτου δὲ σταυροῦ; ἢ οὐχ ἅπασιν ἐναργὲς
ὅτι ταπεινοῦται τὸ ὑψηλόν, οὐ τὸ οἴκοθέν τε καὶ φυσικῶς ἐν ὑφέσει τε ὑπάρχον καὶ
P 219 τεταπεινωμένον; κενοῦται δὲ οἶμαι τὸ πλῆρες ὑπάρχον καὶ δεδεημένον οὐδενός· δέχεται
καὶ δούλου μορφὴν τὸ πρὸ αὐτῆς ἐλεύθερον κατὰ φύσιν· εὑρίσκεται δὲ καὶ ἄνθρωπος ὁ μὴ
τοῦτο ὑπάρχειν πρίν, ὅτε οὐκ ἦν, εὑρεθείς. τίς οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ὑψηλὸς κατὰ φύσιν
καὶ καθεὶς ἑαυτὸν εἰς ταπείνωσιν; τίς δὲ ὁ πλήρης, ἵνα νοῆται κεκενωμένος; τίς ὁ τῶν
τῆς δουλείας ἐπέκεινα μέτρων, ἵνα λέγηται μορφὴν δούλου λαβεῖν; τίς οὐκ ὢν πρότερον
καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, τοῦτο εὑρῆσθαι λέγεται; ταυτὶ γὰρ οἶμαι τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνὶ καὶ
ἀνθρώπωι κοινῶι προσνέμειν ἀποτολμᾶν εὔηθες ἂν εἴη καὶ τῆς ἁπασῶν ἐσχάτης ἀσυνεσίας
ἐπίμεστον ἀληθῶς, ἁρμόσειε δ' ἂν καὶ μάλα εἰκότως τῆι ὑπερτάτηι φύσει. ἀλλ' ὁ μὲν
τοῦ θεοῦ λόγος ἐκ πολλῆς ἄγαν τῆς εἰς ἡμᾶς ἡμερότητος καὶ φιλανθρωπίας προσκεκόμικεν
ὑπὲρ ἡμῶν τὸ ἴδιον σῶμα καὶ μορφὴν δούλου λαβὼν γέγονεν ὑπήκοος τῶι θεῶι καὶ πατρὶ
μέχρι θανάτου καὶ οὐκ ἀπόβλητον ἐποιήσατο τὸ παθεῖν ἑλέσθαι σαρκὶ καίτοι τὴν φύσιν
ὑπάρχων ἀπαθὴς ὡς θεός· ἐπερυθριᾶι γε μὴν ἀσυνέτως οὑτοσὶ τοῖς ὑπὲρ ἡμῶν θεοπρεπε-
στάτοις αὐτοῦ σκέμμασι καὶ τιμᾶν οἰόμενος ἀδικεῖ. ἀποφέρει μὲν γὰρ τοῦ παθεῖν αὐτὸν καίτοι
μηδενὸς ἑτέρου παθεῖν λέγοντος εἰς ἰδίαν φύσιν, οὐκ αἰσθάνεται δὲ ὅτι σωτῆρα καὶ λυτρωτὴν οὐκ
PG 224 ἐφίησιν αὐτὸν ὁμολογεῖσθαι τῶν ὅλων, εἴπερ ἐστὶν ἕτερος παρ' αὐτὸν ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος υἱὸς
καὶ κύριος ὁ δι' οὗ σεσώσμεθα καὶ ἐκλελυτρώμεθα· διὰ τοῦ τιμίου σταυροῦ. καὶ εἴπερ
ἐστὶν ἄνθρωπος ἁπλῶς καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἐν ἀνθρωπείαι μορφῆι πεφηνὼς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς
λόγος, ἡκέτω, δεικνύτω καὶ ἐν μορφῆι τοῦ πατρὸς ὑπάρχοντα αὐτὸν καὶ μέντοι καὶ ἐν

V

6 διὰ addidi 7 εὐοσμότατον V 9 κατηρτήσω V 14 αὐτὸ Pusey αὐτῷ V 22 ὁ ἐν addidi πᾶν ed. Rom. πάντα V 27 οὐδενός scripsi οὐδέν V 29 ὑπάρχειν scripsi ὑπάρχων V 30 κεκενούμενοσ V 34 ἁρμόσει V 42 ἐκλυτρώμεθα V

ἰσότητι (οὐ γὰρ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῶι) καὶ πρὸς ἔτι τούτωι τὴν τοῦ [Phil. 2, 6] δούλου λαβόντα μορφὴν ὡς οὐκ ἔχοντά ποτε καὶ ἐν κενώσει γεγενημένον ὡς ἐν ἰδίαι φύσει λαχόντα τὸ πλῆρες. ὁ γάρτοι θεσπέσιος Παῦλος τὸν ἐν μορφῆι καὶ ἰσότητι τοῦ θεοῦ [P 220] καὶ πατρὸς γενέσθαι φησὶν ὑπήκοον αὐτῶι καὶ μέχρι θανάτου, θανάτου δὲ σταυροῦ. ἆρ' [Phil. 2, 8] οὐκ ἐναργὴς ἡ τῶν ἐννοιῶν ἀτοπία; κύριον δὲ τῆς δόξης ὀνομάζοντος ἡμῖν τοῦ [1 Cor. 2, 8] μακαρίου Παύλου τὸν ἐσταυρωμένον, φαίη ἂν οὐδείς· οὐ λέγει τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ τὴν θεότητα. ἕνα γὰρ ὁμολογοῦμεν Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ τῆς δόξης κύριον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἐνανθρωπήσαντα δι' ἡμᾶς παθόντα τε ὑπὲρ ἡμῶν καὶ σαρκὶ κατὰ τὰς [1 Petr. 4, 1] γραφάς. πλὴν οὐ μετρίως καταιτιώμενος ὡς τὴν ἀκριβῆ συνάφειαν, καθά φησιν αὐτός, διασπᾶν ἐθέλοντας τοὺς ἀπονέμοντας μὲν τῶι θεῶι λόγωι τὸ τῆς κυριότητος ὄνομα, τῆς γε μὴν ἀνθρωπότητος ἀποφέροντας αὐτό, καθάπερ εἰς λήθην ὧν ἔφη, πεσών, διασπᾶν εἰς δύο καταφωρᾶται τὸν ἕνα καὶ τῆς ἀκριβοῦς κατ' αὐτὸν συναφείας ὀλίγα πεφροντικώς. ἐρωτᾶι γὰρ ἀμαθῶς

Κύριος καὶ ὁ ἄνθρωπος ἢ οὔ; εἰ μὲν οὖν κύριος, συνάιδει τὰ λεγόμενα. [Loofs p. 357, 18. 19]

Οὐκοῦν εἰ κατὰ τὴν σὴν ἀσύνετον πεῦσιν κύριος μὲν ὁ λόγος ἰδικῶς, κύριος δὲ καὶ ὁ ἄνθρωπος, δύο που πάντως οἱ κύριοι καὶ υἱοί. ὀνήσει δὴ οὖν τῆς ἀκριβοῦς συναφείας ἡ δύναμις κατ' οὐδένα τρόπον τοὺς πεπιστευκότας εἴς γε τὸ χρῆναι νοεῖν ἕνα Χριστὸν καὶ κύριον καὶ υἱὸν μετὰ τῆς ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκός. προκειμένου γὰρ καὶ παρενεχθέντος εἰς μέσον τοῦ προσώπου τοῦ Ἐμμανουήλ, κἂν εἴ τις ἄνθρωπον λέγοι, τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον μορφὴν δούλου λαβόντα νοοῦμεν καὶ ἐκ τῶν τῆς κενώσεως μέτρων δηλοῦσθαι φαμέν· εἰ δὲ δὴ καὶ θεὸν μονογενῆ, τὸν αὐτὸν εἶναι πιστεύομεν ἐνηνθρωπηκότα τε ἤδη καὶ σεσαρκωμένον. ἀλλὰ γάρ, ὡς ἔφην, ἑνὶ δὴ καὶ μόνωι καὶ ἰδικῶς νοουμένωι παρὰ τὸν ἐκ πατρὸς λόγον ἀνθρώπωι προσνέμει τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὰ κατορθώματα καὶ αὐτὸν ὑπὲρ ἡμῶν ὑπομεῖναί φησι σταυρὸν εἶναί τε τῆς δόξης διαβεβαιοῦται κύριον, [P 221] γυμνῶι κτίσματι περιτιθεὶς τῆς ἀνωτάτω φύσεως τὰ αὐχήματα. φησὶ γάρ

Ἀκούσωμεν τοῦ μακαρίου Παύλου φανερῶς κεκραγότος τίς ἐστιν ὁ ἐσταυρωμένος. [Loofs p. 357, 22-26] καὶ γὰρ ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆι ἐκ δυνάμεως θεοῦ. τίς [2 Cor. 13, 4] ἠσθένησεν; ὁ θεὸς λόγος, αἱρετικέ;

Ἀσθενείας μὲν οὖν ἁπάσης ἀμέτοχος παντελῶς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος πρὸς ἡμῶν εἶναι πιστεύεται, αὐτὸς γάρ ἐστιν ὁ τῶν δυνάμεων κύριος· πλὴν ἐκεῖνο φράσον· δέδιας ἐπ' αὐτοῦ τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα λαβεῖν; διὰ ποίαν αἰτίαν; καίτοι τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ κατεψέχθαι δεῖν ἔξω τιθείσης αὐτόν, κἂν εἰ λέγοιτό τι παθεῖν τῶν ὅσα [PG 225] ἐστὶ παρά γε τὴν αὐτοῦ φύσιν τε καὶ δόξαν. εἰ γὰρ πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε καὶ [2 Cor. 8, 9] γέγονε καθ' ἡμᾶς μορφὴν δούλου λαβών, κἂν εἰ ἀσθενῆσαι λέγοιτο κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, τὸ ἀπεικὸς οὐδέν, ἵνα πτωχεύσαντα θεωρῇς τὸν πλούσιον, ἐν ταπεινώσει τὸν ὑψηλόν, ἐν τῆι καθ' ἡμᾶς ἀσθενείαι τὸν τῶν δυνάμεων κύριον, τεθαύμασται δὲ διὰ τοῦτο τὸ περὶ αὐτοῦ μυστήριον. πῶς γὰρ καὶ πεινῆσαι λέγεται, καίτοι ζωῆς ἄρτος ὑπάρχων αὐτὸς καὶ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ [Ioh. 6, 33] καταβὰς καὶ ζωὴν διδοὺς τῶι κόσμωι; τίνα τρόπον κεκοπίακεν ἐκ τῆς ὁδοιπορίας ὁ τῶι ἰδίωι [Ioh. 4, 6] πνεύματι στερεῶν οὐρανούς; ἀλλ' οὐκ ἀνέξηι κατὰ τὸ εἰκός, εἰ περὶ αὐτοῦ λέγοιτο ταυτὶ τοῦ μονογενοῦς, καίτοι τοὺς σοὺς πολυπραγμονήσας λόγους εὑρίσκω λέγοντας σαφῶς ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μονογενοῦς

3 Ὅτι μορφὴ θεοῦ ὑπάρχων μορφὴν περιβέβλημαι δούλου· ὅτι θεὸς λόγος ὢν ἐν σαρκὶ [Loofs p. 358, 1-5] καθορῶμαι· ὅτι δεσπόζων τοῦ παντός, πτωχεύοντος δι' ὑμᾶς περιβέβλημαι πρόσωπον· ὅτι πεινῶν ὁρατῶς, χορηγῶ τοῖς πεινῶσι τροφήν.

1—41 V 42—44 VVa

11 αὐτό Agellius αὐτῶ V 14 οὖν] οὐ V 21 πιστεύομεν Agellius πιστεύοντεσ V 23 προσνέμει scripsi προσνέμων V 24 διαβεβαιοῦται Agellius διαβεβαιοῦνται V 35 θεωρεῖσ V 43 ὑμᾶς Loofs ἡμᾶς VVa

Πῶς οὖν, εἰπέ, τὸ τῆς ἀσθενείας ὄνομα δεδιὼς καὶ ἀποκομίζων αὐτοῦ, κἂν ὁ τῆς
P 222 οἰκονομίας μὴ βούληται λόγος, αὐτὸν ἔφης πεινῆν μὲν ὁρατῶς ἢ γοῦν ἀνθρωπίνως, χορηγεῖν
δὲ θεικῶς τοῖς πεινῶσι τροφήν; ἆρ' οὐκ ἀσθενείας τρόπον εἶναι φὴς τὸ ἐν ἐνδείαι γενέσθαι
τροφῆς καὶ πεινῆσαι λέγεσθαι καθ' ἡμᾶς; ἀλλὰ τοῖς ἐθέλουσι φιλοψογεῖν ἀντιτετάξεται
γεννικῶς τῆς οἰκονομίας ὁ τρόπος. δεῖ τοίνυν ἡμᾶς ἢ πάντων αὐτὸν τῶν ἀνθρωπίνως
τε καὶ σμικροπρεπῶς εἰρημένων ἀποκομίζοντας ἀνθρώπωι ψιλῶι περιτιθέναι τὰ τοιάδε τῶν
παθῶν ἢ γοῦν ἐννενοηκότας ὅτι θεὸς ὢν γέγονε καθ' ἡμᾶς, ἀπαθῆ μὲν ὑπάρχειν αὐτὸν
ὁμολογεῖν κατά γε τὴν τῆς θεότητος φύσιν, παθεῖν δὲ πρὸς τούτωι λέγειν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν
ἀσθένειαν ⟨, τὴν⟩ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον καὶ κατά γε τὴν σάρκα φημί. ἐπεὶ φράσον
2 Cor. 13, 4 ἐρομένωι πάλιν· ἐσταυρῶσθαί φησιν αὐτὸν ἐξ ἀσθενείας ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ἀποφέρει
δὲ αὐτὸς τοῦ θεοῦ λόγου τὸ χρῆμα, μικρὸν οἶμαί που καὶ δυσκλεὲς εἶναι λέγων καὶ οὐκ
ἄξιον αὐτοῦ· ἕτερος οὖν παρ' αὐτὸν ὁ ἐσταυρωμένος, ὃν καὶ τῆς δόξης κύριον ὁ θεῖος
1 Cor. 2, 8 ἡμῖν μυσταγωγὸς ἀποκαλεῖ λέγων εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ ἂν τὸν κύριον τῆς δόξης
ἐσταύρωσαν; ἆρ' οὖν ἔτι μεμένηκε τῆς δόξης κύριος ὁ ἠσθενηκὼς καὶ τὸ δυσκλεὲς δὴ
τοῦτο καὶ σμικροπρεπὲς ὑπομείνας πάθος; εἰ μὲν οὖν μεμένηκεν, οὐδεμίαν ἔχει τῶι
ἀσθενῆσαι ζημίαν· πῶς οὖν δέδιας τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐν τούτοις γενέσθαι λέγειν οἰκονο-
μικῶς; εἰ δὲ ἀπώλισθεν ἀληθῶς τοῦ ὑπάρχειν ἔτι τῆς δόξης κύριος ὧδέ τε τοῦτο ἔχειν
διαβεβαιοῦταί τις, δυσσεβείας τῆς ἀνωτάτω καὶ μάλα εἰκότως ὑπομενεῖ τὴν γραφήν. κάμπτει
Phil. 2, 10. 11 γὰρ αὐτῶι πᾶν γόνυ καὶ πᾶσα γλῶσσα ἐξομολογήσεται ὅτι κύριος Ἰησοῦς Χρι-
στὸς εἰς δόξαν θεοῦ πατρός. κατευρύνεται γὰρ ἁπάσης τῆς ὑπ' οὐρανὸν ἡ δόξα
PG 228 Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν. ὅταν οὖν ἀκούσηις
2 Cor. 13, 4 τοῦ πνευματοφόρου λέγοντος ἐσταυρώθη ἐξ ἀσθενείας, ἀλλὰ ζῆι ἐκ δυνάμεως
P 223 θεοῦ, σύνες εὐσεβῶς· πεπονθέναι γὰρ ἀνθρωπίνως φησὶν αὐτόν, καίτοι τὴν φύσιν ἔχοντα
τοῦ παθεῖν ἐπέκεινα παντελῶς. ἔχων δὲ οὕτως ἀσθενούσης ἠνέσχετο τῆς σαρκὸς
καὶ παθῶν ἀνθρωπίνως τὸ ἀποθανεῖν ἀνεβίω θεικῶς, ζωοποιήσας τὸν ἑαυτοῦ ναὸν αὐτὸς
ὡς δύναμις τοῦ πατρός. καὶ γοῦν ἐνεστηκότος ἤδη τοῦ καιροῦ καθ' ὃν ἔδει τὸν ὑπὲρ
Mt. 26, 39 ἡμῶν ὑπομεῖναι σταυρόν, ἀπελθὼν προσηύξατο λέγων· πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω
ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, προσετίθει δὲ τούτοις ἐπὶ τέλει τῆς προσευχῆς· πλὴν
οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ. ἐπειδὴ δὲ ἅπαξ, καίτοι παναλκὴς ὢν λόγος καὶ
θεός, καὶ ἐν τῆι καθ' ἡμᾶς ἀσθενείαι γενέσθαι νενόμισται, τὴν τοῦ πράγματος αἰτίαν ἀποδι-
Mt. 26, 41 δοὺς οἰκονομικώτατά φησι· τὸ μὲν πνεῦμα πρόθυμον, ἡ δὲ σὰρξ ἀσθενής.
ἄθρει δὴ οὖν ὅπως οὐδὲν καθυφεὶς αὐτὸς οὔτε μὴν εἰς ἰδίαν φύσιν τὸ ἀσθενῆσαι παθῶν
συγκεχώρηκε τῆι σαρκὶ καὶ διὰ τῶν ἰδίων ἰέναι νόμων καὶ αὐτοῦ τὸ χρῆμα λέγεται διά
τοι τὸ ἴδιον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ. οὐκοῦν ἄνθρωπον μὲν ἡμῖν ἀπέφηνεν αὐτὸν τὸ
ἀσθενῆσαι κατὰ τὴν σάρκα, θεόν γε μὴν ἀσθενεῖν οὐκ εἰδότα τὸ μὴ ἀνασχέσθαι θανάτου
καὶ ἀποσοβῆσαι τὴν φθορὰν τοῦ ἰδίου σώματος· ζωὴ γάρ ἐστι καὶ δύναμις τοῦ πατρός.
ὅτι γὰρ ἀσυνήθη τε καὶ ἀνεθέλητον οὖσαν αὐτῶι τὴν ἔν γε τούτοις ἀσθένειαν ἐποιήσατο
θελητὴν ἐν εὐδοκίαι τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, ἵνα σώσηι τὴν ὑπ' οὐρανόν, διδάξει λέγων αὐτὸς ὅτι
Ioh. 6, 38 39 καταβέβηκα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, οὐχ ἵνα ποιῶ τὸ θέλημα τὸ ἐμόν, ἀλλὰ τὸ θέλημα
τοῦ πέμψαντός με, ⟨τοῦτο δέ ἐστι τὸ θέλημα τοῦ πέμψαντός με⟩ ἵνα πᾶν ὃ δέδωκέ
μοι, μὴ ἀπολέσω ἐξ αὐτοῦ, ἀλλὰ ἀναστήσω αὐτὸ ἐν τῆι ἐσχάτηι ἡμέρα. καίτοι
πῶς εἴπερ ἐστὶν ἀγαθὸν τὸ θέλημα τοῦ πατρός, ἀγαθὸν δὲ πάντως ἴδιον, ἔχειν καὶ ἕτερον
P 224 παρὰ τοῦτο θελημά φησιν ἑαυτὸν ὁ υἱός; εἰ γὰρ μή ἐστιν ἀγαθός, πῶς εἰκὼν ἔτι καὶ χαρακ-

32—34 αὐτοῦ adfert Ephraim Ant. ap. Phot. p. 259, 3-7

V

2 πινῆ V 4 ἀντιτετάξεται scripsi ἀντιτάξεται V 5 γεννικῶς Agellius γενικῶσ V 9 τὴν addidi 14 ἠσθενηκὼς Agellius ἠθετηκώσ V 15 τῶι scripsi τοῦ V 33 ἰδίων in mg. add. V 38 σώσει V 40 τοῦτο — με addidi

τὴρ αὐτοῦ πιστεύεται; πῶς δὲ ἀληθεύσει λέγων ἐγὼ καὶ ὁ πατὴρ ἕν ἐσμέν, καὶ [Ioh. 10, 30] ὁ ἑωρακὼς ἐμὲ ἑώρακε τὸν πατέρα; [Ioh. 14, 9] οὐ γὰρ ἔν γε τῶι μὴ ἀγαθῶι καταθρῆσαι τις ἂν τὸν ἀγαθὸν κατὰ φύσιν. ἀλλὰ μὴν ἀγαθὸς ὁ υἱὸς ἐξ ἀγαθοῦ πέφηνε τοῦ πατρὸς καί ἐστιν εἰκὼν ἀπαράλλακτος αὐτοῦ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν. ποῖον οὖν ἄρα θέλημα παρείς, ὅπερ εἶναί φησιν ἑαυτοῦ, πεπραχέναι φησὶ τὸ τοῦ πατρός; ἔμελλε τῶι θανάτωι τῆς ἰδίας σαρκὸς ἀπαλλάττειν θανάτου τοὺς ὑπ᾽ αὐτὸν γεγονότας, τουτέστιν ἡμᾶς, ἀλλ᾽ ἦν τὸ τεθνάναι σαρκὶ δυσκλεὲς ἀσύνηθές τε, ὡς ἔφην, καὶ ἀπηχθημένον αὐτῶι, ὑπομεμένηκε δὲ καὶ τοῦτο δι᾽ ἡμᾶς ἐν εὐδοκίαι τοῦ πατρός. ἤιδει γὰρ ἤιδει καὶ μάλα σαφῶς ὅτι τῶν τῆς σαρκὸς ἕνεκα παθῶν ἀδοξήσας βραχὺ διασώσει σύμπαντας ἐπὶ τὸ ἀσυγκρίτως ἄμεινον μεθιστάς. εἴ τις γὰρ ἐν Χριστῶι, καινὴ κτίσις τὰ ἀρχαῖα παρῆλθεν, ἰδοὺ [2 Cor. 5, 17] γέγονε τὰ πάντα καινά, καθὰ γέγραπται.

Αἱ μὲν οὖν θεόπνευστοι γραφαὶ Χριστὸν ἕνα καὶ υἱὸν καὶ κύριον τῶι κόσμωι διακηρύττουσι [PG 229] καὶ αὐτὸν εἶναί φασι τὸν τῆς δόξης κύριον καὶ τὰς ἐκ τῶν Ἰουδαίων παροινίας ἐθελοντὶ ὑπομεῖναι δι᾽ ἡμᾶς ἀνατλῆναί τε τὸν ἐπὶ ξύλου θάνατον οἰκονομικῶς, οὐχ ἵνα μεθ᾽ ἡμῶν ἀπομείνηι νεκρός, ἀλλ᾽ ἵνα τὸ πᾶσι δυσάντητον τοῦ θανάτου καταλύσας κράτος ἀνακομίσηι πρὸς ἀφθαρσίαν τὴν ἀνθρώπου φύσιν, θεὸς γὰρ ἦν ἐν σαρκί· οὑτοσὶ δὲ πάλιν ἀφορμὰς τοῦ διορίζειν εἰς δύο τὸν ἕνα πανταχόθεν ἑαυτῶι συναγείρειν ἐπιχειρῶν ἀντιφέρεται μὲν εἰκῆι τοῖς οὐκ οὖσιν ὅλως, ἐπίκλημα δὲ ποιεῖται τισὶν ὡς τῆς ἀληθείας κατειρηκόσι καὶ παρασημαίνειν ἐθέλουσι τοῦ μυστηρίου τὸν τρόπον καί φησιν

4 Ἡδέως ἂν ἐνταῦθα τῶν αἱρετικῶν ἐπυθόμην τῶν τὴν τῆς θεότητος καὶ τῆς ἀνθρωπότητος φύσιν εἰς μίαν κατακιρνώντων οὐσίαν, [Loofs p. 229, 4-16] τίς ἐστιν ἐνταῦθα ὁ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίοις παραδιδόμενος; εἰ γὰρ κρᾶσις ἀμφοτέρων γεγένηται, ἀμφότερα παρὰ τῶν [P 225] Ἰουδαίων συγκατεσχέθη, καὶ ὁ θεὸς λόγος καὶ ἡ τῆς ἀνθρωπότητος φύσις. τίς δέ ἐστιν ὁ καὶ τὴν σφαγὴν ὑπομείνας; ἀναγκάζομαι χρήσασθαι κατωτέροις λόγοις, ὡς πᾶσι γενέσθαι τὸ λεγόμενον δῆλον· περὶ τίνα τὰ τῆς πράξεως, εἰπέ μοι, συμβέβηκεν; εἰ μὲν γὰρ περὶ τὴν τῆς θεότητος φύσιν, πῶς ἀμφότερα συγκιρνᾶν κατατολμᾶις, καὶ ⟨εἰ⟩ μεμένηκεν ὁ θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις ἀκατάσχετος καὶ τῆς σφαγῆς οὐ κεκοινώνηκε τῆι σαρκί, πόθεν, εἰπέ μοι, παρεισάγεις τὴν κρᾶσιν;

Εἰ μὲν οὖν τινές εἰσιν οἱ τὴν τῶν φύσεων εἰς ἀλλήλας ἀνάχυσιν γεγενῆσθαι λέγοντες καὶ τὸν ἀνέφικτον ὑπομεῖναι φυρμὸν καὶ τὴν εἰς σάρκα τροπὴν παθεῖν δύνασθαι διατεινόμενοι τὴν τοῦ λόγου φύσιν ἢ γοῦν εἰς θεότητα μεταχωρῆσαί ποτε τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῶι σάρκα, διημαρτήκασι τἀληθοῦς καὶ φρενὸς ἔξω γεγονότες ὀρθῆς, μᾶλλον δὲ τὴν ἁπασῶν ἐσχάτην νοσοῦντες ἐμβροντησίαν ἀκούσονται πρὸς ἡμῶν πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς [Mt 22, 29] γραφὰς μηδὲ τὴν δύναμιν τοῦ θεοῦ (ἀκράδαντος γὰρ ἡ τοῦ θεοῦ λόγου φύσις καὶ τροπῆς οὐκ οἶδεν ἀποσκίασμα παθεῖν, [Iac. 1, 17] σαρκὶ δὲ καὶ αἵματι κεκοινωνηκὼς καὶ μετεσχηκὼς ὁμοίως ἡμῖν τῶν αὐτῶν, [Hebr. 2, 14] καθὰ γέγραπται, μεμένηκεν ὁ αὐτός)· εἰ δὲ ἅπας οὖν τις τῶν τοῖς ἱεροῖς ἐντεθραμμένων γράμμασιν ἀπηχθημένον ποιεῖται τὸ κἂν γοῦν ἀκοῦσαι μόνον ἐπὶ τοῦ μονογενοῦς πεπρᾶχθαι τὴν τροπήν, τί τὰ οὕτως αἰσχρὰ καὶ μιᾶι τῆι παρὰ πάντων ψήφωι κατεγνωσμένα καὶ ἀπόβλητα παντελῶς ὡς ἀληθῆ τε καὶ εἰρημένα δεχόμενος πειρᾶι διατέμνειν τὸν ἀμέριστον, καὶ τοῦτο μετὰ τὴν ἕνωσιν; εἰ γὰρ δὴ κατὰ ἀλήθειαν ἔλοιο μαθεῖν τίς ὁ παρὰ τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίοις παραδιδόμενος καὶ τὴν σφαγὴν ὑπομείνας,

5 cf. Exc. Mar. Merc. XV

1—19. 29—41 V 20—28 VVa

6 αὐτοῦ V 21 κατακιρνάντων Va 26 εἰ add. Agellius 33 νοσοῦντεσ ἐμβροντησίαν ed. Rom. νοοῦντεσ ἐμβορτησίαν V 35 κεκοινωνικῶσ V 37 ἀπηχθημένον Agellius ἀπηχθημένων V

P 226 ἀκούσηι σαφῶς· ὁ εἷς καὶ μόνος Χριστὸς καὶ υἱὸς καὶ κύριος, τουτέστι μορφὴν δούλου
λαβὼν ὁ ἐκ θεοῦ λόγος ἐνανθρωπήσας τε καὶ σεσαρκωμένος. πέπρατο μὲν γὰρ παρὰ
τοῦ προδότου τοῖς Ἰουδαίων καθηγηταῖς καὶ κατείχετο μὲν ἀνθρωπίνως, ὅτι καὶ ἄνθρωπος
PG 232 ἦν μετὰ τοῦ μεῖναι θεός, ἤλεγχε δὲ θεικῶς τῶν κατεχόντων αὐτὸν τὴν ἀσθένειαν. καὶ
Ioh. 18, 3-6 τοῦτο ἡμῖν καθίστησιν ἐναργὲς ὁ θεσπέσιος εὐαγγελιστὴς Ἰωάννης ὡδὶ γεγραφώς· ὁ οὖν
Ἰούδας λαβὼν τὴν σπεῖραν καὶ ἐκ τῶν ἀρχιερέων καὶ ἐκ τῶν Φαρισαίων
ὑπηρέτας, ἔρχεται ἐκεῖ μετὰ φανῶν καὶ λαμπάδων καὶ ὅπλων, Ἰησοῦς δὲ
εἰδὼς πάντα τὰ ἐρχόμενα ἐπ' αὐτὸν ἐξελθὼν εἶπεν αὐτοῖς· τίνα ζητεῖτε;
ἀπεκρίθησαν αὐτῶι· Ἰησοῦν τὸν Ναζωραῖον. λέγει αὐτοῖς ὁ Ἰησοῦς· ἐγώ
εἰμί. εἱστήκει ⟨δὲ⟩ καὶ Ἰούδας ὁ παραδιδοὺς αὐτὸν μετ' αὐτῶν. ὡς οὖν
εἶπεν αὐτοῖς ὅτι ἐγώ εἰμί, ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω καὶ ἔπεσον χαμαί. ἀκούεις
ὅπως κατασοβαρεύεσθαι μὲν τῆς παρ' αὐτῶι δόξης οὐκ ἐᾶι τοὺς παρὰ τοῦ προδότου συνει-
λεγμένους· προσκεκόμικε μὲν γὰρ ἑαυτὸν τὸ ἐγώ εἰμι λέγων, οἳ δὲ καὶ πρὸς μόνην ἀτονή-
σαντες τὴν φωνὴν ἀπῆλθον εἰς τὰ ὀπίσω· ὅτι δὲ οὐχὶ τῆς αὐτῶν ἰσχύος ἔργον ἦν τὸ
κατασχεῖν αὐτόν, ἀλλ' ὡς ἐν καιρῶι καὶ χρείαι τὸν ὑπὲρ ἡμῶν θάνατον ἐποιεῖτο παραδεκτόν,
Mt 26, 55.56 πεπληροφόρηκε λέγων· ὡς ἐπὶ λῃστὴν ἐξήλθετε μετὰ μαχαιρῶν καὶ ξύλων
συλλαβεῖν με· καθ' ἡμέραν ἐν τῶι ἱερῶι ἐκαθεζόμην διδάσκων καὶ οὐκ
ἐκρατήσατέ με. τοῦτο δὲ ὅλον γέγονεν, ἵνα πληρωθῶσιν αἱ γραφαὶ τῶν
προφητῶν. ὃ γὰρ πάλαι προείρηκε διὰ προφητῶν ἁγίων, τοῦτο πεπλήρωκε καθεὶς
Phil. 2, 7 ἑαυτὸν εἰς κένωσιν ὁ ὑπὲρ πᾶσαν τὴν κτίσιν καὶ σχήματι εὑρεθεὶς ὡς ἄνθρωπος ὁ ἐν
μορφῆι καὶ ἰσότητι τοῦ πατρός. ἀνθ' ὅτου δὴ οὖν ταῖς τῶν ἁπλουστέρων ἀκοαῖς τὸ
τῆς κράσεως ὄνομα παρεισκρίνειν ἐπιχειρῶν τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας ἀδικεῖς τὸ θαῦμα;
P 227 οὐ γάρτοι προσῆκε πικρῶς τε καὶ ἀπηνῶς εἰς μέσον ἰέναι λέγοντα· ἆρα ὁ θεὸς λόγος
κατεσχέθη; ἆρα τὴν σφαγὴν ὑπέμεινεν ἡ τῆς θεότητος φύσις; ὅτι οὖν ἐξ ἀκριβοῦς
ἀμαθίας τὰ τοιάδε φής, ἐντεῦθεν εἴσηι τοι καὶ μάλα ῥαιδίως. τετελειῶσθαι φαμὲν τοὺς
2 Tim. 4, 7 ἁγίους μάρτυρας πάντα παθεῖν ἑλομένους, ἵνα τὸν καλὸν ἀγῶνα ἀγωνισάμενοι, τὸν δρόμον
τελέσαντες, τὴν πίστιν τηρήσαντες, τὸν τῆς εἰς Χριστὸν γνησιότητος ἀναδήσωνται στέ-
φανον. ἆρ' οὖν εἴ τις ἔροιτο προσιών· ὅτε τὰ τῶν ἁγίων σώματα σιδήρωι κατεξαίνετο
ἢ γοῦν δεδαπάνητο πυρὶ ἢ καὶ ὅτε τὴν ἀρχὴν δεσμῶται γεγόνασιν, ἆρα τοῖς σώμασι συγ-
κατείρχθησαν αἱ ψυχαί, ἆρα γεγόνασι καὶ αὗται πυρὸς ἔργον καὶ ξίφους; καίτοι φαμὲν
αὐτὰς ἀπαλλάττεσθαι τῶν σωμάτων, τῶν τοιούτων αἰκιῶν οὐδὲν εἰς ἰδίαν ὑπομενούσας
φύσιν. ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀμέτοχοι τῶν στεφάνων εἶεν ἄν,
ὅτι μὴ πεπόνθασι τὰ σωμάτων; ἀλλ' ὅ γε τῆς ἀληθείας λόγος οὐκ ἔξω τίθησι τοῦ παθεῖν
αὐτάς· πεπόνθασι γὰρ τὰ αὐτῶν καὶ οὐ τὰ ἑτέρων σωμάτων. ἀμαθὲς οὖν ἄρα τὸ δια-
πυνθάνεσθαι φιλεῖν εἰ παραδέδοται μετὰ τῆς σαρκὸς ἡ τῆς θεότητος φύσις ἢ γοῦν ἐνεσχέθη
τοῖς Ἰουδαίων βρόχοις ἢ καὶ αὐτὴν ὑπέμεινε τὴν σφαγήν, εὐσεβὲς δὲ μᾶλλον ἐννοεῖν ὅτι
πάντηι ⟨τε⟩ καὶ πάντως ὠικειώσατο μὲν ὁ λόγος τὰ τῆι ἰδίαι σαρκὶ συμβεβηκότα πάθη,
PG 233 μεμένηκε δὲ ἀπαθὴς ὡς θεός, πλὴν οὐκ ἔξω τοῦ πάσχοντος σώματος. αὐτὸς δὲ τὰ
οὕτως οἰκονομικῶς πεπραγμένα τοῖς τῆς ἀτοπίας ἐγκλήμασιν ἐνιεὶς ἄνω τε καὶ κάτω λέγων
μὴ δὴ χρῆναι πρός τινος τὴν τῆς θεότητος φύσιν ὑπομεῖναι λέγεσθαι τὴν σφαγήν, περι-
ίστησιν ἀνοσίως εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς τοῦ μυστηρίου τὴν δύναμιν καὶ αὐτὸν εἶναί φησι
τὸν ἐσταυρωμένον καὶ τὸν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς ἀνατλάντα θάνατον. ἀκούω γὰρ
λέγοντος ἐν ἐξηγήσει πάλιν ἑτέραι

V

10 δὲ om. V 23 προσῆκε scripsi προσήκει προσήκει V ἰέναι ed. Rom. εἶναι V 24 οὖν scripsi οὐκ V δὲ Agellius 28 ὅτε Agellius ὅτι V 31 αὐτοὺσ V 34 αὐτάς Agellius αὐτοὺσ V 37 τε om. V ὠικειώσατο scripsi οἰκειώσεται V

5 Οὗτος ὁ τὸν ἀκάνθινον περιθέμενος στέφανον, οὗτος ὁ λέγων θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες; οὗτος ὁ τριήμερον τελευτὴν ὑπομείνας. [P 228 Loofs p. 260, 3-5 Mt. 27, 46]

Ἑπόμενος μὲν οὖν αὐτὸς τῶι ἰδίωι σκοπῶι τὰ τοιάδε φησίν, ἡμεῖς δὲ αὐτῶι σοφώτερόν τε καὶ ἀληθέστερον ἐπιδείξομεν τὸν Ἐμμανουὴλ τὸν τοῦ κόσμου παντὸς σωτῆρα καὶ λυτρωτήν. γέγονε γάρ, ὡς ἤδη πλειστάκις εἴπομεν, σὰρξ ὁ λόγος σῶμά τε ἴδιον ποιησάμενος τὸ πάσχειν εἰδὸς αἰκίας τε καὶ θάνατον δέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτὸ καί, καθά φησιν ὁ θεσπέσιος Παῦλος, ὑπέμεινε σταυρὸν αἰσχύνης καταφρονήσας. [Hebr. 12, 2] ἢ γὰρ οὐκ αἰσχύνη καὶ οἱονεί τίς ἐντροπὴ τῶι πανσθενεῖ καὶ ζωοποιῶι καὶ παθῶν ἐπέκεινα λαχόντι τὴν φύσιν τὸ ἐξ ἀνθρωπίνης ἀσθενείας σταυρωθῆναι δοκεῖν καὶ ἐν θανάτωι γενέσθαι κατὰ τὴν σάρκα; καὶ γοῦν ὁ αὐτός πού φησι διὰ φωνῆς Ἡσαίου· τὸν νῶτόν μου δέδωκα εἰς μάστιγας, τὰς δὲ σιαγόνας μου εἰς ῥαπίσματα, τὸ δὲ πρόσωπόν μου οὐκ ἀπέστρεψα ἀπὸ αἰσχύνης ἐμπτυσμάτων, [Ies. 50, 6] καὶ πάλιν· διὰ τοῦτο οὐκ ἐνετράπην, ἀλλ' ἔθηκα τὸ πρόσωπόν μου ὡς στερεὰν πέτραν καὶ [οὐκ] ἔγνων ὅτι οὐ μὴ καταισχυνθῶ, ὅτι ἐγγίζει ὁ δικαιώσας με. [Ies. 50, 7. 8] ὅσον μὲν γὰρ ἧκεν εἴς γε τὰς Ἑλλήνων καὶ μέντοι καὶ Ἰουδαίων ἀνοσίας ἀγέλας, σκάνδαλόν τε ὁμοῦ καὶ μωρία νενόμισται τὸ Χριστοῦ μυστήριον· [1 Cor. 1, 23] καταμειδιῶσι γὰρ οἱ τάλανες τοῦ τιμίου σταυροῦ· ἐκβέβηκε δὲ τῆς δοκούσης αὐτοῖς ἀσθενείας τὸ πέρας εἰς εὐκλείας δύναμιν τῆς ἀληθῶς θεοπρεπεστάτης. μεμαρτύρηται γὰρ διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναστάσεως ὅτι τε εἴη θεὸς καὶ θεοῦ κατὰ ἀλήθειαν υἱὸς ὡς θανάτου κρείττων καὶ φθορᾶς, καὶ ὁμοῦ τῶι γεγεννηκότι προσκυνεῖται παρὰ πάντων. ἄκουε δὲ διακεκραγότος ἡμῖν αὐτὸ δὴ τοῦτο γράμματος ἱεροῦ· οὕτως λέγει κύριος· ἁγιάσατε τὸν φαυλίζοντα τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τὸν βδελυσσόμενον ὑπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν δούλων τῶν ἀρχόντων. βασιλεῖς ὄψονται αὐτὸν καὶ ἀναστήσονται ἄρχοντες καὶ προσκυνήσουσιν αὐτῶι. [Ies. 49, 7 P 229] ὁμολογεῖτε, φησίν, ἅγιον εἶναι κατὰ φύσιν ὡς θεὸν τὸν τὴν ἰδίαν ψυχὴν ἐκφαυλίζοντα, τουτέστι τὸν τῆς ἑαυτοῦ καταφρονήσαντα ψυχῆς· τέθεικε γὰρ αὐτὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων ὡς ποιμὴν ἀγαθός. [Ioh. 10, 11] ὃν ἐβδελύξαντο μὲν τὰ ἔθνη, δοῦλοι δὲ καὶ ὑπηρέται ῥαπίσμασιν ὕβρισαν, [PG 236] τῆς τῶν Φαρισαίων πληθύος ἀνοσίως ἐμπαροινούσης αὐτῶι, τοῦτον ὄψονται βασιλεῖς καὶ ἀναστήσονται· τούτωι προσκυνήσουσιν ἄρχοντες ὡς θεῶι δηλονότι καθιγμένωι πρὸς κένωσιν, ἵνα παθὼν σαρκὶ διασώσηι τὴν ὑπ' οὐρανόν· οὗτος ὁ ὑπὲρ ἡμῶν τὸν ἀκάνθινον περικείμενος στέφανον· οὗτος, οὐκ ἄλλος ὁ σταυρούμενος μὲν ἀνθρωπίνως καὶ λέγων θεέ μου θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες, [Mt. 27, 46] συστέλλων δὲ θεικῶς τοῦ ἡλίου τὸ φῶς καὶ ἐν ἡμέραι μέσηι νύκτα τιθείς, [Mt. 27, 45] ἵνα μὴ ἄνθρωπον ἁπλῶς ψιλῆι κατὰ σὲ συναφείαι τετιμημένον, τῆι πρός γε φημὶ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, ὁμολογῶμεν αὐτόν, θεὸν δὲ μᾶλλον εἶναι πιστεύσωμεν ἐν εἴδει τῶι καθ' ἡμᾶς καὶ ἐν τῆι τοῦ δούλου μορφῆι, μεμνημένοι διὰ φωνῆς ἁγίου λέγοντος· καὶ ἐνδύσω τὸν οὐρανὸν σκότος καὶ θήσω ὡς σάκκον τὸ περιβόλαιον αὐτοῦ. [Ies. 50, 3] αὐτὸς γὰρ ὁ λαλῶν πάρεστι καὶ ὃ πάλαι προμεμήνυκεν ἐσόμενον ὡς θεός, ἐπλήρου κατὰ καιροὺς ἀνθρωπίνως σταυρούμενος. μόνον οὐχὶ γὰρ πενθικὸν ἱμάτιον ὁ οὐρανὸς τὸν σκότον ἠμπέσχετο, ἥλιος δὲ τῶν ἀκτίνων τὸ σέλας οὐκέτι διδοὺς τοῖς ἐμπαροινῆσαι τετολμηκόσι τῶι τῶν ὅλων δεσπότηι καὶ θεῶι τὸν εἰς νοῦν καὶ καρδίαν ἐσόμενον αὐτοῖς προκαταμεμήνυκε σκότον. ψάλλει γάρ που

---

5 cf. 2, 10 Exc. Eph. XIIII Mar. Merc. X

1—2 VVa 3—40 V

6 εἰδῶσ V 8 οἱονή V 12 ἀπέστραψα V ἐπτυσμάτων V 13 οὐκ del. ed. Rom. 14 ἐγγύζη V 35 ἁγίου V Ἡσαίου Seuerus ut testatur Pusey 38 ἠμπέσχετο Pusey ὑμπέσχετο V 39 διδιδοὺσ V

Ps. 68, 24 καὶ ὁ μακάριος Δαυὶδ περὶ αὐτῶν· σκοτισθήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν τοῦ μὴ
P 230 βλέπειν, καὶ τὸν νῶτον αὐτῶν διὰ παντὸς σύγκαμψον. διερρήγνυτο δὲ καὶ
τὸ καταπέτασμα τοῦ ναοῦ τοῖς εἰς αὐτὸν πιστεύουσιν ἐκκαλύπτον ἤδη τὰ ἅγια τῶν ἁγίων
Hebr. 9, 8 καὶ τὰ ἐσωτάτω δεικνύον, ὡς οὐκέτι μὲν ἐχούσης στάσιν τῆς πρώτης σκηνῆς, πεφανερω-
μένης δὲ ἤδη τῆς τῶν ἁγίων ὁδοῦ, δῆλον δὲ ὅτι τῆς εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων. ἅγιος
Gal. 3, 24 μὲν γὰρ ὁμολογουμένως καὶ ὁ νόμος ἦν, ὅτι καὶ δικαιοσύνης πρύτανις, γέγονε δὲ καὶ
παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν· ἁγιωτέρα γε μὴν ἀσυγκρίτως ἡ ἐν Χριστῶι νοεῖται ζωὴ καὶ τῆς
ἐν σκιαῖς καὶ τύποις λατρείας προφερεστέρα τε καὶ ἐν ἀμείνοσιν ἡ ἐν πνεύματί τε καὶ
ἀληθείαι. ἆρ' οὐχὶ θεοπρεπῆ καὶ ὑπὲρ ἀνθρώπου φύσιν τὰ τοιάδε τῶν κατορθωμάτων εἶεν
Gen. 3, 24 ἄν; οὐ τὸ σωτήριον πάθος δεδυσώπηκε μὲν τὴν στρεφομένην ῥομφαίαν, εἰσκεκόμικε δὲ
πάλιν ἐν τῶι παραδείσωι τὸν ἄνθρωπον; ἔφη γὰρ ὁ Χριστὸς τῶι συγκρεμαμένωι λῃστῆι
Lc. 23, 43 σήμερον μετ' ἐμοῦ ἔσηι ἐν τῶι παραδείσωι. οὐκ ἐπέλαμψε τοῖς ἐν σκότωι μετ'
Ies. 49, 9 ἐξουσίας ἐπιφωνῶν τὸ ἀνακαλύφθητε; κεκένωκε γὰρ τὸν ᾅδην ὡς θεὸς καὶ δεσμῶν
Iob 38, 16. 17 ἀνῆκε τοὺς ἐν αὐτῶι καὶ αὐτὸς ἦν ὁ πάλαι βοῶν πρὸς τὸν τληπαθέστατον Ἰώβ· ἦλθες
ἐπὶ πηγὴν θαλάσσης, ἐν δὲ ἴχνεσιν ἀβύσσου περιεπάτησας· ἀνοίγονταί σοι
φόβωι πύλαι θανάτου, πυλωροὶ δὲ ᾅδου ἰδόντες σε ἔπτηξαν. τί τοίνυν
τὰ ἔτι * * θεοπρεπῆ τῶν καθ' ἡμᾶς ἑνὶ καὶ ἀνθρώπωι μόνωι προσνέμων οὐκ ἐρυθριᾶις; ὅτι
γὰρ αὐτὸς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος μορφὴν δούλου λαβὼν σαρκός τε καὶ αἵματος κεκοινωνηκὼς
PG 237 ἠνέσχετο μὲν δοῦναι τῶι θανάτωι τὸ ἴδιον σῶμα δι' ἡμᾶς καὶ ὑπάρχων ἀπαθὴς κατὰ φύσιν
Col. 1, 12-18 σαρκὶ πέπονθεν ἑκών, πιστώσεται γράφων ὁ πάνσοφος Παῦλος· εὐχαριστοῦντες τῶι
πατρὶ τῶι ἱκανώσαντι ἡμᾶς εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου τῶν ἁγίων ἐν τῶι
φωτί, ὃς ἐρρύσατο ἡμᾶς ἐκ τῆς ἐξουσίας τοῦ σκότους καὶ μετέστησεν εἰς
τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ἐν ὧι ἔχομεν τὴν ἀπολύτρωσιν,
P 231 τὴν ἄφεσιν τῶν ἁμαρτιῶν, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου,
πρωτότοκος πάσης κτίσεως, ὅτι ἐν αὐτῶι ἐκτίσθη τὰ πάντα ἐν τοῖς οὐ-
ρανοῖς καὶ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι εἴτε κυριότητες
εἴτε ἀρχαὶ εἴτε ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισται καὶ
αὐτός ἐστι πρὸ πάντων καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῶι συνέστηκε καὶ αὐτός ἐστιν
ἡ κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, ὅς ἐστιν ἀρχή, πρωτότοκος ἐκ τῶν
νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πᾶσιν αὐτὸς πρωτεύων. ἰδοὺ δὴ καὶ μάλα σαφῶς
ὁ τῶν αὐτοῦ μυστηρίων ἱερουργὸς αὐτὸν ἔφη τὸν δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ὧι τὰ πάντα
θεὸν λόγον, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ τοῦ ἀοράτου, τὸν δι' οὗ παρήχθη πρὸς ὕπαρξιν τά
τε ἐν τοῖς οὐρανοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, τὸν ὄντα πρὸ πάντων,
ἐν ὧι τὰ πάντα συνέστηκε, κεφαλὴν δεδόσθαι τῆι ἐκκλησίαι καὶ αὐτὸν εἶναι πρωτότοκον
ἐκ νεκρῶν. ἀλλ' ἐστίν, ἴσως ἐρεῖς, κατὰ φύσιν ζωὴ ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος· εἶτα
πῶς ἢ τίνα δὴ τρόπον τεθναίη ἂν ἡ ζωή; καλῶς, ἀναγκαία καὶ ἐπωφελὴς ἡ πεῦσις.
οὐκοῦν εἰς τὴν τοῦ μυστηρίου δύναμιν χρησίμως παραλαμβάνεται τὸ σάρκα γενέσθαι νοεῖν
τε καὶ λέγειν τὸν ἀεί τε ζῶντα καὶ ζωοποιὸν τοῦ θεοῦ λόγον, τουτέστιν ἴδιον ποιήσασθαι
σῶμα τὸ θανάτου δεκτικόν, ἵνα νοῆται παθὼν αὐτός, ὅτι τὸ ἴδιον αὐτοῦ πέπονθε σῶμα.
1 Cor. 15, 20 οὕτω γὰρ αὐτὸν γενέσθαι φαμὲν ἀπαρχὴν τῶν κεκοιμημένων καὶ πρωτότοκον ἐκ νεκρῶν.
τεθεῖσθαι γὰρ λέγεται μεθ' ἡμῶν ἐν μνήματι διὰ τῆς ἰδίας σαρκὸς ὁ ἀνιστὰς τοὺς νεκρούς,
Hebr. 10, 20 ἵνα καὶ ἡμεῖς συνεγερθῶμεν αὐτῶι· ταύτην γὰρ ἡμῖν ἐνεκαίνισε τὴν ὁδὸν καὶ ταύτης
ἕνεκα τῆς αἰτίας τεταπείνωκεν ἑαυτὸν καθεὶς εἰς κένωσιν καὶ εἰς ἀνθρωπότητα μεθ' ἡμῶν,
καίτοι θεὸς ὢν φύσει καὶ ἐκ θεοῦ πατρὸς πεφηνὼς ὁ μονογενής.

V

8 σκιαῖς Agellius σκηναῖσ V 17 lacunam signaui, c. g. supplendo μείζω καὶ παντὸς μᾶλλον
36 τεθναίη ἂν scripsi τεθνάναι V 39 ἵνα ed. Rom. εἶνα V νοεῖται V 42 ἐνεκαίνησε V

Ἀλλ᾽ οἴεται μὲν κατὰ τὸ εἰκὸς τοὺς ὧδε ταῦτ᾽ ἔχειν ὑπειληφότας καὶ ἀληθῶς δοξάζοντας [P 232] ἐμβροντησίας εἰς λῆξιν τῆς ἀνωτάτω δραμεῖν, σκηπτόμενος δὲ πανταχοῦ τὸ δεῖν ἀπαθῆ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν ὁμολογεῖσθαι λόγον, ἐξίστησιν αὐτοῦ, καὶ τοῦτο εἰς ἅπαν, τῆς οἰκονομίας τὸν τρόπον, οὐκ ἀξιοῖ δὲ ὥσπερ ἢ φρονεῖν ἢ λέγειν ὅτι πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν, καίτοι τῆς θεοπνεύστου γραφῆς σαρκὶ λεγούσης παθεῖν καὶ ἀπαθῆ καὶ ἀσώματον * * ὅτι [1 Petr. 4, 1] τὸ ἴδιον αὐτοῦ καὶ ἑνωθὲν αὐτῶι πέπονθε σῶμα. ἔφη δὲ πάλιν ὡδί

6 1 Διὰ τοῦτο περὶ τῆς ἡμετέρας ἀπαρχῆς ὁ μακάριος Πέτρος καταγγέλλων καὶ τὴν ἐκ [Loofs p. 267, 11-268, 3] τῆς θεότητος τῆς φαινομένης φύσεως διηγούμενος ὕψωσιν, τοῦτον, φησί, τὸν Ἰησοῦν [Act. 2, 32] ἀνέστησεν ὁ θεός. οὐκ ἀπέθανε θεός, ἀλλ᾽ ἀνέστησεν. ἄκουε τῶν τοῦ Πέτρου ῥημάτων, Ἀπολινάριε, ἄκουε σὺν Ἀπολιναρίωι καὶ Ἄρειε. τοῦτον, φησί, τὸν Ἰησοῦν [PG 240] ἀνέστησεν ὁ θεὸς τὸν φαινόμενον, τοῦτον τὸν ὁρώμενον ὄμμασι, τὸν ξύλωι προσηλωθέντα, τὸν ταῖς τοῦ Θωμᾶ ψηλαφηθέντα χερσί, τὸν πρὸς αὐτὸν κεκραγότα· ψηλάφησον, ὅτι πνεῦμα σάρκα καὶ ὀστέα οὐκ ἔχει καθὼς ἐμὲ θεωρεῖτε ἔχοντα. [Lc. 24, 39] καὶ ταύταις πεισθεὶς ὁ μαθητὴς ταῖς φωναῖς καὶ τῆι ψηλαφήσει τοῦ σταυρωθέντος σώματος πεισθεὶς ⟨περὶ⟩ ἀναστάσεως τὸν παραδοξοποιὸν ἐδοξολόγει θεόν· ὁ κύριός μου καὶ [Ioh. 20, 28] ὁ θεός μου [δόξα σοι], οὐ τὸ ψηλαφηθὲν προσαγορεύων θεόν· οὐδὲ γὰρ ψηλαφήσει θεότης εὑρίσκεται.

2 Καὶ μεθ᾽ ἕτερα· Περὶ τοῦ ψηλαφητοῦ τούτου καὶ ὁ Πέτρος ἐβόα· τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός. [Loofs p. 268, 12-14] [Act. 2, 32. 33] τῆι δεξιᾶι οὖν τοῦ θεοῦ ὑψωθείς· δεξιᾶς δὲ βοηθούσης ὁ θεὸς λόγος οὐκ ἔχρηιζεν, Ἄρειε.

Ἀνίστησι μὲν ὁ υἱὸς τοὺς νεκροὺς καὶ θανάτου κρείττονα φαμὲν ὑπάρχειν αὐτόν, μεμνήμεθα γὰρ ἀναφανδὸν εἰρηκότος ἐγώ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωή· [Ioh. 11, 25] πλὴν ὅταν ἡμῖν ὁ θεσπέσιος Πέτρος εὐαγγελίζηται λέγων τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ θεός, [P 233] [Act. 2, 32] αὐτὸν εἶναι πιστεύομεν Ἰησοῦν τὸν ἐνανθρωπήσαντα λόγον. πῶς οὖν ἐγηγέρθαι φαίη τις ἂν αὐτὸν παρὰ τοῦ πατρὸς ὑψῶσθαί τε τῆι αὐτοῦ δεξιᾶι; χρῆναι γὰρ οἶμαι ταυτὶ διατρανοῦσθαι σαφῶς τοῖς οὐκ ἔχουσι νοεῖν, ἵνα καὶ τὴν τοῦ σκανδάλου πρόφασιν ἀποκείραντες ὀρθὴν καὶ ἀπλανεστάτην τὴν τῆς ἀληθείας ἀποφήνωμεν ὁδόν. δέδωκε τοίνυν τὸ ἴδιον σῶμα τῶι θανάτωι πρὸς βραχύ (χάριτι γὰρ θεοῦ, καθά φησιν ὁ Παῦλος, ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου), [Hebr. 2, 9] εἶτα ὑπάρχων αὐτὸς ἡ ζωοποιὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς δεξιὰ καὶ δύναμις φθορᾶς καὶ θανάτου κρεῖττον ἀπέφηνεν αὐτό. καὶ πρός γε τοῦτο ἡμᾶς πιστώσεται λέγων πρὸς Ἰουδαίους· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. [Ioh. 2, 19] σύνες οὖν ὅπως αὐτὸς ἐγείρειν τὸν ἑαυτοῦ ναὸν ἐπαγγέλλεται, καίτοι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ἀναστῆσαι λεγομένου· δεξιὰ γάρ, ὡς ἔφην, ἐστὶ καὶ δύναμις τοῦ πατρὸς ἡ ζωοποιὸς ὁ υἱός. ὥστε κἂν ἐνεργεῖν ὁ πατὴρ λέγηται τὴν τοῦ θείου ναοῦ ζωοποίησιν, ἐνήργηκε δι᾽ υἱοῦ, κἂν εἰ ὁρῶιτο πάλιν ὁ υἱὸς ἐνεργήσας, ἀλλ᾽ οὐ δίχα τοῦ πατρὸς ἐν πνεύματι. μία γὰρ ἡ θεότητος φύσις, ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν ἰδικαῖς νοουμένη καὶ τὴν ἐφ᾽ ἅπασι τοῖς δρωμένοις κίνησίν τε καὶ ἐνέργειαν ἔχουσα, νοητὴν δηλονότι καὶ θεοπρεπῆ. οὐκοῦν παρεχώρει μὲν τὸ σῶμα τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως νόμοις καὶ τὴν τοῦ θανάτου γεῦσιν ἐδέχετο, καὶ τοῦτο παθεῖν ἐφέντος αὐτῶι χρησίμως τοῦ ἑνω-

6, 1. 2 cf. Mar. Merc. p. 31, 37—32, 12; 6, 1 cf. Exc. Mar. Merc. VIII

1—6. 21—39 V 7—20 VVa

5 lacunam signaui e. g. supplendo ὑπάρχοντα ὡς θεόν 7 ὁ — πέτρος ἀπαρχῆσ V 12 τοῦ om. Va 12/13 *palpa et uide* Mar. Merc. p. 57, 3 *palpate et uidete* p. 31, 42 13 θεωρεῖται V 15 περὶ addidi cf. p. 12, 27 16 δόξα σοι V om. Va Mar. Merc. 39 αὐτῶι Patrol. αὐτὸ V

θέντος λόγου θείαι γε μὴν ἐζωοποιεῖτο δυνάμει τῆι τοῦ ἑνωθέντος αὐτῶι καθ' ὑπόστασιν
Mt. 1, 23 λόγου. ὅλον οὖν νοοῦμεν τὸν Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός,
Act. 2, 32 ὅταν ἀκούσωμεν λέγοντος τοῦ θεσπεσίου Πέτρου τοῦτον τὸν Ἰησοῦν ἀνέστησεν ὁ
P 234 θεός, κἂν τὸν ὁρώμενον λέγηις καὶ προσηλωθέντα τῶι ξύλωι τόν ⟨τε⟩ ταῖς τοῦ Θωμᾶ
PG 241 ψηλαφηθέντα χερσίν, οὐδὲν ἧττον ἡμεῖς σεσαρκωμένον νοοῦμεν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον
ἕνα τε καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογοῦμεν υἱόν. ἀόρατος γὰρ τὴν φύσιν ὑπάρχων γέγονεν
ὁρατός, ὅτι καὶ ἴδιον ἦν αὐτοῦ τὸ ὁρώμενον σῶμα. ψάλλει γοῦν ὁ θεῖος ἡμῖν Δαυίδ·
Ps. 49, 3 ὁ θεὸς ἐμφανῶς ἥξει, ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ οὐ παρασιωπήσεται, καὶ μὴν καὶ ὁ
Hab. 3, 3 μακάριος Ἀμβακούμ· ὁ θεὸς ἐκ Θαιμὰν ἥξει καὶ ὁ ἅγιος ἐξ ὄρους κατασκίου
δασέως. οὗτος ὑπάρχων καὶ ἀναφής, ἁπτὸς γενέσθαι λέγεται διὰ τὸ ἑνωθὲν αὐτῶι
Lc. 1, 1. 2 σῶμα. γράφει γοῦν ὁ Λουκᾶς· ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι
διήγησιν περὶ τῶν πεπληροφορημένων ἡμῖν πραγμάτων, καθὰ παρέδοσαν
ἡμῖν οἱ ἀπ' ἀρχῆς αὐτόπται καὶ ὑπηρέται γενόμενοι τοῦ λόγου, καὶ πρός γε
1 Ioh. 1, 1. 2 τούτωι φησὶν ὁ σοφὸς Ἰωάννης· ὃ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἀκηκόαμεν, ὃ ἑωράκαμεν
τοῖς ὀφθαλμοῖς ἡμῶν, ὃ ἐθεασάμεθα καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν,
περὶ τοῦ λόγου τῆς ζωῆς καὶ ἡ ζωὴ ἐφανερώθη καὶ ἑωράκαμεν καὶ μαρτυροῦμεν καὶ ἀπαγγέλλομεν ὑμῖν τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον, ἥτις ἦν πρὸς τὸν
πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν. ἀλλ' εἰ μὴ γέγονεν ἁπτός τε καὶ ὁρατὸς ὡς ἴδιον
ἔχων τὸ ὑποπίπτον ἁφῆι καὶ ὁράσει σῶμα, πῶς αὐτόπται τοῦ λόγου γεγόνασιν οἱ πάνσοφοι μαθηταί; πῶς δὲ καὶ τεθέανται καὶ ψηλαφῆσαί φασι τὸν λόγον τῆς ζωῆς, ἥτις ἦν
πρὸς τὸν πατέρα καὶ ἐφανερώθη ἡμῖν; τοῦτον οὖν αὐτὸν τὸν ἁπτόν τε καὶ ὁρατόν,
τὸν τῶι ξύλωι προσηλωμένον ἐπέγνω μὲν ὁ Θωμᾶς, ὡμολόγει δὲ καὶ μάλα ὀρθῶς θεὸν καὶ
Ioh. 20, 28. 29 κύριον. ἔφη γὰρ εὐθύς· ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου, εἶτα πρὸς αὐτὸν ὁ κύριος
ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ὅτι ἑώρακάς με, πεπίστευκας· μακάριοι οἱ μὴ ἑωρακότες καὶ πιστεύσαντες. τί πιστεύσαντες, εἰπέ μοι; ἆρ' οὐχ ὅτι θεὸς ὢν φύσει
P 235 τὸν ἴδιον ἐκ νεκρῶν ἀνέστησε ναόν; καίτοι πῶς ἀμφίλογον τὸ πρᾶγμά ἐστιν; ἀλλ' ὁ
χρηστὸς οὑτοσὶ μόνον οὐχὶ ταῖς τοῦ μαθητοῦ φωναῖς ἐπερυθριῶν ἀσυνέτως οὐχ ὁμολογῆσαί
φησιν αὐτὸν ὅτι καὶ κύριος καὶ θεός ἐστιν ὁ πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν, παρατρέπει δὲ μᾶλλον
ἐπὶ τὸ αὐτῶι δοκοῦν τὴν τοῦ λόγου δύναμιν καί φησιν ὅτι τὸν παραδοξοποιὸν ἐδοξολόγει
θεόν, λέγων· ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου. προσεπάγει δὲ τούτοις
Loofs p. 268, 1-3 Οὐ τὸ ψηλαφηθὲν προσαγορεύων θεόν· οὐ γὰρ ψηλαφήσει θεότης εὑρίσκεται.
Ἐπιτιμᾶις οὖν, εἰπέ μοι, τῶι μαθητῆι κύριον καὶ θεὸν ὀνομάζοντι τὸν Χριστόν;
καίτοι δέδειχεν ἡμῖν ἀρτίως ὁ λόγος ὅτι θεὸς ὢν κατὰ φύσιν ὁ μονογενὴς ἀναφὴς καὶ
ἀόρατος ἁπτὸς γέγονε καὶ ὁρατός. ὅταν δὲ λέγηις· οὐ γὰρ ψηλαφήσει θεότης εὑρίσκεται,
πάλιν ἐκεῖνο ἐροῦμεν· τί παρωσάμενος τὴν οἰκονομίαν ὡς περὶ γυμνῆς διαλέγηι θεότητος,
εἰς λήθην δὲ ὥσπερ ἐληλακὼς ὅτι καὶ ἐσαρκώθη καὶ ἐνηνθρώπησεν ὁ ἀναφὴς καὶ ἀσώματος, οὐκ ἀνέχηι θεὸν ὀνομαζούσης αὐτὸν τῆς θεοπνεύστου γραφῆς διά τοι τὸ ἐψηλαφῆσθαι σαρκὶ ὦφθαί τε ὁμοίως τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις; ἀλλ' ἡμεῖς γε, ὦ τᾶν, ὁμοῦ
τῶι μακαρίωι Θωμᾶι τὸν τῶι ξύλωι προσηλωμένον, τὸν ψηλαφηθέντα χερσὶν ἑωραμένον τε
PG 244 τοῖς ἀνθρωπίνοις ὄμμασι ταῖς αὐτῶι πρεπούσαις εὐφημίαις στεφανοῦντες φαμέν· ὁ κύριός μου καὶ ὁ θεός μου.

Ὅτι δὲ κἂν εἴ τις λέγοι σαρκὶ τῆι ἰδίαι παθεῖν τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, οὐκ ἂν ἀμοιρήσειε τοῦ καὶ ἐπαινεῖσθαι δεῖν καὶ φρονεῖν ἑλέσθαι τὰ ἀληθῆ (μεμένηκε γὰρ καὶ οὕτως ἀπαθής), πειράσομαι καταδεῖξαι πάλιν ἐξ ὧν γέγραφας αὐτὸς ἢ γοῦν ἔφης ἐν ἐκκλησίαις.

V

4 τε addidi 17 ἀπαγγέλλωμεν ἡμῖν V 27 ὁμολογῆσαί scripsi ὁμολόγησε V 40 στεφανοῦνται V, τεσ in mg.

ἐπαίνου μὲν γὰρ ἀξιοῖς τοὺς ἁγίους πατέρας ἡμῶν, τοὺς ἔν γε φημὶ τῆι Νικαέων κατὰ καιροὺς συναγηγερμένους ὡς ἀκριβῆ καὶ τετορνευμένην τῆς πίστεως ἡμῖν τὴν ὁμολογίαν εὖ μάλα πεποιημένους, πεφρόνηκάς γε μὴν οὐ τὰ ἐκείνων, πόθεν; οὔτε μὴν τοῖς τῆς ἀληθείας δόγμασιν ἐνερείσας τὸν νοῦν ὀρθὰ βαίνειν ἐπιθυμεῖς, χωλεύεις δὲ ὥσπερ ἀμφοτέραις P 236 ταῖς ἰγνύαις κατὰ τὸ γεγραμμένον, 3 Reg. 18, 21 τοῖς μὲν τῆς ὀρθότητος ἐρασταῖς ἀσυνέτως ἐπιτιμῶν, κρατύνων γε μὴν ὡς ἀλήθειαν τὸ αὐτῶι σοι δοκοῦν, μᾶλλον δὲ οὐδὲ οἷς αὐτὸς ἔφης, ἐμμένειν ἀξιῶν. εὑρίσκω γὰρ λέγοντα περὶ τῶν ἁγίων πατέρων

7 1 Ἐπειδὴ γὰρ ⟨εἰ⟩ εἰρήκασιν ὅτι πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν λόγον, ἔμελλεν ὁ θάνατος τῆι Loofs p. 358, 9-18 θείαι λογίζεσθαι φύσει, ὄνομα δέχονται κοινὸν τὸ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἵνα καὶ τὸν ἀποθανόντα σημάνωσι καὶ ⟨τὸν⟩ μὴ ἀποθανόντα.

Προσεπάγει δὲ τούτοις· Ὥστε εἴ τις λέγοι· ὁ δεῖνα ἄνθρωπος ἀπέθανε, καίτοι ἡ ψυχὴ ἀθάνατός ἐστιν, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸ ὄνομα εἶπε τὸ σημαῖνον τὰς δύο φύσεις καὶ τὸ σῶμα τὸ ἀποθνῆισκον καὶ τὴν ψυχὴν τὴν ἀθάνατον, οὐκ ἔχει κίνδυνον ἡ φωνή· ἄνθρωπος γὰρ καλεῖται ἀμφότερα, καὶ τὸ σῶμα καὶ ἡ ψυχή· οὕτω τοίνυν καὶ ὁ μέγας ἐκεῖνος χορὸς ἔφη περὶ Χριστοῦ.

Ὅτι μὲν Χριστὸν Ἰησοῦν ὀνομάσαντες οὐ δύο καὶ ἀνὰ μέρος υἱοὺς κοινὸν ἔχοντας ὄνομα τὸ Χριστὸς Ἰησοῦς, ἐνηνθρωπηκότα δὲ μᾶλλον τὸν ἐκ θεοῦ λόγον κατασημαίνουσιν, ἀνταίρειν οἶμαι τῶν εὖ φρονούντων οὐδένα καὶ τὸ ἔτι μακροὺς περὶ τούτων ἡμᾶς ἀντεξάγειν λόγους πρὸς τοῖς ἤδη γεγενημένοις περιττὸν οἶμαί που· πλὴν εἰ τοῖς πρὸς ἡμῶν οὐκ ἀναπείθηι λόγοις εἴς γε τὸ ἑλέσθαι φρονεῖν ὅτι κἂν λέγωμεν σαρκὶ πεπονθέναι δι' ἡμᾶς τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἀπαθῆ καὶ οὕτω τηροῦμεν αὐτὸν ὡς θεόν, κἂν γοῦν ταῖς σεαυτοῦ χαρίζου φωναῖς τὸ εὖ πεποιῆσθαι δοκεῖν. ὥσπερ γὰρ ὁ ἄνθρωπον εἰπὼν συνεσήμανε τῶι σώματι τὴν ψυχήν, καίτοι τὴν φύσιν ὑπάρχουσαν ἑτεροφυᾶ παρ' αὐτό, κἂν εἰ λέγοιτο τὸ τοῦ δεῖνος σῶμα τυχὸν ἀποθανεῖν, ὅλος τοῦτο πεπονθὼς ὁ ἄνθρωπος νοοῖτ' ἂν εἰκότως, καίτοι θανάτου οὐκ ἔχων δεκτικὴν τὴν ψυχήν, οὕτω καὶ ἐπὶ τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος P 237 Χριστοῦ. ἐπειδὴ γὰρ ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, μετέσχηκεν αἵματος καὶ σαρκὸς παραπλησίως ἡμῖν σῶμά τε ἴδιον ἐποιήσατο τὸ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Hebr. 2, 14 κεχρημάτικέ τε οὕτω καὶ υἱὸς ἀνθρώπου, ταύτης ἕνεκα τῆς αἰτίας ἀποθανούσης αὐτοῦ τῆς σαρκὸς αὐτῶι μὲν τὸ πάθος ὁ τῆς ἀληθοῦς ἑνότητος ἀνάπτει λόγος, ἔξω γε μὴν οἶδε PG 245 μεμενηκότα τοῦ παθεῖν, ὅτι καὶ θεός ἐστι κατὰ φύσιν καὶ ζωή. καὶ γοῦν ὁ θεσπέσιος Πέτρος τοιαύτην ἡμῖν παρατιθεὶς τὴν μυσταγωγίαν ὧδέ πηι φησι περὶ αὐτοῦ τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· ὃν οὐκ ἰδόντες ἀγαπᾶτε, εἰς ὃν ἄρτι μὴ ὁρῶντες, πιστεύοντες 1 Petr. 1, 8-12 δὲ ἀγαλλιᾶσθε χαρᾶι ἀνεκλαλήτωι καὶ δεδοξασμένηι, κομιζόμενοι τὸ τέλος τῆς πίστεως, σωτηρίαν ψυχῶν, περὶ ἧς σωτηρίας ἐξεζήτησαν καὶ ἐξηρεύνησαν προφῆται οἱ περὶ τῆς εἰς ὑμᾶς χάριτος προφητεύσαντες, ἐρευνῶντες εἰς τίνα ἢ ποῖον καιρὸν ἐδήλου τὸ ἐν αὐτοῖς πνεῦμα Χριστοῦ προμαρτυρόμενον τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας, οἷς ἀπεκαλύφθη ὅτι οὐχ ἑαυτοῖς, ἡμῖν δὲ διηκόνουν αὐτὰ ἃ νῦν ἀνηγγέλη ὑμῖν διὰ τῶν εὐαγγελισαμένων ὑμᾶς πνεύματι ἁγίωι ἀποσταλέντι ἀπ' οὐρανοῦ, εἰς ἃ ἐπιθυμοῦσιν ἄγγελοι παρακύψαι. ἀκούεις ὅπως τὸ πνεῦμα Χριστοῦ καὶ ἐν τοῖς ἁγίοις προφήταις ἦν, προανακεκράγασι δὲ τὰ εἰς Χριστὸν παθήματα καὶ τὰς μετὰ ταῦτα δόξας; ἆρ' οὖν ὡς ἄνθρωπον ἁπλῶς ὑπὲρ ἡμῶν πεπονθότα τῶι κόσμωι διακηρύττοντες; καὶ τοῦτό

1—7. 16—42 V 8—15 VV^a

8 εἰ V^a om. V 10 τὸν μὴ V^a μὴ V 24 νοοῖτ' ed. Rom. νοεῖτ' V 32 οἰδόντεσ V 37 χ̄ῡ V 38 ἀνηγγέλλει ἡμῖν V 39 ἡμᾶσ V

ἐστι τὸ μυστήριον τὸ διὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν ἀποστόλων τε καὶ εὐαγγελιστῶν ἐν πίστει
δεδωρημένον καὶ εἰς ταῦτα παρακύψαι φησὶν ἐπιθυμεῖν τοὺς ἀγγέλους; καίτοι πῶς
οὐκ ἀπόβλητος εἴη ἂν ὁ μέχρι δὴ μόνων τῶν τῆς ἀνθρωπότητος ὅρων τὴν τοῦ μυστηρίου
P 238 Phil. 2, 6. 7 δύναμιν κατακλείειν ἐπιχειρῶν; αὐτὸς ὁ ἐν μορφῆι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑπάρχων θεὸς
λόγος κεκένωκεν ἑαυτὸν μορφὴν δούλου λαβὼν καὶ τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν ὑπομεμένηκε
δι' ἡμᾶς· αὐτὸς πέπονθεν ὑπὲρ ἡμῶν τῆι ἰδίαι σαρκὶ καὶ ἀνεβίω πάλιν ὡς θεός, κενώσας
Ies. 49, 9 τὸν ᾅδην καὶ εἰρηκὼς τοῖς ἐν δεσμοῖς· ἐξέλθετε, καὶ τοῖς ἐν τῶι σκότει· ἀνακαλύφθητε.
τί τοίνυν ἀνατρέπειν ἐπιχειρεῖς τὴν οὕτω σεπτὴν καὶ ἀξιάγαστον οἰκονομίαν, δι' ἧς καὶ
σεσώσμεθα καὶ παντὸς εἴσω γεγόναμεν ἀγαθοῦ; τί γὰρ δι' αὐτῆς ἐκερδάναμεν, εἴσηι
Col. 1, 21-23 τοι καὶ μάλα σαφῶς, ὡδὶ γεγραφότος τοῦ μακαρίου Παύλου· καὶ ὑμᾶς ποτε ὄντας
ἀπηλλοτριωμένους καὶ ἐχθροὺς τῆι διανοίαι ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς,
νυνὶ δὲ ἀποκατήλλαξεν ἐν τῶι σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τοῦ θανάτου,
παραστῆσαι ὑμᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον
αὐτοῦ, εἴ γε ἐπιμένετε τῆι πίστει. οὐκοῦν ὀνίνησι μὲν ἡ πίστις τοὺς
ἀσάλευτον αὐτὴν ἑλομένους τηρεῖν, ὀνίνησι δὲ κατὰ τίνα τρόπον, ὁ πάνσοφος
1 Ioh. 5, 5-10 ἡμᾶς Ἰωάννης πιστώσεται λέγων· τίς δέ ἐστιν ὁ νικῶν τὸν κόσμον εἰ
μὴ ὁ πιστεύων ὅτι Ἰησοῦς ἐστιν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ; οὗτός ἐστιν
ὁ ἐλθὼν δι' ὕδατος καὶ αἵματος Ἰησοῦς Χριστός, οὐκ ἐν τῶι ὕδατι μόνον,
ἀλλ' ἐν τῶι ὕδατι καὶ αἵματι, καὶ τὸ πνεῦμά ἐστι ⟨τὸ μαρτυροῦν, ὅτι τὸ
πνεῦμά ἐστιν⟩ ἡ ἀλήθεια, ὅτι τρεῖς μαρτυροῦσι, τὸ πνεῦμα, τὸ ὕδωρ
PG 248 καὶ τὸ αἷμα καὶ οἱ τρεῖς τὸ ἕν εἰσιν. εἰ τὴν μαρτυρίαν τῶν ἀνθρώπων
λαμβάνομεν, ἡ μαρτυρία τοῦ θεοῦ μείζων ἐστίν, ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ μαρτυρία
τοῦ θεοῦ ὅτι μεμαρτύρηκε περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. ὁ πιστεύων εἰς τὸν υἱὸν
τοῦ θεοῦ ἔχει τὴν μαρτυρίαν ἐν ἑαυτῶι· ὁ μὴ πιστεύων τῶι θεῶι ψεύστην
πεποίηκεν αὐτόν, ὅτι οὐκ ἐπίστευσεν εἰς τὴν μαρτυρίαν ἣν μεμαρτύρηκε
περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ. μεμαρτύρηκε δὲ τίνα τρόπον ὁ θεὸς καὶ πατὴρ τῶι υἱῶι,
Ioh. 1, 33-34 σαφηνιεῖ λέγων ὁ θεσπέσιος ἡμῖν Ἰωάννης ὁ βαπτιστής· κἀγὼ οὐκ ἤιδειν αὐτόν,
ἀλλ' ὁ πέμψας με βαπτίζειν ὕδατι, ἐκεῖνός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδηις τὸ
P 239 πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, οὗτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν τῶι
πνεύματι τῶι ἁγίωι, καὶ ἐγὼ ἑώρακα καὶ μεμαρτύρηκα ὅτι οὗτός ἐστιν ὁ
υἱὸς τοῦ θεοῦ. μαρτυρεῖται τοίνυν καὶ διὰ τῆς τοῦ πατρὸς φωνῆς ὁ κύριος ἡμῶν
Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ὅτι φύσει τε καὶ κατὰ ἀλήθειαν υἱός ἐστιν αὐτοῦ, μαρτυρεῖται δὲ οὐδὲν
ἧττον διά τε τοῦ ὕδατος καὶ τοῦ αἵματος καὶ τοῦ πνεύματος. ὕδατι μὲν γὰρ τῶι ἁγίωι
διασμήχει τῶν πιστευόντων τὰς ἁμαρτίας, ζωοποιεῖ δὲ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος καὶ συνάπτει
θεῶι τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς· ἐπειδὴ δέ ἐστι κατὰ φύσιν θεός, καὶ τὴν τοῦ ἁγίου πνεύματος
χορηγίαν ποιεῖται πλουσίως, ὡς ἴδιον αὐτὸ ταῖς τῶν πιστευόντων ἐκχέων ψυχαῖς θείας τε
2 Petr. 1, 4 φύσεως κοινωνοὺς ἀποφαίνων καὶ τῆι τῶν ἐσομένων ἀγαθῶν ἐλπίδι στεφανῶν. ἕνα
τοίνυν ὁμολογοῦμεν υἱὸν Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, τουτέστι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον, καὶ τοῦτον ἐσταυρωμένον καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν ἥξοντά
τε κατὰ καιροὺς ἐν τῆι δόξηι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς μετὰ τῶν ἁγίων ἀγγέλων, δι' αὐτοῦ
τε καὶ σὺν αὐτῶι τῶι θεῶι καὶ πατρὶ ἡ δόξα σὺν ἁγίωι πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας. ἀμήν.

V

4 κατακλείειν ed. Rom. κατακλύειν V   19/20 τὸ μαρτυροῦν — ἐστιν om. V

167—169 Versio latina extat in Collectione Palatina 40 [ΛP], Syriaca in cod. Mus. Brit. Add. 12156. praeterea libellus habetur coniunctus cum Solutionibus XII capitulorum [148] Graece in A 25 [Ψ], Latine in Collectione Sichardiana 4 [Λs]

Ἐπιστολὴ Θεοδωρήτου

Pusey 382 PG 76, 389

1 Λίαν ἤλγησα τοῖς ἀναθεματισμοῖς ἐντυχών, οὓς ἀπέστειλας, ἀνατρέψαι τούτους ἡμῖν ἐγγράφως κελεύσας καὶ τὴν αἱρετικὴν αὐτῶν ἔννοιαν γυμνὴν ἅπασι καταστῆσαι ἤλγησα δὲ ὅτι ἀνὴρ ποιμαίνειν λαχὼν καὶ ποίμνην τοσαύτην πεπιστευμένος καὶ θεραπεύειν τὰ ἀσθενῆ τῶν προβάτων προστεταγμένος νοσεῖ μὲν αὐτος καὶ λίαν σφοδρῶς, ἀναπιμπλάναι δὲ πειρᾶται τῆς νόσου τὰ θρέμματα καὶ τῶν ἀγρίων θηρῶν χαλεπώτερον τὰ ποιμαινόμενα διατίθησιν. οἳ μὲν γὰρ τὰ ἐσκεδασμένα καὶ τῆς ποίμνης κεχωρισμένα διασπῶσιν ἁρπάζοντες ὃ δὲ ἐν μέσωι ταύτης τυγχάνων καὶ σωτὴρ εἶναι καὶ φύλαξ νενομισμένος λαθραίαν τὴν βλάβην τοῖς πειθομένοις ἐνίησι. το μὲν γὰρ προφανῶς πολεμοῦν δυνατὸν καὶ φυλάξασθαι· τὸ δ' ἐν σχήματι φιλίας τὴν ἐπιβουλὴν προσφέρον ἀφύλακτον εὑρίσκει τὸ πολεμούμενον καὶ ῥαιδίαν αὐτῶι τὴν βλάβην ἐντίθησι διο καὶ τῶν ἔξωθεν πολεμούντων οἱ ἔνδοθεν προδιδόντες εἰσὶ χαλεπώτεροι τοῦτό με μειζόνως ἠνίασεν το ἐν εὐσεβείας ὀνόματι καὶ σχήματι καὶ ἐν ποιμένος ἀξιώματι τυγχάνοντα τὰς αἱρετικὰς καὶ βλασφήμους ῥῆξαι φωνὰς καὶ τὴν πάλαι σβεσθεῖσαν Ἀπολιναρίου φλήναφον ὁμοῦ καὶ δυσσεβῆ διδασκαλίαν ἀνανεώσασθαι, πρὸς δὲ τούτοις το μὴ μόνον ταῦτα πρεσβεῦσαι, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὐ πειθομένους αὐτῶι συμβλασφημεῖν ἀναθεματίσαι τολμῆσαι, εἴπερ ἀληθῶς αὐτοῦ ταῦτα τὰ γεννήματα

Libri initium ita ordinatur in Y Theodoreti epistula integra, anathematismus primus, oblocutio Theodoreti, Cyrilli epistula ad Euoptium, anathematismus primus iterum, apologia Cyrilli, item in Z nisi quod altero loco anathematismus deest, in V primo loco ponitur sub numero ρξζ' Theodoreti epistula integra, deinde sub numero ρξη' Cyrilli epistula ad Euoptium, tum sub numero ρξθ' anathematismus primus, pars epistulae Theodoreti [18 προς—p 108, 2 φλόγα = V1] coniuncta cum oblocutione Theodoreti, denique apologia Cyrilli in ΛPΣ initium facit Cyrilli ep ad Euoptium, secuntur anathematismus primus, pars illa Theodoreti epistulae [18—p 108, 2] inscripta μέμψις τοῦ αἱρετικοῦ μεθ' ἕτερα et coniuncta cum illius oblocutione, responsio Cyrilli

In codicibus ARW initium facit Cyrilli epistula, secuntur prooemium Solutionum XII capitum [V 148, 1—3], anathematismus primus, Solutio prima [V 148, 5 6], pars illa epistulae Theodoreti [18—p 108, 2] coniuncta cum oblocutione eiusdem, denique apologia Cyrilli similiter in I et Collectione Sichardiana [Λs], nisi quod pro parte Theodoreti epistula extat integra et in Λs Solutio prima post Theodoreti oblocutionem collocatur, in b initium facit epistula Theodoreti integra, secuntur epistula Cyrilli ad Euoptium, prooemium Solutionum, anathematismus primus, Solutio prima, Theodoreti oblocutio prima, cui in margine m 1 apposita est pars illa epistulae [18—p 108, 2] inscripta ἀρχὴ τῆς θεοδωρήτου μέμψεωσ, denique Cyrilli apologia

---

YZVlbΛs, in 18/19 accedunt ARWV1bmgΛPΣ

inscr Ἐπιστολὴ θεοδωρήτου Y Ἐπιστολη θεοδωρήτου ἐπισκόπου κύρου V Θεοδωρήτου ἐπισκόπου ἀνατροπὴ τῶν τοιουτων ιβ κεφαλαίων [XVII litterae euanidae] ἕκαστον τοῦ ἁγίου κυριλλου ἐπισκόπου ἀλεξανδρείασ — προοίμιον τῆσ ἀνατροπῆσ — Ἐπιστολη θεοδωρήτου πρόσ τὸν ἁγιωτατον κύριλλον ἀλεξανδρείασ Z θεοδωρίτου ἐπισκόπου κύρου ἐπιστολη κατα τοῦ μακαρίου κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείασ b μέμψισ θεοδωρίτου l epistulam ad Iohannem Antiochenum scriptam esse testatur Λs

5/6 ἡμῖν ἐγγραφωσ YZb ἡμᾶσ ἐγγράφωσ l ἐγγραφωσ ημῖν V 7 καὶ ὅτι Y 8 ἀναπιμπλᾶν Vb 9 τα Ylb καὶ τα VZΛs θηρῶν Yl θηρίων VZb 9/10 χαλεπωτερον — διατίθησιν Yl χαλεπώτερα — διατίθησιν Zb χαλεπώτερα — καθίστησιν V 10 ἐσκεδασμένα lΛs ἐσπουδασμένα Y διεσπασμένα YmgVb διεσπαρμένα Z 12 βλαβην YlbΛs πλάνην VZ 13 ἐκφέρον b τὸ YlΛs τον VZb 15 προδιδόντες YlbZΛs πολεμοῦντεσ V τουτί VZ ἐν om Y τε και blcorrV 16 καὶ [1]] τον l τυγχάνοντι YZb καὶ βλασφήμουσ ZVblΛs om Y 17 σβεσθεῖσαν VZblΛs συντεθεῖσαν Y φλήναφον] βλάσφημον l 18 δὲ om bmg οὐ om V superscr μη 19 συνβλασφημεῖν R τολμῆσαι ZVV1bcorrlΣ τολμήσασ YbbmgARW 19 — p 108, 1 τὰ γεννήματα — ταῦτα om Z τα VblAR om YWV1bmg νοήματα V1

P 383 καὶ οὐ τῶν ἐχθρῶν τις τῆς ἀληθείας ὡς ἐξ ἐκείνου ταῦτα συντεθεικὼς ἔρριψεν ἐν μέσωι
2 κατὰ τὸ μυθευόμενον ἐκεῖνο μῆλον, τῆς ἔριδος εἰς ὕψος ἐγείρων τὴν φλόγα. ἐγὼ τοίνυν,
εἴτε ἐκεῖνος εἴτε ἄλλος τις ὡς ἐξ ἐκείνου ταῦτα συντέθεικεν, τῶι φωτὶ τοῦ παναγίου πνεύ-
ματος συνεργῶι πρὸς τὴν ἔρευναν τῆς αἱρετικῆς κακοδοξίας χρησάμενος, κατὰ τὸ μέτρον
τῆς δοθείσης μοι παρὰ τοῦ θεοῦ δυνάμεως διήλεγξα ταῦτα ὡς οἷόν τε ἦν, καὶ τὰς εὐαγγε-
λικὰς αὐτοῖς καὶ ἀποστολικὰς ἀντέθηκα διδασκαλίας καὶ τὸ ἀλλόκοτον τοῦ δόγματος ἔδειξα
καὶ ὅσην ἔχει διαφωνίαν πρὸς τὰ θεῖα διδάγματα, πεποίηκα φανερόν, παρεξετάσας αὐτὰ
τοῖς τοῦ θείου πνεύματος λόγοις καὶ δείξας ὅπως ἐστὶν ἀσύμφωνα καὶ τῶν θείων ἀλλό-
Gal. 1, 8 τρια. πρὸς δὲ τὴν τοῦ ἀναθεματισμοῦ τόλμαν τοσοῦτον ἐρῶ ὅτι Παῦλος ὁ μεγαλοφω-
νότατος τῆς ἀληθείας κῆρυξ τοὺς παραφθείραντας τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ διδάγματα
PG 392 ἀνεθεμάτισεν, καὶ τῶν ἀγγέλων κατατολμήσας, οὐ τοὺς ἐμμένοντας τοῖς δοθεῖσιν ὅροις
Gal. 6, 16 ὑπὸ τῶν θεολόγων ἀνδρῶν· τούτους γὰρ καὶ εὐλογίαις ὠχύρωσεν, εἰπών· ὅσοι τῶι
κανόνι τούτωι στοιχήσουσιν, εἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς καὶ ἔλεος καὶ ἐπὶ τὸν
Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ. δρεπέσθω τοίνυν ὁ τῶν λόγων τούτων πατὴρ ἐκ τῆς ἀποστο-
λικῆς ἀρᾶς τῶν οἰκείων πόνων τὰ ἐπίχειρα καὶ τῶν αἱρετικῶν σπερμάτων τὰ δράγματα·
ἡμεῖς δὲ τῆι τῶν ἁγίων πατέρων ἐμμενοῦμεν διδασκαλίαι. ὑπέταξα δὲ καὶ τὰς γεγενη-
μένας ἀντιρρήσεις τῆιδέ μου τῆι ἐπιστολῆι, ἵνα ἀναγνοὺς δοκιμάσηις εἰ δυνατῶς τῶν
αἱρετικῶν προβλημάτων τὴν λύσιν ἐποιησάμεθα. ἕκαστον δὲ τῶν ἀναθεματισμῶν καθ'
ἑαυτὸν τεθεικώς, προσήγαγον τὴν ἀντίρρησιν, ὅπως ἂν ῥαιδία τοῖς ἐντυγχάνουσιν ἡ κατα-
νόησις γένηται καὶ σαφὴς τῶν δογμάτων ὁ ἔλεγχος.

P 388 3 Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ διὰ τοῦτο θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον (γεγέννηκε γὰρ σαρκικῶς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ θεοῦ λόγον), ἀνάθεμα ἔστω.

4 Ἡμεῖς ὅσοι ταῖς εὐαγγελικαῖς ἀκολουθοῦμεν διδασκαλίαις, οὐ σάρκα φύσει γεγονέναι οὐδ' εἰς σάρκα μεταβληθῆναι τὸν θεὸν λόγον φαμέν· ἄτρεπτον γὰρ τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίω-

---

in 1/2 accedunt ARW$V_t b^{mg}\Lambda^{p}\Sigma$; 1—20 YZVbl$\Lambda^{s}$; 21—25 Φ [= YZVb], $\Lambda^{p}\Sigma$, Ψ [= ARWl], Λ^{s}; uariam in anathematismo lectionem ΨΛ^{s} quaeras in V 148

1 τισ τῆς ἀληθείασ $V_1 b^{corr}$lWΛ^{s} τί τῆσ ἀληθείασ R τῆσ ἀληθείασ VAbb^{mg} τῆσ ἀληθείασ τίσ Y ὡς — ταῦτα] ἐξεῦρε καὶ V_1 ὡς] δσ Vb, corr. b ταῦτα τίσ b^{mg} εἰσ μέσον ἔρριψε b^{mg} ἐμμέσω R 2 ἐκεῖνον V om bb^{mg} ἐκεῖνο superscr. b τῆσ ἔριδοσ μῆλον b^{mg} ἐγείρων ZblVWV_1 ἐγεῖρον AR$\Lambda^{p}\Sigma$ ἐγεῖραι Y τὴν φλόγα om. W 3 τις om. Y ἁγίου Z 4 πρός om. Z περὶ b αἱρετικῆς om. Y 5 παρὰ τοῦ θεοῦ om. V 6 αὐτοῖς om. VZ ἀντέθηκα Vbl ἀντέθεικα Y ἀνατέθεικα Z 7 δόγματα V φανεράν l 8 δείξασ YblΛ^{s} διδάξασ VZ ὅπη l ἐστὶν om. V 9 περὶ b 10 παραφθείροντασ Y διατάγματα b 12 παρὰ l θεοφόρων l εὐλογήσασ Y 13 στοιχήσουσιν Y στοιχοῦσιν ZVbl 17 δοκιμάσασ V 19 προσήγαγον YblΛ^{s} ἐξήγαγον VZ ῥαδίωσ V 19/20 ἡ κατανόησισ om. l 20 ὁ om. bl

21 inscr. Τοῦ ἁγίου κυρίλλου κεφάλαιον πρῶτον κατὰ τοῦ νεστορίου post alteram inscriptionem infra ad 24 enotatam Y ἔστιν οὖν ὁ πρῶτοσ ἀναθεματισμὸσ οὗτοσ: κυρίλλου κατὰ τῶν νεστορίου δογμάτων Z κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείασ πρόσ τοὺσ τολμῶντασ συνηγορεῖν τοῖσ νεστορίου δόγμασιν ὡσ ὀρθῶς ἔχουσιν κεφάλαια ιβ: ἀναθεματισμὸσ πρῶτοσ V [cf. A 24] ἀναθεματισμὸσ πρῶτοσ b 22 γεγονότα om. Y ἐκ θῦ Z τοῦ θῦ YbV

24 inscr. θεοδωρίτου [θεοδωρήτου Y] ἐπισκόπου κύρου ἀνατροπὴ ἣν ἐποίησεν ὡσ ἐνόμισεν κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τοῦ ἁγιωτάτου [ἁγίου b] κυρίλλου [κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείασ b] ὧν ἐξέθετο κατὰ τοῦ δυσσεβοῦσ νεστορίου ἢ γοῦν ἀναθεματισμῶν καὶ τῶν ὁμοφρόνων αὐτοῦ [αὐτῷ b] Yb ἀνατροπὴ θεοδωρήτου Z, ante partem epistulae Theodoreti cum oblocutione coniunctam θεοδωρήτου ἐπισκόπου κύρου ἀνατροπὴ τῶν ιβ κεφαλαίων. καὶ μεθ' ἕτερα [cf. $\Lambda^{p}\Sigma$] V μέμψισ θεοδωρήτου [θεοδωρίτου AW] AWR ante epistulam integram Theodoreti et inscriptione oblocutionis omissa μέμψισ θεοδωρίτου l ἡμεῖσ Ylb οὕτω μὲν ἐκεῖνοσ ἡμεῖσ δὲ Z ἡμεῖσ δὲ VARW$\Lambda^{ps}\Sigma$ ἀκολουθοῦντεσ Z διδασκαλίαισ YZbΨ$\Lambda^{s}\Sigma$ φωναῖσ V

τον. δι' ὃ καὶ Δαυὶδ ὁ προφήτης λέγει· σὺ δὲ ὁ αὐτὸς εἶ καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ Ps. 101, 28
ἐκλείψουσιν, ὅπερ Παῦλος ὁ μέγας τῆς ἀληθείας κῆρυξ εἰς τὸν υἱὸν εἰρῆσθαι ἐν τῆι Hebr. 1, 12
πρὸς Ἑβραίους ἐδίδαξεν. καὶ ἑτέρωθι δὲ διὰ τοῦ προφήτου φησὶν ὁ θεός· ἐγώ εἰμι ἐγώ Mal. 3, 6
εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι. εἰ τοίνυν ἄτρεπτον τὸ θεῖον καὶ ἀναλλοίωτον, τροπῆς ἐστιν
καὶ μεταβολῆς ἀνεπίδεκτον· εἰ δὲ ἀδύνατον τραπῆναι τὸ ἄτρεπτον, οὐκ ἐγένετο σὰρξ ὁ θεὸς
λόγος τραπείς, ἀλλὰ ἀνέλαβε σάρκα καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν κατὰ τὴν τῶν εὐαγγελίων Ioh. 1, 14
5 φωνήν. καὶ τοῦτο σαφὲς ὁ θειότατος Παῦλος ποιῶν ἐν τῆι πρὸς Φιλιππησίους φησίν·
τοῦτο φρονείσθω ἐν ὑμῖν ὃ καὶ ἐν Χριστῶι Ἰησοῦ· ὃς ἐν μορφῆι θεοῦ Phil. 2, 5-7
ὑπάρχων οὐχ ἁρπαγμὸν ἡγήσατο τὸ εἶναι ἴσα θεῶι, ἀλλ' ἑαυτὸν ἐκένωσεν PG 393
μορφὴν δούλου λαβών. δῆλον τοίνυν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς ἡ τοῦ θεοῦ μορφὴ οὐκ
ἐτράπη εἰς δούλου μορφήν, ἀλλὰ μένουσα ὃ ἦν, ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν. εἰ τοί-
νυν οὐ γέγονε σὰρξ ὁ θεὸς λόγος, ἀλλὰ σάρκα ζῶσαν καὶ λογικὴν ἀνέλαβεν, οὐκ αὐτὸς
φύσει ἐκ τῆς παρθένου γεγέννηται συλληφθεὶς καὶ διαπλασθεὶς καὶ μορφωθεὶς καὶ ἀρχὴν
ἐκεῖθεν τοῦ εἶναι λαβὼν ὁ πρὸ τῶν αἰώνων ὑπάρχων καὶ θεὸς ὢν καὶ πρὸς τὸν θεὸν ὢν
καὶ τῶι πατρὶ συνὼν καὶ μετὰ τοῦ πατρὸς γνωριζόμενός τε καὶ προσκυνούμενος, ἀλλ' ἑαυτῶι P 392
ναὸν ἐν τῆι παρθενικῆι γαστρὶ διαπλάσας συνῆν τῶι πλασθέντι καὶ κυηθέντι καὶ μορφω-
6 θέντι καὶ γεννηθέντι. οὗ χάριν καὶ τὴν ἁγίαν ἐκείνην παρθένον θεοτόκον προσαγο-
ρεύομεν, οὐχ ὡς θεὸν φύσει γεννήσασαν, ἀλλ' ὡς ἄνθρωπον τῶι διαπλάσαντι αὐτὸν ἡνω-
μένον θεῶι. εἰ δὲ οὐκ ἄνθρωπος ὁ ἐν τῆι γαστρὶ τῆς παρθένου διαπλασθείς, ἀλλὰ θεὸς
λόγος ὁ πρὸ αἰώνων, ποίημα ἄρα τοῦ πνεύματος ὁ θεὸς λόγος. τὸ γὰρ ἐν αὐτῆι Mt. 1, 20
φησὶ γεννηθὲν ὁ Γαβριήλ, ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. εἰ δὲ ἄκτιστος ὁ μονο-
γενὴς τοῦ θεοῦ λόγος καὶ τῶι πατρὶ ὁμοούσιός τε καὶ συναίδιος, οὐκ ἔστι πλάσμα ἢ κτίσμα
τοῦ πνεύματος. εἰ δὲ οὐ τὸν θεὸν λόγον τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐν τῆι γαστρὶ τῆς παρθέ-
νου διέπλασεν, λείπεται νοεῖν τὴν τοῦ δούλου μορφὴν καὶ πλασθῆναι καὶ μορφωθῆναι καὶ
7 κυηθῆναι καὶ γεννηθῆναι φύσει. ἐπειδὴ δὲ οὐ γυμνὴ ἦν τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς, ἀλλὰ
ναὸς ἦν θεὸν ἔνοικον ἔχων κατὰ τὴν τοῦ Παύλου φωνήν (ἐν αὐτῶι γάρ φησιν εὐδό- Col. 1, 19
κησεν πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος κατοικῆσαι σωματικῶς), οὐκ ἀνθρωποτόκον, cf. 2, 9
ἀλλὰ καὶ θεοτόκον τὴν παρθένον προσαγορεύομεν, τὴν μὲν τῆι διαπλάσει καὶ μορφώσει
καὶ κυήσει, τὴν δὲ τῆι ἑνώσει τιθέντες προσηγορίαν. διὰ τοῦτο καὶ τὸ τεχθὲν βρέφος
Ἐμμανουὴλ προσαγορεύεται, οὔτε θεὸς ἀνθρωπείας κεχωρισμένος φύσεως οὔτε ἄνθρωπος γε-
γυμνωμένος θεότητος. τὸ γὰρ Ἐμμανουὴλ τὸ μεθ' ἡμῶν ἑρμηνεύει εἶναι θεὸν κατὰ τὴν τῶν

11—19 adferuntur a Timotheo arm. p. 54 et in Concilii quinti collatione V [L v 504 = M VIII 290] 11—16 πλασθέντι adfert sed breuiata Tim. arm. p. 74 25—29 Tim. arm. p 54 29—31 adfert Cyrillus infra 17

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWlb], Λs

1 Δαυὶδ ὁ προφήτης] ὁ δᾱδ Z ὁ αὐτός] αὐτὸσ R 2 ὁ μέγασ ὁ V 3 ἐδόξασε Y 3/4 εγὼ εἰμὶ ἐγὼ εἰμὶ YAWΛpΣ ἐγὼ εἰμὶ ZVbRlΛs 4 τοίνυν YbΨ οὖν VZ τροπῆσ ἁπάσησ bcorr 5 τὸ Φl τὸν ARWbcorrΛs θεός om. l 7 σαφῶσ Vl λέγων VZ 8 ἡμῖν Vb, corr. b 10/11 δῆλον — μορφήν² om. l 11 εἰ om. VZ 13 ἐκ τῆσ παρθένου φύσει Yb γεγένηται Y συλλημφθεῖσ R πλασθεὶσ Yb 14 τῶν om. l 15 τοῦ om. Vb 16 κυηθέντι καὶ μορφωθέντι καὶ om. V 17 παρθένον ἐκείνην b 19 τῆ [om. V] γαστρὶ τῆσ παρθένου VZΨbcorrΣ τῆ παρθένω Yb ἀλλ' ὁ Yb 20 προαιώνιοσ Y 21 γεννηθὲν φησὶν Z ἐκ — ἁγίου ὁ γαβριὴλ Y ἐστιν om. V 22 οὐκ ἔστι] οὐκέτι V 23 οὐ — ἅγιον om. Yb, add. b² in mg. 24/25 κυηθῆναι καὶ μορφωθῆναι b 25 γυμνὴ ἦν YVblAcorrRΛs γυμνὴν AW πᾶν ἦν ZΛpΣTim. τῆσ τοῦ θῦ μορφῆσ VZΨbcorrΛs Tim. *serui formae* Λp ἡ τοῦ θῦ μορφὴ YbΣ superscr. ἀνου Y 26 θν̄ ἔνοικον ἔχων Yb ἔνοικον ἔχων θν̄ l ἔνοικον τὸν θν̄ λόγον ἔχων VZ ἔνοικον ἔχων AWRΛpsΣTim. τοῦ om. YbW φησὶν post εὐδόκησε coll. Z om. W 26/27 ηὐδόκησε VW 27 τῆσ θεότητος om. V ἐνοικῆσαι b 28 ἀλλὰ καὶ VZWΛpsΣ μόνον ἀλλὰ καὶ Ybl ἀλλὰ ARTim. 29 κυήσει YbΨΛs ἑνώσει VZΛpΣTim. τῆ A 30 προσαρεύεται R φύσεωσ κεχωρισμένοσ YVb 31 τὸ² om. l τὸν YZbΣ εἶναι VbcorrΨΛps om. YZbΣ

Mt. 1, 23 εὐαγγελίων φωνήν τὸ δὲ μεθ' ἡμῶν ὁ θεὸς καὶ τὸν ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ληφθέντα
δηλοῖ καὶ τὸν ἀνειληφότα θεὸν λόγον κηρύττει. οὐκοῦν τὸ βρέφος Ἐμμανουὴλ διὰ τὸν
ἀνειληφότα θεόν, καὶ θεοτόκος ἡ παρθένος διὰ τὴν πρὸς τὴν κυηθεῖσαν δούλου μορφὴν
ἕνωσιν τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς· οὐ γὰρ εἰς σάρκα ὁ θεὸς λόγος ἐτράπη, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ
μορφὴ ἔλαβε τὴν τοῦ δούλου μορφήν.

P 384 8 Κύριλλος τῶι εὐλαβεστάτωι καὶ ποθεινοτάτωι ἀδελφῶι καὶ συλλειτουργῶι Εὐοπτίωι ἐν
PG 385 κυρίωι χαίρειν. Ἐνέτυχον τοῖς παρὰ τῆς σῆς θεοσεβείας ἀρτίως ἐπεσταλμένοις τεθαύ-
μακά τε τὴν διάθεσιν καὶ ἀγάπης τῆς ἐν Χριστῶι τὸ γνήσιον. χρῆναι δὲ ὑπολαμβάνω
Prou. 18, 19 καὶ νῦν εἰπεῖν ὡς ἔστιν ἀληθὲς τὸ ἐν βιβλίωι Παροιμιῶν γεγραμμένον· ἀδελφὸς ὑπὸ
ἀδελφοῦ βοηθούμενος ὡς πόλις ὀχυρά. καί μοι δοκεῖ τῆς ἀγάπης τὸ χρῆμα
τοῦ παντὸς ἄξιον γενέσθαι λόγου παρὰ τῆι θεοπνεύστωι γραφῆι, καὶ μάλα εἰκότως· πλή-
Rom. 13, 10 ρωσιν γὰρ ἔχει τοῦ νόμου καὶ προύχει τῶν ἄλλων ἀρετῶν καὶ ἐν πολλῶι κεῖται θαύματι
P 386 παρὰ ταῖς τῶν ἁγίων ψυχαῖς. πληροῦσθαί γε μὴν αὐτὴν φαμὲν οὐκ ἐν ψιλαῖς τε καὶ
μόναις ῥημάτων προφοραῖς, ἀλλὰ δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων μαρτυρουμένην. ὥσπερ
γὰρ αἱ πολυτελέσταται τῶν λίθων, ἃς καὶ Ἰνδικὰς εἶναί φασιν, οὐκ ἐξ ὧν ἄν τις ἐξηγοῖτο
περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἐξ ὧν εἰσίν, παρὰ τοῖς ὁρῶσιν θαυμάζονται, τὸν αὐτὸν οἶμαι τρόπον καὶ
PG 388 τὸ λαμπρὸν τῆς ἀγάπης ἐκφαίνεται κάλλος δι' αὐτῶν τῶν κατορθωμάτων ἐφ' ἅπασι τοῖς
9 ἀρίστοις μαρτυρούμενον. ταύτην ἡ σὴ θεοσέβεια ποιεῖται περὶ πολλοῦ, τῆς τῶν ἁγίων
φρενὸς ἰοῦσα κατ' ἴχνος καὶ τὸ τῆς ἐκείνων εὐζωίας εἰς ἑαυτὴν ἀναματτομένη καύχημα
δέδεγμαι δὲ καὶ νῦν εἰς πληροφορίαν τῆς ἐνούσης διαθέσεως τῆι σῆι θεοσεβείαι τον δια-
πεμφθέντα τόμον, ὃν συνθεῖναι λέγεται κατὰ τῶν ἀναθεματισμῶν Θεοδώρητος ὁ Κύρου
καλεῖσθαι γὰρ οὕτω φασὶ τὸ πολίχνιον. ἐντυχὼν δὲ τοῖς ἐγκειμένοις, ἀνέθηκα τῶι
Ps. 119, 2 θεῶι τὰς χαριστηρίους ὠιδάς, οὐ διαλέλοιπα δὲ κἀκεῖνο λέγων· κύριε, ῥῦσαι τὴν
ψυχήν μου ἀπὸ χειλέων ἀδίκων καὶ ἀπὸ γλώσσης δολίας. εὑρί-
σκω γὰρ ἐμαυτὸν συκοφαντούμενον πανταχοῦ καὶ ἐφ' ἑκάστωι τῶν κεφαλαίων ὑπο-
μένοντα τοῦτο. ἐννενοηκὼς δὲ ὅτι καίτοι, καθά φασι τῶν γνωρίμων τινές, οὐκ ἔξω
τριβῆς τῆς τό γε ἧκον εἰς λόγους ὑπάρχων ὁ ἀνήρ, συναγηγερκὼς δὲ τάχα καὶ τῶν ἱερῶν

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λ

1 δὲ om Rl ληφθέντα θν̄ b 3 ἢ διά Ycorr πρὸς τὴν κυηθεῖσαν] προσκυνηθεῖσαν Y προσληφθεῖσαν Ycorr ἀποκυηθεῖσαν b τοῦ δούλου Ybl 4 λόγοσ ΦΛpΣ om ΨΛs

6 inscr ἀπολογία τοῦ ἁγιωτάτου κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείασ πρὸσ τὴν παρὰ θεοδωρητου ἀντίρρησιν κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων Y ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου κυρίλλου πρὸσ εὐόπτιον προσ τὴν παρα θεοδωρήτου [τοῦ θεοδωρίτου b] γενομένην [γενομένην om Vb] κατὰ τῶν προγραφέντων [προγραφέντων om Vb] δώδεκα κεφαλαίων ἀντίρρησιν ZVb κυρίλλου [κυρίλλου ἀρχεπισκόπου [om W] ἀλεξανδρείασ RW] πρὸσ τα παρὰ θεοδωρήτου [θεοδωρίτου AW] εἰρημένα κατὰ τῶν ἀναθεματισμῶν ARWΛp inscriptio detrita in l

6 Τῶ — εὐοπτίω κύριλλοσ A Τῶ — εὐοπτίω κύριλλοσ ἐπίσκοποσ ἀλεξανδρείασ Z συνλειτουργῶ R εὐωπίω W om V 7 ἀρτίως om. V 8 καὶ om Y ἀγαπησ — χ̅ω̅ ARWb τῆσ ἀγάπησ τῆσ ἐν χ̅ω̅ Yl τῆσ ἐν χ̅ω̅ ἀγάπησ VZ 9 ἐν YbΨ ἐν τῇ VZ βιβλίω YAW βίβλω VZRbl τῶν παροιμιῶν VZ εἰρημένον V 10 χρήσιμον b in ras 12 γαρ om VZ τῶν ἄλλων ἀρετῶν in τῶν ἀρετῶν τῶν ἄλλων corr b 13 αὐτὴν φαμὲν Φ φαμὲν αὐτὴν ARW αὐτὴν l 14 μόνον Y πληροφορίαισ b in ras μαρτυρουμέναισ V 15 πολυτελέστατοι Z, b in ras καὶ om Wb, corr b ἐξηγεῖτο b, corr b 16 οἶμαι VZbΨΛs δὴ Y 17 ἐμφαίνεται V ἐκφαίνεσθαι W κατορθωμάτων YbΨΛs κατορθουμένων VZ 18 μαρτυρούμενον VZbΨΛsΣ κατορθούμενον YΛp 19 ἑαυτῆσ ZcorrV 20 δὲ om Z καὶ νῦν ΦlΛpsΣ om ARW 21 θεοδώριτοσ bA κύρρου R 22 ἀνέθηκα in ἀνατέθεικα corr b 23 εὐχαριστηρίουσ b 25 ἑκάστου V 26 ἐννενοηκώσ YZbRWΛsΣ ἐννεόηκε V ἐννενόηκα A ἐννενόησα l καίτοι om l 27 τῆς] εἰσ in ras b τό γε in ras b τότε A ἧκον in ras b ἥκειν YZ ὑπάρχει Z τάχα] πανταχοῦ b in ras.

γραμμάτων οὐ μετρίαν εἴδησιν, ἀπεκομίσθη τοσοῦτον τοῦ συνιέναι τῶν κεφαλαίων τὴν δύναμιν, ὥστε με λοιπὸν οἴεσθαί τε καὶ φρονεῖν ὅτι ταῖς τινων ἐπιθυμίαις τὸ δοκεῖν ἠγνοηκέναι χαρίζεται, ἵνα μὴ ἀκόμψως καὶ περιττῶς, εὐαφόρμως δὲ μᾶλλον ταῖς καθ' ἡμῶν [P 388] λοιδορίαις κεχρῆσθαι νομίζηται (καίτοι δυσχερὲς ἢ ἄναντες οὐδέν, ὥς γε οἶμαι, παντελῶς ἐν τοῖς
10 παρ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐστὶν οὔτε μὴν δυσέφικτον ἔχει τὴν προσβολήν), ἐπειδὴ δὲ ἦν ἀναγκαῖον καίτοι γεγραφότας ἤδη περὶ τούτων ἡμᾶς ὀλίγα καὶ πρὸς αὐτὸν εἰπεῖν, ἵνα μή τις οἴηται σιωπᾶν ἑλέσθαι κατεγνωσμένους, ποιήσομαι τὴν ἀπολογίαν, βραχυλογήσας ὡς ἔνι. ἔδει μὲν οὖν αὐτὸν ταῖς θεοπνεύστοις ἐνησκημένον γραφαῖς, εἴπερ ἦν ὅλως σκοπὸς αὐτῶι τοὺς περὶ τῶν θείων ἡμῖν μυστηρίων ποιεῖσθαι λόγους, τῶν ἱερῶν γραμμάτων διαμεμνῆσθαι μόνων ἐξυφαίνειν τε οὕτως ἁγιοπρεπῶς τὴν ἀφήγησιν καὶ μὴ μύθους ἡμῖν ἀρχαίους καὶ ὀδωδότας παρακομίζειν εἰς μέσον. παρεικάζειν γὰρ ἀξιοῖ τοὺς ἐμοὺς λόγους τῶι μήλωι τῆς Ἔριδος, τάχα που πρὸς ἔνδειξιν τῆς ἐνούσης σοφίας αὐτῶι τὸ χρῆμα ποιούμενος. ὅθεν καὶ ἡμεῖς ἐν πλείστωι τε ὅσωι καὶ μεγάλωι θαύματι τὰ κατ' αὐτὸν πεποιήμεθα· φαίνεται γὰρ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἐλλογιμότητος καὶ φιλομαθείας τὸ μῆλον τῆς Ἔριδος οὐκ ἠγνοηκὼς οὔτε μὴν τὸν Πριάμου Πάριν. πλὴν τὰ τοιάδε μεθέντες εἰς τὸ παρόν, ἀνθεξόμεθα μᾶλλον τοῦ προκειμένου σκοποῦ.

11 Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ θεὸν εἶναι κατὰ ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ διὰ τοῦτο θεοτόκον τὴν ἁγίαν παρθένον (γεγέννηκε γὰρ σαρκικῶς σάρκα γεγονότα τὸν ἐκ θεοῦ [θεὸν] λόγον, ἀνάθεμα ἔστω.

Ἀπολογία κεφαλαίου α̅

12 Πλείστην ὅσην πεποιήμεθα τὴν καταβοὴν τῶν ὁμολογεῖν οὐκ ἀνεχομένων θεὸν εἶναι [P 394] κατὰ ἀλήθειαν τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ μὴν ὅτι θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία παρθένος, ὅτι γεγέννηκε [PG 393] κατὰ σάρκα τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ὅτε γέγονε σάρξ, τουτέστιν ἄνθρωπος. ὁ δὲ τῶν [PG 396] οὕτως ὀρθῶς εἰρημένων κατήγορος, εἰ μὴ θεὸν οἶδεν κατὰ ἀλήθειαν ὄντα τὸν Ἐμμανουήλ, εἰ μὴ γεγέννηται κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου σὰρξ γεγονὼς ὁ τοῦ θεοῦ λόγος κατὰ τὰς γραφάς, τί μὴ μᾶλλον ἔφασκεν ἐναργῶς· τί δρᾶις, ὦ γενναῖε; δεινάς τε καὶ παλιμφήμους [Ioh. 1, 14] ἐρεύγηι φωνάς, τῶν τῆς ἀληθείας καταneανιεύηι δογμάτων· οὐκ ἔστιν θεὸς κατὰ ἀλήθειαν ὁ Ἐμμανουὴλ οὔτε μὴν θεοτόκος ἡ ἁγία παρθένος, ἵνα καὶ ἡμεῖς ταυτὶ βοῶντι καὶ λέγοντι τὰ ἐκ τῆς θεοπνεύστου γραφῆς ἀντανιστάντες ἐμφρόνως καὶ τῆς ἀποστολικῆς τε

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWI], Λs

1 τοσοῦτο AR om. I   συνιέναι δύνασθαι YZ συνιέναι μὲν b συνιέναι μὲν δύνασθαι b^{corr} 2 με om. Z   τῶ Wb^{corr} 3 ἠγνοηκέναι om. Y   4 κεχρᾶσθαι R   νομίζεται I   ἢ] ἦν R   παντελῶσ ὥσ γε οἶμαι VZ   5 προβολὴν Y   6 γεγραφηκότασ b^{corr} καὶ om. bA   7 σιωπὴν A τῶ σιωπᾶν I   8 ὅλοσ Z   10 μόνον b   12 πρὸσ YbΨΣ καὶ VZ   αὐτῶ σοφίασ VW   13 τε ὅσω VΨ, b in ras. ποσῶι YZ   14 ἄγαν om. Z   φιλομαθίασ Vb   15 μὴν om. Z   ἀνθεξώμεθα YW

17—19 non extant nisi in Y, sine inscriptione   18 θεὸν Y, deleui

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWI], Λs

20 inscr. Ἀπολογία — α̅ Y κυρίλλου Y^{mg} τοῦ αὐτοῦ ἀπολογία τῆσ μέμψεως τοῦ πρώτου κεφαλαίου Z ἀπολογία κυρίλλου V ἀπολογία πρὸσ ταῦτα τοῦ ἁγίου κυρίλλου b ἀπολογία τοῦ ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου Ψ   22 ὅτι] ὄντως Z   ὅτι γεγέννηκε ΦΛps γεγέννηκε γὰρ Ψb^{corr}Σ   23 τοῦ θῦ VZΣΨ θν̅ Yb   ὅτι VZ   25 γεγένηται Z   27 τῶν ΦΛp τί τῶν ΨΛs   τῆς om. I   27/28 κατὰ ἀλήθειαν θσ̅ Yb κατὰ ἀλήθειαν Σ   28 καὶ ΦΛpΣ om. ΨΛs   ταύτη AR ταῦτα VZ   29 ἀντανιστῶντεσ I   ἐμφαρῶς Y, ρ ex ν corr.

καὶ εὐαγγελικῆς πίστεως τὴν παράδοσιν καὶ τὴν τῶν πατέρων ὁμολογίαν τῶν κατὰ καιροὺς
ἐν τῆι Νικαέων συνειλεγμένων ἀντεξάγοντες δυσωπήσωμεν, ὡς οὔτε ὀρθῶς οὔτε μὴν ἐν
κόσμωι τοῖς παρ' ἡμῶν εἰρημένοις ἐπιπλήττειν ἐπιχειρεῖ, μᾶλλον δὲ ἁπάσαις ἀναίδην ταῖς
P 396 13 θείαις μάχεται γραφαῖς. ἀλλ' ὁ σοφὸς καὶ ἀγχίνους ἐξηγητής, ἃ μὲν ἦν εἰκός τε καὶ
ἀναγκαῖον εἰπεῖν, παρελάσας, πεφροντικῶς δὲ ὅλως τῶν τοιούτων οὐδενὸς ἐφ' ἑτέραν
ἵεται τρίβον. ἐτράπετο γὰρ εὐθὺς ἐπί γε τὸ δεῖν ἀποφαίνειν ὅτι τροπῆς ἀμείνων ἐστὶν
ὁ τοῦ θεοῦ λόγος καὶ οὐκ εἰς φύσιν μετεποιήθη σαρκός, ὡς τοῦτο κρατύνοντος καὶ ἀληθὲς
ἀποφαίνειν ἐθέλοντος τοῦ ἀναθεματισμοῦ. ἀκουέτω τοίνυν, ὑπαντᾶν οἷς ἀντιλέγει, κατ'
οὐδένα τρόπον εἰδώς· εἰκαιολογεῖς, ἄνθρωπε, καὶ μάχηι φρονήματι μεμισημένωι καὶ πρὸς
Iac. 1, 17 ἡμῶν. ἴσμεν γὰρ ὅτι τροπῆς ἀποσκίασμα παθεῖν ἡ θεία τε καὶ ὑπερτάτη φύσις οὐκ
ἀνέχεται οὔτε μὴν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος τὸ εἶναι μεθεὶς τοὖθ' ὅπερ ἐστίν, εἰς τὴν τῆς σαρκὸς
14 μετακεχώρηκε φύσιν. ἐπειδὴ δέ φησιν παρὰ τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς ἀναληφθῆναι δούλου
μορφήν, διδασκέτω παρελθὼν εἰ δίχα τῶν ὑποστάσεων μόναι καὶ καθ' ἑαυτὰς αἱ μορφαὶ
συνῆλθον ἀλλήλαις. ἀλλ', οἶμαι, καταβαλεῖ καὶ αὐτὸς αὐτόθεν· οὐ γὰρ ὁμοιότητες ἁπλῶς
ἀνυπόστατοι καὶ μορφαὶ συνέβησαν ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν οἰκονομικήν, ἀλλὰ πραγμάτων
αὐτῶν ἢ γοῦν ὑποστάσεων γέγονεν σύνοδος, ἵνα καὶ ὁ τῆς ἐνανθρωπήσεως λόγος ἀληθῶς
γενέσθαι πιστεύηται. οὐκοῦν εἰ λέγοιμεν σάρκα γενέσθαι τὸν λόγον, οὐ σύγχυσιν, οὐ
φυρμὸν ἢ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν συμβῆναι περὶ αὐτὸν φαμέν, ἡνῶσθαι δὲ μᾶλλον ἀφράστως
τε καὶ ἀπορρήτως ἁγίωι σώματι ψυχὴν ἔχοντι τὴν νοεράν. τὸ δὲ ἑνοῦσθαι λεγόμενον
P 398 οὐ συγχεῖται πάντως, ἐν προσλήψει δὲ μᾶλλον ἑτέρου γίνεται. διαβεβαιούμεθα τοίνυν
τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἐν προσλήψει γεγονότα τῆς ἁγίας τε καὶ ἐμψύχου σαρκὸς ἑνω-
θέντα τε κατὰ ἀλήθειαν ἀσυγχύτως ἐκ μήτρας αὐτῆς προελθεῖν ἄνθρωπον, μεμενηκέναι δὲ
15 καὶ οὕτω θεὸν ἀληθινόν· ταύτηι τοι καὶ θεοτόκος ἐστὶν ἡ ἁγία παρθένος. περιττὸν δὲ

SCHOLION ARETHAE: 16 ὑποστάσεων] Οὐκ ἀκριβὲς ὑποστάσεων ἕνωσιν γεγονέναι φάσκειν ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλ' ἡ τοῦ θεοῦ λόγου ὑπόστασις φύσιν ἀνθρωπείαν λαβοῦσα ὑπέστησεν ἐν ἑαυτῶι, καθὸ καὶ μίαν ὑπόστασιν ἔχειν τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δογματίζομεν. εἰ γὰρ ὑπόστασιν ἤγουν πρόσωπον ὡρισμένον δοξάσομεν, ὅπερ βούλεται δηλοῦν ἡ ὑπόστασις, τίς λόγος ἔτι τὴν Νεστορίου λύσσαν ἀναχαιτιεῖ μὴ οὐχὶ δύο ὑποστάσεις ἐν τῶι Χριστῶι πρεσβεύειν; τίνι γὰρ λόγωι τὰ δύο τέλεια πρόσωπα εἰς ἓν πρόσωπον συσταῖεν ἂν [συστακῆναι Y]; εἰ γὰρ τοῦτο δῶμεν, δώσωμεν ἀφορμὴν καὶ τοῖς μίαν φύσιν σύνθετον ἐπὶ Χριστοῦ ληρωιδοῦσιν κατ' ὀρθότητα τοῦτο δογματίζειν.

12—17 Doctr. patr. 22, 13 Εὐβούλου ἐπισκόπου Λύστρων ἐκ τοῦ λόγου τοῦ πρὸς τὸν χάρτην τὸν ἐπιδοθέντα τῶι . . . βασιλεῖ Ἡρακλείωι ὑπὸ Ἀθανασίου τοῦ τῶν Σευηριανῶν ψευδεπισκόπου πονηθέντος αὐτῶι . . . ἐν τῆι ἀπολογίαι τοῦ πρώτου ἀναθεματισμοῦ πρὸς τὰς Θεοδωρήτου μέμψεις λέγει τάδε· 'ἐπειδὴ — πιστεύηται'. 17—20 Fcyr 55 ἐκ τῆς πρὸς Θεοδώριτον ἑρμηνείας τοῦ πρώτου ἀναθεματισμοῦ· 'οὐκοῦν — γίνεται'. 20—23 Fcyr 56 διαβεβαιούμεθα — ἀληθινόν

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [ARWl], Λs

p. 111, 29/1 εὐαγγελικῆσ τε καὶ ἀποστολικῆσ bl 1/2 τὴν[2] — συνειλεγμένων VZbΨ τῶν ἐν νικαίᾳ κατακαιροὺσ συνηλεγμένων πατέρων τὴν ὁμολογίαν Y 2 ὀρθῆσ Y 3 τοῖσ τὰ R ἀνέδην ἁπάσαισ l ἀνέδην V om. Λp 4 ὁ] ὡς Z 5 παρήλασε VZ πεφρόντικε γὰρ W ὅλως om. Y οὐδὲν YΛs 6 ἐπὶ γε τὸ] ἐπεί γε τὸ Y [cf. Λs], corr. Y ἐπειγόμενοσ in ras. b γε] τε W om. VZ ἐστὶν om. Y 8 ὑπαντᾶν VΨbcorrΛpsΣ ὁ πάντα YZ, b ut uid., πάντ' ἐν superscr. b ἀντιλέγειν V ἀντιλέγοι RW 9 εἰκαιολογεῖς] εἰ καὶ ὁμολογεῖσ Z πρὸ W πρόσ in παρ' corr. b 11 τοὖθ' om. VZ 12 ἀναλημφθῆναι R ἀνειληφέναι Yb 13 διδασκέτω παρελθὼν VZ, b in ras., ΨΛsΣDoctr. διδασκέσθω παρ' ἡμῶν Y *doceat nos* Λp καὶ ΦΛp om. ΨΛsDoctr. 14 καταβαλεῖ bcorrARΛps καταβάλλει Doctr. καταβαλῇ W καταβάλη VZ καταβαλεῖν Yb καταλαβεῖν l αὐτόσ ARWbcorrΛpsΣ Doctr. αὐτοὺσ Yb αὐτὸν l αὐτὸσ ἑαυτὸν VZ 16 αὐτῶν om. VZ ἀνθρωπήσεωσ R ἀληθῆσ Y 17 λέγομεν Fcyr 18 φυρμὸν ἢ τροπὴν YZAΣ φυρμὸν οὐ τροπὴν VWlbΛsFcyr τροπὴν οὐ φυρμὸν R ἢ] οὐκ V δὲ] τὲ V 19 τε om. YVb ἁγίω YbΨΛpsΣ Fcyr om. VZ τὴν Ψ om. Φ utrumque codd. Fcyr 21 ἐμ προσλήμψει R τε om. Fcyr 22 αὐτὸν Y

οἶμαι τὸ δεῖν οἴεσθαι καὶ ἀνθρωποτόκον αὐτὴν εἰπεῖν. εἰ μὲν γὰρ ἦσάν τινες οἱ ἐκ
πολλῆς ἄγαν φρενοβλαβείας λέγοντες τὴν τοῦ λόγου φύσιν πηγὴν ὥσπερ τινὰ καὶ τῆς ἰδίας
ὑπάρξεως ἀρχὴν ἐσχηκέναι τὴν σάρκα, τάχα τις ἦν οὐκ ἀπὸ σκοποῦ καὶ ἀπόβλητος λόγος PG 397
τοῖς ἐθέλουσιν ὀνομάζεσθαι δεῖν καὶ ἀνθρωποτόκον αὐτήν· ἐπειδὴ δὲ βδελυρὰ καὶ ἀπηχθη-
μένη παρὰ πᾶσίν ἐστιν ἡ τοιάδε δόξα, νοεῖται δὲ οὐχ ἑτέρως θεοτόκος ἡ ἁγία παρθένος,
εἰ μὴ προεισδέξαιτό τις τὴν πίστιν τοῦ ὅτι γέγονεν σάρξ, τουτέστιν ἄνθρωπος ὁ ἐκ θεοῦ
πατρὸς λόγος (οὐ γάρ που θεότητα γυμνήν, ὡς ἔφην, ἐκτέτοκεν ἡ παρθένος), τί τὸ τῆς
16 ἐνστάσεως ὄφελος τῶν χρῆναι λεγόντων ὀνομάζεσθαι δεῖν καὶ ἀνθρωποτόκον αὐτήν; ἀλλ'
ὡς ἔοικεν, ἐξεύρηταί τι πικρὸν αὐτοῖς κατὰ Χριστοῦ τὸ σκαιώρημα· οὐ γὰρ ἀνέχονται
φρονεῖν ἢ λέγειν αὐτὸν τὸν ἐκ θεοῦ καὶ πατρὸς προαιώνιον υἱὸν ἐν ἐσχάτοις τοῦ αἰῶνος
καιροῖς ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἐκ μήτρας ἑνωθῆναι σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσηι τὴν λογικὴν οὕτω
τε γενέσθαι καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον, ἀλλ' ὡς ἕνα τῶν ἁγίων ἔνοικον ἔχοντα θεὸν διακηρύττειν
ἐπείγονται καὶ φρονεῖν ἀναπείθουσιν, οὐκ ἐννοοῦντες ὅτι καὶ ἐν ἡμῖν ἐστιν διὰ τοῦ πνεύ-
ματος, ὡς ἐν ἁγίοις ναοῖς, ὁ τῶν ὅλων θεός. γέγραπται γὰρ ὅτι οὐκ οἴδατε ὅτι P 400
ναὸς θεοῦ ἐστε καὶ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν; εἴ τις οὖν τὸν ναὸν 1Cor. 3,16.17
τοῦ θεοῦ φθείρει, φθερεῖ τοῦτον ὁ θεός· ὁ γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν,
οἵτινες ἐστὲ ὑμεῖς. ἀλλ' εἰ καὶ ὠνομάσμεθα ναοί, θεὸν ἔχοντες τὸν ἐνοικοῦντα διὰ
τοῦ πνεύματος, ἀλλ' ἕτερον ἴσμεν τοῦ κατὰ Χριστὸν μυστηρίου τὸν τρόπον. ἡνῶσθαι
γὰρ τῶι θεῶι λόγωι κατὰ ἀλήθειαν τὴν σάρκα φαμέν, ψυχῆς δηλονότι τῆς λογικῆς ἐνούσης
αὐτῆι. ἐπυθόμην δ' ἂν ἡδέως αὐτοῦ· πότερα δὴ τὴν ἕνωσιν τοῦ λόγου πρὸς τὸ ἀνθρώ-
πινον ἢ γοῦν τὴν πρὸς τὸ ἅγιον σῶμα ψυχωθὲν νοερῶς πεπρᾶχθαί φησιν κατὰ ἀλήθειαν
ἢ τοῖς ἄλλοις ὁμοῦ καὶ αὐτὸς κατὰ συνάφειαν σχετικὴν δουλοπρεποῦς καὶ ἀνυποστάτου
μορφῆς πρὸς ἀνυπόστατον καὶ θείαν μορφὴν ἢ καὶ καθ' ἕτερον τρόπον, κατὰ μόνην τῆς
υἱότητος τὴν ὁμωνυμίαν καὶ κατὰ τὴν ἰσότητα τῶν ἀξιωμάτων; εἴπερ τις ὅλως συναφείας
17 οὑτοσὶ νοεῖται τρόπος. ἀλλὰ γάρ, ὡς ἔοικεν, παρενοχλῶ μάτην, πεποίημαι δὲ περιττῶς
τὴν πεῦσιν, ἔχων αὐτοῦ φωνὰς καὶ σαφῆ τὴν ὁμολογίαν. ἐν γάρτοι τῶι πρώτωι κεφα-
λαίωι φησὶν αὐταῖς λέξεσιν ὧδε

Διὰ τοῦτο τὸ τεχθὲν βρέφος Ἐμμανουὴλ προσαγορεύεται, οὔτε θεὸς ἀνθρωπείας p. 109, 29-31
κεχωρισμένος φύσεως οὔτε ἄνθρωπος γεγυμνωμένος θεότητος.

Ἔδει μὲν οὖν αὐτὸν ἀκριβῆ καὶ τετορνευμένην τὴν περί γε τούτων ἀφήγησιν ποιεῖ-
σθαι φιλεῖν, πλὴν ἐκεῖνο τέως ἐπισημήνασθαι χρή ἰδοὺ γὰρ ἐνθάδε καὶ μάλα σαφῶς

SCHOLIA ARETHAE: 9 σκαιώρημα] τοῦτο εἰ μὲν κατὰ Νεστορίου, ἔχεται λόγου· εἰ δὲ κατὰ Θεοδωρήτου, συκοφαντία ἄκρατος καὶ φθόνου δόξης τῶι λέγοντι περιποιητικός.

20—24 Doctrina patr. l. c. καὶ μετ' ὀλίγα· ἐπυθόμην—ἀξιωμάτων 28/29 Fcyr 57 διὰ τοῦτο—θεότητος

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 εἰπεῖν αὐτὴν V οἱ om. VZ 2 λόγου ΦΛpΣ θῦ λόγου ΨΛs 3 τις ἦν] τισὶν RW οὐκ] καὶ οὐκ Y ὁ λόγοσ b 4 ἐπεὶ Z 4/5 ἀπηχθημένη ΦΛpsΣ ἀπηχημένη Ψbcorr 5 γρ. καὶ παρὰ πάντων bmg τοιαύτη V ἡ ἁγία θεοτόκοσ Yb 6 προεισδέξαιτό YZbcorrΛpsΣ προεισδέξοιτό Ψ παρεισδέξαιτο YV 6/7 θεοῦ πατρὸς] superscr. γρ. καὶ θῦ b 7 ἡ] ἡ ἁγία V τί VZbcorrΨΛpsΣ καὶ τί Yb 8 ὑποστάσεωσ A 9 πικρῶσ in ras. b τοῦ χῦ Z σκευόρημα, o in ω corr., Z 10 τὸν om. b τοῦ θῦ Zb καὶ om. b ἐν bΨ ἐπ' Y om. VZ 12 ἀνοσ l 13 τοῦ om. A 14 ὅτι om. Z 15 τοῦ θῦ l ἡμῖν V 16 φθείρη A φθειρεῖ R 17 ἡμεῖσ l θν̄ YARlΛpsΣ θῦ Wb θῦ θν̄ VZ 19 τῆσ ψυχῆσ ARW 20 δ' οὖν Z ἂν l πότερον ΨbcorrDoctr. πρότερον Σ 21 τὴν YbΨ τῆ VZ om. Doctr. ψυχωθὲν YbΨΛps Doctr. τὸ καὶ ψυχωθὲν VZ 22 αὐτὸ Y καὶ om. Y 23 ἀνυπόστατον ZbcorrΛpsΣ Doctr. τὸ ἀνυπόστατον R ἐνυπόστατον YVbWl τὴν ἐνυπόστατον A καὶ[2] YbcorrARWΛs Doctr. om. VZbl μόνησ l 23/24 τὴν τῆσ υἱότητοσ Y 24 τὴν[2]] μόνην τὴν ΨDoctr. ὅλωσ YbΨΛps ἄλλοσ VZ 25 οὑτοσὶ VbARlΛpsΣ οὑτωσὶ YZW πρώτωι om. ARW 28 προσαγορεύεται om. VZ 30 οὖν om. A γε om. bl

διερμηνεύων αὐτὸς τὴν ἕνωσιν φύσεως ἀνθρωπίνης οὐ κεχωρίσθαι φησὶν τὸν θεόν, προ-
P 402 σομολογεῖ δὲ ὅτι καὶ ἕνα καθ' ἕνωσιν οἶδεν ὄντα Χριστόν, τὸν αὐτὸν δηλονότι θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον. εἶτα πῶς οὐκ ἐρυθριᾶι τοῖς παρ' ἡμῶν γεγονόσιν ἐπιπλήττων λόγοις;

PG 400

Κυρίλλου κεφάλαιον β̄

18 Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν ἡνῶσθαι τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἕνα τε εἶναι Χριστὸν μετὰ τῆς ἰδίας σαρκός, τὸν αὐτὸν δηλονότι θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου

19 Ἕνα μὲν Χριστὸν ὁμολογοῦμεν ταῖς θείαις τῶν ἀποστόλων διδασκαλίαις πειθόμενοι καὶ τὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἕνωσιν θεόν τε καὶ ἄνθρωπον ὀνομάζομεν· τὴν δὲ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν παντάπασιν ἀγνοοῦμεν ὡς ξένην καὶ ἀλλόφυλον τῶν θείων γραφῶν καὶ τῶν ταύτας ἑρμηνευκότων πατέρων. εἰ δὲ τοῦτο βούλεται λέγειν διὰ τῆς καθ' ὑπόστασιν ἑνώσεως ὁ ταῦτα γεννήσας ὡς κρᾶσις σαρκὸς καὶ θεότητος γέγονεν, ἀντεροῦμεν σὺν πάσηι προθυμίαι καὶ τὴν βλασφημίαν ἐλέγξομεν. ἀνάγκη γὰρ τῆι κράσει ἀκολουθῆσαι τὴν σύγχυσιν· εἰσιοῦσα δὲ ἡ σύγχυσις ἀφαιρεῖται τὴν ἑκάστης φύσεως ἰδιότητα. τὰ γὰρ κεραννύμενα οὐ μένει ἃ πρότερον ἦν· τοῦτο δὲ ἐπὶ τοῦ θεοῦ λόγου καὶ τοῦ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ λέγειν τῶν ἀτοπωτάτων ἂν εἴη. χρὴ δὲ πείθεσθαι τῶι κυρίωι δεικνύντι τὰς δύο φύσεις καὶ
Ioh. 2, 19 λέγοντι τοῖς Ἰουδαίοις· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. εἰ δὲ κρᾶσις ἐγεγόνει, οὔτε ὁ θεὸς μεμενήκει θεὸς οὔτε ὁ ναὸς ἐγνωρίζετο ναός, ἀλλὰ καὶ ὁ ναὸς φύσει θεὸς καὶ ὁ θεὸς ναός (τοῦτο γὰρ ὁ τῆς κράσεως βούλεται λόγος) καὶ περιττῶς ὁ κύριος εἶπεν τοῖς Ἰουδαίοις λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. ἐχρῆν γὰρ φάναι· λύσατέ με καὶ ἐν τρισὶν ἡμέ-
P 404 ραις ἐγερθήσομαι, εἴπερ ἀληθῶς κρᾶσίς τις ἐγεγόνει καὶ σύγχυσις. νῦν δὲ δείκνυσι τὸν

SCHOLIA ARETHAE: 10 sq. ἀπροσωπολήπτως ἐρεῖν πλημμελῶς ἀλλήλους ἐφορμῶσιν, τὸ αὐτὸ φάσκοντες περὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ διαφωνεῖν διατεινόμενοι ὃν τρόπον καὶ οἱ διαφερόμενοι περὶ ἀριθμὸν εἰ ὁ μὲν ἕνδεκα λέγει τὰς τοσαύτας μονάδας, ὁ δὲ δέκα καὶ μίαν.

12 τοῦτο ὁμοία πλημμέλεια τῆι Ἀρίου μανίαι, ἐπὶ τῆι τοῦ ὁμοουσίου λέξει μὴ παρὰ τοῖς παλαιοῖς πατράσιν εὑρημένηι διατεινομένωι, ἀλλὰ νεαρῶς καινολογουμένωι.

14 τί δὲ Θεοδώρητε; οὐκ ἤκουσας τῆς θεολόγου φωνῆς· ὢ τῆς καινῆς μίξεως, ὢ τῆς παραδόξου κράσεως; ἐπὶ ταῦτα ληρολε⟨σ⟩χεῖν οὐκ αἰδῆι;

10—13 adferuntur in Concilii quinti collatione V [L V 504 = M VIIII 290] 18—20. 24. p. 115, 1 Timoth. arm. p. 128

Φ [= YVZb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uariam lectionem ΨΛs in anathematismo quaeras in V 148

1 οὐκ ἐχωρίσθη Y, corr. Y τὸ θεῖον Y 2 ἕνωσιν οἰκονομικὴν V τὸν χ̄ν̄ YVb

5 κυρίλλου [τοῦ ἁγίου κυρίλλου b] — β̄ Yb ἀναθεματισμὸσ β̄ VZ post inscriptionem habet *et criminatur inmerito secundum anathematismum qui se ita habet* Λp similiter Σ

9 θεοδωρήτου Ymg ἀνατροπὴ ZV θεοδωρίτου ἀνατροπὴ b μέμψισ θεοδωρήτου [θεοδωρήτου β̄ R] Ψ μέμψις τοῦ αἱρετικοῦ ΛpΣ 10 μὲν om. Z διδασκαλίαισ πειθόμενοι ZbΣ διδασκαλίαισ ἑπόμενοι YV γρ πειθόμενοι Vmg πειθόμενοι διδασκαλίαισ Ψ *obtemperantes* Λp *oboedientes* ΛsConc. 11 τε ΦlΛpsΣConc. τε ἰδικῶσ ARW 12 θείων om. Y ταύτας] τὰσ θείασ γραφὰσ Y 13 ἡρμηνευκότων YZcorrVbAcorrW 14 ἀνταναιροῦμεν Y σὺν YVb οὖν Z om. Ψ 16 ἀφαιρεῖ Vb τῆσ Vb 20 γεγόνει R ὁ om. V μεμενήκει Yb ἐμμεμενήκει VZ μεμένηκε Ψ οὔτε] ὅτε R 21 ἀλλὰ om. Y φύσει Ybl cf. Coll. Pal. p. 166, 17 Theodoret. ep. 151 p. 1294 om. VZARWΛpsΣ ὁ θεόσ] θσ̄ ὁ A

λυόμενον ναὸν καὶ τὸν ἀνιστῶντα θεόν. περιττὴ τοίνυν ἡ καθ' ὑπόστασιν ἕνωσις, ἣν ἀντὶ κράσεως ἡμῖν, ὡς οἶμαι, προβάλλεται· ἀρκεῖ δὲ λέγειν τὴν ἕνωσιν, ἥτις καὶ τὰς τῶν φύσεων ἰδιότητας δείκνυσιν καὶ τὸν ἕνα προσκυνεῖν διδάσκει Χριστόν.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀπολογία κεφαλαίου β̄

20 Ἰδοὺ δὴ πάλιν ὁ γεννάδας οὑτοσὶ πρόφασιν τῆς καθ' ἡμῶν ἀθυροστομίας τὸ παρατυχὸν ποιεῖσθαι σπουδάζων διασύρει τὴν λέξιν, τὴν καθ' ὑπόστασιν λέγω, καθορίζει δὲ τὸ ἀσύνηθες αὐτῆς καὶ δὴ καὶ ξένως αὐτὴν πεποιῆσθαι διισχυρίζεται, οὐκ ἐννοήσας ὅτι ταῖς τῶν ἀνοσίων αἱρεσιωτῶν εὑρεσιλογίαις ἡ τῶν λέξεων δύναμις τὸ ἀληθὲς ἀντεξάγουσα παραλύειν ἐπιχειρεῖ τὸ ἀντιτετάχθαι δοκοῦν. Νεστορίου τοιγαροῦν ἀναιροῦντος πανταχοῦ τοῦ θεοῦ λόγου τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν καὶ μόνων ἡμῖν ἀξιωμάτων ἑνότητα παρεισκρίνοντος ἄνθρωπόν τε θεῶι συνῆφθαι λέγοντος τῆι τῆς υἱότητος ὁμωνυμίαι τετιμημένον, ἀναγκαίως ἡμεῖς τοῖς ἐκείνου μαχόμενοι τὴν καθ' ὑπόστασιν ἕνωσιν γενέσθαι φαμέν, τοῦ PG 401 καθ' ὑπόστασιν οὐδὲν ἕτερον ὑποφαίνοντος πλὴν ὅτι μόνον ἡ τοῦ λόγου φύσις ἢ γοῦν ὑπόστασις, ὅ ἐστιν αὐτὸς ὁ λόγος, ἀνθρωπείαι φύσει κατὰ ἀλήθειαν ἑνωθεὶς τροπῆς τινος δίχα καὶ συγχύσεως, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, εἷς νοεῖται καὶ ἔστιν Χριστός, ὁ αὐτὸς
21 θεὸς καὶ ἄνθρωπος. τοῦτο δέ, ὥς γε οἶμαι, καὶ αὐτῶι Θεοδωρήτωι δοκεῖ, φύσεως P 406 ἀνθρωπίνης οὐ κεχωρίσθαι λέγοντι τὸν θεὸν οὔτε μὴν θεότητος δίχα νοεῖσθαι τὸ ἀνθρώ- p. 109, 29-31 πινον. οὐκοῦν οὔτε δίχα τῶν ὑποστάσεων δούλου τε καὶ θεοῦ μορφὴν ἡνῶσθαι φαμὲν οὔτε μὴν κοινὸν ἄνθρωπον ἰσότητι μόνηι τῶν ἀξιωμάτων τετιμημένον σχετικῶς συνῆφθαι τῶι λόγωι διοριζόμεθα, ἀλλ' αὐτόν, ὡς ἔφην, τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ τὸν μονογενῆ γεγονότα κατὰ ἀλήθειαν ἐν προσλήψει τῆς ἑνωθείσης αὐτῶι σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν λογικὴν ἄνθρωπον γενέσθαι μετὰ τοῦ μεῖναι καὶ θεόν. ἀλλ' ὁ δεινὸς εἰς λόγους καὶ πικρὸς εἰς θεωρίας κράσεως εἶναι σημαντικὴν τὴν λέξιν ὁρίζεται καὶ λέγειν ἀποτολμᾶι καὶ τὰ ἐκ τοῦ

SCHOLIA ARETHAE: 18 ὑποστάσεων] κακῶς πάλιν ὑποστάσεων λέγει ἕνωσιν.
23 κράσεως] κράσεως, ἀλλὰ παραδόξου [cf. p. 114, 14].

5—16 Doctr. patr. 21, 1 Κυρίλλου ἐκ τοῦ πρὸς τὰς Θεοδωρήτου μέμψεις· ἀπολογία τοῦ β' ἀναθεματισμοῦ· 'Ἰδού — θεὸς καὶ ἄνθρωπος' 12—16 Ephraim Antioch. ap. Phot. 229 p. 252b 7 Κύριλλος ἐν ταῖς ἀντιρρήσεσιν . . . 'ἀναγκαίως — ἄνθρωπος' 12] Leont. Hieros. [Mai Scriptt. uett. 7, 128] Κυρίλλου ἐκ τῆς ἑρμηνείας τῶν ἰδίων κεφαλαίων· 'ἀναγκαίως — γενέσθαι φαμέν' 12—21 Fcyr 58 τὴν καθ' ὑπόστασιν — λογικήν

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 ἣν] τὴν R 2 προβάλλεται YΨΛsΣ προβάλλονται VZbΛp 2/3 τῆσ φύσεωσ Y 3 δεικνύει W

4 Τοῦ — β̄ Y ἀπολογία τοῦ ἁγίου κυρίλλου κε(φαλαίου) δευτέρ(ου) b Κυρίλλου ἀπολογία B̄ Ymg ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀντίρρησισ [ἀντίθεσισ W] τοῦ ἁγίου κυρίλλου Ψ 5 οὑτωσὶ YW, corr. Y 6 λέγων bR, corr. b καθυβρίζει Ycorrbmg 7 αὐτοῖσ l 8 αἱρεσιωτῶν VΨΛpsDoctr. αἱρέσεων YZbΣ εὑρεσιολογίαισ Y εὑρησιλογίαισ R 9 τοίνυν Z πανταχοῦ VΨΣ πανταχῆ YZb Doctr. 10 μόνων bAΛps μόνον YZRWl μόνων et μόνον Doctr. μόνην V om. Σ 12 ἀναγκαίωσ καὶ Y 13 ὑποφαίνοντοσ YZbcorrFcyr Ephr. Doctr. ἀποφαίνοντοσ VbΨ μόνη YlFcyrEphr. τοῦ λόγου] τούτου W φύσεισ et φύσει Fcyr codd. 14 ὑποστάσεισ et ὑποστάσει Fcyr codd. ἡ ὑπόστασισ V ὅ om. Fcyr κατὰ ἀλήθειαν] καθ' ἕνωσιν θείαν W 15 καθάπερ l ὁ χσ̄ Fcyr 16 τοῦτωι Y θεοδωρίτω bAW 17 λέγοντα Z λέγοντες Fcyr 18 ἡνῶσθαι μορφὴν l 21 ἐμ προσλήμψει R ψυχὴν] τῆσ ἑνωθείσησ αὐτῶ ψυχῆσ l ἐχούση ARW 22 καὶ om. Yb πικρόσ YZbRWlΛpΣ γρ καὶ πικρόσ Amg πυκνόσ VA 23 διορίζεται V τὰ YVbΨ τὴν YcorrZ

συγκεκρᾶσθαι τὰς φύσεις παρακομίζει βλάβη, ὡς ἡμῶν ἠγνοηκότων. ἢ τάχα που περιαυτίζεται καὶ φιλοκομπεῖ, οἴεται δὲ ἴσως ἕτερον οὐδένα μακρηγορεῖν δύνασθαι, τὸ παρ' οὐδενὸς εἰρημένον ὡς ἀληθὲς δεχόμενος, ἵνα τις εἶναι δοκῆι παρά γε τοῖς οὐκ εἰδόσιν διακρίνειν ὀρθῶς τίς μὲν εἰκαιομυθεῖ καὶ ψεύδεται, τίς δὲ κατ' εὐθὺ τῆς ἀληθείας ἔρχεται
p. 111, 2. 3 σοφῶν τε καὶ ἀναγκαίων ἅπτεται λόγων. ᾤμην μὲν οὖν ἐν ἀρχαῖς, ὁμολογῶ, τῶν κεφαλαίων τὴν δύναμιν οὐκ ἀγνοῆσαι μὲν αὐτόν, ὑποπλάττεσθαι δέ, ὡς ἔφην, τὸ δοκεῖν ἠγνοηκέναι καὶ τοῦτο χαρίζεσθαι τισίν· ἠγνοηκότα γε μὴν αὐτὸν κατὰ ἀλήθειαν εὑρίσκω λοιπόν.

P 408

Κυρίλλου

22 Εἴ τις ἐπὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἕνωσιν, μόνηι συνάπτων αὐτὰς συναφείαι τῆι κατὰ τὴν ἀξίαν ἢ γοῦν αὐθεντίαν ἢ δυναστείαν καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον συνόδωι τῆι καθ' ἕνωσιν φυσικήν, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπή

23 Σκοτεινὴ μὲν καὶ ζοφώδης τῶν εἰρημένων ἡ ἔννοια, δήλη δὲ αὐτῶν τοῖς εὐσεβέσιν ἡ ἄνοια. τίνι γὰρ οὐκ εὔδηλον ὡς συνάφεια καὶ σύνοδος οὐδὲν διαφέρουσιν; ἥ τε γὰρ σύνοδος τῶν κεχωρισμένων ἐστὶν σύνοδος ἥ τε συνάφεια τῶν διῃρημένων συνάφεια· ὁ δὲ σοφώτατος τῶν λόγων τούτων πατὴρ ὡς ἐναντία τὰ σύμφωνα τέθεικεν. οὐ χρὴ γάρ φησιν, συνάπτειν τὰς ὑποστάσεις συναφείαι, ἀλλὰ συνόδωι, καὶ συνόδωι φυσικῆι, ἢ ἀγνοῶν ἴσως ὃ λέγει, ἢ ἐν γνώσει βλασφημῶν. ἡ γὰρ φύσις ἀναγκαστικόν τί ἐστιν καὶ ἀβούλητον χρῆμα, οἷόν τι λέγω, φυσικῶς πεινῶμεν, οὐ γνώμηι τοῦτο πάσχοντες, ἀλλὰ ἀνάγκηι. ἢ γὰρ ἂν οἱ πτωχείαι συζῶντες τοῦ προσαιτεῖν ἀπηλλάγησαν, τοῦ μὴ πεινῆν

SCHOLIA ARETHAE: 1/2 περιαυτίζεται] τοῖς αὐτοῖς περιστρέφεται.

10 ὢ τί πάλιν ὑποστάσεις;

17sq. ὁ προαιώνιος θεὸς λόγος ὑπόστασις υἱοῦ τῆς πατρικῆς προιὼν θείας ὑποστάσεως προσλήψει φύσεως ἀνθρωπίνης, οὐκ ἠφωρισμένωι ἀτόμωι, τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἑαυτὸν ἀπετέ⟨λε⟩σεν, σύνθετον μὲν ἐξ ὑποστάσεως θείας, οὐ μέντοι καὶ ὑποστάσεως ἀνθρωπίνης. οὐ γὰρ καὶ τινὰ ἄνθρωπον, ἀλλὰ φύσεως ἀνθρωπίνης ψυχὴν καὶ σῶμα [καὶ] ἠτόμωσεν ἐν ἑαυτῶι, τὸν θεάνθρωπον ἀποφήνας. ἐπεὶ τοίνυν οὐκ ἠτομωμένον ἀνέλαβεν ἄνθρωπον, φύσιν δὲ ἀνθρωπείαν καὶ ἠτόμωσεν ἐν αὐτῶι ὑπόστασιν μίαν τὴν θεάνθρωπον, κατὰ τοῦτο φαμὲν εὐλαβεῖσθαι δύο λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ ὑποστάσεις συντεθῆναι, τὸ λυσσῶδες ὑποστελλόμενοι Νεστορίου· ἓν γὰρ καὶ τὴν πρόσληψιν τῆς ἀνθρωπείας φύσεως τῶν ἀτομούντων κατὰ τὸν κύριον Ἰησοῦν. πλὴν εἰ μήπου τὰς δύο ἐπ' αὐτοῦ ὑποστάσεις οἰκονομικῶς εἰρῆσθαι διὰ τὴν κακουργίαν Ἀρίου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν κατ' ἐκείνους φαντασιαστῶν.

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 βλάβη VbcorrARlΣ βλαβερὰ W *noxietates* Λs βλάβην YZb om. Λp   που om. VZ   2 φιλοκομητεῖ W   οὐδένα YblΛpsΣ οὐδὲν ἢ VZΨ   3 εἰρημένον om. Y   ἀληθῶσ R   δεχόμενον AR   ἵνα γε Ψ   δοκῆ bΨ δοκεῖ YV δοκεῖν Z   4 ἄρχεται R   5 σοφῶν τε YbΨ καὶ σοφῶν VZ   5/6 τοῦ κεφαλαίου l   6 τῶ Y   7 τούτω VZ   εὑρίσκω κατὰ ἀλήθειαν Yb

9 κυρίλλου Ymg τοῦ ἁγίου κυρίλλου κε(φάλαιον) τρίτον b ἀναθεματισμὸσ τρίτοσ VZ *habet autem se ita anathematismus tertius* Λp similiter Σ   11 τῆι] τὴν Z   αὐθεντία Ycorr   ἢ Yb καὶ VZ   δυναστεῖαν VZb δυναστεία Y   12 φυσικὴν bcorrΛpsΣ φυσικῇ Φ   ἔστω om. Z

13 θεοδωρήτου ἀνατροπή Ymg θεοδωρίτου κεφάλαιον τρίτον b ἀνατροπή VZ μέμψισ θεοδωρίτου [θεοδωρίτου γ̄ Rl] Ψ μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ   14 μὲν om. V   14/15 δήλη — ἄνοια om. V   14 ἔννοια] ἕνωσισ Y   εὐσεβέσιν ZbΨ εὐσεβοῦσιν Y   15 τε καὶ Yb   οὐδὲν YbWΛp οὐδενὶ VZARlΛs   16 γὰρ — ἥ τε om. V   γὰρ et τῶν — σύνοδοσ superscr. b   ἐστὶ συνάφεια ΨΛs   18 εἰσ συνάφειαν Yb   19 δυσφημῶν ἢ βλασφημῶν V   20 φυσικῶς om. b   21 πτωχείαν ἔχοντεσ W πεινεῖν Y

τὴν ἐξουσίαν ἐν τῆι βουλήσει κεκτημένοι. φυσικῶς διψῶμεν, φυσικῶς καθεύδομεν, φυ- PG 404
σικῶς ἀναπνέομεν τὸν ἀέρα· πάντα δὲ ταῦτα τῶν ἀβουλήτων, ὡς ἔφην. ὁ γὰρ μηδὲν
τούτων καταδεχόμενος ἀνάγκηι τὸ τῆς ζωῆς ὑποδέχεται τέλος. εἰ τοίνυν φυσικὴ γέγονεν
τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς καὶ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς ἡ ἕνωσις, ὑπ' ἀνάγκης τινὸς βιαζόμενος,
ἀλλ' οὐ φιλανθρωπίαι κεχρημένος ὁ θεὸς λόγος συνήφθη τῆι τοῦ δούλου μορφῆι, καὶ εὑρε-
24 θήσεται ὁ τοῦ παντὸς νομοθέτης ἀναγκαστικοῖς νόμοις ἀκολουθῶν. ἀλλ' οὐ ταῦτα ἡμᾶς P 404
ὁ μακάριος ἐδίδαξεν Παῦλος, τουναντίον δὲ ὅτι ἑαυτὸν ἐκένωσεν μορφὴν δούλου Phil. 2, 7
λαβών· τὸ δὲ ἑαυτὸν ἐκένωσεν τὸ ἐθελούσιον δείκνυσιν. εἰ τοίνυν γνώμηι καὶ
βουλήσει τῆι ἐξ ἡμῶν ἀναληφθείσηι ἡνώθη φύσει, περιττὴ τῆς φυσικῆς λέξεως ἡ προσθήκη.
ἀρκεῖ γὰρ ὁμολογῆσαι τὴν ἕνωσιν, ἕνωσις δὲ ἐπὶ τῶν διηιρημένων λαμβάνεται· διαιρέσεως
γὰρ οὐκ οὔσης, οὐκ ἄν ποτε ἕνωσις νοηθείη. ὁ τοίνυν τὴν ἕνωσιν λαμβάνων προσ-
λαμβάνει τὴν διαίρεσιν. πῶς τοίνυν φησὶν μὴ δεῖν τὰς ὑποστάσεις διαιρεῖν εἴτ' οὖν
φύσεις; καὶ ταῦτα εἰδὼς ὡς τελεία μὲν ἡ τοῦ θεοῦ λόγου ὑπόστασις πρὸ τῶν αἰώνων
ὑπῆρχεν, τελεία δὲ ὑπ' ἐκείνης ἐλήφθη ἡ τοῦ δούλου μορφή, δι' ὃ καὶ ὑποστάσεις εἶπεν,
ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν. εἰ τοίνυν ἑκατέρα φύσις τὸ τέλειον ἔχει, εἰς ταυτὸν δὲ συνῆλθον
ἀμφότεραι, τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς δηλονότι λαβούσης τὴν τοῦ δούλου μορφήν, ἓν μὲν πρό-
σωπον καὶ ἕνα υἱὸν καὶ Χριστὸν ὡσαύτως ὁμολογεῖν εὐσεβές, δύο δὲ τὰς ἑνωθείσας ὑπο-
25 στάσεις εἴτ' οὖν φύσεις λέγειν οὐκ ἄτοπον, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀκόλουθον. εἰ γὰρ ἐπὶ τοῦ
ἑνὸς ἀνθρώπου διαιροῦμεν τὰς φύσεις καὶ καλοῦμεν τὴν μὲν θνητὴν σῶμα, τὴν δὲ ἀθάνα-
τον ψυχήν, ἑκατέραν δὲ ἄνθρωπον, πολλῶι μᾶλλον τοῦ ἀνειληφότος θεοῦ καὶ ἀναληφθέντος
ἀνθρώπου τὰς τῶν φύσεων ἰδιότητας γνωρίζειν εὔλογον. εὑρίσκομεν δὲ καὶ τὸν μακά-
ριον Παῦλον τὸν ἕνα ἄνθρωπον εἰς δύο ἀνθρώπους διαιροῦντα καὶ ποτὲ μὲν λέγοντα
ὅσον ὁ ἔξω ἄνθρωπος διαφθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔσωθεν ἀνακαινοῦται, 2 Cor. 4, 16
ποτὲ δὲ συνήδομαι τῶι νόμωι τοῦ θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον καὶ αὖθις Rom. 7, 22
εἰς τὸν ἔσω ἄνθρωπον κατοικῆσαι τὸν Χριστόν. εἰ δὲ τὴν φυσικὴν συνά- Eph. 3, 16. 17
φειαν τῶν ὁμοχρόνων φύσεων ὁ ἀπόστολος διαιρεῖ, πῶς ἀσεβείας γράφεται τοὺς τὰ ἴδια

SCHOLIA ARETHAE: 1 sq. αἰσχρὸν καὶ ἱκανῶς ἄλογον ἐκ τῶν κάτω τῶν ἄνω λαμβάνειν τὴν εἰκασίαν καὶ τὸν ὑπερούσιον ἐκ τῶν ἐνύλων τεθμᾶσθαι [σταθμᾶσθαι?] οὐσιῶν καὶ ἀπὸ τῶν κτισμάτων ἑαυτοῦ τὸ ἄκτιστον ζυγοστατεῖν καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀνάγκην τῶι ἐξ οὐκ ὄντων παραγαγόντι (καὶ συνελόντι φάναι ἀνάγκηι καὶ αὐτὸν τοιαῦτα παραγαγεῖν) προσλογίζεσθαι καὶ ὑπὲρ τῶν ἀγνώστων ὡς πάντηι ἐγνωσμένων ζυγομαχεῖν.

3 εἰ οὐ φυσικὴ διὰ τὸ μὴ ἀνάγκηι ὑποπεσεῖν, πῶς οὐ μᾶλλον ἀναγκαστικώτερον τὸ παρὰ φύσιν καὶ οὕτως ὡς καὶ τοῖς ἀβουλήτοις καὶ ἀθελήτοις ὑποκατακλίνεσθαι, ἐκβιάζεσθαι;

19 φύσιν, ἀλλ' οὐχ ὑπόστασιν

---

26 — p. 118, 2 πῶς — ἀνθρώπου Timotheus arm. p. 65

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 οὐσίαν W   βουλήσει YblΛs βουλῆ VZARW   2 πάντα — τῶν VZl ταῦτα δὲ πάντα τῶν Yb πάντα δὲ πάντων ARΛs πάντα δὲ πάντωσ W   ἀβουλήτων Φl ἀβουλήτωσ ARWΛs   3 ὑποδέχεσθαι V   3/4 γέγονεν ἕνωσισ τῆσ[1] — δούλου μορφῆσ Yb   4 ἕνωσις] καθ' ἕνωσιν σύνοδοσ VZ σύνοδος ΛsΣ   5 οὐχὶ V   θεὸς] τοῦ θ̅ῡ in ras. b   7 ἐδίδαξεν ὁ μακάριοσ b   10 εἰρημένων V   11/12 προλαμβάνει l   14 ὑπάρχει Yb   δὲ om. V   ἡ om. Z   15 ἔχει om. Z   ταυτὸ Ψ αὐτὸ Λs   17 Χριστὸν] ἕνα χ̅ν̅ l   ὡσαύτως om. V   18 καὶ λίαν Ybl κατ' αἰτίαν VZARWΛps κατ' αἰτίαν καὶ λίαν Σ ut uidetur   τοῦ om. A   19 διαιροῦμεν ἀ̅ν̅ο̅ῡ Z   20 ἑκάτερα Y   post καὶ superscr. τοῦ b   ἀναλημφθέντοσ R   22 τὸν om. A   διαιροῦντα ἀ̅ν̅ο̅ῡσ b   23 ὅσον ΦW ὅσω ARl   ἔξωθεν b   φθείρεται VA   ἀνακενοῦται A   24 ὁτὲ Al ὅτε RW *quando* Λs   τῶ ΦlΛsΣ δὲ τῶ ARW *enim* Λp   τοῦ om. A   24/25 καὶ αὖθις — ἄνθρωπον om. Z   26 ὁμοχρόνων ΦΑΛpΣ ὁμοφρόνων RWl

τῶν φύσεων διαιροῦντας τοῦ προαιωνίου θεοῦ καὶ τοῦ ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἀναληφθέντος ἀνθρώπου ὁ τὴν κρᾶσιν ἡμᾶς δι' ἑτέρων ὀνομάτων διδάσκων;

P 412 Ἀπολογία κεφαλαίου γ̄

26 Ἄθρει δὴ ὅπως ὁ πάνσοφος οὑτοσὶ πρῶτον μὲν τὸ ἀσυμφανὲς τῶν εἰρημένων καταψεύδεται, ἀφεγγῆ δὲ καὶ σκοτεινὴν τὴν διάνοιαν ἔχων αὐτὸς σκοτεινὸν εἶναί φησι τὸν
PG 405 οὕτω διαφανῆ καὶ τοῖς εὖ φρονεῖν ἐθέλουσι γνωριμώτατον λόγον. ᾠήθη δὲ ὅτι σύνοδον λέγεσθαι καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον συνάφειαν ὀνομάζεσθαι δεῖν ὁ πρὸς ἡμῶν γεγονὼς διισχυρίζεται λόγος, εἶτα τῆς ἑνούσης εὐτεχνίας αὐτῶι ποιούμενος τὴν ἐπίδειξιν μίαν ἡμῖν ἀποφαίνει τὴν ἐκ τῶν σημαινομένων δύναμιν, κἂν εἴτε συνάφειαν εἴτ' οὖν σύνοδον πεπρᾶχθαί τις λέγοι. ἐγὼ δὲ κἀν τούτωι θαυμάσας ἔχω τῆς οὕτως ἰσχνῆς εὐβουλίας αὐτόν· ἔγνω γάρ, ὡς ἔοικε, μόνος τὸ μηδενί ποτε τάχα τῶν ὄντων ἀγνοηθέν, πεπατημένον δὲ οὕτως, ὡς καὶ αὐτοῖς εἶναι καταφανὲς τοῖς εἰς ἅπαν ἠμοιρηκόσι καὶ σοφίας κοσμικῆς καὶ λόγων
27 τριβῆς καὶ τῆς ἐκ παρακουσμάτων μετρίας τε καὶ οὐκ ἀκριβοῦς ἐπιστήμης. τεθαυμακὼς τοίνυν τῆς εὐμαθίας αὐτὸν ἐκεῖνο φημί· βραχὺ διαγρηγορήσας καθάπερ ἐξ ὕπνου καὶ μέθης, ὁ τὸ πλατὺ καθ' ἡμῶν διευρύνων στόμα, ἄθρει λεπτῶς τὸ μυστήριον. τὴν ἐπὶ Χριστῶι λεγομένην ἕνωσιν συκοφαντοῦσι τινὲς παρατρέποντες εἰς τὸ ἀκαλλὲς καὶ εἰς τὸ δοκοῦν αὐτοῖς παρά γε τὸν σκοπὸν τῶν ἱερῶν γραμμάτων. φασὶ γὰρ δὴ διῃρῆσθαι μὲν εἰς ἅπαν ἀλλήλων καὶ ὁλοτρόπως ἀποφοιτᾶν τὰς φύσεις ἰδίαι τε εἶναι καὶ ἀνὰ μέρος ἑκατέραν·
P 414 ἄνθρωπον δὲ οὕτω συνῆφθαι θεῶι σχετικῶς διατείνονται κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν ἢ γοῦν αὐθεντίαν καὶ κατὰ τὴν τῆς υἱότητος ὁμωνυμίαν. ταύτην ἀναιρεῖ τὴν δόξαν ὁ ἀναθεματισμὸς καὶ ταῖς οὕτω βδελυρωτάταις κενοφωνίαις ἀντανίσταται· διαβεβαιοῦται γὰρ ἑνωθέντα κατὰ φύσιν, τουτέστιν οὐ σχετικῶς, ἀλλὰ κατὰ ἀλήθειαν τῆι ἁγίαι σαρκὶ τὸν λόγον ψυχὴν ἐχούσηι τὴν νοερὰν κατὰ μηδένα τρόπον διατέμνεσθαι δεῖν, ἵνα μὴ δύο νοῶμεν
28 υἱούς, μερίζοντες τὸν ἀμέριστον. ὃ δὲ οὐ συνιεὶς ὅ τι ποτέ ἐστιν ἕνωσις φυσική, τουτέστιν ἀληθής, οὐ συγχέουσα τὰς φύσεις οὔτε μὴν ἀνακιρνῶσα πρός γε τὸ δεῖν ἑκατέραν ἑτεροίως ἔχειν ἢ ὅπερ ἐστίν, μειρακιῶδές τι καὶ ψυχρὸν δέχεται πρὸς ἀπόδειξιν ὧν εὖ ἔχειν ὑπείληφεν, καὶ δὴ καί φησιν· εἰ φυσικὴ γέγονεν ἡ ἕνωσις, οὐχ ἑκούσιος ἡ κένωσις τοῦ λόγου, ἀλλ' οἷον ἐξ ἀνάγκης καὶ βίας· ἀναγκαστικὴ γὰρ ἡ φύσις. καὶ πρός γε δὴ

SCHOLIA ARETHAE: 8/9 μίαν ἡμῖν ἀποφαίνει] ἀλλ' εἰ μὴ μία, διάφορος δέ, παρὸν ἐλέγχειν, τί τὸ αἴτιον ἀμελεῖν ἐν ψιλαῖς ἐπαγγελίαις ἐναβρυνόμενον;

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 ἐσχάτων VbTim. 1/2 ἀναλημφθέντοσ R 2 ἡμῖν VZ

3 ἀπολογία — γ̄ Y κυρίλλου ἀπολογία Ymg ἀπολογία κυρίλλου πρὸσ ταῦτα κεφάλ(αιον) Γ̄ b ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀντίρρησισ [ἀντίθεσισ W] τοῦ ἁγίου κυρίλλου Ψ ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ 4 δὴ οὖν Vcorr οὗτοσ VZ 5 δὲ om. b 6 γνωριμότατον Y 7 γεγονὼσ VZbcorrARWmglΛsΣ om. YbW 8 αὐτὸν l ἀπόδειξιν l 8/9 ὑποφαίνει W 10 οὕτωσ om. Yb, corr. b ἐσχνῆσ V 11/12 μηδενί — αὐτοῖς] μηδενὶ τοισ [τοισ in τούτοισ corr.] Y 11 ποτε VZΛp που bΨΛs ante τῶν superscr. τοῖσ b 12 ἡιμυρηκόσι Y ἠμοιρηκόσι Ycorr ἀμοιρηκόσι RWl κοσμικοῖσ Z 13 τριβῆσ ex διατριβῆσ corr. b τιμαῖσ Z 14 εὐμαθείασ Ψ διαγρηγορήσασ VZlΛsΣ διεγρηγορήσασ YcorrbAW διεγρηγόρησασ YRΛp καὶ καθάπερ l 15 διερευνῶν R θεώρει VZ ἐν l 16 συκοφαντῆσαι V ἀκαλέσ A 17 φησὶ VZ δὴ YbARl om. VZW 18 ἀπαλλήλων A 19 θω̄ ex χω̄ corr. b 20 δι' ὃ ταύτην Ycorr 21 βεβαιοῦται b 23 νοοῦμεν ZR 24 συνεὶσ l 25 ἀνακιρνῶσα ΦΑΛpsΣ ἀνακιρνᾶσα l ἀνακρίνουσα W ἀνακρίνασα R γε] τε Λs 26 ἑτέρωσ Y ἢ om. VZ τι] τὲ W δέχεται om. b 27 καί[2] om. b οὐχ — κένωσις om. R κένωσις] ἕνωσισ W 28 δὴ om. Ψ

τοῦτο φαίη τις ἂν αὐτῶι· πεῖνά τε καὶ δίψα καὶ τὰ λοιπά, καθάπερ ἔφης αὐτός, σαρκὸς ἂν εἶεν ἀρρωστήματα φυσικὰ καὶ ἐν ἡμῖν αὐτοῖς τὴν κίνησιν ἔχει, ὅτι καὶ τυραννουμένην τοῖς πάθεσιν τὴν φύσιν κεκτήμεθα· ἡ δέ γε θεία τε καὶ ἀπόρρητος τοῦ λόγου φύσις πάθους καὶ ἀνάγκης ἀνεπίδεκτος οὖσα παντελῶς οὐ βεβίασται πρός τινος οὔτε μὴν ἐξ ἑαυτῆς πρός γε τὸ δεῖν ἀβουλήτως γενέσθαι σὰρξ ἢ γοῦν τὸ ἀνθρώπινον οἰκειώσασθαι μέτρον
ἐπιλαβέσθαι τε σπέρματος Ἀβραάμ. Hebr. 2, 16

29 Ὅτι δὲ ἀκατάσκεπτος κομιδῆι γέγονεν ὁ λόγος αὐτῶι, χαλεπὸν οὐδὲν τοῖς ἐθέλουσιν
ἰδεῖν. ἔφη γὰρ ὅτι πάντηι τε καὶ πάντως τὰ κατὰ φύσιν τοῖς τῆς ἀνάγκης ὑποκείσεται P 416
νόμοις, καὶ παρεκόμισεν εἰς ἀπόδειξιν τὸ ἀβουλήτως ἡμᾶς πεινᾶν τε καὶ δίψαν εἰσδέχεσθαι, PG 408
καλούσης εἰς τοῦτο τῆς φύσεως, κἂν εἰ μὴ βούλοιτό τις. ἀλλ' ἦν ἀνδρὸς εὐμαθοῦς καὶ ἠκονημένον ἔχοντος εἰς ταῦτα τὸν νοῦν καὶ τὰ ἕτερα τῶν πραγμάτων ἰδεῖν, ἃ καὶ λόγου πλείονος ἀξιοῖτ' ἂν εἰκότως. ἢ γὰρ οὐκ ἀληθὲς ὅτι λογικός ἐστι κατὰ φύσιν ὁ ἄνθρωπος; ἆρ' οὖν ἀβουλήτως καὶ ἠναγκασμένως ἐστὶ λογικός; τί δέ; εἰπέ μοι, καὶ ὁ τῶν ὅλων θεὸς οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶ θεός; οὐ κατὰ φύσιν ἅγιος δίκαιος ἀγαθὸς ζωὴ φῶς σοφία καὶ δύναμις; ἆρ' οὖν καὶ αὐτὸς ἀβουλήτως καὶ ὡς ἐξ ἀνάγκης ἐστὶν ἅ ἐστιν; ἀλλ' οἶμαι τὸ οὕτως ἑλέσθαι φρονεῖν τῆς εἰς λῆξιν ἡκούσης ἐμβροντησίας οὐκ ἀσυμφανὴς ἔλεγχος εἴη ἄν. τί τοίνυν ἡμῖν ὡς ἄμαχόν τι καὶ δυσκαταγώνιστον ἐπιτείχισμα ποιεῖται
30 τὸ ψεῦδος καὶ τῶν οὕτω σαθρῶν ἅπτεται προβλημάτων; καὶ φυσικὴν ἀκούων γενέσθαι τὴν ἕνωσιν, τουτέστιν ἀληθῆ, καὶ τροπῆς ἐλευθέραν καὶ ἀσύγχυτον παντελῶς τῶν ὑποστάσεων σύνοδον, περιτρέπειν πειρᾶται τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν εἰς τὸ μὴ ὀρθῶς πεποιῆσθαι δοκεῖν καὶ καθ' ὁμοιότητα τὴν πρὸς ἡμᾶς οὐ δέδιεν ὁ θρασὺς ἀφύκτοις ἀνάγκαις τὴν τοῦ λόγου φύσιν ὑποτιθείς. κεκένωκεν ἑαυτὸν οὐκ ἀβουλήτως, ἀλλ' ἐθελοντὴς ὁ μονογενὴς γέγονεν ἄνθρωπος καὶ οὐχ ὡς σὺ φής, ἀνέλαβεν ἄνθρωπον, σχετικὴν αὐτῶι δωρούμενος τὴν συνάφειαν καὶ τῆι τῆς υἱότητος χάριτι στεφανῶν καθάπερ ἡμᾶς. ὥστε κἂν P 418

SCHOLIA ARETHAE: 9 καὶ παρεκόμισε] καλῶς γε ποιῶν· οὐ γὰρ ταυτὸν πάθος φυσικόν τε καὶ ἀδιάβλητον, δι' οὗ καὶ τὸ ἐπίκαιρον [uoluit ἐπίκηρον] τῆς ἧσπερ ἐστίν, ἀπελέγχεται φύσεως, τῶι ὧι μόνωι κατὰ τὸ κρεῖσσον καὶ εἰς ἀεὶ καὶ ἀναλλοιώτως εἰς παράστασιν τῆς τοῦ δηλουμένου φύσεως πρ⟨όσεστι⟩ν.

14 ἀλλὰ ταῦτα συστατικὰ τοῦ ὑποκειμένου καὶ εἰς ἀεὶ προσόντα· τὰ δὲ πρὸς δεῖγμα φθορᾶς οὔτε συμπαρόντα ἀεὶ ἐνεργῶς καὶ κατ' ἐξουσίαν τοῦ ὧι πρόσεστιν, [τὸ] ἀνεργὰ ὁρᾶσθαι παραχωρούμενα. ὁ Θεσβίτης Ἡλίας καὶ ὅσοι κατ' ἐκεῖνον τὴν ἀρετήν, παρέξουσι τὸ πιστόν.

19/20 τῶν ὑποστάσεων σύνοδον] μέχρι τίνος ὑποστάσεων φάσκων ἕνωσιν Νεστορίωι θύρας ὑπανοίγεις βλασφημίας;

ibid.] ἰδοὺ καὶ νῦν ἀδιαστάλτως σύνοδον συναφείαι ἐπάγεις ὥσπερ ἐπιλελησμένος τῆς ἐπαγγελίας τοῦ διάφορον τὴν σημασίαν ἑκατέρου παρασχεῖν.

23/24 σχετικὴν . . . συνάφειαν] καὶ ποῦ σχετικῆς ἑνώσεως παρὰ Θεοδωρήτωι λόγος;

17—20 Fcyr 59 τί — δύναμιν

Φ [= YZVb], Λp(Σ), Ψ [= ARWl], Λs

1 τούτοισ Y τοῦτο in ras. b ἂν om. Ψ αὐτῶ YbΨΛs αὐτῶ ὅτι VZΛp πεῖναν Y δίψαν Y 3 τε om. l 4 οὐκ ἐκβεβίασται Y αὐτῆσ ZR 5 τὸ γενέσθαι Y οἰκειοῦσθαι Ψ 7 δὲ καὶ A κομηδὴ Y 8 ἰδεῖν ἢ μαθεῖν b πάντηι τε] τὲ πάντη l 9 μέτροισ V ἡμᾶσ om. Y 11 ἕτερα YΨΛpsΣ στερρὰ VZb 12 ἢ l ἦ YARWΣ εἰ VZbΛps κατὰ φύσιν λογικόσ ἐστιν l κατὰ φύσιν ὁ ἀνοσ ἐστὶν b 13 ἀρ' οὖν YbΣ ἆρ' οὖν καὶ αὐτὸσ Ψ ἄρα VZΛps δαὶ YZ 14 οὐ κατὰ φύσιν ἐστὶ — φύσιν om. Z οὐ[s] — ἅγιος om. Vb 15 καὶ αὐτὸσ VZbΛpsΣ αὐτὸσ Y om. Ψ 16 ἑλέσθαι om. R δεῖξιν Zb 17 ἂν εἴη Vb τι superscr. b τε V ποιεῖται] εἰ Fcyr 18 σαθρῶς Fcyr 18/19 ἀκούων — ἐλευθέραν om. V 18 γεγενῆσθαι Fcyr 19 τὴν ἀληθῆ ZbRFcyr τὴν τῶν Fcyr 21 post δοκεῖν repetit τῶν εἰρημένων τὴν δύναμιν Y τὴν om. b δέδειεν ZR δέδοικεν W 22 ὑποδεικνύσ superscr. τιθείσ V 23 προσέλαβεν Y 24 τὴν om. Y

νοῶμεν ἡνῶσθαι τὰς ὑποστάσεις ἐνανθρωπῆσαί τε καὶ σαρκωθῆναι τὸν λόγον καὶ δοκῆι
πως κατὰ τοῦτο φυσικὴ λέγεσθαι παρ' ἡμῶν ἡ ἕνωσις, τὴν οὐκ ἀληθῆ τε καὶ σχετικὴν
ἐκβάλλουσα (ἣν ἡμεῖς ἐσχήκαμεν διὰ πίστεως καὶ ἁγιασμοῦ, ὅτι καὶ θείας φύσεως γεγό-
1 Cor. 6, 17 ναμεν κοινωνοὶ καί, καθά φησιν ὁ Παῦλος, ὁ κολλώμενος τῶι κυρίωι ἓν πνεῦμά
ἐστιν), ἀλλ' οὐχ ὑποτίθησιν ἀνάγκαις καὶ πλεονεξίαις φυσικαῖς τὸν ἀπαθῆ καὶ ἐλεύθερον
81 τοῦ θεοῦ λόγον. τὸ δέ γε μὴ θέλειν μετὰ τὴν ἕνωσιν διαιρεῖσθαι δίχα τὰ ἡνωμένα καὶ
ἀλλήλων ἀποφοιτᾶν, εἴη ἄν, ὥς γέ μοι φαίνεται, παντελῶς ἀνυπαίτιον καὶ μώμου μακράν,
μάλισθ' ὅτι καὶ αὐτὸς ὁ χρηστὸς οὑτοσὶ Θεοδώρητος τὸν ἕνα καθ' ἡμᾶς νοούμενον ἄνθρω-
πον εἰς παράδειγμα λαβὼν οὐκ ἐᾶι τέμνεσθαι δίχα, καίτοι τῆς ἐπ' αὐτῶι θεωρίας οὐκ
ἀπαράδεκτον ἐχούσης τὴν οἱονεὶ τομὴν καὶ διαίρεσιν, τό γε ἧκον εἰς τὸ εἰδέναι φημὶ ὡς
ἕτερον μέν τι κατὰ φύσιν ἐστὶν ἡ ψυχή, ἕτερον δὲ κατ' ἰδίαν φύσιν ἡ σάρξ. οὐκοῦν
κατά γε τὸν ἴσον λόγον πολυπραγμονοῦντες τὴν ἕνωσιν, ἥπερ ἂν ἐπὶ Χριστῶι πεπρᾶχθαι
νοοῖτο, τῆι μὲν θεωρίαι θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος σύνοδον ἀληθῆ καθ' ἕνωσιν γενέσθαι
φαμέν, οὐκ ἠγνοηκότες ὅτι ἕτερος μὲν παρὰ τὴν σάρκα κατὰ φύσιν ἐστὶν ὁ ἐκ θεοῦ λόγος,
ἑτέρα δὲ αὖ κατ' ἰδίαν φύσιν παρ' αὐτὸν ἡ σάρξ. ἑνωθέντα δὲ ἅπαξ διατέμνειν οὐκ
PG 409 ἀσφαλὲς οὔτε μὴν εἰς υἱοὺς καταμερίζειν δύο τὸν ἕνα Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον ἐφίησί
P 420 τισιν ὁ τῆς ὀρθότητος λόγος, παιδαγωγούσης ἡμᾶς εἰς τοῦτο τῆς ἁγίας καὶ θεοπνεύστου
γραφῆς. ἀλλὰ γὰρ τῶν μὲν τῆς ἀληθείας δογμάτων ὀλίγος αὐτῶι παντελῶς ὁ λόγος
καὶ τὸ εἰδέναι μέν τι τῶν ἀναγκαίων εἰς ὄνησιν οὐ μετρίως ἀποσπουδάζεται καθάπερ τι
τῶν ἀδικεῖν πεφυκότων, ἐπισεμνύνεται δὲ κατὰ τὸ εἰκὸς τῶι ψεύδει, καὶ τὸ εἰδέναι συκο-
Ps. 51, 3. 4 φαντεῖν εὖ μάλα κατωρθωκὼς ἀκουέτω πρὸς ἡμῶν· τί ἐγκαυχᾶι ἐν κακίαι ὁ δυνα-
τὸς ἀνομίαν; ὅλην τὴν ἡμέραν ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου.

Τοῦ ἁγίου Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς δ̄

82 Εἴ τις προσώποις δυσὶν ἢ γοῦν ὑποστάσεσιν τάς τε ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς συγγράμμασι διανέμει φωνὰς ἢ ἐπὶ Χριστῶι παρὰ τῶν ἁγίων λεγομένας ἢ παρ' αὐτοῦ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τὰς μὲν ὡς ἀνθρώπωι παρὰ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἰδικῶς νοουμένωι προσάπτει, τὰς δὲ ὡς θεοπρεπεῖς μόνωι τῶι ἐκ θεοῦ λόγωι, ἀνάθεμα ἔστω.

SCHOLIA ARETHAE: 2/3 ἑάλωκας, ὦ πάτερ, οἷς ἐπιμέμφηι Θεοδωρήτωι· ποῦ γὰρ οὗτος τοῖς νῦν σοι κεκαττυμένοις κατονειρώττων ἑάλωκεν;

14 sq. καὶ ποῦ ταῦτα ληροῦντος ἔστι Θεοδωρήτου ἀκοῦσαι; εἰ οὐδαμοῦ, βέβαιον αὐτῶι τὸ ψαλμικὸν ἐκεῖνο ἐρεῖν τὸ κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν [Ps. 55, 6].

6—7 μακράν Timoth. arm. p. 73 11—15 Fcyr 60 οὐκοῦν — σάρξ

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs, uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 δοκῆ Wcorr δοκεῖ ΦΨ 2 γενέσθαι Y ἡ om. R 3 καὶ ὅτι καὶ b 4 καὶ YVZΛps om. bΨΣ 5 καὶ — φυσικαῖς om. b 6 γε δὲ Rl διχῆ V 7 ἐπιφοιτᾶν V γε om. b 8 αὐτὸς ὁ] αὐτὸν l ὁ χρηστὸς om. Y εἰ οὑτοσὶ l θεοδώριτοσ bAW καθ' YRΛpΣ καὶ καθ' VZbAWlΛs 8/9 ἄνθρωπον om. b 9 δίχα τέμνεσθαι l 11 μέν τι] μέντοι VZ ἐστὶν — φύσιν om. Y post σάρξ add. ἕτερον δὲ ὁ θεὸσ λόγοσ Ycorr δέ τι V 12 εἴπερ YZFcyr ἥνπερ Ycorr ὅπερ bW, corr. b χ̄ν̄ Y χ̄ν̄ in χ̄ω̄ corr. b 14 σάρκα — φύσιν] φύσιν καὶ τὴν σάρκα b θ̄ῡ θ̄σ̄ b 15 παρ' αὐτὸν] ἐστὶν Fcyr 16 υἱοὺσ — δύο YZb δύο καταμερίζειν υἱοὺσ V υἱοὺσ διαμερίζειν δύο Ψ υἱὸν καὶ om. b ἀφίησιν b 17 τισιν om. b θεότητοσ W 18 ὀλίγος] ὁ λόγοσ b ὁ λόγος] ὀλίγοσ in ras. b 20 κατὰ τὸ YΨ καὶ ὡσ VZ ὡσ b 21 κατορθωκῶσ bRWlZ, corr. bR 21 ἡμᾶσ b ἐνκαυχᾷ R 22 ἀδικίαν om. Z

23 τοῦ — δ̄ Y κυρίλλου ἀναθεματισμὸσ δ̄ Ymg ἀναθεματισμὸσ τέταρτοσ VZb 26 νοουμένασ Z 27 ὡσ VZbΛpΣ om. Y θ̄ῡ VZbΛpΣ θ̄ῡ π̄ρ̄σ̄ YΛs

P 424 εἰκὼν ἀπαράλλακτος, οὐκ ἄρα τοῦ θεοῦ λόγου ἡ ἄγνοια, ἀλλὰ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς
τῆς τοσαῦτα κατ' ἐκεῖνο τοῦ καιροῦ γινωσκούσης ὅσα ἡ ἐνοικοῦσα θεότης ἀπεκάλυψεν.
84 ταῦτα καὶ περὶ τῶν ἄλλων τῶν ὁμοίων ἔστιν εἰπεῖν. πῶς γὰρ ἂν ἔχοι λόγον τὸν θεὸν
Mt. 26, 39 λόγον εἰπεῖν πρὸς τὸν πατέρα· πάτερ, εἰ δυνατόν, παρελθέτω τὸ ποτήριον
τοῦτο ἀπ' ἐμοῦ· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω, ἀλλ' ὡς σύ; πολλὰ γὰρ ἐντεῦθεν
πάλιν συμβαίνει τὰ ἄτοπα, καὶ πρῶτον μὲν τὸ διχονοεῖν τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱὸν καὶ ἕτερα
μὲν βούλεσθαι τὸν πατέρα, ἕτερα δὲ τὸν υἱόν· ἔφη γάρ· πλὴν οὐχ ὡς ἐγὼ θέλω,
ἀλλ' ὡς σύ· ἔπειτα πολλὴν αὖθις ἄγνοιαν ἐν τῶι υἱῶι θεωρήσομεν. εὑρεθήσεται γὰρ
ἀγνοῶν εἰ δυνατὸν ἢ μή, παρελθεῖν τὸ ποτήριον· τοῦτο δὲ περὶ τοῦ θεοῦ λόγου λέγειν
δυσσεβὲς καὶ βλασφημίας γέμον. ἤιδει γὰρ ἀκριβῶς ὁ διὰ τοῦτο παραγενόμενος, ὁ
ἑκοντὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν ἀναλαβών, ὁ ἑαυτὸν κενώσας τοῦ τῆς οἰκονομίας μυστηρίου
Mt. 20, 18. 19 τὸ τέλος, δι' ὃ καὶ τοῖς ἱεροῖς προύλεγεν ἀποστόλοις· ἰδοὺ ἀναβαίνομεν εἰς Ἱερο-
σόλυμα καὶ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου παραδοθήσεται εἰς χεῖρας ἐθνῶν εἰς τὸ
ἐμπαῖξαι αὐτὸν καὶ μαστιγῶσαι καὶ σταυρῶσαι καὶ τῆι τρίτηι ἡμέραι
Mt. 16, 22. 23 ἀναστήσεται. ὁ τοίνυν ταῦτα προκηρύξας καὶ τῶι Πέτρωι ἐπιτιμήσας ἀπευξαμένωι
τὸ γενέσθαι, πῶς ἀπεύχεται μὴ γενέσθαι, ὃς σαφῶς οἶδεν πᾶν τὸ ἐσόμενον; πῶς δὲ
Ioh. 8, 56 οὐκ ἄτοπον Ἀβραὰμ μὲν πρὸ πολλῶν γενεῶν ἰδεῖν τὴν ἡμέραν αὐτοῦ καὶ χαρῆναι καὶ
Ἡσαίαν ὡσαύτως προθεσπίσαι αὐτοῦ τὰ σωτήρια πάθη καὶ Ἱερεμίαν καὶ Δανιὴλ καὶ Ζα-
χαρίαν καὶ πάντα τῶν προφητῶν τὸν χορόν, αὐτὸν δὲ καὶ ἀγνοεῖν καὶ ἀπαλλαγὴν αἰτεῖν
καὶ ἀπεύχεσθαι ὃ ἐπὶ σωτηρίαι τῆς οἰκουμένης ἔμελλεν ἔσεσθαι; οὐκοῦν οὐ τοῦ θεοῦ
λόγου ταῦτα τὰ ῥήματα, ἀλλὰ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τῆς δειλιώσης τὸν θάνατον διὰ τὸ
μήπω λυθῆναι τὸν θάνατον, ἧι ὁ θεὸς λόγος ταῦτα εἰπεῖν συνεχώρησεν, χώραν δεδωκὼς
P 426 τῆι δειλίαι, ἵνα φανῆι τοῦ δεχθέντος ἡ φύσις καὶ μὴ δόκησιν ἢ φαντασίαν τὸ ἐξ Ἀβραὰμ
PG 413 καὶ Δαυὶδ ὑπολάβωμεν, ὃ τῶν δυσσεβῶν αἱρετικῶν ἡ συμμορία παθοῦσα ταύτην τὴν βλα-
σφημίαν ἐγέννησεν. οὐκοῦν τὰ μὲν θεοπρεπῶς εἰρημένα καὶ πεπραγμένα τῶι θεῶι λόγωι
προσάψομεν, τὰ δὲ ταπεινῶς εἰρημένα καὶ πεπραγμένα τῆι τοῦ δούλου μορφῆι προσαρμό-
σομεν, ἵνα μὴ τὴν Ἀρείου καὶ Εὐνομίου βλασφημίαν νοσήσωμεν.

1—3 adfert Cyrillus infra 38 1/2 **adferuntur in Concilii quinti collatione V [L V 504 = M VIIII 290]**

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

2 τοῦ om. Yb 3 τῶν ὁμοίων VZbΨΛpsΣ ὁμοίωσ Y ἂν om. Ψ ἔχει l 4 παρελθάτω R 5 τοῦτο om. V 5/6 ἐντεῦθεν πάλιν VZΛp ἐνταῦθα Yb πάλιν ἐντεῦθεν ΨΛs 6 διχὰ νοεῖν Y 8 αὖθισ καὶ b θεωρήσωμεν V 9 ἢ μή om. Y 9/10 λέγειν δυσσεβέσ] λίαν ἀσεβέσ Y 10 ὁ[1]] ὅτι l 11 ἑκὼν VZ post κενώσας add. διὰ τὴν ἡμῶν σρίαν πῶσ Ycorr τὸ τῆσ οἰκονομίας τοῦ μυστηρίου τέλοσ Y, post οἰκονομίας superscr. ἀγνοεῖ Y 12 οὗ VZbRΛpΣ ἀποστόλοισ προύλεγεν Y 14 αὐτὸν YVbWl αὐτῶ YmgZAR 15 ἐγερθήσεται Ψ ταῦτα om. Z 16 τὸ ZbΨ τῶ V ταῦτα Y ἐπεύχεται W ὃ Y πᾶν τὸ] πάντωσ Y 18 προθεσπίζειν Y 18/19 ζαχαρίαν καὶ δανιὴλ b 19 πάντα τῶν VbΨ πάντα τὸν Z πάντων τῶν Y καὶ[2] om. bl 22 ἣ ὁ ZΛsΣ ἢ ὁ YV εἰ ὁ bARWΛp ὁ δὲ l δέδωκασ b 23 δεχθέντοσ ARΛs λεχθέντοσ bΛp δειχθέντοσ W ληφθέντοσ Yl τεχθέντοσ VZ τὸ ΨΛps τοῦ Y τὸν VZb τῶ bcorr 24 ὃ] ὧ AR ἡ τῶν ἀσεβῶν αἱρετικῶν συμμορίσ W παθοῦσα] πόθεν ARW 26 προσάψομεν V, b in ras. προσάψωμεν ZΨ συνάψομεν Y καὶ πεπραγμένα om. Y 26/27 προσαρμόσομεν YV, b in ras. προσαρμόσωμεν ZΨ 27 μήτε A νοσήσωμεν YbcorrΨ νοσῶμεν VZb

Ἀπολογία Κυρίλλου κεφαλαίου δ̄

35 Καὶ πῶς οὐκ ἄμεινον, ὦ τάν, τὴν τῶν εἰρημένων βασανίσαι δύναμιν μίσους τε καὶ προσπαθείας ἐλευθέραν ἔχοντα τὴν διάνοιαν; ἀλλ' ἥκιστα μὲν τοῦτο δρᾶν ἀξιοῖ, περιίστησι δὲ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτῶι δοκοῦν καὶ δὴ καί φησι

Συγγενῆ καὶ ταῦτα τοῖς ἤδη λεχθεῖσι· βούλεται γάρ, ὡς κράσεως γεγενημένης, μη- p. 121, 2-5
δεμίαν εἶναι λόγων διαφορὰν τῶν ἐν τοῖς ἱεροῖς εὐαγγελίοις ἢ τοῖς ἀποστολικοῖς συγγράμμασιν εἰρημένων, καὶ ταῦτα πολεμεῖν ἴσως Ἀρείωι καὶ Εὐνομίωι καὶ τοῖς λοιποῖς αἱρεσιάρχαις σεμνυνόμενος.

36 Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐκεῖνος· ἐγὼ δὲ τοσοῦτον ἀφέστηκα τοῦ συγκεκρᾶσθαι λέγειν ἀλλήλαις τὰς φύσεις φυρμόν τε καὶ σύγχυσιν ὑπομεῖναι καὶ τροπὴν ὅσον καὶ αὐτὸς τοῦ δοξάζειν ὀρθῶς. ἀλλ' οὐδὲ λόγων διαφορὰν ἀνῃρήκαμεν· ἴσμεν γὰρ ὅτι οἳ μὲν αὐτῶν γεγόνασι θεοπρεπῶς, οἳ δὲ ἀνθρωπίνως, καὶ οἳ μὲν τῆι ὑπερτάτηι πρέπουσι δόξηι, οἳ δέ εἰσι τοῖς τῆς κενώσεως μέτροις ἁρμοδιώτεροι. χρῆναι δὲ φαμὲν αὐτοὺς οὐ προσώποις δυσὶν ἀλλήλων εἰς ἅπαν διῃρημένοις ἀπονέμεσθαι δεῖν· εἰ γάρ ἐστιν εἷς ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς P 428
ὁ Χριστὸς μία τε πίστις ἡ εἰς αὐτὸν καὶ ἓν τὸ βάπτισμα, ἓν ἔσται πάντως αὐτοῦ καὶ Eph. 4, 5
πρόσωπον ὡς ἑνός, καὶ εἴπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ἁρμόσειεν ἂν αὐτῶι καὶ δίχα μώμου παντὸς θεοπρεπῶς τε ὁμοῦ καὶ μέντοι καὶ ἀνθρωπίνως ποιεῖσθαι τοὺς λόγους, οὔτε τῆς θείας αὐτοῦ καὶ ἀπορρήτου φύσεως μειονεκτουμένης κατά τι γοῦν ὅλως τῆς τοῦ πατρὸς ὑπεροχῆς διά τοι τὸ λαλεῖν ἀνθρωπίνως οὔτε μὴν ἀπιστουμένης τῆς οἰκονομίας τῆς μετὰ σαρκός, ὅταν μετὰ τοῦ εἶναι θεὸς καὶ ἄνθρωπος καθ' ἡμᾶς γενέσθαι
37 κηρύττηται. πάντα τοίνυν ἐστὶ τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ, τά τε θεοπρεπῆ καὶ τὰ ἀνθρώπινα. εἰ μὲν γὰρ οὐ γέγονεν ἄνθρωπος ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, μὴ λαλείτω καθ' ἡμᾶς ἀνθρω-
πίνως· εἰ δὲ ἀληθὲς ὅτι παραπλησίως ἡμῖν μετέσχεν αἵματος καὶ σαρκὸς καὶ ὡμοιώθη κατὰ Hebr. 2, 14. 17
πάντα τοῖς ἀδελφοῖς, ἡμῖν δηλονότι, τί τὸ τῆς οἰκονομίας εὔτεχνὲς ἀνοητότατα διασύρουσιν, φωνῆς ἀνθρωπίνης οὐκ ἀνεχόμενοι καὶ τὸ ἐν λόγοις μικροπρεπὲς διὰ τὴν οἰκονομίαν, ὡς ἑτέρωι κατ' ἰδίαν υἱῶι, τῆι τοῦ δούλου μορφῆι, καθάπερ αὐτοί φασιν, ἀνατιθέναι σπουδάζοντες; ἀσύνετον δὲ παντελῶς τὸ σκήπτεσθαι μὲν δεδιέναι τὰς τῶν αἱρετικῶν δυστροπίας, εἶτα τῆς ὀρθῆς πίστεως τὴν παράδοσιν ἀποκομίζειν αὐτοὺς ἔξω τοῦ καθήκοντος λόγου.

SCHOLIA ARETHAE: 16sq. καὶ τί τοῦτο παραλλάττον τῆς Θεοδωρήτου περὶ Χριστοῦ ἀκριβολογίας, εἰ μὴ τοσοῦτον ὅσον οἱ καὶ τὸ ἓν καὶ δέκα τοῦ μία καὶ δέκα διαφέρειν λογομαχεῖν ματαιούμενοι

9—14 Fcyr 61 ἐγὼ — δεῖν

Φ [= YZVb], ΛρΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 ἀπολογία — δ̄ Y κυρίλλου ἀπολογία δ̄ Ymg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου πρὸσ ταῦτα: κε̄ δ̄ b ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου δ̄ R] Ψ ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛρΣ 2 ὦ τὰν V ὦ τᾶν YbAl ὦ τᾶν W ὦ πὰν R ὅταν τισ Z βασανίσῃ Z 3 ἔχων Z δρᾶν] δὴ ἂν Z 4 καὶ δὴ καὶ YbARW καὶ δὴ VZl 5 διαλεχθεῖσι VZb διελεγχθεῖσι bcorr γενομένησ b 7 εἰρημένοισ Y 9 ταυτὶ bAl συγκεκερᾶσθαι RW 9/10 ἀλλήλασ Z 10 τοῦ] τοῦτο Z 11 ὡραίωσ Zb, superscr. γρ καὶ ὀρθῶσ b οἳ μὲν αὐτῶν om Fcyr αὐτῶι Y 12 μὲν αὐτῶν b εἰσι om. Y 13 ἁρμοδιότεροι YR 14 διῃρημένουσ Y ὑπονέμεσθαι Z ἐστιν om Y ὁ om Y 15 ὁ om. VbR τὸ om R superscr. Z 16 τὸ πρόσωπον b ὁ om. VZ θσ̄ τὲ ὁμοῦ YbΨ τὲ θσ̄ ὁμοῦ Z τε ὁμοῦ θσ̄ V ἂν om Ψ 17 παντὸσ μώμου l μέντοι καὶ om V 19 τοι om Yb erasit l τῆς[2] om. Y 20 ὅταν τὴν Z 21 κηρύττεται Rl τὰ τοῦ Y τε om. R 22 ante λόγος superscr θσ̄ b 24 τί om YZb τὸ om W, post οἰκονομίας superscr. W εὐτυχὲς V ἀνοητοτάτωσ VZ ἀνοήτωσ b ἀνοητότατοι Λs 25 φωνὰσ ἀν̄ινᾶσ̄ Zb σμικροπρεπὲσ VΨ 26 τὴν — μορφὴν VZ φησιν Z ἀντιτιθέναι A 27 σκέπτεσθαι b δεδιέναι δὲ Y

PG 416 ἄμεινον δὲ φαίην ἂν καὶ πολὺ λίαν εὐμαθέστερον τὰς ἀνθρωπίνας ἀνάπτειν φωνὰς οὐχ
ἑτέρωι προσώπωι μᾶλλον νοουμένωι τε ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος υἱῶι, τῆι τοῦ δούλου μορφῆι,
P 430 καθὰ λέγειν ἔθος αὐτοῖς, προσνέμειν δὲ μᾶλλον τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος αὐτοῦ μέτροις˙
88 ἔδει γὰρ ὄντα θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον δι' ἀμφοῖν ἰέναι τοῖν λόγοιν. θαυμάζω δὲ
ὅπως ὑποκρίνεται μὲν καὶ αὐτὸς ὁμολογεῖν ὅτιπερ εἷς ἐστιν ὁ Χριστός, ὁ αὐτὸς δηλονότι
θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, εἰς λήθην δὲ ὥσπερ ὑπενεχθεὶς ὧν εὖ ἔχειν ὑπείληφεν, διίστησι
Mt. 24, 36 πάλιν εἰς δύο τὸν ἕνα. παρατίθησι μὲν γὰρ τοῦ σωτῆρος φωνὴν λέγοντος˙ περὶ δὲ
τῆς ἡμέρας ἢ τῆς ὥρας ἐκείνης οὐδεὶς οἶδεν οὐδὲ οἱ ἄγγελοι τῶν οὐρανῶν
οὐδὲ ὁ υἱός, εἰ μὴ ὁ πατήρ. εἶτα σοφίαν εἶναι διαβεβαιούμενος τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς
φύντα λόγον πάντα τε εἰδέναι τὰ ἐσόμενα, προσεπάγει καί φησιν
p. 122, 1-3 Οὐκ ἄρα τοῦ θεοῦ λόγου ἡ ἄγνοια, ἀλλὰ τῆς τοῦ δούλου μορφῆς τῆς τοσαῦτα κατ'
ἐκεῖνο καιροῦ γινωσκούσης ὅσα ἡ ἐνοικοῦσα θεότης ἀπεκάλυψεν. ταῦτα καὶ περὶ τῶν
ἄλλων τῶν ὁμοίων ἔστιν εἰπεῖν.

Οὐκοῦν εἰ μὴ ψεύδηι λέγων ἕνα Χριστὸν καὶ κύριον Ἰησοῦν, τὸν αὐτὸν δηλονότι θεόν
τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, διαιρεῖς ἀνθ' ὅτου καὶ δύο λέγων υἱοὺς οὐκ ἐρυθριᾷς; ἢ οὐχὶ
δύο που πάντως εἶεν ἄν, εἴπερ ἐστὶν οὐχ ὁ αὐτὸς τῶι μεμετρημένην ἔχοντι γνῶσιν ὁ
πάντα εἰδώς, τῶι μερικὴν δεχομένωι τὴν ἀποκάλυψιν ὁ τέλειος ἐν σοφίαι καὶ τοσαῦτα
γινώσκων ὅσα καὶ ὁ πατήρ; καὶ εἴπερ ἐστὶν εἷς τε καὶ ὁ αὐτὸς διὰ τὸ τῆς ἀληθοῦς
P 432 ἑνώσεως χρῆμα καὶ οὐχ ἕτερος καὶ ἕτερος διῃρημένως τε καὶ ἀνὰ μέρος, αὐτοῦ πάντως ἔσται
καὶ τὸ εἰδέναι καὶ μέντοι καὶ τὸ μὴ εἰδέναι δοκεῖν. οὐκοῦν οἶδεν μὲν θεικῶς ὡς σοφία τοῦ
πατρός˙ ἐπειδὴ δὲ τὸ τῆς ἀγνοούσης ἀνθρωπότητος ὑπέδυ μέτρον οἰκονομικῶς, οἰκειοῦται
καὶ τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, καίτοι, καθάπερ ἔφην ἀρτίως, ἠγνοηκὼς οὐδέν, ἀλλ' εἰδὼς
Ioh. 4, 6 89 ἅπαντα μετὰ τοῦ πατρός. ἐπεὶ διὰ ποίαν αἰτίαν πεινῆσαι λέγεται καὶ καμεῖν ἐξ ὁδοι-
Ioh. 6, 51. 33 πορίας, καίτοι ζωὴ καὶ ζωοποιὸς ὑπάρχων ὡς θεός, καὶ αὐτὸς ὢν ὁ ἄρτος ὁ ζῶν ὁ ἐκ
Ps. 23, 10 τοῦ οὐρανοῦ καταβὰς καὶ ζωὴν διδοὺς τῶν κόσμωι καὶ αὐτὸς ὢν ὁμοίως ὁ τῶν δυνάμεων
κύριος; ἀλλ' ἵνα πιστεύηται κατὰ ἀλήθειαν γενόμενος ἄνθρωπος, οἰκειοῦται τὰ ἀνθρώ-
πινα, τοῖς τῆς ἰδίας φύσεως ἀγαθοῖς ἐμφιλοχωρῶν καὶ ἀκλονήτως ἔχων τὰ ἐν οἷς ἦν ἀεὶ
καὶ ἔστιν καὶ ἔσται διὰ παντός. ὅ γε μὴν ἀποκάλυψιν δεδόσθαι λέγων τῆι τοῦ δούλου
μορφῆι παρὰ τοῦ ἐνοικήσαντος θεοῦ καὶ τοῦτο μεμετρημένην, προφήτην ἡμῖν ἀποφαίνει
40 τὸν Ἐμμανουὴλ καὶ θεοφόρον ἄνθρωπον καὶ ἕτερον οὐδέν. ἀλλὰ γὰρ οἴεταί τι σοφὸν
Mt. 26, 39 καὶ ἀνανταγώνιστον εἰπεῖν. εἰ γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, φησίν, ὁ κεκραγώς ἐστι πάτερ,

SCHOLIA ARETHAE: 14/15 θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον διαιρεῖς] συκοφαντία πλημμελής.
23 sq. ὡς ἔοικεν, κατεσχηματισμένα ταῦτα καὶ οὐκ ἀληθείαι προῆγεν ὁ θεάνθρωπος˙ εἰ δὲ ἀληθείαι, μάτην ἡ πρὸς Θεοδώρητον ἀλλόκοτος μέμψις, τὰ αὐτὰ κἀκείνου, εἰ καὶ τρανότερον, διεξιόντος.

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 ἂν om. VZ εὐμαρέστερον Z ἀνάπτειν Φ προσάπτειν Ψ 2 τε YVb τὰ Z τὲ καὶ Ψ 3 αὐτοῦ om. W 4 τε om. VZ ἰέναι Φl εἶναι ARW 5 ὅπωσ VZbΨ ὅτιπερ Y 6 θσ̄ ὁμοῦ VZ ὁμοῦ θσ̄ b εὖ om. Zb 7 φωνὴν om. Y δὲ om. l 8 ἢ — ἐκείνησ YZRWΛpsΣ ἐκείνησ καὶ ὥρασ V ἐκείνησ καὶ τῆσ ὥρασ b ἐκείνησ ἢ τῆσ ὥρασ A ἐκείνησ l 9 οὔτε Y π̄η̄ρ̄ μόνοσ Y πατρὸς om. V 10 πάντα τε Φ καὶ πάντα τε RWl καὶ πάντα γε A 13 τῶν ὁμοίων AWΛps ὁμοίων bR ὁμοίωσ ΦlΣ 14 χ̄ν̄ καὶ κ̄ν̄ YZbΨΛps κ̄ν̄ καὶ χ̄ν̄ V 15 ὁμοῦ om. VZ ἀνθότου διαιρεῖσ VZA διαιρεῖν W λέγειν Wcorr 16 που om. ΨΛs εἶε ἂν R ἢ ἕνα Y οὐχ om. Y 17 δεχομένωι] ἔχοντι Y 19 διηρημένωσ ΨΛpsΣ διηρημένοσ YZb de V propter abbreuiaturam non constat κατὰ l ἐστὶ Y 20 καὶ[3] YVbA om. ZRWl μὴ τὸ l μὲν] μὲν καὶ αὐτὸσ V 22 ἔφην om. W 23 ἐπειδὴ R 24 ὢν] ἐστιν Y 24/25 ὁ ἄρτος — ὢν om. l 25 ὢν] ἦν RW ὁμοίως om. Y ὁ om. VZ 27 τὰ] ἃ Z ἀεὶ om. b 28 καὶ ἔσται διὰ παντός] τί δαὶ πάντωσ Y γε] τε b ἀποκαλύψασ Y λέγων δεδόσθαι V 29 τοῦτο YARlΛs τότε W ταύτην VZbΛp 30 τι om. Y 31 ἀνταγώνιστον Z ἀκαταγώνιστον b φησὶν ΦΛp om. ΨΛs

εἰ δυνατόν, παρελθέτω ἀπ' ἐμοῦ τὸ ποτήριον τοῦτο, πρῶτον μὲν διχονοεῖ πρὸς τὸν πατέρα, παραιτεῖται δὲ οὐκ ὀρθῶς τὸ πιεῖν τὸ ποτήριον, καίτοι, φησίν, οὐκ ἠγνοηκὼς PG 417 ὅτι τῶι κόσμωι σωτήριον ἔμελλεν ἔσεσθαι τὸ παθεῖν αὐτόν. οὐκοῦν οὐκ ἂν εἶεν, φησίν, αἱ τοιαίδε τοῦ θεοῦ λόγου φωναί. ἀντακούσεται τοίνυν καὶ πρός γε ἡμῶν ὁ τοῖς οὕτω P 434 κιβδήλοις νηχόμενος λογισμοῖς· οὐκοῦν ἐπειδή σοι δοκεῖ τοῦ μὲν θεοῦ λόγου τὰς τοιάσδε Iob 11, 12 φωνὰς ἀποσοβεῖσθαι δεῖν, μόνηι δὲ αὐτὰς ἀνάπτειν τῆι τοῦ δούλου μορφῆι, ἆρ' οὐκ εἰς δύο πάλιν υἱοὺς καταδιαιρεῖς τὸν ἕνα; καὶ τίνι τοῦτο τῶν εὖ φρονούντων ἀσυμφανές; ἐρεῖ γὰρ ἴσως τις τοῖς σοῖς, ὦ οὗτος, ἑπόμενος λογισμοῖς, ὅτι καὶ ἀπίθανον καὶ λόγου πέρα τοῦ πρέποντος τὸ παραιτεῖσθαι τὸ πάθος τὴν τοῦ δούλου μορφὴν καὶ διχονοοῦσαν ὁρᾶσθαι πρὸς τὸν πατέρα καὶ πρὸς αὐτὸν δὲ τὸν ἐνοικήσαντα λόγον· ᾔδει γὰρ οἶμαι τὸ πάθος πρὸς σωτηρίαν ἔσεσθαι τοῖς ὑπ' οὐρανὸν καὶ ζωῆς πρόξενον τοῖς θανάτωι νενικημένοις. ἔδει δὴ οὖν ὁρᾶσθαι, φησίν, καὶ δειλίας ἀμείνω καὶ τοῖς θείοις νεύμασιν ἀκολουθεῖν ἠιρημένον. ἆρ' οὖν οὐκ αἰσθάνηι πεφλυαρηκὼς εἰκῆι; τίς ἡ τοσαύτη τῶν ἐν-
41 νοιῶν χυδαιότης; ἐγὼ δὲ ὅτι μὲν σμικρὰ τῶι ἐκ θεοῦ φύντι λόγωι πάντα ἐστὶν τὰ ἀνθρώπινα, φαίην ἂν ὄκνου δίχα παντός· ζητῶ δὲ τὴν κένωσιν τίνος ἂν γενέσθαι νοοῖτο καὶ τίς ὁ τοῦτο παθὼν ἑκουσίως. εἰ μὲν γάρ, ὡς αὐτοί φασιν, ἡ τοῦ δούλου μορφὴ ἤτοι τὸ ἐκ σπέρματος τοῦ Δαυίδ, πῶς ἢ τίνα κεκένωται τρόπον, εἰ προσελήφθη παρὰ θεοῦ; εἰ δὲ αὐτὸς ὁ ἐν μορφῆι καὶ ἰσότητι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς ὑπάρχων λόγος ἑαυτὸν κενῶσαι λέγεται, πῶς δὴ πάλιν ἢ τίνα κεκένωται τρόπον, εἰ παραιτοῖτο τὴν κένωσιν; κένωσις δὲ τῶι θεῶι λόγωι παθεῖν οὐκ εἰδότι τὴν τροπὴν τὸ δρᾶσαί τι καὶ εἰπεῖν τῶν ἀνθρωπίνων διὰ τὴν πρὸς σάρκα σύνοδον οἰκονομικήν. ἀλλ' εἰ καὶ γέγονεν ἄνθρωπος, P 436 κατ' οὐδένα τρόπον αὐτὸν ὁ τοῦ μυστηρίου λόγος εἰς τὴν αὐτοῦ φύσιν ἀδικήσειεν ἄν· μεμένηκε γὰρ ὃ ἦν, καὶ ἐν ἀνθρωπότητι καθιγμένος διὰ τὴν τοῦ κόσμου σωτηρίαν καὶ ζωήν. οὐκοῦν οὐ προσώποις δυσίν, ἀλλ' ὡς ἑνὶ Χριστῶι καὶ υἱῶι καὶ θεῶι τάς τε εὐαγγελικὰς καὶ τὰς τῶν ἁγίων ἀποστόλων ἀναθήσομεν φωνάς, οὔτε τὴν θείαν αὐτοῦ κατασμικρύνοντες φύσιν τε καὶ δόξαν διὰ τὰ ἀνθρώπινα οὔτε μὴν ἀρνούμενοι τὴν οἰκονομίαν, ἀλλ' αὐτοῦ τοῦ λόγου γενέσθαι πιστεύοντες τὴν δι' ἡμᾶς ἐνανθρώπησιν.

SCHOLIA ARETHAE: 14 χυδαιότης] εἰ χυδαιότης, οὐκ οἶδα· τοῖς αὐτοῖς γοῦν καὶ αὐτὸς συμπεριφέρηι λόγοις.

---

14 [inde a ὅτι μέν] — 22 adfert Iustinianus in epistula quam edidit Bandini [Catal. cod. gr. bibl. Med. 1, 180 = PG 86, 1067]

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWI], Λs

1 παρελθάτο R ἀπελθέτω b 2 τοῦ πιεῖν Y 3 τῶι κόσμωι om. V σ̅ρ̅ι̅α̅ν̅ V ἤμελλεν RWI 4 τοιαίδε VZAI τοιάδε R, b in ras. τοιάδαι W τοιαῦται Y τοῦ — φωναὶ VZbΛp τοῦ λόγου φωναὶ ΨΛs φωναὶ τοῦ θ̅υ̅ λόγου Y ἀκούσεται b τοίνυν] πάλιν b 5 τοιαύτασ VZb 6 αὐτάσ om. b 7 δύο VRW δύο καὶ Y δύο δὴ ZbAI καταδιαιρήσεισ Ψ 8 λόγοισ Y 9 πέραν V τὸ] τὸ γαρ R τό γε A διχονοοῦσα R 11 σ̅ρ̅ι̅α̅σ̅ RW 12 ἀμείνω Yb ἀμείνονα Ψ ἀμείνων VZ 12/13 ἀκολουθοῦσιν I 13 ἡρημένοσ VZ τοσαύτη ΦΣ τοιαύτη ΨΛs 16 τούτου R 17 τὸ ΥΨΛps ὁ VZ τοῦ b τοῦ om b 17—19 πῶσ — πάλιν in margine partim absciso add. I 17 προσελήμφθη R 17—19 προσελήφθη — εἰ om. V 18 αὐτόσ ὁ YZIΛps ὁ αὐτόσ b ὁ αὐτόσ ὁ ARW 19 κεκενῶσθαι Y post τρόπον rep. εἰ προσελήφθη — κεκένωται τρόπον A παρῃτεῖτο Y 20 τι add. Ycorr 21 καὶ om. RWI 22 αὐτόσ Y εἰσ om. Z, spatio relicto 23 καθιγμένοσ Ψ καθηγμένοσ YV κατηγμένοσ b καθειμένοσ, ει in ras., Z 24 ἑνὶ] ἐν Y υἱῶ θ̅ῶ̅ RI, corr. I 25 τὰς om. A 25 ἀναθήσωμεν Z αὐτοῦ YbΨΛpsΣ τοῦ κ̅υ̅ VZ 26 οἰκεῖαν οἰκονομίαν b 27 πιστεύοντεσ γενέσθαι b

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ε̄

42 Εἴ τις τολμᾶι λέγειν θεοφόρον ἄνθρωπον τὸν Χριστὸν καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον θεὸν εἶναι
Hebr. 2, 14 κατὰ ἀλήθειαν ὡς υἱὸν ἕνα καὶ φύσει, καθο γέγονε σὰρξ ὁ λόγος καὶ κεκοινώνηκε παραπλησίως ἡμῖν αἵματος καὶ σαρκός, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπή

43 Κεκοινωνηκέναι μὲν ἡμῖν παραπλησίως αἵματος καὶ σαρκὸς καὶ ψυχῆς ἀθανάτου τὸν θεὸν
PG 420 λόγον διὰ τὴν ἕνωσιν τὴν πρὸς ταῦτα φαμέν· σάρκα δὲ τὸν θεὸν λόγον τροπῆι τινι γεγενῆσθαι οὐ μόνον οὐ λέγομεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς λέγοντας ἀσεβείας γραφόμεθα. ἐναντίον δὲ τοῦτο καὶ αὐτοῖς τοῖς εἰρημένοις ἔστιν ἰδεῖν. εἰ γὰρ ἐτράπη ὁ λόγος εἰς σάρκα, οὐ κεκοινώνηκεν ἡμῖν σαρκὸς καὶ αἵματος· εἰ δὲ σαρκὸς καὶ αἵματος κεκοινώνηκεν, ὡς ἄλλος παρὰ ταῦτα κεκοινώνηκεν εἰ δὲ ἄλλο τι παρ' αὐτὸν ἡ σάρξ, οὐκ αὐτὸς ἐτράπη εἰς
P 438 σάρκα. οὐκοῦν τῶι τῆς κοινωνίας ὀνόματι χρώμενοι, ὡς ἕνα μὲν υἱὸν προσκυνοῦμεν
44 τὸν λαβόντα καὶ τὸ ληφθέν, τῶν δὲ φύσεων τὴν διαφορὰν γνωρίζομεν. καὶ τὸν θεοφόρον δὲ ἄνθρωπον ὡς πολλοῖς τῶν ἁγίων πατέρων εἰρημένον οὐ παραιτούμεθα, ὧν εἷς
Bas. de sp. s. 12 ὁ μέγας Βασίλειος ἐν τῶι πρὸς Ἀμφιλόχιον περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος λόγωι τούτωι χρησάμενος τῶι ὀνόματι καὶ ἐν τῆι τοῦ πεντηκοστοῦ ἐνάτου ψαλμοῦ ἑρμηνείαι. καλοῦμεν δὲ θεοφόρον ἄνθρωπον, οὐχ ὡς μερικήν τινα θείαν χάριν δεξάμενον, ἀλλ' ὡς πᾶσαν ἡνωμένην ἔχοντα τοῦ υἱοῦ τὴν θεότητα. τοῦτο γὰρ ἑρμηνεύων ὁ μακάριος ἔλεγε Παῦλος·
Col. 2, 8. 9 βλέπετε, μή τις ἔσται ὁ συλαγωγῶν ὑμᾶς διὰ τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπάτης κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν ἀνθρώπων κατὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου καὶ οὐ κατὰ Χριστόν, ὅτι ἐν αὐτῶι κατοικεῖ πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς.

Κυρίλλου ἀπολογία κεφαλαίου ε̄

45 Κἀνταῦθα δὴ πάλιν εἰκαιομυθοῦντα δεικνύειν χαλεπὸν οὐδέν. φαμὲν γὰρ ἡμεῖς τὸ μὴ χρῆναι πρός τινος θεοφόρον ἄνθρωπον ὀνομάζεσθαι τὸν Χριστόν, ἵνα μὴ καθ' ἕνα τῶν ἁγίων νοοῖτο, θεὸν δὲ μᾶλλον ἀληθινὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον τὸν τοῦ θεοῦ λόγον· ἐπιπλήττει δὲ πάλιν οὑτοσὶ τοῖς ὀρθῶς εἰρημένοις καὶ ποικίλως τερατεύεται καὶ ψευδηγορεῖ. φησὶ γὰρ ἡμᾶς εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν παρατετράφθαι λέγειν τὸν τοῦ

12/13 adfert Timotheus arm p 65

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs, uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 κυρίλλου — ε̄ Y κυρίλλου ἀναθεματισμόσ Ymg ἀναθεματισμόσ πέμπτος VZb 2 ἄνδρα Y δὴ VZb δὲ YΣ 2/3 κατὰ ἀλήθειαν θ̄ν εἶναι V θεὸν εἶναι ὁμοῦ καὶ ανθρωπον Σ 3 ἕνα om Σ καὶ φύσει VZb κατὰ φύσιν YΛpΣ κεκοινωνηκέναι Z

5 θεοδωρήτου ἀνατροπή Ymg ἀνατροπή VZ ἀνατροπὴ θεοδωρίτου ἐπὶ τῶ πέμπτω κε(φαλαίω) b μέμψισ θεοδωρίτου [θεοδωρήτου ε R θεοδωρίτου ε̄ l] Ψ μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ 6 μὲν om VZ παραπλησίωσ ἡμῖν Ψ 7 θεόν om Y 7/8 γενέσθαι Yb 8 γράφουεν l 9 τοῖς om R ὁ θ̄σ̄ λόγοσ Y 10 ἡμῖν VZbΨΛsΣ δὴ Ycorr om. Λp αιματοσ καὶ σαρκόσ ARW αιυατοσ σαρκόσ l δὲ ZVbΨΛpsΣ δὲ καὶ Y 12 τῶι] τὸ V 13 δὲ δυο bl 14 ἁγίων om b ειρημένων l 15 περὶ om W 16 καὶ — ἑρμηνείαι om Y, locum in homilia PG 29, 460 sq. non inueni ν̄θ bl ἐννάτου V 17 δὲ om. b 18 ὁ μακάριοσ ἑρμηνεύων V 19 ἔστω A om V ἡμᾶσ bAl, corr l σοφίασ Zb 20 κόσμου τούτου W

23 κυρίλλου — ε̄ Y κυρίλλου ἀπολογία ε̄ Ymg ἀπολογια κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυριλλου πρὸσ ταῦτα b ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου ε̄ Rl] ΨΛs ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ 24 δὲ YV, corr Y δείκνυσιν R δείκνυσιν ἑαυτὸν καὶ W 25 ἕνα] εἶσ Y 25/26 νοοῖτο τῶν ἁγίων b

θεοῦ λόγον καὶ λογισμοὺς ἀνορύττει, δι' ὧν ἀποφαίνειν ἐσπούδακεν ὡς οὐκ ἂν εἴη τρεπτὸς
ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. ὃ δὲ δὴ πλειστάκις ἔφην, τοῦτο καὶ νῦν ἀναγκαίως ἐρῶ· οὐδενὸς
εἰς σάρκα τὴν ἀπὸ γῆς μεταπεποιῆσθαι λέγοντος τὴν θείαν τε καὶ ἀκήρατον τοῦ λόγου
φύσιν, ἄτρεπτον δὲ ἁπάντων ὁμολογούντων αὐτήν, παύσασθε πόνους δαπανῶντες κενοὺς
εἴς γε τὸ χρῆναι πληροφορεῖν τοὺς οὐδαμόθεν ἠπατημένους ὅτι καὶ ἄτρεπτος κατὰ φύσιν P 440
καὶ ἀναλλοίωτός ἐστιν ὁ ἐκ θεοῦ θεὸς λόγος. τίς γὰρ οὕτως ἀπόπληκτος ἢ παράφρων
ἐστίν, ὡς τὰ οὕτως αἰσχρὰ καὶ αὐτοῖς τάχα που τοῖς ἀνοήτοις ἀπόβλητα φρονεῖν ἑλέσθαι
46 καὶ λέγειν; καταπέπληγμαι δὲ ὅτι καίτοι διαβεβαιούμενος πανταχῆι θεὸν εἶναι τὸν
Ἐμμανουήλ, προφητικὸν αὐτῶι μέτρον ἐκνενεμηκὼς ἐν τούτοις εὑρίσκεται. ἄνθρωπον
γὰρ εἶναί φησι θεοφόρον αὐτόν, ἵν' ὁρῶιτο καθ' ἡμᾶς τοὺς ἔναυλον ἔχοντας διὰ τοῦ ἁγίου
πνεύματος τὸν τῶν ὅλων θεόν· κατοικεῖ γὰρ ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν καὶ ἐσμὲν ναοὶ θεοῦ PG 421
ζῶντος. ἔστιν δὲ οὐ ταυτὸν ἄνθρωπον εἰπεῖν γενέσθαι τὸν λόγον καὶ θεὸν ἐν ἀνθρώπωι Eph. 3, 16 2 Cor. 6, 16
κατοικῆσαι νομίζειν. εἰ γὰρ καί ἐστιν ἀληθὴς ἡ τοῦ μακαρίου Παύλου φωνὴ ὅτι ἐν Col. 1, 19. 2, 9
αὐτῶι ηὐδόκησε κατοικῆσαι πᾶν τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος σωματικῶς
τουτέστιν οὐ σχετικῶς, ἀλλ' οὖν ἕνα φησὶν εἶναι θεὸν τὸν πατέρα καὶ ἕνα κύριον Ἰησοῦν 1 Cor. 8, 6
Χριστόν, δι' οὗ τὰ πάντα. φαίη δ' ἄν τις καὶ ἐν ἀνθρώπωι κατοικεῖν τὸ πνεῦμα αὐτοῦ.
καὶ γοῦν γέγραπται περί τινων τοὺς δὲ κατοικοῦντας οἰκίας πηλίνας, ἐξ ὧν καὶ Iob 4, 19
αὐτοὶ ἐκ τοῦ αὐτοῦ πηλοῦ ἐσμέν· ἀλλ' οὖν εἷς νοεῖται καὶ ἔστιν κατὰ σύνθεσιν
47 ἄνθρωπος ἀπό τε σαρκὸς καὶ τῆς ἐν αὐτῆι κατοικούσης ψυχῆς νοερᾶς. τί τοίνυν δια-
κυκῶν οὐ παύεται τὸν ὀρθόν τε καὶ ἀδιάστροφον τῆς πίστεως λόγον; ποτὲ μὲν γὰρ ἕνα φησὶν
Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον, τὸν αὐτὸν θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, ποτὲ δὲ τοῖς τῶν
προφητῶν ἐνίησι μέτροις, θεοφόρον ἄνθρωπον ὀνομάζων αὐτόν. ἠγνόηκεν δὲ τάχα που
καὶ ἡμῖν αὐτοῖς ἐν ἴσωι τιθείς, εἴπερ ἐστὶν οὐ θεὸς ἀληθῶς, ναὸς δὲ μᾶλλον, ὡς ἐνοικοῦν- P 442
τος αὐτῶι τοῦ λόγου, καθὰ καὶ ἐν ἡμῖν. ἀλλ' οὐχ ὧδε ταῦτ' ἔχειν ἡ θεόπνευστος ἔφη
γραφή (γέγονε γὰρ σὰρξ ὁ λόγος καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν), ἵνα μή τις οἴηται Ioh. 1, 14
κατὰ τροπὴν καὶ μετάστασιν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς αὐτὸν μεταπεποιῆσθαι φύσιν. ὁ δὲ
γεγονὼς σὰρξ ἢ γοῦν ἄνθρωπος οὐκ ἄνθρωπος θεοφόρος ἐστίν, θεὸς δὲ μᾶλλον εἰς ἐθε-
λούσιον κένωσιν καθεὶς ἑαυτὸν καὶ ἰδίαν ποιησάμενος σάρκα τὴν ἐκ γυναικός, σάρκα δὲ
οὐκ ἄψυχον οὐδὲ ἄνουν, ἀλλ' ἔμψυχόν τε καὶ νοεράν. μεμνήμεθα δὲ καὶ ναὸν ὀνομά- Ioh 2, 19
σαντος τὸ ἴδιον σῶμα, πλὴν οὐ σχετικὴν ἐποιήσατο τὴν ἐνοίκησιν, καθὰ καὶ ἐν ἡμῖν διὰ
τοῦ πνεύματος, ἀλλ' εἷς καθ' ἕνωσιν νοεῖται Χριστὸς καὶ υἱὸς καὶ κύριος.

SCHOLIA ARETHAE: 10 τί δαί, οὐχὶ καὶ Βασιλείωι τῶι θείωι [de spir. s. 12] καὶ Γρηγορίωι τοῦτο δοκοῦν τῶι θεολόγωι ἐν τῶι πρὸς Εὐνομιανοὺς λόγωι;

19 sq. συκοφαντία καὶ τοῦτο· ποῦ γὰρ Θεοδώρητος διετείνατο δύο πρόσωπα ἐν τῶι κυρίωι Ἰησοῦ Χριστῶι πρεσβεύειν;

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWI], Λs

1 ἀνορύττει — ἀποφαίνειν ΦΛpsΣ ἀποφαίνει δι' ὧν ἀνορύττειν Ψ ἄτρεπτοσ V 2 δὴ om. V 3 τὴν[1]] τῆσ R τοῖσ l 4 φύσιν] φύσιν ὑπέχειν δεῖ τὴν ἀκοὴν Ycorr δὲ] τε Z διαπονοῦντεσ Ψ καινοὺσ R 5 γε] τε ARI *autem* Λs 5/6 ἐστὶ κατὰ φύσιν καὶ ἀναλλοίωτοσ Ψ 6 ἐκ θῦ θσ̄ YZbΣ ἐκ θῦ Λs θσ̄ VΛp τοῦ θῦ Ψ παράφοροσ Ymg 7 που om. V 8 καίτοι om. b πανταχοῦ AΛsΣ 9 προφητικῶσ V 10 τοὺς] τὸ Z ἔχοντας om. Z 11 ναὸσ b 12 εἰπεῖν ἄνον b λόγον] θν̄ λόγον RΣ 14 εὐδόκησε ZA 15 τουτέστιν οὐ σχετικῶσ ΦIΣ om ARWΛps θν̄ εἶναι Y 16 δ' om Y κατοικεῖν om. V 17 τινων uitium antiquissimum; latet ⟨ψυχῶν τῶν ἀνθρω⟩πίνων siue tale quid, cf schol Cyrill. 13 [uol. V p. 194, 10] de eodem uersu 20 φησὶν ἕνα Y 22 ἄνθρωπον om. Y 23 οὐ] ὁ l ἀληθὴσ Y 24 ἔφη ἡ θεόπνευστοσ Ψ 24/25 γραφὴ ἔφη b 25 γὰρ ΦAWΛsΣ δὲ l om. RΛp ἐσκήνωσεν om. V οἴεται b 26 καὶ μετάστασιν] ἢ μετάβασιν b αὐτὸν ΦIΛpΣ αὐτοῦ ARWΛs μεταποιεῖσθαι YZ 28 ἕνωσιν b 29 τε om. Y 31 νοεῖται om. Y χσ̄ ὁ υσ̄ Y καὶ κσ̄ ΦΛpΣ om. ΨΛs

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ϛ̄

48 Εἴ τις λέγει θεὸν ἢ δεσπότην εἶναι τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον καὶ
οὐχὶ δὴ μᾶλλον τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον, ὡς γεγονότος σαρκος τοῦ
Ioh. 1, 14 λόγου κατὰ τὰς γραφάς, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπὴ ϛ̄

Phil. 2, 7 49 Ὁ μὲν μακάριος Παῦλος τὸ ληφθὲν ὑπὸ τοῦ θεοῦ λόγου μορφὴν δούλου προσαγορεύει·
ἐπειδὴ δὲ πρὸ τῆς ἑνώσεως ἡ λῆψις, περὶ δὲ τῆς λήψεως ὁ μακάριος διαλεγόμενος Παῦλος
μορφὴν δούλου τὴν ληφθεῖσαν προσηγόρευσε φύσιν, οὐκέτι χώραν ἔχει, τῆς ἑνώσεως γενο-
P 444 μένης, τῆς δουλείας τὸ ὄνομα. εἰ γὰρ τοῖς εἰς αὐτὸν πεπιστευκόσιν ὁ ἀπόστολος γρά-
Gal. 4, 7 PG 424 φων ἔλεγεν ὥστε οὐκέτι εἶ δοῦλος, ἀλλὰ υἱός καὶ ὁ κύριος τοῖς μαθηταῖς οὐκέτι
Ioh. 15, 15 καλέσω ὑμᾶς δούλους, ἀλλὰ φίλους, πολλῶι μᾶλλον ἡ ἀπαρχὴ τῆς ἡμετέρας φύσεως,
δι' ἧς καὶ ἡμεῖς τοῦ τῆς υἱοθεσίας χαρίσματος ἠξιώθημεν, τῆς τοῦ δούλου προσηγορίας
ἀπήλλακται. θεὸν τοίνυν ὁμολογοῦμεν καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφὴν διὰ τὴν ἑνωθεῖσαν
Ies. 7, 14 αὐτῆι τοῦ θεοῦ μορφὴν καὶ πειθόμεθα τῶι προφήτηι καὶ Ἐμμανουὴλ τὸ βρέφος προσαγο-
Ies. 9, 6 ρεύοντι καὶ τὸ γεννηθὲν παιδίον μεγάλης βουλῆς ἄγγελον καὶ θαυμαστὸν σύμβουλον καὶ θεὸν
ἰσχυρὸν καὶ ἐξουσιαστὴν καὶ ἄρχοντα εἰρήνης καὶ πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος. ὅμως δὲ
ὁ αὐτὸς προφήτης καὶ μετὰ τὴν ἕνωσιν κηρύττων τοῦ ληφθέντος τὴν φύσιν, δοῦλον προσα-
Ies. 49, 3. 5. 6 γορεύει τὸν ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, οὑτωσὶ λέγων· δοῦλός μου εἶ σύ, Ἰσραήλ, καὶ
ἐν σοὶ δοξασθήσομαι καὶ πάλιν οὕτως λέγει κύριος ὁ πλάσας με ἐκ κοιλίας
δοῦλον ἑαυτῶι καὶ μετ' ὀλίγα ἰδοὺ δέδωκά σε εἰς διαθήκην γένους, εἰς φῶς
ἐθνῶν, τοῦ εἶναί σε εἰς σωτηρίαν ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς. τὸ δὲ πλασθὲν ἐν
κοιλίαι οὐχ ὁ θεὸς λόγος, ἀλλ' ἡ τοῦ δούλου μορφή. οὐ γὰρ ὁ θεὸς λόγος τραπεὶς ἐγέ-
νετο σάρξ, ἀλλ' ἀνέλαβεν σάρκα ψυχὴν ἔχουσαν νοεράν.

SCHOLIA ARETHAE: 13 sq. τί τὸ διάφορον ἐνταῦθα τῶι ἀναθεματισμῶι, συνειδεῖν [sic] οὐκ ἔχω, ὥστε μάτην ἁλίσκονται διαπληκτιζόμενοι ἀλλήλοις οἱ προκείμενοι πατέρες, ἀεὶ περὶ τὰ αὐτὰ στρεφόμενοι καὶ περὶ τῶν αὐτῶν τὰ αὐτὰ διαβεβαιούμενοι καὶ συμφωνοῦντες ⟨ὥστε⟩ οὐκ ἔχω εἰπεῖν ἀνθ' ὅτου διάφοροι καθίστανται ἀλλήλοις.

6—14 μορφὴν Timoth. arm. p. 109

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uarias in anathematismo lectiones ΨΛs quaeras in V 148

1 κυρίλλου — ϛ̄ Y ἀναθεματισμὸσ ἕκτοσ ZVb 2 θεὸν λόγον Σ 4 ἔστω om. Z

5 θεοδωρήτου ἀνατροπὴ ϛ̄ Ymg ἀνατροπὴ VZmg ἀνατροπὴ θεοδωρίτου τοῦ ἕκτου κε(φαλαίου) b μέμψισ θεοδωρίτου [θεοδωρήτου ϛ̄ R θεοδωρίτου ϛ̄ l] ΨΛs μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ 7 δὲ om. Y λήμψισ R δὲ om. VΣ λήμψεωσ R ὁ μακάριοσ διαλεγόμενοσ ZbΨΛpsTim. αὐτὸσ διαλεγόμενοσ ὁ μακάριοσ Y om. V ὁ μακάριος om. Σ 8 λημφθεῖσαν R φύσιν] ὁ αὐτὸσ φύσιν Z φύσιν δι' ὅπερ Ycorr 8/9 τῆς ἑνώσεως γενομένης om. Y 9 ὁ ἀπόστολοσ ΦAcorrRWΛs ὁ ἀπόστολοσ παῦλοσ A ὁ μακάριοσ παῦλοσ ΛpΣ Παῦλος Tim. 10/11 οὐκέτι — ὑμᾶσ VZb οὐκέτι ὑμᾶσ καλέσω ΨTim. ὑμᾶσ δὲ οὐκέτι καλέσω Y 11 πολλῶ YZbW πολλῶ δὲ R πολλῶ δὴ VAl 12 ἣν Zb οὗ V 13 ἀπηλλάγη ἂν Z ἀπηλλάγει ἂν V 14 καὶ[2] om. YΛp 14/15 προσαγορεύοντι Φl πρόσαγορευθέντι R προσαγορεύσαντι AW 15 θαυμαστὸν καὶ ΛpsΣ 16 καὶ ἐξουσιαστὴν VZbΨΛps ἐξουσιαστὴν Y om. Σ 17 λημφθέντοσ R 17/18 προσαγορεύει] κηρύττει b 18 οὑτωσὶ om. V 19 ἐν om. Z οὗτοσ l 20 ἑαυτοῦ VZb 21/22 ἐκ κοιλίασ V 23 ἔλαβε b ἔχουσα R

Κυρίλλου ἀπολογία ⟨κεφαλαίου⟩ ϛ̄

50 Τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τοῦ μονογενοῦς τὸ μυστήριον τοῖς παρ' ἡμῶν γεγονόσιν καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον συνασπιεῖ λόγοις καὶ τοῦ πρέποντος οὐκ ἠμοιρηκότας καταδείξειεν ἂν αὐτοὺς καὶ μάλα ῥαιδίως. ὁ γὰρ ὑπάρχων ἐν μορφῆι τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς μονογενὴς υἱός, ὁ κατὰ πᾶν ὁτιοῦν ἰσομέτρως ἔχων τῶι γεγεννηκότι, ὁ ἰσοκλεὴς καὶ ἐλεύθερος, μορφὴν δούλου λαβὼν κεχρημάτικεν ἀδελφὸς τοῖς ὑπὸ ζυγὰ δουλείας, τουτέστιν ἡμῖν. καὶ [P 446] γοῦν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν συντετέλεκε μὲν τοῖς δασμολογοῦσι τὸ δίδραχμον καὶ γέγονεν ὑπὸ [Gal. 5, 1 Mt. 17, 24sq.] νόμον ὡς ἄνθρωπος ὁ νομοθέτης ὡς θεός· ἐδίδασκε δὲ τοὺς ἑαυτοῦ μαθητὰς ὅτι καὶ υἱός [Gal. 4, 4] ἐστιν ἀληθῶς καὶ ἐν μορφῆι δούλου διὰ τὴν σάρκα, καίτοι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐλεύθερος ὢν ὡς ἐκ θεοῦ καὶ θεός, πλὴν ὡς ἰδίαν ἔχων τὴν τοῦ δούλου μορφὴν διὰ τὸ τῆς κενώσεως μέτρον τοῖς τῶν τελῶν πρακτῆρσιν ὑπόφορος ἦν. ὥστε κἂν εἴ τις λέγοι δοῦλον αὐτὸν ὠνομάσθαι διὰ φωνῆς τῶν ἁγίων προφητῶν, κατ' οὐδένα τρόπον σκανδαλίζεσθαι πρέπει· ἤιδεσαν γὰρ ἀποκαλύπτοντος αὐτοῖς τοῦ ἁγίου πνεύματος ὅτι γεγονὼς ἄνθρωπος ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος ἦν μὲν καὶ οὕτως ἐλεύθερος ὡς υἱός, οὐκ ἀπόβλητον δὲ τὸ τῆς εὐτεχνοῦς κενώσεως ἐποιεῖτο μέτρον, ἡμῖν τοῖς ὑπὸ ζυγὰ δουλείας συμμορφούμενος. οὕτω καὶ θεὸν ἑαυτοῦ τὸν πατέρα φησίν, καίτοι φύσει θεὸς ὑπάρχων καὶ ἐξ αὐτοῦ καὶ κατ'
51 οὐδένα τρόπον τῆς τοῦ τεκόντος ὑπεροχῆς ἡττώμενος. Νεστορίου τοίνυν ὡδὶ γεγραφότος περὶ τοῦ Χριστοῦ 'ὥστε ὁ παθὼν ἀρχιερεὺς ἐλεήμων, οὐχ ὁ ζωοποιὸς τοῦ πεπονθότος [PG 425] θεός', καὶ θεὸν τοῦ Χριστοῦ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ὀνομάσαντος, προσθέντος δὲ τούτοις 'ἦν [Loofs p. 234, 14-16] δὲ ὁ αὐτὸς καὶ βρέφος καὶ τοῦ βρέφους δεσπότης', οὐκ ἐν κόσμωι γενέσθαι τῶι δέοντι, [ibidem] μᾶλλον δὲ καὶ δυσσεβῶς ἄγαν διαβεβαιούμεθα τοὺς λόγους αὐτῶι. εἰ γὰρ θεός ἐστιν [p. 292, 3. 4] τοῦ Χριστοῦ ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, δύο που πάντως εἶεν ἂν καὶ ἀναμφιλόγως. πῶς [P 448] δ' ἂν νοοῖτο καὶ βρέφος ὁ αὐτὸς καὶ τοῦ βρέφους δεσπότης; οὐκ ἂν οὖν λέγοιτο καὶ θεὸς ἑαυτοῦ καὶ δεσπότης ὁ Ἐμμανουήλ, εἴπερ ἐστὶν ὁ αὐτὸς θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, ὡς ἐνανθρωπήσας καὶ σεσαρκωμένος ὁ τοῦ θεοῦ λόγος. ὅτι δὲ θεότης μὲν ἕτερόν τι κατὰ φύσιν ἰδίαν ἐστίν, ἕτερον δ' αὖ κατὰ φύσιν ἰδίαν ἀνθρωπότης, πῶς ἂν ἐνδοιάσειέν τις; πλὴν εἷς ἐξ ἀμφοῖν ὁ Χριστός, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος καθ' ἕνωσιν οἰκονομικήν.

18/19 cf. Exc. Eph. XI Cyrill. c. Nest. 3, 2 19/20 cf. Exc. Eph. XII 25—27 Fcyr 62 ὅτι — τις

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 κυρίλλου ἀπολογία ϛ̄ YYmg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου πρὸσ ταῦτα b ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου ϛ̄ Rl] ΨΛs 2 τὸ μυστήριον τοῦ μονογενοῦσ b πρὸσ VZ 3 ἧττον Φ ἔλαττον Ψ συνασπιεῖ ΦlΣ συνάπτειν RWΛs συναφθὲν A καὶ om. A 4 τοῦ om. W καὶ πρσ̄ ΦΛp πρσ̄ ARlΛs om. W 5 πάντα Y ἰσομερῶσ Y ὁ ΦlΣ om. ARW 6 ζυγὸν Z ζυγῷ b 7 δίδραγμον YR 8 ὡς[2]] καὶ Y δὲ om. ARW 9 ἀληθὴσ Y ἐν om. Λs 9/10 ἐλεύθερος — ἰδίαν om. R 10 καὶ om. Λs 11 πρακτῆρσιν YAR πράκτορσιν VZbl πράκτωρσιν W λέγη V 12 ὀνομάζεσθαι Zb 14 ἀπόβλητοσ l δὲ YZbΛpΣ δὲ καὶ οὕτωσ VΨΛs 15 ἐνώσεωσ V ἐποίει Y ζυγῷ Yb 16 αὐτοῦ Y καὶ[2] om. VW 17 ὡδὶ om. b 18 ἱερεὺσ l 19 θεός om. R ἐκ θῡ YZb τοῦ θῡ V θν̄ ΨΛs om. Λp 20 ὁ αὐτὸσ ΦΣ αὐτὸσ Ψ καὶ[1] om. b 21 αὐτῷ YZbΣ αὐτοῦ VΨΛs om. Λp 22 καὶ om. VZbΣ ἀναμφιλόγωσ YVb ἀναμφιβόλωσ ZΨ 23 ἂν[2] om. A 25 δὲ — μὲν] μὲν θεότησ VΛs θεότητος μὲν Fcyr 26 ἰδίωσ Y δ' αὖ [δὲ αὖ Y] YbARlΛsFcyrΣ δὲ VZW ἡ ἀνθρωπότησ Vb

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ζ̄

52 Εἴ τίς φησιν ὡς ἄνθρωπον ἐνηργῆσθαι παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου τὸν Ἰησοῦν καὶ τὴν τοῦ μονογενοῦς εὐδοξίαν περιῆφθαι ὡς ἑτέρωι παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντι, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπή

53 Εἰ θνητὴ τοῦ ἀνθρώπου ἡ φύσις, ζωὴ δὲ ὁ θεὸς λόγος καὶ ζωοποιός, ἀνέστησεν δὲ
Ioh. 2, 19 τὸν ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων λυθέντα ναὸν καὶ εἰς οὐρανοὺς ἀνήγαγεν, πῶς οὐ δεδόξασται ἡ
τοῦ δούλου μορφὴ διὰ τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς; εἰ γὰρ θνητὴ ὑπάρχουσα κατὰ φύσιν ἀθά-
νατος γέγονεν διὰ τὴν πρὸς τὸν θεὸν λόγον ἕνωσιν, ἔλαβεν ὃ μὴ εἶχεν· ὃ δὲ μὴ εἶχεν,
λαβοῦσα καὶ δοξασθεῖσα παρὰ τοῦ δεδωκότος δεδόξασται. δι' ὃ καὶ ὁ ἀπόστολος βοᾶι·
Eph. 1, 19.20 κατὰ τὴν ἐνέργειαν τοῦ κράτους τῆς ἰσχύος αὐτοῦ, ἣν ἐνήργηκεν ἐν τῶι
Χριστῶι ἐγείρας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν.

P 450

Κυρίλλου ἀπολογία κεφαλαίου ζ̄

54 Οἱ Χριστὸν ὀνομάζοντες οὐχ ἕνα τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς κοινὸν ἄνθρωπον, ἀλλ' ἐναν-
θρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον τὸν ἐκ θεοῦ φύντα λόγον τοῖς ἀκροωμένοις κατασημαί-
νουσιν, ὥστε κἂν εἴπερ τι τῶν θεοπρεπεστάτων ἐνεργῆσαι λέγοιτο διὰ τοῦ ἰδίου σώματος
ὀργανικὴν αὐτῶι πληροῦντος τὴν ὑπουργίαν, οὐδὲν ἧττον αὐτὸς ὁ τῶν δυνάμεων κύριος
ὁ ἐνεργῶν ἐστιν, οὐ τὸ ἐνεργεῖν ἑτέρωι δύνασθαι διδούς, καθάπερ ἀμέλει καὶ τοῖς μακα-
Mt. 10, 1 ρίοις ἀποστόλοις ἐξουσίαν ἐδίδου κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων, ὥστε ἐκβάλλειν
αὐτὰ καὶ θεραπεύειν πᾶσαν νόσον καὶ πᾶσαν μαλακίαν ἐν τῶι λαῶι. καὶ
Rom. 15, γοῦν ὁ θεσπέσιος Παῦλος οὐ γὰρ τολμῶ τι λέγειν, φησίν, ὧν οὐ κατειργάσατο
18. 19 δι' ἐμοῦ Χριστὸς λόγωι καὶ ἔργωι ἐν δυνάμει σημείων καὶ τεράτων ἐν
PG 428 δυνάμει πνεύματος ἁγίου. χαίροντες δὲ καὶ οἱ μακάριοι μαθηταὶ προσήιεσάν ποτε
Lc. 10, 17 λέγοντες τῶι Χριστῶι· κύριε, καὶ τὰ δαιμόνια ἡμῖν ὑποτάσσεται ἐπὶ τῶι ὀνό-
ματί σου. ἐνηργῆσθαι μὲν γὰρ διὰ Χριστοῦ ἐν πνεύματι τοὺς ἁγίους φαμὲν ὡς ἑτέ-

SCHOLIA ARETHAE: 16 εἰ ὀργανικὴν δίδως ὑπουργίαν τῶι ἀνθρωπίνωι τοῦ κυρίου, οὐδὲν δὲ ὄργανον ἄνευ τοῦ τεχνίτου τὸ ἑαυτοῦ ἐκτελέσειεν, τίς ἡ μέμψις τῶι τὰ αὐτὰ διατεινομένωι ὑμῖν; ἐρεῖς ἴσως ὅτι καθὸ μηδὲν πλέον ἔχον [ἔχων Y] τῶν ἀποστόλων δίδοται τῶι κυρίωι οὕτω προιόντι; ἀλλ' ἀγνοοῦντος ὁ λόγος τί μὲν τὸ συνυπάρχον ἀεὶ ὄργανον καὶ ἀνθυπόβλητον τῶι τεχνίτηι, τί δὲ τὸ δι' ἑτέρου καὶ ἐπικτήτου τὴν χρείαν ἀναπληροῦν. οὐδὲ γὰρ οἱ ξύλινοι φερεπόδες εἰς χορίαν [sic] παραληφθέντες ταυτόν τι τοῖς ἐγγενέσιν ποσὶν ὑποληφθεῖεν.

Φ [= YVZb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 κυρίλλου — ζ̄ YYmg ἀναθεματισμόσ ζ̄ Z ἀναθεματισμόσ ἕβδομοσ Vb   2 φησιν om. Y ἐνηργεῖσθαι Y   3 εὐδοξίαν Vb δόξαν Z ἀξίαν Y   αὐτῶ περιῆφθαι Z   γρ καὶ ὡσ ἕτερον παρ' αὐτὸν ὑπάρχοντα bmg   ἑτέρου Y   ὑπάρχοντα Y

4 θεοδωρήτου ἀνατροπή Ymg ἀνατροπή VZmg μέμψισ θεοδωρίτου ἤτοι ἀνατροπή b μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ μέμψισ θεοδωρίτου [θεοδωρήτου ζ̄ R θεοδωρίτου ἑβδόμη l] ΨΛs   5 θνητὴ] παθητὴ Σ δὲ om. V   6 λυθέντα ὑπὸ ἰουδαίων b   8 τὸν om. VZb   λόγον om. Σ   9—11 δι' ὃ — νεκρῶν om. Y   10 ἐνήργηκεν ZARl ἐνήργησεν VbW   11 τῶν νεκρῶν bW, corr. b

12 κυρίλλου — ζ̄ Y κυρίλλου ἀπολογία ζ̄ Ymg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου πρὸσ ταῦτα b ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου ζ̄ Rl] ΨΛs   13 χ̄ν̄ VRΛp χ̄ν̄ ῑν̄ YZbAWlΛs ῑν̄ χ̄ν̄ Σ   τινὰ om. YV   ὑμᾶσ Z   κοινὸν ἄ̄ν̄ο̄ν̄ bΨΛps κοινῶν ἀ̄ν̄ω̄ν̄ VZ ἀ̄ν̄ω̄ν̄ Y ἄνθρωπον Σ   15 κἂν] καὶ Y   εἴπερ] ὑπὲρ R   θεοπρεπεστέρων l   ἐνεργεῖσθαι Y ἐνηργῆσθαι l   16 τὴν om. Y   κ̄σ̄ YZbΛpsΣ χ̄σ̄ RWl κ̄σ̄ χ̄σ̄ VA   17 οὐ] ὁ V   19 πᾶσαν[1] om. Λs πᾶσαν[2] om. AW   20 τολμῶ τι] τολμῶσι A   οὐ om. Y   κατηργάσατο W   21 ὁ χ̄σ̄ b   λόγω καὶ ἔργω ΨΛpsΣ ἔργω καὶ λόγω YVZ om. b   ἐν[2]] καὶ ἐν b   23 ἐπὶ] ἐν b   24 ἐνεργεῖσθαι Yb, corr. b

ρους ὄντας παρ' αὐτόν, οὐ μὴν οὕτω· καὶ κατὰ τὸν ἴσον τρόπον καὶ αὐτὸν ἐνηργῆσθαι τὸν
Ἰησοῦν παρὰ τοῦ λόγου νοοῦμεν ἐν πνεύματι, ὡς ἕτερον ὄντα υἱὸν παρά γε τὸν ἐκ θεοῦ
μονογενῆ· ἕνα γὰρ δέδειχεν ἡ ἕνωσις καὶ τὸ διαιρεῖν εἰς δύο παραιτούμεθα. εἰ γὰρ καὶ
γέγονε σὰρξ ὁ λόγος κατὰ τὰς γραφάς, ἀλλ' ἔστιν καὶ οὕτως υἱὸς μονογενὴς καθ' ἕνωσιν Ioh. 1, 14
ἀληθῆ τὴν ὑπὲρ νοῦν καὶ λόγον. αὐτὸς τοιγαροῦν ὁ εἷς τε καὶ μόνος Χριστὸς Ἰησοῦς P 452
ὡς δι' ὀργάνου τοῦ ἰδίου σώματος ἐνήργηκεν τὰς θεοσημείας καὶ οὐκ ἐνηργῆσθαι φαμὲν
55 αὐτὸν καθ' ὁμοιότητα τῶν ἁγίων· ἀνόσιον γὰρ τοῦτο καὶ ἀπηχὲς κομιδῆι. εἰ δὲ καὶ ἤγει-
ρεν ἐκ νεκρῶν τὸ ἑαυτοῦ σῶμα, καθὸ καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιός ἐστιν, αὐτὸς ἑαυτὸν δοξάζων
ὁρᾶται, ζωοποιὸν ἀποφήνας τὴν ἑαυτοῦ φύσιν, καὶ οὐχ ἑτέρωι τινὶ παρ' ἑαυτὸν τὴν ἐπὶ
τούτωι κεχάρισται δόξαν. καὶ γοῦν ἔφασκεν πρὸς τὸν ἐν οὐρανοῖς πατέρα καὶ θεόν·
πάτερ, δόξασόν με τῆι δόξηι, ἧι εἶχον πρὸ τοῦ τὸν κόσμον εἶναι παρὰ Ioh. 17, 5
σοί, καίτοι καὶ θεός ἐστιν καὶ ἐκ θεοῦ κατὰ φύσιν καὶ τῆς δόξης κύριος. εἶτα πῶς 1 Cor. 2, 8
ὡς δόξης ἐπιδεὴς τὴν προκόσμιον αὐτοῦ δόξαν αἰτεῖ; ἐπειδὴ γὰρ γέγονεν ἄνθρωπος καὶ
διὰ τῆς ἑαυτοῦ σαρκὸς χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου, καθά φησιν ὁ μακάριος Hebr. 2, 9
Παῦλος, τῆς ἐντεῦθεν ἀδοξίας τὸν ὀνειδισμὸν παραιτούμενος προαναφωνεῖ τὴν ἀνάστασιν,
δι' ἧς ὅτι καὶ ζωὴ καὶ ζωοποιός ἐστιν ὡς θεός, εὖ μάλα διαγινώσκεται οὕτω τε πρὸς
ἡμῶν πιστεύεται. ἐδόξασε τοίνυν οὐχ ἕτερόν τινα μᾶλλον, ἀλλ' ἑαυτόν, θανάτου κρείττονα
τὸν ἑνωθέντα αὐτῶι κατὰ ἀλήθειαν ἀποφήνας ναόν· ὅτι δὲ τὸ ἑνωθὲν αὐτῶι σῶμα οὐκ
ἄψυχον οὐδὲ ἄνουν εἶναι πιστεύομεν, ἀλλ' ἔμψυχόν τε καὶ ἔννουν, πλειστάκις εἰρήκαμεν.

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς η̄

56 Εἴ τις τολμᾶι λέγειν τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῶι θεῶι
λόγωι καὶ συνδοξάζεσθαι καὶ συγχρηματίζειν θεὸν ὡς ἕτερον ἑτέρωι [τὸ γὰρ σ̄ῡν̄ ἀεὶ προ- P 454
στιθέμενον τοῦτο νοεῖν ἀναγκάσει] καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον μιᾶι προσκυνήσει τιμᾶι τὸν Ἐμμα-
νουὴλ καὶ μίαν αὐτῶι τὴν δοξολογίαν ἀνάπτει, καθὸ γέγονε σὰρξ ὁ λόγος, ἀνάθεμα ἔστω.

SCHOLIA ARETHAE: 2/3 καὶ τίς τοῦτο τῶν εὐσεβῶν κἂν ἐπ' ἐννοίαι ἔλαβεν, ὅπου γε μηδὲ Θεοδώρητος; διὸ ἀκίχητα διώκεις, τὰ μηδὲ ὄναρ ὑποτετοπημένα τῶι διωκομένωι ἐπιχειρῶν ἀναιρεῖν.

---

3 ἕνα γάρ — 5 Timoth. arm. p. 107 5/6 F^{cyr} 63 αὐτόσ — θεοσημείας

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 καὶ[1] om. Vb ἐνεργεῖσθαι Yb, corr. b ἐνηργῆσαι V 2 νοοῦμεν om. VZ ὅσοι μὲν b γρ ἐνηργῆσθαι τὸν ι̅ν̅ παρὰ τοῦ λόγου νοοῦμεν ἐν π̅ν̅ι̅ b^{mg} ὡς om. V τὸν υ̅ν̅ Y 4 ὁ λόγοσ σὰρξ Z ἔστι] ἔτι Z μονογενὴς om. Σ 5 τὴν ΦΛ^{ps}Σ om. Ψ τε om. VlF^{cyr} ι̅σ̅ χ̅σ̅ b 6 ὡς om. F^{cyr} θεοσημίασ Vb^{corr}Al ἐνεργεῖσθαι Z 7 τοῦτο ΦΛ^{ps} καὶ τοῦτο Ψ κομηδή Y 8 αὐτοῦ τὸ V ζωὴ VΨΛ^{ps}Σ ζῶν YZb 8/9 ὁρᾶται δοξάζων b 9 αὐτόν Rl 10 τοῖσ οὐρανοῖς VZ 12 ἐκ θ̅ῡ ῡσ̅ Y 13 ἑαυτοῦ ZbWl αἰτεῖ] ἐπιζητεῖ A 16 ζωὴ καὶ om. V ζῶν Z καὶ ὡσ θ̅σ̅ Y^{corr} om. W γινώσκεται b τι A 18 ὅτι om. Λp δὲ om. Y 19 ἄννουν A ἀλλ' — εἰρήκαμεν om. Λp

20 κυρίλλου — η̄ YY^{mg} ἀναθεματισμὸς η̄ Z ἀναθεματισμὸς ὄγδοοσ Vb 22 θ̅ν̅ VZbΛp θεῶι YΣ ἐν ἑτέρω VZbΣ 22/23 τὸ γὰρ — ἀναγκάσει Yb om. VZΛpΣ, cf. Solut. XII cap. [V 148] 22. apolog. adv. Orient. 62 23 δὴ om. Y τιμᾶ ZbΛpΣ τιμᾶν YV 24 αὐτοῦ b ἀνάπτει Z ἀναπέμπειν YV προσάπτει b καθὰ V

Θεοδωρήτου ἀνατροπή

57 Μίαν μέν, ὡς πολλάκις ἔφην, τὴν δοξολογίαν προσφέρομεν τῶι δεσπότηι Χριστῶι καὶ τὸν αὐτὸν θεὸν ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον ὁμολογοῦμεν, τοῦτο γὰρ ἡμᾶς ὁ τῆς ἑνώσεως ἐδίδαξε λόγος· τῶν δὲ φύσεων τὰς ἰδιότητας οὐ παραιτησόμεθα λέγειν. οὔτε γὰρ ὁ
PG 429 θεὸς λόγος τὴν εἰς σάρκα τροπὴν ἐδέξατο οὔτε πάλιν ὁ ἄνθρωπος ἀπώλεσε μὲν ὃ ἦν, εἰς δὲ τὴν τοῦ θεοῦ φύσιν μετεβλήθη. οὐκοῦν ἑκατέρας φύσεως τὰ ἴδια λέγοντες τὸν δεσπότην προσκυνοῦμεν Χριστόν.

Κυρίλλου ἀπολογία η̄

58 Ἡμεῖς δέ, ὦ τάν, τὰ ἀμείνω τε καὶ ἀληθέστερα φρονεῖν εἰωθότες καὶ ἰσχνοτέρων ἐννοιῶν ἁπτόμενοι πρὸς τὴν τοῦ μυστηρίου διασάφησίν τε καὶ εἴδησιν ἀκριβῆ καὶ κατά γε τὸ τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν δοκοῦν καὶ ταῖς τῶν ἁγίων πατέρων ἐπιεικείαις, οὐκ ἄνθρωπον ἀνειλῆφθαι φαμὲν παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου συνῆφθαί τε κατὰ σχέσιν αὐτῶι τὴν θύραθεν ἐπινουμένην, ἄνθρωπον δὲ μᾶλλον αὐτὸν γενέσθαι διοριζόμεθα ταύτης τε ἕνεκα τῆς αἰτίας τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων ἐξεστηκέναι φαμὲν τοὺς τολμῶντας λέγειν τὸν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον χρῆναί τε διαβεβαιουμένους αὐτὸν ὡς ἕτερον ἑτέρωι συμπροσκυνεῖσθαι δεῖν τῶι
P 456 υἱῶι τοῦ θεοῦ. εἰ γάρ ἐστιν ὁ αὐτὸς θεός τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος, προσκυνεῖται μᾶλλον ὡς εἷς προσκυνήσει μιαῖ καὶ οὐχὶ συμπροσκυνεῖται καὶ συγχρηματίζει θεός, ἵνα μὴ ἄνθρωπος ἁπλῶς κοινός τε καὶ καθ' ἡμᾶς ὁ Ἐμμανουὴλ εἶναι πιστεύηται, θείας δόξης μετεσχηκὼς κατὰ χάριν, ὁμολογῆται δὲ μᾶλλον θεὸς ἐν σαρκὶ δι' ἡμᾶς ἤτοι κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος γεγονώς, οὐ μεταστάσει φύσεως τῆι κατ' ἀλλοίωσιν καὶ τροπήν, ἀλλ' ἑνώσεως οἰκονομίαι.

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς θ̄

59 Εἴ τίς φησι τὸν ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν δεδοξάσθαι παρὰ τοῦ πνεύματος ὡς ἀλλοτρίαι δυνάμει τῆι δι' αὐτοῦ χρώμενον καὶ παρ' αὐτοῦ λαβόντα τὸ ἐνεργεῖν δύνασθαι

SCHOLIA ARETHAE: 1—7 οὐ κατὰ σκοποῦ οὗτοι βάλλοντες οἱ λόγοι. ὁ μὲν γὰρ δυάδα προσώπων ἐκκλίνειν φησίν, οὐδὲ [leg. ὁ δὲ] ἐπὶ φύσεων ἑνώσει τὴν ἔκκλισιν ἀκούει, ἐκεῖνο μεμφόμενος, οὗ μηδεμία διαστολὴ γέγονε.

12 καὶ τοῦτο περιεργότερον καὶ σοφιστικὸν καὶ κατὰ τὸ ἐν Ἰὼβ [11, 12] βροτὸς δ' ἄλλως ἐπινήχεται λόγοις. ποῦ γὰρ Θεοδωρήτωι λόγος σχετικῆς ἑνώσεως ἐφ' ἧι βρενθύεσθαι οὐδαμῶς κατηκενει [sic Y, καθῆκέ σοι?]

1—3 Timoth. arm. p. 70; 6/7 p. 65

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs; uariam in anathematismo lectionem ΨΛs quaeras in V 148

1 θεοδωρήτου ἀνατροπή Ymg ἀνατροπή VZ μέμψις θεοδωρίτου [θεοδωρήτου η̄ R θεοδωρίτοῦ η̄ l] ΨbΛs μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ 2 μὲν om. W ἀναφέρομεν Y 3 αὐτοῦ R θν̄ ὁμοῦ VZAWl θν̄ τὲ ὁμοῦ b θν̄ ὁμοῦ τε R ὁμοῦ θν̄ YTim. ὁμοῦ Σ ὁ τῆς ἑνώσεωσ ἡμᾶσ Y 5 οὐδὲ Ψ μὲν om. Y 6 τὴν om. Y μετεβλήθη φύσιν Y 6/7 προσκυνοῦμεν τὸν δεσπότην χν̄ b

8 κυρίλλου ἀπολογία η̄ YYmg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου b ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου η̄ Rl] ΨΛs 9 δέ om. Y μὲν Σ τὰν ZV τᾶν YbRWl ταν A οἱ τὰ VZb τε om. Y ἀληθέστατα V εἰωθότεσ φρονεῖν Y ἰσχυροτέρων b 10 καὶ[2] om. bAΛpΣ 12 ἀνηλῆφθαι YZ τε καὶ κατὰ V τε καὶ l 13 τε om. lΛp ἕνεκεν Y 15 τε ΦΑΛsΣ δὲ RWl ὡς om. Y 16 εἰ] εἰσ W τε om. Ψ 17 καὶ[1] om. VZ 18 κοινόσ VbARlΛpsΣ κοινῶσ ZW om. Y εἶναι πιστεύηται om. V εἶναι om. b, corr. b θείασ τε VZb, τε del. b 19 ὁμολογεῖται YVΛps μᾶλλον om. b

22 κυρίλλου — θ̄ YYmg ἀναθεματισμόσ θ̄ [ἔννατοσ V] VZb 23 φησι om. Y δεδοξάσθαι Vb δεδοξάσθαι λέγει Z δεδοξάσθαι λέγοι Y

κατὰ πνευμάτων ἀκαθάρτων καὶ τὸ πληροῦν εἰς ἀνθρώπους τὰς θεοσημείας, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ἴδιον αὐτοῦ τὸ πνεῦμά φησι, δι' οὗ καὶ ἐνήργηκε τὰς θεοσημείας, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπὴ θ̄

60 Ἐνταῦθα σαφῶς οὐ τοὺς νῦν εὐσεβοῦντας μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς πάλαι γεγενημένους κήρυκας τῆς ἀληθείας καὶ αὐτοὺς τοὺς τῶν θείων εὐαγγελίων συγγραφέας καὶ τὸν τῶν ἱερῶν ἀποστόλων χορὸν καὶ πρὸς τούτοις Γαβριὴλ τὸν ἀρχάγγελον ἀναθεματίζειν ἐτόλμησεν.
τὸν γὰρ κατὰ σάρκα Χριστὸν ἐκ πνεύματος ἁγίου γεγεννῆσθαι πρῶτος ἐκεῖνος καὶ πρὸ
τῆς συλλήψεως ἐκήρυξεν καὶ μετὰ τὴν σύλληψιν τὸν Ἰωσὴφ ἐδίδαξεν, πρὸς μὲν τὴν Μα- P 458
ρίαν ἐρωτῶσαν πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; λέγων πνεῦμα Lc. 1, 34. 35
ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· δι' ὃ καὶ
τὸ γεννώμενον ἅγιον κληθήσεται υἱὸς θεοῦ· πρὸς δὲ τὸν Ἰωσὴφ μὴ φοβηθῆις Mt. 1, 20
παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῆι γεννηθὲν ἐκ πνεύ-
ματός ἐστιν ἁγίου. καὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μνηστευθείσης δέ, φησί, τῆς μη- PG 432
τρὸς αὐτοῦ Μαρίας τῶι Ἰωσήφ, εὑρέθη ἐν γαστρὶ ἔχουσα ἐκ πνεύματος Mt. 1, 18
ἁγίου. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν τῶν Ἰουδαίων καὶ λαβὼν Lc. 4, 16-18
τὸν προφήτην Ἡσαίαν καὶ ἀναγνοὺς τὸ χωρίον ἐν ὧι λέγει πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ,
οὗ εἵνεκεν ἔχρισέν με καὶ τὰ ἑξῆς, ἐπήγαγεν· σήμερον ἐπληρώθη ἡ γραφὴ Lc. 4, 21
αὕτη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν. τοῦτο δὲ καὶ ὁ μακάριος Πέτρος πρὸς Ἰουδαίους δια-
λεγόμενος ἔφη· Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ Ναζαρέτ, ὃν ἔχρισεν ὁ θεὸς τῶι πνεύματι Act. 10, 38
τῶι ἁγίωι. καὶ Ἡσαίας δὲ πρὸ πολλῶν γενεῶν τοιαῦτα προεθέσπισεν· ἐξελεύσεται Ies. 11, 1-3
ῥάβδος ἐκ τῆς ῥίζης Ἰεσσαὶ καὶ ἄνθος ἐκ τῆς ῥίζης ἀναβήσεται καὶ ἐπαναπαύσεται ἐπ' αὐτὸν πνεῦμα τοῦ θεοῦ, πνεῦμα σοφίας καὶ συνέσεως, πνεῦμα βουλῆς καὶ ἰσχύος, πνεῦμα γνώσεως καὶ εὐσεβείας· πνεῦμα φόβου
θεοῦ ἐμπλήσει αὐτόν. καὶ πάλιν· ἰδοὺ ὁ παῖς μου, ὃν ἠιρετισάμην, ὁ Ies. 42, 1
ἀγαπητός μου, εἰς ὃν εὐδόκησεν ἡ ψυχή μου, θήσω τὸ πνεῦμά μου ἐπ' αὐτόν· κρίσιν τοῖς ἔθνεσιν ἐξοίσει. ταύτην δὲ τὴν μαρτυρίαν καὶ ὁ εὐαγγε-
λιστὴς ἐν τοῖς οἰκείοις συγγράμμασιν τέθεικεν, καὶ αὐτὸς δὲ ὁ κύριος ἐν τοῖς εὐαγγελίοις Mt 3, 17
πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔφη· εἰ δὲ ἐν πνεύματι θεοῦ ἐγὼ ἐκβάλλω τὰ δαιμόνια, Mt. 12, 28
ἔφθασεν ἐφ' ὑμᾶς ἄρα ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ. καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ ἀποστείλας Ioh. 1, 33
με, φησίν, βαπτίζειν ἐν ὕδατι, αὐτός μοι εἶπεν· ἐφ' ὃν ἂν ἴδηις τὸ πνεῦμα καταβαῖνον καὶ μένον ἐπ' αὐτόν, αὐτός ἐστιν ὁ βαπτίζων ἐν πνεύματι

7/8 adfert Cyrillus infra 65

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 πνων VZbΛp πάντων τῶν Y εἰς ἀνθρώπουσ om. bΛp θεοσημίασ Vb 2 ἴδιον om. Y φασὶ Y ἐνήργηκε Zb ἐνηργηκέναι Y ἐνήργησε V θεοσημίασ Vb

3 θεοδωρήτου — θ̄ Ymg ἀνατροπή VZ μέμψισ θεοδωρίτου AWbΛs μέμψισ θεωδωρήτου [θεοδωρίτου l] θ̄ Rl μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ 4 μόνον om. Y 5 τοὺσ om. Z τὸν om. V 6 ἀρχιστράτηγον l ἀναθεματίσαι τετόλμηκεν Y 7 τὸν ΦΣ τὸ Ψ κατὰ σάρκα χν VZbARWΛpsΣ σρα χν κατὰ σάρκα Y κατὰ σάρκα τὸν σρα χν l γεγενῆσθαι bAWlΛpΣ, corr. Wl 8 συλλήμψεωσ R ἐδίδαξε, superscr. κήρυ V 8/9 μαριάμ Ψ 9 ἐρωτήσασαν Y om. W μοι om. Y λέγει b 11 ἅγιον om. W φοβηθεὶσ YV 13 ἁγίου ἐστί Z δὲ VZbΨΛpΣ om. YΛs φησί om. V 15 ἐλθὼν b 17 προφητεία V γρ γραφή Vmg ἡ γραφὴ om. b 18 δέ om. VZ πρὸσ ἰουδαίουσ VZb ἰουδαίοισ Y πρὸσ τοὺσ ἰουδαίουσ Ψ 20 δὲ ὁ R τοιάδε A 24 ἠρέτισα b 25 ηὐδόκησεν RW 26 κρίσιν VZΨΛsΣ καὶ κρίσιν YbΛp 27 οἰκείοισ YZb ἰκείοισ, κεί ex corr., V ἰδίοισ Ψ 28 ἐγὼ om. V 29 ἐφ' ὑμᾶς ἄρα VZbΨΛs ἆρα [ἄρα Ycorr] ἐφ' ὑμᾶσ YΛp τοῦ θεοῦ] τῶν ουνων Z 30 οὗτοσ b εἶπεν] ἔφη W 31 οὗτόσ Vb

61 ἁγίωι. οὐ τοίνυν προφήτας μόνους καὶ ἀποστόλους οὐδὲ Γαβριὴλ τὸν ἀρχάγγελον
ἀνεθεμάτισε μόνον ὁ ἀκριβὴς τῶν θείων δογμάτων ἐξεταστής, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸν τὸν
σωτῆρα τῶν ὅλων τὴν βλασφημίαν ἐξέτεινεν. ἐδείξαμεν γὰρ καὶ αὐτὸν τὸν κύριον νῦν
P 460 μὲν τοῖς Ἰουδαίοις μετὰ τὴν ἀνάγνωσιν τοῦ πνεῦμα κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν
Lc. 4, 18. 21 ἔχρισέν με, φήσαντα σήμερον ἡ γραφὴ αὕτη ἐπληρώθη ἐν τοῖς ὠσὶν ὑμῶν·
Mt. 12, 24. 28 νῦν δὲ πρὸς τοὺς εἰπόντας ἐν ΒεελΖεβοὺλ αὐτὸν ἐκβάλλειν τὰ δαιμόνια εἰρηκότα ἐν πνεύ-
62 ματι θεοῦ ἐκβάλλειν τοὺς δαίμονας. διαπλασθῆναι δὲ ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματος καὶ
χρισθῆναι οὐ τὸν θεὸν λόγον φαμὲν τὸν τῶι πνεύματι ὁμοούσιον καὶ συναίδιον, ἀλλὰ τὴν
ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ὑπ' αὐτοῦ ληφθεῖσαν ἀνθρωπείαν φύσιν. ἴδιον δὲ τὸ πνεῦμα
τοῦ υἱοῦ, εἰ μὲν ὡς ὁμοφυὲς καὶ ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον ἔφη, συνομολογήσομεν καὶ ὡς
εὐσεβῆ δεξόμεθα τὴν φωνήν· εἰ δὲ ὡς ἐξ υἱοῦ ἢ δι' υἱοῦ τὴν ὕπαρξιν ἔχον, ὡς βλάσφημον
Ioh. 15, 26 τοῦτο καὶ ὡς δυσσεβὲς ἀπορρίψομεν. πιστεύομεν γὰρ τῶι κυρίωι λέγοντι τὸ πνεῦμα,
ὃ ἐκ τοῦ πατρὸς ἐκπορεύεται, καὶ τῶι θειοτάτωι δὲ Παύλωι ὁμοίως φάσκοντι·
1 Cor. 2, 12 ἡμεῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ
πατρός.

PG 433

Κυρίλλου ἀπολογία $\bar{\theta}$

63 Φθάσας ἔφην ὅτι τοῖς Νεστορίου βατταρισμοῖς ἢ γοῦν δυσφημίαις καὶ τοῖς ἄγαν
ἀτημελῶς εἰρημένοις ἡ τῶν κεφαλαίων μάχεται δύναμις. ἐκείνου γὰρ λέγοντος περὶ τοῦ
Loofs p. 294, ἁγίου πνεύματος 'τοῦτο δὴ τὸ τηλικαύτην τῶι Χριστῶι χαρισάμενον δόξαν, τὸ δαίμοσιν
4. 5. 293, 17. 18. 294, 2. 3 αὐτὸν φοβερὸν ἐργασάμενον, τὸ τὴν ἀνάληψιν αὐτῶι τὴν εἰς οὐρανοὺς χαρισάμενον' καὶ
ὡς περί τινος τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου κοινοῦ τὰ τοιάδε πεφλυαρηκότος, γέγονεν ἀναγκαίως
ὁ ἀναθεματισμός, οὐ κατά γε τῶν λεγόντων δεδοξάσθαι παρὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος τὸν
Ἰησοῦν, τουτέστιν ἐνανθρωπήσαντα τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, κατ' ἐκείνων δὲ μᾶλλον οἵ καὶ
P 462 64 ἀναίδην αὐτὸν ὡς ἀλλοτρίαι δυνάμει τῆι διὰ τοῦ πνεύματος κεχρῆσθαί φασι. μεμνήμεθα
Ioh. 16, 14 γὰρ δὴ εἰπόντος σαφῶς περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐκεῖνος ἐμὲ δοξάσει ἴσμεν τε πρὸς
τούτωι τῆι τοῦ ἁγίου πνεύματος ἐνεργείαι τὰς πονηράς τε καὶ ἀκαθάρτους δυνάμεις συντρί-
βοντα· ἀλλ' οὐχ οὕτω φαμὲν αὐτὸν καθάπερ ἀμέλει καὶ τῶν ἁγίων ἕκαστον ὡς ἀλλοτρίαι
δυνάμει κεχρῆσθαι τῆι διὰ τοῦ πνεύματος. ἦν γὰρ καὶ ἔστιν αὐτοῦ τὸ πνεῦμα, καθάπερ
ἀμέλει καὶ τοῦ πατρός. καὶ τοῦτο ἡμῖν εὖ μάλα σαφηνιεῖ γεγραφὼς ὁ θεσπέσιος Παῦλος·
Rom. 8, 8. 9 οἱ δὲ ἐν σαρκὶ ὄντες θεῶι ἀρέσαι οὐ δύνανται· ὑμεῖς δὲ οὐκ ἐστὲ ἐν

19—21 cf. Cyrill. adu. Nestor. 4, 3

Φ [= YZVb], Λ^{p}Σ, Ψ [= ARWl], Λ^{s}

1 τοίνυν ΦlΛ^{ps}Σ γὰρ ARW μόνον Y καὶ] οὐδὲ b 2 δογμάτων om. Y 4 ἀνάγωσιν Y τοῦ] τῶν προφητικῶν τοῦ b 5 σήμερον φήσαντα b πεπλήρωται l 6 ἐκβάλλειν VZbΨΛ^{ps}Σ ἐλαύνεσθαι Y 7/8 καὶ χρισθῆναι ὑπὸ τοῦ ἁγίου πνεύματοσ b 8 $\overline{πνι}$ VZWΛ^{ps}Σ $\overline{πρι}$ YbARl 9 ὑπ' αὐτοῦ om. Σ αὐτοῦ VZbΨΛ^{ps} τοῦ $\overline{θυ}$ Y 10 συνομολογίσωμεν R 11 δεξώμεθα R ὡς^{2} om. Λ^{s} 12 τοῦτον R om. Y ὡς om YbΛ^{p} 13 δὲ om. b 14/15 τοῦ $\overline{πρσ}$ VZbΛ^{p}Σ τοῦ $\overline{θυ}$ YRWl $\overline{θυ}$ A *deo* Λ^{s}

16 κυρίλλου ἀπολογία $\bar{\theta}$ YY^{mg} ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου b ἀπολογία ὀρθοδόξου Λ^{p}Σ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου $\bar{\theta}$ Rl] ΨΛ^{s} 17 βατταρίσμασιν Y βαρβαρισμοῖσ Z 19 δὴ τῶ — χαρισαμένω l τῶ $\overline{χω}$ VZbΨΛ^{ps}Σ αὐτῶ Y 20 τὴν^{2} om. R $\overline{ουνον}$ Y καὶ om. Λ^{s} 21 ὡς περί] ὡσπερεὶ V τοῦ b τοιαῦτα Y ἀναγκαίωσ VARWΛ^{p}Σ ἀναγκαῖοσ YZlΛ^{s} ἀναγκαῖοσ καὶ b 22 λεγόντων VZbΨΛ^{ps}Σ λεγομένων Y 24 ἀναίδην YVZΛ^{ps}Σ ἀνέδην bΨ κεχρίσθαι WΛ^{s} 25 γὰρ δὴ εἰπόντοσ WΛ^{ps}Σ γὰρ διειπόντοσ ARl δὲ δὴ εἰπόντοσ VZ δὴ εἰπόντοσ b δὲ εἰπόντοσ Y τε VZARl δὲ YbΣ om. WΛ^{ps} 26 τούτω VZbAWΣ τοῦτο Rl τούτοισ YΛ^{s} 27 καὶ om. YΛ^{s} 28 κεχρίσθαι W τῆι om. W τοῦ ἁγίου Y 28/29 ἦν γὰρ — πατρός om. b 28 ἔστιν om. Y

σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ πνεῦμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν. εἰ δέ τις
πνεῦμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔστιν αὐτοῦ. ἐκπορεύεται μὲν γὰρ ἐκ
τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον κατὰ τὴν τοῦ σωτῆρος φωνήν, ἀλλ' οὐκ ἀλλό- Ioh. 15, 26
τριόν ἐστιν τοῦ υἱοῦ· πάντα γὰρ ἔχει μετὰ τοῦ πατρός. καὶ τοῦτο αὐτὸς ἐδίδαξεν
εἰπὼν περὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος· πάντα ὅσα ἔχει ὁ πατήρ, ἐμά ἐστιν· διὰ τοῦτο Ioh. 16, 15
εἶπον ὑμῖν ὅτι ἐκ τοῦ ἐμοῦ λήψεται καὶ ἀναγγελεῖ ὑμῖν. οὐκοῦν ἐδόξασεν
μὲν τὸν Ἰησοῦν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐνεργοῦν τὰ παράδοξα, πλὴν ὡς πνεῦμα αὐτοῦ καὶ
οὐκ ἀλλοτρία δύναμις καὶ κρείττων αὐτοῦ, καθὸ νοεῖται θεός. οὐ δεδυσφημήκαμεν
τοίνυν εἰς ἁγίους ἀγγέλους οὔτε μὴν εἰς προφήτας, καθὰ τετόλμηκεν εἰπεῖν ὁ μόνον εἰδὼς
65 τὸ κατηγορεῖν· ἐπειδὴ δέ ἐστιν σκοπὸς αὐτῶι τε καὶ τοῖς κατ' αὐτὸν τὸ διαιρεῖν εἰς
δύο Χριστοὺς τὸν ἕνα καὶ τὸν μὲν δοξαζόμενόν τε καὶ ἐνεργούμενον, τὸν δὲ δοξάζοντά τε
καὶ ἐνεργοῦντα λέγειν, κατασκώπτουσιν ἀσυνέτως πάντα λόγον εὐσεβῆ καὶ τῆς τοιαύτης P 464
αὐτοὺς ἀφιστῶντα κακοδοξίας. καὶ γοῦν περὶ τοῦ μακαρίου Γαβριὴλ τὸν λόγον ποιού-
μενος ὁ φιλαίτιος οὑτοσὶ 'τὸν γὰρ κατὰ σάρκα', φησίν, 'Χριστὸν ἐκ πνεύματος ἁγίου γε- p. 133, 7. 8
γεννῆσθαι πρῶτος ἐκεῖνος καὶ πρὸ τῆς διαπλάσεως ἐκήρυξεν'. ἕτερος οὖν ἄρα ἐστὶν
Χριστὸς ὁ κατὰ σάρκα καὶ ἕτερος ἰδικῶς Χριστὸς δὴ πάλιν ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος. PG 436
ποῦ τοιγαροῦν ἡ ἕνωσις καὶ τί τὸ ἐντεῦθεν ὄφελος, εἰ δύο Χριστοὶ καὶ ἰδικῶς ἀνὰ μέρος
ἑκάτερος νοεῖται καὶ λέγεται; οὐκοῦν κἂν τὸ τῆς εὐσεβείας προσωπεῖον ἑαυτοῖς περι-
πλάττοντες ἕνα λέγωσι Χριστόν, δύο φρονοῦντες κατὰ ἀλήθειαν, ἀκουέτωσαν πρὸς ἡμῶν·
ἕως πότε χωλανεῖτε ἐπ' ἀμφοτέραις ταῖς ἰγνύαις ὑμῶν; ὀρθοποδεῖν γὰρ 3 Reg. 18, 21
ἄμεινον πίστιν ἔχοντας τὴν ἀβέβηλον καὶ ἐρηρεισμένην καὶ οὐκ ἀσυνέτοις σκάζουσαν
λογισμοῖς.

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ῑ

66 Ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν γεγενῆσθαι Χριστὸν ἡ θεία λέγει γραφὴ Hebr. 3, 1
προσκεκομικέναι τε ὑπὲρ ἡμῶν ἑαυτὸν εἰς ὀσμὴν εὐωδίας τῶι θεῶι καὶ πατρί. εἴ τις Eph. 5, 2

SCHOLIA ARETHAE: 10 οὐ μὰ τὸν κύριον τῆς δόξης ἔργον ποιούμενος τὸ κατηγορεῖν, εἰ μὴ καὶ ἐναλήθως καθικνούμενος τῶν προτεθέντων λόγων.

10 sq. καὶ τοῦτο συκοφαντία· ποῦ γὰρ καὶ πόθεν ἐστὶ δεῖξαι τοῦτο;

15 εἰ τὸ κατὰ σάρκα μέμφῃ, μεμπτέος σοι καὶ Πέτρος ὁ ἀπόστολος πρῶτος τοῦτο εἰσηγησάμενος ἐν οἷς δημηγορῶν φησι πρὸς Ἰουδαίους περὶ τοῦ Δαυὶδ λέγοντος περὶ Χριστοῦ· προφήτης οὖν ὑπάρχων καὶ εἰδὼς ὅτι ὅρκωι ὅμοσεν [sic] αὐτῶι ὁ θεὸς ἐκ τῆς ὀσφύος αὐτοῦ τὸ κατὰ σάρκα ἀναστήσειν τὸν Χριστόν [Act. 2, 30].

18 sq. ἀπροσπαθῶς καὶ φιλαλήθως ἐρεῖν οὗτοι, κενοδοξίαι κατακρατούμενοι καὶ τὸ [leg. τῶι] τίς τῶι ὀλεθρίωι ταινιωθείη αὐτῆς κράτει, οὐκ ἔγνωσαν οὐδὲ συνῆκαν ὡς τὰ αὐτὰ περὶ τῶν αὐτῶν ὁμογλώσσως διεξιῶντες [sic] κακεντρεχείαι δόξης κενῆς διάφωνα δεικνύειν ἀπηυθαδίσαντο.

Φ [= YZVb], $Λ^{p}$Σ, Ψ [= ARWl], $Λ^{s}$; uariam in anathematismo lectionem Ψ$Λ^{s}$ quaeras in V 148

2 μὲν om. YW   γὰρ ὡς V   6 λήψεται Φ$Λ^{ps}$ λαμβάνει Ψ   7 ἐνεργοῦν τὰ] ἐνεργοῦντα l$Λ^{ps}$ 8 κρεῖττον Z   οὐκ ἐδυσφημήσαμεν VZ   9 τοὺσ ἁγίουσ Z om. Σ   καθὸ ARW μονοείδῶσ R   10 ἐπεὶ V   ἔτι ἐστὶν $Λ^{p}$ τίσ σκοπὸς b   τοῖς] τῶν Z   11 τε[1] om b   12 ἀσυνέτωσ VZbΨ$Λ^{ps}$Σ ἀσεβῶσ Y   13 αὐτοὺς om. l   ἀφιστῶντος V ἐφιστῶνται $Λ^{s}$ ut uidetur   14 οὑτωσί Y   τὸν ΦlΣ καὶ ARW   γὰρ om. b   χσ̄ AR, corr. A   14/15 γεγενῆσθαι ZbA$Λ^{p}$Σ, corr. b   15 ἄρα [ἆρα VR cf. $Λ^{p}$] ἐστὶ VZbΨ ἔστιν ἄρα YΣ   16 ὁ χσ̄ ὁ bA, corr. b   λόγος om. Σ   17 καὶ ἰδικῶς ΦARW$Λ^{s}$ ἰδικῶς καὶ lΣ; aut haec coniectura recipienda est aut ἀνὰ μέρος delendum   17/18 ἑκάτερος ἀνὰ μέρος W ἀνὰ μέροσ b   18 νοεῖτο R   κἂν] καὶ Z   18/19 περιπλάττονται ἵνα Z^{corr}; fuit, ni fallor, περιπλάττοντεσ sine ἕνα   19 λέγωσι χν̄ ZbAl λέγουσι χν̄ YRW$Λ^{s}$ χν̄ λέγωσι V   δύο] οὐ b   παρ' VZ   20 ταῖς om. ARW   21 ἐρειρισμένην YZ ἐρηρισμένην R

23 κυρίλλου — ῑ YY^{mg} ἀναθεματισμὸσ ῑ [δέκατοσ Vb] VZb   24 τὸν χν̄ b   γραφὴ λέγει Z
25 προσκεκομικέναι τὲ YVZbΣ προσκεκόμικε δὲ $Λ^{p}$ cf. Solut XII cap. 26 apol. adu. Orient. 80 ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν Y

τοίνυν ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον ἡμῶν γεγενῆσθαι λέγει οὐκ αὐτὸν τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, ὅτε
γέγονε σὰρξ καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἕτερον παρ' αὐτὸν ἰδικῶς ἄνθρωπον ἐκ
P 466 γυναικός, ἢ εἴ τις λέγει καὶ ὑπὲρ ἑαυτοῦ προσενεγκεῖν αὐτὸν τὴν προσφορὰν καὶ οὐχὶ
δὴ μᾶλλον ὑπὲρ μόνων ἡμῶν (οὐ γὰρ ἂν ἐδεήθη προσφορᾶς ὁ μὴ εἰδὼς ἁμαρτίαν), ἀνά-
θεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπή

67 Οὐκ εἰς σαρκὸς φύσιν ἡ ἄτρεπτος ἐτράπη φύσις, ἀλλ' ἀνθρωπείαν ἀνέλαβε φύσιν
καὶ ταύτην ὑπὲρ τοὺς κοινοὺς ἀρχιερέας κατέστησεν, ὡς ὁ μακάριος Παῦλος διδάσκει λέ-
Hebr. 5, 1-3 γων· πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανόμενος ὑπὲρ ἀνθρώπων
καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρηι δῶρά τε καὶ θυσίας ὑπὲρ
ἁμαρτιῶν μετριοπαθεῖν δυνάμενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ
καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθένειαν καὶ δι' αὐτὴν ὀφείλει καθὼς περὶ τοῦ
λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυτοῦ προσφέρειν περὶ ἁμαρτιῶν. καὶ μετ' ὀλίγον
Hebr. 5, 4-5 τοῦτο ἑρμηνεύων φησίν· καθάπερ καὶ Ἀαρών, οὕτως καὶ ὁ Χριστός. εἶτα
Hebr. 5, 7-10 δεικνὺς τὴν τῆς ἀναληφθείσης φύσεως ἀσθένειάν φησιν· ὃς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς
σαρκὸς αὐτοῦ δεήσεις τε καὶ ἱκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σώιζειν
αὐτὸν ἐκ θανάτου μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων προσενέγκας καὶ
εἰσακουσθεὶς ἀπὸ τῆς εὐλαβείας, καίπερ ὢν υἱός, ἔμαθεν ἀφ' ὧν ἔπαθεν,
τὴν ὑπακοὴν καὶ τελειωθεὶς ἐγένετο πᾶσιν τοῖς ὑπακούουσιν αὐτῶι αἴτιος
σωτηρίας αἰωνίου, προσαγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχιερεὺς κατὰ τὴν
τάξιν Μελχισεδέκ.

68 Τίς τοίνυν ὁ πόνοις ἀρετῆς τελειωθεὶς καὶ μὴ φύσει τέλειος ὑπάρχων; τίς ὁ πείραι
μαθὼν τὴν ὑπακοὴν καὶ ταύτην ἀγνοῶν πρὸ τῆς πείρας; τίς ὁ εὐλαβείαι συμβιώσας καὶ
μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων τὰς ἱκετείας προσενεγκὼν καὶ σώιζειν ἑαυτὸν οὐ δυ-
νάμενος, ἀλλὰ τὸν δυνάμενον σώιζειν παρακαλῶν καὶ τοῦ θανάτου τὴν ἀπαλλαγὴν αἰτῶν;
οὐχ ὁ θεὸς λόγος ὁ ἀθάνατος ὁ ἀπαθὴς ὁ ἀσώματος, οὗ ἡ μνήμη κατὰ τὸν προφήτην
Ies. 25, 8 εὐφροσύνη καὶ δακρύων ἀπαλλαγή (αὐτὸς γὰρ ἀφεῖλε πᾶν δάκρυον ἀπὸ παντὸς
PG 437 Ps. 76, 4 προσώπου, καὶ πάλιν ὁ προφήτης ἐμνήσθην, φησί, τοῦ θεοῦ καὶ εὐφράνθην),
Sus. 42 P 468 ὁ στεφανῶν τοὺς εὐλαβείαι συζῶντας, ὁ πάντα γινώσκων πρὶν γενέσεως αὐτῶν, ὁ πάντα
ἔχων τὰ τοῦ πατρὸς καὶ εἰκὼν ὑπάρχων ἀπαράλλακτος τοῦ γεννήσαντος, ὁ ἐν ἑαυτῶι

7/8 adfert Tim. arm. p. 65; 14 — p. 137, 11 p. 100; 22 — p. 137, 2 κράτος [ualde abbreuiata] p. 137 7—13. 22—25 adfert Cyrillus infra 78. 81   22—26. p. 137, 1—6 adferuntur in Concilii quinti coll. V [L V 504 = M VIII 291]

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 καὶ ἀπόστολον ἡμῶν γεγενῆσθαι λέγει VZb φησὶ καὶ ἀπόστολον γεγενῆσθαι Y   λόγον ZVbΣ θ̅ν̅ Y   ὅτι Zb   3 καὶ¹ YVZΣ om. bΛp; cf. Solut. XII cap. 26 apolog. adu. Orient. 80   4 μόνων ἡμῶν VZb ἡμῶν μόνων Y ἡμῶν μόνον Ycorr   ἂν om. YΛp

6 θεοδωρήτου ἀνατροπή Ymg ἀνατροπή VZ μέμψισ θεοδωρίτου [θεοδωρίτου ι̅ l] ΨΛs μέμψις θεοδωρίτου ἤτοι ἀνατροπή b μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ   7 οὐχ Y   ἡ om. V   ἔλαβεν R   8 τοὺσ κοινοὺσ ἀρχιερέασ VZbΨΛpsΣTim. τοῦ κοινοῦ γένουσ ἀρχιερέα Yl   10 τε om. Y   12 διὰ ταύτην Y διὰ ταύτησ b   καθὼσ καὶ l   13 αὐτοῦ Z   ὀλίγα Y   14 καὶ om. AΛs   ἀβραὰμ A ὁ om. V   15 ἀναλημφθήσησ, ει supersc. R   16 ἱκεσίασ b   16/17 αὐτὸν σώιζειν Ψ   18 ἀφ' ὧν ἔπαθεν ἔμαθε l   22 ὁ om. VZb   24 ἰσχυρᾶς om. Y   ἱκετηρίας YVR   24/25 καὶ σώιζειν — ἀλλὰ] πρὸσ R   24 οὐ Φ μὴ AWl   26 ὁ ἀπαθὴσ ὁ ἀθάνατοσ V ὁ ἀθάνατοσ καὶ ἀπαθὴσ A   27 ἀφείλετο Y   27/28 προσώπου παντὸσ V   28 φησὶ ZbΨΛpsTim. om. YVΣ   ηὐφράνθην VbRWl   29 ἐν εὐλαβείᾳ bΛ   ζῶντασ A   γινώσκων — πάντα om. bΛp   30 γεννήσαντος] π̅ρ̅σ̅ V αὐτῶ YbRl

δεικνὺς τὸν πατέρα˙ ἀλλὰ τὸ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ληφθὲν ὑπ' αὐτοῦ, τὸ θνητὸν τὸ παθητὸν τὸ δεδιὸς τὸν θάνατον, εἰ καὶ αὐτὸ μετὰ ταῦτα κατέλυσε τοῦ θανάτου τὸ κράτος διὰ τὴν πρὸς τὸν ἀνειληφότα θεὸν ἕνωσιν, τὸ διὰ πάσης ὁδεῦσαν δικαιοσύνης καὶ πρὸς τὸν Ἰωάννην φῆσαν˙ ἄφες ἄρτι, οὕτως γὰρ πρέπον ἐστὶν πληρῶσαι πᾶσαν δικαιοσύνην (Mt. 3, 15), τοῦτο τῆς ἀρχιερωσύνης τὴν προσηγορίαν ἔλαβεν κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδέκ. αὐτὸ γὰρ περιέκειτο τῆς φύσεως τὴν ἀσθένειαν καὶ οὐχ ὁ πάντα δυνάμενος θεὸς λόγος.

69 δι' ὃ καὶ πρὸ βραχέων ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος˙ οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερέα μὴ δυνάμενον συμπαθῆσαι ταῖς ἀσθενείαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας (Hebr. 4, 15). ἐν πείραι δὲ γέγονε τῶν ἡμετέρων παθημάτων ἄνευ ἁμαρτίας ἡ ἐξ ἡμῶν ὑπὲρ ἡμῶν ληφθεῖσα φύσις, οὐχ ὁ ταύτην λαβὼν τῆς ἡμετέρας ἕνεκα σωτηρίας. καὶ ἐν ἀρχῆι δὲ τοῦ κεφαλαίου τούτου τοιαῦτα πάλιν διδάσκει κατανοήσατε, λέγων, τὸν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Ἰησοῦν, πιστὸν ὄντα τῶι ποιήσαντι αὐτόν, ὡς καὶ Μωυσῆς ἐν ὅλωι τῶι οἴκωι αὐτοῦ (Hebr. 3, 1. 2). ποίημα δὲ οὐκ ἄν τις εἴποι τὴν ὀρθοδοξίαν πρεσβεύων τὸν ἄκτιστον καὶ ἀποίητον καὶ τῶι πατρὶ συναίδιον θεὸν λόγον, ἀλλὰ τὸν ἐξ ἡμῶν ἀναληφθέντα ἄνθρωπον, οὔτε μὴν αὐτὸν τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον χειροτονηθῆναι ἡμῖν ἀρχιερέα, ἀλλὰ τὸν ἐκ σπέρματος Δαυίδ, ὃς πάσης ἁμαρτίας ὑπάρχων ἐλεύθερος ἀρχιερεὺς ἡμῶν καὶ ἱερεῖον ἐγένετο, αὐτὸς ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν τῶι θεῶι προσενεγκών, ἔχων ἐν ἑαυτῶι δηλαδὴ τὸν ἐκ θεοῦ θεὸν λόγον ἡνωμένον αὐτῶι καὶ ἀχωρίστως συνημμένον.

Κυρίλλου ἀπολογία ῑ

70 Ὁ προφήτης Ἱερεμίας προσκεκρουκότι τῶι Ἰσραὴλ καὶ καταθήγοντι πρὸς ὀργὰς τὸν τῶν ὅλων θεὸν ἐπιστυγνάζων ἔφασκεν τίς δώσει τῆι κεφαλῆι μου ὕδωρ καὶ τοῖς ὀφθαλμοῖς μου πηγὴν δακρύων, καὶ κλαύσομαι τὸν λαὸν τοῦτον ἡμέρας καὶ νυκτός; (Ier. 9, 1) [P 470] οἶμαι δὲ ἔγωγε τὰς τοιάσδε φωνὰς οὐκ ἐκείνοις μᾶλλον ἐοικέναι τε καὶ πρέπειν, ἀλλὰ τοῖς ἀπύλωτον καὶ ἀκρατὲς ἔχουσιν ἐπὶ Χριστῶι τὸ στόμα, οἳ καὶ τῆς ἀρρήτου καταφλυαροῦσι δόξης, τολμηταὶ καὶ αὐθάδεις ὄντες κατὰ τὸ γεγραμμένον (2 Petr. 2, 10). θρήνου δὴ οὖν καὶ οἰμωγῆς ἄξιοι κατὰ τὸ ἀληθὲς εἶεν ἂν οἳ ἐκ πολλῆς ἄγαν ἀβελτηρίας τὴν εἰς εὐθύ τε καὶ ἀδιάβλητον τῆς εἰς Χριστὸν εὐσεβείας ἀφέντες ὁδὸν τροχιὰς ποιοῦνται τὰς διεστραμμένας καὶ κατεφθαρμένοις ἐννοιῶν εὑρήμασι τὸ τῆς ἀληθείας παρασημαίνουσι

71 κάλλος. οὐκοῦν ἀκουέτωσαν τὰ πᾶσιν ἀπόβλητα φρονεῖν ᾑρημένοι˙ πλανᾶσθε μὴ εἰδότες τὰς γραφὰς (Mt. 22, 29) μήτε μὴν τὸ σεπτὸν καὶ μέγα τῆς ἐνανθρωπήσεως μυστήριον. [PG 440] αἱ μὲν γὰρ θεόπνευστοι γραφαὶ θεὸν ἡμῖν ἐνηνθρωπηκότα διακηρύττουσιν τὸν Ἐμμανουὴλ

5—11 Timoth. arm. p. 80; 6 p. 137 16—19 cf. Cyrill. infra 83

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 τὸ] τί τὸ VZ 2 κατέλυσε μετὰ ταῦτα Ψ 3 ἀνειληφότα ex ἀναληφθέντα corr. b 4 ἰωσὴφ l 5 εἴληφε A 6 τὴν om. V παντοδύναμοσ Y 7 καὶ om. W παῦλοσ ἔφη R 8 κατὰ om. Vb 9 καὶ καθ' ZR Tim. p. 100 δὲ add. Ycorr 10 λημφθῆσα R 11 ἕνεκεν Y πάλιν] που V 13 μωσῆς Y 14 πρεσβεύων τὴν ὀρθοδοξίαν b 15/16 τὸν ἐξ — ἀλλὰ Yl om. VZbΨΛpsΣ 16 θν̅ Y om. l 17 ἡμῖν Y 18 ἑαυτοῦ l ἐκ [om Y] θυ̅ θν̅ ΦRWΣ ἐκ θυ̅ AΛs ἐκ θυ̅ πρσ̅ l

20 κυρίλλου — ῑ YYmg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία τοῦ ἁγίου κυρίλλου b ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀντίθεσισ τοῦ ἁγίου κυρίλλου [κυρίλλου ῑ R κυρίλλου δεκάτη l] ΨΛs 21 καταθήγοντι] καθηγὸν Y ὀργὴν VA 24 τοιάσδε VbΨ τοιαύτασ YZ 25 χυ̅ bl οἳ ΦlΛpsΣ om. ARW 26 ὄντωσ A 27 γοῦν Ψ οἰμογῆς YA ἀβελτερίας R ἀβελτιρίας Y ἀβελτριρίασ Ycorr 28 ποιοῦντεσ Y 29 εὑρέμασι Y καταπημαίνουσι V 30 τὰ] τοῖς Y πλανᾶσθαι ZR 31 τὸ μέγα καὶ σεπτὸν μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεωσ b 32 κηρύττουσι Y

Hebr. 2, 14 μετεσχηκέναι τε σαρκὸς καὶ αἵματος παραπλησίως ἡμῖν τὸν τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς διαβε-
Ioh. 1, 14 βαιοῦνται λόγον σάρκα τε γενέσθαι, τουτέστιν ἄνθρωπον, οὐ κατὰ τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν,
Eph. 4, 5 ἀλλ' ἑνώσεως ἀφράστου δυνάμει. ταύτηι τοι καὶ ἕνα φαμὲν Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον
72 μίαν τε τὴν πίστιν καὶ ἓν τὸ ἅγιον βάπτισμα. οἳ δὲ τῶν οὕτως ὀρθῶν ἀποφοιτῶντες
δογμάτων καὶ τοῖς ἱεροῖς γράμμασιν σκληρὸν καὶ ἀγέρωχον ἀντανιστάντες τὸν νοῦν πρὸς
μόνον ὁρῶσι τὸ αὐτοῖς εὖ ἔχειν δοκοῦν, ἄνθρωπον δὲ ἀνειλῆφθαι παρὰ τοῦ θεοῦ λόγου
Amos 7, 14. 15 φασὶ κατ' ἐκεῖνό που τάχα τὸ δι' ἑνὸς τῶν ἁγίων προφητῶν εἰρημένον· οὐκ ἤμην προ-
P 472 φήτης οὐδὲ υἱὸς προφήτου, ἀλλ' αἰπόλος ἤμην κνίζων συκάμινα, καὶ ἀνέ-
Ps. 146, 6 λαβέ με κύριος ἐκ τῶν προβάτων· ἢ καὶ καθά φησιν ὁ μακάριος Δαυίδ· ἀνα-
λαμβάνων πραεῖς ὁ κύριος, κατὰ σχέσιν δηλονότι καὶ οἰκειότητα τὴν πνευματικὴν
1 Cor. 6, 17 τὴν ὡς ἐν θελήσει καὶ χάριτι καὶ ἁγιασμῶι, καθὰ καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ κολλώμενοι τῶι κυρίωι
ἓν πνεῦμα ἐσμὲν κατὰ τὸ γεγραμμένον. ἀλλ' οὐχὶ τοῦτό ἐστιν τὸ ἐνανθρωπῆσαι θεὸν
οὔτε μὴν παραπλησίως ἡμῖν μετασχεῖν αἵματος καὶ σαρκός, οἰκειώσασθαι δὲ μᾶλλον ἄν-
θρωπον καὶ οὐ καθ' ἕτερον τρόπον ἢ καθ' ὃν ἂν λέγοιτο καὶ προφήτας καὶ ἀποστόλους
73 καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας ἁγίους. ἆρ' οὖν ὁ θεσπέσιος Παῦλος πεφενάκικε τοὺς ἡγια-
2 Cor. 8, 9 σμένους διὰ τῆς πίστεως, ἐναργέστατα λέγων περὶ τοῦ μονογενοῦς ὅτι πλούσιος ὢν ἐπτώ-
χευσεν δι' ἡμᾶς; μὴ γένοιτο· ἀληθεύει γὰρ πάντως τῆς ἀληθείας ὁ κῆρυξ. ἀλλὰ γὰρ
τίς ὁ πλούσιός ἐστιν καὶ τίνα τρόπον ἐπτώχευσεν, βασανιζέτω καὶ νῦν ὁ λόγος ἡμῖν.
εἰ μὲν γὰρ καθὰ καὶ φρονεῖν καὶ λέγειν αὐτοὶ τεθαρσήκασιν, ἄνθρωπος ἀνελήφθη παρὰ
τοῦ θεοῦ, πῶς ἐπτώχευσεν ὁ ἀναληφθεὶς καὶ τοῖς ὑπὲρ φύσιν ἀξιώμασιν ἐκλελαμπρυσμένος;
δεδόξασται γάρ· ἢ εἰ μὴ τοῦτό ἐστιν ἀληθές, διαβεβλήσεται παρ' αὐτῶν ἡ ἀνάληψις, ὡς
κατακομίσασα πρὸς τὸ μεῖον καὶ πρός γε τὸ δυσκλεέστερον τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον.
ἀλλ' ὧδε φρονεῖν ἀπηχές· οὐκοῦν οὐκ ἐπτώχευσεν ὁ ἀναληφθείς. λείπεται τοίνυν
P 474 74 εἰπεῖν ὅτι γέγονεν ἐν πτωχείαι τῆι καθ' ἡμᾶς ὁ πλούσιος ὡς θεός. εἶτα πῶς ἐπτώ-
χευσεν; φέρε δὴ φέρε καταθρήσωμεν ἀναγκαίως. ἄτρεπτος μὲν γὰρ κατὰ φύσιν
ἐστὶν ὁμολογουμένως· οὐ μετακεχώρηκεν εἰς φύσιν σαρκός, τὴν ἰδίαν ἀφείς· μεμένηκεν
ὅπερ ἦν, τουτέστι θεός. ποῦ τοιγαροῦν ὀψόμεθα τῆς πτωχείας τὸ ὑφειμένον; ἆρ' ἐν
τῶι τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς ἀναλαβεῖν, καθὰ φάναι τετολμήκασιν οἱ τῆς Νεστορίου δυσσεβείας
παράσιτοι; καὶ ποῖος ἂν γένοιτο πτωχείας αὐτῶι καὶ κενώσεως τρόπος; ὡς ἕν γε δὴ

SCHOLIA ARETHAE: 6 καὶ ποῦ τοῦτο Θεοδώρητος οὗτος ἑάλω φθεγξάμενος, οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ὥστε συκοφαντεῖται νῦν ὁ ἀνήρ.

15—24 adfert Iustinianus in epistula quam edidit Bandini [cf. supra] = PG 86, 1067

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 καὶ[2]] τε καὶ Y 2 ἢ VZbΨΛpsΣ καὶ Y 3 φαμὲν καὶ ἕνα Y καὶ κ̅ν̅ Z 4 τὴν om. VA τὸ om. V ἅγιον om. Σ οὕτως] ὄντωσ Y ὀρθῶσ l 5 ἀντανιστῶντεσ Yb 6 ἔχοι l δὲ VZbΨΛs τε YΛpΣ 7 τάχα που b τάχα Y ἁγίων om. b οὐκ εἰμί, superscr. γρ οὐκ ἤμην b 8 ἀλλ' ἢ bARW 9 κ̅σ̅ ΦlΣ *deus* Λp om. ARWΛs ἢ καὶ Φ *aut forte* Λp ἢ Σ καὶ RWlΛs om. A 10 δηλαδὴ Y τὴν om. Yl 11 ἐν YbARlΛs om. VZWΛp 14 ὃν ἂν] ἕνα Z 15 πεφαινάκικε YRW πεφενάκηκε l 16 διὰ τῆς πίστεως om. Y 17 ἀληθεύει ΦΑΛsΣ ἀληθεύσει RWlΛp 17/18 γὰρ τίσ VbΨ τίσ γὰρ Z τίσ Y 18 βασανιζέσθω WΛs 19 καθὸ Y τεθαρρήκασιν YV ἀνελήμφθη R 20 τῶ θ̅ω̅ V ἀναλημφθεῖσ R 21 ἢ εἰ] εἰ γὰρ Z ἀνάλημψισ R 22 μηὸν superscr. ει R μεῖζον Y, corr. Y, superscr. γρ καὶ μεῖζον b δυσκληρέστερον Y τὸ — μέτρον om. VZ 23 ἄλλωσ δὲ Y οὐκοῦν οὐκ YbΨΣ οὐκοῦν Z οὔκουν V 24 ὁ πλούσιοσ ὡσ VZΨΛsΣ ὁ πλούσιοσ b ὡσ πλούσιοσ ὁ YΛp 25 μὲν om. l 25/26 ἐστὶ κατὰ φύσιν Y 26 οὐ VZbARWΛs καὶ οὐ YlΛpΣ μετακεχώρηκε δὲ b μεμένηκε ZΛp μεμένηκε δὲ YΣ μεμένηκε γὰρ VbΨΛs 28 νεστορίου δυσσεβείασ ZbΨ δυσσεβείασ νεστορίου Y δυσσεβείασ τοῦ νεστορίου V 29 λέγοιτο Σ

μόνωι τῶι ἐθελῆσαι τυχὸν τιμῆσαι τινὰ τῶν καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπον; ἀδικεῖται γὰρ κατ'
οὐδένα τρόπον ἀγαθουργῶν ὁ τῶν ὅλων θεός. πῶς οὖν ἐπτώχευσεν; ὅτι θεὸς PG 441
ὢν φύσει καὶ υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς γέγονεν ἄνθρωπος καὶ ἐκ σπέρματος τοῦ Δαυὶδ
γεγέννηται κατὰ σάρκα καὶ δουλοπρεπὲς ὑπέδυ μέτρον, τουτέστι τὸ ἀνθρώπινον ὁ ἐν μορφῆι
τοῦ θεοῦ καὶ πατρός, ὁ δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ὧι τὰ πάντα, καὶ τῶν ὅλων δημιουργός.
ἄνθρωπος δὲ γεγονὼς τὸ τῆς ἀνθρωπότητος μέτρον οὐκ αἰσχύνεται· ὁ γὰρ αὐτὸ τὸ γενέσθαι
καθ' ἡμᾶς οὐκ ἀπόβλητον ποιησάμενος τίνα δὴ τρόπον παραιτοῖτο ἂν τὰ δι' ὧν ἦν ἰδεῖν
γεγονότα κατὰ ἀλήθειαν δι' ἡμᾶς καθ' ἡμᾶς; ὅταν οὖν τῶν ἀνθρωπίνων αὐτὸν ἀπο-
στήσωμεν καὶ πραγμάτων καὶ λόγων, κατ' οὐδένα διοίσομεν τρόπον τῶν, εἴπερ τι τῶν
ἐνδεχομένων ἦν, μόνον οὐχὶ καὶ ἀποδυόντων αὐτὸν τῆς σαρκὸς καὶ ἀπιστούντων τῆι θεο-
πνεύστωι γραφῆι ἀνατρεπόντων τε εἰς ἅπαν τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸ μυστήριον, τὴν τοῦ
75 κόσμου σωτηρίαν, τὴν ἐλπίδα, τὴν πίστιν, τὴν ἀνάστασιν. ἀλλ' ἴσως ἐρεῖ τις μικρὸν P 476
εἶναι τῶι θεῶι λόγωι καὶ ἀπεοικὸς εἰς ἅπαν τὸ κλαῦσαι, τὸ δεδιέναι τὸν θάνατον, τὴν τοῦ
ποτηρίου παραίτησιν, τῆς ἱερωσύνης τὸ χρῆμα. ναί, φαίην ἂν [ὅτι] καὶ αὐτὸς ἐγώ, τῆι
θείαι καὶ ὑπερτάτηι φύσει τε καὶ δόξηι τὰ τοιάδε σμικρά· ἀλλ' ἐν αὐτοῖς τεθεάμεθα τὴν
πτωχείαν ἣν δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν ἑκών. ὅταν σοι φαίνηται φορτικὸν τὸ ἐκ τῆς κενώσεως
δυσκλεές, θαύμαζε μειζόνως τὴν εἰς ἡμᾶς ἀγάπησιν τοῦ υἱοῦ· ὃ γὰρ σὺ μικρὸν εἶναι φής,
τοῦτο θελητὸν ἐποιήσατο διὰ σέ. ἔκλαυσεν ἀνθρωπίνως, ἵνα τὸ σὸν περιστείληι δάκρυον· Ioh. 11, 35
ἐδειλίασεν οἰκονομικῶς ἐφιεὶς τῆι σαρκὶ καὶ πάσχειν ἔσθ' ὅτε τὰ ἴδια, ἵν' εὐτολμοτάτους Mt. 26, 37
ἡμᾶς ἀποφήνηι· παρῃτήσατο τὸ ποτήριον, ἵνα τῆς Ἰουδαίων δυσσεβείας ὁ σταυρὸς κατη- Mt. 26, 39
γορῆι· ἀσθενῆσαι λέγεται κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, ἵνα παύσηι τὴν σὴν ἀσθένειαν· δεήσεις Hebr. 5, 2
ἀνέτεινε καὶ ἱκετηρίας, ἵνα καὶ ταῖς παρὰ σοῦ λιταῖς βάσιμον ἀποφήνηι τὴν τοῦ πατρὸς Hebr. 5, 7
ἀκοήν· ἐνύσταξεν, ἵνα σὺ μάθηις μὴ νυστάζειν ἐν πειρασμοῖς, συντείνεσθαι δὲ μᾶλλον εἰς Mt. 8, 24
προσευχάς. καὶ γοῦν ἐπῃτιᾶτο νυστάζοντας τοὺς ἁγίους ἀποστόλους καὶ δὴ καὶ ἔφασκεν·
οὕτως οὐκ ἰσχύσατε μίαν ὥραν γρηγορῆσαι μετ' ἐμοῦ; γρηγορεῖτε καὶ Mt. 26, 40. 41
προσεύχεσθε, ἵνα μὴ εἰσέλθητε εἰς πειρασμόν. ἀνατύπωσιν γὰρ ὥσπερ 26
εὐαγοῦς πολιτείας τὰ καθ' ἑαυτὸν ἀναθεὶς ὠφέλησε τὴν ὑπ' οὐρανόν· τὰς τῆς ἀνθρωπό-
τητος ἀσθενείας ᾠκειώσατο, διὰ ποίαν αἰτίαν; ἵνα καὶ κατὰ ἀλήθειαν ἄνθρωπος γενέσθαι P 478
76 πιστεύηται, καίτοι μεμενηκὼς ὅπερ ἦν, τουτέστι θεός. ἀλλ' οὐκ οἶδ' ὅπως οἱ Χριστὸν

SCHOLIA ARETHAE: 29sq. τίς ὁ τοσοῦτος παράλογος ἐφ' ὅσον οὐδὲν τῶν δοκούντων διὰ τούτων ἐλέγχεσθαι Θεοδώρητος κατείληπται πρεσβεύων;
ibid. συκοφαντία τοῦτο· ἢ δεικνύσθω τοῦτο.

2—6 πῶς οὖν — αἰσχύνεται Tim. arm. p. 73   8—12. 12—29 Timoth. arm. p. 84. 113

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 μόνω VΨΛs μόνον YZb τῶ VZARl τό YbW ἐκθελῆσαι R θελῆσαι VZb τινὰ — ἀνον bΨΛpsΣ τινὰ — ἀνων YZ τῶν καθ' ἡμᾶσ ἀνον τινὰ V 2 ὅλων VZbΨΛsΣ ὅλων δεσπότησ Y θεός[2]] πλούσιοσ b 3 τοῦ[2] om. Y 4 ὑπέστη Y 5 ὁ τῶν Y 6 γεγονὼς καθ' ἡμᾶς Tim. 7 ποιησάμενος] ἡγησάμενοσ b δὴ om. VZ 7/8 ἰδεῖν γεγονότα] γεγονὼσ Y 8 δι' ἡμᾶς om. Λp καθ' ἡμᾶς om. YV 11 τε] δὲ VΣ τὸ τῆσ ἐνανθρωπήσεωσ YV 12 τὴν ἐλπίδα om. Λs τὴν πίστιν om. V 14 χρίσμα b ναί om. W ὅτι — ἐγὼ YZbARW καὶ — ἐγὼ ὅτι VlΛsΣ Tim., ὅτι deleui 15 θεία τὲ καὶ b φύσει] τιμῆ W μικρὰ Yb, corr. Y 16 ἐκ om. A 19 καὶ YZV τὸ bΨ 19/20 ἡμᾶσ εὐτολμοτάτουσ Y 22 ἀνέτεινε YZlΛp Tim. ἀνατείνει bARWΛs om. spatio rel. V τὰσ — λιτὰσ R 23 ἐνύσταξεν VbΨ om. YZΛpsΣ Tim. τοῖσ πειρασμοῖσ b 24 γοῦν] νῦν Y ἐπῃτιᾶτο [ἐπαιτιᾶτο R] νυστάζοντασ bΨΛpsΣ Tim. ἐπαιτιᾶται νυστάζοντασ Y ἐπί τινασ ἀπονυστάζοντασ VZ τοὺσ — δὴ καὶ [καὶ om. l] YbΨΛpsΣ Tim. τῶν ἁγίων ἀποστόλων VZ 25 ἀγρυπνῆσαι b 26 εἰσέλθητε YbWΛpsΣ Tim. ἐμπέσητε VZARl 27 τὰ καθ' om. W ἀνατιθεὶσ b καὶ τὰσ l 28 οὖν αἰτίαν Y γενέσθαι καὶ Z

ἕνα λέγειν ὑποκρινόμενοι καὶ υἱὸν καὶ κύριον, τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον, οὐ τὸν ἐκ
Hebr. 3, 1 θεοῦ φύντα λόγον χρηματίσαι φασὶν ἀρχιερέα καὶ ἀπόστολον τῆς ὁμολογίας ἡμῶν, ὅτε
γέγονεν ἄνθρωπος, ἀλλ' ὡς ἕτερόν τινα κατὰ μόνας ἄνθρωπον τὸν ἐκ σπέρματος Δαυὶδ
κεκλῆσθαι πρὸς τοῦτο διισχυρίζονται δεδιότες τάχα που μὴ τῆς Νεστορίου κακοδοξίας ὀλι-
PG 444 γωρήσαντες ὀρθὰ φρονοῦντες ἁλίσκοιντο. ἔφη γὰρ οὕτως ἐκεῖνος

Loofs, 77 Οὗτος ὁ πιστὸς τῶι θεῶι πεποιημένος ἀρχιερεύς (ἐγένετο γὰρ οὗτος, οὐκ ἀιδίως
p. 235, 6-9 προῆν)· οὗτος ὁ κατὰ μικρὸν εἰς ἀρχιερέως, αἱρετικέ, προκόψας ἀξίωμα.

Εἶτα, καθάπερ οἴεται, βεβαιῶν εἰς ἀλήθειαν τὰς ἑαυτοῦ φωνάς, ἐπιφέρει καί φησιν
ibid. p. 236, Περὶ οὗ καὶ Ἰωάννης ἐν τοῖς εὐαγγελίοις ἐβόα· Ἰησοῦς δὲ προέκοπτεν ἡλικίαι
1. 2 Lc. 2, 52 καὶ σοφίαι καὶ χάριτι.

ibid. p. 240, Καὶ πάλιν· ὄντος ἡμῖν τούτου μόνου ἀρχιερέως συμπαθοῦς καὶ συγγενοῦς καὶ βεβαίου,
2-9 τῆς εἰς αὐτὸν μὴ παρατρέπεσθε πίστεως. αὐτὸς γὰρ ἡμῖν τῆς ἐπηγγελμένης εὐλογίας
ἐκ σπέρματος Ἀβραὰμ ἀπεστάλη, ὡς ὑπὲρ ἑαυτοῦ καὶ τοῦ γένους τὴν τοῦ σώματος θυσίαν
συνεπαγόμενος.

78 Ὁ δὲ τῆς ἐκείνου βδελυρίας ἄριστος μιμητής, ὁ χρηστὸς οὑτοσὶ Θεοδώρητος οὐκ
p. 136, 7-13 ἐρυθριᾶι λέγων· ἀνθρωπείαν φύσιν ἔλαβεν καὶ ταύτην ὑπὲρ τοὺς κοινοὺς ἀρχιερέας κατέ-
Hebr. 5, 1-3 στησεν, καθὰ καὶ Παῦλός φησιν· πᾶς γὰρ ἀρχιερεὺς ἐξ ἀνθρώπων λαμβανό-
μενος ὑπὲρ ἀνθρώπων καθίσταται τὰ πρὸς τὸν θεόν, μετριοπαθεῖν δυνά-
P 480 μενος τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς περίκειται ἀσθέ-
νειαν καὶ δι' αὐτὴν ὀφείλει ὥσπερ ὑπὲρ τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περὶ ἑαυ-
τοῦ προσφέρειν περὶ ἁμαρτιῶν.

79 Ἆρ' οὐκ ἄνθρωπον ἡμῖν κοινόν, τό γε ἧκον εἰς τὸ αὐτῶι δοκοῦν, ἀποτετέλεκε τὸν
Ἐμμανουήλ; οὐκ ἀδελφὰ τῶν ἀρτίως ἡμῖν ὠνομασμένων τὰ φρονήματα καὶ τὴν ἴσην
ὠδίνοντα δυσφημίαν; δέδιας, εἰπέ μοι, τῆς ἱερωσύνης τὸν τρόπον τοῦ πάντων ἡμῶν
σωτῆρος Χριστοῦ; ἀνάρμοστον εἶναι φὴς τῶι θεῶι λόγωι τὸ ἱερουργεῖν ἀνθρωπίνως
διὰ τὴν οἰκονομίαν; οὐκοῦν ἄφελε τὸ προσωπεῖον, ἀρνοῦ μὴ ὑπεσταλμένως τοῦ λόγου
τὴν ἐνανθρώπησιν, δι' ἣν ὠνόμασται καὶ ἀρχιερεύς. ἆρα θύοντα βλέπεις, ὡς ἑτέρωι

SCHOLIA ARETHAE: 16 εἶτα σὺ τί φής; οὐκ ἀνθρωπείαν φύσιν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον, ἀλλά τινα ἄνθρωπον; τῆς ἐμπλήκτου συμφωνίας πρὸς τοὺς εἰς δύο ὑποστάσεις τὸν ἕνα διαιροῦντας Χριστόν, καὶ ὅπως φθάσαντες παρεθέμεθα.

26 ἀλλὰ σὺ τί λέγεις; ἀρχιερεὺς οὐ κατὰ τὸ ἀνθρώπινον ἑαυτοῦ ὁ Χριστός, ἀλλὰ κατὰ τὸ θεῖον ἐλέχθη; καὶ τὸ θεικὸν αὐτοῦ τὸ χρίσμα τὸ ἱερατικὸν ἔσχηκε καὶ τὸ κατὰ τὴν τάξιν Μελχισεδὲκ ἱεράτευμα; τῆς ἀναισθήτου βίας καὶ τοῦ μηδὲ ὡς Κάιν εἰδότος πρὸς οἷς μὴ ὀρθῶς κρίνει[ν] μηδὲ ὀρθῶς διαιρεῖ[ν] [Gen. 4, 7].

---

77 cf. Cyrill. adu. Nestor. 3, 4. 5 = Exc. Eph. XVII. XX. adu. Orient. 85

Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs

1 τὸν — θεὸν] καὶ θ̅ν̅ τὸν αὐτὸν b 2 φησὶν Y ὅτε YVZWlΛpsΣ ὅτι bAR 3 ὡς om. Y τὸν] τὸ Y σπέρματοσ τοῦ ARl 5 φρονοῦντεσ YVZΛp φρονεῖν bΨΛs ἁλίσκωνται b 6 γὰρ om. Y οὕτωσ W 7 προῆν VARΛpsΣ πρώην YZbWl εἰς ἀρχιερέωσ αἱρετικὲ VbRWlΛps αἱρετικὲ εἰσ ἀρχιερέωσ A εἰς ἀρχιερέωσ ἀρθεὶσ καὶ Y εἰσ ἀρχιερέωσ ἱερατικὸν Z εἰς ἀρχιερέως Σ 8 καθάπερ οὖν bΨ 9 ἰωάννησ YVZΛp Cyrill. adu. Nest. Exc. Eph. λουκᾶσ bΨΛsΣ, nomen a Nestorio omissum et ab excerptore falso illatum esse uidetur ἐβόα] φησὶν V 11 ἡμῖν VbWlΛs ὑμῖν YZARWcorrΛpΣ ἐβεβαίου Y 12 παρατρέπεσθαι YbRl πίστεως] φύσεωσ ΛpΣ 14 ἐπαγόμενοσ Y 15 βδελλυρίασ YZb οὗτοσ bΨ θεοδώριτοσ bAWl 16 λέγων ὅτι VZA ἀρχιερεῖσ Vl 20 διὰ ταύτην Y ὡσ V ὑπὲρ add. Ycorr τοῦ ZVbWΛpsΣ τῶν τοῦ YARl περὶ YbAcorrRWl ὑπὲρ ZVA 23 τὴν] τῶν Y 24 ὠδινόντων Y δέδειασ R 24/25 τοῦ — Χριστοῦ om. V 26 διὰ om. Y ἄφελε] ἀδελφὲ Y πρόσωπον R ὑποστελλόμενοσ Y 27 βλέπεισ ὡς] βόασ ἢ σπένδοντα Y

θεῶι καὶ προύχοντι, τῶι πατρί; βουθυτοῦντα τεθέασαι κατ' ἐκείνους τοὺς ἐξ ἀνθρώπων
ληφθέντας μετριοπαθεῖν τε δυναμένους τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανωμένοις διὰ τὸ εἶναι καὶ
αὐτοὺς ἐν ταῖς καθ' ἡμᾶς ἀσθενείαις; οὐκ ἐννενόηκας ὅτι τὴν παρὰ πάντων πίστιν ἢ γοῦν
τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν ἑαυτῶι καθιεροῖ καὶ τῶι παναγίωι πατρί; ἆρ' οὖν, εἰπέ μοι,
τρόπος ἐστὶν ἀνθρωπίνης ἱερουργίας τὸ πίστιν αἰτεῖν τοὺς εἰς ὀσμὴν εὐωδίας προσκεκο- Eph. 5, 2
80 μισμένους ἐν πνεύματι; ὅρα δὲ καὶ ἑτέρως ὄντα θεόν, κἂν εἰ ἀνθρωπίνως ἱερᾶσθαι
λέγοιτο διὰ τὴν οἰκονομίαν· συνεδρεύει γὰρ τῶι θεῶι καὶ πατρὶ καὶ ἐν τοῖς ἀνωτάτω θώκοις
ὁρᾶται διαπρεπής. θορυβεῖ σε τὸ ἀνθρώπινον; οὐκ ἀπαλλάττει δειμάτων τὸ θεοπρεπές;
οὐκ ἀνέχηι δι' αὐτῶν ἰδεῖν τῶν πραγμάτων θεόν τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπον ὄντα τὸν Ἐμμα-
νουήλ, ἀλλ' οὕτως ἀνέδην καὶ ἀπηνῶς, μᾶλλον δὲ δυσσεβείας ἁπάσης ἐπέκεινα τρέχων P 482
τετελειῶσθαι φὴς κατ' ἀρετὴν ἐν πόνοις αὐτὸν καὶ προκόψαι κατὰ βραχὺ εἰς ἀρχιερέως
ἀξίωμα; εἰ προέκοψεν, ποῦ κεκένωται καὶ ἐπτώχευσεν; εἰ τετελείωται κατ' ἀρετήν,
ἐξ ἀτελοῦς δηλονότι καὶ ἐν χρόνωι γέγονε τέλειος· τὸ δὲ ἀτελὲς ἅπαν εἰς ἀρετὴν ὑπὸ PG 445
μώμου γραφὴν καὶ τὸ ὑπὸ μῶμον ὑφ' ἁμαρτίαν. πῶς οὖν γέγραπται περὶ αὐτοῦ ὅτι 1 Petr. 2, 22
81 ἁμαρτίαν οὐκ ἐποίησεν; τετόλμηκας εἰπεῖν τὰ ὑποτεταγμένα

Τίς τοίνυν (ὁ ἱερατεύσας, φησίν) ὁ πόνοις ἀρετῆς τελειωθεὶς καὶ μὴ φύσει τέλειος p. 136, 22-25
ὑπάρχων; τίς ὁ πείραι μαθὼν τὴν ὑπακοὴν καὶ ταύτην ἀγνοῶν πρὸ τῆς πείρας; τίς ὁ
εὐλαβείαι συμβιώσας καὶ μετὰ κραυγῆς ἰσχυρᾶς καὶ δακρύων ἱκετείας προσενεγκὼν καὶ
σώιζειν ἑαυτὸν οὐ δυνάμενος, ἀλλὰ τὸν δυνάμενον σώιζειν παρακαλῶν;

82 Ὢ παντόλμου φωνῆς καὶ μιαρωτάτης. ποῖον ἀρκέσει δάκρυον εἰς ἀπόνιψιν ἁμαρ-
τίας τοῖς τοιάδε φρονεῖν ᾑρημένοις; εἰ καταδέχηι τὴν ἕνωσιν, πῶς ἠγνόησας ὅτι περὶ
θεοῦ σοι λόγος ἦν ἐνηνθρωπηκότος; τεταπείνωκεν ἑαυτὸν διὰ σέ, καὶ ἀνοσίως ἀνα-
φωνεῖς· ἵλεώς σοι, κύριε, οὐ μὴ ἔσται σοι τοῦτο. οὐκοῦν ἀκούσηι λέγοντος· Mt. 16, 22. 23
83 ὕπαγε ὀπίσω μου, σατανᾶ, σκάνδαλόν μου εἶ. ἀλλὰ γὰρ ἐπὶ τέλει τῶν ἑαυτοῦ
λόγων φησίν

Οὐκοῦν ὁ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἀρχιερεύς, ἔχων ἐν ἑαυτῶι δηλονότι τὸν ἐκ θεοῦ λόγον p. 137, 16-19
ἡνωμένον καὶ ἀχωρίστως συνημμένον.

Πῶς οὖν ἡνῶσθαι φὴς τῶι ἐκ σπέρματος Δαυὶδ τὸν ἐκ θεοῦ λόγον, εἰ μόνωι τῶι

SCHOLIA ARETHAE: 10 sq. εἰ Θεοδωρήτου ταῦτα, ἀλλ' οὐ τοῦ θείου Παύλου τὰ ῥήματα, καλῶς ἔχει σοι τὰ ἐγκλήματα· εἰ δὲ τοῦ θείου Παύλου, ἀφεὶς τῶι γεννήτορι τῶν [τὸν Y] λόγων τὰς μέμψεις ἐπανατείνεσθαι Θεοδωρήτωι ἐπηρεάζειν προήιρησαι. ἐπεὶ δὲ Παῦλον οὐκ ἔχων ἐλέγχειν (οἶδας γάρ, δοκῶ μοι, ὅπως ἐκεῖνος φρονῶν ταῦτα προφέρει, ὥς γε δὴ καὶ Θεοδώρητος), ἆρα τῆς ἐπὶ τοῖς ῥητοῖς τούτοις ἐκλήψεως ὠλιγώρησας [ὀλιγωρησας Y] τοῖς ἃ [legas τῶι ἴσα] τοῖς ἐνδιαστρόφως ταῦτα φέρουσιν τὰ ὀνείδη Θεοδωρήτωι προσάπτεσθαι; τῆς ἀδικοδοξίας.

15 Παύλωι ταῦτα ἐγκαλῶν, ἐπὰν μὴ ὡς ἐκεῖνος εἴρηκεν, ταῦτα νοεῖν ἑκὼν τυφλώττεις, μέγας ἔσηι πρόβολός τε καὶ πρόμαχος τῶν ἀπὸ τῶν περὶ αὐτὰ ἐνδιαστρόφων νοημάτων εἰς ὀλεθρίας αἱρέσεις ὀλισθησάντων.

28—p. 142, 5 Timoth. arm. p. 77

Φ [= YZVb], Λ^{p}Σ, Ψ [= ARWI], Λ^{s}

1 τῶ ΦIΛ^{p}Σ θῶ τῶ ARWΛ^{s} οὖν τεθέασαι Y 2 δυνάμενον Y δυνάμενοσ I 3 οὐκ ἐννενόηκασ Ψ οὐκ ἐνενόηκασ Yb οὐ νενόηκασ VZ 4 πρι VZΨΛ^{ps} πνι YbΣ 5 τοὺσ] τὸ Y 6 ὅρα] ἆρα Y κἂν] καὶ Y 7 πρι καὶ θῶ Y θάκοισ R 9 ἰδεῖν om. Y ὁμοῦ τὲ b ὄντα τὸν ἐμμανουὴλ καὶ ἄνον Y 10 ἀναίδην VR ἀναιδῶσ Y ἀπανθρώπωσ A τρέχον Z 11 τελειῶσθαι Z 12 πῶς V τετελεῖται V 14 νόμου W γραφὴν καὶ τὸ YΛ^{ps}Σ γραφὴν τὸ bAR γράφοιτο W γραφὴν τὸ δὲ VZI post οὖν superscr. εἰ Y 15 πῶσ τετόλμηκασ b 16 φησίν om. YΛ^{ps}Σ 18 μετὰ δακρύων Y ἱκετηρίασ b 19 οὐ om. ZbA, superscr. b, μὴ superscr. A 20 ἀπόνηψιν YZW 21 τὰ τοιάδε YV 22 ὁ λόγοσ I ὅτι τεταπείνωκεν b 26 ἐν om. AR ἐν ἑαυτῶ om. b 28 φησ εἰ Y φησὶ Λ^{p} τῶι — λόγον om. Σ 28—p. 142, 1 τὸν — Δαυὶδ om. Y 28 εἰ bWIΛ^{ps} Tim. εἰ δὴ Z ἢ δὲ V εἰ δε R πῶσ δὲ A μόνον Zb

P 484 ἐκ σπέρματος Δαυὶδ ἐκνενέμηκας τὴν ἱερωσύνην; εἰ γὰρ ἀληθὴς ἡ ἕνωσις, οὐ δύο που πάντως εἰσίν, ἀλλ᾽ εἷς τε καὶ μόνος ὁ ἐξ ἀμφοῖν νοεῖται Χριστός. πρόδηλον οὖν ὅτι πλάττονται μὲν ὁμολογεῖν τὴν ἕνωσιν τὰς τῶν ἁπλουστέρων ὑποτρέχοντες γνώμας, συνάφειαν δὲ φρονοῦσι τὴν ἔξωθέν τε καὶ σχετικήν, ἣν καὶ ἡμεῖς ἐσχήκαμεν, κοινωνοὶ τῆς θείας αὐτοῦ φύσεως ἀναδεδειγμένοι διὰ τοῦ πνεύματος. προσεκτέον τοιγαροῦν οὐ τοῖς ἐκείνων βατταρισμοῖς, ἀλλὰ τῆι ὀρθῆι τε καὶ ἀμωμήτωι πίστει καὶ τοῖς εὐαγγελικοῖς τε καὶ ἀποστολικοῖς θεσπίσμασιν.

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ια̅

84 Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὴν τοῦ κυρίου σάρκα ζωοποιὸν εἶναι καὶ ἰδίαν αὐτοῦ τοῦ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγου, ἀλλ᾽ ὡς ἑτέρου τινὸς παρ᾽ αὐτὸν συνημμένου μὲν αὐτῶι κατὰ τὴν ἀξίαν ἢ γοῦν ὡς μόνην θείαν ἐνοίκησιν ἐσχηκότος, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον ζωοποιόν, ὡς ἔφημεν, ὅτι γέγονεν ἰδία τοῦ λόγου τοῦ τὰ πάντα ζωοποιεῖν ἰσχύοντος, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπὴ ια̅

85 Ἔοικεν ἑκών, ὡς οἶμαι, τῆς ἀσαφείας φροντίζειν, ἵνα ταύτηι τὴν κακοδοξίαν συγκαλύψας λάθηι τὰ αὐτὰ τοῖς αἱρετικοῖς δογματίζων. ἀλλ᾽ οὐδὲν τῆς ἀληθείας δυνατώτερον, ἥτις ταῖς οἰκείαις ἀκτῖσι γυμνοῖ τὸ ζοφῶδες τοῦ ψεύδους. ταύτηι φωτιζόμενοι δήλην αὐτοῦ τὴν ἑτερόδοξον καταστήσομεν πίστιν. πρῶτον μὲν γὰρ οὐδαμοῦ σαρκὸς νοερᾶς
P 486 ἐμνημόνευσεν οὔτε ἄνθρωπον τέλειον τὸν ἀναληφθέντα ὡμολόγησεν, ἀλλὰ πανταχοῦ σάρκα λέγει, τοῖς Ἀπολιναρίου δόγμασιν ἀκολουθῶν· ἔπειτα τὴν τῆς κράσεως ἔννοιαν ἑτέροις
PG 448 ἐμβαλὼν ὀνόμασι κατασπείρει τοῖς λόγοις. ἐνταῦθα γὰρ σαφῶς ἄψυχον τὴν τοῦ κυρίου σάρκα φησίν· εἴ τις γάρ, φησίν, [οὐχ] ὁμολογεῖ τὴν τοῦ κυρίου σάρκα μὴ ἰδίαν αὐτοῦ τοῦ

SCHOLIA ARETHAE: 3 sq. ἀληθῆ τὴν ἕνωσιν καὶ πιστεύομεν καὶ κρειττόνως ἢ σύ· οὐ γὰρ ἐκ δύο ὑποστάσεων ταύτην φαμέν, ὡς σὺ πολλάκις ἁλίσκηι φρονῶν, ἀλλ᾽ ἐκ δύο μὲν φύσεων, θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος, μιᾶς δὲ ὑποστάσεως τοῦ θείου λόγου, ὃς φύσιν ἀνθρωπίνην λαβὼν ἤτουν ψυχὴν καὶ σῶμα ἠτώμωσεν [sic] ἐν ἑαυτῶι, καθὸ καὶ σύνθετος ἡ τοῦ κυρίου ὑπόστασις πρεσβεύεται τῆι τῶν πιστῶν ἐκκλησίαι. δύο δὲ φύσεις αὐτοῦ ἀκενοτόμητοι [sic], αἷς δυσὶ φύσεσι τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐνήργει, οὐκ ἀνὰ μέρος δὲ διὰ τὴν ἄκραν ἕνωσιν· πῶς δέ, αὐτῶι μόνωι ἀνάκειται ἀκριβῶς εἰδέναι. εἰ δὲ σὺ τὴν ἀκρίβειαν ταύτην ἑαυτῶι ἐπανατιθεὶς τὸ τινὰ ἑαυτὸν εἶναι θηρᾷς, οὐδεὶς σοὶ φθόνος πλὴν ἀποσχομένωι τοῖς τὸ ἁπλοῦν καὶ ἄδολον μυστήριον ἁπλῶς μετιοῦσιν βλασφήμως προσφέρεσθαι, καίτοιγε φιλαληθῶς ἐρεῖν [legas ἐκείνοις] οἷς βάλλεις [βαλλεῖν Y] ἄλλους τούτοις [τούτουσ Y] αὐτὸς πρῶτος ἐνεχόμενος.

---

usque ad 7 Φ [= YZVb], ΛpΣ, Ψ [= ARWl], Λs, inde a 8 YZVb, l [praeter 8—12], ΛpΣ

1 ἡ γὰρ ἀληθὴσ ἕνωσισ b που om. l 2 νοεῖται] ὁ εἷσ τε b μὲν οὖν b 3 μὲν om. b 4 δὲ VZΛsΣ τε YbΨ *namque* Λp ἔξοδον Y τε om. Yb ὁσίασ V οὐσίασ Z 5 οὐ προσεκτέον τοιγαροῦν VZ post θεσπίσμασιν pergunt θεόσ ἐστιν ἐν σαρκὶ καὶ αἵματι κτλ. [= apolog. adu. Orient. 89] bΨΛs

8 κυρίλλου — ια̅ YYmg ἀναθεματισμόσ ια̅ Z ἀναθεματισμόσ ἑνδέκατοσ Vb 9/10 τὸν — λόγον Z 10 συνημμένωι Y αὐτῆ b 11 ὡς om. b ζωοποιόν om. Z 12 ζωογονεῖν Z ἐνισχύοντοσ b

13 θεοδωρήτου — ια̅ Y ἀνατροπή VZ μέμψις αἱρετικοῦ ΛpΣ post oblocutionem Orientalium εὕρηται ἐν ἄλλω ἀντιγράφω καὶ αὕτη ἡ ἀνατροπὴ τοῦ θεοδωρ(ή)τ(ου), in mg. α̅ μέμψισ b item post oblocutionem Orientalium τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλωσ l 14 ἑκὼν Yl om. ZVbΛpΣ οἶμαι] ἔφην b ἀσαφείασ YblΛpΣ ἀληθείασ VZ 15 λάθηι om. Σ ταυτὰ Yl 17 καταστήσομεν τὴν ἑτερόδοξον l οὐδαμῶσ b 17/18 ἐμνημόνευσε νοερᾶσ Y 19 συνακολουθῶν V 20 γὰρ VZbΛpΣ δὲ Yl ἄψυχον εἶναι Yl 21 φησίν — σάρκα om. Z φησίν YVl λέγει b φησιν ὁμολογεῖ Λp φησιν οὐχ ὁμολογεῖ lΣ οὐχ ὁμολογεῖ Y φησιν Vb μὴ ἰδίαν YZVΛp οὐχ ὁμολογεῖ μὴ ἰδίαν b ἰδίαν lΣ 21—p. 143, 1 τοῦ — λόγου om. l

ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγου, ἀλλ' ὡς ἑτέρου παρ' αὐτόν, ἀνάθεμα ἔστω. ἐξ ὧν εὔδηλον ὡς οὐχ ὁμολογεῖ ψυχὴν ἀνειληφέναι τὸν θεὸν λόγον, ἀλλὰ σάρκα μόνην, αὐτὸν δὲ εἶναι ἀντὶ ψυχῆς τῆι σαρκί. ἡμεῖς δὲ ζωοποιὸν εἶναι φαμὲν τὴν ἔμψυχον καὶ λογικὴν τοῦ κυρίου σάρκα διὰ τὴν ἡνωμένην αὐτῆι ζωοποιὸν θεότητα. ὁμολογεῖ δὲ καὶ αὐτὸς ἄκων τῶν δύο φύσεων τὸ διάφορον, σάρκα λέγων καὶ θεὸν λόγον καὶ ἰδίαν αὐτοῦ προσαγορεύων τὴν σάρκα. οὐκοῦν οὐχ ὁ θεὸς λόγος εἰς σαρκὸς ἐτράπη φύσιν, ἀλλ' ἰδίαν ἔχει σάρκα τὴν ἀναληφθεῖσαν φύσιν καὶ ζωοποιὸν αὐτὴν τῆι ἑνώσει πεποίηκεν.

Ἀπολογία Κυρίλλου ια̅

86 Οἱ τῶν εἰς ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν ἐννοιῶν ἐξ ἀμαθίας ἀπολισθήσαντες καὶ μόνον
οὐχὶ λέγοντες ἐθέμεθα ψεῦδος τὴν ἐλπίδα ἡμῶν καὶ τῶι ψεύδει σκεπασθη- Ies. 28, 15
σόμεθα, τὴν καθ' ὧν ἂν ἕλοιντο ψῆφον ἀπεριμερίμνως ἐκφέρουσιν, οὐ μεμνημένοι λεγούσης
τῆς θεοπνεύστου γραφῆς κρίμα δίκαιον κρίνετε καὶ πάλιν μάρτυς ψευδὴς οὐκ Zach. 7, 9
ἀτιμώρητος ἔσται. ἡμεῖς γὰρ ζωοποιὸν εἶναι φαμὲν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ πάντων Prou. 19, 2
ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· καὶ γάρ ἐστιν οὐχ ἑνὸς ἁπλῶς τῶν καθ' ἡμᾶς ἀνθρώπου κοινοῦ,
ἴδιον δὲ ἀληθῶς τοῦ τὰ πάντα ζωογονοῦντος λόγου, ἴδιον δὲ οὕτως ὡς ἂν εἰ καὶ τῶν καθ' P 488
ἡμᾶς ἑκάστου τυχὸν ἴδιον λέγοιτο τὸ σῶμα αὐτοῦ. ὁ δὲ χρηστὸς οὑτοσὶ καὶ τῆς καθ'
ἡμῶν γλωσσαλγίας οὐδένα τρόπον ἀνεπιτήδευτον ἀφείς, καίτοι συναινῶν οἷς ἔφην, ἐπιφη-
μίζει πάλιν ἡμῖν τῆς Ἀπολιναρίου κακοδοξίας τὸν μῶμον καὶ οὐκ αἰσχύνεται λέγων ὅτι
λέξεσιν ἑτέραις τὸ τῆς κράσεως ἤτοι συγχύσεως ἐπικρύπτει χρῆμα καὶ ἄψυχον εἶναι διαβε-
87 βαιοῦται τὴν ἑνωθεῖσαν τῶι λόγωι σάρκα. ἀλλ', ὦ βέλτιστε, φαίη τις ἂν εἰκότως, ἆρ'
οὖν τοῖς ἴσοις περιβαλεῖς ἐγκλήμασι καὶ τὸν μακάριον εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην; ἔφη γὰρ ὅτι
ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο. καταλαζονεύσηι καὶ αὐτοῦ καὶ δὴ καὶ ἐρεῖς ὅτι ψυχῆς Ioh. 1, 14
ἠμνημόνησε νοερᾶς καὶ ἄψυχον εἶναί φησι τοῦ κυρίου τὴν σάρκα; τί δὲ ὅταν καὶ αὐ-
τοῦ λέγοντος ἀκούσηις τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ· ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ἐὰν μὴ Ioh. 6, 53
φάγητε τὴν σάρκα τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου καὶ πίητε αὐτοῦ τὸ αἷμα, οὐκ
ἔχετε ζωὴν ἐν ἑαυτοῖς καὶ πάλιν ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου Ioh. 6, 56

SCHOLIA ARETHAE: 1 sq. συκοφαντία τοῦτο· εἰ γὰρ μὴ τοῦτο, εὑρίσκεται καὶ ⟨ὁ⟩ θεολόγος Ἰωάννης τῆι αὐτῆι ἐνεχόμενος αἰτίαι δι' ὧν φησι καὶ ὁ λόγος σὰρξ ἐγένετο [Ioh. 1, 14].

9 οὕτως οἶμαι ὀρθῶς προενεχθείη τὰ προκείμενα τοῦ λόγου· οἱ τῶν ἐννοιῶν τῆς ὀρθότητος καὶ ἀληθείας ἀπολισθήσαντες. ὡς γὰρ νῦν ἔχει, ἀσύντακτον ὅλως καὶ ἀνελλήνευτον.

13—16 Timoth. arm. p. 88 13—15 Doctr. patr. 20, 4 ἐκ τῶν κατηγοριῶν Θεοδωρήτου· 'ἡμεῖς μὲν γὰρ — ζωογονοῦντος λόγου'.

YZVb, l, ΛρΣ

1 λόγου om. b ὡς om. Y ἑτέρου YVZbΛρΣ ἑτέρου τινὸσ bcorrl ὡς om. VZ 2 σάρκα ζῶσαν l 3 ἔμψυχον καὶ om. Σ 4 καὶ om. V 6 οὐχ ὁ θσ̅ λόγοσ VZΛρΣ οὐχ ὁ θσ̅ b ὁ θσ̅ λόγοσ οὐκ Y ὁ θσ̅ λόγοσ οὔτε l σαρκός] σάρκα Y τὴν φύσιν Y 6/7 ἀλλ' — φύσιν om. Yl

8 ἀπολογία — ια̅ Y κυρίλλου ἀπολογία ια̅ Ymg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛρΣ ἀπολογία τοῦ ἁγίου κυρίλλου statim post Theodoreti oblocutionem b τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλωσ post responsionem aduersus Orientales l 9 εἰσ — ἀλήθειαν ZVb τὴν ὀρθότητα καὶ ἀλήθειαν Y τῆσ ὀρθότητοσ καὶ ἀληθείασ l cf. schol. Arethae ὀλισθήσαντεσ l 10 καὶ om. V 11 τὴν — ψῆφον om. V ἀμερίμνωσ Yl 12 κρίνατε b ψευδὴς om. l 13 μὲν γὰρ Yl φαμὲν εἶναι V Tim. ἅγιον om. Σ 14 κοινοῦ om. Σ 17 ἐν οἷσ Yl 18 ἡμῖν om. Yl 21 οὖν om. Y περιβαλεῖσ [περιβάλλεισ Z] ἐγκλήμασι VZb *accusabis* Λρ παραβάλλεισ ἐγκλήμασι l ἐγκλήμασι περιβαλεῖσ Y 22 καὶ Ybl γὰρ καὶ VZ καὶ δὴ καὶ Yb καὶ δὴ l καὶ VZ 23 ἠμνημόνευσε b ἐμνημόνευσε V, μὴ add. Vmg φῆισ Y τὴν τοῦ κυ̅ Y δαι Yl 24 σρσ̅ ἡμῶν Y ἀμὴν ἀμὴν V 25 τοῦ υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου om. b ποίητε V πίετε l αὐτοῦ om. b

Ioh. 6, 51 τὸ αἷμα ἐν ἐμοὶ μένει κἀγὼ ἐν αὐτῶι καὶ πάλιν καὶ ὁ ἄρτος δὲ ὃν ἐγὼ δώσω,
ἡ σάρξ μού ἐστιν ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς. ἐπιπήδησον, εἰ δοκεῖ, καὶ τοῖς
αὐτοῦ λόγοις˙ σάρκα γὰρ ὀνομάζει μόνην καὶ ψυχῆς ἐν τούτοις τῆς νοερᾶς οὐδεμίαν
88 παντελῶς πεποίηται μνήμην. ἀλλ᾽ εἴπερ ἦσθά τις σοφὸς καὶ ἀγχίνους, οὐκ ἂν ἠγνόησας
PG 449 ὅτι καὶ ἀπὸ μόνης ἔσθ᾽ ὅτε τῆς σαρκὸς τὸ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος κατασημαίνεται ζῶιον,
Ies. 40, 5 τουτέστιν ἄνθρωπος. γέγραπται γὰρ ὅτι καὶ ὄψεται πᾶσα σὰρξ τὸ σωτήριον
P 490 τοῦ θεοῦ. οὐκοῦν ὁ σάρκα λέγων γενέσθαι τὸν λόγον οὐκ ἠγνόηκεν ὅτι πάντηι τε καὶ
πάντως καὶ ψυχῆς νοερᾶς πεποίηται μνήμην. ἀλλὰ γάρ, ὡς ἔφην ἐν ἀρχαῖς, ἀπορήσας
εἰς ἀντίστασιν σκέπην ἑαυτῶι ποιεῖται τὸ ψεῦδος καὶ πειρᾶται συκοφαντεῖν, ἵνα δοκῆι τι
λέγειν. οὐκ ἄνθρωπον δὲ ἀνειλῆφθαι παρὰ θεοῦ τοῖς ἁγίοις πατράσι δοκεῖ˙ πεφρονήκασι
γὰρ οὐχ ὧδε˙ πόθεν; αὐτὸν δὲ μᾶλλον τὸν ἐκ θεοῦ λόγον ἄνθρωπον γενέσθαι φασίν,
ἑνωθέντα σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσηι τὴν νοεράν (ἀσύγχυτος δὲ καὶ τροπῆς ἐλευθέρα παντελῶς
ἡ ἕνωσις˙ ἀναλλοίωτος γὰρ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος), καὶ οὕτως πιστεύομεν.

Κυρίλλου ἀναθεματισμὸς ιβ̅

89 Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ τὸν τοῦ θεοῦ λόγον παθόντα σαρκὶ καὶ ἐσταυρωμένον σαρκὶ καὶ θανάτου γευσάμενον σαρκὶ γεγονότα τε πρωτότοκον ἐκ τῶν νεκρῶν, καθὸ ζωή ἐστι καὶ ζωοποιὸς ὡς θεός, ἀνάθεμα ἔστω.

Θεοδωρήτου ἀνατροπὴ ιβ̅

90 Τὰ πάθη τοῦ παθητοῦ ἴδια˙ ὁ γὰρ ἀπαθὴς παθῶν ἐστιν ὑψηλότερος. ἔπαθεν τοίνυν
ἡ τοῦ δούλου μορφή, συνούσης αὐτῆι δηλονότι τῆς τοῦ θεοῦ μορφῆς καὶ συγχωρούσης μὲν
παθεῖν διὰ τὴν ἐκ τῶν παθῶν τικτομένην σωτηρίαν, οἰκειουμένης δὲ διὰ τὴν ἕνωσιν τὰ
παθήματα. οὐκοῦν οὐχ ὁ θεὸς ὁ παθών, ἀλλ᾽ ὁ ἐξ ἡμῶν ὑπὸ τοῦ θεοῦ ληφθεὶς ἄν-
Ies. 53, 3 θρωπος. δι᾽ ὃ καὶ ὁ μακάριος Ἡσαίας προθεσπίζων βοᾶι˙ ἄνθρωπος ἐν πληγῆι ὢν
P 492 καὶ εἰδὼς φέρειν μαλακίαν. καὶ αὐτὸς δὲ ὁ δεσπότης Χριστὸς πρὸς τοὺς Ἰου-
Ioh. 8, 40 δαίους ἔλεγεν˙ τί με ζητεῖτε ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν
λελάληκα; ἀποκτείνεται δὲ οὐχ ὁ αὐτοζωή, ἀλλ᾽ ὁ θνητὴν ἔχων τὴν φύσιν. καὶ
Ioh. 2, 19 τοῦτο διδάσκων ἑτέρωθι ὁ κύριος πρὸς τοὺς Ἰουδαίους ἔφη˙ λύσατε τὸν ναὸν τοῦ-
τον, καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. οὐκοῦν ἐλύθη μὲν ὁ ἐκ Δαυίδ,
ἀνέστησε δὲ τοῦτον λυθέντα ὁ ἐκ πατρὸς ἀπαθῶς γεννηθεὶς πρὸ τῶν αἰώνων μονογενὴς
θεὸς λόγος.

19—20 μορφῆς, 22—23 ἄνθρωπος Timoth. arm. p. 80. 137

YZVb, l [praeter 14—17], Λ^{p}Σ, Λ^{s} [inde a 19]

1 καὶ[2] VZb om. YlΛ^{p}Σ δὲ VZΛ^{p} om. YblΣ 2 ἐστὶν ὃν [ἣν V] ἐγὼ δώσω VΣ 2/3 ἐπιπήδησον δὲ καὶ τοῖσ αὐτοῦ λόγοισ, εἰ δοκεῖ b 3 αὐτοῦ] αὐτοῦ ἄρξου Z 4 μνείαν Y 6 ὁ ἀ̅ν̅ο̅σ̅ Yb γέγραπται] ἔφη V ὅτι om. l 7 ὁ om. V γεγεννῆσθαι l τὲ πάντη l 8 καὶ om. l νοερᾶς om. Σ 9 ἑαυτοῦ b 9/10 ἵνα δοκῇ τι [τὶ δοκεῖ Z] λέγειν ZVblΛ^{p}Σ οὐκ εἰδὼσ δ λέγει Y 11 ὧδε˙ πόθεν; Pusey secundum Σ ὧδε ποθέν Y γρ ὧδε ποθέν b^{mg} ὁ δή ποθεν Z ὡδίποθεν V ὧδε ποτέ blΛ^{p} θ̅υ̅ π̅ρ̅σ̅ V θ̅υ̅ θ̅ν̅ l 12 πάντωσ VZ

14 κυρίλλου — ιβ̅ YY^{mg} ἀναθεματισμὸσ δωδέκατοσ VZb 15/16 καὶ θανάτου — σαρκὶ om. Y 16 τε om. Y τῶν om. V καθὰ Z καὶ ζωή Λ^{p} 17 ὡς θεός om. Λ^{p}

18 θεοδωρήτου — ιβ̅ Y^{mg} ἀνατροπή VZ μέμψις αἱρετικοῦ Λ^{p}Σ ἀντίρρησισ θεοδωρίτου b, post oblocutionem Orientalium τοῦ αὐτοῦ καὶ ἄλλωσ l 19 ὑψηλότεροσ ἐστὶν l 20 μὲν YblΛ^{ps} om. VZΣ 21 οἰκειουμένησ YlΛ^{ps}ΣTim. οἰκειούμενοσ VZb 22 θεὸσ ZbΛ^{ps}ΣTim. θ̅σ̅ λόγοσ Yl χ̅σ̅ V θ̅υ̅ ZVbΛ^{p} θ̅υ̅ λόγου Yl 23 βοᾶ ZVbΛ^{p}Σ ἐβόα YlΛ^{s} 24 δὲ om. Yl 25 ὃσ ZVbl ὅστισ Y 26 ἀποκτένεται Yl οὐχ ὁ αὐτοζωὴ Yl οὐκ αὐτὴ ἡ ζωὴ ZVb 27 ὁ κ̅σ̅ ἑτέρωθι l ἔφη πρὸσ τοὺσ ἰουδαίουσ Y 28 ἐκ om. V 29 τοῦτον YZVlΛ^{s} τὸν bΛ^{p} ἀπαθῶσ ZVbΛ^{ps}Σ om. Yl

Κυρίλλου ἀπολογία ιβ̄

91 Ἔστι μὲν ἀπαθὴς ὁμολογουμένως ἡ τοῦ λόγου φύσις, καὶ τοῦτο, οἶμαι, ἐστὶν οὐδενὶ
τῶν ὄντων ἀσυμφανές, οὐδ' ἂν εἰς τοῦτο φρενοβλαβείας καθίκοιτό τις, ὡς τὴν ἀπόρρητον
καὶ ὑπερφυᾶ καὶ τοῦ δύνασθαί τι παθεῖν ἐπέκεινα φύσιν ἀσθενείαις ταῖς καθ' ἡμᾶς ἐνι-
σχῆσθαι λέγειν. ἐπειδὴ δὲ ἦν τὸ παθεῖν τῶι κόσμωι σωτήριον καὶ πάλιν ἀμήχανον τὸ
παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν τὸν ἐκ θεοῦ φύντα λόγον, μέτεισιν εὐτεχνῶς τῆς οἰκονομίας τὸ
χρῆμα. ἴδιον γὰρ ἐποιήσατο σῶμα τὸ παθεῖν δυνάμενον, ἵνα τῶι παθεῖν πεφυκότι
λέγοιτο παθεῖν, καίτοι μεμενηκὼς ἀπαθὴς κατ' ἰδίαν φύσιν αὐτός. ἐπειδὴ δὲ σαρκὶ
πέπονθεν ἑκών, ταύτηι τοι τῶν ὅλων σωτὴρ ἐστί τε καὶ ὀνομάζεται. ὡς γὰρ ὁ Παῦλός PG 452
φησι, χάριτι θεοῦ ὑπὲρ παντὸς ἐγεύσατο θανάτου· μαρτυρήσει δὲ καὶ ὁ θεσπέσιος Hebr. 2, 9
Πέτρος, σοφώτατα λέγων Χριστοῦ οὖν παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν, οὐ φύσει θεότητος 1 Petr. 4, 1
μᾶλλον, ἀλλὰ σαρκί. ἐπεὶ τίνα τρόπον ὁ τῆς δόξης κύριος ἐσταυρῶσθαι λέγεται; πῶς P 494
δὲ ὁ δι' οὗ τὰ πάντα καὶ ἐν ὧι τὰ πάντα συνέστηκεν, καθά φησιν ὁ μακάριος Παῦλος, 1 Cor. 2, 8 Hebr. 2, 10
δέδοται παρὰ τοῦ θεοῦ καὶ πατρὸς κεφαλὴ τοῦ σώματος τῆς ἐκκλησίας, γέγονε δὲ καὶ πρω- Col. 1, 17. 18
τότοκος ἐκ νεκρῶν; οἰκειωσάμενος δηλονότι τὰ τῆι ἰδίαι σαρκὶ συμβαίνοντα πάθη. κύ-
92 ριος δὲ τῆς δόξης οὐκ ἂν γένοιτο κοινὸς καὶ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος. ἀλλ' ἐρεῖς ἐκεῖνό
που τάχα ὡς ἀπόχρη λίαν ἡ ἕνωσις εἰς τὸ ἀποφῆναι Χριστὸν ἕνα καὶ κύριον τὸν ἐσταυ-
ρωμένον. οὐκοῦν λεγέσθω πάντα αὐτοῦ καὶ ὁμολογείσθω σωτὴρ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος,
μεμενηκὼς μὲν ἀπαθὴς τῆι τῆς θεότητος φύσει, σαρκὶ δὲ παθών, ὡς εἶπεν ὁ Πέτρος. 1 Petr. 4, 1
αὐτοῦ γὰρ ἦν ἴδιον καθ' ἕνωσιν ἀληθῆ τὸ τοῦ θανάτου γευσάμενον σῶμα. ἐπεὶ τίνα
τρόπον ἐξ Ἰουδαίων κατὰ σάρκα Χριστὸς καὶ θεὸς ἐπὶ πάντων ἐστὶν καὶ εὐλογητὸς εἰς Rom. 9, 5
τοὺς αἰῶνας, ἀμήν; εἰς τὸν τίνος θάνατον βεβαπτίσμεθα; τὴν τίνος ἀνάστασιν ὁμολογοῦντες Rom. 6, 3
δικαιούμεθα; καίτοι κατὰ φύσιν ἰδίαν θανάτου κρείττων ἐστὶν ὁ τοῦ θεοῦ λόγος, μᾶλλον
δὲ αὐτόχρημα ζωή. ἆρ' οὖν εἰς θάνατον ἀνθρώπου κοινοῦ βεβαπτίσμεθα καὶ εἰς αὐτὸν
πιστεύοντες δικαιούμεθα; ἤ, ὅπερ ἐστὶν ἀληθές, ἐνανθρωπήσαντος θεοῦ καὶ παθόντος ὑπὲρ
ἡμῶν σαρκὶ τὸν θάνατον καταγγέλλομεν καὶ ὁμολογοῦντες τὴν ἀνάστασιν τὸ τῆς ἁμαρτίας
ἄχθος ἀποπεμπόμεθα; ἠγοράσμεθα γὰρ τιμῆς, οὐ φθαρτοῖς ἀργυρίωι ἢ χρυσίωι, 1 Cor. 6, 20
ἀλλὰ τιμίωι αἵματι ὡς ἀμνοῦ ἀμώμου καὶ ἀσπίλου Χριστοῦ. καὶ πλεῖστα μὲν 1 Petr. 1, 18. 19
ἕτερα πρὸς τούτοις εἰπεῖν χαλεπὸν οὐδὲν καὶ τὰς τῶν ἁγίων πατέρων παραθεῖναι χρήσεις,

---

1—12 Fcyr 64 ἔστι — σαρκί 18—28 Tim. arm. p. 197

YZVblΛpΣ

1 κυρίλλου ἀπολογία ιβ̄ YYmg ἀπολογία κυρίλλου VZ ἀπολογία ὀρθοδόξου ΛpΣ ἀπολογία τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου πρὸσ ταῦτα b τοῦ αὐτοῦ ἄλλωσ l 2 καὶ ὁμολογουμένωσ VZ λόγου ZbΛpΣFcyr θῡ λόγου YlV 3 φρενοβλαβείασ VZbΛpΣFcyr φρενοβλαβείασ καὶ εἰκαιότητοσ Yl καθίκοιτό VZbΛpΣFcyr ἔλθοι Yl τισ om. Y τὸν l 4 καὶ[1]] τε καὶ l 4/5 ἐνισχῆσθαι VZbFcyr ἐνισχεῖσθαι Y ἐνηχεῖσθαι l 5 τὸ — σ̄ρ̄ῑο̄ν̄ ZVbFcyr τὸ — σ̄ρ̄ῑᾱ Y τῶ κόσμω σ̄ρ̄ῑᾱ τὸ παθεῖν l 5/6 τὸ παθεῖν ἀμήχανον l τὸ μὴ παθεῖν ἀμήχανον ἦν Fcyr 6 τὸν — λόγον εἰσ ἰδίαν φύσιν l 7 γὰρ om. VZ δὲ Σ ποιεῖται Y τὸ σῶμα τὸ Zb τὸ Y 8 κατ' ἰδίαν φύσιν ἀπαθὴς Fcyr κατ' ἰδίαν φύσιν l ὁ αὐτόσ Yl 9 τε om. Y 11 σαφέστατα b 12 μᾶλλον om. Y σαρκόσ V 13 δὲ δι' Y καὶ — πάντα YbΛpΣ om. ZVl 15 ἐκ νεκρῶν om. Yl οἰκεῖα Yb 16 ἐρεῖ Y 17 καὶ om. l 20 ἑαυτοῦ Yl 22 τοὺς om. VZ βεβαπτίσμεθα — ὁμολογοῦντες om. l βεβαπτίσμεθα Ycorr in ras. 23 δικαιούμεθα ZVbΛpΣTim. βεβαιούμεθα Yl 24 κοινοῦ om. Σ 25 πιστεύσαντεσ Y ἢ καὶ l 27 ἠγοράσθημεν V φθαρτοῖσ VZ Tim. φθαρτῆσ bl φθαρτῶι YΣ ἢ χρυσίωι om. Y 28/29 καὶ — τούτοισ l καὶ — τούτοισ ἦν V καὶ πλεῖστα μὲν ἦν ἕτερα πρὸσ τούτοισ ZbΣ πλεῖστα μὲν οὖν ἕτερα πρὸσ τούτοισ Y 29 χαλεπὸν οὐδὲν YblΛp χαλεπὸν δὲ [καὶ χαλεπὸν Σ] οὐδὲν ἦν VZΣ παρα-θῆναι YV

P 496 ἀρκέσει δέ, οἶμαι, καὶ ταῦτα τοῖς εὐμαθεστέροις. γέγραπται γὰρ ὅτι δίδου σοφῶι
Prou. 9, 9 ἀφορμήν, καὶ σοφώτερος ἔσται· γνώριζε δικαίωι, καὶ προσθήσει τοῦ δέχεσθαι.

170 Τοῦ ἁγίου Γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ ἐπισκόπου Νεοκαισαρείας περὶ τῆς τοῦ θεοῦ λόγου σαρκώσεως

Θεοῦ χάριτι τὸ πῶς δεῖ πιστεύειν περὶ τῆς σαρκώσεως καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, νόμου προμηνύσαντος, προφητῶν μαρτυρησάντων, ἀποστόλων κηρυξάντων, αὐτοῦ τοῦ κυρίου καὶ λόγωι διδάξαντος καὶ ἔργωι ἑαυτὸν φανερώσαντος,

α̅ εἴ τις λέγει δοκήσει πεφανερῶσθαι τὸν Χριστὸν τῶι κόσμωι καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἐν σαρκὶ ἐληλυθέναι, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

β̅ εἴ τις λέγει ἄψυχον ἢ ἀνόητον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν τέλειον κατὰ πάντα, ἕνα καὶ τὸν αὐτόν, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

γ̅ εἴ τις λέγει μέρος ἀνθρώπου ἀνειληφέναι τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν καθ'
Hebr. 4, 15 ὁμοιότητα [ἡμῶν] κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

δ̅ εἴ τις λέγει τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἄτρεπτον τῶι πνεύματι, ἄφθαρτον τῆι σαρκί, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

ε̅ εἴ τις λέγει ἄνθρωπον [τέλειον] τὸν Χριστὸν διαιρετῶς καὶ θεὸν τὸν λόγον διαιρετῶς καὶ μὴ ὁμολογεῖ ἕνα κύριον Ἰησοῦν Χριστόν, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

10—19 Timotheus arm. p. 189 [Tarm] = Anecd. syr. ed. Land 3, 153 [Tan] 16/17 Dialogus orthodoxi et Seueriani quem edidit Bonwetsch, Nachr. d. Gött. Ges. d. Wiss. 1909, 143: ὁ . . . θαυματουργὸς Γρηγόριος ἐν τοῖς αὐτοῦ ἀναθεματισμοῖς φησιν ὅτι εἴ τις οὐ λέγει τὸν Χριστὸν ἄτρεπτον μὲν τῶι πνεύματι, ἄφθαρτον δὲ τῆι σαρκί, ἀνάθεμα ἔστω

ΥΖVbIΛρΣ

1 ἀρκέσει δὲ bIΣ ἀρκεῖ δὲ Υ ἀλλ' ἀρκέσει Ζ ἀλλ' ἀρκέσειν VΛρ καὶ om. ΥI ταυτὶ I subscr. litteras secretas quibus superscripsit τελοσ τησ φιλονεικίασ Ζ τέλοσ τῶν παρὰ τοῦ ἁγίου κυρίλλου ἐκτεθέντων ι̅β̅ κεφαλαίων, ὅτε ὁ δυσσεβὴσ καθηρέθη νεστόριοσ, τῶν καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἁγίου κυρίλλου καὶ ἑτέρων ὀρθοδόξων ἀναθεματισθέντων καὶ ἀναθεματιζομένων, τῆς ὑπὲρ τῶν τοιούτων κεφαλαίων ἀνατροπῆσ τοῦ θεοδωρήτου καὶ τῆσ πρόσ τὰ παρὰ τοῦ θεοδωρήτου γραφέντα ἀπολογίασ τοῦ ἁγίου κυρίλλου: V

VRB, Σ [= Timotheus syriace editus a Lagardio in Anal. syr. p. 65 sq. et Pitra in Anal. sacr. 4, 95 sq.]

ρ̅ο̅ V 4 τοῦ — νεοκαισαρείασ V τοῦ ἐν ἁγίοισ γρηγορίου τοῦ θαυματουργοῦ B τοῦ αὐτοῦ μεγάλου γρηγορίου R τοῦ αὐτοῦ Σ 4/5 περὶ — σαρκώσεωσ R ἐκ τοῦ λόγου περὶ τῆσ σαρκώσεωσ καὶ πίστεωσ Σ κεφάλαια περὶ πίστεωσ ἐν οἷσ καὶ ἀναθεματισμόσ κεῖται ὑπ' αὐτοῦ V περὶ τῆσ ἐνανθρωπήσεωσ τοῦ θ̅υ̅ λόγου πίστισ ἐκτεθεῖσα ἐν κεφαλαίοισ ι̅β̅ καὶ ἑρμηνευθεῖσα B 6—9 θεοῦ — φανερώσαντος om. Σ 6 τὸ πῶσ R ὅπωσ VB 7 προμηνύοντοσ καὶ B 7/8 προμαρτυρουμένων V διαμαρτυρομένων καὶ B 8 καὶ αὐτοῦ B διδάξαντος om. B ἑαυτὸν R ἑαυτὸν ἡμῖν B αὐτοῦ V

ordinem capitulorum exhibui secundum RBΣ; explicationum secundum RΣ; singulas explicationes singulis capitibus subiungunt VB; totum ordinem inuertit V 10 α̅ RBΣ ι̅β̅ V τὸν χ̅ν̅ δοκήσει πεφανερῶσθαι B 11 ἐν σαρκὶ om. V ἐν om. B ὡσ γέγραπται R om. V ἀνάθεμα ἔστω B 12 β̅ RBΣ ι̅α̅ V ἄνουν B χ̅υ̅ RBΣTarmTan κ̅υ̅ V αὐτὸ B 13 πάντα RBΣTarm ἄνθρωπον V καθὼς γέγραπται om. V 14 γ̅ RBΣ ι̅ V εἰληφέναι B 15 ἡμῶν VΣTan om. RBTarm κατὰ om. B καθὼς γέγραπται om. V ἀνάθεμα ἔστω B 16 δ̅ RBΣ θ̅ V οὐχ B 17 ἄφθαρτον RBΣTarmTan φθαρτὸν V τῶ σώματι B καθὼς γέγραπται om. V ἀνάθεμα ἔστω B 18 ε̅ RBΣ η̅ V ἄνθρωπον Σ ἄνθρωπον τέλειον RBTarmTan τέλειον ἄνθρωπον V καὶ θεὸν — διαιρετῶς om. VTan 19 ι̅ν̅ χ̅ν̅ θ̅ν̅ σεσαρκωμένον B om. V

ς̄ εἴ τις λέγει σωιζόμενον τὸν Χριστὸν καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν σωτῆρα τοῦ κόσμου καὶ φῶς τοῦ κόσμου, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

ζ̄ εἴ τις λέγει· ἄλλος ὁ παθὼν καὶ ἄλλος ὁ μὴ παθών, καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν τὸν ἀπαθῆ θεὸν λόγον σαρκὶ ἰδίαι παθόντα ἀτρέπτως, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

η̄ εἴ τις λέγει· ἄλλος ὁ πρὸ αἰώνων υἱὸς τοῦ θεοῦ καὶ ἄλλος ὁ ἐπ' ἐσχάτων, καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν τὸν προαιώνιον τὸν αὐτὸν ἐπ' ἐσχάτων, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

θ̄ εἴ τις λέγει ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς γεγεννῆσθαι τὸν Χριστὸν [ἐκ παρθένου] ὡς πάντες ἄνθρωποι, καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ τῆς ἁγίας παρθένου σαρκωθέντα καὶ ἐνανθρωπήσαντα ἐκ σπέρματος Δαυίδ, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

ῑ εἴ τις λέγει ἄνθρωπον τέλειον ἀνειληφέναι τὸν Χριστὸν ὡς ἕνα τῶν προφητῶν καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν σαρκώσει τῆι ἐκ παρθένου γενόμενον ἄνθρωπον τὸν ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντα καὶ ἐν Ναζαρὲτ ἀνατραφέντα καὶ προκοπὴν ἡλικίας ἐπιδειξάμενον καὶ χρόνων ἀρίθμησιν ποιησάμενον ἐν Ἰορδάνηι βαπτισθέντα καὶ ὑπὸ τοῦ πατρὸς μαρτυρηθέντα οὗτός ἐστιν ὁ υἱός μου ὁ ἀγαπητός, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω· Mt. 3, 17

ια̅ εἴ τις λέγει τὴν σάρκα τοῦ Χριστοῦ ὁμοούσιον τῆς θεότητος καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν ἐν μορφῆι θεοῦ ὑπάρχοντα θεὸν προαιώνιον καὶ ἑαυτὸν κενώσαντα καὶ λαβόντα δούλου μορφήν, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω·

ιβ̅ εἴ τις λέγει ἄκτιστον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ καὶ μὴ ὁμολογεῖ αὐτὸν τὸν ἄκτιστον θεὸν λόγον ἐκ τῆς κτιστῆς ἀνθρωπότητος τὴν σάρκωσιν καὶ τὴν ἐνανθρώπησιν ἐπιδεξάμενον, καθὼς γέγραπται, ἀναθεματιζέσθω.

ιβ̅ Πῶς γὰρ ἂν ἄκτιστον λέγοιτο τὸ σῶμα; τὸ γὰρ ἄκτιστον ἀπαθὲς ἄτρωτον ἀψηλάφητον, Χριστὸς δὲ ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς τύπον ἥλων καὶ νύξιν λόγχης καὶ ψηλάφησιν σώματος ἐπεδείκνυτο τοῖς μαθηταῖς, καίτοι τῶν θυρῶν κεκλεισμένων εἰσελθών, ἀλλ' ἵνα δείξηι καὶ τῆς θεότητος τὴν ἐνέργειαν καὶ τοῦ σώματος τὴν ἀλήθειαν [, ὅτι θεὸς ὢν ἄνθρωπος ἐγνωρίζετο φυσικῶς καὶ ἄνθρωπος γενόμενος ἀληθῶς θεὸς τοῖς ἔργοις ἐφαίνετο].

3—10. 16—p. 148, 2 Tarm p. 190. 191 = Tan 3, 153; 3/4 Tarm p. 141; 5—7 p. 60; 19—p. 148, 2 Tim. syr. f. 31r

---

VRBΣ

1 ς̄ RBΣ ζ̄ V 1/2 καὶ[2] — κόσμου om. V 3 ζ̄ RBΣ ς̄ V αὐτόν om. V 4 θεὸν VΣTarm om. RB σαρκὶ — ἀτρέπτωσ [ἀτρέπτως om. TarmTan] RBΣTarmTan καὶ ἄτρεπτον σαρκὶ ἰδία παθόντα V ἀνάθεμα ἔστω VB 5 η̄ RBΣ ε̄ V τοῦ om. V 6 τὸν om. R προαιώνων VB αὐτὸν R τὸν Rcorr αὐτὸν καὶ B καθὼς γέγραπται om. V 6/7 ἀνάθεμα ἔστω V 8 θ̄ RBΣ δ̄ V ἐκ παρθένου om. BΣTarmTan καθώσ B πάντεσ οἱ B 9 πνεύματος ἁγίου καὶ om. R μαρίασ τῆσ VTan 10 ἀνάθεμα ἔστω V 11 ῑ RBΣ γ̄ V Χριστόν] θν̄ λόγον B 12 τῆ σαρκώσει τῆ V γεγενημένον V 13 ἐπιδειξάμενον ἡλικίασ B ἐπιδεξάμενον Σ om. V 14 ποιησάμενον VBΣ ἐπιδεξάμενον R τοῦ om. B 15 ὁ ἀγαπητόσ ἐν ᾧ εὐδόκησα B om. R ἀνάθεμα ἔστω V 16 ια̅ RBΣ β̄ V λέγει om. R κυ̅ B αὐτὸν τὸν B 17 πρὸ αἰώνων B καὶ[1] om. B 18 ἀνάθεμα ἔστω V 19 ιβ̅ RBΣ ᾱ V 19/20 τὸν — λόγον om. Tarm 19 θν̄ RBΣTarmTan τοῦ θυ̅ V 20 ἐπιδεξάμενον ΣTarmTan ἐπιδειξάμενον RVB 21 ἀνάθεμα ἔστω V

22 ιβ̅ erasum R ᾱ V γὰρ ἂν [ἂν om. R] RBΣTarm δ' ἂν V ἄκτιστον λέγοιτο [λέγοιτο ἄκτιστον V] τὸ [om. R] σῶμα VRΣ λέγοι τίσ τὸ σῶμα τοῦ χυ̅ ἄκτιστον B 23 λόγχησ νύξιν B 23/24 σώματοσ ψηλάφησιν B ψηλάφησιν σώματι R 24 ἀλλ' om. ΣTan 25—27 ὅτι — ἐφαίνετο om. RΣTarmTan 25 ὅτι B καίτοι V 26 γενόμενοσ B ὑπάρχων V 127 post ἐφαίνετο secuntur in B p. 150, 15 ἐπὶ ταύτη — p. 151, 3

ια Πῶς δὲ ἡ μετὰ χρόνον σὰρξ ὁμοούσιος ἂν λέγοιτο τῆς ἀχρόνου θεότητος; ὁμοούσιον γὰρ λέγεται τὸ ταυτὸν τῆι φύσει καὶ τῆι ἀιδιότητι ἀπαραλλάκτως.

ι Πῶς δ' ἂν λέγοι τις ἄνθρωπον τέλειον ἀνειληφέναι τὸν κύριον ὡς ἕνα τῶν προφητῶν, 1 Cor. 15, 47 αὐτοῦ τοῦ κυρίου ἀνθρώπου γενομένου τῆι ἐκ παρθένου σαρκώσει; διὸ γέγραπται ὅτι ὁ πρῶτος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοικός, ἐπειδὴ δὲ ἐκ γῆς πλασθεὶς εἰς γῆν ἀπελή- 1 Cor. 15, 45 λυθεν, ὁ δεύτερος ἄνθρωπος εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν. καὶ λέγεται ὁ πρῶτος Ἀδὰμ καὶ ὁ ἔσχατος Ἀδάμ, καὶ ὥσπερ ὡμολόγηται ὅτι ὁ δεύτερος ἐκ τοῦ πρώτου τὸ κατὰ σάρκα, διὸ καὶ ἄνθρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου Χριστός, οὕτως μεμαρτύρηται ὅτι ὁ δεύτερος τοῦ πρώτου σωτήρ, διότι κατελήλυθεν ἐξ οὐρανοῦ. ἐπειδὴ δὲ ἐξ οὐρανοῦ κα- 1 Cor. 15, 47 ταβὰς ὁ λόγος καὶ ἄνθρωπος γενόμενος εἰς οὐρανοὺς ἀνελήλυθεν, διὰ τοῦτο λέγεται ἐξ οὐρανοῦ ὁ δεύτερος Ἀδάμ.

θ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις ἐκ σπέρματος ἀνδρὸς γεγεννῆσθαι τὸν Χριστὸν ἐκ παρθένου, Lc. 1, 34. 35 τοῦ ἁγίου ἀγγέλου [καὶ τοῦ] εὐαγγελισαμένου τὴν Μαριάμ [τῆς παρθένου εἰρηκυίας πῶς ἔσται μοι τοῦτο, ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω; δι' ὃ λέγει] πνεῦμα ἅγιον ἐπελεύσεται ἐπὶ σὲ καὶ δύναμις ὑψίστου ἐπισκιάσει σοι· δι' ὃ καὶ τὸ γεννώμενον ἐκ σοῦ ἅγιον κληθήσεται υἱὸς ὑψίστου. καὶ τῶι Ἰωσὴφ λέγει· Mt. 1, 20. 21. 23 μὴ φοβηθῆις παραλαβεῖν Μαριὰμ τὴν γυναῖκά σου· τὸ γὰρ ἐν αὐτῆι γεννηθὲν ἐκ πνεύματός ἐστιν ἁγίου. τέξεται δὲ υἱὸν καὶ καλέσουσι τὸ ὄνομα αὐτοῦ Ἐμμανουήλ, ὅ ἐστι μεθερμηνευόμενον μεθ' ἡμῶν ὁ θεός.

η Πῶς δ' ἂν λέγοιτο ἄλλος ὁ πρὸ αἰώνων τοῦ θεοῦ υἱὸς καὶ ἄλλος ὁ ἐπ' ἐσχά- Ioh. 8, 58 των, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος πρὸ τοῦ Ἀβραὰμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμὶ καὶ Ioh. 8, 42 ἐκ τοῦ πατρὸς ἐξῆλθον καὶ ἥκω καὶ πάλιν πορεύομαι πρὸς τὸν πα- Ioh. 14, 12 τέρα μου;

ζ Πῶς δ' ἂν λέγοιτο ἄλλος ὁ παθὼν καὶ ἄλλος ὁ μὴ παθών, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέ- Mc. 8, 31 γοντος δεῖ τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου πολλὰ παθεῖν καὶ ἀποκτανθῆναι καὶ cf. Mt. 19, 28 τῆι τρίτηι ἡμέραι ἐκ νεκρῶν ἀναστῆναι καὶ ὅταν ἴδητε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου Mc. 8, 38 καθήμενον ἐν δεξιᾶι τοῦ πατρός, καὶ ὅταν ἔλθηι ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῆι δόξηι τοῦ πατρὸς αὐτοῦ;

3—4 σαρκώσει Tarm p. 87

VRB, Σ [usque ad 2; post 2 add. Tan [p. 154, 5—13] quae a ceteris testibus aliena sunt]

1 ια erasum R β̄ V γὰρ B 1/2 θεότητος — φύσει om. V 1 ἀχράντου B ὁμοούσιοσ R 2 ἰδιότητι Tan ἀπαράλλακτοσ V 3 ι erasum R γ̄ V δ' ἂν R γὰρ ἂν B om. V λέγοι τισ B λέγοιτο RTarm λέγει V κ̄ν̄ RB χ̄ν̄ V 4 ὅτι om. VB 5 δὲ om. B δὲ ὁ V 6 ὁ δὲ B ἄνθρωποσ R ἄνθρωποσ γενόμενοσ V ἄνθρωποσ ἐξ οὐρανοῦ ὁ καταβὰσ λόγοσ καὶ ἄνθρωποσ γενόμενοσ B ὁ om. V 7 ὁμολογεῖται V ἐκ τοῦ πρώτου ὁ δεύτεροσ VB 8 οὕτω καὶ V 9 διότι B δι ὃν R διὸ V 9/10 ἐπειδὴ — καταβὰς om. B 9 δὲ om. R 10 τοὺσ οὐρανοὺσ V διὰ τοῦτο VB καὶ R 10/11 ἐξ οὐρανοῦ om. B ἀ̄ν̄ο̄σ̄ B 12 θ erasum R δ̄ V δ' [om. B] ἂν λέγοι τισ RB γὰρ λέγοιτο V ἐκ παρθένου om. B 13 ἀγγέλου V εὐαγγελίου καὶ τοῦ RB μαρίαν R ἁγίαν μαρίαν καὶ B 13/14 τῆσ — εἰρηκυίασ [εἰρηκυιῆσ πῶσ ἔσται μοι τοῦτο ἐπεὶ R] ἄνδρα οὐ γινώσκω διὸ λέγει RB εἰπόντοσ V 16 ὑψίστου R θ̄ῡ B θ̄ῡ προειρήκει γὰρ ἡ ἁγία παρθένοσ πῶσ ἔσται μοι τοῦτο ἐπεὶ ἄνδρα οὐ γινώσκω V 19/20 ἐμμανουὴλ — θ̄σ̄ RB ῑν̄ αὐτὸσ γὰρ σώσει τὸν λαὸν αὐτοῦ ἀπὸ τῶν ἁμαρτιῶν αὐτῶν V 21 ε̄ V δ'] γὰρ B λέγοιτό τισ V υἱὸσ τοῦ θ̄ῡ B 22 λέγοντοσ ἀμὴν ἀμὴν λέγω ὑμῖν B πρὸ τοῦ R πρὶν VB 23 ὅτι ἐκ VB 24 μου om. B 25 ϛ̄ V δ'] γὰρ B λέγοι τίσ V 25/26 λέγοντοσ τοῦ κ̄ῡ B 26 ἀποκτανθῆναι VR ἀποδοκιμασθῆναι B 27 ἀναστῆναι ἐκ νεκρῶν V 28 ἐκ δεξιῶν B

ς̄ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις σωιζόμενον τὸν Χριστόν, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος ἐγώ εἰμι ἡ ζωή, κἀγὼ ἐλήλυθα, ἵνα ζωὴν ἔχωσιν καὶ ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ θάνατον οὐ μὴ θεωρήσηι, ἀλλ' ὄψεται τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον; Ioh. 11, 25 Ioh. 10, 10 cf. Ioh. 8, 51

ε̄ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις ἄνθρωπον τέλειον τὸν Χριστὸν διαιρετῶς καὶ θεὸν λόγον διαιρετῶς, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος τί ζητεῖτέ με ἀποκτεῖναι, ἄνθρωπον ὃς τὴν ἀλήθειαν ὑμῖν λελάληκα ἣν ἤκουσα παρὰ τοῦ πατρός; οὐ γὰρ ἄνθρωπον ἔδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἀλλ' ἑαυτὸν παρέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν ὁ θεὸς λόγος ἄνθρωπος γενόμενος δι' ἡμᾶς, δι' ὃ λέγει· λύσατε τὸν ναὸν τοῦτον καὶ ἐν τρισὶν ἡμέραις ἐγερῶ αὐτόν. αὐτὸς δὲ ἔλεγεν περὶ τοῦ ναοῦ τοῦ σώματος αὐτοῦ. Ioh. 8, 40 Ioh. 2, 19. 21

δ̄ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν τὸν Χριστόν, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος ἐγώ εἰμι καὶ οὐκ ἠλλοίωμαι καὶ πάλιν οὔτε ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἐγκατελήφθη εἰς ᾅδην οὔτε ἡ σάρξ αὐτοῦ εἶδεν διαφθοράν; Mal. 3, 6 Act. 2, 31

γ̄ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις μέρος ἀνθρώπου ἀνειληφέναι τὸν Χριστόν, αὐτοῦ τοῦ κυρίου λέγοντος τὴν ψυχήν μου τίθημι, ἵνα πάλιν λάβω αὐτήν, καὶ ἡ σάρξ μου ἀληθής ἐστιν βρῶσις καὶ τὸ αἷμά μου ἀληθής ἐστι πόσις, καὶ ὁ τρώγων μου τὴν σάρκα καὶ πίνων μου τὸ αἷμα ἔχει ζωὴν αἰώνιον; Ioh. 10, 18 Ioh. 6, 55 Ioh. 6, 54

β̄ Πῶς δ' ἂν λέγοιτο ἄψυχον ἢ ἀνόητον τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ; ταραχὴ γὰρ καὶ λύπη καὶ ἀδημονία οὔτε σαρκὸς ἀψύχου οὔτε ψυχῆς ἀνοήτου οὔτε θεότητος ἀτρέπτου οὔτε δοκήσεως ἔνδειξις οὔτε ἀνθρωπίνης ἀσθενείας ἥττημα, ἀλλὰ τῶν καθ' ἡμᾶς παθῶν τὴν ἐπίδειξιν ἐν ἑαυτῶι ἐποιεῖτο ὁ λόγος καταδεξάμενος τὸ παθητικόν, καθὼς γέγραπται ὅτι αὐτὸς τὰς ἀσθενείας ἡμῶν ἀνέλαβεν καὶ τὰς νόσους ἐβάστασεν. ταραχὴ γὰρ καὶ λύπη καὶ ἀδημονία ψυχῆς νοσήματα, κόπος δὲ καὶ ὕπνος καὶ τρῶσις σώματος σαρκὸς ἀσθενήματα. Mt. 8, 17

ᾱ Πῶς δ' ἂν λέγοι τις δοκήσει πεφανερῶσθαι τὸν Χριστὸν τῶι κόσμωι τὸν ἐν Βηθλεὲμ τεχθέντα καὶ περιτομῆι σαρκὸς προσαγόμενον καὶ ὑπὸ τοῦ Συμεῶνος βασταχθέντα καὶ δωδεκαετῆ ἀνατραφέντα καὶ τοῖς γονεῦσιν ὑποταγέντα καὶ ἐν Ἰορδάνηι βαπτισθέντα καὶ σταυρῶι προσηλωθέντα καὶ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντα; δι' ὃ κἂν λέγηται· ἐταράχθη τῶι πνεύματι, ἐλυπήθη τῆι ψυχῆι, ἐτρώθη τῶι σώματι, τὰς κατὰ τὴν ἡμετέραν σύστασιν τῶν παθῶν προσηγορίας παριστῶν καὶ ἵνα δείξηι ὅτι καὶ ἄνθρωπος ἐγεννήθη ἐν κόσμωι καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας. ἐγεννήθη γὰρ ἐν Βηθλεὲμ θεοπρεπῶς κατὰ σάρκα, ἀγγέλων οὐρανίων ἐπεγνωκότων τὸν ἑαυτῶν ποιητὴν καὶ

VRB, Σ [inde a 17]

1 ζ̄ V δ'] γὰρ B λέγοντοσ τοῦ κ̅υ̅ B 3 αἰώνιον καὶ οὐ μὴ ἀπόληται εἰσ τὸν αἰῶνα B 4 η̄ V δ'] γὰρ B διαιρετῶς om. V θ̅ν̅ τὸν λόγον V 5 με ζητεῖτε VB 6 οὐδὲ B 7 δέδωκεν R ὑπὲρ ἡμῶν om. B 7/8 ὁ θεός — ἡμᾶς om. R 9 δὲ] γὰρ B τοῦ σώματοσ τοῦ ναοῦ V 10 θ̄ V γὰρ ἂν τισ λέγοι B λέγει VR, corr. R αὐτοῦ om. B 11 ὅτι οὔτε B ἐγκατελείφθη VB 12 ᾅδου V 13 ῑ V λέγοιτό V μέροσ RB τρεπτὸν ἢ ἀλλοιωτὸν ἢ μέροσ V 14 ἵνα — αὐτήν R ὑπὲρ τῶν προβάτων VB καὶ] καὶ ὅτι B 15 τὸ αἱμά — ἐστι om. R 17 ι̅α̅ V δ'] γὰρ B λέγοιτο RBΣ λέγοι τίσ V χ̅υ̅ RBΣ κ̅υ̅ V 20 ὁ λόγοσ ἐν ἑαυτῷ ἐποιήσατο B παθητικὸν πάθοσ V 21 ἀνέλαβε τὰσ ἀσθενείασ ἡμῶν B ἔλαβε V 22 ὕπνοσ VBΣ πόνοσ R τρώσεισ V 24 ι̅β̅ V δ'] γὰρ B τὸν χ̅ν̅ δοκήσει πεφανερῶσθαι B τὸν[1] om. V 25 συμεὼν V 26 δωδεκαετῆ — ὑποταγέντα καὶ om. R τοῖς om. B ὑποτασσόμενον B 27 ἐν σταυρῷ V κἂν om. B λέγηται RΣ λέγεται ὅτι B .om. V 28 καὶ ἐλυπήθη B 29 παριστῶν B ἵστησι V om. R 30 συνανεστράφη καθ' ὁμοιότητα [καθ' ὁμοιότητα om. B] χωρὶσ ἁμαρτίασ RB συνανεστράφη — ἁμαρτίας καὶ ὅτι ἐν ᾅδηι ἑωράθη καὶ τοῖς ἐκεῖ ἐφανερώθη καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας Σ ἐφανερώθη καθ' ὁμοιότητα χωρὶσ ἀσθενείασ V 31 ἐπουρανίων V αὐτῶν V ποιητὴν RΣ δεσπότην VB

Lc. 2, 14 ἀνυμνούντων τὸν ἐν φάτνηι σπαργανωθέντα καὶ λεγόντων δόξα ἐν ὑψίστοις θεῶι
καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη· ἐν Ναζαρὲτ ἀνετράφη θεοφανῶς, ἐν μέσωι τῶν διδασκάλων καθε-
ζόμενος καὶ ἐκπλήττων αὐτοὺς τῆι σοφίαι παρὰ καιρὸν ἡλικίας τῆς κατὰ τὸ σῶμα, ὡς
ἀπαριθμεῖται ὁ εὐαγγελικὸς λόγος· ἐν Ἰορδάνηι ἐβαπτίσθη, οὐχ ἁγιασμοῦ πρὸς λῆψιν
προσαγόμενος, ἀλλ' ἁγιασμοῦ μετοχὴν χαριζόμενος· ἐν τῆι ἐρήμωι ἐπειράσθη, οὐ πειρασμῶι
ὑποκείμενος, ἀλλὰ τοὺς ἡμετέρους πειρασμοὺς ἐν τῆι προσκλήσει τοῦ πειράζοντος προβαλ-
Ioh. 16, 33 λόμενος, ἵνα μάταιον δείξηι τὸν πειράζοντα, δι' ὃ λέγει θαρσεῖτε, ἐγὼ νενίκηκα τὸν
κόσμον, οὐ θεικὴν πάλην προβαλλόμενος, ἀλλὰ τὴν ἰδίαν σάρκα νικητήριον πάθους καὶ
θανάτου καὶ φθορᾶς ἐπιδεικνύμενος, ἵνα δι' ἧς σαρκὸς ἡ ἁμαρτία εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον
καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θάνατος ἐβασίλευσεν πάντων ἀνθρώπων, διὰ τῆς αὐτῆς σαρκὸς
καθ' ὁμοιότητα κατακριθῆι ἡ ἁμαρτία ἐν τῆι σαρκὶ καὶ νικηθῆι ὁ τῆς ἁμαρτίας ἔφορος ὁ
πειράζων καὶ καταλυθῆι ὁ θάνατος τοῦ μηκέτι βασιλεύειν καὶ καταργηθῆι ἡ φθορὰ ἐν
ταφῆι τοῦ σώματος καὶ ἀπαρχὴ ἀναστάσεως ἀναδειχθῆι καὶ ἀρχὴ δικαιοσύνης ἐν κόσμωι
πολιτεύσηται διὰ τῆς πίστεως καὶ βασιλεία οὐρανῶν ἐν ἀνθρώποις εὐαγγελισθῆι καὶ θεοῦ
πρὸς ἀνθρώπους γένηται κοινωνία. ἐπὶ ταύτηι τῆι χάριτι δοξάσωμεν τὸν πατέρα τὸν
δεδωκότα τὸν υἱὸν αὐτοῦ τὸν μονογενῆ ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς· δοξάσωμεν τὸν
υἱὸν τὸν δεδωκότα ἑαυτὸν ὑπὲρ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας· δοξάσωμεν τὸ πνεῦμα τὸ
ἅγιον τὸ ἐνεργοῦν, τὸ ζωοποιοῦν ἡμᾶς, τὸ παρέχον χαρίσματα πρὸς θεοῦ κοινωνίαν
καὶ μὴ περιεργασώμεθα τὸν εὐαγγελικὸν λόγον λέξεσι περιξήροις, ἀπεράντους ζητήσεις καὶ
λογομαχίας περισπείροντες καὶ τὸν λεῖον καὶ εὐθύτατον λόγον τῆς πίστεως τραχοῦντες,
ἀλλὰ μᾶλλον ἐργασώμεθα τὸ ἔργον τῆς πίστεως, τὴν εἰρήνην ἀγαπήσωμεν, τὴν ὁμόνοιαν
ἐπιδειξώμεθα, τὴν ἑνότητα φυλάξωμεν, τὴν ἀγάπην γεωργήσωμεν, δι' ἧς εὐαρεστεῖται θεός.
Act. 1, 7 ὥσπερ οὐχ ἡμῶν ἐστιν γνῶναι χρόνους ἢ καιροὺς οὓς ὁ πατὴρ ἔθετο ἐν τῆι
ἰδίαι ἐξουσίαι, πιστεῦσαι δὲ δεῖ ὅτι καὶ χρόνου ἔσται τέλος καὶ μέλλοντος αἰῶνος ἔσται
φανέρωσις καὶ κρίσεως ἀποκάλυψις καὶ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ παρουσία καὶ ἔργων ἀνταπόδοσις
καὶ βασιλείας οὐρανῶν κληρονομία, οὕτως οὐχ ἡμῶν ἐστιν γνῶναι τὸ πῶς ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ
Ies. 53, 8 ἄνθρωπος γέγονεν (τὸ γὰρ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστίν, καθὼς γέγραπται ὅτι τὴν γενεὰν
αὐτοῦ τίς διηγήσεται; ὅτι αἴρεται ἀπὸ τῆς γῆς ἡ ζωὴ αὐτοῦ), ἀλλὰ πιστεῦσαι
Bar. 3, 38 ὅτι ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ ἐγένετο ἄνθρωπος κατὰ τὰς γραφὰς καὶ ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη
καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη κατὰ τὰς γραφὰς καθ' ὁμοιότητα χωρὶς ἁμαρτίας
καὶ ὅτι ἀπέθανεν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ἀνέστη ἐκ νεκρῶν, καθὼς γέγραπται, καὶ ὅτι εἰς οὐρανοὺς
ἀνελήλυθεν καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾶι τοῦ πατρός, ὅθεν ἥξει κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καθὼς

VR, B [cf. ad p. 147, 27], Σ [usque ad 2 εἰρήνη et 12 καὶ καταλυθῆι — 13 ἀναδειχθῆι]

1 ὑμνούντων B σπαργανωθέντα θ̄ν V 2 εἰρήνη ἐν ἀνθρώποισ εὐδοκία [εὐδοκία τούτεστι καταλλαγὴ B] VB ἐμμέσω R τῶν om. VB 3 τὸ om. V 3/4 ὡσ ἀπαριθμεῖται VB ἀπαρίθμειται ὡσ R 4 πρόσληψιν ἁγιασμοῦ B προσλήψει V 5 μετοχὴν ἁγιασμοῦ B 6 πειρασμοὺς om. V τῆι om. B 6/7 προσλαβόμενοσ B 7 δείξη μάταιον V 8 πάλην θεικὴν B 11 ἐν — νικηθῆι] καὶ νικηθῆ ἐν σαρκὶ B 11/12 ὁ πειράζων om. B 12 καὶ ὁ θάνατοσ καταργηθῆ τοῦ B μὴ V καταργηθῆ ἡ φθορὰ VΣ καταλυθῆ ἡ φρορὰ R ἡ φθορὰ καταλυθῆ B 13 τῆ τοῦ σώματοσ ταφῆ V ἀναστάσεωσ δειχθῆ V δειχθῆ ἀναστάσεωσ B τῶ κόσμω V 14 πολιτεύεται B τῆς om. B ἐν om. VB 15 δοξάσομεν B 16 μονογεννῆ B 16/17 δεξάσωμεν — σωτηρίας om. V 17 αὐτὸν VR ἡμετέρας] τοῦ κόσμου B 18 τὰ χαρίσματα V 19 περιεργαζώμεθα — λόγον R τὸν — λόγον μὴ περιεργασώμεθα B 19/20 καὶ ἀπεράντοισ ζητήσεσι καὶ λογομαχίαισ ζιζάνια σπείροντεσ B 20 σπείροντεσ V τραχύνοντεσ VB 21 ἐργαζώμεθα R 22 εὐχαριστεῖται R 23 ὥσπερ γὰρ B τὸ γνῶναι V ἢ] καὶ B 24 δεῖ om. V καὶ[1] om. VB τέλοσ ἔσται B ἔσται om. VB 25 καὶ[2] om. V 26 οὐρανῶν βασιλείασ VB ἐστιν om. V 27 γέγονεν ἄνθρωποσ V ὅτι om. B 28 πιστεῦσαι δεῖ V 29 ὁ RB ἀληθῶσ V ἐγένετο R ἀληθῶσ γέγονεν B ἀληθῶσ ἐγεννήθη κατὰ σάρκα V 29—31 ἐπὶ — ὅτι[1] om. B 30 καθ' — ἁμαρτίασ κατὰ τὰσ γραφὰσ V 31 ὑπὲρ ἡμῶν ἀπέθανε B 32 ζῶντασ κρῖναι B 32 — p. 151, 1 κατὰ τὰσ γραφὰσ B

γέγραπται, μήποτε ἡμῶν λογομαχούντων πρὸς ἀλλήλους βλασφημήσωσί τινες τὸν τῆς πίστεως λόγον καὶ ἐπέλθηι τὸ εἰρημένον· δι' ἡμᾶς διὰ παντὸς τὸ ὄνομα τοῦ θεοῦ Rom. 2, 24
βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσιν. δόξα σοι, Χριστὲ βασιλεῦ.

171 = A 135. Latinae uersiones extant duae, altera in Collectione Casinensi 305, altera Dionysii exigui in Sichardiana 8

Ὑπομνηστικὸν τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἁγιωτάτου ἀρχιεπισκόπου Κυρίλλου πρὸς τὸν μακαριώτατον Σούκενσον ἐπίσκοπον τῆς Διοκαισαρέων κατὰ τὴν Ἰσαύρων ἐπαρχίαν

1 Ἐνέτυχον μὲν τῶι ὑπομνηστικῶι τῶι παρὰ τῆς σῆς ὁσιότητος ἀποσταλέντι, ἥσθην PG 77, 228
δὲ ἄγαν ὅτι καίτοι δυνάμενος ἡμᾶς τε καὶ ἑτέρους ὠφελεῖν ἐκ πολλῆς φιλομαθείας προ- [ep. 45] PG 229
τρέπειν ἀξιοῖς, ἃ εἰς νοῦν ἔχομεν καὶ εὖ ἔχειν ὑπειλήφαμεν, ταῦτα καὶ γράψαι. φρο-
νοῦμεν τοίνυν περὶ τῆς τοῦ σωτῆρος ἡμῶν οἰκονομίας ἃ καὶ οἱ πρὸ ἡμῶν ἅγιοι πατέρες·
ἀναγνόντες γὰρ τοὺς ἐκείνων πόνους τὸν ἑαυτῶν νοῦν καταρυθμίζομεν, ὥστε κατόπιν αὐ-
2 τῶν ἰέναι καὶ μηδὲν τῆι τῶν δογμάτων ὀρθότητι καινὸν ἐπεισφρῆσαι. ἐπειδὴ δὲ ἡ σὴ
τελειότης διαπυνθάνεται, πότερόν ποτε χρὴ λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις ἢ μή, δεῖν ὠιήθην
πρὸς τοῦτο εἰπεῖν. Διόδωρός τις, πνευματομάχος ὢν κατὰ καιρούς, ὥς φασι, κεκοινώνηκε τῆι τῶν ὀρθοδόξων ἐκκλησίαι· οὗτος ἀποθέμενος, ὥσπερ οὖν ἐνόμισεν, τὸν τῆς Μακεδονιανῆς αἱρέσεως σπίλον, εἰς ἑτέραν ἐμπέπτωκεν ἀρρωστίαν. πεφρόνηκε γὰρ καὶ γέγραφεν ὅτι ἕτερος μὲν υἱὸς κατ' ἰδίαν ἐστὶν ὁ ἐκ σπέρματος Δαυὶδ γεννηθεὶς ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, ἕτερος δὲ πάλιν ἰδικῶς υἱὸς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος. κωδίωι δὲ ὥσπερ Mt. 7, 15
προβάτου κατασκιάζων τὸν λύκον, προσποιεῖται μὲν Χριστὸν ἕνα λέγειν, ἀναφέρων τὸ ὄνομα ἐπὶ μόνον τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον γεννηθέντα υἱὸν μονογενῆ, ὡς ἐν χάριτος δὲ

---

6 ἀναγκαία ἀναγινώσκεσθαι W^{mg}

F^{cyr} 36 ἐκ τοῦ πρώτου ὑπομνηστικοῦ τοῦ πρὸς Σούκενσον ἐπίσκοπον τῆς Διοκαισαρέων κατὰ τὴν Ἰσαύρων ἐπαρχίαν, οὗ ἡ ἀρχή· Ἐνέτυχον — ἀποσταλέντι

VRB

1/2 τὸν λόγον τῆσ πίστεωσ βλασφημήσωσι τινὲσ B   2 ἀπέλθη τὸ εἰρημένον V τὸ εἰρημένον ἐπέλθη B   δι' ὑμᾶσ V ἐφ' ἡμᾶσ B   διὰ — τοῦ θῡ R τὸ ὄνομά μου διὰ παντὸσ V διὰ παντὸσ τὸ ὄνομα μου δι' ὑμᾶσ B   3 ἐν — ἔθνεσι βλασφημεῖται B   δόξα — βασιλεῦ R   τῶ δὲ θῶ καὶ π̄ρ̄ι ἡ δόξα σὺν τῶ υἱῶ καὶ τῶ ἁγίω π̄ν̄ι εἰσ τοὺσ αἰῶνασ ἀμήν B om. V

VARWBEFLUZΛ^{d}Λ^{c}

ροα' V   6 ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου ἀλεξανδρείασ V τοῦ αὐτοῦ ἁγίου κυρίλλου ἀλεξανδρείασ ἐπιστολή Z τοῦ ἐν ἁγίοισ κυρίλλου ἐπισκόπου ἀλεξανδρείασ ἐπιστολὴ F τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολή BU ὑπομνηστικὸν τοῦ θεοφιλεστάτου καὶ ἁγιωτάτου [καὶ ἁγιωτάτου om. L] ἀρχιεπισκόπου κυρίλλου [κυρίλλου ἀρχιεπισκόπου R] REL τοῦ αὐτοῦ ὑπομνηστικὸν A τοῦ αὐτοῦ W   6/7 τὸν μακαριώτατον [μαριώτατον V μακάριον L] σούκενσον ἐπίσκοπον [ἐπίσκοπον σούκενσον ARW] VARWELUZ σούκενσον τὸν μακαριώτατον ἐπίσκοπον B σούκενσον ἐπίσκοπον F   7 τῆσ διοκαισαρέων L διοκαισαρέων E τῆσ διοκαισαρέων τῆσ VUZ τῆσ διοκαισαρέων τῶν AR τῆσ διοκαισαρέων πόλεωσ W τῆσ διοκαισαρέων ἐκκλησίασ B διοκαισαρείασ F   κατὰ τὴν [τῶν R om. A] ἰσαύρων [ἰσαυρέων AR] ἐπαρχίαν VARWBELUZ τῆσ ἰσαύρων χώρασ F   post ἐπαρχίαν add. περὶ πίστεωσ VARW περὶ τῶν δυσσεβεστάτων νεστορίου δογμάτων Z   8 μὲν om. L   ἠγάσθην Z   9 πολλῆσ ἄγαν VU φιλομαθίασ VAL   9/10 προτρέπων UZ   10 εὖ ἔχειν BEFΛ^{dc} σὲ νὺν R σὲ W σὲ νῦν εὖ ἔχειν LUZ σὲ φρονεῖν VA   καὶ om. ARW   11 τοίνυν om. ARW   τοῦ om. U   ἡμῶν om. ARW   13 δογμάτων αὐτῶν FΛ^{c} καινῶσ ex καινὸσ corr. F   ἐπισφρῆσαι REF   14 πυνθάνεται W   πότερόν ποτε om. A ποτε om. VUZ   χρὴ om. U   ὠήθημεν V   15 ταῦτα LΛ^{c} 16 οὖν om. FU post ἐνόμισεν coll. Z   17 μακεδονιακῆσ VWZ   ἐκπέπτωκεν VB   18 γεγράφηκεν ARW   ἐστὶν om. ARWL   19 παρθένου καὶ θεομήτοροσ V   δὲ om. V   ὡσ περι F   20 χ̄ν̄ ἕνα BEF ἕνα χ̄ν̄ VARWLUZ   ἀναφέρων μὲν VARWL   21 λόγον om. BF   μονογεννῆ B^{corr}F^{corr}

τάξει προσνέμων αὐτό, καθά φησιν αὐτός, καὶ τῶι ἐκ σπέρματος Δαυὶδ καὶ υἱὸν ἀποκαλεῖ,
ὡς ἑνωθέντα, φησίν, τῶι κατὰ ἀλήθειαν υἱῶι, ἑνωθέντα δὲ οὐχ ὥσπερ ἡμεῖς δοξάζομεν,
8 ἀλλὰ κατὰ μόνην τὴν ἀξίαν καὶ κατὰ αὐθεντίαν καὶ κατὰ ἰσοτιμίαν. τούτου γέγονεν
μαθητὴς Νεστόριος καὶ ἐκ τῶν ἐκείνου βιβλίων ἐσκοτισμένος προσποιεῖται μὲν Χριστὸν
ἕνα καὶ υἱὸν καὶ κύριον ὁμολογεῖν, μερίζει δὲ καὶ αὐτὸς εἰς δύο τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον,
ἄνθρωπον συνῆφθαι λέγων τῶι θεῶι λόγωι τῆι ὁμωνυμίαι, τῆι ἰσοτιμίαι, τῆι ἀξίαι. καὶ
γοῦν τὰς φωνὰς τὰς ἐν τοῖς εὐαγγελικοῖς καὶ ἀποστολικοῖς κηρύγμασιν περὶ Χριστοῦ κει-
μένας διορίζει καί φησιν τὰς μὲν ἐφορμόζεσθαι δεῖν τῶι ἀνθρώπωι, δηλονότι τὰς ἀνθρω-
πίνας, τὰς δὲ πρέπειν κατὰ μόνας τῶι θεῶι λόγωι, δηλονότι τὰς θεοπρεπεῖς. καὶ
ἐπειδὴ διίστησι πολλαχῶς καὶ ἀνὰ μέρος τίθησιν ὡς ἄνθρωπον ἰδικῶς τὸν ἐκ τῆς ἁγίας
παρθένου γεγεννημένον καὶ ὁμοίως ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος υἱὸν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον,
4 διὰ τοῦτο τὴν ἁγίαν παρθένον οὐ θεοτόκον εἶναί φησιν, ἀνθρωποτόκον δὲ μᾶλλον. ἡμεῖς
δὲ οὐχ οὕτως ταῦτ᾽ ἔχειν διακείμεθα, ἀλλ᾽ ἐδιδάχθημεν παρὰ τῆς θείας γραφῆς καὶ τῶν
ἁγίων πατέρων ἕνα υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ κύριον ὁμολογεῖν, τουτέστιν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς
λόγον, γεννηθέντα μὲν ἐξ αὐτοῦ πρὸ αἰώνων θεοπρεπῶς καὶ ἀρρήτως, ἐν ἐσχάτοις δὲ τοῦ
αἰῶνος καιροῖς τὸν αὐτὸν δι᾽ ἡμᾶς γεννηθέντα κατὰ σάρκα ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου, καὶ
ἐπειδὴ θεὸν ἐνανθρωπήσαντα καὶ σαρκωθέντα γεγέννηκεν, διὰ τοῦτο καὶ ὀνομάζομεν θεο-
τόκον αὐτήν. εἷς οὖν ἐστιν υἱός, εἷς κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ πρὸ τῆς σαρκώσεως
καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν. οὐ γὰρ ἕτερος ἦν υἱὸς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος, ἕτερος δὲ
πάλιν ὁ ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου· ἀλλ᾽ αὐτὸς ἐκεῖνος ὁ προαιώνιος καὶ κατὰ σάρκα ἐκ γυ-
PG 232 ναικὸς γεγεννῆσθαι πιστεύεται, οὐχ ὡς τῆς θεότητος αὐτοῦ λαβούσης ἀρχὴν εἰς τὸ εἶναι
ἢ γοῦν εἰς ἀρχὴν ὑπάρξεως κεκλημένης διὰ τῆς ἁγίας παρθένου, ἀλλ᾽ ὅτι μᾶλλον, ὡς ἔφην,
προαιώνιος ὢν λόγος ἐξ αὐτῆς γεγεννῆσθαι λέγεται κατὰ σάρκα. ἰδία γὰρ ἦν αὐτοῦ ἡ
5 σὰρξ καθάπερ ἀμέλει καὶ ἡμῶν ἑκάστου τὸ ἴδιον αὐτοῦ σῶμα. ἐπειδὴ δὲ τινὲς ἐπιπλέ-
κουσιν ἡμῖν τὰς Ἀπολιναρίου δόξας καί φασιν ὅτι εἰ ἕνα λέγετε καθ᾽ ἕνωσιν ἀκριβῆ καὶ
συνεσταλμένην υἱὸν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον, τάχα
που κἀκεῖνο φαντάζεσθε καὶ φρονεῖν ἐγνώκατε ὅτι σύγχυσις ἤτοι σύγκρασις ἢ φυρμὸς
ἐγένετο τοῦ λόγου πρὸς τὸ σῶμα ἢ γοῦν τοῦ σώματος εἰς φύσιν θεότητος μεταβολή,

13. 14 Doctr. patr. 24, 12 p. 168, 10 Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς· ‘ἐδιδάχθημεν — ὁμολογεῖν’

24 — p. 153, 4 Fcyr 36 ἐπειδὴ — οἰκονομικῆι

VARWBEFLUZΛdΛc

1 αὐτὸ ARWBEZΛc αὐτῶ VFLUZcorrΛd φασὶν F τῶ BE τὸ FZ τὸν VARWLU καὶ BEFZΛd om. VARWLU υἱὸν αὐτὸν Z καλεῖ FU 3 κατὰ[2] om. F κατὰ[3] om. BEL 4 βίβλων L ὁ ἐσκοτισμένοσ W 4/5 ἕνα $\overline{\chi\nu}$ B ἕνα F 5 καὶ κύριον om. L τὸν ἕνα εἰσ δύο ARW ἀμέριστον BEFLUZΛdc ἀνὰ μέροσ τὸν ARW ἀνὰ μέροσ V 6 τῆ ἀξία BEFLUZΛdc τῆ τάξει τῆ ἀξία VARW 7 τοῖσ ἀποστολικοῖσ ELU 8 διορίζει] μερίζει F δεῖ WF 8/9 ἀνθρωπίνας — δηλονότι τὰς om. Z 8 δῆλον δὲ ὅτι L 10 ἐπειδὴ διίστησι] ἐπιδιίστησι E 11 καὶ[2] om. E 12 εἶναί om. U φασὶν F 13 οὐ ταῦτα οὕτωσ ARW διατεινόμεθα U παρά τε τῆσ BDoctr. 14 $\overline{\pi\rho\omega\nu}$ ἡμῶν L τουτέστιν om. Z αὐτὸν τὸν F 16/17 κατὰ σάρκα — ἐνανθρωπήσαντα om. F 17/18 θεοτόκον ὀνομάζομεν ARW 18 Ἰησοῦς] εἷσ F τῆσ σαρκόσ F σαρκώσεωσ L 19 τὴν om. L ὁ $\overline{υσ}$ ὁ RB ὁ F 20 ὁ ἐκ τῆς] τῆσ L ἁγίας om. ARW πρὸ αἰῶνοσ AR πρὸ αἰώνων L 21 λαβούσησ — εἶναι EL ἀρχὴν λαβούσησ εἰσ τὸ εἶναι V ἀρχὴν εἰσ τὸ εἶναι λαβούσησ UZ λαβούσησ ἀρχὴν τοῦ εἶναι BF τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαβούσησ ARW 22 κεκινημένησ F 23 ὁ λόγοσ ARWBL γεγενῆσθαι L κατὰ VBUZ *secundum* Λdc κατὰ τὴν EF διὰ τὴν ARWL 24 σῶμα αὐτοῦ Z 25 εἰ] εἰσ L λέγεται RBFLZ, corr. B καὶ om. R 26 συνεσταλμένην BEUΛcFcyr συνεσταλμένον F συγκεκραμένην VAWL συνκεκραμένην R συγκεκραμμένην Z 27 φαντάζεσθαι VARBEFLZ ἐγνώκαται F σύγχυσισ ἤτοι σύγκρασισ ELΛdcFcyr σύγχυσισ ἢ κράσισ UZ σύγκρασισ ἤτοι σύγχυσισ VARWBF 28 γέγονε VARW γοῦν om. EFcyr μεταβολὴν RWBE, corr. B καὶ μεταβολήν Wcorr

ταύτηι τοι καὶ μάλα ἐμφρόνως ἡμεῖς ἀποκρουόμενοι τὴν συκοφαντίαν φαμὲν ὅτι ὁ ἐκ θεοῦ
πατρὸς λόγος ἀπερινοήτως τε καὶ ὡς οὐκ ἔστιν εἰπεῖν, ἥνωσεν ἑαυτῶι σῶμα ἐψυχωμένον
ψυχῆι νοερᾶι καὶ προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, οὐ μεταβολῆι φύσεως καθ' ἡμᾶς γεγονώς,
ἀλλ' εὐδοκίαι μᾶλλον οἰκονομικῆι. ἠθέλησε γὰρ ἄνθρωπος γενέσθαι τὸ εἶναι θεὸς κατὰ
φύσιν οὐκ ἀποβαλών, ἀλλ' εἰ καὶ ἐν τοῖς καθ' ἡμᾶς καθίκετο μέτροις καὶ πεφόρηκε τὴν τοῦ
δούλου μορφήν, καὶ οὕτως μεμένηκεν ἐν ταῖς τῆς θεότητος ὑπεροχαῖς καὶ ἐν κυριότητι τῆι
6 φυσικῆι. ἑνοῦντες τοίνυν ἡμεῖς τῆι ἁγίαι σαρκὶ ψυχὴν ἐχούσηι τὴν νοερὰν ἀπορρήτως
τε καὶ ὑπὲρ νοῦν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον ἀσυγχύτως ἀτρέπτως ἀμεταβλήτως, ἕνα υἱὸν
καὶ Χριστὸν καὶ κύριον ὁμολογοῦμεν, τὸν αὐτὸν θεὸν καὶ ἄνθρωπον, οὐχ ἕτερον καὶ ἕτερον,
ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο κἀκεῖνο ὑπάρχοντα καὶ νοούμενον. τοιγάρτοι ποτὲ μὲν
ὡς ἄνθρωπος οἰκονομικῶς ἀνθρωπίνως διαλέγεται, ποτὲ δὲ ὡς θεὸς μετ' ἐξουσίας τῆς θεο-
πρεποῦς ποιεῖται τοὺς λόγους. φαμὲν δὲ κἀκεῖνο· βασανίζοντες εὐτεχνῶς τῆς μετὰ
σαρκὸς οἰκονομίας τὸν τρόπον καὶ περιαθροῦντες ἰσχνῶς τὸ μυστήριον, ὁρῶμεν ὅτι ὁ ἐκ θεοῦ
πατρὸς λόγος ἐνηνθρώπησέν τε καὶ ἐσαρκώθη καὶ οὐκ ἐκ τῆς θείας ἑαυτοῦ φύσεως τὸ
ἱερὸν ἐκεῖνο πεπλαστούργηκε σῶμα, ἀλλ' ἐκ παρθένου μᾶλλον ἔλαβεν αὐτό, ἐπεὶ πῶς
γέγονεν ἄνθρωπος, εἰ μὴ σῶμα πεφόρηκε τὸ ἀνθρώπινον; ἐννοοῦντες τοίνυν, ὡς ἔφην,
τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν τρόπον ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ' ἕνωσιν
ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως καὶ ἀτρέπτως· ἡ γὰρ σὰρξ σάρξ ἐστιν καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέ-
γονεν θεοῦ σάρξ, ὁμοίως δὲ καὶ ὁ λόγος θεός ἐστιν καὶ οὐ σάρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποιήσατο
τὴν σάρκα οἰκονομικῶς. ὅταν οὖν ἐννοῶμεν τοῦτο, οὐδὲν ἀδικοῦμεν τὴν εἰς ἑνότητα
συνδρομὴν ἐκ δύο φύσεων γεγενῆσθαι λέγοντες· μετὰ μέντοι τὴν ἕνωσιν οὐ διαιροῦμεν τὰς
φύσεις ἀπ' ἀλλήλων οὐδὲ εἰς δύο τέμνομεν υἱοὺς τὸν ἕνα καὶ ἀμέριστον, ἀλλ' ἕνα φαμὲν
7 υἱὸν καὶ ὡς οἱ πατέρες εἰρήκασιν, μίαν φύσιν τοῦ λόγου σεσαρκωμένην. οὐκοῦν ὅσον

7—10 νοούμενον Fcyr 37 10 Doctr. patr. 29, 15 [ex Eulogio] p. 212, 18 ὁ ἐν ἁγίοις φησὶ Κύριλλος ἐν τῆι δευτέραι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι· 'ἕνα — ὑπάρχοντα', idem locus adfertur 30, 3 p. 219, 27 12 φαμέν — 16 ἀνθρώπινον Fcyr 38 16—20 Fcyr 39 Ephraim ap. Phot. bibl. 229 p. 262b2 Κύριλλος ἐν τῆι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι . . . 'ἐννοοῦντες — οἰκονομικῶς'. Doctr. patr. 24, 12 p. 169, 21 K. ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον α' ἐπιστολῆς· 'ἐννοοῦντες — οἰκονομικῶς'. item Theodoret. eran. 2, 168 = flor. Chalc. 14 17 — p. 154, 2 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 141] Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Ἀκάκιον ἐπιστολῆς· 'ὁρῶμεν — φαμέν'. 18—20 flor. R II 31 ἡ γὰρ σάρξ — οἰκονομικῶς 20 — p. 154, 1 Doctr. patr. 2, 19 [= flor. cod. Paris. 1115 f. 250u] ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς· 'ὅταν οὖν — ἐποιήσατο σάρκα'. 20—22 Fcyr 40 ὅταν — ἀμέριστον 21/22 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 129] Κυρίλλου· 'μετὰ μέντοι — ἀμέριστον'. 21/22 floril. R II 2 μετὰ μέντοι — ἀλλήλων 23—p. 154, 3 Ephraim ap. Phot. 229 p. 262b8 et Iustinian. PG 86, 1001 [ἐν τῆι πρώτηι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι] 'οὐκοῦν — σεσαρκωμένον' Fcyr 42 οὐκοῦν — κύριον

VARWBEFLUZΛdΛc

1 ἡμεῖς om. ARWL 2 τὸ σῶμα F ἐμψυχωμένον LZ 4 ἤθελεν L 4/5 τῆ φύσει ARW 5 καθεἰκετο EZ πεφόρεκε VARWFcorrU 6 μεμενηκὼσ E κυριότητι τῆ VEU τῆ κυριότητι τῆ LZ κυριότητι ARWBF 7 ἐννοοῦντεσ BEFcyr, corr. B 8 τε om. Fcyr 8/9 υἱὸν καὶ χ̅ν̅ καὶ κ̅ν̅ BFZΛcFcyr χ̅ν̅ καὶ υἱὸν καὶ κ̅ν̅ VΛd υ̅ν̅ καὶ χ̅ν̅ E υ̅ν̅ καὶ κ̅ν̅ LU χ̅ν̅ καὶ υἱὸν ARW 10 τοῦτο τὲ BF καὶ νοούμενον VBEFLUZΛcFcyr νοοῦμεν ARW ἑνούμενον pro νοούμενον legisse uidetur Λd 11 ἀνθρωπίνωσ EFUZΛdc καὶ ἀνθρωπίνωσ VARWBL δὲ om. B ὡς θεός om. ARW τῆς om. U 12 τοὺσ λόγουσ ποιεῖται B 13 περιαρθροῦντεσ WFFcyr ὁρῶμεν om. B 14 θείασ ἑαυτοῦ BFUZ θείασ αὐτοῦ EL utrumque Fcyr codd. ἑαυτοῦ θείασ VARW 15 παρθένου ARWBF *ex uirgine* Λc τῆσ παρθένου EFcyr τῆσ παρθένου μαρίασ VLUZ *ex uirgine sancta* Λd 16 πεφόρεκε VARWUFcyr ἀνθρώπινον] ἡμέτερον V ἑνοῦντεσ E 17 ἀλλήλαισ συνῆλθον B 18 καὶ[1] VARWcorrBEUZΛdc Fcyr Theod. Leont. om. WFL Ephr. Doctr. 18/19 εἰ — σάρξ om. V 19 θεοῦ] θ̅σ̅ B εἰ δὲ καὶ V εἰ om. Fcyr 20 ἐννοοῦμεν F οὐδὲ B 21 διαιροῦντεσ VZ 22 οὔτε Fcyr 23 λόγου BEUZΛdc Leont. θ̅υ̅ λόγου VARWFL Doctr.

μὲν ἧκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὁρᾶν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν τίνα τρόπον ἐνην-
PG 233 θρώπησεν ὁ μονογενής, δύο τὰς φύσεις εἶναι φαμὲν τὰς ἑνωθείσας, ἕνα δὲ Χριστὸν καὶ υἱὸν καὶ κύριον, τὸν τοῦ θεοῦ λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον. καὶ εἰ δοκεῖ, δεξώμεθα πρὸς παράδειγμα τὴν καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς σύνθεσιν καθ' ἣν ἐσμὲν ἄνθρωποι. συντεθείμεθα γὰρ ἐκ ψυχῆς καὶ σωματος καὶ ὁρῶμεν δύο φύσεις, ἑτέραν μὲν τὴν τοῦ σώματος, ἑτέραν δὲ τὴν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' εἷς ἐξ ἀμφοῖν καθ' ἕνωσιν ἄνθρωπος καὶ οὐχὶ τὸ ἐκ δύο συντεθεῖσθαι φύσεων ἀνθρώπους δύο τὸν ἕνα παρασκευάζει, ἀλλ' ἕνα τὸν ἄνθρωπον κατὰ σύνθεσιν, ὡς ἔφην, τὸν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ἐὰν γὰρ ἀνέλωμεν τὸ ὅτι ἐκ δύο καὶ διαφόρων φύσεων ὁ εἷς καὶ μόνος ἐστὶ Χριστός, ἀδιάσπαστος ὢν μετὰ τὴν ἕνωσιν, ἐροῦσιν οἱ τῆι ὀρθῆι δόξηι μαχόμενοι· εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, πῶς ἐνηνθρώπησεν ἢ ποίαν ἰδίαν ἐποιήσατο σάρκα;

8 Ἐπειδὴ δὲ εὗρον ἐν τῶι ὑπομνηστικῶι ἔμφασίν τινα λόγου τοιαύτην ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν τὸ ἅγιον σῶμα τοῦ πάντων ἡμῶν σωτῆρος Χριστοῦ εἰς θεότητος φύσιν μετακεχώρηκεν, ὡς εἶναι τὸ ὅλον θεότητα μόνην, δεῖν ᾠήθην καὶ πρός γε τοῦτο εἰπεῖν. ὁ μακάριος γράφει Παῦλος, τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ μονογενοῦς υἱοῦ τοῦ θεοῦ τὰς αἰτίας
Rom. 8, 3. 4 ἡμῖν ἐξηγούμενος, ποτὲ μὲν ὅτι τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ νόμου ἐν ὧι ἠσθένει διὰ τῆς σαρκός, ὁ θεὸς τὸν ἑαυτοῦ υἱὸν πέμψας ἐν ὁμοιώματι σαρκὸς ἁμαρτίας καὶ περὶ ἁμαρτίας, κατέκρινεν τὴν ἁμαρτίαν ἐν τῆι σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῆι ἐν ἡμῖν τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περιπα-
Hebr. 2, 14-17 τοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνεῦμα· ποτὲ δὲ πάλιν ἐπειδὴ γὰρ τὰ παιδία κεκοινώνηκεν αἵματος καὶ σαρκός, καὶ αὐτὸς παραπλησίως μετέσχεν τῶν αὐτῶν,

---

2/3 Doctr. patr. 2, 12 p. 170, 6 et Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 133] ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς· 'δύο τὰς φύσεις — σεσαρκωμένον' 3—6 Fcyr 41 Ephraim ap. Phot. 229 p. 250 a 8 κἀν τῆι προτέραι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι· 'καὶ εἰ — ψυχῆς' 4—8 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 142] δεξώμεθα — σώματος καὶ ψυχῆς 8—11 floril. R II 1 ἐὰν γὰρ — ἐνηνθρώπησεν ὁ μονογενής, Eulog. ap. Phot. 230 p. 273 a 21 ἐν ταῖς ἐπιστολαῖς αἳ τὸν Σούκενσον ἐπιγράφονται . . . 'ἐὰν γὰρ — ἐνηνθρώπησεν' 10/11 Fcyr 43 Doctr. patr. 2, 51 p. 25, 13 'εἰ μία — σάρκα

VARWBEFLUZΛdΛc

1 μὲν om. BFUZ ἐννοίασ FZ Fcyr εἰσ BEFUZ Fcyr Ephr. Leont. Doctr. εἰσ γε VARWL 2 τὰς om. UZ εἶναι φαμὲν τὰσ ἑνωθείσασ VLUZ εἶναι φαμὲν ἑνωθείσασ E *adunatas* Λd *unitas* Λc ἡνῶσθαι φαμὲν F Par. εἶναι φαμὲν ARWB Ephr. Leont. 2/3 υἱὸν καὶ χ̅ν̅ καὶ κ̅ν̅ ARWF Fcyr 3 θ̅υ̅ π̅ρ̅σ̅ VLUZ 4 δεξόμεθα F αὐτοὺς om. R αὐτοῦ L, uaria lectio in Doctr. 5 συντιθέμεθα F Ephr. Leont. 5—8 καὶ ὁρῶμεν — σώματος om. U, add. Umg, ubi 5 καὶ ὁρῶμεν — μὲν τὴν abscissa sunt 5 δύο τὰσ φύσεισ F τὴν om. ARWF Leont. τῆσ E 6 τὴν om. ARWF Leont. εἷς om. ARW Leont. 6/7 οὐχὶ τὸ EFUΛdc Doctr. οὐχί τοι B οὐχ ὅτι VARWLZ Leont. 7 ἐκ] καὶ B συντεθεῖσθαι EFUΛdc Doctr. συντέθειται VARWLZ Leont. συνημμένων B ἀνθρώπουσ δύο EUΛdc ἀνθρώπουσ [ἄ̅ν̅ο̅σ̅ F] δύο νοεῖσθαι BF Doctr. ὁ ἄνθρωποσ δύο ἀνθρώπουσ VLZ ὁ ἄνθρωποσ δύο ARW Leont. παρασκευάζει BEFUΛdc Doctr. νομιστέον VARWLZ Leont. 7/8 τὸν ἄνθρωπον BEFΛdc ἄνθρωπον U τὸν αὐτὸν VARWLZ Leont. 8 σύγκρασιν B τὸν VELUZΛdc τὴν ARWBF Leont. σώματοσ [τοῦ σώματοσ A] καὶ ψυχῆσ ARW Leont. post σώματος habent καὶ οὐχὶ τὸ ἐκ δύο συντεθεῖσθαι φύσεων ἀνθρώπουσ δύο τὸν ἕνα παρασκευάζει ἀλλ' ἕνα ἄνθρωπον κατὰ σύνθεσιν ὡσ ἔφην τὸν ἐκ ψυχῆσ καὶ σώματοσ VZ γὰρ] οὖν UZ ἀνέλω B 9 ἐκ δύο καὶ ἐκ E καὶ μετὰ VLUZ 10 ὀρθοδοξία ARW 11 ἢ — σάρκα om. R ἐποιήσατο] ἔχειν ὁρῶτο B 12 εὕρομεν B 14 ὡσ ὅλον θεότητα εἶναι ARW 14/15 ὁ — παῦλοσ EFL ὁ μακάριοσ παῦλοσ γράφει VBUZ παῦλοσ ὁ μακάριοσ γράφει ARW 15 τοῦ θεοῦ om. Z 16 ἡμῖν om. V 18 καὶ περὶ ἁμαρτίας om. L τίασ R 20 ἐπεὶ L γὰρ] οὖν LΛc δὲ W om. Λd 20/21 κεκοινώνηκε τὰ παιδία UZ 21 σαρκόσ καὶ αἵματοσ BLΛc παραπλησίωσ καὶ αὐτόσ F

ἵνα διὰ τοῦ θανάτου καταργήσηι τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου,
τουτέστιν τὸν διάβολον, καὶ ἀπαλλάξηι τούτους ὅσοι φόβωι θανάτου διὰ
παντὸς τοῦ ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας. οὐ γὰρ δήπου ἀγγέλων ἐπιλαμβά-
νεται, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβάνεται· ὅθεν ὤφειλεν κατὰ πάντα
9 τοῖς ἀδελφοῖς ὁμοιωθῆναι. φαμὲν οὖν ὅτι ἐκ τῆς παραβάσεως τῆς ἐν Ἀδὰμ τῆς
ἀνθρωπίνης φύσεως παθούσης τὴν φθορὰν καὶ τυραννουμένης τῆς ἐν ἡμῖν διανοίας ἐκ τῶν
τῆς σαρκὸς ἡδονῶν ἤτοι κινημάτων ἐμφύτων, ἀναγκαῖον γέγονεν εἰς σωτηρίαν ἡμῖν τοῖς
ἐπὶ τῆς γῆς τὸ ἐνανθρωπῆσαι τὸν τοῦ θεοῦ λόγον, ἵνα τὴν σάρκα τὴν ἀνθρωπίνην ὑπενη-
νεγμένην τῆι φθορᾶι καὶ νοσήσασαν τὸ φιλήδονον ἰδίαν ποιήσηται καὶ ἐπειδήπερ ἐστὶν
ζωὴ καὶ ζωοποιός, καταργήσηι μὲν τὴν ἐν αὐτῆι φθοράν, ἐπιτιμήσηι δὲ καὶ τοῖς ἐμφύτοις
κινήμασιν, τοῖς εἰς φιληδονίαν δηλαδή. ἦν γὰρ οὕτως νεκρωθῆναι τὴν ἁμαρτίαν ἐν
αὐτῆι· μεμνήμεθα δὲ καὶ τοῦ μακαρίου Παύλου νόμον ἁμαρτίας καλέσαντος τὸ ἐν ἡμῖν Rom. 7,
ἔμφυτον κίνημα. οὐκοῦν ἐπειδήπερ ἡ ἀνθρωπίνη σὰρξ γέγονεν ἰδία τοῦ λόγου, πέπαυται 23. 25
μὲν τοῦ ὑποφέρεσθαι τῆι φθορᾶι καὶ ἐπειδὴ ἁμαρτίαν οὐκ οἶδεν ὡς θεὸς ὁ οἰκειωσάμενος PG 236
αὐτὴν καὶ ἰδίαν ἀποφήνας, ὡς ἔφην, πέπαυται καὶ τοῦ νοσεῖν τὸ φιλήδονον. καὶ οὐχ
ἑαυτῶι τοῦτο κατώρθωκεν ὁ μονογενὴς τοῦ θεοῦ λόγος (ἔστι γὰρ ὅ ἐστιν, ἀεί), ἀλλ' ἡμῖν
δηλονότι. εἰ γὰρ ὑπενηνέγμεθα τοῖς ἐκ παραβάσεως τῆς ἐν Ἀδὰμ κακοῖς, ἥξει πάντως
ἐφ' ἡμᾶς καὶ τὰ ἐν Χριστῶι, τουτέστιν ἡ ἀφθαρσία καὶ τῆς ἁμαρτίας ἡ νέκρωσις. οὐ-
κοῦν γέγονεν ἄνθρωπος, οὐκ ἄνθρωπον ἀνέλαβεν, ὡς Νεστορίωι δοκεῖ, καὶ ἵνα πιστευθῆι
γεγονὼς ἄνθρωπος, καίτοι μεμενηκὼς ὅπερ ἦν, δῆλον δὲ ὅτι θεὸς κατὰ φύσιν, ταύτηι τοι Mt. 4, 2
καὶ πεινῆσαι λέγεται καὶ καμεῖν ἐξ ὁδοιπορίας, ἀνασχέσθαι δὲ καὶ ὕπνου καὶ ταραχῆς καὶ Ioh. 4, 6 Mt. 8, 24.
λύπης καὶ τῶν ἄλλων ἀνθρωπίνων καὶ ἀδιαβλήτων παθῶν. ἵνα δὲ πάλιν πληροφορῆι 26, 38
τοὺς ὁρῶντας αὐτὸν ὅτι μετὰ τοῦ εἶναι ἄνθρωπος καὶ θεός ἐστιν ἀληθινός, εἰργάζετο τὰς
θεοσημείας, θαλάσσαις ἐπιτιμῶν, νεκροὺς ἐγείρων καὶ τὰ ἕτερα παράδοξα κατορθῶν. Mt. 8, 26
ὑπέμεινεν δὲ καὶ σταυρόν, ἵνα σαρκὶ παθὼν τὸν θάνατον καὶ οὐ φύσει θεότητος γένηται
πρωτότοκος ἐκ νεκρῶν καὶ ὁδοποιήσηι τῆι ἀνθρώπου φύσει τὴν εἰς ἀφθαρσίαν ὁδὸν καὶ Col. 1, 18
10 σκυλεύσας τὸν ᾅδην τὰς αὐτόθι καθειργμένας ἐλεήσηι ψυχάς. μετὰ δέ γε τὴν ἀνά-

---

5—12 Fcyr 44 φαμέν — ἐν αὐτῆι 18/19 Eulogius ap. Phot. cod. 230 p. 272 v 30 et p. 276 b 39 ἐν ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς· 'οὐκοῦν — δοκεῖ' 21—27 Fcyr 45 πεινῆσαι — ψυχάς 27—p. 156, 5 Fcyr 46 μετά — θεοπρεπεστάτηι

VARWBEFLUZΛdΛc

1 καταργήσει F θανάτου om. R 4 ἀλλὰ — ἐπιλαμβάνεται om. Z. 5 τῆς ἐν om. F τοῦ V 6 φύσεως] *substantiam* Λd διαφθορὰν Fcyr τῆσ — διανοίασ τυραννουμένησ B 7 ἢ F κεινημάτων R κοινημάτων U ἐμφύτων ἐπεισενεχθέντων τῆ φύσει EΛdFcyr ἡμῖν εἰσ σρίαν VARWUZ 8 τῆς om. ARWU 9 ποιήσεται F 10 ζωὴ om. UZ κατήργησε ARWFL Fcyr αὐτῶι L ἐπιτιμήσει E ἐπετίμησε ARWFLFcyr 11 νεκρῶν L ἁμαρτίαν BEFUZFcyr ἁμαρτίαν τὴν VAWLΛc ἁμαρτίαν τῆ R 13 οὐκοῦν ἐπειδήπερ VBEFLUZΛdc ἐπειδὴ τοίνυν ARW 14 τὸ ὑποφέρεσθαι VARWL καὶ om. UZ ἐπειδὴ] ἐπεὶ δὲ U οἶδεν BEFUZΛdc ἐποίησεν VARWL ὁ θσ F ὁ EFΛdc om. VARWBLUZ 15 τοῦ] τὸ R 16 τούτω F κατώρθωσεν F λόγοσ τοῦ θυ U 17 γὰρ ARWBEFΛdc γὰρ μὴ VLUZ τῆς] τοῖσ VRWF, corr. V 18 τῶι χω L ἀφθαρσίασ R 19 καὶ οὐκ B καθάπερ F 20 ἄνοσ γεγονὼσ VUZ κατὰ φύσιν θσ L 21 ἀνέχεσθαι ARW δὲ] τε UZ ὕπνου καὶ λύπησ καὶ ταραχῆσ F λύπησ E 22 πληροφορήση VARWL 23 τοῦ] τὸ B 24 θεοσημίασ VABU θαλάσσηι LFcyr καὶ νεκροὺσ BFcyr 25 ὑπομένει UZ ὑπομεῖναι Fcyr ἵνα σαρκὶ — γένηται VEFLUZΛcFcyr σαρκὶ — θεότητοσ ἵνα γένηται ARWBΛd καὶ om. U γένηται καὶ L 26 τῶν νεκρῶν VFLUZ ὁδοποιήσει RF ὁδοποιήσασ LUZ ἄνοδον L 27 τὸν ᾅδην σκυλεύσασ B ἐλεήση RWBLZΛc ἐλεήσει EFU utrumque Fcyr codd. ἐλευθερώση VA γε om. FL

στασιν ἦν μὲν αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ πεπονθός, πλὴν οὐκέτι τὰς ἀνθρωπίνας ἀσθενείας ἔχον ἐν ἑαυτῶι. οὐ γὰρ ἔτι πείνης ἢ κόπου ἢ ἑτέρου τινὸς τῶν τοιούτων δεκτικὸν εἶναι φαμὲν αὐτό, ἀλλὰ λοιπὸν ἄφθαρτον καὶ οὐχὶ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ γὰρ καὶ ζωοποιόν· ζωῆς γὰρ σῶμά ἐστιν, τουτέστιν τοῦ μονογενοῦς, κατελαμπρύνθη δὲ καὶ δόξηι τῆι θεοπρεπεστάτηι καὶ νοεῖται θεοῦ σῶμα. τοιγάρτοι κἂν εἴ τις αὐτὸ λέγοι θεῖον, ὥσπερ ἀμέλει τοῦ ἀνθρώπου [τὸ] ἀνθρώπινον, οὐκ ἂν ἁμάρτοι τοῦ πρέποντος λογισμοῦ· ὅθεν οἶμαι καὶ τὸν
2 Cor. 5, 16 σοφώτατον Παῦλον εἰπεῖν· εἰ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρκα Χριστόν, ἀλλὰ νῦν οὐκέτι γινώσκομεν. θεοῦ γάρ, ὡς ἔφην, ἴδιον σῶμα ὑπάρχον, ὑπερέβη πάντα τὰ ἀνθρώπινα, μεταβολὴν δὲ τὴν εἰς τὴν τῆς θεότητος φύσιν οὐκ ἐνδέχεται παθεῖν σῶμα τὸ ἀπὸ γῆς· ἀμήχανον γάρ, ἐπεὶ καταγορεύσομεν τῆς θεότητος ὡς γενητῆς καὶ ὡς προσλαβούσης τι ἐν ἑαυτῆι ὃ μή ἐστιν κατὰ φύσιν ἴδιον αὐτῆς. ἴσον γάρ ἐστιν εἰς ἀτοπίας λόγον τὸ εἰπεῖν ὅτι μετεβλήθη τὸ σῶμα εἰς θεότητος φύσιν, καὶ μὴν κἀκεῖνο ὅτι μετεβλήθη ὁ λόγος εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν. ὥσπερ γὰρ τοῦτο ἀμήχανον (ἄτρεπτος γάρ καὶ ἀναλλοίωτός ἐστιν), οὕτως καὶ τὸ ἕτερον· οὐ γάρ ἐστιν τῶν ἐφικτῶν εἰς θεότητος οὐσίαν ἤτοι φύσιν μεταχωρῆσαί τι δύνασθαι τῶν κτισμάτων· κτίσμα δὲ καὶ ἡ σάρξ. οὐκοῦν θεῖον μὲν εἶναι φαμὲν τὸ σῶμα Χριστοῦ, ἐπειδὴ καὶ θεοῦ σῶμά ἐστιν, καὶ ἀρρήτωι δόξηι κατηγλαισμένον, ἄφθαρτον ἅγιον ζωοποιόν· ὅτι δὲ εἰς φύσιν θεότητος μετεβλήθη, οὔτε τῶν πατέρων τις τῶν ἁγίων ἢ πεφρόνηκεν ἢ εἴρηκεν οὔτε ἡμεῖς οὕτω διακείμεθα.

11 Μὴ ἀγνοείτω δὲ κἀκεῖνο ἡ σὴ ὁσιότης ὅτι ὁ τῆς μακαρίας μνήμης ὁ πατὴρ ἡμῶν Ἀθανάσιος ὁ γενόμενος κατὰ καιροὺς τῆς Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος, κεκινημένων τινῶν κατ'
PG 237 ἐκεῖνο καιροῦ, γέγραφεν ἐπιστολὴν πρὸς Ἐπίκτητον ἐπίσκοπον τῆς Κορίνθου πάσης ὀρθοδοξίας μεστήν· ἐπειδὴ δὲ ἠλέγχετο καὶ ἐξ αὐτῆς Νεστόριος καὶ οἱ τῆι ὀρθῆι πίστει συναγορεύοντες ταύτην ἀναγινώσκοντες ἐξεδυσώπουν τοὺς τὰ αὐτὰ φρονεῖν ἐθέλοντας, ἀπειρηκότες πρὸς τοὺς ἐντεῦθεν ἐλέγχους ἐμηχανήσαντό τι πικρὸν καὶ αἱρετικῆς δυσσεβείας ἄξιον.

11—18 Doctr. patr. 5, 3 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον α' ἐπιστολῆς· 'ἴσον γάρ — διακείμεθα' 14/15 Ephr. ap. Phot. 229 p. 251b 31 Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον πρώτης ἐπιστολῆς· 'οὐ γάρ — σάρξ' 16—18 Fcyr 47 θεῖον — διακείμεθα

VARWBEFLUZΛdΛc

1 πλὴν om. Fcyr ἀσθενείας ἔχον AWBUZ ἀσθενείας ἔχων VRFL ἔχων ἀσθενείας E ἀ. ἔχων et ἔχων ἀ. Fcyr codd. 2 τῶν τοιούτων τινὸς VUZ δεκτέον ARW 3 αὐτὸν F γὰρ om. V 4 ἐστι σῶμα VUZ τουτέστιν τοῦ μονογενοῦς om. B 4/5 θεοπρεπεστάτη τοῦ μονογενοῦς B 5 λέγηι L 6 ἀνθρώπινον scripsi ἀνθρώπειον W τὸ ἀνθρώπινον VRBEFLUZ τὸ ἀνθρώπειον A οὐχ ἁμάρτοι UZ 7 εἰ καὶ VARWELUZΛd εἰ δὲ καὶ BFΛc 8 ὑπάρχον ἴδιον σῶμα F 9 τὴν τῆς θεότητος φύσιν VARWELUZ αὐτὴν τῆς θεότητος φύσιν F τὴν φύσιν τῆς θεότητος B τὸ om. F 10 καταγορεύσομεν scripsi *derogabimus* Λdc καταγορεύομεν VARWFLUZ κατηγοροῦμεν BE γεννητῆς W καὶ ὡς] καὶ ἡ B 10/11 προλαβούσης REL 11 ἑαυτῇ VEL αὐτῇ ARWBFUZ ἴσα U 12 ἐκεῖνο R 13 τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν BEUZ τὴν τῆς σαρκὸς οὐσίαν FΛd φύσιν σαρκὸς VARWL *humanam naturam* Λc ante ὥσπερ habent τῷ λέγειν μετακεχωρηκέναι τὴν θεότητα εἰς φύσιν σαρκὸς VAR γάρ[1] BEFUZΛdc δὲ VARWL 13/14 ἐστὶ καὶ ἀναλλοίωτος B καὶ ἀναλλοίωτος A 14 τὴν τῆς θεότητος BF 14/15 φύσιν ἤτοι οὐσίαν B 15 δύνασθαί τι μεταχωρῆσαι ARW μεταχωρῆσαί τι B 16 φαμὲν τὸ σῶμα εἶναι ARW τοῦ χ̅υ̅ VUZ ἐπεὶ ARWL καὶ[1] om. EΛdc δὲ Fcyr σῶμα θ̅υ̅ E Fcyr 17 θεότητος φύσιν VUZ οὐ μετεβλήθη RL μετεβλήθη οὐ γὰρ μετεβλήθη εἰς τὴν φύσιν τῆς θεότητος ἡ σάρξ Z 17/18 τις τῶν π̅ρ̅ω̅ν̅ τῶν ἁγίων BFUZ τις τῶν ἁγίων π̅ρ̅ω̅ν̅ V 18 διακείμεθα φρονεῖν W 19 δὲ om. VUZ κἀκεῖνο om. F ὅτι om. E ὁ om. R μνήμης ὁ π̅η̅ρ̅ ἡμῶν EUZ μνήμης π̅η̅ρ̅ ἡμῶν VABFL ἡμῶν μνήμης π̅η̅ρ̅ RW 20 τῆς om. A 21 καιροῦ ζητημάτων BΛd ἔγραφεν V τῆς om. L πάσῃ R 22 ἐπεὶ VUZ εὐθέτως B 23 αὐτὰ BΛc αὐτοῦ EFLUZ αὐτὰ αὐτῷ VARW *similia . . . Nestorio* Λdc 23/24 ἀπειρηκότες οὖν BF ἀπειρηκότες οἱ αἱρετικοὶ W *impii formidantes* Λd 24 ἐμηχανήσατό R μικρὸν A πονηρὸν V τῆς αἱρετικῆς VUZ

παραφθείραντες γὰρ τὴν ἐπιστολὴν καὶ τὰ μὲν ὑφελόντες, τὰ δὲ προσθέντες ἐκδεδώκασιν, ὡς δοκεῖν καὶ τὸν ἀοίδιμον ἐκεῖνον συνωιδὰ φρονεῖν Νεστορίωι καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτόν. ἦν οὖν ἀναγκαῖον ὑπὲρ τοῦ μὴ κἀκεῖσέ τινας παρεφθαρμένην αὐτὴν ἐπιδεικνύειν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀντιγράφων τὸ ἴσον λαβόντας ἀποστεῖλαι τῆι σῆι θεοσεβείαι. καὶ γὰρ ὁ εὐλαβέστατος καὶ θεοσεβέστατος ὁ τῆς Ἐμεσηνῶν ἐπίσκοπος Παῦλος ἐλθὼν ἐν Ἀλεξανδρείαι κεκίνηκε περὶ τούτου λόγους καὶ εὑρέθη μὲν ἔχων τὸ ἴσον τῆς ἐπιστολῆς, παρεφθαρμένον δὲ καὶ παραποιηθὲν παρὰ τῶν αἱρετικῶν, ὥστε καὶ ἠξίωσεν ἐκ τῶν παρ' ἡμῖν ἀντιγράφων τὸ ἴσον τοῖς κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν ἐκπεμφθῆναι· καὶ δὴ πεπόμφαμεν.

12 Ἀκολουθοῦντες δὲ πανταχῆι ταῖς τῶν ἁγίων πατέρων ὀρθοδοξίαις, κατὰ τῶν Νεστορίου δογμάτων συγγεγράφαμεν βιβλίον, καὶ ἕτερον δὲ διαβεβληκότων τινῶν τῶν κεφαλαίων τὴν δύναμιν, καὶ ταῦτα ἀπέστειλα τῆι σῆι θεοσεβείαι, ἵν' εἴ τινες εἶεν ἕτεροι τῶν ὁμοπίστων τε καὶ ὁμοψύχων ἡμῶν ἀδελφῶν ταῖς τινων φλυαρίαις συνηρπασμένοι καὶ νομίζοντες ὅτι μετέγνωμεν ἐπὶ τοῖς κατὰ Νεστορίου λεχθεῖσιν, ἐλεγχθεῖεν ἐκ τῆς ἀναγνώσεως καὶ μάθωσιν ὅτι καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐπετιμήσαμεν ὡς πεπλανημένωι καὶ νῦν οὐδὲν ἧττον ἐγκείμεθα πανταχοῦ μαχόμενοι ταῖς αὐτοῦ δυσφημίαις. ἡ δὲ σὴ τελειότης τὰ ἔτι μείζω νοεῖν δυναμένη καὶ ἡμᾶς ὠφελήσει καὶ γράφουσα καὶ προσευχομένη.

172 = A 136. Latinae uersiones extant duae, altera in Collectione Casinensi 306, altera Dionysii exigui in Sichardiana 9

Ἕτερον ὑπομνηστικὸν ἀντιγραφὲν πρὸς τὰς πεύσεις ἡμῶν παρὰ τοῦ αὐτοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Σούκενσον PG 77, 237 [ep. 46]

1 Ἐμφανῆ μὲν ἑαυτὴν καθίστησιν ἡ ἀλήθεια τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτήν, κρύπτεται δὲ οἶμαι καὶ πειρᾶται λανθάνειν τὰς τῶν πολυπλόκων ἐννοίας· οὐ γὰρ ἀξίους ἑαυτοὺς ἀποφαίνουσιν τοῦ λαμπροῖς ὄμμασιν κατιδεῖν αὐτήν. καὶ οἱ μὲν τῆς ἀμωμήτου πίστεως ἐρασταὶ

---

19 Fcyr 48 ἐκ τοῦ πρὸς τὸν αὐτὸν Σούκενσον δευτέρου ὑπομνηστικοῦ, οὗ ἡ ἀρχή· Ἐμφανῆ — ἀγαπῶσιν αὐτήν

VAR, W [usque ad 16], BEFLUZΛdΛc

1 μὲν αὐτῆσ FΛd οὕτωσ αὐτὴν ἐκδεδώκασιν F 2 τῶ νεστορίω φρονεῖν VUZ τὲ καὶ B 3 οὖν om. U παρεφθαρμένον αὐτὸν V ἐπιδεικνύναι VARWL 4 παρ' ἡμῖν] αὐτῶν ARW 4 καὶ γὰρ καὶ E 5 καὶ θεοσεβέστατοσ om. ARWEΛd ὁ om. WBF τῆσ ἐμεσηνῶν [ἐμισηνῶν AL] ἐπίσκοποσ [ἐπισκοπῆς WZ] παῦλοσ VARWELUZ ἐπίσκοποσ παῦλοσ ὁ τῆσ ἐμεσηνῶν [ἐμισηνῶν F] BF 6 λόγουσ BEFLZΛc λόγον VARWUΛd κατεφθαρμένον L 7 ὑπὸ F ἐκ VBEFUZ παρὰ ARWL παρ'] ἐν ARW 8 τὸ ἴσον — ἐκπεμφθῆναι [πεμφθῆναι E] VARWELUZ πεμφθῆναι τὸ ἴσον τοῖσ κατὰ τὴν ἀντιόχειαν [ἀντιοχέων F] BF καὶ δὴ καὶ VARWLU πέπομφα F 9 πανταχοῦ L πατέρων om. UZ πρων ἡμῶν L δόξαισ BFΛc 10 συγγεγράφηκα F ἑτέρων FΛc δὲ om. F 10/11 τὴν τῶν κεφαλαίων L κεφαλαίων τὴν ZΛc 11 ἀπεστείλαμεν L 12 τε om. Z ἡμῶν ARWELΛdc ἡμῖν VBFUZ τῶν τινῶν Z συνηρπαγμένοι F 13 νεστόριον EZ λεχθεῖσιν om. EUZ *gessimus* Λd *scripsimus* Λc ἐλεγχθεῖεν om. FΛc εἰδῶσιν B καὶ om. FΛc 14 καὶ καλῶσ καὶ ARW 15 τὰ ἔτι μείζω om. F 16 ὠφελῆσαι F

19/20 Ἕτερον — σούκενσον E Ἕτερον — παρὰ τοῦ αὐτοῦ [παρ' αὐτοῦ VU] VLU Ἀντίγραφον πρὸσ τὰσ πεύσεισ ἡμῶν παρὰ τοῦ αὐτοῦ κυρίλλου πρὸσ τὸν αὐτὸν σούκενσον [ἐπισκόπου ἀλεξανδρείασ πρὸσ σούκενσον R] AR τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ πρὸσ τὸν αὐτὸν ἐπίσκοπον σούκενσον περὶ τῶν δύο φύσεων B τοῦ αὐτοῦ πρὸσ τὸν αὐτὸν σούκενσον ἐπιστολὴ δευτέρα F τοῦ αὐτοῦ ἐπιστολὴ δευτέρα πρὸσ σούκενσον: — ἕτερον ὑπομνηστικὸν ἀντιγραφὲν πρὸσ τὰσ πεύσεισ ἡμῶν παρ' αὐτοῦ Z 21 ροβ V ἑαυτὴν καθίστησιν BFL καθίστησιν ἑαυτὴν VARUZ Fcyr καθίστησιν E κέκρυπται A 22 ἀξίουσ ὄντασ BF 23 τοῦ] τοῖσ V

Sap. Sal. 1, 1 ζητοῦσι τὸν κύριον ἐν ἁπλότητι καρδίας, καθὰ γέγραπται· οἱ δὲ καμπύλας τροχιὰς ἐρχόμενοι
Ps. 100, 3 καὶ καρδίαν ἔχοντες σκαμβὴν κατὰ τὸ ἐν ψαλμοῖς εἰρημένον διεστραμμένων ἐννοιῶν πολυ-
πλόκους ἑαυτοῖς συναγείρουσιν ἀφορμάς, ἵνα διαστρέφωσιν τὰς ὁδοὺς κυρίου τὰς εὐθείας
PG 240 καὶ τὰς τῶν ἁπλουστέρων παρακομίσωσι ψυχὰς εἰς τὸ χρῆναι φρονεῖν ἃ μὴ θέμις. καὶ
ταῦτα φημὶ τοῖς παρὰ τῆς σῆς ὁσιότητος ὑπομνηστικοῖς ἐντυχών, εἶτα τινὰ εὑρὼν ἐν αὐ-
1 Tim. 6, 20 τοῖς οὐκ ἀσφαλῶς προτεινόμενα παρὰ τῶν οὐκ οἶδ᾽ ὅπως ἠγαπηκότων τῆς ψευδωνύμου
γνώσεως τὴν διαστροφήν. ἦσαν δὲ ταῦτα

2 Εἰ ἐκ δύο, φησίν, συνηνέχθη φύσεων ὁ Ἐμμανουήλ, μετὰ δὲ τὴν ἕνωσιν μία φύσις νοεῖται τοῦ λόγου σεσαρκωμένη, ἕψεται πάντως τὸ χρῆναι λέγειν αὐτὸν παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν.

Οἱ μακάριοι πατέρες οἱ τὸ σεπτὸν τῆς ὀρθῆς πίστεως ἡμῖν ὁρισάμενοι σύμβολον αὐτὸν ἔφασαν τὸν ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγον τὸν ἐκ τῆς οὐσίας αὐτοῦ τὸν μονογενῆ τὸν δι᾽ οὗ τὰ πάντα, σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπῆσαι καὶ οὐ δήπου φαμὲν ἀγνοῆσαι τοὺς ἁγίους ἐκείνους ὅτι τὸ ἑνωθὲν τῶι λόγωι σῶμα ἐψύχωτο ψυχῆι νοερᾶ, ὥστε εἴ τις σαρκωθῆναι λέγοι τὸν λόγον, οὐ δίχα ψυχῆς νοερᾶς ὁμολογεῖ τὴν σάρκα τὴν ἑνωθεῖσαν αὐτῶι. οὕτως γάρ, ὥς γε οἶμαι, μᾶλλον δὲ ὡς ἔστι τεθαρρηκότως εἰπεῖν, καὶ ὁ πάνσοφος εὐαγγελιστὴς
Ioh. 1, 14 Ἰωάννης τὸν λόγον ἔφη γενέσθαι σάρκα, οὐχ ὡς ἀψύχωι σαρκὶ ἑνωθέντα, μὴ γένοιτο, ἀλλ᾽
οὐδὲ ὡς τροπὴν ἢ ἀλλοίωσιν ὑπομείναντα. μεμένηκε γὰρ ὅπερ ἦν, τουτέστι φύσει θεός, προσλαβὼν δὲ καὶ τὸ εἶναι ἄνθρωπος ἤτοι γενέσθαι καθ᾽ ἡμᾶς ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα, πάλιν εἷς μεμένηκεν υἱός, πλὴν οὐκ ἄσαρκος καθὰ καὶ πάλαι ἤτοι πρὸ τῶν τῆς ἐνανθρωπήσεως καιρῶν, ἀμφιεσάμενος δὲ ὥσπερ καὶ τὴν ἡμετέραν φύσιν. ἀλλ᾽ εἰ καὶ μή ἐστιν ὁμοούσιον τῶι ἐκ θεοῦ πατρὸς φύντι λόγωι τὸ ἑνωθὲν αὐτῶι σῶμα καὶ ψυχῆς ἐνούσης αὐτῶι νοερᾶς, ἀλλ᾽ οὖν ὁ μὲν νοῦς φαντάζεται τὸ ἑτεροφυὲς τῶν ἑνωθέντων, ἕνα γε μὴν ὁμολογοῦμεν υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ κύριον ὡς γεγονότος σαρκὸς τοῦ λόγου· τὸ δὲ σαρκὸς ὅταν εἴπωμεν, ἀνθρώπου φαμέν. ποία τοίνυν ἀνάγκη παθεῖν αὐτὸν εἰς ἰδίαν φύσιν, εἰ λέγοιτο μετὰ τὴν ἕνωσιν μία φύσις υἱοῦ σεσαρκωμένη; εἰ μὲν γὰρ οὐκ ἦν ἐν τοῖς λόγοις τῆς οἰκονομίας τὸ πεφυκὸς ὑπομένειν τὸ πάθος, ὀρθῶς ἂν ἔφασαν ὅτι μὴ ὄντος τοῦ πεφυκότος πάσχειν πᾶσά πως ἀνάγκη τῆι τοῦ λόγου φύσει συμβαίνειν τὸ πάθος· εἰ δὲ

11—15 Fcyr 48 οἱ μακάριοι — αὐτῶι 16—18 Fcyr 49 ὁ πάνσοφος — θεός 25/26 flor. R I 3 ποία — σεσαρκωμένη = Timoth. arm. p. 178

VARBEFLUZΛdΛc

1 ζητοῦσι ARBFLΛc αἰτοῦσι VEUZΛd καθὼσ V 2 καὶ om. B 3 ἑαυτοὺσ E συνεγείρουσιν EZ διαστρέψωσι F 4 παρακομίζωσι ABL παρακομίζουσι R εἴσ γε F 5 φησι F ἐντυχὼν ὑπομνηστικοῖσ VLUZ 8 φησὶν συνηνέχθη φύσεων ARE φησὶ συνήφθη φύσεων F φύσεων συνηνέχθη φησὶν VUZ φύσεων φησὶ συνηνέχθη B φησὶ φύσεων συνηνέχθη L 9 νοεῖται om. FΛc τοῦ om. E σεσαρκωμένου E παθεῖν αὐτὸν λέγειν V λέγειν παθεῖν αὐτὸν UZ 11 μακάριοι] μακάριοι καὶ ἅγιοι L ὀρθῆς om. VUZ ἡμῖν om. VLUZ 11/12 αὐτοὶ αὐτὸν B 12 ἔφασκον V τοῦ θῦ R μονογεννῆ BFcorr 13 τε καὶ RBF οὐ δή πω Z οὔπω EFcyr δ οὔπω Λc οὔτι που F 13/14 τοὺσ ἁγίουσ ἐκείνουσ ἀγνοῆσαι U 14 ἑνωθὲν τῶ λόγω τὸ ARL ἐμψύχωτο Z λέγοι ARBFΛd λέγει VELUZΛcFcyr 15 οὐχὶ E 16 γάρ] γὰρ καὶ Z δὲ ὡσ ἔστι om. F δ ὁ L 17 ἔφη τὸν λόγον γεγενῆσθαι F σάρκα γενέσθαι Fcyr ἀψύχωσ ἀψύχω F 18 οὐδ᾽ ὡσ VZ οὐδὲ F τουτέστι om. L φύσει om. VFcyr 19 ἤτοι om. E γεγενῆσθαι L 20 πρῶτον [πρὸ τοῦ Fcorr] τῆσ ἐνανθρωπήσεωσ καιρὸν [καιροῦ Fcorr] F 20/21 καιρῶν τῆσ ἐνανθρωπήσεωσ B 21 ἀμφιεσάμενοσ BEF ἀμφιασάμενοσ VARLUZ 22 ἐκ — φύντι om. FΛc 23 ἀλλ᾽ — νοῦσ VBEUZ ἀλλ᾽ ὁ νοῦσ μὲν ARL καὶ ὁ νοῦσ F 24 καὶ Χριστὸν om. B ὡς] ἢ B 25 ἀνάγκη — φύσιν BFL flor. Tim. παθεῖν αὐτὸν ἀνάγκη εἰσ ἰδίαν φύσιν VEUZ παθεῖν αὐτὸν [αὐτὸν παθεῖν A] εἰσ ἰδίαν φύσιν ἀνάγκη AR 27 τῆς οἰκονομίας om. V ὀρθῶς] ὁ θσ̄ F ἔφησαν VAREUZ

ἐν τῶι σεσαρκωμένην εἰπεῖν σύμπας ὁ λόγος τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας εἰσφέρεται
(ἐσαρκώθη γὰρ οὐχ ἑτέρως, ἀλλὰ σπέρματος Ἀβραὰμ ἐπιλαμβανόμενος καὶ ὁμοιωθεὶς κατὰ Hebr. 2, 16.
πάντα τοῖς ἀδελφοῖς καὶ μορφὴν δούλου λαβών), εἰκῆι πεφλυαρήκασιν οἱ λέγοντες ἀκολου- 17 Phil. 2, 7
θεῖν τὸ χρῆναι πάντως αὐτὸν εἰς ἰδίαν ὑπομεῖναι φύσιν, ὑποκειμένης τῆς σαρκός, περὶ ἣν
ἂν εἰκότως συμβῆναι τὸ παθεῖν νοοῖτο ἀπαθοῦς ὄντος τοῦ λόγου. ἀλλ' οὐκ ἔξω διὰ
τοῦτο τίθεμεν αὐτὸν τοῦ λέγεσθαι παθεῖν· ὥσπερ γὰρ ἴδιον αὐτοῦ γέγονεν τὸ σῶμα, οὕτω
καὶ πάντα τὰ τοῦ σώματος δίχα μόνης ἁμαρτίας λέγοιτο ἂν οὐδὲν ἧττον αὐτοῦ κατ' οἰ- Hebr. 4, 15
κείωσιν οἰκονομικήν.

8 Εἰ μία φύσις, φησί, τοῦ λόγου σεσαρκωμένη, πᾶσά πως ἀνάγκη φυρμὸν γενέσθαι PG 241
καὶ σύγκρασιν, μειουμένης ὥσπερ καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως ἐν αὐτῶι.

Ἠγνόησαν πάλιν οἱ τὰ ὀρθὰ διαστρέφοντες ὅτι κατὰ ἀλήθειάν ἐστι μία φύσις τοῦ λόγου σεσαρκωμένη. εἰ γὰρ εἷς ἐστιν υἱὸς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος ἀπορρήτως γεννηθείς, εἶτα κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς οὐκ ἀψύχου μᾶλλον, ἀλλ' ἐψυχωμένης νοερῶς προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, οὐκ εἰς δύο μερισθήσεται διὰ τοῦτο πρόσωπα καὶ υἱούς, ἀλλὰ μεμένηκεν εἷς, πλὴν οὐκ ἄσαρκος οὐδὲ ἔξω σώματος, ἀλλ' ἴδιον ἔχων αὐτὸ καθ' ἕνωσιν ἀδιάσπαστον. ὁ δὲ τοῦτο λέγων οὐ φυρμόν, οὐ σύγχυσιν, οὐχ ἕτερόν τι τῶν τοιούτων πάντηι τε καὶ πάντως δηλοῖ οὔτε μὴν ὡς ἐξ ἀναγκαίου λόγου τοῦτο ἀκολουθήσει, πόθεν; εἰ γὰρ καὶ εἷς λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς υἱὸς τοῦ θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, οὐ πέφυρται διὰ τοῦτο κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἡ τοῦ λόγου φύσις, ἀλλ' οὐδὲ ἡ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι τῆι κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός τε καὶ νοου-

---

3—8 flor. R I 4 = Tim. arm. p. 178 εἰκῆι — οἰκονομικήν 11—p. 160, 2 flor. R I 17 = Timoth arm. p. 179 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπίσκοπον Διοκαισαρείας ἐπιστολῆς β̄ 'ἠγνόησαν — σεσαρκωμένη 12—16 cf. Eulog. ap. Phot. 230 p. 281^a 38 14/15 Doctr. patr. 24, 12 p. 172, 6 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς· 'καὶ οὐκ εἰς δύο — μεμένηκεν εἷς καὶ ὁ αὐτός κύριος Ἰησοῦς Χριστός'. 18—p. 160, 1 F^{cyr} 50 εἰ γὰρ καὶ — λόγον 18—21 Ephraim. ap. Phot. 229 p. 263^b 3 ἐν τῆι πρὸς Σούκενσον δευτέραι ἐπιστολῆι· 'εἰ γὰρ καὶ — νοουμένου' 18—p. 160, 2 Doctr. patr. 24, 12 p. 171, 7 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον β' ἐπιστολῆς· 'εἰ γὰρ καὶ — σεσαρκωμένην' 18—p. 160, 1 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 133] ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον δευτέρας ἐπιστολῆς· 'εἰ γὰρ καὶ — ἀποδοθέντα λόγον' 19 — p. 160, 2 Ephraim. l. c. p. 250^b 16 'οὐ πέφυρται — σεσαρκωμένην' 20. 21 flor. R II 4 οὔτε μὴν — νοουμένου 21—p. 160, 3 Leont. c. Monoph. l. c. 143 Κυρίλλου ἐκ τῶν πρὸς τὰς ἀπορίας ὑπαντήσεων· 'ἐν ἰδιότητι — λέγεται'

VARBEFLUZ$\Lambda^d\Lambda^c$

1 σεσαρκωμένον BEΛ^d 2 ἐπιλαβόμενοσ VBUZ 3 εἰκῆ καὶ VZ εἰ καὶ E 4 αὐτὸν — φύσιν BE flor. Tim. αὐτὸν εἰσ ἰδίαν φύσιν ὑπομεῖναι VFUZ παθεῖν αὐτὸν εἰσ ἰδίαν φύσιν ARL ὑποκειμένησ γὰρ V ὑποκλεπτομένησ ὑποκειμένησ F 5 εἰκότωσ ἂν VUZ 6 τίθεμεν ARBEFLUZΛ^c flor. Tim. λέγομεν V *asserimus* Λ^d αὐτὸν τοῦ] αὐτοῦ τό ARL λέγεσθαι om. F flor. Tim. 7 τὰ om. F λέγοιντο E αὐτοῦ om. F flor. Tim. 9 εἰ EFΛ^{dc} ἀλλ' ἐροῦσιν οἱ δι' ἐναντίασ εἰ VARBLUZ ὡσ ἐξ ἀντιθέσεωσ τῶν λεγόντων δύο φύσεισ μετὰ τὴν ἕνωσιν: — F^{mg} φύσισ BEFΛ^c φύσισ ἦν VARLUZ φησὶ VEUZ *aiunt* Λ^d *inquiunt* Λ^c om. ARBFL ἀνάγκη EΛ^d ἀνάγκη λέγειν VARBFLUZΛ^c 9/10 καὶ σύγκρασιν γενέσθαι L 10 καὶ om. L τῆσ ἀνθρωπίνησ ARBELΛ^d τῆσ τοῦ ἀ̅ν̅ο̅υ̅ VUZ om. F *nostra* Λ^c *substantia* Λ^d 11 ἠγνόησαν δὲ πάλιν U παντάπασιν ἠγνόησαν B 12 ἀληθῶ B ὁ om. ARB flor. 13 λόγοσ ὁ VUZ μᾶλλον om. VUZ 13/14 ἐμψυχωμένησ Z 14 μερισθήσεται] χωρισθήσεται B 14/15 πρόσωπα διὰ τοῦτο L 16 αὐτῶ RF 16/17 οὐχ — δηλοῖ om. Z 17 οὔτε] οὐ B τοῦ λόγου VUZ 18 ἐξακολουθήσει L μονογεννὴσ F^{corr} 18/19 υἱὸσ τοῦ θεοῦ] τοῦ θεοῦ υἱός F^{cyr} τοῦ θ̅ῦ̅ λόγοσ L 20 μὴν — οὐδὲ] γὰρ [= Λ^d] ἡ τοῦ λόγου φύσις μετακεχώρηκεν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν οὐδὲ F^{cyr} τὴν σαρκόσ φύσιν U τὴν φύσιν τῆσ σαρκόσ B φύσισ VARBELZΛ^c F^{cyr} flor. II Ephr. p. 263^b 7 *substantia* Λ^d om. FU flor. I Tim. Ephr. p. 250^b 18 Leont. Doctr. 21 αὐτοῦ τοῦ λόγου F^{cyr} τῆι om. L Ephr. p. 250^b 19 τε om. ARF flor. II

μένου κατά γε τὸν ἀρτίως ἡμῖν ἀποδοθέντα λόγον ἀρρήτως καὶ ἀφράστως ἑνωθεὶς μίαν ἡμῖν ἔδειξεν υἱοῦ φύσιν, πλήν, ὡς ἔφην, σεσαρκωμένην. οὐ γὰρ ἐπὶ μόνων τῶν ἁπλῶν κατὰ τὴν φύσιν τὸ ἓν ἀληθῶς λέγεται, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κατὰ σύνθεσιν συνηγμένων, ὁποῖόν τι χρῆμά ἐστιν ὁ ἄνθρωπος ὁ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος. ἑτεροειδῆ μὲν γὰρ τὰ τοιαῦτα καὶ ἀλλήλοις οὐχ ὁμοούσια· ἑνωθέντα γε μὴν μίαν ἀνθρώπου φύσιν ἀπετέλεσαν, κἂν τοῖς τῆς συνθέσεως λόγοις ἐνυπάρχηι τὸ διάφορον κατὰ φύσιν τῶν εἰς ἑνότητα συγκεκομισμένων. περιττολογοῦσι τοίνυν οἱ λέγοντες ὡς εἴπερ εἴη μία φύσις τοῦ λόγου σεσαρκωμένη, πάντηι τε καὶ πάντως ἕποιτο ἂν τὸ φυρμὸν γενέσθαι καὶ σύγκρασιν, ὡς μειουμένης καὶ ὑποκλεπτομένης τῆς ἀνθρώπου φύσεως. οὔτε γὰρ μεμείωται οὔτε καθά φασιν, ὑποκλέπτεται· ἀρκεῖ γὰρ πρὸς δήλωσιν τὴν τελειοτάτην τοῦ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, τὸ λέγειν ὅτι σεσάρκωται. εἰ μὲν γὰρ τοῦτο σεσίγηται παρ' ἡμῶν, ἔσχεν ἄν τινα χώραν αὐτοῖς ἡ συκοφαντία· ἐπειδὴ δὲ ἀναγκαίως προσεπενήνεκται τὸ ὅτι σεσάρκωται, ποῦ τῆς μειώσεως ἤτοι κλοπῆς ὁ τρόπος;

4 Εἰ τέλειος, φησίν, θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος ὁ αὐτὸς νοούμενος καὶ ὁμοούσιος μὲν τῶι πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, κατὰ δὲ τὴν ἀνθρωπότητα ὁμοούσιος ἡμῖν, ποῦ τὸ τέλειον, εἰ μηκέτι ὑφέστηκεν ἡ ἀνθρώπου φύσις; ποῦ δὲ καὶ τὸ ὁμοούσιος ἡμῖν, εἰ μηκέτι ἕστηκεν ἡ οὐσία, ὅπερ ἐστὶν ἡ φύσις, ἡμῶν;

PG 244 Ἀρκεῖ καὶ τούτοις εἰς διασάφησιν ἡ ἐπὶ τῶι προτεταγμένωι κεφαλαίωι λύσις ἢ γοῦν ἀπολογία. εἰ μὲν γὰρ μίαν εἰπόντες τὴν φύσιν τοῦ λόγου σεσιγήκαμεν οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ σεσαρκωμένην, ἀλλ' οἷον ἔξω θέντες τὴν οἰκονομίαν, ἦν αὐτοῖς τάχα που καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος προσποιουμένοις ἐρωτᾶν ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι ἢ πῶς ὑφέστηκεν ἡ καθ' ἡμᾶς οὐσία· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ' ἡμᾶς οὐσίας ἡ
Ies. 36, 6 δήλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην, παυσάσθωσαν καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες. τοῦ γὰρ ἐκβάλλοντος τὴν οἰκονομίαν καὶ ἀρνουμένου τὴν σάρκωσιν ἦν τὸ ἐγκαλεῖσθαι δικαίως, ἀφαιρουμένου τὸν υἱὸν τῆς τελείας ἀνθρωπότητος· εἰ δέ, ὡς

5—7 Ephraim. ap. Phot. 229 p. 250b14 'κἂν — συγκεκομισμένων' 7—13 Timotheus arm. p. 161 9/10 Ephraim l. c. p. 250b12 'οὔτε μεμείωται — ὑποκέκλεπται' 14—24 Timotheus in Anecd. syr. ed. Land 3, 159 19—p. 161, 8 Iustinian. PG 86 p. 1001 ἐν τῆι δευτέραι πρὸς τὸν αὐτὸν Σούκενσον ἐπιστολῆι . . . 'εἰ μὲν γὰρ — πέπονθε σάρξ 19—24 Fcyr 51 Eulog. ap. Phot. 230 p. 281a11 et Doctr. patr. 2, 20 [= floril. cod. Paris. 1115 f. 251r] 'εἰ μὲν γὰρ — ὑποστήσαντες' 19—23 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 126] ἐν τῆι δευτέραι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι . . . 'εἰ μὲν γὰρ — παυσάσθωσαν' 22/23 Ephraim. ap. Phot. 229 p. 250b9 'ἡ ἐν — σεσαρκωμένην' 25—p. 161, 3 Ephraim. l. c. p. 258b29 ἐν τῆι δευτέραι πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆι . . . 'εἰ δὲ ὡς — ἐν ἀνθρωπότητι'

VARBEFLUZΛdΛc

1 γε om. F flor. ἀρρήτωσ καὶ ἀφράστωσ ἑνωθεὶσ [καὶ ἑνωθεὶσ E] VARBEUZΛd Leont. ἡ ἄρρητοσ καὶ ἄφραστοσ ἕνωσισ FΛc flor. Tim. Ephr. Doctr. om. L 1/2 ἔδειξε μίαν ἡμῖν L 3 τὴν om. VA ἓν om. Z ἀληθὲσ V συνημμένων Fcorr 4 ὁ ἐκ VLUZΛd ἐκ ARBEF 5 φύσιν ἀνου F ἀπετέλεσε B 6 ἐνυπάρχει FL τὴν φύσιν VUZ 7 ὡς εἴπερ] ὥσπερ L 7/8 εἴη ABEL Tim. post σεσαρκωμένη coll. V εἰ ἡ L ἡ FZ εἰ R om. U 7 τοῦ λόγου φύσισ AREL 8 ἂν τῶ [ex corr.] φυρμὸν Z ἂν φυρμὸν ARL ἀναφυρμὸν F καὶ[2]] ἢ AR 9/10 καθά φησιν VFZ Ephr. om. L 10 ὑποκλέπτεται VARFLUZΛc ὑποκέκλεπται BE Ephr. τὴν om. L τελεωτάτην ARL τελειωτάτην V 11 σεσίγηται FL σεσίγητο VARBUZ ἐσιγήθη E εἶχεν AR 12 χρόαν Λd προεπενήνεκται L τὸ ὅτι σεσάρκωται om. FΛc Tim. 13 ἤτοι VARELU ἢ τῆσ BFZ τρόποσ VARBEFLUZΛd Tim. τόπος Λc 14 ἐξαντιθέσεωσ Fmg θεὸσ EΛd θεὸσ ὁ χσ VARBFLUZΛc Tim. 15 τὴν ἀνθρωπότητα δὲ AR 16 ὁμοούσιοσ EFcorrΛd ὁμοούσιον VARBFLUZΛc ἡμῖν om. Z ἕστηκεν EFΛdc ὑφέστηκεν VARBLUZ 18 κεφαλαίωι λύσις] κεφαλαίωσις E 19 τὴν VELUZ Iust. om. ARBF Fcyr Ephr. Par. Leont. λόγου] λόγου σεσαρκωμένην B ἀπενεγκόντες Fcyr 20 τὸ om. F τιθέντεσ F Ephr. Doctr. Leont. ἦν ἂν BU 20/21 οὐκ — ποῦ om. Z 21 τὸ om. L 22 ὑμᾶσ L 23 κεκόμισται E 24 ἐκβάλλοντοσ B ἐκβαλόντοσ L, corr. B 25 καλεῖσθαι L δικαίως] καὶ ὡσ B δὲ] δὲ καὶ VUZ

ἔφην, ἐν τῶι σεσαρκῶσθαι λέγειν αὐτὸν σαφής ἐστιν καὶ ἀναμφίβολος ὁμολογία τοῦ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδὲν ἔτι κωλύει νοεῖν ὡς εἷς ὑπάρχων καὶ μόνος υἱὸς ὁ Χριστος ὁ αὐτὸς θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος, ὥσπερ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτως καὶ ἐν ἀνθρωπότητι ὀρθότατα δὲ καὶ πάνυ συνετῶς ἡ σὴ τελειότης τὸν περὶ τοῦ σωτηρίου πάθους ἐκτίθεται λόγον, οὐκ αὐτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ θεοῦ υἱόν, καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι θεός, παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν [τὰ σώματος] ἰσχυριζομένη, παθεῖν δὲ μᾶλλον τῆι χοικῆι φύσει ἔδει γὰρ ἀναγκαίως ἀμφότερα σώιζεσθαι τῶι ἑνὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν υἱῶι, καὶ τὸ μὴ πάσχειν θεικῶς καὶ τὸ λέγεσθαι παθεῖν ἀνθρωπίνως· ἡ αὐτοῦ γὰρ πέπονθε σάρξ. ἀλλ' οἴονται πάλιν ἐκεῖνοι τὴν καλουμένην παρ' αὐτοῖς θεοπάθειαν ἡμᾶς εἰσφέρειν διὰ τούτου καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν τὴν οἰκονομίαν, κακουργότατα δὲ πειρῶνται μεθιστᾶν εἰς ἄνθρωπον ἰδικῶς το πάθος, εὐσέβειαν ἐπιζήμιον ἀσυνέτως ἐπιτηδεύοντες, ἵνα μὴ ὁ τοῦ θεοῦ λόγος ὁμολογῆται σωτὴρ ὡς το ἴδιον ὑπὲρ ἡμῶν αἷμα δούς, ἀλλ' ἵνα μᾶλλον ἄνθρωπος ἰδικῶς καὶ καθ' ἑαυτὸν νοούμενος Ἰησοῦς τοῦτο λέγηται κατορθῶσαι. κατασείει δὲ τὸ οὕτω φρονεῖν ἅπαντα τῆς μετὰ σαρκὸς οἰκονομίας τὸν λόγον καὶ το θεῖον ἡμῶν μυστήριον εἰς δύναμιν ἀνθρωπολατρείας περιίστησιν οὐκ ἀσυμφανῶς καὶ οὐκ ἐννοοῦσιν ὅτι τον ἐξ Ἰουδαίων κατὰ σάρκα, τουτέστι τὸν ἐκ σπέρματος Ἰεσσαὶ καὶ Δαυὶδ Χριστὸν καὶ κύριον τῆς δόξης καὶ θεον εὐλογητον εις 1 Cor 2, 8
τοὺς αἰῶνας καὶ ἐπὶ πάντας ὁ μακάριος ἔφη Παῦλος, ἴδιον ἀποφήνας το σῶμα τοῦ Rom 9, 5
λόγου τὸ τῶι ξύλωι προσηλωθὲν καὶ αὐτῶι τον σταυρὸν διὰ τοῦτο προσνέμων.

5 Μανθάνω δὲ ὅτι καὶ ἕτερόν τι πρὸς τούτοις ἐστὶ τὸ ζητούμενον. ὁ γάρτοι λέγων σαρκὶ παθεῖν γυμνῆι τὸν κύριον ἄλογον καὶ ἀκούσιον ποιεῖ τὸ πάθος· ἐὰν δέ τις εἴπηι μετὰ ψυχῆς νοερᾶς παθεῖν αὐτόν, ἵνα ἦι το πάθος ἑκούσιον, οὐδὲν κωλύει λέγειν τῆι φύσει τῆς ἀνθρωπότητος αὐτὸν παθεῖν. εἰ δὲ τοῦτο ἀληθές, πῶς οὐ τὰς δύο φύσεις ὑφεστάναι δώσομεν μετὰ τὴν ἕνωσιν ἀδιαιρέτως; ὥστε εἴ τις λέγει Χριστοῦ οὖν παθόντος 1 Petr 4, 1
ὑπὲρ ἡμῶν σαρκί, οὐδὲν ἕτερον λέγει πλὴν ὅτι Χριστοῦ παθόντος ὑπὲρ ἡμῶν τῆι ἡμετέραι φύσει.

Μάχεται πάλιν οὐδὲν ἧττον τὸ πρόβλημα τοῖς μίαν εἶναι λέγουσιν τὴν τοῦ υἱοῦ φύσιν PG 245

---

3 Ephraim l c. p 250a 42 'ὥσπερ — ἀνθρωπότητι' 4—8 Fcyr 52 Doctr patr. 2, 21 [= floril. cod. Paris 1115 f. 251r] 'ὀρθότατα — πέπονθε σάρξ 4—6 Doctr patr 2, 36 [ex Seuero] 'ὀρθότατα — χοικῆι φύσει' 5—8 flor. R II 5 οὐκ αὐτον — σάρξ 5/6 Ephr l c p 250b 1 'οὐκ αὐτόν — χοικῆι φύσει' 6—8 Ephr l c p 250b 4 'δεῖ — σαρξ' 26—p 162, 2 Latine extant in Coll cum Seuerianis t IIII 2 p 178, 24 26—p 162, 1 Doctr patr. p 51, 10 Leont. c Monoph. [Mai, scriptt uett 7, 140]

VARBEFLUZΛdΛc

1 λέγειν σεσαρκῶσθαι B ὁμολογία RELUZ Ephr Iust *confessione* Λd ἡ ὁμολογία VAB ἀπολογία FΛc 2 κωλύσει BE 2/3 ὁ αὐτὸσ ARBFΛc Ephr Iust αὐτὸσ VELUZΛd 3 ἐστι θσ̄ F 4 πανσυνέτωσ E πάνυ συνετώτατα Fcyr ἐκτιθεται VARBELUZΛc Par Doctr ἐκτέθηται F ἐκτέθεικε Iust *exposuit* Λd 5 μονογεννῆ Fcorr τοῦ θῡ υἱον VAREFLUZ flor. Ephr Doctr 2, 36 υἱον τοῦ θῡ B Iust Par 6 φὺσιν EΛd Par φύσιν τα σώματοσ VARBFLUZΛc flor R Fcyr Ephr Iust Doctr 2, 36 πασχειν Fcyr ἔδει VEUZΛd flor. R δεῖ ARBFLΛc Ephr Iust Par 7 καὶ[1] om Fcyr 8 οἴονται] οιοντο τὲ Z 9 αὐτοῦ U εισφέρειν ἡμᾶσ B τοῦτο R 12 αἷμα δουσ ὑπὲρ ἡμῶν B τὸ αἷμα F 13 ισ̄ EΛd υἱοσ VARBFLUZΛc λέγεται F δὲ] γαρ B τῶι L 14 δύναμιν ἀνθρωπολατρείασ [ἀνθρωπολατρίασ VABEU] VARBELUZ ἀνθρωπολατρείαν FΛdc 15 περιστήσουσιν UZ παραστησουσιν V ασυμφωνωσ R ἰουδα U 16 σπέρματος] σπέρματοσ ἀβρααμ καὶ V 17 καὶ om FΛd παῦλοσ ἔφη E το σῶμα om B 18 τῶι om U τὸν om ARL 19 ὁ] οὐ R 20 τὸν κν̄ γυμνῆ E ποιεῖται VUZ εἴπη τίσ U 22 εἰ — οὐ] ἀλλ' οἱ τοῦτο μη γνόντεσ φασι πῶσ οὖν B δὲ] δὲ καὶ V δυο om F 23 λέγη U λέγοι BF 24 σαρκι — ἡμῶν om VL ἐρεῖ F χῡ BEΛd χῡ οὖν ARUZΛc χῡ θῡ F ὑπὲρ ἡμῶν om U 26 τὸ πρόβλημα οὐδὲν ἧττον VUZ τὴν om VUZ υἱοῦ] θῡ L λόγου Leont

σεσαρκωμένην, καὶ οἷον εἰκαῖον ἀποφαίνειν θέλοντες αὐτό, φιλονεικοῦσι πανταχοῦ δύο φύσεις ὑφεστώσας ἀποφαίνειν. ἀλλ' ἠγνόησαν ὅτι ὅσα μὴ κατὰ μόνην τὴν θεωρίαν διαιρεῖσθαι φιλεῖ, ταῦτα πάντως καὶ εἰς ἑτερότητα τὴν ἀνὰ μέρος ὁλοτρόπως καὶ ἰδικὴν ἀποφοιτήσειεν ἂν ἀλλήλων. ἔστω δὲ ἡμῖν εἰς παράδειγμα πάλιν ὁ καθ' ἡμᾶς ἄνθρωπος. δύο μὲν γὰρ καὶ ἐπ' αὐτοῦ νοοῦμεν τὰς φύσεις, μίαν μὲν τῆς ψυχῆς, ἑτέραν δὲ τοῦ σώματος· ἀλλ' ἐν ψιλαῖς διελόντες ἐννοίαις καὶ ὡς ἐν ἰσχναῖς θεωρίαις ἤτοι νοῦ φαντασίαις τὴν διαφορὰν δεξάμενοι οὐκ ἀνὰ μέρος τίθεμεν τὰς φύσεις οὔτε μὴν διαμπὰξ διατομῆς δύναμιν ἐφίεμεν αὐταῖς, ἀλλ' ἑνὸς εἶναι νοοῦμεν, ὥστε τὰς δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι' ἀμφοῖν δὲ τὸ ἓν ἀποτελεῖσθαι ζῶιον. οὐκοῦν κἂν εἰ λέγοιεν ἀνθρωπότητος φύσιν καὶ θεότητος ἐπὶ τοῦ Ἐμμανουήλ, ἀλλ' ἡ ἀνθρωπότης γέγονεν ἰδία τοῦ λόγου καὶ εἷς υἱὸς
1 Petr. 4, 1 νοεῖται σὺν αὐτῆι. τῆς γε μὴν θεοπνεύστου γραφῆς σαρκὶ παθεῖν αὐτὸν λεγούσης, ἄμεινον καὶ ἡμᾶς οὕτως λέγειν ἤ γοῦν τῆι φύσει τῆς ἀνθρωπότητος, εἰ καὶ ὅτι μάλιστα, εἰ μὴ δυστρόπως λέγοιτο καὶ τοῦτο πρός τινων, ἀδικήσειεν ἂν οὐδὲν τὸν τοῦ μυστηρίου λόγον. τί γάρ ἐστιν ἀνθρωπότητος φύσις ἕτερον πλὴν ὅτι σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς; καὶ πεπονθέναι φαμὲν σαρκὶ τὸν κύριον. περιεργότατα τοίνυν φασὶν τὸ τῆι φύσει τῆς ἀνθρωπότητος αὐτὸν παθεῖν οἷον ἀποδιιστάντες αὐτὴν τοῦ λόγου καὶ ἔξω τιθέντες ἰδικῶς, ἵνα δύο νοῶνται καὶ οὐχ εἷς ἔτι σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας ὁ ἐκ θεοῦ πατρὸς λόγος. τὸ δὲ ἀδιαιρέτως προστεθὲν δοκεῖ μέν πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς εἶναι δόξης σημαντικόν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτως νοοῦσιν. τὸ γὰρ ἀδιαίρετον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὰς Νεστορίου κενοφωνίας καθ' ἕτερον λαμβάνεται τρόπον· φασὶ γὰρ ὅτι τῆι ἰσοτιμίαι, τῆι ταυτοβουλίαι, τῆι αὐθεντίαι ἀδιαίρετός ἐστι τοῦ λόγου ὁ ἐν ὧι κατώικηκεν, ἄνθρωπος, ὥστε οὐχ ἁπλῶς τὰς λέξεις προφέρουσιν, ἀλλὰ μετά τινος δόλου καὶ κακουργίας.

2—4 Iustinian. PG 86, 1007 ἐν τῆι πρὰς Σούκενσον δευτέραι ἐπιστολῆι . . . 'ἀλλ' ἠγνόησαν — ἀλλήλων 4—9 Ephraim ap. Phot. 229 p. 249b2 ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς Σούκηνσον ἐπιστολῆς . . . 'ἔστω — ζῶιον'. item Doctr. patr. 29, 10 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον β' ἐπιστολῆς 4—7 Fcyr 53 ἔστω — φύσεις 6—8 Doctr. patr. p. 199, 18 'ἐν ψιλαῖς — αὐταῖς' 8/9 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 141] ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς· 'ὥστε — ζῶιον' 9—11 Fcyr 54 Leont. l. c. p. 128 ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον· 'οὐκοῦν — αὐτῆι' 14 Leont. c. Monoph. [Mai, scriptt. uett. 7, 126] 'τί γάρ — νοερῶς' 18—22 Leont. l. c. p. 140 'τὸ γὰρ ἀδιαιρέτως — κακουργίας' 18—21 Eulog. ap. Phot. cod. 230 p. 268b16 κατὰ τὸ πέρας τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς· 'τὸ δὲ ἀδιαίρετον — ἄνθρωπος' 18/19 Eulog. l. c. p. 277a17 κατὰ τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς . . . τὸ ἀδιαιρέτως — νοοῦσιν 18—20 cf. Doctr. patr. p. 151, 15

VARBEFLUZΛdΛc

1 ἐθέλοντες VARBUZ φιλονεικοῦσι [φιλονικοῦσι E] πανταχοῦ VARBEUZ πανταχοῦ φιλονεικοῦσιν [φιλονικοῦσιν F] FL 2 ἀποφαίνειν ὑφεστώσασ B ὅσα μὴ κατὰ om. V spat. rel. μὴ ARBEFΛc om. LUZΛd Iust. 3 ταῦτα VARBEFUZΛc ταῦτ' οὐ LΛd Iust. καὶ1 om. FL τὴν om. F ἰδικὴν VEUZΛd ἰδικῶσ ARBFLΛc Iust. 4 ἂν om. FL 5 γὰρ om. B καὶ ARBEFLUZ Fcyr Ephr. Doctr. om. VΛdc τὰς φύσεις om. L τῆσ VARBEU Ephr. τὴν τῆσ FLZ Fcyr Doctr. τοῦ VAREUZ τὴν τοῦ BFL Fcyr Ephr. Doctr. 7 μὴν] τὴν F διατομῆσ BEF Ephr. Doctr. διὰ τῆσ τομῆσ RLZ διὰ τῆς spat. uac. V ἴσωσ ἑτερότητοσ Vmg τῆσ τομῆσ AU 8 δύναμιν ἐφίεμεν BEF Ephr. Doctr. τὴν δύναμιν ἐφίεμεν ARL ἐφίεμεν τὴν δύναμιν VUZ αὐτοῖσ ARE ἀλλ'] ἀλλὰ μίαν F Ephr. νοοῦμεν εἶναι A τάσ VFLUZΛdc τὰ ARBE Ephr. Leont. δύο] δύο δῆλον ὅτι ἑκάτερον καθ' ἑαυτὸ EΛd 9 λέγοιμεν B 10 ἐστιν υἱὸσ καὶ Z 11 αὐτῷ B λεγούσησ σαρκὶ παθεῖν αὐτὸν BFL 12 ἤγουν] ἢ γὰρ F ἀνθρωπότητος] ἀνθρωπότητοσ αὐτὸν παθεῖν F εἰ] εἰ γὰρ Z 13 εἰ om. U λέγοιτο τοῦτο VUZ καὶ τοῦτο λέγεται [λέγειται R] AR 14 τί] εἰ F ἕτερόν ἐστιν ἀνθρωπότητοσ φύσισ AR ἐστιν ἀνθρωπότητοσ φύσισ F Leont. ἐμφυχωμένη Z 15 καὶ ARBEFLΛdc ἢ καὶ VU εἰ καὶ Z σαρκὶ φαμὲν LU σαρκὶ AR τὸ] τῶ L οὗτοι F 16 ἀποδιιστῶντεσ AR 18 προστεθὲν ARBEΛd Eulog. Leont. προστεθὲν παρ' αὐτοῖσ VL προστεθὲν παρ' αὐτῶν UZΛc προστιθέμενον παρ' αὐτοῖσ F παρ' ἡμῖν om. Λd αὐτοὶ VARBEUZΛd Leont. οὗτοι FLΛc 19 κενοφωνίασ νεστορίου VUZ 20 αὐτοβουλία F αὐθεντείαι L 21 ἀδιαιρέτωσ E λόγου BEΛd Leont. θεοῦ λόγου VARFLUZΛc Eulog. κατώκησεν VUZ Eulog. Leont. 22 προσφέρουσιν VR προσφέρωσιν Z δόλου] λόγου Λd

INDICES

I

IN HAC VOLVMINIS I PARTE VI CONTINENTUR

II

ADFERVNTVR

ceteri indices in calce uoluminis proponentur